MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLÆ AD FAMILIARES.

A Dionysio Lambino Monstroliensi ex codicibus manuscriptis emendatæ.

Eiusdem D. Lambini annotationes, seu emendationum rationes.

ITEM PAVLI MANVTII ANNOTATIONES breuissimæ, in margine adscriptæ.

LONDINI,
Excudebat Thomas Vautrollerius Typographus.
Cum Priuilegio Regiæ Maiestatis.
1581.

AD MATTHAEVM SENAREGAM, AMBROSII FILIVM, IN CICERONIS EPISTOLAS FAMILIARES PAVLI MANVTII PRAEFATIO.

AEPE rogatus à te, quid sentirem de ijs annotatiunculis, vt appellant, quas hominum eruditorum falsò, vt opinor, nomine in harum Epistolarum margine adscriptas videmus: respondi demum id, quod res erat, leues omnino, minimeque dignas, quæ legerentur mihi videri. tum tu cur igitur ipse his quæ tibi non probantur, deletis, eas, quæ plus habeant ponderis, quarumque nos vtilitas ad legendum alliciat, aliquando non reponis? debes tu quidem hoc non iam nostra caussa solum, sed filioli quoque tui Aldi: qui qua ætate nunc est, iam harum Epistolarum libros te auctore in manibus cœperit habere: si modo stas in eo quod te sæpe confirmantem audiuimus, hoc primũ Ciceronis libro puerilem ætatem ad eloquẽtiam esse informan-

dam victus sum Matthæe tuo studio, inie-
cta præsertim de filio mentione: quem ijsdē
quibus nos, itineribus ire volumus. itaque,
dum huic rei inseruirem, dies aliquot maio-
rum reum occupationibus surripui: notaui
cum alia paucis verbis in margine, quæ fu-
sius fortasse tractata, in vulgatis commen-
terijs reperientur: in quo placuit studiosorū
commodo breuitate consulere: tum, vt ar-
bitror, non nulla quæ partim aliqua in le-
gendo vtilitas, partim nouitas ipsa commen-
dabit quod si ita erit: optimarum litterarū
studiosis gratulabor: tibi, qui me diu recu-
santem, ad hoc, quidquid operis fuit, im-
pulisti, quasi de litteris, ac dicam etiam de
me ipso, bene merito gratias habebo.
publicum enim beneficium semper
cum meo beneficio coniun-
ctum esse duxi.
Venetijs.

HISTORIA DE PTOLOMÆO ÆGYPTI REGE AD INTELLIGENTIAM

Primi libri.

Ex Ægypti Ptolomæus, cognomento Auletes, quia tibijs canere, præter dignitatem regiam, solitus esset, pater Ptolomæi, qui Magnum Pompeium occidit, & Cleopatræ, notissimæ feminæ, eiectus ab Ægyptijs propter flagitia, maximeq; ob acerbissimã intollerabiliũ tributorũ exactionẽ, Romam venit consulatũ gerentibus P. Lentulo, & Q. Metello: queritur iniuriam: pro sua, pro maiorũ societate, veterrimoq;, ac perpetuo erga populum R. studio, suppliciter orat, vt restituatur: nec impetrat magno negotio, vel Põpeij gratia, regis caussam adiuuantis, eiq; non solum amicitia, Mithridatico bello contracta, sed etiam hospitio coniuncti: vel, quod eius regis, quem senatus, ac populus Romanus biennio ante socium, amicumq; appellasset, iniurias vlcisci, non modo iustum, sed exemplo etiam vtile, speciosumq; videbatur. Accedebant merita. nam, vt à Varrone scriptum Plinius memorat, Pompeio circa Iudæam bellum gerenti, octo equitum millia Ptolomæus, nullo reipub.

sumptu, præsidio miserat. His de caussis fit S. C. referente consule P. Lentulo, vt sortiantur consules, vter eum in regnũ reducat. Prior exijt sors Lentuli, simul cum administratione Ciliciæ. nam Hispania, quæ Metello Nepoti, eius collegæ obtigit, longè ab AEgypto remota, cum reductione regis Alexandrini coniungenda nõ fuit. huius, & S. C. & sortis in oratione in Pisonem mentio fit his verbis: Auderet Gabinius si non acerrimè fureret, quam prouinciam P. Lentulus, cum auctoritate senatus, & sorte haberet, interposita religione deposuisset, eam sibi rum adsciscere, cùm, etiam si religio non impediret, mos maiorum tamen, & exempla, & grauissimæ legum pœnæ vetarent? Postea per C. Catonem, tribunum pleb. obiecta senatui religio est, prolato è sybillinis versibus oraculo, ne rex cum multitudine reducatur: si fiat malo publico futurum. tum fit alterum S. C. referente Marcellino consule: regem cum multitudine reduci, periculosum reip. videri. deinde, quis sine exercitu reducat, deliberatur. alij cum honorem Lentulo, quem iam antea, & S. C. sortis beneficio acceperat, conseruabant: alij Pompeio mandandum, alij aliter censebant. Varietas opinionum rem extraxit, Catonis verò, tribuni pleb. audacia disturbauit penitus, atque peruertit. nam, & ab initio tribunatus,

vt

vt Fenestella docet apud Nonium, concionibus assiduis inuidiam regi, ac Lētulo concitauit: & mox lege etiam de abrogando Lentulo Ciliciæ imperio promulgata, animos eorum, qui Lentulo fauebant, à minore cura ad summum timorem traduxit: Pompeium verò, in senatu asperè, & acerbè accusatum, eò redegit, vt consilium reducendi regis abijceret. itaq; rex, desperato senatus auxilio, confugit ad Gabinium, Syriæ proconsulem: à quo, promissis decem talentorum millibus, Pompeio etiam, qui eo anno cum Crasso consul fuit, admodum pro eo cōtendente, facile impetrauit, vt restitueretur. ex quo postea Gabinius maiestatis accusatus, quod prouinciæ suæ finibus, contra legem Corneliam de maiestate, excessisset, corruptis iudicibus absolutus est. mox tamen de repetundis in iudicium vocatus, defendente, Pompeij rogatu, Cicerone, qui priore iudicio accusauerat, odio maxime prioris iudicij damnatus, publicatis bonis in exsilium abijt: quem postea dictator Cæsar restituit. Hinc illa in eum obliquè coniecta in oratione, quam habuit in senatu, contra collegam eius, L. Pisonem: Seipsum fasces suos, exercitum populi Rom. numen, interdictumq; deorum immortalium, responsa sacerdotum, auctoritatem senatus, iussa populi, nomen, ac dignitatem imperij regi Ægyptio vē-

didit: in Ægyptum venit: signa contulit cum Alexandrinis: cœpit Alexandriã Atque hoc in loco fœdam Appiani negligentiam dissimulare non possum, qui Gabinium, Pompeio tertium consule, de maiestate damnatum putat: in quo dupliciter peccat, primum temporis, deinde criminis inscientia. nam Gabinius biennio ante Pompeij tertium consulatum, Domitio & Appio cos. damnatus est, non de maiestate, quo crimine, corruptis iudicibus, euasit, sed de repetundis, odio maxime iudicij de maiestate, quod corruptum esse constabat. vtrunq; docet Dionis historia, lib. XXXIX. *cui si fides abrogatur, ipse certe non refelletur Cicero, quo ego, præsertim in rebus illius ætate gestis, locupletiorem testem non quæro. is in epistola* XVI. *ad Atticum, lib.* IV. *& lib.* III. *ad* Q. *Fratrem, epistola* IV. *prorsus patefacit* ἀνιςορησίαν *Appiani, Pulsus est Ptolomæus è regno post quattuor ferè annos, quàm regnare cœperat, Romamq; venit P. Lentulo, Q. Metello cos. quod quidem è Ciceronis agraria in Rullum licet conijcere: in qua non hunc Auletem Ptolomæum, sed alium regnare, Alexandro rege mortuo, indicat his verbis:* Eum, *qui regnum illud hoc tẽpore teneat, genere regio non esse, vide inter omnes conuenire. De Aulete nunquam ita loqueretur, de quo in oratione pro domo, Cuius,*

inquit,

inquit, cum patre, auo, maioribus societas populo Romano iuncta est. Praeterea socius, & amicus populi Romani Cæsare consule appellatus est. quod ipse Cæsar scriptum reliquit lib. III. de bello ciui. & Cicero epistola XVI. lib. II. ad Atticum idem significat. vt videatur paullo ante regnum accepisse, quod societate statim, atque amicitia populi Romani confirmandum curauit. Quod si rex fuit ante Cæsarem consulem, nec fuit consule Cicerone, vt ex eius agraria oratione ostendimus: sequitur vt quarto fere, aut tertio regni anno eiectus Romam venerit: quo anno, vt dixi iam, consulatum gerebant Spinther Lẽtulus, & metellus nepos. id quod non modo Liuius, vt ex epitome cognoscitur, & Dio, sed Strabo etiam, grauis auctor, significat, cum eiectum ait esse Ptolomæum Gabinio Syriam obtinente, eiq; successisse Archelaum, Gabinij familiarem, vxore ducta trium Ptolomæi filiarum maxima Berenice quam postea eam Archelao restitutus à Gabinia Ptolomæus interemit. honor autem ille societatis, & amicitiæ populi Romani, à Ptolomæo, sicuti à reliquis quoque regibus, non mediocriter expetitus, caussam attulit, vt anno proximo ab Ægyptis eijceretur. emit enim societatem à Cæsare consule, eiusq; genero Pompeio, vt Suetonius prodidit, sex prope talento-

rum millibus: quæ sunt, nummo nostro, scutatorum tricies & sexcenta millia: communi lingua tres milliones, & sexcenta millia: quam pecuniam mutuatus à fœneratoribus, & amicis, quorum è numero fuit C. Rabirius Postumus, quem postea Cicero defendit, intollerabilia tributa, vt creditoribus satisfaceret Ægyptijs imposuit, ex quo, multitudine concitata, pulsus est, neque vero tantam pecuniam Cæsari primum à Ptolomæo datam, vt ei regnum societate, & amicitia populi R. confirmaretur: deinde Gabinio, vt exactus restitueretur, quisquam mirabitur, qui ex annuis Ægypti vectigalibus quantum caperet, animaduertet, capiebat enim talentorum duodena millia quingena, id est scutatorum septuagies quingena millia: quantum hodie vniuersi Galliarum regni, quod omnium regnorum fructuosissimum habetur, annua tributa non conficiunt. Mirum etiam, quod à Varrone traditum scripsit Plinius, hunc Ptolomæum, Pompeio circa Iudæam res gerente, octona millia equitum sua pecunia tolleranisse, mille conuiuas, totidem aureis potorijs, metantem vasa cum ferculis saginasse.

EPISTOLÆ quas familiares vocant, scriptæ sunt omnes post consulatum ante exsilium, in exilio, post exilium: ante exsilium quinque

que Prima omnium, quæ, Pompeio Magno, inscribitur: altera, Quæ Metelli Celeris ad Ciceronem, tertia Ciceronis ad eum, quarta ad C. Antonium, quinta ad P. Sextium: quæ libro v. omnes leguntur: in exsilio, ad Terentiam uxorem quinque, libro xiv. post exilium reliquæ omnes. Ad Lentulum libro i. diuersis temporibus, id est, toto triennio scriptæ sunt: sex quidē primæ, gerentibus consulatum Marcellino, & Philippo: septima & octaua Pompeio & Crasso: nona, Domitio, & Appio: quod ex earum argumentis, & obseruatione cognoscitur historiæ.

CICERONIS EPISTOLARVM AD LENTVLVM LIBER I.

ARGVMENTVM EPISTOLAE.

P. COrnelio Lentulo Spintheri, gentis patricia, Ciliciam proconsulari imperio administranti, scribit Cicero de officio suo erga ipsum, in curanda Regis Ptholomai reductione: deinde, quia rem non perficiat, excusationem affert, est autem excusatio multiplex, & quia rex ipse à Pompeio restitui cupiat: & quia Pompeius idem cupere videatur: & quia consulares totam rem odio habeant: postremò, quia ipse cum Lentulo debeat, authoritatis in causa Regia non satis habeat.

M. T. CICERO P. LENTVLO PROCOS. S. D.

GO omni officio, ac potius [1] pietate erga te, ceteris satisfacio omnibus: mihi ipse nunquam satisfacio. Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum, vt quoniam tu, nisi perfecta re, de me non conquiesti: ego, quia non idem in tua causa efficio, vitam mihi esse acerbam putem. In causa hæc sunt: [2] Ammonius Regis legatus apertè pecunia nos oppugnat. Res agitur per eosdem [3] creditores, per quos, cùm tu aderas, agebatur. Regis causa siqui sunt,

1 Pietas erga optime meritos, nō solum erga Deū. & parentes epistola. 9. huius libri in principio, & 6. lib. 2.

2 Excusatio rei non perfecta.

3 A quibus pe[...] niam [...]

qui velint,qui pauci ſunt, omnes rem ad Pompeium deferri volunt. Senatus religionis calumniam nõ religione,ſed maleuolentia, & illius regiæ largitionis inuidia comprobat. Pompeium & hortari, & orare,etiam liberius accuſare, & monere, vt magnã infamiã [4] fugiat, nõ deſiſtimus.Sed planè nec precibus noſtris, nec monitionibus reliquit locum. Nam cùm in ſermone quotidiano, tum in ſenatu palàm ſic egit cauſam tuam, vt neque [5] eloquentia maiore quiſquam, neque grauitate,neque ſtudio,neque contentione agere potuerit,cum ſumma teſtificatione tuorum in ſe officiorum, & amoris erga te ſui [6] Marcellinum tibi eſſe iratum ſcis.Is,hac regia cauſa excepta, ceteris in rebus ſe acerrimũ tui defenſorẽ fore oſtendit. Quod dat accipimus. Quod inſtituit referre de [7] religione, & ſæpe iam retulit,ab eo deduci non poteſt.Res ante Idua acta ſic eſt: nam hæc Idibus manè ſcripſi. Hortenſij, & mea, & Luculli ſententia cedit religioni de exercitu(teneri enim res aliter non poteſt)ſed ex illo S.C.quod te referente factum eſt,tibi decernit,vt regem reducas, [8] quod commodo Reip. facere poſſis: vt exercitum religio tollat,te authorem ſenatus retineat.Craſſus tres legatos decernit:nec excludit Pompeium. Cenſet enim etiam ex ijs, qui [9] cum imperio ſunt. Bibulus tres legatos ex ijs,qui priuati ſunt. huic aſſentiuntur reliqui conſulares, præter [10] Seruilium, qui omnino reduci negat oportere: & Volcatium, qui Lupo referente,Pompeio decernit: & Afranium, qui aſſentitur Volcatio:quæ res auget [11] ſuſpicionem Pompeij voluntatis, Nam animaduertebatur Pompeij familiares aſſentire Volcatio. Laboratur vehementer,inclinata res eſt. [12] Libonis & Hypſæi non obſcura concurſatio & contentio, omniumq; Pompeij familiarium ſtudium, in eam opinionem rem adduxerunt,vt Pompeius cupere videatur. cui qui nolunt,ijdem

...maus,& Rabirius ſumpſerat, vt Ptolomæus daret

4 Ne corruptus a rege videatur.

5 Tria coniungit: quia nec eloquẽtia ſine grauitate multũ poſſet, nec ſine ſtudio grauitas.

6 Hic erat ex ijs, qui regem reſtitui nolebant.

7 Parendum eſſe religioni,qua vetabat regem cum exercitu reduci.

8 Antiqua locutio, alibi vſurpata, vide ſcholia in extremo libro.

9 Vide Feſtum.

10 Iſauricum cõſularem & triũphalem.

11 Pompeij cupiditatem notat.

12 Opinor,tribuni pl. hoc enim de Hypſeo tradit Dio li.39.ep.2.l. ...Q. Fratrẽ.

dem tibi, quòd eum ornasti,[13] non sunt amici. Nos in causa authoritatem eo minorem habemus, quòd tibi debemus. Gratiam autem nostram extinguit hominũ suspicio, quòd Pompeio se gratificari putant. [14] Vt in rebus multo ante, quàm profectus es, ab ipso rege, & ab intimis, ac domesticis Pompeij clàm exulceratis, deinde palàm à consularibus exagitatis, & in summam [15] inuidiam adductis, ita versamur. Nostram in te fidem omnes, amorem tui absentis, præsentes cognoscent. si [16] esset in ijs fides in quibus summa esse debebat, non laboraremus. Vale.

13 Paulatim Lentulo regis restituendi spem præcidit.

14 Rei difficultatem ostendit.

15 Propter apertam regis largitionem.

16 Ita se excusat vt culpam in alios reijciat.

ARGVMENTVM.

Scribit quid actum sit in senatu de causa regia. ostendit de Pompeio se bene sperare, ab eius familiaribus timere tribuni pl. ne quid moliri contra possint, prouisum est.

M. T. CICERO P. LENTVLO PRO CONSVL. S. D. 2

IDib. Ian. in senatu nihil est confectum, propterea quod dies magna ex parte consumptus est altercatione [1] Lentuli cos. & Caninij tribuni pleb. Eo die nos quoque multa verba fecimus maximéque visi sumus senatum commemoratione tuæ voluntatis erga illum ordinem commouere. Itaque postridie placuit vt breuiter sententias diceremus. videbatur enim [2] reconciliata nobis voluntas senatus esse: quòd tùm dicendo, tùm singulis appellandis, rogandisq; perspexeram. Itaque cùm sententia prima [3] Bibuli pronuntiata esset, vt tres legati regem reducerent, secunda Hortensij, vt tu sine exercitu reduceres: tertia Volcatij, vt Pompeius reduceret: postulatum est, vt Bibuli sententia diuideretur. quatenus de[4] religione dicebat, cui quidem rei iam obsisti non poterat, Bibulo assensum est: de tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortensij sententia, cùm

1 Hic est Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus.

2 Alienato iam ob regiam largitionem.

3 Iure trium consularium sententia primum pronuntiata sunt.

4 Quæ vetabat regem cum exercitu restitui.

Lupus tribunus pleb. quòd ipse de Pompeio retulisset, intẽdere cœpit, antè se oportere discessionem facere, quàm consules. eius orationi vehementer ab omnibus reclamatum est, erat enim & inquia, & noua. Consules neque concedebant, neque valde repugnabant: diem consumi volebant: id quod est factum. perspiciebant enim in Hortensij sententiam [5] multis partibus plures ituros: quanquam apertè Volcatio assentirentur. multi rogabantur, atque id ipsum consulibus inuitis. nam ei Bibuli sententiam valere cupierunt. Hac controuersia vsque ad noctem ducta, senatus est dimissus: & ego eo die casu apud Pompeium cenaui: nactusque tempus hoc magis idoneum, quàm vnquam antea, quòd post [6] tuum discessum is dies honestissimus nobis fuerat in senatu, ita sum cum illo locutus, vt mihi viderer animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuẽdam traducere. [7] Quem ego ipsum cùm audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis. cùm autem eius familiares omnium ordinum video, perspicio id quod iam omnibus est apertum, totam rem istã iampridẽ à certis hominibus non inuito rege ipso, cõsiliarijsq; eius esse corruptã. Hæc scripsi ad [8] x v I. kalendas Febru. ante lucem. Eo die senatus erat futurus. Nos in senatu quemadmodum spero, dignitatem nostram, vt potest in tanta hominum perfidia & iniquitate retinebimus. Quòd ad [9] popularem rationem attinet, hoc videmur esse cõsecuti, vt ne quid agi cum populo aut saluis auspicijs, aut saluis legibus, aut deniq; sine vi possit. De his rebus pridie quàm hæc scripsi, senatus authoritas grauissima intercessit: cui cùm [10] Cato & Caninius intercessissent, tamen est perscripta. eam ad te missam esse arbitror. De ceteris rebus quidquid erit actum, scribam ad te: & vt quàm rectissime agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gratia

5 Id est, multo plures epi.6.l.8.

6 Iuerat Lē. clus in Ciciliam pro consul.

7 Excusat Pompeium de se bene meritum, & culpam confert in eius familiares.

8 Altero post Idus die: cum Ianuarius haberet tantum vndetricenos dies.

9 Timebat à tribunis pleb.

10 Hi erant tribuni pleb. Lentu- infensi.

gratia prouidebo. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat A. Trebonium, amicum suum splendidum equitem Romanum. Huius autem generis epistolarum quatuor partes solent esse: vt amicum nostrum ostendamus eum, quem commendamus, vt bonum virum, & dignum qui commendetur: vt æquitatem rei, de qua scribimus: deniq; vt beneficij memorē futurum, simulq; nos ipsos significemus. quæ in hac epistola non plane omnia sunt expressa.

M. T. CICERO P. LENTVLO PRO CONSVL. S. D. 3.

AVlo [1] Trebonio, qui in tua prouincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos vtor valde familiariter. Is cùm antea semper & suo [2] splendore, & nostra, ceterorumque amicorum cōmendatione gratiosissimus in prouincia [3] fuit, tum hoc tempore propter tuum in me amorem nostramque necessitudinem vehementer confidit his meis literis se apud te gratiosum fore quæ ne spes eum fallat, vehementer te rogo, commendoque tibi eius omnia negotia, libertos, procuratores, [4] familiam: in primisque, vt, quæ T. [5] Appius de eius re decreuit, ea comprobes: omnibúsque rebus eum ita tractes, vt intelligat meam commendationem nō vulgarem fuisse. Vale.

1 Ex equestri ordine.

2 Diuitias & liberalitatem significat. ep. 26. li. 12.

3 Tua, Cilicia, & Asia parte.

4 Seruos epi. 29. lib. 12.

5 Forte is est ad quem scribit epi. 12. li. 6. & epist. 29. li. 10. & epi. 11. li. 8. ad Att.

ARGVMENTVM.

Laudat officium suum, tum subiungit de calumnijs aduersariorum per quos steterit, quo minus res conficeretur. à senatu ostendit se bene sperare: sed eum habitum iri non nisi post multos dies. vim timet. postremo loco, senatum, & populum bene sentire de Lentulo, significat.

M. T. CICERO P. LENTVLO PRO COS. S. D.

A. D. XVI. kalendas Febru. cùm in senatu pulcherrimè staremus, quod iā illā sentētiā Bibuli

de tribus legatis pridie eius diei fregeramus, vnumque certamen esset relictũ cum sententia [1] Volcatij: res ab aduersarijs nostris extracta est varijs calũnijs. causam enim frequenti senatu, non magna [2] varietate, magna inuidia eorum, qui à te causam regiã aliò transferebant, obtinebamus. Eo die acerbum habuimus [3] Curionem, Bibulum multo iustiorem, penè etiam amicum. Caninius & Cato negarunt se legem vllam ante [4] comitia esse laturos. Senatus haberi ante kalendas Febr. per legem [5] Pupiam, id quod scis, non potest, neque mense Febr. toto, nisi perfectis, aut reiectis legationibus. Hæc tamen opinio est populi Rom. à tuis inuidis atque obtrectatoribus nomẽ [6] inductũ fictæ religionis, non tam vt te impedirent, quàm vt nequis, propter exercitus cupiditatem, Alexandriã vellet ire. Dignitatis autẽ tuæ nemo est quin existimet habitam esse rationem à senatu. nemo est enim, qui nesciat, quo minus discessio fieret, per [7] aduersarios tuos esse factũ: qui [8] nunc populi Rom. nomine, re autẽ vera sceleratissimo latrocinio, siqua conabũtur agere: satis prouisum est, vt nequid saluis auspicijs, aut legibus, aut etiã sine vi agere possint. [9] Ego neq; de meo studio, neq; de nonnullorũ injuria scribendum mihi esse arbitror. quid enim aut me ostentem, qui, si vitam pro tua dignitate profundam, nullã partem videar tuorum meritorum assecutus? aut de aliorum injurijs querar, quod sine summo dolore facere non possum? ego tibi à vi, hac præsertim imbecillitate [10] magistratuũ, prẹstare nihil possum: vi excepta, possum confirmare, te & senatus, & populi Ro. summo studio amplitudinem tuam retenturũ, Vale.

1 *Vt Pompeius regem reduceret*
2 *Sententiarũ.*
3 *Consularem, & triumphalem*
4 *Quæ habebãtur Sextili mense.*
5 *De comitialibus diebus epi. 2 & 12. l. 2. ad Q. fratrem.*
6 *Cum diceret Sibylla versibus regis restitutionẽ prohiberi. Dio. l. 39.*
7 *A quibus extracta res est varijs calumnijs.*
8 *His comitialibus diebus ep. 1. l. 2. ad Q. fratrẽ.*
9 *Artificiose suum officium extollit, & aliorum iniurias insectatur.*
10 *Qui si fortes essent, vim prohibere possent*

ARGVMENTVM.

Semper exorditur à commemoratione officij sui, subiungit de Catonis trib. pl. lege promulgata, vt Lentulus de Cilicia reuocaretur.

causam

causam regiam à Pompeio depositam significat, quo maiorem spem habere Lentulus debeat.

M. T. CICERO P. LENTVLO PRO CONS. S. D. 5

TAMETSI nihil mihi fuit optatius, quàm vt primùm abs te ipso, deinde à ceteris omnibus quàm gratissimus erga te esse cognoscerer: tamẽ afficior summo dolere, eiusmodi tempora post tuam profectionem esse consecuta, vt & meam, & ceterorũ erga te fidem, & beneuolentiam absens [1] experirere. Te videre & sentire eandem fidem hominum in tua dignitate, quam ego in mea [2] salute sum expertus, ex tuis literis nitellexi. Nos cùm maximè cõsilio, studio, labore, gratia, de causa regia niteremur, [3] subitò exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ nostra studia impediret, & animos à minore cura ad summũ timorẽ traduceret. sed tamẽ in eiusmodi perturbatione rerũ quãquam omnia sunt metuẽda, nihil magis quàm pefidiam timemus: & Catoni quidem (quoquo modo se res habet) profectò resistimus. De Alexandrina re, causaque regia tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisq; præsentibus cumulatè satisfacturum. Sed vereor, ne aut [4] eripiatur causa regia nobis, aut deseratur, quorum vtrum minus velim nõ facilè possum existimare. sed si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, neque mihi displicebat: vt neq; iacêre regẽ pateremur, neq; nobis repugnantibus ad [5] eum deferri, ad quem propè iã delatum existimatur. A nobis agentur omnia diligẽter: vt neque, siquid obtineri poterit, non contendamus: neque, siquid non obtinuerimus, repulsi esse videamur. [6] Tuæ sapientiæ, magnitudinisq; animi est, omnem amplitudinem & dignitatem tuam in virtute, atque in rebus gestis tuis, atque in tua grauitate positã

1 Vt in causa regia, & in Catonis iniuria.

2 Quia negauerat Cato se legẽ vllam ante Cõmitia laturum.

3 Grauius enim est eripi nobis, quod habemus, quàm non dari quod cupimus.

4 Vt vel alius restituat, vel tota re abiecta restituat nemo.

5 Pompeium significat.

6 Consolatur Lentulum, re pene desperata.

existimare: si quid de ijs rebus, quas tibi [7] fortuna largita est, nonnullorũ hominum perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi quam tibi, futurum. A me nullũ tempus prætermittitur de tuis rebus & agendi & cogitandi: vtorq; ad omnia Q. Selicio. neque enim prudentiorem quenquam ex tuis, neque fide maioré esse iudico, neque amantiorem tui. Hic quæ agãtur, quęque acta sint, ea te ex literis multorũ, & nuntijs cognosse arbitror. Quæ autem posita sunt in coniectura, quæq; mihi videntur fore, ea puto tibi à me scribi oportere. Posteaquàm Pompeius apud [8] populum a. d. VIII. Idus Febr. cùm pro Milone diceret, clamore, conuitioque iactatus est, in senatuq; a Catone asperè & acerbè omniũ magno silentio est accusatus: visus est mihi vehementer esse perturbatus. Itaque Alexandrina causa, quæ nobis adhuc integra est (nihil enim tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eandé religionem dari alteri non potest) videtur ab illo planè esse deposita. Nunc id speramus, idq; molimur, vt rex, cũ intelligat, sese, id quod cogitabat, vt à Põpeio reducatur, assequi non posse, & nisi per te sit restitutus, desertũ se, atque abiectũ fore, [9] proficiscatur ad te. quod sine vlla dubitatione, si Pompeius paulum modò ostenderit sibi placere, faciet. Sed nostri hominis [10] tarditatem & taciturnitatem. nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, prętermittimus. Cęteris iniurijs, quę propositæ sunt à Catone, facilè, vt spero, [11] resistemus. Amicũ ex consularibus neminé esse tibi video, præter Hortensium & Lucullũ. cęteri sunt partim obscurius, iniqui, partim non dissimulantur irati. Tu fac animo forti, magnoque sis: sperésque fore, vt facto impetu [12] leuissimi hominis, tuam pristinam dignitatem & gloriam consequare. Vale.

7 Animi enim bona eripi non possunt.

8 Non dubium est, hoc esse principium alterius epistolæ cum supra regem dicat ad Pompeium esse delatum, infra verò à Pompeio rem depositam ep. 3. lib. 2. ad Q. Frat.

9 De te vno cogitet.

10 Non statim solebat Pompeius ostẽdere, quid vellet. ep. 1. l. 8.

11 Inuento tribuno pl. qui legi promulgatæ intercedat.

12 Catonis.

ARGVMENTVM.

Tota videtur esse consolatoria epistola. consolatur enim Lentulum

ex comparatione temporum suorum: cum, in exilium pulsus, ad extremum & patriam, & dignitatem recuperauit. & breuis est epistola, quia Pollio ad Lentulum ibat, omnia narraturus.

M. T. CICERO P. LENTVLO PROCOS. S. 6

QVÆ gerantur, accipies ex [1] Pollione, qui omnibus negotijs non interfuit solum, sed & præfuit. Me in summo dolore, quem in [2] tuis rebus cupio, maximè [3] scilicet consolatur spes: quòd valdè suspicor fore, vt infringatur hominum improbitas & consilijs tuorum amicorum, & ipsa die, quæ debilitat cogitationes & inimicorum & [4] proditorum. Facilè secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum: quorum imaginem video in rebus tuis. nam etsi minore in re violatur tua dignitas, quàm [5] mea salus afflicta sit: tamen est tanta similitudo, vt sperem te mihi ignoscere, si ea nõ timuerim, quæ ne tu quidem vnquam timenda duxisti. Sed prẽst a te eũ, qui mihi à teneris, vt Græci dicunt, vnguiculis es cognitus.* Illustrabit (mihi crede) tuam amplitudinem hominum iniuria. * A me omnia summa in te studia, officiáq; expecta. non fallam opinionem tuam. vale.

1 Asiniæ gentis ep. 31. lib. 10.

2 Quia non præsto, quod tum meis præstitisti. ep. 15. l. 15. & vl. lib. 1. ad Q. Fratrem.

3 Quorum infidelitate laboramus: epist. 1 huius libri.

4 Cum eiectus patria est, bonis publicatis.

5 Maior enim apparet virtus in rebus aduersis. ep. 10. lib. 3.

ARGVMENTVM.

Lentuli literis respondet: de Alexandrina rescribit. quid Pompeio, ipsique videatur: vt tamen totum illud consilium Lentuli sapientia permittat. adiungit de Milione, & Clodio; de statu reipub. de filiæ nuptijs.

M. T. CICERO P. LENTVLO PROCOS. S. D. 7

LEGI tuas literas: quibus ad me scribis gratum tibi esse, quod crebo certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te beneuolentiam facilè perspicias. Quorum alterum mihi, vt te plurimùm diligam, facere necesse est, si volo is [1] esse, quem tu

1 Gratus pro in me me[...]

me esse voluisti. alterum facio libenter, vt, quoniam interuallo locorum,[2] ac temporis disiuncti sumus, per literas tecum quam sæpissimè colloquar. quod si rarius fiet, quàm tu expectabis, id erit causæ, quòd non eius generis meæ literæ sunt, vt eas audeam temerè committere. Quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus rectè dem, non prætermittã. Quòd scire vis, qua quisque fide in te sit, & volũtate, difficile dictu est de singulis. Illud vnum audeo, quod antea tibi sępe significaui, nũc quoque re perspecta, & cognita scribere: vehementer quosdam homines, & eos maximè, qui te & maximè,[3] debuerunt, & plurimùm iuuare potuerunt, inuidisse dignitati tuæ: similimãque in re dissimili, tui temporis nunc, & nostri quondam fuisse rationem. vt quos tu reip. causa læseras, palàm te oppugnarẽt: quorum[4] authoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, non tam memores essent virtutis tuæ, quàm laudis inimici. Quo quidem tempore, vt perscripsi ad te antea, cognoui Hortensium percupidum tui, studiosum Luculum, ex magistratibus autem L.[5] Racilium & fide & animo in te singulari. nam nostra propugnatio ac defensio dignitatis tuæ, propter magnitudinem[6] beneficij tui fortasse plerisque officij maiorem authoritatem habere videatur, quam sententiæ. præterea quidem de consularibus[7] nemini possum aut studij erga te, aut officij, aut amici animi esse testis. Etenim Pompeium, qui mecum sæpissimé non solum à me prouocatus, sed etiam sua[8] sponte de te communicare solet, scis tẽporibus illis non sæpè in senatu fuisse, cui quidẽ literæ tuæ, quas proximè miseras, quod facilè intellexerim, periucundæ fuerunt, mihi quidem humanitas tua vel summa potius sapientia, non iucunda solùm, sed etiam admirabilis visa est. virum enim excellentem, & tibi tua præstanti in eum[9] liberalitate de-

2 Erat enim annua prouinciarũ administratio: quod si longior, extra ordinem.

3 Perfidiam & hic notat. ep. 1. & 5.

Loquitur de tẽporo exilij sui.

4 In consulares [illegible]detur.

5 Tribunum pl. ep. 1. lib. 2 ad Q. fratrem.

6 Quia te referẽte atque adiuuãte sum ob exilio reuocatus.

7 Idem epist. 5.

8 In quo beneuolentiã significat.

9 Quia Lentu-eam ornaue-ui est epi. 8. libri.

deuinctum, non nihil suspicantem propter aliquorum opinionem suæ cupiditatis te ab se abalienatum, illa epistola retinuisti, qui mihi cùm semper tuæ laudi fauere visus est, etiam ipso suspiciosissimo tempore [10] Caniniano, tùm verò lectis tuis literis perspectus est à me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis & commodis cogitare. Quare ea, quæ scribam, sic habeto, me, cum illo te sæpè communicata, de illius ad te sententia atque authoritate scribere: quoniam S. C. nullum extat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit, eaque, quæ de ea scripta est, authoritas, cui scis intercessum esse, vt nequis omnino regem reduceret, tantam vim habet, vt magis [11] iratorum hominum studium, quàm constantis senatus cõsilium esse videatur: te perspicere posse, qui Ciliciam, [12] Cyprumque teneas, quid efficere, & quid consequi possis: & si res facultatem habitura videatur, vt Alexandriam atque Ægiptum tenere possis, esse & tuæ, & nostri imperij dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cũ classe, atque exercitu proficisci Alexãdriam: vt, cùm eam pace, præsidijsq; firmaris, Ptolemæus redeat in regnũ: ita fore, vt per te restituatur, quemadmodũ senatus initio [13] cẽsuit: & sine multitudine reducatur, quẽadmodum homines religiosi Sybillę placere dixerũt. Sed hæc sententia sic & illi, & nobis probabatur, vt ex euentu homines de tuo consilio existimaturos videremus: si cecidisset vt volumus & optamus, omnes te & sapienter & fortiter: sin aliquid esset [14] offensum eosdẽ illos & cupidè & temerè fecisse, dicturos. Quare quid assequi possis, non tam facile est nobis, quàm tibi cuius prope in [15] conspectu Ægyptus est iudicare. Nos quidem hoc sentimus: si exploratum tibi [illegible] posse te illius regni [16] potiri, non esse cunctandum [illegible] dubium, non esse conandum illud tibi affirmo, si rem

10 Alij, Catoniano: vt intelligatur tempus, quo Cato legem promulgauit de abroganda Lentulo prouincia.

11 Ob regis largitionem.

12 Erat & Cyprus à Cilicia proconsule regebatur, Cum, a P. Clodio lege lata esset publicata: vt historia demonstrat.

13 Cum ipse Lẽtulus consul retulit de rege reducendo vt epist. prima.

14 Offensum esset, si, Alexandrinis regem reijcientibus, ventum esset ad arma.

15 Epi. 4, lib

16 Vt Æg[...] Ptolemæum reci[...]piant.

istam ex sententia gesseris, fore vt absens à multis: cùm redieris, ab omnibus collaudêre, offensionem esse periculosum propter interpositam authoritatem, 17 religionemque video. sed ego te vt ad certam laudé adhortor, sic à dimicatione deterreo, redeoq; ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium non tam ex consilio tuo, quam euentu homines esse facturos. Quod si hæc ratio rei gerendæ periculosa tibi videbitur: placebat illud, vt, si Rex amicis tuis, qui per prouinciã tuam atq; imperij tui prouincias pecunias ei credidisset, fidé suã præstitissent, & auxilijs eũ tuis & copijs adiuuares: eam esse naturam & rationé 18 prouinciæ tuæ, vt illius reditũ vel adiuuãdo confirmares, vel negligẽdo impedires. In hac ratione quid 19 res, quid causa, quid tempus ferat, tu facillimè, optimeq; perspicies: quid nobis placuisset, ex me potissimum putaui te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de leuitate & imbecillitate Clodij gratularis: minimè miramur, te 20 tuis, vt egregium artificem, preclaris operibus lætari. quanquam est incredibilis hominum peruersitas, (grauiori enim verbo vti non libet) qui nos, quos fauendo in communi causa retinere potuerunt, inuidendo abalienarunt: quorũ maleuolentissimis obtrectationibus nos scito de vetere illa nostra diuturnaq; 21 sententia prope iam esse depulsos: non nos quidem vt nostræ dignitatis simus obliti, sed vt habeamus rationem aliquando etiam salutis. poterat vtrunque præclarè, si esset fides, si grauitas in hominibus 22 consularibus. sed tanta est in perisque leuitas, vt eos non tam constantia in republica nostra delectet, quam splendor offendat. Quod eo liberius ad te scribo, quod tu non solum temporibus quæ per te sum adeptus, sed & iam olim nascenti prope nostræ laudi, dignitati, virtutique præfuisti:

17 Authoritas senatus tollebat restitutionem regis, religio Sybillinorum carminum restitui regem cũ multitudine vetabat.

18 Ex Cilicia enim traijcitur in Ægyptum.

19 Latius patet, quã causa, causam autem Alexandrinam significat, sic locutus etiam epist. 6. lib. 3.

20 Cum enim per te maxime simrestitutus, hac maxime a te sunt.

21 Cum dignitatis rationem habebamus sine salutis cura.

22 Eosdem, carpit epist. 5 & hac vsa, in principio.

sti: simulque quod video, non, vt antehac putabam, [23] nouitati esse inuisum meæ: in te enim, homine omnium [24] nobilissimo familia inuidorum vitia perspexi: quem tamen illi esse in principibus facilè sunt passi, euolare altius certe noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam. multum enim interest, vtrum laus imminuatur, an salus deseratur. me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectum est. [25] curasti enim, vt plus additum ad memoriam nominis nostri, quam demptum de fortuna videretur. Te verò [26] moneo, cum beneficijs tuis, tum amore incitatus meo, vt omnem gloriam, ad quam à pueritia inflammatus fuisti, omni cura atque industria consequare: magnitudinémque animi tui, quam ego semper sum admiratus, sempérque amauj, ne vnquam inflectas cuiusquam iniuria. magna est hominum opinio de te, magna commendatio [27] liberalitatis, magna memoria consulatus tui. Hæc, profecto vides, quanto expressiora, quantoque illustriora futura sint, cum aliquantum ex prouincia, atque ex imperio laudis accesserit, [28] quanquam te ita gerere volo, quæ per exercitum atque imperi[um] gerenda sunt: vt hæc multo ante meditere. huc te pares, hæc cogites, ad hæc te exerceas: sentiásque id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillimè posse [29] obtinere summum atque altissimum gradum ciuitatis. Quæ quidem mea cohortatio ne tibi inanis aut sine causa suscepta videatur, illa me ratio mouit, vt te ex nostris euentis communibus admonendum putarem, vt considerares in omni reliqua vita, quibus [30] crederes, quos caueres. Quod scribis te velle scire, qui sit reip. status: summa dissẽsio est, sed cõtentio dispar. Nam [31] qui plus opibus, armis, potentia valent, perfecisse tantum mihi videntur stultia, & inconstantia aduersariorum, vt etiam autho-

23 Quia erat homo Arpinas.

24 Erat enim patricia gentis, & maioribus ortus clarissimis.

25. Cum me in patriam restituisti.

26 Timet, ne Lentulus propter improborum iniurias abijceat reip. curam.

27 Quam ædilis ostenderat. lib. 2. de officijs.

28 Ita eum hortatur, vt multã velit cautionem adhibere.

29 Tueri & conseruare, iam enim dixit, adeptus.

30 Notat amicorũ Lentuli perfidiam.

31 Factio Cæsaris & Pompeij, optimatibus aduersa.

ritate iam plus valerent. itaque, perpaucis aduersantibus, omnia, quæ ne per [32] populum quidem sine seditione se assequi posse arbitrabantur, per senatum cõsecuti sunt. nam & stipendium Cæsari [33] decretum est, & decem legati: & ne ei lege [34] Sempronia succederetur, facile perfectum est. quod ego ad te breuius scribo, quod me status hic reipub. non delectat: scribo tamen vt te admoniam, quod ipse literis omnibus à pueritia deditus, experiendo tamen magis, quam discendo cognoui, vt tu rebus tuis integris discas, neque salutis nostræ rationem habendam nobis esse sine dignitate, neq; dignitas sine salute. Quod mihi [35] de filia, & de Crassipede gratularis, agnosco humanitatẽ tuam: optoque & spero, nobis hanc coniunctionem voluptati fore. Lentulum nostrum, eximia spe, summę virtutis adolescentem, cum ceteris artibus, quibus [36] studuisti semper ipse, tùm in primis imitatione tui fac erudias. nulla enim erit hac pręstantior disciplina. quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperq; dilexit, in primis amamus, charúmque habemus. Vale.

32 Qui maxime Cæsari & Pompeio fauebat. Oratio de prouinc.

33 Lex Sempronia erat, vt Annua tantum esset prouinciarum administratio, oratio pro domo.

34 Cum ego didicerim in aduersa fortuna.

35 Filium suam post mortem Pisonis Crassipedi collocauit.

36 Fuit enim literis instructus vide librum de claris orat.

ARGVMENTVM

Tota est epistola contra mores immutatos: & hoc artificiosè, vt intelligat Lentulus, iam sibi nihil sperandum de rege reducendo.

M. T. CICERO. P LENTVLO PRO COS. S. P. D. 8

De omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actũ, quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optimè ex [1] emplatorio cognosces: qui non solum, interfuit his rebus, sed etiã præfuit: neq; vllum officiũ erga te hominis [2] amantissimi, prudentissimi diligentissimi prætermisit. Ex eodem de toto statu rerũ cõmuniũ cognosces quæ qualis sint, non facile est scribere:

1 Aut liberti nomen: aut mendosum fortasse C. Pratorio.

2 Tria requiruntur in curando negotio, amor prudentia, diligentia.

bere: sunt quidem certè in amicorum nostrorum potestate, atque ita, vt nullam mutationem vnquam hac hominum ętate habitura res esse videatur. ego quidē vt debeo, & vt tute mihi præcipisti, & vt me dignitas, vtilitásq; cogit, me ad [3] eius rationes adiungo, quē tu in meis rationibus tibi esse adiungendum putasti. Sed te non præterit, quàm sit difficile, sensum in repub. præsertim rectū, & confirmatum, deponere. verūntamen ipse me cōformo ad eius voluntatē, à quo [4] honestè dissentire nō possum. neque id facio, vt forsitan quibusdam videor, simulatione. tantùm enim animi inductio, & mehercule amor erga Pompeium apud me valet, vt, quæ illi vtilia sunt, & quæ ille vult, ea mihi omnia iam & recta, & vera videantur, neque (vt ego arbitror) errarent [5] ne aduersarij quidem eius, si, cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod ego is sum, cui vel maxime concedant omnes, vt vel ea defendam, quæ Pompeius velit, vel taceam: vel etiam, id quod mihi maximè lubet, ad nostra me studia referam literarum: quod profecto faciam, si mihi per eiusdem amicitiam licebit. quæ enim proposita fuerant nobis, cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententijs dicendis, libertas in rep. [6] capescenda, ea sublata tota, sed nec mihi magis, quam omnibus nam aut ascentiendū est nulla cum grauitate [7] paucis, aut frustra dissentiendum. Hæc ego ad te ob eam causam maximè scribo, vt iam [8] de tua quoque ratione meditere. commutata tota ratio est senatus, iudiciorum, rei totius publicæ: otium nobis exoptandum est; quod ij, qui potiuntur rerum, præstaturi videntur, si [9] quidam homines patientius eorum potentiam ferre potuerint, dignitatem quidem illam consularē fortis, & constantis senatoris nihil est, quod

3 Pompeium intelligit, qui Lentulum adiuuerat in restituendo Cicerone.

4 Cum ei plurimum debeam

5 M Catonem. Hortensium, & alios intelligit, Pompeij Cæsarisque potentiam oppugnantes.

6 Administranda.

7 Contra remp. sua potentia causa sentientibus.

8 De rege reducendo.

9 Maximè autē M. Catonimis in rep. seuerum

10 De ordine equestri loquitur, & de Pompeio.

cogitemus. amissa est culpa eorũ, qui à senatu & [10] ordinem cõiunctissimum, & hominem clarissimum abalienarunt. Sed vt ad ea, quæ coniunctoria rebus tuis sunt, reuertar, Popeium tibi valde amicum esse cognoui: & eo tu [11] consule (quantum ego perspicio) omnia quæ voles, obtinebis: quibus in rebus me sibi affixum ille habebit: neq; à me vlla res, quæ ad te pertineat, negligetur, neque enim verebor, ne sim ei molestus, cui iucũdum erit etiam propter id ipsum, quòd me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nullam rem esse vel minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi nõ charior sit quàm meæ res omnes, idque cùm sentiam, sedulitate mihimet ipse satisfacere possum: re quidem ipsa ideò mihi [12] non satisfacio, quòd nullam partẽ meritorũ tuorũ non modò referenda sed ne cogitanda quidẽ gratia consequi possum. Rem te valde bene gessisse rumor erat. Expectabãtur literæ tuæ, de quibus eramus iam cũ Pompeio locuti: quæ si erunt allatæ, nostrum studium extabit in [13] conueniendis magistratibus & senatoribus. Cetera, quæ ad te pertinebunt, cùm etiam plus contenderimus quàm possumus, minus tamẽ faciemus, quã [14] debemus. Vale.

11 Consul enim erat cum Mar. Crasso.

12 Dixit idẽ initio primæ epistolæ.

13 Vt supplicationes tibi decernantur.

14 Vincentur enim tuis meritis officia mea, idem alis verbis ep. 4. lib. 6. in fine.

ARGVMENTVM.

Quærenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiã redierit causas exponit consilij sui, & ostendit velle se rationẽ tam salutis habere, quã dignitatis, & eorum obsequi voluntati, à quibus de se optime meritis honeste dissentire non potest. Pompeium autẽ maximè significat.

M. T. CICERO P. LENTVLO PRO COS. S. P. D. 9

PERIVCVNDÆ mihi fuerunt literæ tuæ, ex quibus intellexi, te perspicere meam in te pietatem. quid enim dicam beneuolentiam, cùm illud ipsum grauissimum & [1] sanctissimum nomen pietatis leuius mihi meritis erga me tuis esse videatur? Quòd autem

1 Propriè enim erga deos vsurpatur. Ep. 1.

autem grata tibi mea erga te studia scribis esse: facis tu quidé [2] abundantia quadam amoris, vt etiam grata sint ea, quæ prętermitti sine nefario scelere nõ possint, tibi autem multo notior atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo disiuncti fuimus, & vnà, & Romæ fuissemus. nam in eo ipso, quod te ostendis esse facturum, quodq; & in primis potes, & ego à te vehementer expecto, in sententijs senatorijs, & in omni actione atque administratione reipub. floruissemus. De qua ostendam equidem paulo pòst qui sit meus sensus & status: & rescribam tibi ad omnia, quæ quæris. Sed certè & ego te [3] authore amicissimo ac sapientissimo, & tu me consiliario fortasse non [4] imperitissimo, fideli quidem & beneuolo certè vsus esses. quanquam tua quidem causa te esse [5] imperatorem, prouinciamq; bene gestis rebus cum exercitu victore obtinere, vt debeo, lætor. Sed certè qui tibi ex me fructus debentur, eos vberiores & pręstantiores præsens capere potuisses. In eis verò vlciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationé salutis meæ partim inuidere propter illius [6] actionis amplitudiné & gloriã, mirificum me tibi comitem præbuissem. quanquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficijs ornatus in te potissimùm fractam illam & debilitatam vim suam contulit: [7] nostram vicem vltus est ipse sese: ea est enim conatus, quibus patefactis, nullam sibi in posterum non modò dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem etsi mallem in meis rebus esse expertũ, quàm etiam in tuis: tamen in [8] molestia gaudeo eandem fidem cognosse hominum non ita magna mercede, quam ego [9] maximo dolore cognôram de qua ratione tota iam videtur mihi exponendi tempus dari: vt tibi rescribam ad ea, quæ quæris. Certiorem te per literas

2 Disce, quod sit officium boni viri, sua enim erga Lentulum benemeritum studia non modo non extollit sed quasi dissimulat.

3 In consilijs capiendis.

4 Modesta suimet laudatio.

5 ab exercitu post victoriam appellatum. vide epi. 10. lib. 2.

6 Quod à te consule sum restitutus.

7 Quod in illum nos facere oportuit, fecit ipsemet.

8 Sic tu contra dixeris, in voluptate doleo.

9 Idem significat epi. 6. & 7.

ſcribis eſſe factum, me cum Cæſare, & cum Appio eſſe in[10] gratia. teque id non reprehendere aſſcribis. Vatinium autem ſcire te velle oſtendis, quibus rebus adductus defenderim & laudârim. Quod tibi vt planius exponam, altius paulò rationẽ conſiliorum meorum repetam neceſſe eſt. Ego[11] me, Lentule, initio rerum atque actionum tuarum non ſolùm meis, ſed etiam reip. reſtitutum putabam: & quoniam tibi incredibilem[12] quendam amorẽ, & omnia in te ipſum ſumma ac ſingularia ſtudia deberẽ, reip. quæ te in me reſtituendo multum adiuuiſſet, eum certè me animũ merito ipſius debere arbitrabar, quem antea tantummodo communi officio ciuium, non alio erga me ſingulari beneficio, debitum præſtitiſſem hac me mẽte fuiſſe, & ſenatus ex me, te conſule[13] audiuit, & tu in noſtris ſermonibus, colocutionibuſque ipſe vidiſti. Etſi iam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus: cùm te agẽte de reliqua noſtra dignitate, aut occulta nõnullorũ odia, aut obſcura in me ſtudia cernebã. nam neque de monumẽtis meis ab ijs adiutus[14] es, à quibus debuiſti, neque de vi nefaria, qua cum fratre eram domo expulſus: neque hercule in ijs ipſis rebus, quæ quanquam erat mihi propter rei familiaris naufragia neceſſarię, tamẽ à me minimi putabãtur, in meis damnis ex authoritate ſenatus ſarciendis, eam voluntatẽ, quam expectâram, præſtiterunt. Quę[15] cum viderem (neque enim erant obſcura) non tamẽ tam acerba mihi hæc accidebant, quàm erant illa grata,[16] quæ fecerant. Itaque quanquàm & Pompeio plurimùm te quidem ipſo prædicatore ac teſte debebam: & eum nõ ſolum beneficio, ſed amore etiam, & perpetuo quodam iudicio meo diligebam, tamẽ non reputans quid ille vellet, in omnibus meis ſententijs de rep. priſtinis permanebam. Ego ſedente Cn. Pompeio, cùm, vt[17] laudaret P. Sex-

tium,

10 Per Cn. Pompeium: cuius filio Appij filia nupſerat Quintilianus.

11 Narratio altera petita, vt inconſtantiæ crimen à ſe depellat.

12 Quaſi dicat, quem tibi ſatis explicare non poſſum.

13 Poſtea quam reſtitutus à te ſum eo ipſo anno.

14 De domo recuperãda quam Clodius partim euerterat partim conſecrarat.

15 Eadem verba in oratione pro Sextio.

16 Tum te in me reſtituendo adiuuerunt.

17 In iudicio, cũ Sextius de vi accuſatus cauſam diceret.

tium, Pompeius introijsset in vrbem, dixissetque testis Vatinius, me fortuna & felicitate C. Cæsaris commotum, illi amicum esse cœpisse, dixi, me, eam [18] Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis victorijsq; anteferre, dixiq; eodem teste alio loco, eosdem esse qui Bibulum exire domo prohibuissent, & qui me coëgissent. Tota verò interrogatio mea nihil habuit, nisi reprehensionem illius [19] tribunatus: in qua omnia dicta sunt libertate, animóque maximo de vi, de auspicijs, de donatione regnorum: neq; verò hac in causa modo, sed constanter sæpe in senatu. Quin etiam Marcellino & Philippo Coss. Nonis Apr. mihi est senatus assensus, vt de [20] agro Campano frequenti senatu Idibus Maijs referretur. Num potui magis in arcem illius causæ inuadere, aut magis obliuisci [21] temporum meorum, meminisse actionum? Hac à me sententia dicta, magnus animorum motus est factus, cùm eorum, quorum oportuit, tum eorum etiam, quorum nunquam putaram. Nam hoc S.C. in meam sententiam facto, Pompeius, cum nihil mihi ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, & in Africam profectus est: eoq; itinere [22] Lucam ad Cæsarem venit: vbi multa de mea sententia questus est Cæsar, quippe, qui etiã Rauennę Crassum ante vidisset, ab eoque in me esset incensus, sane molestè Pompeium id ferre constabat: quod ego cùm audissem ex alijs, maximè ex meo fratre cognoui. quẽ cùm in Sardinia Pompeius paucis post diebus, quàm Luca discesserat, conuenisset. Te, inquit, ipsum cupio: nihil oportunius potuit accidere: nisi cũ Marco fratre diligenter egeris, dependẽdum tibi est, quod mihi pro illo spopondisti. quid multa? questus est grauiter: sua merita commemorauit, quid egisset sæpissimè de [23] actis Cæsaris cum ipso meo fratre, quidque sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: seque quæ de

18 *Bibulus enim armorum metu domo inclusus, consul fuerat titulo tenus.*

19 *Tribunus fuerat Vatinius cõsule Cæsare.*

20 *Diuidendo. epi. 5. lib. 8. & ep. 20. lib. 11.*

21 *Tempora pro calamitatibus, & hic, & alibi non semel vsurpantur.*

22 *Prouincia Galliæ, cui præerat Cæsar, initiũ erãt coloniæ duæ, Luca ad inferum mare, ad Superũ Rauenna.*

23 *Confirmandis à senatu.*

24 De me ab exilio reuocando.

25 Vt nihil agerem antequam ipse rediisset.

26 Arguit ab honesto.

27 Quia Caesaris soceri sui, potentia faueret.

28 Arguit ab iniuria, vt excuset mutationem cōsilij sui.

29 Oratio de prouincijs.

30 Pro, iram commouerent.

31 Vt a Mario, & Sylla.

32 Vt a decemviris. Liu. lib. 3.

[24] mea salute egisset, voluntate Cæsaris egisse, ipsum meum fratrem testatus est: cuius causam, dignitatemque mihi vt commendaret, rogauit, vt eam non oppugnarem si nollem, aut nō possem tueri. Hæc cùm ad me frater pertulisset, & cum antè tamē Pompeius ad me cum mandatis Vibulliom misisset, [25] vt integram mihi de causa Campana ad suum reditum rem seruarem, collegi ipse me, & cum ipsa quasi repub. collocutus sum, vt mihi tam multa pro se perpesso, atq; perfuncto concederet, vt officium meum, memoremque in bene meritos animum, fidémque fratris mei præstarem, eumque quem bonum ciuem semper habuisset, [26] bonum virum esse pateretur. In illis autem meis actionibus, sententijsque omnibus, quæ [27] Pompeium videbātur offendere, certorū hominum, quos iam debes suspicari, sermones referebātur ad me. qui cum illa sentirent in repub. quæ ego agebam, semperq; sensissent me tamen non satisfacere Pompeio, Cæsaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se aiebāt. Erat hoc mihi dolendum, sed multo illud [28] magis, quod inimicum meum (meum autem? immo verò legum, iudiciorum, otij, patriæ, bonorum omnium) sic [29] amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fouebant, sic me præsente osculabantur, non illi quidem vt mihi [30] stomachum facerent, quem ego funditus perdidi, sed certè vt facere se arbitrarentur. Hic ego, quantum humano consilio efficere potui circumspectis rebus meis omnibus, rationibusque subductis, summam feci cogitationum mearum omnium: quam tibi, si potero, breuiter exponam. Ego si ab improbis, & perditis ciuibus remp. teneri viderem, sicut & [31] meis temporibus scimus, & nonnullis [32] alijs accidisse accepimus: non modo premijs, quæ apud me minimum valent, sed ne periculis quidem compulsus vllis, quibus tamen mouentur

tur etiam fortiſſimi viri ad eorum cauſam me adiungerem, ne ſi ſumma quidem eorum in me merita cõſtarent.[33] Cum autem in repub. Cn. Pompeius princeps eſſet, vir is, qui hanc potentiam & gloriam maximis in rempublicam meritis, præſtantiſſimisq; rebus geſtis eſſet conſecutus, cuiuſq; ego dignitatis ab adoleſcentia fautor, in [34]prætura autem & in conſulatu adiutor etiam extitiſſem: cumque idem authoritate, & ſententia per ſe, conſilijs & ſtudijs tecum me adiuuiſſet, meumque inimicum, vnum in ciuitate haberet inimicum: non putaui famam inconſtantiæ mihi pertimeſcendam, ſi quibuſdam in ſententijs paulùm me immutaſſem, meamque voluntatem ad ſummi viri, de meque optime meriti dignitatem aggregaſſem. In hac ſententia complectendus erat mihi Cæſar, vt vides, in coniuncta & cauſa & dignitate. Hic multum valuit cum [35] vetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & [36]Q. fratri cum Cæſaræ fuiſſe: tum humanitas eius ac liberalitas, breui tempore & literis, & officijs perſpecta nobis, & cognita. Vehementer etiã res ipſa publica me mouit: quæ mihi videbatur contentionẽ, præſertim maximis rebus à Cæſare[37] geſtis, cum illis viris nolle fieri, & ne fieret vehemẽter recuſare. Grauiſſime autẽ me in hanc mentem impulit & Pompei fides, quam de me [38] Ceſari dederat, & fratris mei, quã Pompeio. Erãt præterea hæc animaduertẽda in ciuitate, quæ ſunt apud Platonẽ noſtrũ ſcripta diuinitus: quales in rep. Principes eſſent, tales reliquos ſolere eſſe ciues. Tenebam memoria nobis conſulibus ea [39] fundamenta iacta ex[40] kalendis Ianuarijs cõfirmandi ſenatus, vt neminem mirari oporteret: Nonis Decembribus tantum vel animi fuiſſe in illo ordine, vel authoritatis. idemq; memineram, nobis priuatis vſque ad Cæſarem & Bibulum [41] Cos. cum ſententiæ noſtrę magnum in ſenatu pon

33 A Pompei persona.

34 Prætor orationem habuit pro lege Manilia consul retulit de supplicationibus Pompeio decernendis bello Mithridatico confecto.

35 Oratio de prouincijs.

36 Quintus enim erat Cæsaris legatus in gallia.

37 Arguit a Cesaris meritis in se, & in remp. in Gallia.

38 Cum in me restituendo recepit, me illi aduersarium nõ futurum, oratio de prouincijs.

39 Ep. 29. lib. 10

40 Quo die consulatus inibatur.

41 Quo anno senatus authoritas a Cæsare imminuta.

dus haberent, vnum ferè sensum fuisse bonorum omnium. postea cùm tu Hispaniã citeriorem cum imperio [42] obtineres, neq; resp. consules haberet, sed mercatores prouinciarum, & seditionum seruos ac ministros; iecit quidam casus caput meum quasi certaminis causa in mediam contentionem, dissentionémq; ciuilem, quo in discrimine, cum [43] mirifica senatus, * incredibilis Italiæ totius,* singularis bonorum omnium consensio in me tuendo extitisset: non dicam quid acciderit (multorum est enim, & varia culpa) tãtúm dicam breui non mihi exercitum, sed duces defuisse, in quo, vt iam sit in ijs culpa, qui me non defẽderunt. non minor est in ijs, qui [44] reliquerunt: & si accusandi sunt, qui pertimuerunt, magis etiam reprehendẽdi sunt siqui se timere simularunt. Illud quidem certè nostrum consilium iure laudandum est, qui meos ciues & à me conseruatos, & me seruare cupientes, spoliatos ducibus, seruis armatis obijci [45] noluerim: declarique maluerim quanta vis esse potuisset in consensu bonorum, si ijs pro me stante pugnare licuisset, cùm [46] afflictum excitare potuissent. Quorũ quidem animum tu nõ perspexisti solùm, cùm de me ageres, sed etiam confirmasti atque tenuisti, qua in causa non modò non negabo, sed etiã semper & meminero, & predicabo libenter: vsus es [47] quibusdam nobilissimis hominibus, fortioribus in me restituendo, quàm fuerant ijdem in tenendo qua in sentẽtia si cõstare voluissent, suam authoritatem simul cum salute mea recuperassent. recreati enim cùm essent boni viri consulatu tuo, & constantissimis atque optimis [48] actionibus tuis excitati, Cn. Pompeio præsertim ad causam adiuncto, cùm etiam Cæsar rebus maximis gestis singularibus ornatus, & [49] nouis honoribus ac iudicijs senatus, ad authoritatem eius ordinis adiungeretur, nulli improbo ciui locus ac remp. violan-

42 Ex pratura. erat enim tunc Hispania citerior prouincia pratoria.

43 Mirifica, incredibilis, singularis, epithetorũ copia.

44 Pompeium, designat, qui deseruit illum, cum se ei non defuturum promisisset.

45 Idem sape in orationibus.

46 Patria pulsum restituere.

47 Catonem in primis & Bibulum significat, Casaris inimicos vide infra.

48 Prasertim in me restituendo.

49 Supplicatione primum xv. mox xx. dierum Plutarchus oratio de prouinciis, Casar lib. 2, de bel Gal.

violandam esse potuisset. Sed attende, quæso, quæ sint consecuta: primùm illa furia muliebrium religionum, qui non pluris fecerat Bonam deam, quàm tres [50] sorores impunitatem scelerum est eorum sententijs assecutus, qui cùm [51] tribunus pl. pœnas à seditioso ciue per bonos viros iudicio persequi vellet, exemplum præclarissimum in posterum vindicandæ seditionis de repub, [52] sustulerunt: ijdemque postea non meum monumentum (non enim illæ manubiæ meæ, sed operis locatio, mea fuerat) monumentum verò senatus, hostili [53] nomine, & cruentis iniustum literis esse passi sunt. Qui me homines quòd saluum esse voluerunt, est mihi gratissimum, sed vellem, non solum salutis meæ, quemadmodum medici, sed, vt [54] aliptæ, etiam virium, & coloris rationem habere voluissent. Nunc vt Apelles Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in [55] capite meo solùm elaborarunt, reliquum corpus imperfectũ ac rude relinquerunt. in quo ego spem fefelli non modo inuidorum, sed etiam [56] inimicorum meorum: qui de vno acerrimo & fortissimo viro, meoque iudicio, omnium magnitudine animi & constantia præstantissimo Q. [57] Metello L. F. quondam falsam opinioné acceperunt, quem post reditum dictitant fracto animo & demisso fuisse. Est verò probandum, qui & summa voluntate cesserit, & egregia animi alacritate abfuerit, neque sanè redire curarit: eum ob id ipsum fractum fuisse: in quo cùm omnes homines, tum M. illum [58] Scaurum singularem virum cõstantia & grauitate superasset. Sed quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur: de me idem cogitabant, abiectiore animo me futurum: cum respub. maiorem etiam mihi animum, quam vnquam habuissem, daret: quæ declarasset se nõ potuisse me vno

50 *A fratre Clodio violatas.*

51 *Tribunus Milo accusauit Clodium de vi.*

52 *Cum Clodium de vi à Milone accusatum, in iudicium adduci vetuerunt pro Sextio.*

53 *Vide in oratione pro domo sua*

54 *Qui certaturos athletas vngebant.*

55 *Cum me ab exilio, euocarunt*

56 *Quibus satisfacere difficilius.*

57 *Numidico, qui abire maluit in exilium quam in leges Saturnini iurare.*

58 *Quem fuisse principem sumptus, Cicero pro Sextio. Salust. in Iug. & Asconius 68. tradit.*

ſiue carere: cúmque Metellum vnius tribuni pl. rogatio, me vniuerſa reſp. duce ſenatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente conſule, comitijs [59] centuriatis cunctis ordinibus, hominibúſque incumbentibus, omnibus denique ſuis viribus recuperauiſſet. Neque verò ego mihi poſtea quicquam aſſumpſi, neque hodie aſſumo, quod quenquam non [60] maleuolentiſſimum iure poſſit offendere. tantùm enitor, vt neque amicis, neque etiã alienoribus opera, conſilio, labore deſim. Hic meæ vitæ curſus offendit eos fortaſſe, qui ſplendorem & ſpeciem huius vitæ intuentur, ſolicitudinem autem & laborem perſpicere non poſſunt. Illud verò non obſcurè quæruntur, in meis ſentẽtijs, quibus ornẽ Cæſarem, [61] quod quaſi deſciuerim à priſtina cauſa. Ego autem cùm illa ſequor, quæ paulo antè propoſui, tum hoc in poſtremis, de quo cœperam exponere, Non offendes eundem bonorũ ſenſum, Lentule, quem reliquiſti: qui confirmatus conſulatu noſtro, nonnunquam poſtea interruptus & afflictus ante te conſulem, recreatus abs te totus eſt, nunc ab ijs, à quibus tuendus fuerat, derelictus: idque non ſolum fronte atque vultu, quibus ſimulatio faciliimè ſuſtinetur, ij declarant, qui tũ noſtro illo ſtatu optimates nominabãtur, ſed etiam ſenſu [62] ſæpe iam [63] tabelláque docuerunt. Itaque tota iam ſapientium ciuium, qualem me & eſſe & numerari volo, & ſententia & voluntas murata eſſe debet. Id enim iubet [64] idem ille [65] Plato, quem ego authorem vehementer ſequor, TANTVM contendere in rep. quantum probare tuis ciuibus poſſis: vim neque [66] parenti, neque patriæ afferre oportere. Atque hanc quidem ille cauſam ſibi ait non attingendæ reip. fuiſſe, quòd cùm offendiſſet populum Athenienſem propè iam deſipientem ſenectute, tum cum nec perſuadendo, nec cogendo regi

poſſe

59 Quia erant comitia nobiliora cũ ijs maiores magiſtratus creari ſolerent.
60 Ne maleuolẽtiſsimus quidem ſit eſſe offenſum a me, iure dixerit.
61 Quaſi Cæſaris magis, quam reip. ſtudeam Oratio de prouincijs.
62 Conſulatu primum Cæſaris deinde etiam magis. Piſonis, & Gabinij, tribuno pl. Clodio.
63 Sententia in ſenatu, tabella in iudicijs.
64 A Platonis authoritate.
65 In epiſt. ad Perdiccam.
66 Saluſt. de bello Iugurtino, in principio.

posse vidisset, cùm persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quòd neque desipiente populo, [67] neque integra te mihi ad consulendum, capesserémne remp. implicatus tenebar, sed lætatus tamen sum, quód mihi liceret in eadem causa & mihi vtilia, & cuiuis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quædam & diuina Cæsaris in me, [68] fratremque meum liberalitas: qui mihi, quascunque res gereret, tuendus esset: nunc in tanta felicitate, tantisque victorijs, etiã si in nos non is esset, qui est, tamen ornandus videretur. Sic enim te existimare velim, [69] cùm à vobis meæ salutis authoribus [70] discesserim, neminẽ esse, cuius officijs me tam esse deuinctum non solùm cõfitear, sed etiam gaudiam. Quod quoniam tibi exposui, facilia sũt ea, quæ à me de Vatinio & de Crasso requiris. Nam de Appio quòd scribis, sicut de Cæsare, te non reprehendere: gaudeo tibi consiliũ probari meum. De [71] Vatinio autẽ primùm reditus intercesserat in gratiã per Põpeium statim, vt ille prætor est factus, cùm quidem ego eius petitionem grauissimis in senatu sententijs oppugnassem, neque tã illius lędendi causa, quàm defendendi atque ornandi Catonis: post autem Cæsaris, vt illum defenderem, mira [72] contentio est consecuta. Cur autem laudarim peto à te, vt id à me néue in hoc reo, néue in alijs requiras: ne tibi ego idem reponã, cùm veneris, tametsi possũ vel absenti. recordare enim quibus laudationẽ [73] ex vltimis terris miseris: nec hoc pertimueris: nam à me ipso & laudantur & laudabũtur ijdem. sed tamẽ defendẽdi Vatinij fuit etiã ille stimulus, de quo in iudicio cum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunucho parasitus suaderet militi.

Vbi nominabit Phædriam: tu Pamphilam
Continuò siquando illa dicet, Phędriam in.

67 Iam enim antea me reip. dederam: vt integrum ampl.us non esset.

68 Cæsaris in Gallia legatum.

69 Ab ipso Lentulo & a Pompeio.

70 Vide epist. 11. lib. 6.

71 Vatinius in præturæ petione Catonem superauit. Plutarch in Catone Vticensi.

72 Quia Vatinius Cæsari consuli tribunus pl. in omni re obsecutus. ep. lib. 7.

73 Ex prouincia tua Hispania citeriore, quæ Oceanum terrarum terminum attingit.

Promittamus commissatum: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus. si laudabit hæc
Illius formam: tu huius contrà. denique
Tu par pari referto, quòd eam mordeat.

Sic petiui à iudicibus, vt quoniam quidem nobiles homines, & de me optime meriti nimis amarent inimicum meum, meque inspectante sæpè eum in senatu modo seuerè seducerent, modo familiariter atque hilare amplexarentur: quoniamque illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi [74] alium Publiũ, in quo possem eorum animos mediocriter lacessitus leuiter repungere. neq; solum dixi, sed etiam sæpe facio dijs hominibusque approbantibus. Habes de Vatinio: cognosce de Crasso. Ego cum mihi cùm illo magna iam gratia esset, quod eius omnes grauissimas iniurias, communis concordiæ causa, voluntaria quadam obliuione contriuerim: repentinam eius defensionem Gabini, quem proximis superioribus diebus acerrimè oppugnasset, tamen si sine vlla mea contumelia suscepisset, tulissem: sed cum me disputantem, non lacessentem lęsisset: exarsi nõ solum pręsenti (credo) iracundia (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset) sed cùm inclusum illud [75] odium multarũ eius in me iniuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamen insciente me fuisset, omne repentè apparuit. Quo quidem tempore ipso quidem homines, & ijdem illi, [76] quos sæpe nutu significatióneque appello: cùm se maximum fructum cepisse dicerent ex libertate mea, meque tùm denique sibi esse visum reip. qualis fuissem, restitutum: cumq; ea contentio mihi magnum etiam [77] foris fructum tulisset, gaudere se dicebant, mihi & illum inimicum, & eos qui in eadem causa essent, nunqum amicos futuros. Quorum iniqui sermones cùm ad me per homines honestissimos perferentur, cúmque Pompeius ita contendisset

74 Sinerent me defendere Pub. Vatinium, cum illi tantopere diligerent P. Clod.

75 Odium meum ab illius iniurijs natum.

76 Eosdem significat supra in hac ipsa epist.

77 Vulgo: vt lib. 2. ad Q. fr. Foriũ plauditur.

contendisset, vt nihil vnquam magis, vt cùm Crasso redirem in gratiam, Cæsarque per literas maxima se [78] molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solum rationem meorum, sed etiam naturæ: Crassúsque, vt quasi testata populo Romano esset nostra gratia, pœnè à meis laribus in prouinciam est profectus. Nam cùm mihi[79] condixisset, cænauit apud me in mei generi Crassipedis hortis. Quamobrem eius causam (quod te scribis audisse) magna illius commendatione susceptam [80] defendi in senatu sicut mea fides postulabat. Accepisti quibus rebus adductus, quam rem, quámque causam defenderim, quiq; meus in rep. sit, pro mea parte capessenda status. de quo sic velim statuas, me hæc eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia ac libera fuissent. Nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes, neque delendum, etiam si id fieri posset, [81] summorum ciuium principatum: neq; permanendum in vna sententia, conuersis rebus ac [82] bonorum voluntatibus mutatis, sed temporibus assentiendum. NVNQVAM ENIM præstantibus in republica gubernanda viris laudata est in vna sententia perpetua permansio. Sed vt in nauigando tempestati obsequi [83] artis est, etiam si portum tenere non queas; cùm veró id possis mutata velificatione assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis, potiùs, quàm eo commutato, quo velis tamen peruenire: sic cum omnibus nobis in administranda rep. propositum esse debeat id quod à me sæpissimè dictum est, cum dignitate otium, NON IDEM semper dicere, sed idem [84] semper spectare debemus. Quamobrem, vt paulo antè posui, si essent omnia mihi solutissima, tamen in repub. non alius essem, atque nunc sum. Cùm veró in hunc sensum & alliciar [85] beneficijs hominum, & compellar iniurijs, facilè

78 *Cum Crassi filij Marcus quæstor, Publius Cæsaris in Gallia legatus esset de bello Gall.*

79 *Denuntiasset, Festus.*

80 *Vide de hac defensione ep. 8. lib. 5.*

81 *Crassi, Pompeij Cæsaris in rep. cōsentientiū.*

82 *De quibus vide supra.*

83 *Tuetur suum consilium à simili.*

84 *Semper bene sentire, & patriam diligere.*

85 *Pompeij, cuius voluntati obsistere non possum.*

85 Epist.7.lib.5.

85 patior,ea me de rep. sentire ac dicere, quæ cùm mihi maximè,tum etiam reip.rationibus putem conducere. Apertius autem hæc ago ac sæpius, quòd & Q. frater meus 86 legatus est Cæsaris, & nullũ meũ minimum dictum,non modo factum pro Cæsare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit,vt ego eum mihi deuinctum putarem. Itaque eius omni & gratia, quæ 87 summa est,& opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor vt meis: nec mihi aliter potuisse videor hominum perditorum de me consilia frangere,nisi cũ pręsidijs ijs,quæ semper habui, hanc etiam 88 potentium beneuolentiam coniunxissem. His ego cõsilijs si te præsentem habuissem, vt opinio mea fert,essem vsus ijsdem.noui enim temperantiam & moderationem naturæ tuæ: noui animum tuum tum mihi amicissimum, tum 89 nulla in ceteros maleuolentia suffusum:contraq; cùm magnum & excelsum,tum etiam apertũ & simplicem. Vidi ego quosdam in te tales, quales tu eosdem in me videre potuisti.quæ me mouerunt, mouissent eadem te profecto. sed quocunque tempore mihi potestas pręsentis tui fuerit, 90 tu eris omnium moderator consiliorum meorum.tibi erit eidem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ,Me quidem certè tuarum actionum,sententiarum, voluntatum, rerum deniq; omniũ 91 socium,comitemq; habebis: neque mihi in omni vita res tam erit vlla proposita, quàm vt quotidie vehementius te de me optimè meritum esse lætere.Quòd rogas, vt mea tibi scripta mittam, quæ post discessum tuum scripserim:sunt orationes quædam, quas 92 Menocrito dabo,neq; ita multæ,vt 93 pertimescas. Scripsi etiam(nam ab orationibus disiungo me ferè, referoque ad mansuetiores musas,quæ me maximè, sicut iam à prima adolescétia,delectant) scripsi igitur Aristotelico more, 94 quemadmodum quidem volui, tres

86 Cæsar.lib. 5.

87 Apud populum. epist.7.

88 Epi.vlt.lib.3. ad Qu.Fr.

89 Exponit quod dixerat moderationem naturæ.

90 Totum se ad Lentuli arbitriũ confert.

91 Propriè secutus agentem adiuuat, comes eũtem sequitur.

92 Liberto.

93 Diuturnò legendi labore deterritus.

94 Nescio an sim assecutus. volui quidem certo.

tres libros in diſputatione ac dialogo de oratore:
quos arbitror Lentulo tuo fore non inutiles . abhor-
rent enim à [95] communibus præceptis,& omnem an-
tiquorum, & Ariſtoteliam & Iſocratiam rationem o-
ratoriam complectuntur . Scripſi etiam verſibus tres
libros de [96] temporibus meis: quos iam pridem ad te
miſiſſem,ſi edendos putaſſem.ſunt enim teſtes , & e-
runt ſempiterni meritorum erga me tuorum , meæq;
in te pietatis.[97] Sed quia verebar nō eos, qui ſe læſos
arbitrarentur (etenim id feci parce ac molliter) ſed
eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes
nominare, nō miſi quos tamen ipſos libros, ſi quē cui
rectè committam,inuenero,curabo ad te perferēdos.
Atque iſtam quidem [98] partem vitæ,conſuetudiniſq;
noſtræ totam ad te defero.quantum literis, quantum
ſtudijs, veteribus noſtris delectationibus , conſequi
poterimus,id omne ad arbitrium tuum, qui hæc ſem-
per amaſti,libentiſſime conferemus. Quæ ad me de
tuis rebus domeſticis ſcribis , quæq; mihi commen-
das,ea tantæ mihi curæ ſunt,vt me nolim admoneri:
[99] rogari vero ſine magno dolore vix poſſim . Quod
de Q . fratris negotio ſcribis,te priore æſtate , quod
morbo impeditus in [100] Ciliciam non trāſieris , con-
ficere non potuiſſe,nunc autē omnia facturum,vt cō-
ficias:id ſcito eſſe eiuſmodi , vt frater meus verè exi-
ſtimet , adiuncto iſto fundo patrimonium fore ſuum
per te conſtitum. Tu me de tuis rebus omnibus,& de
Lētuli tui, noſtriq; ſtudijs & [101] exercitationibus ve-
lim quam familiariſſime certiorē, & quàm ſæpiſſime
facias:exiſtimeſq; neminem cuiquam neque chario-
rem neq; iucundiorem vnquam fuiſſe, quam te mihi
idque me non modò vt tu ſentias , ſed vt omnes
gentes,etiā vt [102] poſteritas omnis intelligat, eſſe fa-
cturum, Appius in ſermonibus antea dictitabat, po-
ſtea dixit etiam in ſenatu palàm, ſeſe, ſi licitum eſſet

95 Quæ vulgo docentur à venalibus magiſtris.
96 De exilio & reſtitutione.
97 Videtur ſubaudiendum, non miſi.
98 Quod ad literas & ſtudia mea pertinet.
99 Vide epi. 13. lib. 13.
100 Quæ erat pars Lētuli prouinciæ:nam etiā Aſiæ partem regebat.
101 Oratorijs maxime.
102 Oſtendit ſe in ſuis libris mentionem facturum beneficij à Lētulo accepti.

legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega prouinciam: si curiata lex non esset se paraturum cum collega, tibique successurum: [103] legemque curiatam consuli ferri opus esse, sibi necesse non esse: se, quoniam ex S. C. prouinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in vrbem introijsset. Ego quid ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio: varias esse opiniones intelligo. Sunt qui putent posse te non discedere, quod sine lege curiata tibi succedatur. sunt etiam qui si decedas, à te [104] relinqui posse, qui prouinciæ præsit. Mihi non tam de iure certum est (quanquam ne id quidem valde dubium est) quàm illud ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, [105] liberalitatem, qua te scio libentissimè frui solere, pertinere, te sine vlla mora prouinciam successori concedere: præsertim cùm sine suspicione tuæ cupiditatis, non possis illius cupiditatem refutare. Ego puto vtrunque meum esse: &, quid sentiam, ostendere: &, quod feceris, defendere. Scripta iam epistola superiore, accepi tuas literas de publicanis. quibus æquitatem tuam non potui non probare. Facilitate autem, quod vellem, consequi potuisses, ne eius ordinis, quem semper ornasti, rem aut voluntatem offenderes. Equidem non desinam tua decreta defendere: sed nosti consuetudinem hominum. scis quàm grauiter inimici illi ipsi [106] Q. Scæuulæ fuerint tibi tamen sum author, vt si quibus rebus possis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges, id etsi difficile est, tamē mihi videtur ésse prudentiæ tuæ. Vale.

103 Lex curiata imperiū, & milites dabat rectoribus prouinciarū. vide orationem 2. in Rullum.

104 vt relinquit ipse Cicero Cælium quæstorem.

105 Hic non ad largitionem, sed ad quandā animi magnitudinē, & gratificandi cupiditatem refertur, epi. 3. lib. 10.

106 Qui summa iustitia Asiam rexit, vt etiam ad honorem eius dies festi, Mucia sint instituti.

ARGVMENTVM

Iocosa est epistola, & salibus referta. vnum extra iocum, se egisse gratias Lentulo, Ciliciam administranti, de officijs in ipsum.

M. T. CICERO. S. D. L VALERIO. IVRISCONSVLTO.

CVR-

CVR[1] enim tibi hoc non gratificer: nescio: præsertim cũ his temporibus, audacia pro sapientia liceat vti. Lentulo nostro egi per literas tuo nomine gratias diligenter. Sed tu velim desinas iã nostris literis vti,& nos aliquando reuisas, & ibi malis esse, vbi aliquo numero sis, quàm istic,vbi solus sapere videare. quanquam qui istinc nunc veniunt: partim te [2] superbum esse dicunt,quod nihil respondeas,partim contumeliosum, quod male [3] respondeas; Sed iam cupio tecũ coram iocari. Quare fac vt quam primum venias:neque in Apuliam tuam accedas:vt possumus te saluum venisse gaudere. nam illo si veneris,tanquã Vlysses,cognosces tuorum * neminem. Vale

1 Iocatur, quasi iurisconsultum eum appellauerit, non ueritatis sed gratiæ causa. Epist. 1. lib. 3.

2 Vide ep. 11. l. 7.

3 Iocatur in Valerij ignobilitatẽ, quasi a propinquis & amicis esset admodum inops.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD CVRIONEM, ET CETEROS.

LIBER II.

ARGVMENTVM.

Quatuor partes habet hæc epistola, primum accusatus à Curione quod minus sæpe scriberet, accusationem affert cum officij sui commemoratione, deinde dolorem suum ex illius absentia,& ex eiusdem dignitate lætitiã narrat. tertio loco ad laudem & virtutem hortatur. postremo commendat illi suam senectutem. Mittit autem Cicero in Asiam has omnes epistolas ad Curionem quæstorem, præter vltimã quæ incipit. Sera gratulatio. quam scripsit in prouincia Romam ad Curionem tribunum pl.

M. T. CICERO C. CVRIONI S. P. D. 1

QVANQVAM me nomine negligentiæ suspectum tibi esse doleo: tamen [1] non tã mihi molestum fuit, accusari abs te officiũ meum, quàm incũdũ requiri: præsertim cũ, in quo accusa-

1 Curio, Scriboniorum cognomẽ. Excusatio cum beneuolentiæ testimonio.

bar, culpa vacarem: in quo autem desiderare te significabas meas literas, præ te fers perspectum mihi quidem illum, sed tamen dulcem, & optatum amorem tuum. Equidem neminem prætermisi, quem quidem ad te peruenturum putarem, cui literas non dederim, etenim quis est tam in scribendo [2] impiger, quàm ego? à te vero bis, térue ad summum, & eas perbreues accepi. quare si iniquus es in me iudex: códénabo eodem ego te crimine. sin me id facere noles, te mihi [3] æquum præbere debes. Sed de literis hactenus. non enim vereor, ne nõ scribebendo te expleam: præsertim si in eo genere studium meum non aspernabere. [4] Ego te abfuisse tã diu à nobis & doleo, quod carui fructu iucundissimæ consuetudinis tuæ: & lætor, quòd absens omnia cum maxima dignitate es consecutus: quódque in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna respondit. Breue est, quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit. [5] tanta est expectatio vel [6] animi vel ingenij tui, vt ego te obsecrare, obtestarique non dubitem, sic ad nos confirmatus [7] reuertare, vt, quam expectationem tui concitasti, hanc sustinere ac tueri possis. Et quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla vnquã delebit obliuio: te [8] rogo vt memineris, quantæcũque tibi accessiones fient & fortunæ & dignitatis, eas te nõ potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis atque amantissimis consilijs paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, vt ætas nostra iam [9] ingrauescens, in amore atque in adolescentia tua cõquiescat. Vale.

2 Non dixit diligens, sed impiger, magis, vt excuset se, quam vt laudet.

3 Epist. 2. lib. 5.

4 Secunda pars epistola.

5 Tertia pars epistola.

6 Philip. 2.

7 Laudat simul & hortatur quia hortatio debet esse cum laude ep 12. lib. 15.

8 Quarta pars epistola.

9 Scripsit enim hac annos natus 54.

ARGVMENTVM.

Consolatur Curionem in obitu patris, seque illi parentis futurum loco pollicetur.

M. T. CICERO C. CVRIONI
S. P. D.

GRAVI

GRAVI teste priuatus sum amoris summi erga te mei patre tuo clarissimo viro: qui cum suis laudibus, tum verò te filio superasset omnium fortunam, si ei contigisset, vt te ante [1] videret, quam è vita decederet. sed spero nostrã amicitiam non egere testibus. Tibi patrimonium dij fortunent. me certè habebis, cui charus æquè sis, & iucundus, ac fuisti patri. Vale.

1 *Post reditum prouincia.*

ARGVMENTVM.

Dissuadet à muneribus dandis in funere patris. dari autem populo solebat gladiatorium munus.

M. T. CICERO, C. CVRIONI S. P. D. 3

RVPAE [1] studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorũ quicquam te absente fieri, quod tibi, cum venisses, non esset integrum. Meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus; aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam, coramque contra [2] istam rationem, meam dicam vt aut te in meam sententiam adducam, aut certè testatum apud animum tuum relinquam quid senserim; vt si quando (quod nolim) displicere tibi tuum consilium cœperit, possis meum recordari. [3] Breuiter tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, vt iis bonis, quæ tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quæ sunt amplissima in rep. consequi possis, quàm muneribus: quorum neque facultatem quisquam admiratur: (est [4] enim copiarum non virtutis) neque quisquam est, quin satietate iam defessus sit. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiæ meæ. quare omnem hanc disputationem in aduentum tuum differo. Summa scito in expectatione te esse, eaq; à te expectari, quæ à summa virtute, summoque ingenio expectanda sunt: ad quæ si es, vt debes, paratus,

1 *Libertus Curionis Rupa. & est declarare, quod ep. 8. lib. 9. ostendern.*

2 *Qua te ad vt hac munera danda populo existimes.*

3 *Dissuasio à muneribus dandis.*

4 *Quod est absque virtute admiratione dignum non est.*

Tacitè monet atiora fore erita in remp. eam munera datontas

(quod ita esse confido) plurimis, maximisque, [1] muneribus & nos amicos, & ciues tuos vniuersos, & rempublicam afficies. Illud profectò cognosces mihi te neq; chariorē, neq; iucundiorē esse quēquā. Vale.

ARGVMENTVM.

Hortatur Curionem ad studium summæ laudis, quòd, exoriente iam bello ciuili timet ne se ad improbos ciues, deserta rep. conferat, quod euenit. grandi enim ære alieno à Cæsare liberatus, à senatu ad populum transiit.

M. T. CICERO C. CVRIONI S. P. D. 4

[1] Epistolarum genera.

EPISTOLARVM genera multa esse non ignoras, sed vnum illud certissimum, cuius causa in-

uel ita res ipsa est, vt certiores faceremus absentes, si-

qui d esset quod eos scire aut nostra, aut ipsorū inter-

esse t. Huius generis literas à me profecto non expe-

ctas . Tuarū enim rerū domesticarum habes & scrip-

tor s, & nuntios: In meis autem rebus nihil est sanè

nou l. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me

mag nopere delectant: vnum familiare & iocosum: al-

terum seuerū & graue. Vtro me minus deceat vti, non

intelli go. Iocerne tecū per literas? ciuem mehercule

non p uto esse, qui [2] temporibus his ridere possit. An

grauiu s aliquid scribam? quid est, quod possit graui-

ter à Ci cerone scribi ad Curione, nisi de rep. atque in

hoc gene re hæc mea causa est: vt neque ea, quæ nunc

sentio, ve lim [3] scribere. Quamobrē quoniā mihi nul-

lum scribendi argumentū relictum est, vtar ea [4] clau-

sula, qua soleo: teq; ad studium summæ laudis cohor-

tabor. est enim tibi grauis aduersaria constituta & pa-

rata, incredibilis quædam expectatio: quam tu vna

re facillimè vinces, si hoc statueris, quarum laudum

gloriam adamaris, quibus [5] artibus eæ laudes com-

parantur, in ijs esse elaborandum. In hanc sententiam

scri-

[2] ... temporibus ad bellum spectantibus. Odiosa enim scriberem.

[3] Quod ...

[4] Epistolam concludam qua sententia soleo.

[5] Quæ sunt: morales virtutes, iustitia, fortitudo, temperantia: quibus & nobis ipsis & patriæ consulimus.

ſcriberem plura, niſi te tua ſponte ſatis incitatum eſſe conſiderem. & hoc quicquid attigi, non feci inflammandi tui cauſa; ſed teſtificandi amoris mei. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Curioni, quod & Romæ non ſit, vbi multa contra remp. committuntur, & ibi ſit vbi ex recte factis magnam laudem conſequatur: poſtremo eum ad ſuſcipiendam remp. hortatur.

M. T. CICERO C. CVRIONI S. P. D. 5

HÆC negotia quomodo ſe habeant, ne epiſtola quidem audeo narrare tibi, etſi vbicunque es (vt ſcripſi ad te antea) in eadem es [1] naui: tamen quòd abes, gratulor: vel quia non vides ea, quę nos: vel quòd excelſo & illuſtri loco ſita ſit laus tua in plurimorum & ſociorum, & ciuium conſpectu: quæ ad nos nec [2] obſcuro nec [3] vario ſermone, ſed [4] & clariſſima, & [5] vna omnium voce perfertur: Vnum illud neſcio, gratulérne tibi an timeam, quòd mirabilis eſt expectatio reditus tui: non quòd verear, ne tua virtus opinioni hominum non reſpondeat, ſed me hercule, ne, cùm veneris, non habeas iam, quod cures: ita ſunt omnia debilitata iam, & propè extincta. Sed hæc ipſa neſcio rectè ne ſint literis commiſſa. quare cetera cognoſces ex alijs. Tu tamen ſiue habes aliquam ſpem de rep. ſiue deſperas: ea [6] para, meditare, cogita, quæ eſſe in eo ciue ac viro debent qui ſe remp. afflictam & oppreſſam miſeris temporibus ac perditis moribus in veterem dignitatem ac libertatem vindicaturus. Vale.

1 Nauem poſuit pro periculo. μεταφορικῶς Liu. lib. 44.

Antitheta quatuor: 2 obſcuro, 3 clariſſima, 4 vario, 5 vna.

6 Viſitata Ciceronis clauſula ad Curionem: cuius enim nouerat ingenium, ab eo iure metuebat.

ARGVMENTVM.

Commendat ſummo ſtudio T. Annium Milonem ad petitionem conſulatus. &, vt impetret quod vult, nihil omittit, quod in genere commendatitio requiri poſſit.

M. T. CICERO C. CVRIONI S. P. D. 6

NONDVM [1] erat auditum, te ad Italiam

1 Prima verba ſtudium petentis declarant.

aduentare, cum Sex. Villium Milonis mei familiarem cum his ad te literis misi: sed tamen cùm appropinquare tuus aduentus putaretur, & te iam ex [1] Asia Romam versus profectum esse constaret: magnitudo rei fecit, vt non vereremur, ne nimis citò mitteremus, cùm has quamprimum ad te perferri literas magnopere vellemus.[3] Ego si mea in te essent officia solùm, Curio, tanta, quanta magis à te ipso prædicari, quàm à me ponderari solent,[4] verecundius à te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. GRAVE est enim homini prudenti petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene [5] meritum putet: ne id, quod petat, exigere magis, quàm rogare, & in mercedis potius, quàm beneficij loco numerare videatur. Sed quia tua in me vel nota omnibus, vel ipsa nouitate meorum [6] temporum clarissima & maxima beneficia extiterunt: ESTQVE animi ingenui cui multum debeas, eidem [7] plurimum velle debere: non dubitaui id à te per literas petere, quod mihi omnium esset maximum, maximeque necessarium neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me vel innumerabilia beneficia non possem: [8] cùm præsertim [9] considerem, nullam esse gratiam tantam, quam non animus meus vel in accipiendo capere, vel in remunerando cumulandoque illustrare possit. Ego omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi & locaui: [10] statuique in eo me non officij solùm fructum, sed etiam pietatis laudem debere quærere. Neque verò cuiquam salutem ac fortunas suas tantæ [11] curæ fuisse vnquam puto, quãtæ mihi sit honos eius, in quo omnia mea posita esse decreui. Huic te vnum tanto adiumento esse, si volueris, posse intelligo, vt nihil sit præterea nobis requirendum. Habemus hæc omnia: bonorum studium

In qua Curio quæstor fuerat.

Insinuatio ad [illegible]tionem.

[illegible] modestia.

5 A meritis suis dissimulanter.

6 Tempore exilij sui.

7 A consuetudine bonorum.

8 Epist. 13. lib. 8. Att. & 11. lib. 9. & 11. lib. 11.

9 A spe remunerandi.

10 Ab honesto.

11 A studio suo.

dium conciliatum ex tribunatu, propter nostram (vt spero te intelligere) causam: vulgi ac multitudinis, propter magnificẽtiam 12 munerum, liberalitatemq; naturæ: iuuentutis & gratiosorum in suffragijs, propter ipsius excellentem in eo genere vel gratiam, vel diligentiam: nostram suffragationem si minus potentem, ac probatam tamen, & iustam, & 13 debitam, & propterea fortasse etiam gratiosam. Dux nobis & author opus est, & eorum ventorum, quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator. 14 Quis ex omnibus vnus optandus esset, quem tecum conferre possemus, non haberemus. Quamobrem, si 15 me memorem, si gratum, si bonum virum vel ex hoc ipso, quod tam vehementer de Milone laborem, existimare potes: si dignum denique tuis beneficijs iudicas: hoc à te peto, vt subuenias huic meæ solicitudini, vt huic meæ laudi, vel (vt verius dicam) propè saluti tuum studium dices. De ipso 16 T. Annio tantum tibi polliceor, te maioris animi, grauitatis, constantiæ, beneuolentiæ erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem. Mihi 17 verò tantum decoris, tantum dignitatis adiunxeris, vt eũdem te facilè agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in 18 salute. Ego ni te videre scirem, cùm hæc ad te scriberem, quantum officij sustinerẽ, quãtopere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modò contentione, sed etiam dimicatione elaborandum: plura scriberem. Nunc tibi omnem rem atque 19 causam, mêque totum commendo atque trado. Vnum hoc sic habeto: si à te hanc rem impetrâro, me pœné plus tibi, quàm ipsi Miloni debiturum. non enim mihi tam mea salus chara fuit, in qua præcipuè sum ab illo adiutus, quàm pietas erit in referenda gratia iucunda. Eam autem vnius tui, studio me assequi posse confido. Vale.

12 In qua Militria patrimonia effuderat, oratio pro Milone & Ascon.
13 Ipsi u in me meritus.
14 A laude Curionis.
15 A persona sua.
16 A persona Milonis.
17 A re sua.
18 Cum in me patria restituendo vehementer contendisti.
19 Causam & rem coniungit etiam epi. 7 lib. 1.

ARGVMENTVM.

Hanc scripsit in Cilicia, cum esset proconsul. gratulatur Curioni de tribunatu pl. hortatur ad boni ciuis officium. de sacerdotio Curionis quiddam interserit, postremo rogat, ne quid sibi temporis prorogari ad prouinciæ administrationem patiatur.

M. T. CICERO PRO COS. C. CVRIONI TRIBVNO PLEB. S. D. 7

1 Tria seruat in officio gratulationis. primum gratulatur partam dignitatem: deinde bene precatur tum hortatur ad magistratum cũ laude gerendum. epist. 13. lib. 4.

2 Fortitudo, & prudentia in administrantibus remp. requiruntur.

3 Timebat quod euenit, ne desciseeret à reip. causa.

4 Si affuisset forte Curio non se ad Cæsaris partes transtulisset.

SERA gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligẽtia prætermissa est longè enim absum: audio serò. Sed tibi & gratulor: & vt sempiternæ laudi tibi sit iste tribunatus, exopto: teque hortor, vt omnia gubernes & moderere prudentia tua, ne te auferant aliorum consilia. Nemo est, qui tibi sapientius suadere possit te ipso. nunquam labêre, si te audies. [1] non scribo hoc temerè: cui scribam, video: noui animum noui consilium tuum. non vereor, nequid [2] timide nequid [4] stultè facias, si ea defendes, quæ ipse recta esse senties. Quod in id reipub. tempus non incideris, sed veneris (iudicio enim tuo, non casu in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum) profectò vides, quanta vis in rep. temporũ sit, quanta varietas rerũ, quàm incerti exitus, quàm flexibiles hominũ volũtates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito quin cogites. Sed amabo te, cura & cogita nihil noui: sed illud idem, quod initio scripsi: tecum loquere? [3] te adhibe in consilium, te audi, tibi obtẽpera. Alteri qui melius dare cõsiliũ possit quàm tu, non facilè inueniri potest: tibi verò ipsi certè nemo melius dabit. Dij immortales: cur ego non [4] adsum vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum? tametsi hoc minimè tibi deest: sed tamen efficeret magnitudo, & vis amoris mei consilio te vt possem iuuare. Scribã ad te plura alias. paucis enim diebus eram missurus domesti-

cos

eos tabellarios: vt, quoniam sanè [5] feliciter, & ex mea sentētia remp. gessimus, vnis literis totius æstatis res gestas ad senatum perscriberem. De [6] sacerdotio tuo quātam curam adhibuerim, quamq; difficili in re atque causa, cognosces ex ijs literis, quas Thrasoni liberto tuo dedi. Te mi Curio, pro tua incredibili in me beneuolētia, meaq; item in te singulari, rogo atq; oro, ne [7] patiare mihi quicquam ad hanc prouincialem molestiam temporis prorogari. præsens tecum egi, cùm te tribunum pleb. isto anno fore non putarem: itemq; petiui sæpe per literas, sed tū quasi à senatore nobilissimo, & adolescēte gratiosissimo, nūc à tribuno pleb. & à Curione trib. non vt decernatur aliquid noui, quod solet esse difficilius: sed vt nequid noui decernatur: & vt S. C, & [8] leges defendas: eaq; mihi conditio maneat, qua [9] profectus sum. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

5 De quo vide epist. 4. lib. 15.
6 Pontificatum opinor intelligi Dio. lib. 40. Suffectus autem in patris locum, de haruspicum responsis.
7 Poterat enim vt tribunus pl. intercedere.
8 Legibus annua erat prouinciarum administratio.
9 Profectus erat cum annuo imperio.

ARGVMENTVM.

Leniter Cælium obiurgat, qui commentarium misisset refertum leuissimis rebus, tum hortatur ad amicitiam Pompeij, emergente iam belli ciuilis initio, addit de suo in prouinciam itinere in extremo, ne sibi prouinciæ tempus prorogetur.

M. T. CICERO PRO COS. M. CAELIO S. P. D. 8

QVID? tu [1] me hoc tibi mandasse existimas, vt mihi gladiatorum compositiones, vt vadimonia dilata, vt Chresti compellationem mitteres, & ea quæ nobis, cùm Romæ sumus, narrare nemo audeat? Vide quantum tibi meo iudicio [2] tribuā (nec mehercule iniuria πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognoui) ne illa quidem curo mihi scribas, quæ maximis in rebus reip. geruntur quotidie: nisi quid ad me ipsum pertinebit. scribent alij, multi nunciabunt, perferet multa etiam ipse rumor. Quare ego nec præterita, nec præsentia abs te, sed vt ab homine longè in posterum [3] prospiciente, futura expecto: vt ex tuis literis cùm formam reip. viderim, quale ædificium

1 Vide ep. 1. li. 8. cui Cicero respondet.
2 Qui potes te futura prospicere.
3 Quod non nisi diuturno rerum vsu, ingenijque præstantia consequimur.

futurum sit, scire possim, neque tamen adhuc habeo, quòd te accusem: neque enim fuit, quod tu plus prouidere posses, quàm quiuis nostrûm, imprimisq; ego, qui [4] cum Pompeio complures dies nullis in alijs, nisi de rep. sermonibus versatus sum: quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt: tantũ habeto, ciuem egregiũ esse Pompeium, & ad omnia, quæ prouidenda sunt in rep. & animo & consilio paratum. Quare da te homini: complectetur, mihi crede. iam [5] ijdem illi & boni & mali ciues videntur, qui nobis videri solent. Ego, cùm Athenis decem [6] ipsos dies fuissem, multúmq; mecum C. noster Caninius: proficiscebar inde prid. Nonas Quinct. cùm hoc ad te literarum dedi. tibi cùm omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis, quàm ne tẽpus nobis prouinciæ [7] prorogetur. in eo mihi sũt omnia. Quid, quãdo, & quomodo, & per quos agendũ sit, tu optimè cõstitues. Vale.

4 Tarenti locutus erat cũ Pompeio, vt est ep. 6. & 7. lib. 5. ad Atticum.

5 Quia non idẽ antea senserat.

6 i. decem integros dies, sic locutus 21. lib. 3. ad Att. & in Bruto.

7 Quod metuebat, emergẽte iã inter Cæsarem & Pompeium discordia. vide epi. 5. lib. 8.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Cælio, quod superatis competitoribus, ædilis curulis designatus sit.

M. T. CICERO PROCOS. M. CAELIO RVFO AEDILI CVR. DES. S. D.

PLVRIMVM [1] tibi, vt debeo gratulor, lætorq; cùm præsenti, tum etiam [2] sperata tua dignitate, serius, non negligentia mea, sed ignoratione rerũ omnium. in his enim sum locis, quò & propter longinquitatẽ, & propter latrocinia tardissimè omnia perferuntur: & cùm gratulor, tum verò quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, [3] quòd ita factum sit, vt dederis nobis, quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. Itaque cùm primùm audiui, ego ille ipse factus sum (scis quem dicam) [4] egiq; omnes illos adolescentes, quos ille iactitat. difficile est loqui. Te autẽ cõtẽplans absentẽ, & quasi tecum

1 Vide ep. 23. l. 7

2 Aedilitatẽ enim praturam, praturam consulatus sequebatur.

3 Vide epist. 8. lib. 8.

4 Ipse mihi reprasentaui.

cũ corã loquerer. Non ædepol quantã egeris ré, neque quantum facinus feceris. quod quia præter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud: [5] Incredibile hoc factu obijcitur. Repentè verò incessi omnibus lætitijs in quo cum obiurgarer, quòd nimio gaudio pænè desiperem, ita me defendebã, Ego [6] voluptatem animi nimiam. Quid quæris? dum illum rideo, pæne sum factus ille. sed hæc pluribus, multáque alia & de te, & ad te, cùm primùm ero aliquid otij nactus. Te verò mi Rufe diligo, qué mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meæ, vltorem non modò inimicorum, sed etiam inuidorum meorum: vt eos partim scelerum suorum, partim etiam [7] ineptiarum pœniteret. Vale.

5 *Verba Cæc. Poetæ. vide lib. de fine.*

6 *Subaudi errorem esse puto sumptum à Trabea comico Poeta, vt est lib. 2. de fine & Tus. 5. adimit enim voluptas mentem non minus quam molestia, vidam Plato lib. 3. de rep. locutus est.*

7 *Fortasse ob Hirrum in auguratu competitorem. ep. 3. lib. 8.*

ARGVMENTVM.

Queri videtur de tabellarijs epistolas non reddentibus, re vera Cælium negligentiæ accusat, tum sua gesta magnificè narrat.

M. T. CICERO IMP. M. COELIO RVFO AEDI. CVR. DES. S. D. 10

TV vide [1] quam ad me literæ non perferantur. non enim adduci possum, vt abs te, posteaquàm ædilis factus es, nullas putem datas: præsertim cùm esset tanta res, tantæ gratulationes: de [2] te, quia quod sperabam: de Hillo (balbus enim sum) quod non putarem. Atqui sic habeto, nullam me epistolam accepisse tuam post comitia ista præclara, quæ me lætitia [3] exulterunt. Ex quo vereor ne idem eueniat in meas literas. Equidem nunquam domum misi vnam epistolam, quin esset ad te altera: nec mihi est te iucũdius quicquam, nec charius. Sed balbi non sumus, ad rem redeamus. Vt [4] optasti, ita est. velles enim, ais, tantummodo vt haberem negotij, quod esset [5] ad laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copijs nostris, ergo ita accidit. nam Parthico bello nun

1 *Antiquus liber, quamobrẽ: mallem quare.*

2 *Respondet ad locum epistolæ Cælij, quæ est ep. 4. lib. 8.*

3 *cum ea mihi alterum literis cognita essent.*

4 *De exitu belli Parthici epist. 5 lib. 8.*

5 *Respondet ad locum epistolæ Cælij: vide ep. 5 lib. 8.*

tiato, locorum quibusdam angustijs, & natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, satis probè ornatum auxilijs, & quadam authoritate apud eos, qui me non norant, nominis nostri. multum est enim in his locis, Hiccine est ille, qui vrbem? quem senatus? nosti cetera. Cùm venissem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis est, diuisus aquarum diuortijs,[6] Cassius noster, quod mihi magnæ voluptati fuit, feliciter ab Antiochia hostem reiecerat. Bibulus[7] prouinciam acceperat. interea cum meis copijs omnibus vexaui Amanienses hostes sempiternos multi occisi, capti: reliqui dissipati. Castella munita improuiso aduentu capta & incensa. Ita victoria iusta[8] imperator appellatus apud Issum, quo in loco sæpe, vt ex te audiui,[9] Clitarchus tibi narrauit. Darium ab Alexandro esse superatum, abduxi exercitum ad infestissimam Ciliciæ partem. ibi quintum & vigessimum iam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimum Pindenissum, tantis operibus, tantoque negotio, vt mihi ad summam gloriā nihil desit, nisi[10] nomen oppidi. Quod si, vt spero, cepero: tū vero literas publicè mittam. Hæc ad te in præsenti scripsi, vt speres, te assequi id quod optasses, posse. Sed vt redeā ad Parthos: hæc æstas habuit hunc exitum satis felicem. ea, quæ sequitur, magno est in timore. Quare mi Rufe vigila, primùm vt mihi succedatur: sin id erit, vt scribis, & vt ego arbitror,[11] spissius: illud, quod facile est, nequid mihi temporis prorogetur. De rep. ex tuis literis, vt antea tibi scripsi, cum præsentia, tum etiam futura magis expecto. Quare vt ad me omnia quàm diligentissimè perscribas, te vehementer rogo. Vale.

6 *Hic est C. Cassius, qui mox Cæsarem occidit.*
7 *Syria prouinciam suam.*
8 *Epist. 1 lib. 2.*
9 *Historicus Alexandri comes in expeditionibus Plin. lib. 6. cap. 31. Cic. li. 1. de leg. Quintil. li. 10. ca. 1.*
10 *Ad Att. ep. 20. lib. 5.*
11 *i. difficilius, vt in epist. ad fratrem, spissum opus.*

ARGVMENTVM.

Suum declarat vrbis desiderium & pantheras ait non posse capi.

quae

quas Cælius ædilis petierat, vt in suis ludis populo ostenderet.

M. T. CICERO IMP. M. CAELIO AEDILI CVR. S. D. 11

PVTARESNE vnquam accidere posse vt mihi[1] verba deessent, neque solum ista vestra oratoria sed hæc etiam leuia nostratia? Desunt autem propter hanc causam, quòd mirificè sum solicitus quidnam de prouincijs decernatur, mirum me desiderium tenet[2] vrbis, incredile meorum, atque in primis tui, satietas autem prouinciæ, vel quia videmur eam famam consecuti, vt non tam accessio quærenda, quàm fortuna[3] metuenda sit: vel quia totum negotium non est dignum viribus nostris, qui maiora onera in rep. sustinere & possimus, & solemus: vel quia belli magni[4] timor inpendet: quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus: De pantheris per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter: sed mira paucitas est: & eas, quæ sunt valde aiunt queri quod nihil cuiquam[5] insidiarum in mea prouincia, nisi sibi fiat. Itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra prouincia decedere. sed tamen sedulò fit, & in primis à Patisco. quicquid erit, tibi erit: sed quid esset planè, nesciebamus. Mihi mehercule magnæ curæ est ædilitas tua. Ipsa dies me admonebat. scripsi enim hæc ipsis[6] Megalesijs. Tu velim ad me de omni reip. statu quā diligentissimè perscribas. ea enim certissima putabo quæ ex te cognouero. Vale.

1 *Nimia solicitudine, nimio etiam gaudio ita perturbatur animus vt verba non suppetant.*
2 *Cupiebat sibi successorem mitti.*
3 *Ob expectationem belli parthici.*
4 *Timore Parthis æstate proxima, vt est in epistola præcedenti.*
5 *Sublata à se latrocinia festiuè significat. Epist. 6 li. 8. & epist. 11. lib. 12. & Hirtius de bello Alex.*
6 *Quo die ludos Megalenses & Romanos dabant ædiles ante templū magnæ matris Deū. Eo igitur die Cicero admonebatur ludorum Romanorū quibus Pātheras Græcas dare Cælius cupiebat. epist. 9. lib. 8*

ARGVMENTVM.

Litteras à Cælio requirit de rebus Vrbanis, & hortatur eum vt vrbanos potius magistratus sequatur, quàm prouinciales.

M. T. CICERO IMP. M. COELIO AEDIL. CVR. S. D.

SOLICITVS equidem eram de rebus vrbanis:ita tumultuosæ conciones, ita [1] molestæ quinquatrus afferebātur.nam citeriora nondum audiebamus.Sed tamen nihil me magis sollicitabat, quàm in his molestijs non me, siqua ridenda essent, [2] ridere tecum. sunt enim multa: sed ea non audeo scribere. Illud molestè fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum literarum. Quare,etsi cum tu hęc leges, ego iam annuum munus confecero: tamen obuiæ mihi sint velim tuæ literæ, quę me erudiant de omni rep. ne hospes planè veniam. hoc melius, [3] quàm tu facere nemo potest.Diogenes tuus, homo modestus, à me cum Philone Pessinunte discessit.iter habebant ad Deiotarum regem: quanquam omnia nec [4] benigna,nec copiosa cognorant. Vrbem, mi Rufe, cole, & in ista luce viue.omnis peregrinatio (quod ego ab adolescētia iudicaui) obscura & sordida est ijs, quorum industria Romæ potest illustris esse. quod cum probe scirem, vtinam in sententia permansissem, [5] cum vna mehercule ambulatiuncula,atque vno sermone nostro omnes fructus prouinciæ non confero.spero me [6] integritatis laudem consecutum. Non erat minor ex contemnenda,quàm ex cōseruata prouincia Spes [7] triumphi? inquis. Satis. gloriose triumpharem,si non essem tamdiu quidem in desiderio rerum mihi clarissimarū.sed(vt spero)propediem te videbo.Tu mihi obuiam mitte epistolas te dignas.Vale.

1 Quinque dies festi. Mineruæ dicati.Varro.

2 Ob dementias nonnullorum.

3 Quo nominem πολιτικώτερον cognoui epi.8.

4 Male audiebat Deiotarus auaritia nomine. vide ep.12.lib.9.

5 Laudat mansionem vrbanam ab vtili & sanitate.

6 Pro abstinētia posuit.

7 Non enim triūphari potest,nisi eatur in prouinciam.

ARGVMENTVM.

Respondet epistola Calij,qua nona est lib.8.eam lege,si huius argumentum,atque etiam interpretationem quaris.

M. T. C IMP. CAELIO AEDILI, CVR. S. P. D.

RARAS [1] tuas quidem (fortasse enim non perferuntur) sed suaues accipio literas: *vel quas proximè

1 Vide artificiū: cum paucis verbis accuset,excuset laudet.

proximè acceperam, quàm prudentes? quàm mul-
ti & officij, & consilij? Etsi omnia sic constitueram
mihi agenda, vt tu admonebas: tamen confirman-
tur nostra consilia, cum sentimus,[2] prudentibus fide-
literque suadentibus idem videri. Ego[3] Appium (vt
sæpe tecum locutus sum) valde diligo: meq; ab eo di-
ligi statim cœptum esse, vt simultatem deposuimus,
sensi, nam & honorificus in me consul fuit, & suauis
amicus, & studiosus studiorum etiam meorum. Mea
vero officia ei non defuisse, tu es testis: quoniam κω-
μικὸς μάρτυς (vt opinor) accedit[4] Phania. & meher-
cule etiam pluris eum feci, quòd te amari ab eo sen-
si. Iam me[5] Pompeij totũ esse scis: Brutũ à me amari
intelligis. Quid causæ cur mihi nõ sit in optatis, com-
plecti hominem florentem ætate, opibus, honoribus,
ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis:[6] colle-
gam meum præsertim, & in ipsa collegij laude, &
[7] sciẽtia studiosum mei? Hæc eo pluribus scripsi, quod
mihi significabãt tuæ literæ subdubitare te qua essem
erga illum voluntate. Credo te audisse aliquid: falsum
est, mihi crede, si quid audisti. Genus institutorum, &
rationum mearum[8] dissimilitudinem nonnullam ha-
bet cum illius administratione prouinciæ. ex eo qui-
dam suspicati fortasse sunt animorum contentione,
non opinionum dissentione me ab eo discrepare.
Nihil autem feci vnquam, neque dixi, quod contra
illius existimationem esse vellem. post hoc negotium
autem, & temeritatem nostri[9] Dolabellæ, depreca-
torem me pro illius periculo præbeo. Erat in eadem
epistola[10] veternus ciuitatis. gaudebam sanè, & con-
gelasse[11] nostrum amicum lætabar otio. Extrema
pagella pupugit me tuo chirographo. Quid ais? Cæ-
sarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret præter
me? nam, ita viuam,[12] putaui. Dij immortales: quàm
ego risum nostrum desidero! Mihi erat in animo,
quoniã

2 Epist. lib. 4.
3 Fratrũ P. Clod. à Milone occisi.
4 Appij libertus epi. 1. lib. 3.
5 ex duabus Appij filijs altera Pompeij filio nupserat, altera Bruto, epi. 4. li. 3.
6 In auguratu.
7 Epist. 4. lib. 3.
8 Vide epi. 8. lib. 3.
9 Dolabella Appium accusauerat.
10 Epi. 9. lib. 8
11 Curionem significat. vide. 9. lib. 8.
12 Cum de Curione & ob leuitatem, & ob æs alienum hoc suspicarer.

quoniam iurisdictionem confeceram, ciuitates locupletaram, publicanis etiã superioris lustri reliqua sine sociorum [13] vlla quærela conseruaram: priuatis, summis, infimis fueram iucundus: proficisci [14] in Ciliciã Nonis Maijs, &, cum primùm æstiua attigissem, militatemq; rẽ collocassem, [15] decedere ex S. C. cupio te ædilem videre: miroq; desiderio me vrbs afficit, & omnes mei, tuq; in primis. Vale.

13 *Ad Att. epi. 2. lib. 6.*
14 *Erat igitur in Asia.*
15 *Senatus enim decreuerat, vt anno confecto decederet.*

ARGVMENTVM.

Commendat Fabium à quinq; rebus, bonitate, doctrina, ingenio, modestia, amicitia sua.

M. T. C. IMP. CAELIO AEDILI CVR. S. D. 14

MArco Fabio viro [1] optimo, & homine doctissimo familiarissimè vtor, mirificeq; eum diligo, cum propter summũ eius ingenium, summámq; doctrinam, tum propter singularem modestiam eius negotium sic velim suscipias, vt si esset res mea. Noui ego vos magnos patronos. hominẽ [2] occidat oportet, qui vestra opera vti velit. sed in hoc homine nullã accipio excusationẽ. Omnia relinques, si me amabis cũ tuã opera Fabius vti volet. Ego res [3] Romanas vehementer expecto & desidero: inprimisque quid agas, scire cupio. nam iam diu propter hiemis magnitudinem nihil noui ad nos afferebatur. Vale.

1 *Coniungit bonitatem, & doctrinam, nam nec imperita bonitas, nec improba doctrina laudatur.*
2 *Iocus cum laude Cælij.*
3 *In hoc nomine ne videtur esse [illegible].*

ARGVMENTVM.

Scribit de supplicationibus suis, de nuptijs filia & P. Cornelij Dolabella, de ciuilibus discordijs, de rationibus quibus adductus C. Cælium quæstorem suum prouinciæ præposuerit. respondet Cælij tribus epistolis, primum quæ est [illegible] deinde 12. postremo 7. lib. 8.

M. T. CICERO IMP. M. CAELIO AEDILI CVR. S. D. 15

NON potuit accuratius agi, neque prudentius, quàm actum est à te cum Curione de [1] supplicatione. & hercule confecta res est ex mea sententia cùm

1 *Vide epist. 11. lib. 8.*

tum celeritate, tum quod [2] is qui erat iratus, competitor tuus & idem meus, assensus est ei qui ornauit res nostras diuinis laudibus. Quare scito, me sperare ea [3] quæ sequuntur: ad quæ tu te para. Dolabellam à te gaudeo primum laudari, deinde etiam amari. nā ea, quæ speras Tulliæ meæ prudentia [4] temperari posse, scio cui tuæ epistolæ respondeat. Quid si meam legas quam ego tum ex tuis literis misi ad Appiū? Sed quid agas? sic viuitur. quod actum est, dij approbent. Spero fore iucundum generum nobis: multumque in eo tua nos [5] humanitas adiuuabit. Resp. me valde sollicitat. faueo Curioni. Cæsari honestissime cupio: pro Pompeio emori possum. Sed tamē ipsa rep. nihil mihi est charius: in quo tu nō valde te [6] iactas. districtus enim mihi videris esse, quod & bonus ciuis, & bonus amicus es. Ego de prouincia decedens, quæstorem Cælium præposui prouinciæ. Puerum, inquis? At quæstorem, at nobilem adolescentem, at omnium fere exemplo. neque [7] erat superiore honore vsus, quem præficerē. [8] Pontinus multo ante discesserat. à Q. fratre impetrari non poterat: quem tamen si reliquissem, dicerent iniqui, non me plane post annum, vt senatus voluisset, de prouincia decessisse, quoniam alterum me reliquissem. fortasse etiam illud adderent, senatum eos voluisse prouincijs præesse, qui antea [9] non præfuissent: fratrem meum triennium Asiæ præfuisse. Denique nunc sollicitus non sum: si fratrem reliquissem, omnia [10] timerem. Postremo non tam mea sponte, quam potentissimorum [11] duorum exemplo, qui omnes Cassios, Antoniosq; cōplexi sunt, hominem adolescentem non tam allicere volui, quam alienare nolui. Hoc tu meum consilium laudes necesse est: mutari enim non potest. De [12] Ocella parū ad me plane scripseras, & in actis non erat. Tuæ res gestæ ita notæ sunt, vt trans montem Tau-

2 Herum intelligit, suum competitorem in auguratu.
3 i. triumphum qui ferè post supplicationes dabatur.
4 Vide ep. 9. & 12. lib. 8.
5 Tu enim bonū mihi generum pro mutuo inter nos amore præstabis.
6 Ad extremum tamen Cæsarem secutus est, à quo etiam deniq; desciuit Cæsar lib. 3. de bel. ciui.
7 Epist. 18.
8 Pontinium & fratrē nominat quia prætorius vterque.
9 Epist. 2. li. 8. & ad Att. ep. 3. lib. 6.
10 Ad Att. ep. 6. lib. 6. Pompeii & Cæsaris ad Att. ep. 6. lib. 6.
11 Vide ep. 7. lib. 8.
12 Ocellas augures vocatas [illegible] P lin. [illegible] cap. 37.

rum etiam de Matrinio sit auditum. Ego, nisi quid me Etesiæ morabuntur, celeriter (vt spero) vos videbo. Vale.

ARGVMENTVM.

Huius epistolæ apertum erit argumentum, si legas epistolã Cælij quæ ante vltimam est, lib. 8. cui hæc respondet.

M. T. C. IMP. M. CAELIO AEDILI CVR. S. D. 16

MAGNO dolore me affecissent tuæ literæ, nisi iam & [1] ratio ipsa depulisset omnes molestias, & diuturna desperatione rerũ obduruisset animus ad dolorem nouum. Sed tamen quare acciderit, vt ex meis [2] superioribus literis id suspicare, quod scribis, nescio. quid enim fuit in illis præter quærelam tẽporum, quæ non meum animum magis [3] solicitum haberent, quàm tuum? nam non eam cognoui aciem ingenij tui, quod ipse videam, te id non putem videre. Illud miror, adduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, vt me existimares, aut tam improuidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam & propè iacentem [4] desciscerem: aut tam inconstantem, vt collectã gratiam florentissimi hominis effunderem, à méque ipse deficerem: & quod initio, sémperque fugi, ciuili bello interessem. Quod est igitur meum [5] triste consilium? vt discederem fortasse in aliquas [6] solicitudines. nosti enim non modo stomachi mei, cuius tu similem quondam habebas, sed etiam [7] oculorum in hominum insolentium indignitate fastidiũ. Accedit etiam molesta hæc pompa lictorũ meorum, nomenque [8] imperij, quo appellor. eo si [9] onere carerem, quãuis paruis Italiæ latebris contentus essem. Sed incurrit hæc nostra [10] laurus nõ solum in oculos, sed iam etiam in voculas maleuolorum. Quod cum ita esset, nihil tamen vnquam de profectione, nisi vobis

[1] Ratio multum potest ipsa per se, plus etiam cum consuetudine.

[2] Quæ non extant.

[3] Metu belli ciuilis, dictum est, aut solicitum haberent, pro, solicitarent: vt ep. 8. lib. 16. ad Att. & Cic. lib. 3. de Rep.

[4] à Cæsare ad Pompeium.

[5] Ep. 16. lib. 8.

[6] Epist. 16. lib. 8.

[7] Epist. 16. lib. 8. & 1. lib. 9.

[8] Erat enim proconsul.

[9] honore, duo veteres libri.

[10] Quòd lictores post victoriam præferebant fascibus insertam.

vobis approbantibus, cogitaui. Sed mea prædiola tibi nota sunt. in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quòd autem in maritimis sum, facilè moueo nonnullis suspicionem, velle me [11] nauigare. quod tamen fortasse nõ nollem, si possem ad otium. num ad bellum quidem [12] qui conuenit? præsertim contra eum, cui spero me satis fecisse. ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest? Deinde sententiam meam tu facillimè perspicere potuisti iam ab illo tẽpore, cùm in Cumanum mihi [13] obuiam venisti. non enim te celaui sermonem T. Ampij. vidisti, quàm abhorrerẽ ab vrbe relinquenda, quod cùm audissem, nónne tibi affirmaui quiduis me potius perpessurum, quàm ex Italia ad bellum ciuile exiturum? Quid [14] ergo accidit, cur consilium mutarem? nónne [15] omnia potius, cur in sententia permanerem? Credas hoc mihi velim, quod puto te existimare, ex his miserijs nihil aliud me quærere, nisi vt homines aliquando intelligãt, me nihil maluisse, quàm pacem: ea desperata, nihil tam fugisse, quàm arma ciuilia. huius me constantiæ puto fore, vt nunquam pœniteat. Etenim memini in hoc genere [16] gloriari solitum esse familiarem nostrũ Q. Hortensiũ, quòd nunquàm bello ciuili interfuisset. hoc nostra laus erit illustrior, quòd illi tribuebatur ignauiæ: de nobis id existimare posse nõ arbitror. Nec me [17] ista terrẽt, quæ mihi à te ad timorẽ fidissimè atq; amantissimè proponuntur. nulla est enim acerbitas, quæ non omnibus hac orbis terrarum perturbatione impendẽre videatur: quam quidem ego à rep. meis priuatis & domesticis incommodis libentissimè vel istis ipsis, quæ tu me mones vt caueã, redemissẽ. Filio meo, quem tibi charum esse gaudeo, si erit vlla resp. satis amplum patrimonium relinquam memoriam nominis mei: sin autem nulla erit, nihil accidet ei separatim à reliquis ciuibus. Nam quòd rogas, vt resp.

11 *In Græciã ad Pompeium.*

12 *Nauigauit tamen paulo post.*

13 *Cum ex prouincia redirem.*

14 *A constantia & studio pacis.*

15 *Re à Pompeio & Pompeianis in Italia male gesta.*

16 *Syllanis temporibus. ideo felicem appellat in Bruto.*

17 *Scripserat Calius de Cæsare: Nihil, nisi atrox, & sæuum cogitat.*

P. Cornelium Dolabellam.

spiciam [18] generum meum, * adolescentem opti-
mum, mihique charissimum: an dubitas, cùm scias
quanti cùm illũ, tum vero Tulliam meam faciã, quin
ea me cura vehementissimè solicitet? & eo magis,
quòd in communibus miserijs hac tamen oblectabar
specula, Dolabellam meum, vel potius nostrum fore

19 Ab ære alieno.

ab ijs [19] molestijs, quas libertate sua contraxerat, li-
berũ? Velim quæras, quos ille dies sustinuerit, in vr-
be dum fuit, quàm acerbos sibi, quam mihi ipsi socce-

20 Nuntius expectabatur de bello Hispaniensi, quod à Cæsare contra Pompeij legatos gerebatur.

ro non honestos. Itaque [20] neque ego hunc Hispani-
ensem casum expecto, de quo mihi exploratum est
ita esse, vt te scribis: neque quicquam astutè cogito. Si
quando erit ciuitas, erit profectò nobis locus, sin au-
tem non erit, in easdem solitudines tu ipse (vt arbi-
tror) venies, in quibus nos consedisse audies. Sed ego

21 Alucinor, insania, vt in orat. pro Sextio.

fortasse [21] vaticinor: & hæc omnia meliores exitus
habebunt. recordor enim desperationes eorum, qui
senes erant adolescente me. Eos ego fortasse nunc i-
mitor, & vtor ætatis vitio. velim ita sit. sed tamen to-

22 Magistratum parari.

gam [22] prætextam texi Oppio, puto te audisse, nam
Curtius noster dybaphum cogitat: sed eum infector
moratur. Hæc aspersi, vt scires, me tamen in [23] stoma-

23 Ridere cum iracundia.

cho solere ridere. De Dolabella quod scripsi, suadeo
videas, tanquam si res tua agatur. Extremum illud e-
rit: nos nihil turbulenter: nihil temerè faciemus. Te

24 Discessum ex Italia significat.

tamen oramus, quibuscunque erimus in [24] terris, vt
nos liberosque nostros ita tueare, vt amicitia nostra,
& tua fides postulabit. Vale.

Mendosum. nam Caninius & Salustius, duæ familia simul esse non possunt: forte C. Salustio vel Caninio Salustiano, quomodo locutus etiã est in inscriptione. ep. 59. li. 13

ARGVMENTVM.

Respondet ad omnes partes epistolæ Caninij: deinde altera epistola roganti vt se Bibulo commendet, causas offert, quare id facere non debeat, se tamen illi morem gessisse confirmat.

M. T. CICERO IMP. CANINIO SAL-
LVS. PROQVAES. S. P. D. 17

LITERAS à te mihi stator tuus reddidit
Tarsi

Tarsi ad. xvi. kalend. Sextiles his ego ordine, vt videris velle respōdebo. De successore meo nihil audiui: nec quenquam fore [1] arbitror. quin ad diem decedam, nulla causa est, præsertim sublato metu Parthico, commoraturū me nusquam sanè arbitror. [2] Rhodum causa puerorum accessurum puto: neque id tamen certum. ad vrbem velim quàm primùm venire: sed tamē iter meū [3] reip. & rerum vrbanarū ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita maturare vllo modo, vt tu me in Asia possis conuenire. De rationibus referendis, non erat incommodū te nullam referre: quam tibi scribis à Bibulo fieri potestatem. Sed id vix mihi videris per legē Italiam facere posse, quā Bibulus [4] certa quadam ratione non seruat: tibi magnopere seruādam cēseo. Quod scribis, Apamea pręsidium deduci non oportuisse, videbam idem ceteros existimare: molesteq; ferebam, de ea re minus commodos sermones maleuolorū fuisse. Parthi [5] transierint nec ne, præter te, video dubitare neminem. Itaq; omnia præsidia, quæ magna, & firma parauerā commotus hominū non dubio sermone dimisi. Rationes mei quæstoris nec verū fuit me tibi mittere, nec tum erāt cōfectæ. eas nos [6] Apameæ deponere cogitabamus. De pręda [7] mea, præter quęstores vrbanos, id est populum Ro. teruncium nec attigit, nec tacturus est quisquam. Laodiceæ me prędes accepturum arbitror omnis pecuniæ publicæ, vt & mihi, & populo cautum sit sine vecturæ periculo. Quod scribis ad me de [8] drachmis CCCIↃↃↃ nihil est, quod in isto genere cui quam possim cōmodare. omnis enim pecunia ita tractatur, vt præda, à præfectis: quæ autē mihi attributa est à quęstore curetur. Quòd quęris, quid existimē de legionibus, quę decretę sunt in Syriā: antea dubitabā, vēturę ne essent: nūc mihi non est dubiū, quin si antea auditū erit, otiū esse in Syria, vēturę non sint. Marium

[1] *Recte arbitratur. nemo enim successit.*

[2] *Epist. 7. lib. 6. ad Atticum.*

[3] *Fortasse enim si tribulenta audiero, subsistam in itinere.*

[4] *Propter inimicitias cū Caesare.*

[5] *Euphratem, imperij Romani terminum sed loquitur de transitu discedentium.*

[6] *vide epist. 20 lib. 5.*

[7] *Vniuersa ab ipso in bello facta, nō qua ad ipsum propria pertineret.*

[8] *i. centum milibus, drachma vero respondet fere denario Romano: denarius autē quatuor cōtinet sestertia.*

quidem [8] successorem tardè video esse venturũ, propterea quod senatus ita decreuit, vt cum [9] legionibus iret. Vni epistolæ respondi: venio ad alteram. Petis à me, vt Bibulo te quàm diligentissimè commendem: in quo mihi voluntas non deest: sed locus videtur esse tecum [10] expostulandi. solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, certiorem nunquam me fecisti, quã valde Bibuli volũtas à me sine causa abhorreret. permulti enim ad me detulerũt, cùm magnus Anthiochię [11] metus esset, & magna spes in me, atque in exercitu meo, solitum dicere, quiduis se perpeti malle, quàm videri eguisse auxilio meo. Quòd ego officio quæstorio [12] te adductũ reticere de [13] prætore tuo non molestè ferebam: quanquam, quemadmodum tractarere, audiebam. Ille autem cùm ad Thermum de parthico bello scriberet, ad me [14] literam nunquam misit, ad quem intelligebat eius belli periculum pertinere. tantùm de [15] auguratu filij sui scripsit ad me. in quo ego [16] misericordia commotus, & quòd semper amicissimus Bibulo fui, dedi operam, vt ei quàm humanissimè rescriberem. Ille si omnibus est maleuolus, quod nunquam existimaui: minus offendor in me. sin à me est alienior: nihil tibi literæ meæ proderunt. nam, ad senatum quas Bibulus literas misit, in ijs, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit. Se ait curasse, vt cum quæstu populi pecunia permutaretur. quod meum erat proprium, vt [17] alarijs Transpadanis vti me negarem, id etiam populo se remisisse scribit. quod verò illius erat solius, id mecum communicat: EQVITIBVS AVXILIARIIS, inquit, CVM AMPLIVS FRVMENTI POSTVLAREMVS. Illud verò, pusilli animi, & ipsa maleuolentia ieiuni, atque inanis, quod [18] Ariobarzanen, quia cum senatus per me regem appellauit, mihiq; commendauit, iste in literis non regem, sed regis Ariobarzanis filium

Salustij, Bibulo n. ciuili bello exorto, successit nemo.

9 Liu. lib. 9. & Fest.

10 Quo plus humanitatis ostendat, primum expostulat, deinde morem illi à se gestum subiungit.

11 Parthorum aduentu epi. 10.

12 Vide epist. 9. lib. 13.

13 Quia prouinciæ præsit, non quia præturã gerat. sic Asc. dem Scauula.

14 Nedum literas.

15 Vt eum adiuuares: augur enim erat Cicero.

16 Duos Bibuli filios occiderant equites Alexandrini. ideo dicit, Misericordia cõmotus. Val. Max. lib. 4. c. 4. Cæs. l. 3. de bello. ciuili.

17 Equitibus, qui tanquam alæ, vtrinque apud legiones in acie collocantur.

18 Regem Cappadociæ.

lium appellat. Hoc animo quid sunt, deteriores fiunt rogati. Sed tibi morem gessi. literas ad eum scripsi, quas cùm acceperis, facies quod voles. Vale.

ARGVMENTVM.

Suadet vt decedens præponat prouinciæ quæstorem potius, quàm legatos, quod ipse quoque postea fecit. vide epist. 15. *Ioniam regebat. epist. 13. lib. 5. ad Att.*

M. T. C. IMP. Q. THER. PRO PRAET. S. P. D. 18

OFFICIVM [1] meum erga Rhodonem, ceteraq; mea studia, quæ tibi ac tuis præstiti, tibi homini gratissimo grata esse vehementer gaudeo: mihiq; scito in dies maiori curæ esse dignitatē tuam: quæ quidem à te ipso integritate & clemētia tua sic [2] amplificata est, vt nihil addi posse videatur. sed mihi magis magisq; quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, vt ad me venit ostēdi, graues te suscepturum [3] inimicitias, si adolescēs potens & nobilis à te ignominia affectus esset. & hercle sine dubio erit ignominia. habes enim neminē honoris gradu superiorē. Ille autē, vt omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominesq; innocentissimos, legatos tuos, quòd & [4] quæstor est, & quæstor tuus. Nocere tibi iratum neminem posse perspicio: sed tamē tres fratres summo loco natos, promptos, non indisertos, te nolo habere iratos, præsertim iure, quos video deinceps [5] tribunos pl. per trienniū fore. Tempora autem reip. qualia futura sint, quis scit? mihi quidē turbulēta vidētur fore. Cur ego te velim incidere in terrores tribunitios, præsertim cū sine cuiusquā reprehēsione legatis quęstorē possis anteferre? Qui si dignū se maioribus suis præbuerit, vt spero & opto, tua [6] laus ex aliqua parte fuerit. sin quid offenderit, sibi totū, nihil tibi offenderit. Quę mihi veniebant in mentē, quæ ad

1 Captat beneuolentiam a laude Thermi, & a studio suo erga illum.

2 In prouincia.

3 Vide ignominiā, & ex ea inimicitias, si legatos relinquat.

4 Quæstor enim legatum dignitate anteit. vnde epist. 5.

5 Quorum potestas multis calamitatem intulit.

6 Vide laudem, aut nullā certe reprehensionem si quæstorem relinquat.

te pertinere arbitrabar, quod in Ciliciã proficiſcebar, exiſtimaui me ad te ſcribere oportere. tu, quod egeris, id velim dij approbent. ſed, ſi me audies, vitabis 7 inimicitias & poſteritatis otio conſules. Vale.

7 *Quæ tibi. posterisq; obesse possunt.*

ARGVMENTVM.

Oſtendit optatiorem ſibi quæſtorem obtingere neminem potuiſſe: & hortatur, vt maturet in prouinciam venire, ante quã ipſe decedat.

* *Hic est, quem prouincia, cum decederet, praeposuit. ep. 15.*

M. T. M. F. CL IMP. C. CAELIO L. F. C. N. CALDO QVAES. DES S. D. 89

CVM optatiſſimum nuntium accepiſſem, te mihi quæſtorẽ obtigiſſe, eo iucũdiorem mihi eam ſortem ſperabam fore, quo diutius in prouincia mecum fuiſſes. magni enim videbatur intereſſe, ad eã neceſſitudinem, quàm nobis 1 ſors tribuiſſet, conſuetudinẽ quoq; accedere. Poſtea cùm mihi nihil neq; à te ipſo, neq; ab vllo alio de aduentu tuo ſcriberetur: verebar ne id ita caderet (quod etiam nunc vereor) vt antè quàm tu in prouinciã veniſſes, ego de prouincia decederem, accepi autem à te miſſas literas in 2 Cilicia, cùm eſſem in caſtris .ad. x. kal. Quintiles, ſcriptas humaniſſimè: quibus facilè & officium & ingenium tuum perſpici poſſit: ſed neq; vnde: neq; quo die datę eſſent, aut quo tempore te expectarem, ſignificabant: neq; is, qui attulerat, à te acceperat, vt ex eo ſcirem quo ex loco, aut quo tempore eſſent datæ. Quæ cum eſſent incerta, exiſtimaui tamen mihi faciẽdum eſſe, vt ad te ſtatores meos & 3 lictores cùm literis mitterem; quas ſi ſatis opportuno tẽpore accepiſti, gratiſſimum mihi feceris, ſi ad me in Ciliciã quã primũ veneris. Nã quod ad me Curius cõſobrinus tuus mihi (vt ſcis) maximè neceſſarius, quòd itẽ 4 C. Virgilius propinquus tuus familiariſſimus noſter de te accuratiſſimè ſcripſit: valet id quidẽ apud me multùm. ſicuti debet hominũ amiſſimorum diligens commendatio: ſed

1 *Quæstores ibãt in prouincias aut sorte, aut S. C. aut lege, vide Philip. 2.*

2 *Quæ erat pars prouinciæ suæ.*

3 *Dictos ait Fest. quod fasces virgarum ligatos ferunt, quibus iussu magistratuũ plagas delinquentibus inferunt.*

4 *De quo Hirtius in bello Africo.*

ſed tuæ literæ, de tua preſertim dignitate, & de noſtra coniunctione, maximi ſunt apud me ponderis. Mihi quæſtor te optatior obtingere nemo potuit. Quamobrem [5] quæcunque à me ornamenta in te proficiſcentur: elaborabo vt omnes intelligant, à me habitā eſſe rationem tuæ maiorumq; tuorum dignitatis. Sed id iam facilius conſequar, ſi ad me in Ciliciam veneris: quod ego & mea, & reſp. & maximè tua intereſſe arbitror. Vale.

5 *Quæcunque. i. omnia, vt ad Att. lib. 13. & Virg. lib. 4. Æn. ep. 21. li. 3. & ad Att.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD APPIVM CLAVDIVM LIBER III.

ARGVMENTVM.

Totus eſt hic liber ad Appium P. Clodij fratrem, cum quo poſt inimicitias in gratiam redierat. in hac autem epiſtola ſcribit de duobus Appij libertis, Phania, & Cilice. interſerit quædam de ſua beneuolentia. in extremo, commendat Valerium iuriſconſultum cum ioco familiari. De Appij morte Val. Max. lib. 1. c. 6.

M. T. CICERO APPIO PVLCHRO IMP. S. D.

SI IPSA [1] reſp. tibi narrare poſſet quomodo ſeſe haberet, nō facilius ex ea cognoſcere poſſes, quàm ex liberto tuo Phania: ita eſt homo nō modò prudēs, verū etiā, quod iuuet, curioſus, quapropter ille tibi oīa explanabit. id enim mihi & ad breuitatē eſt aptius, & ad reliquas res [2] prouidētius. De mea autē beneuolētia erga te etſi potes ex eodē Phania cognoſcere, tamē vidētur etiā aliquę meę partes. Sic enim tibi perſuade, chariſſimū te mihi eſſe cū propter multas ſuauitates ingenij, officij, humanitatis tuæ, tū quòd ex tuis literis, & ex multorū ſermonibus intelli-

1 *Appio gratificatur in liberti laude, & ſimul excuſat breuitatem literarum ſuarum.*

2 *Poſſunt enim in alienas manus literæ peruenire.*

go omnia, quæ à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. quòd cùm ita sit, perficiam profectò, vt longi temporis vsuram, qua [3] caruimus, intermissa nostra consuetudine, & gratia; crebritate & magnitudine officiorum meorum sarciam. Idque me, (quoniam tu ita vis) puto non inuita Minerua esse facturum: quam quidem ego si fortè de tuis sumpsero, non solùm Pallada, sed etiam Appiada nominabo. Cilix libertus tuus, antea mihi minus fuit notus: sed vt mihi reddidit à te literas, plenas & amoris, & officij, mirificè ipse suo sermone subsecutus est humanitatem literarum tuarum. iucunda mihi eius oratio fuit. cùm de animo, tũ de sermonibus, quos de me haberes, quotidie narraret. Quid quæris? biduo factus est mihi familiaris: ita tamen, vt [4] Phaniam valde sim desideraturus quẽ cùm Romam remittes (quod vt putabamus, celeriter eras facturus) omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari à me voles, mandata des velim, I. [5] Valerium iureconsultum valde tibi commendo, sed ita etiam, si non est iureconsultus. melius enim ei cauere volo, quàm ipse alijs solet. valde hominem diligo: est ex meis domesticis, atque intimis familiaribus. omnino tibi [6] agit gratias: sed idem scribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. id eum ne fallat, te etiam, atque etiã rogo. Vale.

3 Cum viueret P. Clodius, Appij frater, Ciceronis inimicus.

4 Qui ei familiarior erat quam Cilix. vide epist. 13. lib. 2.

5 Hic est ad quẽ scribit epistolam vlt. lib. 1.

6 Quòd ipse tua sponte illum humanissimè tractaris.

ARGVMENTVM

Cum esset Appio successor in Cilicia administratione creatus, rogat eum, vt prouinciam sibi quam maxime aptam, explicatamque tradat, quo sit et facior administrandi ratio.

M. T. CICERO. PRO COS. APPIO PVLCHRO IMP. S. D. 2

CVM & contra [1] voluntatem meam, & præter opinionem accidisset, vt mihi cum imperio in prouinciam proficisci necesse esset: in multis, & varijs

1 Artificiosè exorditur à dissimulatione cupiditatis suæ.

variis molestiis, cogitationibusq; meis hæc vna consolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam [2] ego sum, quisquam posset succedere, neque ego ab vllo prouinciam accipere, qui mallet eam mihi quàm maximé aptam, explicatamque tradere. quòd si tu quoque eandem de mea volũtate erga te spé habes, ea te profectò nunquam fallet. A te maximoopere pro nostra summa coniunctione, tuaque singulari humanitate etiam atque etiam peto & quæso: vt quibuscunque rebus [3] poteris (*poteris autem plurimis) prospicias, & cõsulas rationibus meis. vides mihi [4] ex S. C. prouinciam esse habendam. si eam (quoad eius facere potueris) quàm expeditissimam mihi tradideris: [5] facilior erit mihi quasi decursus mei temporis: quid in eo genere efficere possis, tui [6] consilij est. ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si aut tua humanitas longiorem orationem expectaret, aut id fieri nostra [7] amicitia pateretur, aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur, hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis prouisũ à te esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam voluptatem esse capturum. Vale.

2 Significat, omnia se facturum in prouincia, qua ad Appij dignitatem spectent, quo facilius impetret ab eo quod deinceps petit.

3 Epi. 5. lib. 6

4 Vide necessitatem.

5 Vide commodum.

6 Vide modestiã nominatim nihil petentis.

7 Vide artificiũ ad colligendam beneuolentiam, & excusandam breuitatem litterarum.

ARGVMENTVM.

Petit, quod in proxima superiore epistola vt in tradenda prouincia commodet sibi quam maximè, potest præcipue ne numerum militum imminuat.

M. T. CICERO. PRO COS. APPIO PVLCHRO IMP. S. D. 3

AD. XI. Kal. Iun. Brundisium cum venissem, Q. Fabius legatus tuus mihi præstò fuit, eaque me tuo mandatu monuit, quæ non modò, mihi ad quem pertinebant, sed & vniuerso senatui venerant in mentẽ, [1] præsidio firmiori opus esse ad istam pro-

1 Ob metum parthici belli.

uinciam.cenſebant enim omnes ferè, vt in Italia ſupplementum meis, & [2] Bibuli legionibus ſcriberetur. id cum Ser. Sulpicius cos. paſſurum ſe negaret, multa nos quidem queſti ſumus: ſed tantus conſenſus ſenatus fuit, vt maturè proficiſceremur, parendum vt fuerit: itaque fecimus. Nunc quod à te petij literis ijs, quas Romæ tabellarijs tuis dedi, velim tibi curæ ſit, vt quæ ſucceſſori [3] coniunctiſſimo & amiciſſimo cõmodare poteſt is, qui prouinciam tradit, ea pro noſtra conſtantiſſima voluntate erga te, cura ac diligẽtia tua complectare: vt [4] omnes intelligant, nec me beneuolentiori cuiquam ſuccedere, nec te amiciori potuiſſe prouinciam tradere. Ex ijs literis, quarum ad me exemplum miſiſti, quas in ſenatu recitari voluiſti, ſic intellexeram, permultos à te milites eſſe dimiſſos: ſed mihi Fabius idem demonſtrauit, te id cogitaſſe facere: ſed, cùm ipſe à te diſcederet, [5] integrũ militum numerum fuiſſe. id ſi ita eſt, pergratum mihi feceris, ſi iſtas exiguas copias, quas habuiſti, quã minimùm imminueris. Qua de re S. C. quæ facta ſunt, ad te miſſa eſſe arbitror. Equidem pro eo quanti te facio, quicquid feceris, [6] approbabo: ſed te quoque cõfido ea facturum, quæ mihi intelliges maximè eſſe accommodata. Ego C, Pontinum legatum meum Brunduſij expectabam: eumque ante Kalendas Iun. Brunduſium venturum arbitror, qui cum venerit, quę primùm nauigandi nobis facultas data erit, ea vtemur. Vale.

2 Cui decreta erat Syria adminiſtratio, Craſſo à Parthis interfecto.

3 A ſua in illum beneuolentia.

4 Ab hominum opinione.

5 falſo. nam aberant cohortes tres. vide ep. 6.

6 Ab Appij prudentia, & ſua in illum voluntate: cui parem ab Appio volũtatem modeſte poſcit.

ARGVMENTVM.

Expectari à ſe ſcribit L. Clodium cum Appij mandatis. mutuam beneuolentiam, cuiuſque cauſas commemorat.

M. T. C. PRO COS. APPIO PVLCHRO IMP. S. P. D. 4

PRIDIE

PRIDIE Nonas Iun. cùm essem Brundisij, literas tuas accepi in quibus erat scriptum, te [1] L. Clodio mandasse, quæ illum mecum loqui velles. Eum sanè expectabam, vt ea, quæ à te afferret, quā primùm cognoscerem. Meum [2] studium erga te, & *officium tametsi multis iam rebus spero tibi esse cognitum, tamē iis maximè declarabo, quibus plurimū significare potuero, tuam mihi existimationem & dignitatem charissimam esse. Mihi & Q. [3] Fabius Virgilianus, & C. Flaccus L. F. & diligentissimè M. Octauius Cn. F. demonstrauit me a te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis iam antea iudicaram, maximeque illo libro angulari, quem ad me [4] amantissimè scriptum suauissimum misisti. Mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt. nam cùm te ipsum, ex quo tempore tu me diligere cœpisti, quotidie pluris feci: tum accesserunt etiam coniunctiones necessariorum tuorū. duos enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompeium filiæ tuæ socerum, & M. Brutum generum tuum. Collegii quoque coniunctio præsertim tam [6] honorificè à te approbata, nō mediocre vinculum mihi quidē attulisse videtur ad voluntates nostras copulandas. Sed si Clodiū [7] conuenero, ex illius sermone ad te scribam plura: & ipse operā dabo, te vt quàm primùm videam. Quod scribis, tibi manendi causam eam fuisse, vt me conuenires: id mihi, [8] ne mentiar, gratum est. Vale.

1 *Præfecto fabrū vid. ep. 6.*
2 *Studio voluntas, officio res ipsa declaratur.*
3 *A testibus.*
4 *Ab ipsa re ep. 9. & 11. Iam ante necem P. Clodij redierant in gratiā vt est in oratione pro Milone.*
5 *Erat enim augur vterque.*
6 *Scripto ad me libro. ep. 9. & 11*
7 *Quem expectabat.*
8 *Licet nihil te mea causa cōtra voluntatem meā velim facere.*

ARGVMENTVM.

Agit Appio gratias, quod operā dederit, vt sibi expeditissimam prouinciam traderit. deinde rationem exponit itineris sui quo certius de congressu statuere Appius possit.

M. T. C. PRO COS. APPIO PVLCHRO IMP. S. D. 5

THRALLEIS veni ad. VI. kal. Sext. ibi mihi præsto fuit L. Lucilius cum literis, manda-

tisque tuis: quo quidem homine neminem [1] potuisti nec mihi amiciorem, nec (vt arbitror) ad ea cognoscenda, quæ scire volebam, aptiorem, prudentioremue mittere. Ego autem & tuas literas legi libenter, & audiui Lucillium diligenter. Nunc quoniam & tu ita sentis (scribis enim quæ de nostris officijs ego ad te scripserim, etsi tibi iucunda fuerunt, tamen quoniam ex alto repetita sint, non necessaria te putasse) & re vera, confirmata amicitia, & perspecta [2] fide, commemoratio officiorum superuacania est: eã partem orationis prætermittam: tibi tamen agam, vt debeo, gratias, animaduerti enim, & didici ex tuis literis, te omnibus in rebus habuisse rationem, [3] vt mihi consuleres, restituerésque & præparares quodammodo omnia, quo mea ratio facilior & solutior esse posset. Hoc tuum officium cum mihi gratissimum esse dicam: [4] sequitur illud, vt te existimare velim, mihi magnæ curæ fore, atque esse iam, primum vt ipse tu, tuique omnes, deinde etiam vt reliqui scrire possint, me tibi esse amicissimum. Quod quibus adhuc non satis est perspectum, ij mihi nolle magis, hoc animo non esse, quam non intelligere videntur. sed profecto intelligent. neque enim obscuris [5] personis, nec paruis in causis agetur. sed hoc fieri melius, quam dici aut scribi volo. Quod itinerum meorum ratio te nonnullam in dubitationem videtur adducere, visurus ne me sis in prouincia: ea res sic habet. Brundusij cum loquerer cum Phania liberto tuo, veni in eum sermonem, vt dicerem, me libenter ad eam partem prouinciæ primùm esse venturum, quo te maximè velle arbitrarer. Tunc mihi ille dixit, classe te velle decedere, perfore accommodatum tibi, si ad Sidam, maritimam partem prouinciæ, nauibus accessissem. Dixi me esse facturum: itaque fecissem, nisi [6] mihi L. Clodius noster Corcyræ dixisset, minimè

1 Captat beneuolentiam ab Appij prudentia.

2 Fidem nominat quia redierat in gratiam.

3 Vt mihi explicatam prouinciã traderes. epi. 2.

4 Gratum se fore pollicetur.

5 Personati agebant histriones inde translatio. clarus enim uterque, cum vterque consularis & augur esset.

6 Excusatio in mutatione cõsilij.

me id esse faciendum: te [7] Laodiceæ fore ad meum aduentum. Erat id mihi multo breuius, multoq; commodius, cùm præsertim te ita malle arbitrarer. tua ratio postea est commutata. Nunc quid fieri possit, tu facillimè statues. ego tibi meum consilium exponam. Pridie kal. Sextiles puto me [8] Laodiceæ fore perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quæ mihi ex publica permutatione debetur commorabor. deinde iter faciam ad [9] exercitum, vt circiter. id. Sextiles putem me ad Iconium fore. Sed siquid nunc me fallit in scribendo (procul enim aberam ab re [10] ipsa, & à locis) simul ac progredi cœpero, quam celerrimis, & quàm creberrimis potero literis faciam, vt tibi nota sit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. [11] Oneris tibi imponere nec audeo quicquam, nec debeo. sed quod commodo tuo fieri possit, vtriusque nostrum magni interest, prius vt te côueniam, quàm decedas. Quam facultatem siquis [12] casus eripuerit, mea tamē in te omnia officia constabunt, non secus, ac si te vidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum ante mandaturus per literas, quam desperaro, coram me tecum agere posse. Quod te à [13] Scæuula petisse dicis, vt dū tu abesses, ante aduentum meum prouinciæ præesset: eum ego Ephesi vidi, fuitque mecum familiariter triduum illud quod ego Ephesi commoratus sum: nec ex eo quicquam audiui, quod sibi à te mandatum diceret. Sanè vellem potuisset obsequi voluntati tuæ. non enim arbitror noluisse. Vale.

7 Quæ Asiæ vrbis prouinciam ingredientibus prima occurrit. epist. 6.

8 Epist. 15. & 19. lib. 5. ad Att.

9 Qui præsidij causa in prouincia solebat esse.

10 Quæ fortasse me diutius, quam puto detinebit. ad Att. epi. 19. lib. 5

11 Nō potuit neque vericundius petere, neque vehementius.

12 Quod de Appij voluntate suspicatur, id in casum confert

13 Mucia gentis cognomen.

ARGVMENTVM.

Ostendit, non per se, sed per Appium stetisse, quo minus congrederentur: nihil tamen de sua erga illum beneuolentia detractum.

M. T. CICERO PRO COS. APPIO PVLCHRO IMP S. D. 6

CVM [1] meum factum cum tuo comparo, etsi non magis mihi faueo in nostra amicitia tuenda, quàm tibi, tamen multo magis meo facto delector, quàm tuo. ego enim [2] Brundusij quæsiui ex Phania, cuius mihi videbar & fidelitaté erga te perspexisse, & nosse [3] locum, quem apud te is teneret, quam in partem prouinciæ maximè putaret te velle, vt in succedendo primum venirem. Cum ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, quàm si ad Sidã nauigassem: et si minus dignitatis habebat ille aduentus, & ad multas res mihi minus erat aptus, tamẽ ita me dixi esse facturum. idem ego cùm L. [4] Clodium Corcyræ conuenissem, hominem ita tibi coniunctum, vt mihi, cùm illo cum loquerer, tecum loqui viderer: dixi ei me ita facturum esse, vt in eam partẽ, quàm Phania rogasset, primùm venirem. Tunc ille mihi cùm gratias egisset, magnopere a me petiuit, vt Laodiceam protinus irem: te in prima prouincia velle esse, vt quàm primum decederes: quin nisi ego successor essem, quem tu [5] cuperes videre, te antea quã tibi successum esset, decessurum fuisse. Quod quidem erat consentaneum cum ijs literis, quas ego Romæ acceperam, ex quibus perspexisse mihi videbar, quàm festinares decedere. Respondi [6] Clodio me ita esse facturum, ac multo quidem libentius, quàm si illud esset faciendum, quod promisseram Phaniæ. Itaque & consilium mutaui, & ad te statim mea manu scriptas literas misi: quas quidem ex tuis intellexi satis maturè ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valde delector. nihil enim potuit fieri amantius. considera nunc vicissim tuum. Non modo ibi non fuisti, vbi me [7] quàmprimum videre posses: sed eò dicessisti, quò ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ad decedendũ lege (vt opinor) [8] Cornelia constituti essent: vt tu-

um

1 Iter vtriusque considerat.

2 Epist. 5.

3 Honestiorem scilicet, quàm reliqui liberti.

4 Inconstantia sua culpam Clodij sermonẽ reijcit: epistola superiori.

5 Aliter esse res iudicauit.

6 Hic erat præfectus fabrum apud Appium epi. 8.

7 Disputat contra Appij factũ.

8 Lex Cornelia magistratibus dabat, vt post annuam prouinciæ administrationẽ, per mensem præterea commorari possent.

um factum illis, qui, quo animo inter nos sumus, ignorant, alieni hominis (vt leuissime dicam & fugientis congressum: meum vero coniunctissimi & amicissimi esse videatur. At mihi tamen antequam in prouinciam venirem, redditae sunt à te literae, quibus etsi te Tarsum proficisci demonstrabas, tamen mihi non dubiam spe mei conueniendi afferebas: cum interea, credo equidem, [9] maleuoli homines (late enim patet hoc vitium, * & est in * multis (sed tamen probabilem materiam nacti sermonis, ignari meae constantiae, conabantur alienare à te voluntatem meam: qui te * forum [10] Tarsi agere, statuere multa, decernere, iudicare dicerent, cũ posses iam suspicari, tibi esse successum: quae ne ab ijs quidem fieri solerent, qui breui tempore sibi successum iri putarent. Horum ego sermone non mouebar. quinetiam (credas mihi velim) siquid tu [11] ageres, leuari me putabam molestia: & ex annua prouincia, quae mihi longa videretur, prope iam vndecim mensium prouinciam factam esse gaudebam, si absenti mihi vnius mensis labor detractus esset. Illud (vere dicam) me mouet, in tanta militum [12] paucitate abesse tres [13] cohortes, quae sint plenissimae: nec me scire vbi sint. Molestissime autem fero, quod te vbi visurus sim, nescio: eoq; ad te tardius scripsi, quod quotidie te ipsum expectabam: cum interea ne literas quidem vnas accepi, quae me docerent quid ageres, aut vbi te visurus essem. Itaque virum fortem, mihique in primis probatum Antonium praefectum euocatorũ misi ad te, cui (si tibi videtur) cohortes traderes: vt, dum tempus anni esset idoneum, aliquid negotij [14] gerere possem. in quo tuo consilio vt me sperarem esse vsurum, & amicitia nostra, & literae tuae fecerant: quod ego ne nunc quidem despero. Sed plane quando, aut vbi te visurus sum, nisi ad me scripse-

9 Qui de, trahendi studio delectantur.
Puta glossema nec est in meo libro.
10 Ius dicere ep. 8. lib. 10 & ad Att. ep. 6. l. 5 & Fastus. In Cilicia epi 4. lib. 6 ad Att.
11 Dixit. siquid ageres. quasi non.
12 Facta seditione.
13 Epist. 4. lib. 15. epist. 5.
14 Contra Amanienses ep. 10. li. 2. & 4. lib. 15. & ad Att. ep. 10. lib. 5.

15 *Conclusio cũ beneuolentia significatione.*

ris, ne suspicare quidem possum. [15] Ego vt me tibi amicissimum esse & æqui & iniqui intelligant, curabo. De tuo in me animo iniquis secus existimandi videris nonnihil loci dedisse: id si correxeris, mihi valde gratum erit. Et, vt habere rationem possis, quo loco me salua lege Cornelia conuenias: ego in prouinciam veni prid. kalendas Sext. iter in [16] Ciliciam facio per Cappadociam. Castra moui ab Iconio prid. kalendas Sext. Nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si [17] putabis me esse conueniendum, constitues quo loco id commodissimè fieri possit, & quo die. Vale.

16 *Vide Ciliciam fuisse partẽ prouincia.*

17 *Vt ego quidẽ puto ep. 3.*

ARGVMENTVM.

Querelam Appij refellit: contraque ipse queritur, & ostendit se iuste queri, virtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis.

M. T. CICERO S. D. APPIO PVLCHRO. 7.

PLVRIBVS verbis ad te scribam, cum plus otij nactus ero. Hæc scripsi subito cum bruti pueri Laodiceæ me cõuenissent, & se Romam properare dixissent. Itaque nullas ijs, præterquam ad te, & ad Brutum dedi literas. Legati Apameani mihi [1] volumẽ à te plenũ querelę iniquissimę reddiderũt, quod eorum [2] ædificationem literis meis impedissem. Eadem epistola petebas, vt eos quam primum, ne in hiemem inciderent, ad facultatem ædificandi liberarem: & simul peracutè querebare, quod eos tributa exigere vetarem prius, quàm ego re cognita permisissem. genus enim quoddam fuisse impediendi, cum ego cognoscere non possem, nisi cum ad hiemem me ex Cilica recepissem. Ad omnia accipe, & cognosce æquitatem expostulationis tuæ. Primum cum ad me

1 *Longissimas literas ep. 30. li. 12.*

2 *Templum extruere Appio vt de prouincia bene merito cogitabant.*

[3] auditum

³ aditum esset ab ijs, qui dicerent à se intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me scribere, ne facerent antè quam ego rem, causamque cognoscerem? ⁴ non poteram, credo, ante hiemem. sic enim scribis. quasi verò ad cognoscendam ego ad illos, non illi ad me venire debuerint. tam longè, inquis? quid? cùm dabas ijs literas, per quas mecum agebas, ne eos impedirem, quo minus ante hiemem ædificarent, non eos ad me venturos arbitrabare? tametsi id quidem fecerunt ridiculè. quas enim literas afferebant, vt opus æstate facere possent, eas mihi post brumam reddiderunt. Sed scito ⁵ & multo plures esse, qui de tributis recusent, quàm qui exigi velint; & me tamen, quod te velle existimem esse facturum. De Apameanis hactenus. * A Pausania, Lentuli liberto, accenso meo, audiui, cùm diceret, te secum esse quæstum, quòd tibi obuiam non prodissem. Scilicet contempsi te: nec potest fieri me quidquam superbius. Cùm puer tuus ad me secunda ferè ⁷ vigilia venisset, isque te ante lucem Iconium mihi venturum nuntiasset, incertumque vtra via, cùm essent duæ: altera Varronem, tuum familiarissimum. altera Q. * Leptam præfectum fabrûm meum tibi obuiam misi. mandaui vtrique eorum, vt ante ad me excurrerent, vt tibi obuiam prodire possem ⁸ currens Lepta vênit, mihique nuntiauit, te iam castra prætergressum esse. confestim Iconium veni. Cetera iam tibi nota sunt. An ⁹ ego tibi obuiam non prodirem? primum Appio ¹⁰ Claudio? deinde imperatori? deinde more maiorum? deinde, quod caput est, amico? præsertim cùm in isto genere multo etiam ambitiosius facere soleam, quàm honos meus, & dignitas postulat. sed hæc hactenus. Illud idem Pausania dicebat te dixisse: Quid Appius Lentulo, Lentulus Appio processit obuiam: ¹¹ Cicero Appio noluit? Quæ-

3 Confutationis initium ab æquitate.

4 Obiectio cum dissolutione.

5 Aculeus in Appij ambitionem.

** Alterum Appij querela caput.*

7 Nox in tres vigilias distribuebatur, vigilia verò in quatuor horarum spatia. Macrobius Epist. 13. lib. 9.

8 A facto.

9 Ab argumentis.

10 Ex gente patricia, claris maioribus summis honoribus perfuncto.

11 In Ciceronis ignobilitatem,

ſo, etiámne tu has ineptias homo (mea ſententia) ſumma [12] prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum vſu, addo [13] vrbanitatem quæ eſt virtus, vt Stoici rectiſſimè putant, vllam Appietatem, aut Lentulitatem valere apud me plus, qàm ornamenta virtutis exiſtimas? cùm [14] ea conſecutus nondum eram, quæ ſunt hominum opinionibus ampliſſima, tamen iſta veſtra nomina nunquam ſum admiratus: viros eos, qui ea * vobis reliquiſſent, magnos arbitrabar. Poſtea verò quàm ita & cepi & geſſi maxima imperia, vt mihi nihil neque ad [15] honorem, neq; ad *gloriam acquirendum putarem: ſuperiorem quidē nunquam, ſed parem vobis me ſperaui eſſe factum. Nec mehercule aliter vide exiſtimare vel Cn. Pompeium, quem omnibus, qui vnquam fuerunt: vel P. Lentulum, quē mihi ipſi antepono, tu ſi aliter exiſtimas, nihil errabis, ſi paulo diligentius (vt, quid ſit ἐξοχὴ, quid ſit εὐγένεια, intelligas) Athenodorus Sandonis filius quid de his rebus dicat, attenderis. Sed, vt ad rem redeam, me tibi non amicum modò, verùm etiam amiciſſimum exiſtimes velim. [16] profectò omnibus meis officijs efficiam, vt ita eſſe verè poſſis iudicare. tu autem ſi id agis, vt minus mea cauſa, dum ego abſum, debere videaris, quàm ego tua laborarim, libero te iſta cura. * πάρ᾽ ἔμοιγε κ᾽ ἄλλοι, Οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα ζεύς. Si autem natura es φιλαίτιος, illud non perficies, quo minus tua cauſa velim: hoc aſſequêre, vt quam in partem accipias, minus laborem. Hæc ad te ſcripſi liberius, fretus conſcientia officij mei, beneuolentiæque quam à me certo iudicio ſuſceptam, quoad tu voles, conſeruabo. Vale.

12 Naturalem ſignificat: quia ſeparatim deinde rerum vſum nominat.

13 Quinct. lib. 6. cap. 3. Summos magiſtratus.

13 Quaſi Appius non ſua, ſed maiorum virtute nobilis eſſet.

15 Summus enim honor conſulatus quem opprimenda coniuratione, glorioſiſſimè geſſerat.

16 Concludit à beneuolentia ſua, vt ſe non ſolum cauſa, ſed etiam humanitate ſuperiorem oſtendat.

** Agamemnonis verba apud Homerum contra Achillem. Ilia. lib. 1.*

ARGVMENTVM.

Querulis Appij literis reſpondet cum excuſatione ſui facti: ipſumque

ſumque Appium aut imprudentem ſignificat, qui ſermonibus iniquorum crediderit, aut nimis aſtutum, qui ea, quæ ipſi in mentem veniant, alijs attribuat.

M. T. CICERO PRO COS. S. D. APPIO PVLCHRO IMP. 8.

ETSI quantum ex literis tuis intelligere potui, videbam te hãc epiſtolam, cùm ad [1] vrbem eſſes, eſſe lecturum, refrigerato iam leuiſſimo ſermone hominum prouincialium, tamẽ cùm tu tam multis verbis ad me de improborum oratione ſcripſiſſes, faciendum mihi putaui, vt tuis literis [2] breuiter reſponderem. ſed prima duo capita epiſtolæ tuæ tacita mihi quodammodo relinquenda ſunt. nihil enim habet, quod aut definitum ſit, aut certum: niſi me [3] vultu & taciturnitate ſignificaſſe, tibi non eſſe amicum, idque pro tribunali cùm aliquid ageretur, & nonnullis in conuiuijs intelligi potuiſſe. Hoc totum nihil eſſe, poſſum intelligere: ſed cum ſit nihil, ne quid dicatur quidem intelligo: Illud quidem ſcio, meos multos & illuſtres, & ex ſuperiore, & ex æquo loco ſermones habitos cum tua ſumma laude, & cum magna ſignificatione noſtræ familiaritatis, ad te verè potuiſſe deferri. Nam quod ad [4] legatos attinet, quid à me fieri potuit aut elegantius, aut iuſtius, quàm vt ſumptus egentiſſimarum ciuitatum minuerem ſine vlla imminutione dignitatis tuæ, præſertim ipſis ciuitatibus poſtulantibus? nam mihi totum genus legationum [5] tuo nomine proficiſcentium notum non erat. Apameæ cùm eſſem, multarum ciuitatum principes ad me detulerunt, ſumptus decerni legatis nimis magnos, cùm ſoluendo [6] ciuitates non eſſent. Hîc ego * multa ſimul cogitaui primùm, te hominem non ſolùm ſapientem, verùm etiam (vt nũc loquimur) vrbanum, non arbitrabar genere iſto legationum delectari: idque me arbitror Synnadis pro tribunali multis,

1 Quid ſit, ad vrbem eſſe, declarat Aſconius in 2. Verrina.

2 Longior fuit quàm cogitabat.

3 Non enim ex vultu, & taciturnitate de cuiuſquam animo poſſumus certò iudicare.

4 Quæſtus erat Appius de legatis à Cicerone prohibitis.

5 Vt tibi benemerito gratias in ſenatu agerent. infra hac epiſtola.

6 A neceſſario, ne videatur temerè commotus.

7 Ab Appij laude.

8 Ab ipsa re.

9 Is enim contẽtionem quærere videtur.

10 Quorum consuli fortunis æquum fuit.

11 Ostendit se nõ potuisse per ignorantiam peccare.

12 Ad Iconium. epist. 6.

13 Vbi castra erant epi. 5. &

verbis disputauisse: primùm 7 Appium Claudium senatui, populoq; Romano non Myndensium testimonio (de ea enim ciuitate mentio facta est) sed sua sponte esse laudatum. deinde me ista vidisse accidere multis, vt eorum causa legationes Romam venirent, sed his legationibus non meminisse vllum 8 tempus laudandi, aut locum dari: studia mihi eorum placere, quod in te bene merito grati essent, consiliũ totum videre minimè necessarium. si autem vellent declarare in eo officium suum, laudaturum me, si quis suo sumptu functus esset officio: concessurũ: si legitimo: non permissurũ, si infinito. Quid enim reprehendi potest? nisi quod addis, visum esse quibusdam edictum meum quasi consultò ad istas legationes impediendas esse accommodatũ. Iam non tam mihi videntur iniuriam facere ij, qui hæc disputant, quàm si 9 cuius aures ad hanc disputationẽ patent. Romæ composui edictum. nihil addidi, nisi quod publicani me rogarũt, cùm Samum ad me venissent, vt de tuo edicto totidẽ verbis transferrem in meum. Diligentissimè scriptum caput est, quod pertinet ad minuendos sumptus 10 ciuitatũ: quo in capite sunt quædam noua, salutaria ciuitatibus, quibus ego magnopere delector. Hoc verò, ex quo suspicio nata est me exquisiuisse aliquid, in quo te offenderem, tralatitium est. neque enim eram tam 11 desipiens, vt priuatæ rei causa legari putarem. qui & tibi non priuato, & pro re non priuata sua, sed publica: non in priuato, sed in publico orbis terræ consilio, id est in senatu vt gratias agerent, mittebantur. neq; cùm edixi, ne quis iniussu meo proficisceretur, exclusi eos, qui me in 12 castra, & qui trans Taurum persequi non possent. nam id est maximè in tuis literis ridendum. quid enim erat, quòd me persequerẽtur in castra. Taurúmne transirent, cùm ego Laodicea vsque ad 13 Iconium iter ita fecerim vt me omnium

nium illarum diœcesium, quæ cis Taurum sunt omniumq; earum ciuitatum magistratus, legationesque conuenirent? Nisi forte postea cœperunt legare, quàm ego Taurum transgressus sum: quod certè nō ita est. cùm enim [14] Laodiceæ, cùm Apameæ, cùm Synnadis, cùm Philomeli, cùm Iconij essem, quibus in oppidis omnibus commoratus sum, omnes iam istius generis legationes erant constitutæ. Atque hoc tamen te scire volo me de isto sumptu legationum aut minuendo, aut remittendo decreuisse nihil nisi quod principes ciuitatum à me postulassent, ne in indictionem tributorum, & illā acerbissimam exactionem, quam tu non ignoras, capitum atque ostiorum inducerentur, sumptus minime necessarij. ego autem cùm hoc suscepissem, non solū iustitia, sed etiā [15] misericordia adductus, vt leuarem miserijs perditas ciuitates, & perditas maximè per magistratus suos: non potui in illo sumptu non necessario negligens esse. tu cùm istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non [16] debuisti credere. Si autem hoc genere delectaris, vt quæ tibi in mentem veniant, alijs tribuas: genus sermonis inducis in amicitiam minimè liberale. Ego si in prouincia de tua fama detrahere vnquam cogitassem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad [17] libertum Phaniam Brundisij, neque ad [18] præfectū fabrûm Clodium Corcyræ, quem in locum me venire velles, retulissem. Quare potes, doctissimis hominibus authoribus, quorum sunt de amicitia gerenda præclarissimè scripti libri, genus hoc totum orationis tollere. [19] DISPVTABANT EGO CONTRA DISSEREBAM. * DICEBANT: EGO NEGABAM. An mihi de te nihil esse dictum vnquam putas? ne hoc quidem, quod, cùm me [20] Laodiceam venire voluisses, Taurum ipse transisti? quòd iisdem diebus meus conuentus erat Apameæ, Synnadis, Philomeli,

14 Laodiceæ, biduum, Apameæ dies quinque, Sinnadis triduū. Philomeli dies quinque. Iconij decem, ad Att. lib. 5. epi. 20. etsi aliter ep. 16. eiusdem lib.

15 Ab officio suo.

16 Taci è accusat Appium aut imprudentia, aut maleuoli animi.

17 Phaniam. epist. 5.

18 L. Clodium. epist. 5.

19 Videntur esse verba ex Attici literis.

20 Ad Attic. lib. 5. epist. 16. & 9.

tuus Tarsi non dicam [21] plura, ne, in quo te obiurgem, id ipsum videar imitari. Illud dicam, vt sentio, si ista, quæ alios loqui dicis, ipse sentis, tua summa [22] culpa est: sin alij tecum hæc loquuntur; tua tamen, quòd audis, culpa nonnulla est. mea ratio in tota amicitia nostra constans & grauis reperietur. Quòd siquis me astutiorem fingit, quid potest esse [23] callidius, quàm, cùm te absentem semper defenderim, cùm præsertim mihi vsu venturum non arbitrarer, vt ego quoque absens à te defendendus essem. nunc committere, vt tu [24] iure optimo me absentem deserere posses? Vnum genus excipio sermonis: in quo persæpe aliquid dicitur, quod te putem non nolle dici, si aut legatorum tuorum cuiquam, aut præfectorum, aut tribunorum mil. malè dicitur: quòd tamen ipsum non mehercule adhuc accidit me audiente vt aut grauis diceretur, aut in [25] plures, quàm mecum Corcyræ Clodius est locutus, cùm in eo genere maximè quereretur, te [26] aliorum improbitate minus felicem fuisse. Hos ergo sermones, quòd & multi sunt, & tuam existimationem, vt ego sentio, non offendunt, lacessiui nunquam, sed non valde [27] repressi. Siquis est, qui neminé bona fide in [28] gratiam putet redire posse: nō nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam: simulque non de me is peius, quàm de te, existimat. Sin auté aliquem mea instituta in prouincia non delectant; & quadam [29] dissimilitudine institutorum meorum, ac tuorum lædi se putat, cùm vterque nostrûm rectè fecerit; sed non idem vterque secutus sit: hunc ego amicum habere non curo. [30] Liberalitas tua, vt hominis nobilissimi, latius in prouincia patuit; nostra si angustior est (& si de tua prolixa beneficaque natura limauit aliquid posterior annus, propter quandam tristitiam [31] temporum) non debent mirari homines, cum & natura sem-

21 *Ne colligam ea, quæ mihi de te dicta sunt.*
22 *Qui fictis artibus oppugnes amicitiā nostrā.*
23 εἰρωνικῶς. *quid enim stultius.*
24 *Læsus à me in prouincia.*
25 *In alios enim potius, quam in te.*
26 *Artificiosè Appium excusat.*
27 Epist. 4. lib 8.
28 *Sermonum hæc erat improbis hominibus causa.*
29 *Vide Epist. 13 lib. 2.*
30 *Cum videatur eum laudare carpit vt ex alienis rebus liberalem.*
31 *Liberalitatē respuentium.*

semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior, & temporibus, quibus alij mouentur, iisdem ego mouear, me esse acerbum sibi, vt sim dulcis mihi. De rebus vrbanis quòd me certiorem fecisti, cum per se mihi gratum fuit: tum quòd significasti, tibi omnia mea mandata curæ fore, in quibus vnum illud te præcipuè rogo, vt cures nequid mihi ad hoc negotij, aut oneris accedat, aut temporis: Hortensiumque, nostrum [32] collegam, & familiarem, roges, vt si vnquã mea causa quicquam aut sensit, aut fecit, de hac quoque sententia [33] bima decedat, qua mihi nihil potest esse inimitius. De nostris rebus quod scire vis, Tarso Nonis Octobribus Amanum versus profecti sumus. Hæc scripsi postridie eius diei, cùm castra haberem in agro Mopsuhestiæ. siquid egero, scribam ad te: neque demum vnquam ad meos literas mittã, quin adiungam eas, quas tibi reddi velim. De Parthis quod quæris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admixto [34] Parthico ornatu, dicuntur omnes reuertisse. hostem esse in Syria negant vllum, Tu velim ad me quã sæpissimè & de tuis rebus scribas, & de meis, & de omni reipub. statu: de quo sum solicitus eo magis, quòd ex tuis literis cognoui [35] Pompeium nostrum in Hispaniam iturum. Vale.

32 In auguratu. Phi. 3. & in Bruto.

33 Vt prouincia ab iisdem rectoribus per bienniũ regerentur.

34 Quo plus terroris inferrent.

35 Epi. 11. lib. 5. ad Att.

ARGVMENTVM.

Appij literis, humanissimè scriptis, humanissimè & ipse respondet. gratulatur de triumphi spe. hortatur ad absolutionem librorum auguralium. supplicationes petit.

M. T. CICERO APPIO PVLCHRO S. D.

VIX tandem legi literas dignas Appio Clodio, plenas [1] humanitatis, officij, diligentiæ. Aspe-

1 Appij propriã esse humanitatẽ ostendit.

ctus videlicet vrbis tibi tuam pristinam vrbanitatem reddidit. Nã quas ex itinere antè quã ex Asia egressus es, ad me literas misisti, vnas de legatis à me prohibitis proficisci, alteras de [2] Apameanorum ædificatione impedita, legi perinuitus. Itaq; cõscientia meæ constantis erga te volũtatis rescripsi tibi subiratus. ijs verò literis lectis, quas Philotimo liberto meo dedisti, [3] cognoui, intellexiq;, in prouincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent. Ad vrbem verò vt accesseris, vel potius vt primùm tuos videris cognosse te ex ijs, qua in te absentẽ fide, qua in omnibus officijs tuendis erga te obseruantia & cõstantia fuissem. Itaque quanti illud me æstimare putas, quod est in tuis literis scriptum: siquid acciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum? Tu verò facilè facies: NIHIL est enim, quod studio & beneuolentia, vel amore [4] potius, effici non possit, Ego, etsi & ipse ita iudicabam, & fiebam crebrò à meis per litteras certior: tamen maximam lætitiam cepi ex tuis literis de [5] spe minimè dubia, & planè explorata triumphi tui: neque vero ob eam causam, quo ipse facilius consequerer (nam id quidẽ [6] ἐπικούριον est) sed mehercule, quòd tua dignitas, atque amplitudo mihi est ipsa chara per se. Quare quoniã plures tu habes, quàm ceteri, quos scias in hãc prouinciam proficisci, quòd te adeunt fere omnes, siquid velis: gratissimũ mihi feceris, si ad me, simul atq; adeptus eris quod & tu confidis, & ego opto. literas miseris. Lõgi [7] subsellij vt (noster Pompeius appellat) iudicatio, & mora si quem tibi item vnũ, alterùmue diem abstulerit (quid enim potest amplius) tua tamen dignitas suum locũ obtinebit, Sed si me diligis, si à me diligi vis, ad me literas, vt quàm primùm lætitia afficiar, mittito. Et velim, [8] reliquum quod est promissi ac muneris

2. Epist. 7.

3 Appium non sua sponte fuisse iniquorum in se, sed improborum opera significat.

4 Eodem modo diligere, minus est, quam amare. ep. 14. lib. 9 & 1. ad Brutum.

5 Ex tuis rebus gestis.

6 Epicurei ad se ipsos omnia referebant.

7 Senatum intelligit, senatus enim triumphum dabat.

8 Partem enim promissi iam præstiterat. ep. 4.

muneris tui, mihi persoluas. Cùm ipsam cognitionem iuris [9] augurij consequi cupio: tum mehercule tuis incredibiliter studijs erga me, muneribusque delector. Quod autem à me tale quiddam desideras: sanè mihi [10] considerandum est, quonam te remunerer potissimum genere. nam profectò non est meum, qui in scribendo (vt soles admirari) tantum industriæ ponam, committere, vt negligens in scribendo fuisse [11] videar: præsertim cùm id non modò negligentis, sed ingrati etiam crimen futurum sit. verùm hæc videbimus. Illud quod polliceris, velim pro tua fide, diligentiaque, & pro nostra non instituta, sed iam inueterata amicitia, cures, enitare, vt [12] supplicatio nobis quàm honorificétissime quàmprimũ decernatur. Omnino serius misi literas, quàm vellem, in quo cùm difficultas nauigandi fuit odiosa, tum in ipsum discessum senatus incidisse credo meas literas. Sed id feci adductus authoritate & cõsilio tuo: idq; à me rectè factum puto, quòd non statim, vt appellatus imperator sim, sed alijs rebus additis, æstiuisque confectis, literas miserim. Hæc igitur tibi erunt curæ, quẽadmodum ostendis: meque totum, & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

9 Scribebat Appius de iure augurali. epi. 11. & Festus.

10 Si gratus esse volo.

11 Si accepto à te munere nihil remittam.

12 Pro rebus in Amano gestis. ep. 4. lib. 15.

ARGVMENTVM.

Dolabella Appium accusauerat, eóque ipso tempore Ciceronis filiam duxerat vxorem. id factum à suis se insciente conatur Cicero probare, & in hanc sententiam multa colligit.

M. T. CICERO APPIO PVLCHRO S. D. 10

CVM est ad nos allatum de temeritate eorũ, qui tibi [1] negotium facesserent, etsi grauiter primo nuntio commotus sum, quòd nihil tam præter opinionem meam accidere potuit: tamen vt me collegi, [2] cetera mihi facilima videbantur quòd & in te ipso

1 Lenius, quàm si dixerit, qui te accusarent. li. 5. de offic.

2 i. quod attinet ad crimina tibi obiecta.

maximam ſpem, & in tuis magnam habebam: multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem iſtum laborem tibi etiam [3] honori putarem fore. Illud planè moleſtè tuli, quod certiſſimum & iuſtiſſimum triumphum hoc inuidorum conſilio eſſe tibi [4] ereptum videbam, Quod tu ſi tanti facies, quanti ego ſemper iudicaui faciendum eſſe, facis ſapienter, & ages [5] victor ex inimicorũ dolore triumphũ iuſtiſſimũ. ego enim planè video fore, neruis, opibus, ſapientia tua vehementer vt inimicos tuos pœniteat intemperantiæ ſuæ. De me tibi ſic conteſtans omnes deos, promitto atque confirmo, me pro [6] tua dignitate (malo enim dicere, quàm pro ſalute) in hac prouincia, cui tu præfuiſti, rogando, deprecatoris: laborando, propinqui: authoritate, clari hominis (vt ſpero) apud ciuitates: [7] grauitate, imperatoris ſuſcepturũ officia atq; partes. Omnia volo a me & poſtules, & expectes, vincam meis officijs cogitationes tuas. Q. Seruilius perbreues à te mihi literas reddidit, quæ mihi tamen nimis longæ viſæ ſunt. iniuriam enim mihi fieri putabam, cum rogabar. Nollem accidiſſet tempus, in quo perſpicere poſſes, quanti te, quanti [8] Pompeiũ (quem vnũ ex omnibus facio, vt debeo, plurimi) quanti [9] Brutum facerem: quanquam in conſuetudine quotidiana perſpexiſſes, ſicuti perſpicies, ſed quoniam accidit, ſiquid à me prætermiſſum fuerit, cõmiſſum facinus, & admiſſum dedecus confitebor. [10] Pontinus, qui à te tractatus eſt præſtanti ac ſingulari fide cuius tui beneficij ſum ego teſtis, præſtat tibi memoriam, beneuolentiamque, quam debet, qui, cum maximis rebus ſuis coactus à me inuitiſſimo deceſſiſſet, tamen vt vidit tua intereſſe cõſcẽdens iam nauem Epheſo Laodiceam [11] reuertit. Talia te cum ſtudia videam habiturũ eſſe innumerabilia, planè dubitare non poſſũ, quin tibi * amplitudini iſta ſolicitudo futura ſit. Si vero

3 In aduerſis enim virtus maximè perſpicitur.
4 Vide epiſt. 9. lib. 8.
5 Abſolutus,
6 Ne quis teſtis contra te Romã veniat.
7 Ponderis enim plus habebunt officia mea, ob auctam mihi ex imperatoris nomine dignitatem.
8 Socerum filiæ tuæ ep. 4.
9 Generum tuũ ep. 4.
10 Ciceronis legatus ep 4.
11 Vt in prouincia operã daret, ne quis Romam ad teſtimonium cõtra te veniret.

verò effeceris, vt cẽsor creẽris, & si ita gesseris [12] censuram, vt & debes, & potes: non tibi solùm, sed tuis omnibus video in perpetuum summo te præsidio futurum. Illud pugna, & enitere nequid nobis tẽporis prorogetur: vt cum hic tibi satisfaceremus, istic quoque nostram in te beneuolentiam nauare possimus. Quæ de hominum atq; ordinum omniũ erga te studijs scribis ad me, [13] minimè mihi miranda, & maximè iucunda acciderunt: eademque ad me perscripta sunt à familiaribus meis. Itaque capio magnam voluptatem, cùm tibi, cuius mihi amicitia non solum ampla, sed etiam [14] iucũda est, ea tribui, quæ debeantur, tum verò remanere etiamnũ in ciuitate nostra, studia propè omnium consensu erga fortes & industrios viros: quæ mihi ipsa vna semper tributa merces est laborum & vigiliarũ mearum. Illud verò mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo [15] adolescente, cuius ego salutem duobus capitis iudicijs summa contentione defendi, vt tuis inimicitijs suscipiendis obliuisceretur [16] patroni omnium fortunarum ac rationum suarũ: præsertim cùm tuo omnibus vel ornamentis, vel presidijs redundares, illi (vt leuissimè dicam) multa deessent. cuius [17] stultus & puerilis erat iam antea ad me à M. Cælio familiari nostro perscriptus: de quo item sermone multa scripta sunt abs te. Ego autem citius cum eo qui tuas inimicitias suscepisset, veterem coniũctionem diremissem, quàm nouã conciliassem. neque enim de meo erga te studio dubitare debes: neque id est obscurum cuiquam in prouincia, nec Romæ fuit Sed tamẽn significatur in tuis literis suspicio quædam & dubitatio tua, de qua [18] alienum tempus est mihi tecum expostulandi, purgandi autem mei necessarium. Vbi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si te pa-

12 De Appio cẽsore. epi. 13. 8.

13 Ad plancum. Nec miror & gaudeo. epist. 1. lib. 10.

14 Hoc addidit ne videatur eum diligere dũtaxat vtilitatis causa.

15 Dolabella.

16 Quem tui esse amantissimũ non ignoraret.

17 Iactabat illã accusationem à Cicerone probari, quod sibi eo ipso tempore filiã collocasset.

18 ne satis grauem ex accusatione curam sustinenti hanc etiã molestiam adderet.

lam odissem, minus quod tibi obesset, facere? si clam, magis apertè inimicus esse? Quod si essem ea perfidia, qua sunt ij, qui in nos hæc conferunt: tamen ea 61 stultia certè non fuissem, vt aut in obscuro odiō apertas inimicitias: aut, in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumptus legatis decerni: quibus ego non tam imperaui, quam [20] censu, sumptus legatis quam maximé ad legem Corneliam decernendos. Atque in eo ipso me non perseuerasse, testes sunt rationes ciuitatum: in quibus quantum quæque voluit, legatis tuis datum induxit. Te autem quibus mendacijs homines leuissimi onerarunt? non modò sublatos sumptus, sed etiam procuratoribus eorum, qui iam profecti essent, repetitos & ablatos: eamque causam multis omnino non eundi fuisse. [21] Quererer tecum atque expostularem, nisi (vt supra scripsi) purgare me tibi hoc [22] tuo tempore quàm accusare te mallem, idque putarem esse rectius. [23] Itaque nihil de te, quod credideris de me: quamobrem non debueris credere, pauca dicam, nam si me virum bonum, si dignum ijs studijs, eaque doctrina, cui me a pueritia dedidi, si satis magni animi, non memini consilij in maximis rebus perspectum habes: nihil in [24] me non modò perfidiosum & insidiosum & fallax in amicitia, sed ne humile quidem aut ieiunum debes agnoscere. sin autem me astutum & occultum lubet fingere: quid est, quod minus cadere in eiusmodi naturā possit, quàm aut florentissimi [25] hominis aspernari beneuolétiam, [26] aut eius existimationem oppugnare in prouincia, cuius laudem domi defenderis, aut in ea re animum ostendere [27] inimicum, in qua nihil obsis, aut id eligere ad perfidiam, quod ad iudicandum odium apertissimum sit ad nocendum leuissimum? [28] Quid erat autem

19 Stultum est enim ostēdere voluntatem nocēdi in quo nocere nō possis.

20 Ingeniosè quia & amicitia parsit, cum non imperat, & legi, rationem habet cū censet.

21 Quod aures ijs prabueris, epi. 8.

22 Cum sis reus

23 Quasi dicat, non contra te, sed pro me disputabo.

24 A sua persona.

25 A persona Appij.

26 A tempore.

27 Ab ipsa re.

28 Ab ingrati animi nota.

autem cur ego in te tam implacabilis essem, cum te ex fratre meo ne tunc quidem, cum tibi prope necesse esset eas agere partes, inimicũ mihi fuisse cognouissem? Cum vero reditum nostrum in gratiam vterque expetisset: quid in consulatu tuo frustra [29] mecum egisti, quod me aut facere, aut sentire voluisses? quid mihi mandasti, cùm [30] te Puteolis prosequerer, in quo non expectationem tuam diligentia mea vicerim? Quod si id maximè astuti, omnia ad suam vtilitatem referre: quid mihi tandem erat [31] vtilius, quid commodis meis aptius, quam hominis nobilissimi atque honoratissimi coniunctio, cuius opes, ingenium liberi, [32] affines, propinqui mihi magno vel ornamento, vel præsidio esse possent? Quæ tamen ego omnia in expetenda amicitia tua, non astutia quadam, sed aliqua potius sapientia secutus sum. [33] Quid? illa vincula, quibus quidem libentissimè astringor, quanta sunt? studiorum similitudo, suauitas consuetudinis, delectatio vitæ atque victus, sermonis societas, literæ interiores? atque hæc domestica. Quid illa tandem [34] popularia? reditus illustris in gratiam? in quo ne per imprudentiam quidem errari potest sine suspitione perfidiæ amplissimi sacerdotij [35] collegiũ? in quo non modo amicitiam violari apud maiores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdoté licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quæ vt omittam tam multa atque tanta: quis vnquam tanti quenquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. [36] Pompeium socerum filiæ tuæ? Etenim si merita valent, patriam, liberos, salutem, dignitatem, memet ipsum mihi per illum restitutum puto, si consuetudinis iucunditas: quæ fuit vnquam amicitia consularium in nostra ciuitate coniunctior? si vlla amoris atque officij signa: quid mihi ille nõ commisit? quid non mecum communicauit? quid de se in

29 A constantia sua.

30 Euntem in prouinciam.

31 Ab vtili.

32 Pompeius maxime & Brutus epi. 4.

33 A studiorum aliarumq; rerum similitudine.

34 Ab hominũ opinione.

35 Erat vterq; augur epi. 4.

36 A Cn. Pompeij persona, epi. 4.

37 Præsertim bello Mitridatico.

38 Quia suspicio fuit consilio Ciceronis Clodiũ à Milone occisum.

39 Lycaonia pertinebat ad imperium Ciceronis epi.5.& 6. & ad Att.ep.15.lib.5.

40 Qui & ipse augur erat.Phi. 2.

senatu cum ipse [37] abesset, per quenquam agi maluit? quibus ille me rebus nõ ornatissimum voluit amplissimeq́? qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit contẽtionem meam pro Milone, aduersantem interdũ actionibus suis? quo studio prouidit, ne qua me illius tẽporis [38] inuidia attingeret, cùm me cõsilio, cũ authoritate, cùm armis deniq; texit suis quibus quidẽ temporibus hæc in eo grauitas, hæc animi altitudo fuit nõ modò vt Phrygi alicui, aut [39] Lycaoni, quod tu in legatis fecisti, sed ne summorum quidem hominũ maleuolis de me sermonibus crederet. Huius igitur filius cum sit gener tuus: cumq́; præter hãc cõiũctionem affinitatis, quam sis Cn.[40] Pompeio charus, quamq́; iucundus intelligam: quo tandem animo in te esse debeo? cùm presertim eas ad me is literas miserit, quibus etiam si tibi, cui sum amicissimus, hostis essem, placarer tamen, totumq; me ad eius viri ita de me meriti voluntatem, nutumque conuerterem. Sed hæc hactenus. pluribus enim etiam fortasse verbis, quàm necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea, quæ à me [41] perfecta, quæq; instituta sunt cognosce;

* non pauca desiderantur est ille. *

41 In prouincia qua ad Appij à Dolabella accusati, absolutionẽ pertinerent.

Atque hæc agimus, & agemus magis pro dignitate, quam pro periculo tuo. te enim (vt spero) propediem censorem audiemus: cuius magistratus officia, quæ sunt maximi animi, summique consilij, tibi diligentius & accuratius, quam hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda esse [42] censeo. Vale.

42 Opinor hic adiuncta fuisse, dixit à se perfecta, & instituta.

ARGVMENTVM.

Acceptis ab Appio literis de absolutione maiestatis, gratulatur maiorem in modum, & de ambitus iudicio bene illi sperandum significat.

M. T. CICERO S. D, APPIO (VT SPERO) CES. S. D. 11

CVM

CVm essem in castris ad fluuium [1] Piramum Redditæ mihi sunt vno tempore à te epistolæ duæ, quas ad me Q. Seruilius Tarso miserat. Earum in altera dies erat adscripta Non. Aprilium: in altera, quæ mihi recentior videbatur, dies non erat. Respondeo igitur superiori prius: in qua scribis ad me de absolutione [2] maiestatis. De qua etsi permulto ante certior factus eram literis, nuncijs, fama denique ipsa (nihil enim fuit clarius: non quod quisquam aliter putasset: sed nihil de insignibus ad [3] laudem viris obscure nunciari solet) tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ literæ: non solum quia planius loquebantur, & vberius, quam vulgi sermo: sed etiam quia magis tibi videbar gratulari cum de te ex te ipso audiebam. [4] Complexus igitur sum cogitatione te absentem, epistolam vero osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum. quæ enim à cuncto populo, à senatu, à iudicibus ingenio industriæ, virtuti tribuuntur: quia mihi ipse assentior fortasse, cum ea esse in me fingo: mihi quoque ipsi tribui puto. Nec tam gloriosum exitium tui iudicij exstitisse. sed tam paruam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. [6] De ambitu vero quid interest, inquies, an de maiestate? Ad te nihil. alterum enim non attigisti, alterum auxisti. Veruntamen ea est maiestas (vt [7] Sylla voluit) vt in quemuis impunè declamare liceret. [8] ambitus vero ita apertam vim habet, vt aut accusetur improbè, aut defendatur. qui enim facta, aut non facta lagitio ignorari potest? tuorum autem honorum cursus cui suspectus vnquam fuit? Me miserum, qui non affuerim: quos ego risus excitassem! Sed de maiestatis iudicio duo mihi illa ex tuis literis iucundissima fuerunt: vnum, quod te ab ipsa rep. defensum scribis: quæ quidem etiam in summa [9] bonorũ & * fortium ciuium copia tueri

1 Cilicia fluuium Melad. 1. Arrianus Curius.

2 Quo crimine eum accusauerat Dolabella.

3 Necessaria distinctio. nam etiam insignis latro dicitur: sic in oratore, insigna ad maximam laudem.

4 Gratulari significantius non potuit.

5 vide modestã arrogantiam.

6 De quo nondũ erat absolutus

7 Sylla lex de maiestate.

8 Ambitus est cum honores pecunia quarũtur.

9 Nam neque timida probitas neque improba fortitudo vtilis reip.

tales viros deberet: nunc vero eo magis, quod tanta penuria eſt in omni vel honoris, vel ætatis gradu, vt tam orba ciuitas tales tutores complecti debeat: alterum quod [10] Pompeij & Bruti, fidẽ beneuolentiãque mirificè laudas, Lætor virtute & officio cùm tuorũ neceſſariorum meorum amiciſſimorum, tum maximè alteris omnium ſæculorum & gentium principis, alteris iam pridem iuuentutis, celeriter (vt ſpero) ciuitatis. De [11] mercenarijs teſtibus à ſuis ciuitatibus notandis, niſi iam factũ aliquid eſt per Flaccum fiet à me, cum per Aſiam decedam. Nunc ad alteram epiſtolam venio. Quod ad me quaſi formam communium temporum & totius reip. miſiſti expreſſam prudentia literarum tuarum valde mihi eſt grata * video enim & pericula leuiora, quàm timebam maiora præſidia: ſiquidem (vt ſcribis) omnes vires ciuitatis ſe ad Pompeij ductum applicauerunt, tuumque ſimul promptum animum, & alacrem perſpexi ad defendendam [12] remp. mirificamque cœpi voluptatem ex hac tua diligentia, quod in ſummis tuis occupationibus mihi tamen reip. ſtatum per te notum eſſe voluiſti. Nam augurales [13] libros ad commune vtriuſque noſtrum otium ſerua. ego enim à te cum tua promiſſa per literas flagitabam, ad vrbem te [14] otioſiſſimũ eſſe arbitrabar. Nunc tamen vt ipſe pollicearis, pro auguralibus libris orationes tuas cõfectas omnes expectabo. Tullius, cui mandata ad me dederas, nõ cõuenerat me: nec erat iam quiſquã mecũ tuorũ, præter omnes meos, qui ſunt omnes tui. Stomachoſiores meas literas quas dicas eſſe, non intelligo. Bis ad te ſcripſi, me purgans diligenter, te leuiter accuſans in eo, quod de me cito [15] credidiſſes. Quod genus querelæ mihi quidẽ videbatur eſſe [16] amici: ſin tibi diſplicet, nõ vtar eo poſthac. Sed ſi, vt ſcribis, eæ literæ non fuerunt diſertæ, ſcito meas non fuiſſe. vt enim Ariſtarchus

10 Epiſt. 4.

11 Qui mercede adducti ex Aſia venerant ad teſtimonium in Appium dicendum.

Emergebat ciuile bellum.

12 Quam Pompeius affinis Appij defendere putabatur.

13 Epi. 9. lib. 11. ad Att.

14 Non vt poſtea cognoui accuſationis cura impeditum.

15 Epiſt. 8.

16 Accuſant enim nõ quod improbus eſſes, ſed quod improbis crederes.

starchus Homeri versum negat, quem non probat: sic tu (libet enim mihi iocari) quod disertum non erit, ne putaris meum. Vale, & in censura, si iam es censor (vt spero) de [17] proauo multum cogitato tuo.

17 Appio Caeco, qui censuram egregiè gessit. sed antiquior, quam proauus: sic Plutarch. de Catone, temporum ratione non satis diligẽter examinata.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de absolutione ambitus: &, quærente Appio, quòd accusatori suo Dolabellæ filiam collocarit, ostendit, id se insciente per suos factum.

M. T. CICERO APPIO PVLCHRO S. D. 12

GRATVLABOR tibi [1] prius (ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me conuertar. Ego verò vehementer gratulor de iudicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, absolutum te esse: sed illud quòd quo melior ciuis, quo vir clarior, quo fortior amicus es, quoq́; plura virtutis & industriæ ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in [2] tabellæ quidem latebra fuisse abscobditam maleuolentiam, quæ te impugnare auderet: non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium, nihil iam sum pridem admiratus magis. De me autem [3] suscipe paulisper meas partes, & eum te esse finge, qui sum ego. si facilè inueneris quod dicas, noli ignoscere hæsitationi meæ. Ego verò velim mihi, Tulliæque meæ) sicut tu amicissimè & suauissimè optas) prosperè euenire [4] ea, quæ me insciente facta sunt à meis: sed ita cecidisse vt agerentur eo tempore, spero omnino cum aliqua felicitate, & opto: veruntamen plus me in hac spe, tua sapientia & humanitas consolatur, quàm opportunitas temporis. Itaque quemadmodum expediam exitum huius institutæ orationis, non reperio. neque enim tristius dicere quicquam debeo [5] ea de re, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris: neque non me ta-

1 Primus locus in epistola gratulationis est.

2 In tabella potest latere maleuolentia: ideo dixit tabella latebra.

3 Responsio ad querelam de nuptijs Tulliæ.

4 Quòd accusatori tuo nupserit.

5 De his nuptijs.

men mordet aliquid in quo vnum vereor, ne tu parum perspicias, ea quæ gesta sunt, [6] ab illis esse gesta: quibus ego ita mandaram, vt cùm tam longè abfuturus essem, ad me[7] ne referrent: agerent quod probassent. In hoc autem mihi illud [8] occurrit: Quid tu igitur si affuisses? Rem probassem. de tempore, nihil te inuito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me, iamdudum laborantem quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam. Leua me igitur hoc onere. nunquam enim mihi videor tractasse causam difficiliorem. Sed sic habeto tamen: nisi [9] iam tũc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissimè confecissem: tametsi nihil videbatur ad meum erga te pristinum studium addi posse, tamen hac mihi affinitate renuntiata, non maiore equidem studio, sed acrius, apertius, significatius dignitatem tuam defendissem. Decedenti mihi, & iam inperio [10] annuo terminato, ante diem III. Non. Sextileis. cùm ad Sidam nauì accederem, & mecum Q. Seruilius esset, literæ à meis sunt redditæ. Dixi statim Seruilio (etenim videbatur esse commotus) vt omnia à me maiora expectaret. Quid multa? beneuolentior tibi, quàm fui, nihilo sum factus: diligentior quidem ad declarandam beneuolentiam multo. nam, vt vetus nostra [11] simultas antea stimulabat me, vt cauerem ne cui suspicionẽ fictè reconciliatæ gratiæ darem, sic [12] affinitas noua curam mihi affert cauendi, neque de summo meo erga te amore detractum esse videatur.

A M, Cælio, ide epi. 9. lib. 8. Falsum nam tulit ad eam alius epist. 9. lib. 8.

Obiectio cum assolutione.

Cum mihi hac affinitas est renũciata.

10 Annuum erat prouinciarũ imperium, lege Sempronia. in orat. de domo sua. & hic ep. 7. lib. 1.

11 Ob inimitias cum fratre tuo.

12 Mihi cum Dolabella contracta.

ARGVMENTVM.

Agit gratias Appio, quòd amicos suos in supplicationibus sibi decernendis studiosè iuuisset: pariaque illi officia pollicetur, quanquam socer Dolabella sit, qui de maiestate, & ambitu illum accusauerat.

M. T. CICERO APPIO PVLCHRO S. D. 13.

QVAS

QVASI [1] diuinarum, tali in officio fere mihi aliquando expetendum studium tuum: sic, cùm de tuis [2] rebus gestis agebatur, inseruiebam honori tuo. Dicam, tamen verè: plus quàm acceperas, reddidisti. quis enim ad me non perscripsit, te non solùm authoritate orationis [3] sententia tua, quibus ego à tali viro contentus eram: sed etiam opera, consilio, domum veniendo, conueniendis meis, nullum onus officij cuiquam reliquum fecisse? Hæc mihi [4] ampliora multo sunt, quàm illa ipsa, propter quæ hæc elaborantur. INSIGNIA enim virtutis multi etiam sine virtute assecuti sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaque mihi propono fructum amicitiæ nostræ ipsam [5] amicitiam, qua nihil est vberius, præsertim in ijs studijs, quibus vterque nostrûm deuinctus est. nam tibi me profiteor & in rep. socium, de qua idem sentimus & in quotidiana vita coniunctum cum ijs artibus studijsque, quæ colimus. velim ita fortuna tulisset, vt, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu [6] meos facere posses: quod tamen ipsum nescio qua permotus animi diuinatione, non despero. Sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quod intelliges: hac re nouata additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quam quicquam esse detractum. Cùm hæc scribebam, censorem iam te esse sperabam. eo breuior est hæc epistola, &, vt [7] aduersus magistrum morum, modestior. Vale.

1 In supplicationibus.

2 Pro quibus decerni solebant supplicationes.

3 Qua supplicationes Ciceroni decreuit.

4 Pluris animũ Appij facit quã ipsas supplicationes, similis sententia. lib. 1. de leg.

5 In qua mihi sunt omnia: fructum vero nullũ praeterea specto.

6 Hic dicit propter generum suũ Dolabellã, Appij accusatorem.

7 Quasi Epistola coram cẽsore loquatur.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER IIII. AD SVLPITIVM, ET CETEROS.

ARGVMENTVM.

Satis patebit huius epistolæ argumentum, si lector sciat scriptam esse, cum Cæsar, pulso ex Italia Pompeio, bellum contra Pompeij legatos in Hispaniam pararet. respondet Sulpicio congressum petenti.

M. T. CICERO SER. SVLPITIO S. P. D.

AIVS[1] Trebatius, familiaris meus ad me scripsit, te ex se quæsisse, quibus in locis essem. molesteque ferre, quòd me propter valetudinẽ tuam cùm ad vrbem accessissem, non vidisses: & hoc tempore velle te mecum, si propius accessissẽ de officio vtriusque nostrûm communicare. Vtinam Serui[2] saluis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos: profectò aliquid opis occidẽti reip. tulissemus. cognoram enim iam absens, te hæc mala multo antè prouidentem,[3] defensorem pacis, & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse. Ego autem cum consilium tuum probarem, & idem ipse sentirẽ, nihil proficiebam. sero enim[4] venerã, solus eram, rudis esse videbar in causa. incideram in hominũ[5] pugnandi cupidorũ insanias. Nunc quoniam nihil iam videmur posse[6] opitulari reip. si quid est, in quo nobismetipsis consulere possimus, non vt aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed vt[7] quàm honestissimè lugeamus: nemo est omniũ, quicum potius mihi, quàm tecũ communicandũ putem. neque enim clarissimorũ virorum, quorum similes esse debemus, exempla: neque doctissimorum, quos semper coluisti, præcepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scripsissem, te frustrà in senatum, siue potius in conuentum senatorũ esse venturum, ni veritus essem, ne eius animum offenderem, qui à me,[8] vt te imitarer, petebat. Cui quidem ego cùm me rogasset vt adessem in senatu,

1 Iurisconsultus ad quem libros topicorum misit.

2 Alibi dixit, salua repub. eodem sensu, & de re priuata ep. 30. lib 7.

3 Suetonius in Cæsare.

4 Ex prouincia reuersus

5 Ep. 14. lib l. & 21. l. 6. & 6. l. 9. & 10. l. 16.

6 Sublata concordiæ spe.

7 Vt in his miserijs quam licet honeste viuamus

8 i. vt ab vrbe abessem, te imitatus.

tu, eadem omnia, quæ à te de pace, & de [9] Hispanijs dicta sunt, ostendi me esse dicturum. Res[10] vides quomodo se habeat: orbem terrarum imperijs distributis ardere bello: vrbem sine legibus, sine iudicijs, sine iure, sine fide, relictam direptioni & incendijs. Itaque mihi venire in mentem nihil potest, non modò quod sperem, sed vix iam quod audeam optare. Sin autem tibi homini prudentissimo videtur vtile esse, nos colloqui: quanquam longius etiam cogitabam ab vrbe discedere (cuius iam etiam [11] nomen inuitus audio) tamen propius accedam. Trebatio mandaui, vt, si quid tu eum velles ad me mittere, ne recusaret: idq́; vt facias, velim: aut, si quem tuorũ fideliũ voles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex vrbe necesse sit, aut mihi accedere. Ego tibi tantũ tribuo, quantũ mihi fortasse [12] arrogo: vt exploratũ habeã, quicquid nos cõmuni sententia statuerim⁹, id omnes homines probaturos. Vale.

9 Vide ad Attic. ep. 18. lib. 9.
10. Epist. 8. lib. 8. Cum Pompeius cum consulibus abesset. ep. 11. lib. 16.
11 Quia nullam iam præ se ferret dignitatem spoliata legibus, iudicijs, magistratibus.
12 Arrogamus nobis, quæ nostra non sunt.

ARGVMENTVM.

Disputat, vtrum manendum sit in Italia, an ad Pompeium in Græciam nauigandum: quorum alterum vtilius, alterum honestius ait esse concludit, difficilem esse deliberationem, se tamen discessionem magis probare.

M. T. CICERO, SER. SVLPITIO SD. 2

A.D. III. kal. Maias, cùm essem in Cumano, accepi tuas literas: quibus lectis, cognoui non satis prudenter fecisse [1] Philotimum: qui, cùm abs te mãdata haberet, vt scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, literas tuas misisset: quas intellexi breuiores fuisse, quòd eum perlaturum putasses. sed tamen postquàm literas tuas legi, [2] Posthumia tua me conuenit, & Seruius noster. His placuit, vt tu in Cumanum venires: quod etiam mecum, vt ad te scriberem, egerunt. Quòd meum consilium exquiris id est tale, vt capere facilius ipse possim, quàm alteri dare. quid enim est, quod audeã suadere tibi homini sum-

1 Terentia libertum.
2 Vxor Sulpicij, quam a Cæsare stupratam scribit Suetonius.

ma authoritate, summaq; prudentia? si, [3] quid rectissimum sit, quærimus: perspicuum est. si quid maximè expediat: obscurum. Sin hi sumus, qui profectò esse debemus, vt nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum honestũq; sit: non potest esse dubium, quid [4] faciendum nobis sit. Quòd existimas meam causam coniunctam esse cum tua; certè similis in vtroq; nostrûm, cùm optimè sentiremus, error fuit. nam omnia vtriusque consilia ad concordiam spectauerunt. Qua cùm ipsi Cęsari nihil esset [5] vtilius: gratiam quoque nos inire ab eo defendenda pace, arbitrabamur. Quantùm nos fefellerit, & quem in locum res deducta sit, [6] vides: neque solùm ea perspicis, quæ geruntur, queq́; iam gesta sunt, sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quæ fiunt: aut interesse, etiam si non probes: quarum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio videtur. Restat vt discedendum putem: in quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quæ loca sequamur. Omnino cùm miserior res [7] nũquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior. nihil enim cõstitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si videbitur, ita censeo facias: vt si habes iam statutum quid tibi agendum putes, in [8] quo non sit coniunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris. sin autem est quod mecum communicare velis: ego te expectabo. Tu, quod tuo commodo fiat, quãprimùm velim venias, sicut intellexi & [9] Seruio & * Postumiæ placere. Vale.

3 Idem epi. 19. lib. 5.

4 i. eundem ad Pompeium.

5 Si, quod honestum est, id vnũ vtile putemus.

6 Videt ventum esse ad arma, cõtra quam arbitrati sumus.

7 Periculum enim nunquam grauius impendit reip.

8 i. si venturus mecum ad Pompeium nõ es, hoc significat, sed apertè nõ explicat.

9 Ep. 8. lib. 18. ad Atticum.

ARGVMENTVM.

Sulpicium Achaiæ à Cæsare præfectum consolatur in dolore, quẽ ex republica calamitate capiebat. scripta est epistola post victum Pompeium.

M. T. CICERO SER. SVLPICIO S. D. 3

VEHE-

VEHEMENTER [1] te esse solicitum, & in communibus miserijs præcipuo quodã dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. quod quanquam minime miror, & [2] meum quadammodo agnosco; doleo tamen, te sapientia præditũ prope singulari, non [3] tuis bonis delectari potius, quàm alienis malis laborare. Me quidem, etsi nemini [*] concedo, qui maiorem ex pernicie & peste reip. molestiam traxerit, tamen multa iam consolantur, maximeq; conscientia consiliorum meorum. multo enim ante tanquam ex aliqua specula prospexi tempestatem futuram: neque id solum mea sponte, sed multo etiam magis monente, & denuntiante te. Etsi enim [4] affui magnam partem consulatus tui: tamen & absens cognoscebam quæ esset tua in hoc pestifero bello cauendo & prædicendo sententia: & ipse affui primis temporibus tui consulatus: cum accuratissime monuisti senatum, collectis omnibus bellis ciuilibus, vt & illa timerent, quæ meminissent: & scirent, cum superiores, nullo tali exemplo antea in republica cognito, tam crudeles fuissent, quicunque postea rempublicam oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum. NAM quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant, & aliquid, atque adeo multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes, [5] eos, qui authoritatem & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cum tua prudentia salui esse potuissent. Dices: Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reipub? Est omnino vix consolabilis dolor: tanta est omnium rerum amissio & desperatio recuperandi. sed tamen & Cæsar ipse ita de te [6] iudicat, & omnes ciues sic existimant, quasi lumen aliquod extinctis ceteris elucere sanctitatem & prudentiam & dignitatem tuam. Hæc tibi ad leuandas molestias magna esse debent. Quod autem à tuis

1 *Reip. caussa. ep. 1. lib. 6.*

2 *Id est, dolorem*

3 *Tua virtute, optimorumque tum factorũ tũ consiliorum conscientia.*

* *Ep. 29. lib. 1.*

4 *Cum esset in Cilicia proconsul. Narratio ad consolationẽ inducta.*

5 *Ne Cæsari ante concessum lege Trebonia tempus succederetur Dio. li. 40.*

6 *Consolationis loco est, cũ intelligimus de nobis bene existimari.*

7 abes, ideo leuius ferendum est, quòd eodem tēpore à multis ac magnis molestijs abes: quas ad te omnes perscriberem, nisi vererer, ne ea cognosceres absens, quæ quia non vides, mihi videris meliore esse conditione, quàm nos, qui videmus. Hactenus existimo nostram consolationē rectē adhibitā esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres ijs de 8 rebus, quibus leuari possent molestiæ tuæ. Reliqua sunt in te ipso, neque mihi ignota, neque minima 9 solatia, & (vt quidem ego sentio) multo maxima, quæ ego ipse experiens quotidie sic probo, vt ea mihi salutem afferre videantur. Te autem ab initio ætatis memoria teneo summé omnium 10 doctrinarum studiosum fuisse, omniaque, quæ à sapientissimis ad bene viuendū tradita essent, summo studio, curaque didicisse: quæ quidem vel optimis rebus & vsui & delectationi esse possent: his verò temporibus habemus aliud nihil, in quo acquiescamus. Nihil faciam insolenter: neque te tali vel scientia, vel natura præditum hortabor, vt ad eas te referas artes, quibus à primis temporibus ætatis studium tuum dedisti. tantùm dicam, quod te spero approbaturum: me, posteaquam 11 illi arti, cui studueram, nihil esse loci 12 neque in curia, neque in foro viderim, omnem meam curam atque operā ad philosophiam contulisse. 13 Tuæ scientiæ excellenti, ac singulari non multo plus, quàm nostræ relictum est loci. Quare non equidem te moneo: sed mihi ita persuasi, te 14 quoque in ijsdē versari rebus, quæ, etiam si minus prodessent, animū tamen à solicitudine abducerent. 15 Seruius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primisq; in hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur, vt excellat: à me verò sic diligitur, vt tibi vni concedam, præterea nemini: mihique ab eo gratia refertur: in quo ille existimat, quod facilè appareat, quod me 16 colat & obser-

7 Erat enim Sulpicius in Græcia cum Achaia præesset. epistola sequenti.

8 De rebus vrbanis.

9 Tractationem literarum significat.

10 Rhodi cū ipso Cicerone dedit operam Philosophiæ vide li. de claris orat. Epist. 12. lib. 6.

11 Eloquentiæ.

12 Neque in senatu, neque in iudicijs.

13 Iuris ciuilis scientia.

14 In Philosophiæ studio.

15 Patris prænomine appellabatur, qui primus filius natus esset.

16 Epist. 4.

obseruet, tibi quoque in eo se facere gratissimum. Vale.

ARGVMENTVM.

Laudat Sulpitij scripta: probat, quod Achaiæ administrãdæ curã non recusarit. scribit de Marcelli restitutione, de suis studijs, de Sulpicio filio. de rebus vrbanis, de Cæsare.

M. T. CICERO S. D. SER. SVLPICIO. 4

ACCIPIO excusationem tuam, qua vsus es, cur sæpius ad me literas vno exemplo dedisses: sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur. Illam partem excusationis, qua te scribis orationis paupertate (sic enim appellas) ijsdem verbis epistolas sæpius mittere, nec [1] agnosco, nec probo. Et ego ipse, quem tu per iocum (sic enim accipio) diuitias orationis habere dicis, me non esse verborum admodum inopem agnosco (ἰρωνεύεσθαι enim non necesse est) sed tamen idem (nec hoc ἰρωνευόμενος) facilè credo tuorũ scriptorum subtilitati & elegantiæ. Consiliũ tuum, quo te vsum scribis, hoc [2] Achaicum negotium non recusauisse, cum semper probauissem, tum multo magis probaui lectis tuis proximis literis. omnes enim caussæ, quas commemoras, iustissimæ sunt, tuaque & authoritate, & prudentia dignissimæ. Quod aliter cecidisse rem existimas, atque [3] opinatus sis, id tibi nullo modo assentior. sed quia tãta perturbatio & confusio est rerum, ita perculsa & prostrata fœdissimo bello iacent omnia, vt is cuique locus, vbi ipse sit, vt sibi quisque miserrimus esse videatur: propterea & tui te consilij [4] pœnitet, & nos, qui domi sumus, tibi beati videmur at contrà nobis, non tu quidem vacuus molestijs, sed præ nobis beatus. Atque hoc ipso melior est tua, quàm nostra condicio, quòd tu, quid

1. 1. Veram esse non fateor.

2 Achaiæ administrationem a Cæsare demandatam ep. 1. & 6. lib. 6.

3 Putasti te minus miserum in ista prouincia fore quam eos qui Romæ essent

4 Quod Achaiæ curam susceperis

doleas, ſcribere audes: nos, ne id quidẽ tuto poſſumus: nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, ſed ipſius [5] victoriæ, quę ciuilibus bellis ſemper eſt inſolẽs vno te vicimus, quòd de Marcelli [6] collegæ tui ſalute paulo antè, quam tu, cognouimus: etiam mehercule, quòd, quemadmodũ ea res ageretur, vidimus. nam ſic fac exiſtimes, poſt has miſerias, id eſt, poſtquàm armis diſceptari cæptum eſt de iure publico, nihil eſſe actum aliud cum dignitate. nam & ipſe Cæſar accuſata acerbitate [7] Marcelli (ſic enim appellabat) laudatáque honorificentiſſimè & æquitate tua & prudentia, repentè præter ſpem dixit, ſe ſenatui roganti de Marcello, [8] ne omnis quidem cauſa negaturũ. fecerat autem hoc ſenatus, vt, cùm à L. Piſone mentio eſſet facta de Marcello, & cùm C. [9] Marcellus ſe ad Cæſaris pedes abieciſſet, cunctus conſurgeret, & ad Cæſarem ſupplex accederet. Noli quærere. ita mihi pulcher hic dies viſus eſt, vt ſpeciem aliquam viderer videre quaſi reuiuiſcentis reip. Itaq; cùm omnes ante me rogati gratias Cæſari egiſſent, præter Volcatiũ (is enim, ſi [10] eo loco eſſet, negauit ſe facturum fuiſſe) ego rogatus mutaui meũ conſilium. nam ſtatueram, non mehercule inertia, ſed deſiderio priſtinæ dignitatis, in perpetuum tacere. Fregit hoc meum conſilium & Cæſaris [11] magnitudo animi, & ſenatus officiũ. Itaq; pluribus verbis [12] egi Cæſari gratias: meq; metuo ne etiam in ceteris rebus honeſto otio priuárim: quod erat vnicũ ſolatiũ in malis. Sed tamẽ, quãdo effugi eius offenſionẽ, qui fortaſſe arbitraretur, me hanc remp. non putare, ſi perpetuo tacerem: [13] modicè hoc faciam, aut etiam [14] intra modum: vt & illius voluntati, & meis ſtudijs ſeruiam. nam etſi à prima ætate me omnis ars & doctrina liberalis, & maximè philoſophia delectauit: tamẽ hoc ſtudiũ quotidie ingraueſcit, credo & ętatis maturitate ad prudẽtiam,

5 Epiſt. 9. Epiſt. 4.
6 In conſulatu. epiſt. 12.
7 Qui ſi victori non credidiſſet. Suet. in Iulio.
8 Quanquam acerbior fuiſſet.
9 Marcellus. quam ſententiã non viderũt, qui omnia legendum putant.
10 Hic Iulia Cæſaris ſororis neptem Octauiã vxorem duxit, & ex ea genuit Marcellum illũ de quo Virgil. lib. 6.
11 Si Marcellus eſſet, negauit ſe rediturum
12 Cum ignouit inimico ſuo Marcello.
13 Quæ extat oratio.
14 Modicè, eſt cum modo, intra modum vero minus.

tiam, & his temporum vitijs, vt nulla res alia leuare animũ [15] molestijs possit, à quo studio te abduci negotijs, intelligo ex tuis literis: tamen aliquid iam noctes te adiuuabunt. Seruius tuus, vel potius noster, summa me obseruantia colit: cuius ego cum omni probitate summaque [16] virtute, tum studijs,* doctrinaque delector. Is mecum sæpe de tua mansione, aut decessione communicat. A dhuc in hac sum sentẽtia nihil vt faciamus, nisi quod maximè Cæsar velle videatur. Res sunt eiusmodi, vt, si Romæ sis, nihil te præter tuos delectare possit. De reliquis nihil melius [17] ipso est. ceteri & cetera eiusmodi, vt, si alterutrum necesse sit, audire ea malis, quàm videre. hoc nostrum consilium nobis minimè iucundum est, qui te videre cupimus: sed consulimus tibi. Vale.

15 Et sane pleraq. scripsit post euersam remp. φιλοσοφήματα.

16 Distiungit virtutem a doctrina, vt intelligas virtutem esse posse sine peritia literarum.

17 Valde enim se moderatum prabuit Cæsar in victoria.

ARGVMENTVM.

Cum Cæsar bellum gereret in Hispania contra Pompeij liberos perijt Tulia ex partu Ciceronis filia, iam a Dolabella dimissa consolatur Ciceronem Sulpitius, argumentis ad tollendum dolorem vndecunque collectis. De Sulpitio sic Quinct. lib. ix. Ser. Sulpitius insignem non immerito famam tribus orationibus meruit.

SER. SVLPICIVS M. CICERONIS 6

POSTEAQVAM mihi renuntiatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ: [1] sane quam pro eo, ac debui grauiter, molesteque tuli: communemque eam calamitatem existimaui: qui si istic affuissem neque tibi defuissem, coramque meum dolorem tibi declarassem. Et si genus hoc consolationis miserum, atque acerbum est, propterea quia, per quos id confieri debet, propinquos ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neque sine lacrymis multis id conari possunt: vt magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quàm alijs posse suum officium præstare tamen quæ in [2] præsentia mihi in mentem venerunt, decreui breui ad te perscribere: non quod ea te

1 Rectè incipit à dolore suo: nam qui non dolet amici calamitate amicus non uidetur. ideoq. pondus habere illius consolatio nõ potest.

2 Sic ep. 10. l. ad At dicitur etiam in presenti Epist. 10 li. 1. Liu. lib. 34.

fugere existimem: sed quòd forsitan dolore impeditus, minus ea perspicias.[3] Quid est quòd tantopere te commoueat tuus dolor intestinus? cogita quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minus, quàm liberi, cara esse debent, patriam, [4]honestatem, dignitatem, honores omnes. Hoc vno incommodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus [5] callere iam debet, atque omnia minoris æstimare? At illius vicem (credo) doles. Quoties in eam cogitationem necesse est vt tu veneris, vt & nos sæpe incidimus, hisce temporibus non pessimè cum ijs esse actum, [6] quibus sine dolore licitum est mortem cum vita commutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad viuendum magnopere inuitare posset? quæ res? quæ spes? quod animi solatium? vt cum aliquo adolescente primario coniuncta ætatem ageret? Licitum est tibi (credo) pro tua dignitate ex hac iuuentute[7] generum diligere, cuius fidei liberos tuos te tutò committere putares: An vt ea liberos ex sese pareret, quos cùm florentes videret lætaretur qui rem à parente traditam per se tenere possent honores [8] ordinatim petituri essent in rep? in amicorum negotijs libertate sua vterentur? quid horum fuit, quod non prius quàm datum, ademptum sit? At verò malum est liberos amittere. Malum, nisi hoc peius sit, [9] hæc sufferre & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si fortè eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cùm ab Ægina Megarā versus nauigarem, cœpi regiones circumcircà prospicere. post me erat Ægina, antè Megara, dextra Piræeus, sinistra Corinthus: quæ[10] oppida quodā tempore florentissima fuerunt, prostrata & diruta ante oculos iacent. cœpi egomet mecum sic co-

gitare

3 Consolationis initium à temporum conditione

4 Minus est quā dignitas.

5 Id est, callo obducto dolorem non sentire.

6 Cum in bello multi interfecti cum dolore perierunt.

7 Ergo Dolabella diuortium cum ea iam fecerat.

8 Quo ordine per leges licet. de quo diximus in lib. de legib.

9 Publicam seruitutem.

10 Oppida vocat vrbes.

gitare: Hem, nos homunculi indignamur si quis nostrum interijt, aut occisus est, quorum vita breuior esse debet, cum vno loco tot [11] oppidorum cadauera proiecta iaceant? visne tu, te Serui, cohibere, & meminisse, hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum confirmatus: Hoc idem si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas: Modo vno tẽpore tot [12] viri clarissimi interierunt de imperio præterea tanta diminutio facta est: omnes prouinciæ conquassatæ sunt: in vnius mulierculæ animula si iactura facta est, tãtopere commoueris? quæ si hoc tempore non suum diem obijsset: paucis post annis tamen ei [13] moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum ac cogitationem tuam auoca: atque ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt: illam [14] quãdiu opus fuerit, vixisse: vna cum rep. fuisse: te patrem suum prætorem, consulem, augurem vidisse, [15] adolescentibus primarijs nuptam fuisse, omnibus bonis propè perfunctam esse: cum resp. occideret, vita excessisse. Quid est quod tu, aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te obliuisci Ciceronem esse, & eum, qui alijs consueueris præcipere & dare consilium: neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt. sed potius, quæ alijs præcipere soles, ea tute tibi subijce atque apud animum propone. NVLLVS dolor est, quem non longinquitas [16] temporis minuat, atque molliat. hoc te exspectare tempus, ac non ei rei sapientia tua occurrere, tibi [17] turpe est. quod si quis etiam inferis sensus est: qui illius amor in te fuit, pietasque in omnes suos hoc certè illa te facere non [18] vult. Da hoc illi mortuæ: da ceteris amicis & familiaribus, qui tuo dolore mærent: da patriæ, vt, si qua in re opus sit, opera

11 A maiori ad minus. nam si oppida intereunt idem accidere hominibus mirãdum non est.

12 Argumentum à comparatione ductum.

13 A necessario

14 A persona Tulia.

15 Pisoni Crassipedis. Dolobella

16 Epist. 28. li. 7.

17 Ab opinione hominum. Ad Att. ep. 11. lib. 12.

18 A voluntate mortua.

& consilio tuo vti possit. Denique quoniam in eam fortunam deuenimus, vt eam huic rei nobis seruiendum sit, noli [19] committere, vt quisquam te putet non tam filiam, quam reip. tempora & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere. [20] quare, si hoc vnum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties, secundā pulcherrimè te ferre fortunam, magnamque ex ea re laudem adipisci. fac aliquando intelligamus, aduersum quoque te æquè ferre posse, neque id maius quam debeat, tibi onus videri: ne ex omnibus [21] virtutibus hæc vna tibi videatur deesse. Quod ad me attinet, cùm te tranquilliorē animo esse cognoro, de ijs rebus, quæ hic geruntur, quemadmodumq; se [22] prouincia habeat, certiorem faciam. Vale.

19 A salute ipsius.

20 Philip. 14. & l. 2. de off.

21 A Ciceronis laude.

22 Achaia.

ARGVMENTVM.

Ad Seruij consolationem respondet, suum dolorem, lectis illius literis, aliqua ex parte lenitum: sed dolendi causas apud se & plures & grauiores esse, quam apud quemuis alium in simili calamitate.

M. T. C. SER. SVLPICIO S. D. 6

EGO vero, Serui, vellem vt scribis, in meo grauissimo casu affuisses. quantum enim præsens me adiuuare potueris & consolando, & propè æquè dolendo, facile ex [1] eo intelligo, quod literis tuis lectis aliquantulum acquieui. nam & ea scripsisti, quæ leuare [2] luctum possent, & in me cōsolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Seruius tamen tuus omnibus officijs, quæ illi tempore tribui potuerunt, declarauit & quanti ipse me faceret, & quam suum talē erga me animum tibi gratum putaret fore: cuius officia [3] iucundiora scilicet, sæpe mihi fuerunt, nunquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua solum, & societas pænè ægritudinis, sed etiam authoritas consolatur. turpe enim esse existimo,

Simile principium ep. 30. lib. 7. & 5. l. 9.

1 Simili.

2 Alterum prudentia & doctrina, alterum amoris & humanitatis.

3 Iucunditati enim locus non est rebus miseris.

mo, me non ita ferre casum meum, vt tu tali sapientia præditus ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix resisto dolori, quod ea me solatia deficiũt, quæ cæteris, quorũ mihi exẽpla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam & Q.[4] Maximus, qui filium consularem, clarum virum, & magnis rebus gestis, amisit: & L.[5] Paulus, qui duos septem diebus: & vester[6] Gallus: & M. Cato, qui summo ingenio summa virtute filium perdidit: ijs temporibus fuerũt, vt eorum luctum ipsorum dignitas consolaretur ea, quem ex rep. consequebãtur. Mihi autem amissis [7] ornamẽtis ijs, quæ ipse commemoras, quæq; eram maximis laboribus adeptus, vnũ manebat illud solatium, quod ereptum est. Non [8] amicorũ negotijs, non reip. procuratione impediebantur cogitationes meæ. Nihil in foro agere licebat. aspicere curiam non poterã. existimabã, id quod erat, omnes me & industriæ meæ fructu, & fortunæ perdidisse. Sed cùm cogitarem hæc mihi tecũ, & cum quibusdam alijs esse, cõmunia & cum frangerem iam ipse me cogeremq; illa ferre toleranter: habebã quo cõfugerem, vbi conquiescerẽ, cuius in sermone & suauitate omnes curas doloresque deponerẽ. Nunc autẽ hoc tam graui vulnere etiã illa quæ [9] consenuisse videbantur, recrudescunt. Non enim vt tum me à rep. mæstum domus excipiebat, quæ læuaret: sic nunc domo mærẽs ad remp. confugere possum, vt in eius [10] bonis acquiescam. Itaque & domo absum, & foro, quod nec eum dolorẽ, quem è rep. capio domus iam consolari potest, nec domesticũ resp. quo magis te expecto, teque videre quàm primum cupio. Maior mihi leuatio afferri nulla potest, quam coniunctio consuetudis, sermonũque nostrorum. quanquam sperabam tuum aduentum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cum multis de causis te exopto quam primum videre, tum etiã vt

4 Fabius.

5 Æmilius.

6 Quia fuit è Sulpicia familia.

7 Honestate, dignitate, honoribus. ep. 5.

8 Collectio causarum, dolorem efficientium: vt ostendat se reprehendi non posse quia doleat id, quod dolendum iure sit.

9 Quia tempus, acerbitatem minuit. ep. 5.

10 Quæ nunc nulla sunt.

antè commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad [12] vnius voluntatem accommodandum & prudentis, & liberalis, & (vt perspexisse videor(nec à me alieni, & tibi [13] amicissimi. Quod cum ita sit, magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, nō agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescēdi. Vale.

12 Cæsaris. Cum eius filius Cæsaris arma contra Pompeiū secutus sit ad Att. ep. vult l. 9. & 3 lib. 10.

13 Ne incidat in arrogātia vitiū. quia tali viro consilium dare velit, incipit à laude Marcelli, & ab amicitia cōmemoratione, quo se facilius insinuet.

ARGVMENTVM.

Suadet, vt exulandi consilium abijceat, & in patriā suam redeat: id Cæsarem facile concessurum: id optare ipsius fratrem, id ipsam remp. id ad rationem etiam rei familiaris pertinere

M. T. CICERO S. D. M. MARCELIO.

ETSI eo te adhuc consilio vsum intelligo, vt id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quod ea te sapientia esse iudicem, vt meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ nostræ vetustas, & tua summa erga me beneuolentia, quæ mihi iam à pueritia tua cognita est me hortata est, vt ea scriberem ad te, quæ & saluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate. [1] Ego eum te esse, qui horum malorum initia multo ante videris, consulatum magnificentissimè atque optime gesseris, præclarè nemini. sed idem etiam illa vidi, neque te consilium ciuilis belli ita gerendi, neq; copias Cn. Pompeij neque genus exercitus probare, semperq; summè diffidere. Qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror. Itaque neque tu multum interfuisti rebus gerendis, & ego id semper egi ne interessem. Non enim ijs rebus pugnabamus, quibus [2] valere poteramus, consilio, authoritate, causa, quæ erant in nobis

1 Suasionis initiū quo probare vult satis iā Marcellū boni ciuis officio fecisset reliquum esse vt patriam multis malis affectam etiam aspectu suo ne priuet.

2 Idem alijs uerbis ep. 1. lib. 6.

bis superiora: sed lacertis & viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus igitur: aut, si vinci dignitas non potest, fracti certè & abiecti. In quo tuum consilium nemo potest non maximè laudare, quòd cùm [3] spe vincendi simul abiecisti certandi etiam cupiditatem, ostendistique sapientem & bonum ciuem initia belli ciuilis inuitum suscipere, extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos. aut enim renouare bellum conati sunt, vt ij, qui in [4] Africam se contulerunt: aut, quemadmodum nos, victori sese crediderunt. [5] Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. Fateor à plerisque, vel dicam ab omnibus sapiens tuum consilium, à multis etiam magni ac fortis animi iudicatum: sed habet ista ratio, vt mihi quidem videtur, quendam modum: præsertim cùm tibi nihil deesse arbitrer ad tuas [6] fortunas omnes obtinendas, præter voluntatem. sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, [7] penes quem est potestas, nisi quòd vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. De [8] quo quid sentiam, nihil attinet dicere, cùm appareat, ipso quid fecerim. sed tamen si iam ita constituisses, vt abesse perpetuò malles, quàm ea, quæ nolles videre: [9] tamen id cogitare deberes, vbicunq; esses, te fore in eius ipsius, quem fugeres potestate. Qui si facilè passurus esset, te carentem patria, & fortunis tuis quietè & liberè viuere: [10] cogitandum tibi tamen esset, Romæ ne, & domi tuæ cuiuscunq; modi res esset, an Mytilenis, aut Rhodi malles viuere. sed cùm ita latè pateat eius potestas, quem veremur, vt orbem terrarũ complexa sit: nónne mauis, sine periculo domi tuæ esse, quàm cum periculo alienæ? equidem etiam si oppetenda mors esset, domi atq; in patria mallem, quàm in externis, atque alienis lo-

3 *Idem alijs verbis epi. 3. lib. 7.*

4 *Ad Iubam regem.*

5 *Et neque bellis renouares, neque Romam redires, sed exulãdi cõsilium caperes.*

6 *Quarũ desperatione exilium elegerat.*

7 *Qui omnia tenet epistola sequenti.*

8 *Suasio ab exemplo.*

9 *A necessaria.*

10 *Neque honestum ait esse eius exilium, neque tutum.*

cis. Hoc idem [11] omnes qui te diligunt, sentiunt, quorum est magna pro tuis maximis, clarissimisq; virtutibus multitudo. Habemus etiam [12] rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. nam etsi nullam potest accipere iniuriã, quæ futura perpetua sit, propterea quòd neq; is, qui [13] tenet remp. pateretur, neq; ipsa resp. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Hi autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere cõfiderem. Hic pro te vnius solicitudines, vnius etiam multæ & assiduæ lacrymæ C. [14] Marcelli fratris optimi [15] deprecantur. Nos cura & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quòd ius adeundi, cùm ipsi deprecatore eguerimus, non habemus. gratia tantùm possumus, quantùm victi. sed tamẽ consilio, studio, Marcello non desumus. A tuis [16] reliquis non adhibemur. ad omnia parati sumus. Vale.

1 A communi consilio.
2 Ab vtili.
3 Idem aliis verbis. ep. 8. & 9. & 13.
14 Consularis.
15 Sic in oratione pro eo.
16 De Marcelli reditu minime laborantibus.

ARGVMENTVM.

Et hæc epistola eò spectat, vt Marcello reditus in patriã persuadeatur.

M. T. CICERO S. D. M. MARCELLO. 7.

NEQVE monere te audeo præstanti prudentia virum, neque confirmare maximi animi hominem virumque fortissimum, consolari verò nullo modo. nam si ea, quæ acciderunt, ita fers, vt audio: gratulari magis [1] virtuti debeo, quàm consolari dolorem tuum. sin te tanta mala reip. frangunt, non ita abundo ingenio, vt te consoler, cùm ipse me non possim. Reliquum est igitur, vt tibi me in omni re eum præbeam, præstemq;, & ad omnia, quæ tui velint, ita sim præstò, vt me nõ solùm omnia debere tua causa, quæ possum, sed ea quoq; quæ [2] nõ possum, putent. Illud tamen tu me [3] vel monuisse, vel censuisse puta, vel propter beneuolentiam tacere non potuisse, vt, quod ego facio tu quoq; in animum inducas: si sit aliqua resp. in ea te esse oportere, iudicio omniũ, teque principem, necessitate

1 Quæ in aduersis maxime perspicitur.
2 Philip. 6.
3 Vide artificiosam admonendi rationem, vt offensio vitetur.

sitate

ſitate cedentem tempori:ſin autem nulla ſit, hunc tamen aptiſſimũ eſſe etiam ad [4] exulãdum locum. ſi enim libertatẽ ſequimur: qui locus hoc dominatu vacat? ſin qualemcunque locũ, quæ eſt domeſtica ſede iucundior? Sed mihi crede, etiam is, qui omnia tenet, [5] fauet ingenijs: nobilitatem verò, & dignitatem hominum, quantum ei res, & ipſius cauſa concedit, amplectitur. Sed plura quam ſtatueram. Redeo ergo ad vnum illud, me tuum fore cum tuis, ſi modò erunt [6] tui: ſin minus, me certè in omnibus rebus ſatis noſtræ coniunctioni, amorique facturum. Vale.

4 Exilium enim eſt, vbi reſp. non eſt.

5 Hoc adiecit, vt Marcellus veterem dignitatem ſperaret.

6 Vide ep ſuperiorem & 11.

ARGVMENTVM.

Reditum in patriam ſuadet, vt ſupra argumenta ex intima arte depromit, ad perſuadendum firmiſſima.

M. T. CICERO S. D. M. MARCELLO. 8.

ETSI perpaucis antè diebus dederam Q. Mucio literas ad te pluribus verbis ſcriptas, quibus declarauteram, quo te animo cenſerem eſſe oportere, & quid tibi faciendũ arbitrarer: tamen cùm Theophilus libertus tuus proficiſceretur, cuius ego fidem erga te beneuolentiamq; perſpexeram ſine meis literis eum ad te venire nolui. Iiſdem igitur te de rebus etiam atque etiam hortor, quibus ſuperioribus literis hortatus ſum, vt in ea repub. [1] quæcunque eſt, quàm primùm velis eſſe, multa videbis fortaſſe, quæ nolis: non plura tamẽ, quàm audis quotidie. Nõ eſt porrò tuum, vno ſenſu ſolùm oculorum moueri: cum idem illud auribus percipias, quod etiã [2] maius videri ſolet, minus laborare. At tibi ipſi dicendum erit aliquid, quod non ſentias, aut faciẽdum, quod non probes. Primum TEMPORI cedere, id eſt neceſſitati [3] parêre, ſemper ſapientis eſt habitum. deinde non habet, vt nunc quidẽ eſt, id vitij res. Dicere fortaſſe quę ſentias nõ licet: tacere planè licet. [4] omnia enim delata ad vnum ſunt. is vtitur cõſilio ne ſuo quidẽ ſed ſuorũ. Quod nõ mul-

1 Supra dixit, Cuiuſmodi res eſſet. ep. 7.

2 Diuerſa ratio epiſt. 1. lib. 6. pro auribus contra oculos.

3 Epi. 30. lib. 12. ad Att.

4 Idem alijs verbis. ep. 7. 8. & 11.

to secus fieret, si [5] is remp. teneret, quem secuti sumus. An, qui in bello, cùm omniũ nostrûm coniunctum esse periculum suo cerneret. [6] certorũ hominũ minimè prudentiũ consilio vteretur: eum magis cõmunem censemus in victoria futurũ fuisse, quàm in certis rebus fuisset? & qui nec te consule tuũ sapientissimũ consilium secutus esset: nec [7] fratre tuo consulatũ ex *authoritate tua gerente, vobis authoribus vti voluerit: nunc omnia [8] tenentem, nostras sententias desideraturũ censes fuisse? OMNIA sunt misera in bellis ciuilibus: quæ maiores nostri ne semel quidẽ, nostra [9] ætas sæpe: iam sensit: sed MISERIVS nihil, quàm ipsa [10] victoria: quę etiam si ad meliores venit tamen eos ipsos ferociores, impotentioresq; reddit: vt etiam si natura tales non sint, necessitate esse cogantur. [11] MVLTA enim victori eorũ arbitrio, per quos vicit, etiam inuito faciẽda sunt. An tu non videbas mecũ simul, quàm illa [12] crudelis esset futura victoria? igitur tũc quoq; patria careres, ne, quę nolles, videres? Non inquies. ego enim ipse tenerem opes & dignitatẽ meam. At erat tuæ virtutis, in minimis tuas res ponere, de rep. vehemẽtius laborare. Deinde qui finis istius consilij est? nam adhuc & factũ tuum probatur, &, vt in tali re, etiam [13] fortuna laudatur: factũ, quòd & initiũ belli necessariò secutus sis, & extrema sapienter persequi nolueris: fortuna, quòd honesto otio tenueris & statum, & famã dignitatis tuæ. [14] Nunc verò nec locus tibi vllus dulcior esse debet patria: nec eam diligere minus debes, quòd deformior est, sed misereri potius: nec eam [15] multis claris viris orbatam, priuare etiam aspectu tuo. Denique, si fuit magni animi non esse supplicem victori: vide ne superbi sit, aspernari eiusdem liberalitatem. &, si sapientis est carere patria, duri non desiderare: &, si republica non possis frui, stultum est nolle priuata. Caput illud est,

5 Pompeius.
6 Scipionis Domitij & aliorum.
7 C. Marcello. fratre eius patruelo.
8 Supra hac ipsa epistola.
9 Propter Syllana tempora
10 Ep. 4. & Phil. 8.
11 Cæsarem excusat. ep. 14.
12 Hic Marcellũ acri pertinacia munitum, tamen expugnat.
13 Quòd tuto otio fruaris infra.
14 Cum iam boni ciuis officio satisfeceris.
15 Pompeio, Catone, Domitio, Scipione, Bibulo, Lentulis Appio: qui erant omnes consulares, excepto Catone pratorio.

est, vt, si ista vita tibi commodior esse videatur,[16] cogitandum tamen sit, ne tutior non sit. Magna gladiorum est licentia: sed in externis locis minor etiam ad [17]facinus verecundia. Mihi salus tua tantæ curæ est, vt Marcello fratri tuo aut par, aut certè proximus sim. Tuum est consulere [18]temporibus, & incolumitati, & vitæ, & fortunis tuis. Vale.

16 *Quod non cogitare sapientis non est.*

17 *Supra.*

18 *Vt cogitet cuncta esse in Cæsaris potestate.*

ARGVMENTVM

Hortatur, vt reditum maturet, iam enim de reditu persuaserat.

M. T. CICERO M. MARCELLO. S. D. 10

ETSI nihil erat noui, quod ad te scriberem, magísque literas tuas iam expectare incipiebam, vel te potius ipsum: tamen cùm Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei literarum dare. Cura igitur, vt quamprimum venias. Venies enim, mihi crede, expectatus: neque solúm nobis, id est tuis, sed prorsus omnibus. Venit enim mihi in mentem, subuereri interdum, ne te delectet, tarda decessio. Quòd si nullum haberes sensum, nisi oculorum, prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles videre. Sed cùm leuiora non multo essent, quæ [2] audirentur, quàm, quæ viderentur: suspicarer autem multum interesse rei familiaris tuæ, te quamprimùm venire, idque in omnes[3] partes valere: putaui ea de re te esse admonendum. Sed quoniam, quod mihi placeret, ostendi: [4] reliqua tu pro tua prudentia considerabis. me tamen velim, quod ad tempus te expectemus, certiorem facias. Vale.

1 *Vt qui non libenter venias.*

2 *De malis reip.*

3 *Ep. 10. lib 5.*

4 *Quando veniendum.*

ARGVMENTVM.

Significat se in patriam rediturum, commotum consilio, & authoritate Ciceronis.

M. MARCELLVS M. CICERONI S.D. 11

PLVRIMVM valuisse apud me tuam semper [1] authoritatem, cum in omni re, tum in hoc maximè negotio potes existimare, cùm mihi C. Marcellus frater amatissimus mei non solùm consiliũ daret, sed precibus quoque me obsecraret: non prius mihi persuadere potuit quàm tuis est effectum literis, vt vterer vestro potissimûm consilio. [2] res quemadmodum sit acta, vestræ literæ mihi declarant. Gratulatio tua etsi est mihi probatissima, quod optimo sit animo: tamẽ hoc mihi multo iucundius est, & gratius, quòd in summa paucitate amicorum, [3] propinquorum aut necessariorum, qui verè meæ saluti fauerẽt, te cupidissimũ mei singularemque mihi beneuolentiam præstitisse cognoui. [4] Reliqua sunt eiusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facilè, & æquo animo carebam. Hoc verò eiusmodi esse statuo, vt sine talium [5] virorum, & amicorum beneuolentia, neque in aduersa, neque in secunda fortuna quisquã viuere possit Itaque hoc ego mihi gratulor. Tu verò vt intelligas, homini amicissimo te tribuisse officiũ, re tibi præstabo. Vale.

1 Authoritate potest aliquis apud nos plus valere, quam frater, amore non item,

2 De ipsius reditu a Cæsare impetrato.

3 Hinc illud, si vere erunt tui, ep.8.

4 Præter vnum te.

5 Quorum & virtus & beneuolentia singularis.

ARGVMENTVM.

Marcellum à magio interfectum, suaque erga mortuum officia significat.

SER. SVLPITIVS CICERONI. S. D. 12

ETSI scio, non iucundissimum nuntium me vobis allaturum: tamen quoniam [1] CASVS & natura in nobis dominantur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores vt facerem. A. d. v. kal. Iunias cùm ab Epidauro Piræeum naui aduectus essem, ibi Marcellum [2] collegam nostrum conuêni: eumq; diem ibi consumpsi, vt cum eo essem. Postero die cùm ab eo digressus essem eo consilio,

1 Aut enim casu moriuntur homines, aut natura

2 In consulatu ep.4.

ſilio, vt ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque [3] iuriſdictionẽ abſoluerẽ: ille, vti aiebat, [4] ὑπὲρ Μαλέας Italiam verſus nauigaturus erat. Poſtridie eius diei, cum ab Athenis proficiſci in animo haberem: circiter horã decimã noctis Poſtumius familiaris eius ad me venit, & mihi nuntiauit, M. Marcellum collegam noſtrum poſt cœnę tempus à P. Magio Chilone familiari eius, pugione percuſſum eſſe, & duo vulnera accepiſſe: vnum in ſtomacho, alterum in capite [5] ſecundum aurem: ſperare tamen eum viuere poſſe: [6] Magium ſeipſum interfeciſſe: poſtea ſe à Marcello ad me miſſum eſſe, qui hæc nũtiaret, & rogaret, vti medicos cogerem. coëgi, & è veſtigio eo ſum profectus prima luce, cùm à Piræeo non longe abeſſem, puer [7] Acidini obuiam mihi venit cum codicillis, in quibus erat ſcriptum, paulo ante lucem, Marcellum diem ſuũ obijſſe. Ita vir clariſſimus ab homine teterrimo acerbiſſima morte eſt affectus: & cui inimici propter dignitatem [8] pepercerant, inuentus eſt amicus, qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inueni duos libertos, & pauculos ſeruos, reliquos aiebant profugiſſe metu perterritos, quod dominus eorũ [9] ante tabernaculũ interfectus eſſet. Coactus ſũ in eadem illa lectica, qua ipſe delatus eram, meiſque lecticarijs in vrbem eum referre: ibiq; pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei ſatis amplum faciendum curaui. ab Athenienſibus, locum ſepulturæ intra vrbem vt darent, impetrare non potui, quòd religione ſe [10] impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquã conceſſerant, quod proximum fuit, vti in quo vellemus gymnaſio eum ſepeliremus, nobis permiſerunt. Nos in nobiliſſimo orbis terrarũ gymnaſio eum [11] Academiæ locum delegimus: ibique eũ combuſſimus: poſteaque curauimus, vt ijdem Athenienſes in eodẽ loco monumentum ei marmoreum faciendum loca-

3 Praerat enim Sulpi. eius Achaiæ, ep. 4.

4 De malea vide Plin. ep. lib. 10.

5 Poſt aurem.

6 Ad Att. ep. 10 lib. 13.

7 Cognomen gẽtis Manliæ.

8 Cæſar enim ei reditum in patriã conceſſerat.

9 Quod ſeruis capitale erat, qui dominum nõ defendiſſent.

10 Romæ quoque lex vetabat.

11 In qua floruerat Plato.

12 Quia consultatum simul gesserant.

rent ita, quæ nostra officia fuerunt, pro [12] collegio & propinquitate & viuo, & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. D. prid. kal. Iun. Athenis.

ARGVMENTVM.

Exulantem Nigidium spe reditus consolans, suam illi operam suumque officium pollicetur, præterea rem omnem familiarem: in extremo hortatur, vt bono animo, fortique sit in vtranque partem.

M. CICERO P. NIGIDIO FIGVLO. S. D. 13

1 Excusatio cur antea non scripserit.

2 Se quoque miserum ostendit, quia communicatio fortunæ genus consolationis est apud afflictos.

3 Cum extincta resp. sit.

4 Pompeium, Catonem, Lentulum, & alios. vide ep. 9.

5 Epist. 1. lib. 6.

QVAERENTI mihi iam diu quid ad te potissimum scriberem, non modo certa res nulla, sed ne genus quidem literarum visitatũ veniebat in mentem. Vnam enim partem & consuetudinẽ earum epistolarum, quibus secundis, rebus vti solebamus tempus eripuerat perfeceratque fortuna, nequid tale scribere possem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triste quoddã & miserum, & his temporibus consentaneum genus literarum id quoque deficiebat me in quo debebat esse aut promissio auxilij alicuius, aut consolatio, doloris tui. Quod pollicerer, non erat. ipse enim pari [2] fortuna abiectus, aliorum opibus casus meos sustentabam, sæpiusq; mihi veniebat in mentem queri, quòd ita viuerem, quàm gaudere quòd viuerem. Quanquam enim nulla me ipsum priuatim perculit insignis iniuria: nec mihi quidquã tali tempore in mentem venit optare, quòd non vltrò mihi Cæsar detulerit: tamen nihilo minus eis conficior curis, vt hoc ipsum quòd [3] maneam in vita, peccare me existimem. careo enim cùm familiarissimis multis quos aut mors [4] eripuit nobis, aut distraxit fuga: tum omnibus amicis quorum beneuolentiam nobis conciliarat per me quondam te socio defensa resp, versorq; in eorum naufragijs, & bonorum direptionibus: nec audio solùm, quod ipsum esset miserũ, sed etiam id ipsum video, [5] quo nihil est acerbius,

corum

eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adiutoribus illud [6] incendium extinximus:& in qua vrbe modo gratia, authoritate, gloria floruimus, in ea nunc ijs quidem omnibus caremus. Obtinemus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem: sed ea plus non potest, quam [7] vis & mutatio omnium rerum, atque temporum. Itaque orbus ijs rebus omnibus, quibus & natura me, & voluntas, & consuetudo assuefecerat, cum ceteris, vt quidem videor, tum mihi ipse displiceo. natus enim ad agendum semper aliquid dignum viro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poterã: nunc P. [8] Nigidio vni omnium doctissimo, & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi certè amicissimo ne benignè quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est literarum genus. Reliquum est, vt te consolor, & afferam rationes, quibus te à molestijs conor [9] abducere. At ea quidem facultas vel tui, vel alterius consolandi, in te summa est, si vnquam in vllo fuit. Itaque eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione & doctrina proficiscitur, non attingam: tibi totam relinquam. [10] quid sit forti & sapienti homine dignum, quid grauitas, quid altitudo animi, qui acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus à pueritia floruisti, à te flagitent, tu videbis. Ego, quod intelligere & sentire, quia sum Romæ, & quia curo, attendoque, possum, id tibi affirmo, te in istis molestijs, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in ijs [11] autem, in quibus etiam nos sumus, fortasse semper fore. Videor mihi perspicere, primum ipsius animum, qui [12] plurimum potest, propensum ad saluté tuam. Non scribo hoc temere quo minus familiaris sum, hoc sum ad inuestigandũ curiosior. Quò facilius, [13] quibus

6 Catilinæ coniurationem.

7 Cæsarem excusans, auertit culpam in tempora.

8 Latinorum omniũ post Varronẽ doctissimus appellatur a Gellio.

9 Idem alijs verbu. ep. 8. & 9.

10 Tecta admonitio, cum laude tamen, vt proxime iam ostendi.

11 In reip. calamitate.

12 Idẽ alijs verbu. ep. 8. & 9.

13 Iu qui in Africa bellum renouauerant. vide. ep. 13 lib. 7.

est iratior, respondere tristius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum. Familiares verò eius & ij quidem, qui illi iucūdissimi sunt, mirabiliter de te & loquuntur & sentiunt. 14 Accedit eodem vulgi voluntas, vel potius consensus omnium. etiam illa, quæ minimum nunc quidem potest (sed possit necesse est) resp. quascunque vires habebit, ab ijs ipsis a quibus tenetur, de te propediē (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, vt iam tibi etiam pollicear aliquid, quod primò omiseram. nam & amplectar eius familiarissimos, qui me admodum 15 diligunt, multumq́ue mecum sunt & in ipsius me consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo: & certè omnes vias persequar quibus putabo ad id, quod volumus, perueniri posse. In hoc toto genere plura faciam, quàm scribere audeo. 16 Cætera, quæ tibi à multis prōpta esse certo scio, à me sunt paratissima. nihil in re familiari mea est, quod ego meum malim esse, quam tuum. Hac de re, & de hoc genere toto, hoc scribo parcius, quòd te (id quod ipse confido) sperare malo esse vsurum tuis. Extremum illud est, vt te horter & obsecrem, animo vt maximo sis: nec ea solùm memineris, quæ ab alijs magnis viris accepisti: sed illa etiam, quæ ipse ingenio, studioq́ue peperisti. Quæ si colliges: & sperabis omnia optimè, &, quæ accident, qualiacunque erunt, sapienter feres. sed hæc tu melius, vel optimè omnium. Ego quæ pertinere ad te intelligam, studiosissimè omnia, diligentissimeque curabo, tuorumque 17 tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conseruabo. Vale.

14 Colligit omnia quæ faciunt ad spem.

15 Vt Oppius, Hirtius, Balbus, Martius, Pansa, Postumius ep. 12. lib. 6.

16 Quod ad rem familiarem attinet.

17 Cum eiectus à Clodio sum.

ARGVMENTVM.

Respondet ad duplicem Plancij gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, & de nouis eiusdem nuptijs cum Publilia. diuortio

tio iam facto cum Terentia.

M. T. CICERO S. D. CN. PLANCIO.

BINAS à te accepi literas, Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare quod audisses me meam pristinam dignitatem [1] obtinere: alteris dicebas, te velle, quæ egissem, bene ac feliciter [2] euenire. Ego autem, si dignitas est bene de rep. sentire, & bonis viris probare quod sentias: obtineo dignitatem meam, sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut te efficere si possis, aut denique libera oratione defendere: ne [3] vestigium quidem vllum est reliquum nobis dignitatis: agiturque præclare, si nosmet ipsos regere possumus, vt ea quæ partim iam adsunt, partim impendent moderatè feramus: quod est difficile in eiusmodi [4] bello cuius exitus ex altera parte cædem ostentat, ex altera seruitutem. Quo in periculo non nihil me consolatur, cùm recordor hæc me tum vidisse, cùm secundas etiam res nostras, non modò aduersas, pertimescebam: videbamque, quanto periculo de iure publico disceptaretur armis. Quibus si ij vicissent, ad quos ego pacis spe, non belli cupiditate adductus accesseram intelligebam tamen, & iratorum hominum & cupidorum, & insolentium quàm [5] crudelis esset futura victoria: sin autem victi essent: quantus interitus esset futurus ciuium partim amplissimorum, partim etiam optimorum: [6] qui me hæc prædicentem atque optime consulentem saluti suæ: malebant nimium timidum, quàm satis prudentem existimari. Quod autem mihi de eo, quod egerim, gratularis: te ita velle, certò scio: sed ego tam misero tempore nihil noui consilij cepissem: nisi in [7] reditu meo nihilo meliores [8] res domesticas, quam rep. offendissem. quibus enim pro meis immortalibus

1 Apud Cæsarē.

2 De nuptijs Publiæ. Plutarc. & in epist. ad Att.

3 Epi. 1. li. 10.

4 A reliquijs Pōpeianarū partiū in Africa renouato, ducibus Scipione Pompeij socero Catone, Iuba rege.

5 Epist. 9. h. l. & 21. libro 5.

6 Intelligit Domitium, Lentulum, Scipionem, pugnandi maxime cupidos. ep. 1. h. l. & 6. l. 9.

7 Post pugnam Pharsalicam.

8 Terentiæ negligētia diminutas.

beneficijs charissima mea salus, & meæ fortunæ esse debebant: cùm propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidijs vacuum viderem: nouarum me necessitudinem fidelitate contra [9] veterum perfidiam muniendum putaui. Sed de nostris rebus satis vel etiam nimium multa. De tuis velim, vt eo sis animo, quo debes esse, id est, vt nequid tibi præcipuè timendum putes. si enim status erit aliquis ciuitatis: quicunque erit te omnium periculorum video expertem fore, nam [10] alteros tibi iam placatos esse intelligo, [11] alteros nunquam iratos fuisse. De mea autem in te voluntate sic velim iudices, me quibuscunque rebus opus esse intelligam, quanquam videam quis sim hoc tempore, & quid possim: [12] opera tamen, & consilio, studio quidem certè, rei, famæ, saluti tuæ præsto futurum. Tu velim & quid agas & quid acturum te putes, facias me quàm diligentissimè certiorem. Vale.

9 Hic Quintum fratrem, & filium significat. vt apparet ex lib. 12. ad Att.

10 Cæsarem
11 Pompeium.

12 Epist 2. lib. 1 & 13. & 14. lib. 6.

ARGVMENTVM.

Hortatur vt communem fortunam fortiter ferat.

M. T. CICERO S. D CN. PLANCIO. 15.

ACCEPI perbreues tuas literas: è quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui, cognoui autem id quod mihi dudium non fuit. nam quàm fortiter ferres communes miserias, non intellexi: quàm me amares, facilè perspexi: sed hoc sciebã: illud si scissem, ad id meas literas accommodassem. Sed [1] tamen etsi antea scripsi, quæ existimaui scribi oportere tamen hoc tempore te breuiter commonendum putaui, ne quo in periculo te proprio existimares esse. in magno [2] omnes, sed tamen in cõmuni sumus. quare non debes aut propriam fortunam & præ-

1 Pro tametsi, rarissime vsurpatum. li. 3 de or ex vetere Poeta.

2 At Romanus homo tamen etsi res bene gesta est Corde suo trepidat, & petitione consolatur.

& præcipuum postulare, aut communem recusare. Quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus. quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER V. AD METELLVM, ET CETEROS.

ARGVMENTVM.

Queritur Metellus Celer, qui Galliā pro consul regebat, Metellum Nepotem, fratrem suum, a Cicerone oppugnatum. videtur esse paulo arrogantior epistola.

1

Q. METELLVS Q. F. CELER PRO COS. S. D. M. T. CICERONI.

SI VALES, bene est, Existimaram pro mutuo inter nos animo, & pro [1] reconciliata gratia, neque me absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem ob dictum, capite ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parum pudor ipsius defendebat, debebat vel [2] familiæ nostræ dignitas, vel meum studium erga vos, remq; pub. satis subleuare. Nūc video, illum circumuentum, me desertum, à quibus minimè conueniebat. Itaq; in luctu & squalore sum, qui prouinciæ, qui [3] exercitui præsum, qui bellum gero, quæ quoniam nec ratione, nec maiorum nostrorum clementia administrastis, non erit mirandum si vos pœnitebit. Te tam mobili in me, meosq; esse animo, non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cuiusquam iniuria à rep. abducet. Vale.

1 *Non propria dictum, vide sequentem epist.*

2 *Nobilissima, licet plebeia.*

3 *In Piceno contra Catilinam. Sallust.*

ARGVMENTVM.

Excusat se de Metello Nepote. suaq; in ipsum Celerem merita commemorat.

M. T. CICERO Q. METELLO Q. F. CELERI PRO COS S. D.

1 Initium excusationis ad querelam Metelli.

2 Notat Metellum Nepotem. Metelli Celeris fratrem.

3 Lentuli, & Cethegi.

4 Catilinam significat, qui exierat, vocibus & minis extrusus Ciceronis cōsulis: qua de re quatuor extant orationes.

5 Quia meā inanem ambitionem fatebar.

SI TV, [1] exercitusque valetis, bene est. Scribis ad me, te existimasse pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nunquam te à me ludibrio læsum iri: quod cuiusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicor, ad te esse allatum, me in senatu cum disputarem, permultos esse, qui remp. à me conseruatam dolerent, dixisse, à te [2] propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, vt ea, quæ statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. quod cùm dicerem, illud adiunxi: mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reip. salute retinéda, vt ego vrbem à [3] domesticis insidijs & ab intestino scelere: tu Italiam & ab [4] armatis hostibus, & ab occulta coniuratione defenderes: atque hanc nostram tanti, & tam præclari muneris societatem à tuis propinquis labefactatam: qui cum tu à me rebus amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent, ne qua mihi pars abs te voluntatis mutuæ tribueretur: Hoc in sermone cum à me exponeretur quæ mea expectatio fuisset orationis tuæ, quantoque in errore versatus essem: visa est oratio non iniucunda, & mediocris quidā [5] risus est cōsecutus, non in te, sed magis in errorem meum, & quòd me abs te cupisse laudari, aperte atque ingenue confitebar. Iam hoc non potest in te non honorifice esse dictum, me in clarissimis meis, atque amplissimis rebus tamē aliquod testimonium tuæ vocis habere voluisse. Quod autem ita scribis, PRO MVTVO INTER NOS ANIMO: quid tu existimes esse in amicitia mutuum: nescio: equidem hoc arbitror,

cum

eum [6] per voluntatē accipitur & redditur. Ego si hoc dicam, me tua causa prætermisisse prouinciam, tibi ipse leuior videar esse. meæ enim rationes ita tulerunt: atque eius mei consilij maiorem in dies singulos fructum, voluptatemque capio. Illud dico, me, vt primum in concione [7] prouinciam deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cœpisse. Nihil dico de [8] sortitione vestra: tantum te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum me insciente esse factum. Recordare cetera, quàm cito senatum illo die facta sortitione coëgerim, quam multa de te verba fecerim, cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solum in te honorificam, sed etiam in [9] collegas tuos contumeliosam fuisse. Iam illud s.c. quod eo die factum est, ea perscriptione est, vt, dum id extabit, officium meum in te [10] obscurum esse nō possit. Postea verò quam profectus es, velim recordare, quæ ego de te in senatu egerim, quæ in concionibus dixerim, quas ad te literas miserim: quæ cum omnia collegeris, tu ipse velim iudices, satisne videatur his omnibus rebus tuus aduentus, cum proximè Romam venisti, mutuo respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo cur reconciliatam esse dicas, quæ nunquam immutata est. Quod scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictū à me oppugnari: primùm hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehemēter probari, & fraternam plenam humanitatis ac [11] pietatis, voluntatem. Deinde si qua ego in re fratri tuo reip. causa restiterim, peto, vt mihi ignoscas. tam enim sum amicus reip. quam qui maximè. si verò meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim, satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris iniuria conqueri. Quem ego cum cōperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perni-

6 Aculeus in Metellum, quasi parem voluntatē non rediderit.

7 Galliam, oratio in Pisonem.

8 Prouincias aut sortiebantur, aut cōparabant inter se, Liuius & alij

9 Pratores: nam erat prator Metellus. quo tempore prouinciam est sortitus.

10 Ob eorū claritatem, qui scribendo affuerunt. qua S.C. authoritates dicebantur.

11 Pium Metellum, sed nō aequū dicit esse.

12 Sorore P. Clodij.
13 Vxore Cn. Pompeij, vt est apud Dionem, Plutarchũ, Pedianum & alios

ciem parare atq; meditari: egi cum [12] Claudia vxore tua,& cum vestra sorore [13] Mucia:cuius erga me studium pro Cn. Pompeij necessitudine multis in rebus perspexeram, vt eum ab illa iniuria deterrerent. Atque ille,quod te audisse certo scio, prid. kalend. Ianuarias, qua iniuria nemo vnquam in aliquo magistratu improbissimus ciuis affectus est, ea me consulem affecit, cum remp.conseruassem: atque abeuntem magistratu, concionis habendæ potestate [14] priuauit. cuius iniuria mihi tamen honori summo fuit. Nam cum ille mihi nihil, nisi vt iurarem, permitteret, magna voce [15] iuraui verissimum, pulcherrimumque iusiurandum: quod populus item magna voce me verè iurasse iurauit. Hac accepta tam insigni iniuria, tamen illo ipso die misi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, vt ab illa mente desisteret. quibus ille respondit, sibi non esse integrum. etenim paulo antè in concione dixerat, ei, qui in alios animaduertisset indicta causa dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. Hominem grauem & ciuem egregium: qui, qua pœna senatus, consensu bonorum omnium, [16] eos affecerat, qui vrbem incendere,magistratus ac senatum trucidare, bellum maximum conflare voluissent,eadem dignum iudicaret eum,qui curiàm cæde,vrbem incendijs, Italiam bello liberasset. Itaque ego Metello fratri tuo præsenti restiti.nam in senatu [17] kal. Ian. sic cum eo de rep. disputaui, vt sentiret sibi cum viro forti & constanti esse pugnandum. Ad III. Non. Ianuarias cum [18] agere cœpisset, tertio, quoque verbo orationis suæ me appellabat, mihi minatur: neque illi quicquam deliberatius fuit,quam me, quacunque ratione posset,non iudicio, neque disceptatione, sed vi atque impressione euertere. Huius ego temeritati, si virtute atque animo non [19] restitissem; quis esset, qui me

14 Pro ea potestate quam tribunus pl. habebat
15 Iurauit rēp. à se seruatam: vt in orat: in Pisonem

16 Catilinæ socios.

17 Pridie consulatum absoluerat

18 In senatu.
19 Hoc vsus est verbo vt ostenderet non oppugnationem suam fuisse, sed defensionem.

me in consulatu non casu potius existimaret, quàm consilio fortem fuisse? Hæc si Metellum cogitare de me nescisti: debes existimare, te maximis de rebus à fratre esse celatum. sin aliquid impertiuit tibi sui consilij: lenis à te & facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus expostulem. etsi intelligis non me dicto Metelli, vt scribis, sed consilio eius, animoq; in me inimicissimo esse commotum: cognosce nunc humanitatem meam: si [20] humanitas appellanda est in acerbissima iniuria remissio animi ac * dissolutio. Nulla est à me vnquam sentẽtia dicta in fratrem tuũ. quotiescunque aliquid est actum, sedens ijs assensi, qui mihi [21] lenissimè sentire visi sunt. Addam illud etiam, quod iam ego curare non debui, sed tamen fieri non molestè tuli: atque etiam, vt ita fieret, pro mea parte adiuui, vt s. c. meus inimicus, quia tuus frater erat, subleuaretur. Quare non ego oppugnaui fratrem tuum, sed fratri tuo repugnaui: nec in te, vt scribis, animo fui mobili, sed ita stabili, vt in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officijs tuis, permanerem. Atque hoc ipso tempore tibi, pœnè minitanti nobis per literas, hoc rescribo atque respondeo: Ego dolori tuo non solùm ignosco, sed summã etiam laudem tribuo: meus enim me sensus, quanta vis fraterni sit amoris, admonet. A te peto vt tu quoque [22] æquum te iudicem dolori meo præbeas: si acerbè, si crudeliter, si sine causa sum à tuis oppugnatus, vt statuas, mihi non modò non cedendum, sed etiam tuo atq; exercitus tui auxilio in eiusmodi causa vtendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui: me vt tibi amicissimum esse intelligeres laboraui. maneo in voluntate, & [23] quo ad voles tu, permanebo: citiusque amore tui fratrem tuum odisse desinam, quàm illius odio quicquam de nostra beneuolentia detrahatur. Vale.

20 Qua laudatur ac animi dissolutio reprehenditur.

21 Cum ageretur de Nepote reip. administratione submouendo. Suet. in Iulio.

22 Eodem modo locutus est. epi. 1. lib. 2.

23 Ita humanitatem præ se fert vt tamen grauitatẽ non abyciat.

ARGVMENTVM.

Quæ sequitur epistola, non dubito quin Metelli Celeris potius sit quàm Nepotis. & in epistola Nepotem puto significari.

Q. METELLVS NEPOS S. D. M. T. CICERONI. 3.

1 Maledicta in te iniquissima.

HOMINIS importunissimi [1] contumeliæ, quibus crebris concionibus me onerat, tuis erga me officijs leniuntur: & vt sunt leues huiusmodi homines, à me despiciuntur: libenterq; commutata persona, te mihi fratris loco esse duco, de illo ne meminisse quidem volo: tametsi bis eum inuitum seruaui. De meis rebus, ne vobis multitudine literarum molestior essem, ad Lollium perscripsi: de rationibus etiam prouinciæ quid vellem fieri, vt is vos doceret, & commonefaceret. Si [2] poteris, velim pristinã tuam erga me voluntatem conserues. Vale.

2 Quod puto esse difficile, cum à fratre meo grauissimam iniuriã acceperit.

ARGVMENTVM.

Studium, & auxilium Metelli Nepotis, consulatum gerentis, exul implorat.

M. T. CIC. S. D. Q. METELLO COS. 4.

LITTERAE Q. fratris: & T. Pomponij necessarij mei tantùm mihi spei dederant, vt in te non minus auxilij, quàm in tuo [1] collegã mihi constitutum fuerit. Itaque ad te literas statim misi: per quas, vt fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petij. Postea mihi non tam meorum literæ, quàm sermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant. quæ res fecit, vt tibi literis obstrepere non auderem. Nunc mihi Q. frater meus [2] mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses, perscripsit, quà vt ad te scriberem sum inductus. abs te, quantum tua fert voluntas, peto, quæsoque vt tuos mecum serues potius, quàm propter arrogantiam & crudelita-

1 P. Lentulo, qui retulit ad senatum de Cicerone restituendo.

2 Quòd ab eo, qui antea fuerit, inimicus, satis videtur.

litatem tuorum [3] me oppugnes. Tu tuas inimicitias vt reip. donares, te vicisti: alienas vt contra remp. cõfirmes adduceris? Quod si mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo. sin mihi neque [4] magistratum, neq; senatum, neq; populum auxiliari propter eã vim, quæ me cum rep. vicit, licuerit: vide, ne, cùm velis reuocare tempus omnium conseruandorum: cùm, qui seruetur, non erit, non possis. Vale.

3 Clodianorum nam & lib. 4. ad Att. epi. 3 appellatur hic Metellus frater P. Clodij, Ciceronis inimici.

4 Consulem P. Lentulum ad salutem Ciceronis maximè propensum.

ARGVMENTVM.

Exprobrat Antonio, qui Macedoniam proconsul regebat, ingrati animi vitium: deinde Atticum illi commendat.

M. T. CICERO S. D. C. ANTONIO M. F. IMP. 5.

ETSI statueram nullas ad te literas mittere, nisi commendatitias, (non quòd eas intelligerem, satis apud te valere, sed ne ijs, qui me rogarent, aliquid de nostra coniunctione imminutum esse ostenderem) tamen cùm T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum & officiorum maximè conscius, tui cupidissimus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur: aliquid mihi scribendum putaui, præsertim [2] cùm aliter ipsi Pomponio satisfacere nõ possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debeat. omnia enim à me in te profecta sunt, quæ ad tuum [3] commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent pro ijs rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis. Contrà etiam esse aliquid abs te profectum, ex multis audiui. nam comperisse me nõ audeo dicere, ne fortè id ipsum verbũ ponam, quod aiunt falsò à me solere proferri. sed ea, quæ ad me [4] delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, quàm ex meis literis cognoscere. Meus in te animus quàm singulari officio fuerit, & senatus

1 Miror cur imperatori ascribat cum in prouincia male rem ab eo gestã Dio. obsequens, epitome Liuiana significet.

2 Significat se inuitum scripsisse.

3 Ad augendam copiam hic est locus cum illo conferendus. epi. 8.

4 Vide ad Att. epi. 10. lib. 1.

& populus Ro. téstis est: tu quàm gratus erga me fueris, ipse existimare potes. quātū mihi debeas, ceteri existiment. Ego quæ tua causa antea feci, voluntate sum adductus, vt facerem, posteaquāe constantia. Sed 5 reliqua, mihi crede multo maius meum studium, maioremq; grauitatem & laborem desiderant: quæ ego si nō profundere ac perdere videbor, omnibus meis viribus sustinebo: sin ingrata esse sentiam, non committam, vt tibi ipse insanire videar. Ea quæ sint, & cuiusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, vt quanquam ipsius causa confido te omnia esse facturum: tamen abs te hoc petam, vt siquid residet in te amoris erga me id omne in Pomponij negotio ostendas. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

5 Iudicium quod in Antonium parabatur M. Cælio accusatore: quo in iudicio Antonium Cicero defendit. vide orat. pro Cælio.

ARGVMENTVM.

Narrat se diligentiam habuisse, ne Sextio succederetur, asscribit de domo a se empta.

M. T. CICERO S. P. D. SEXTIO L. F. PRO QVAEST. 6

CVM ad me Decius librarius tuus venisset egissetq; mecum, vt operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quanquam illum hominem frugi & tibi amicum existimabam: tamen quòd memoria tenebam cuiusmodi ad me literas antea misisses, non satis credidi homini prudenti tam valde esse mutatam voluntatem tuam. sed posteaquam & Cornelia tua Terentiam conuenit, & ego cùm Q. Cornelio locutus sum: adhibui diligentiam, quotiescunque senatus fuit vt adessem: plurimumque in eo negotij habui, vt Q. Fusium tribu. pleb. & ceteros, ad quos 6 tu scripseras, cogerem mihi potius credere, quàm tuis literis. Omnino res tota in mensem Ianreie-

6 Vt tibi succederetur, contra quam Decius mecum egerat.

reiecta erat, sed facilè obtinebatur. Ego tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, velle te bene euenire, quod de Crasso domum emissem: emi eam ipsam domum tricies quinquies HS, [7] aliquanto post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantùm habere æris alieni, vt cupiam [8] coniurare siquis me recipiat, sed partim odio inducti me excludunt, & apertè vindicem coniurationis oderũt: partim non credunt, & à me insidias metuunt, nec putant ei nummos deesse posse, qui ex [9] obsidione fœneratores exemerit. [10] omnino semissibus magna copia est. Ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, vt [11] bonum nomen existimer. Domum tuam, atque ædificationem omnem perspexi, & vehementer probaui. [12] Antonium, etsi eius in me officia omnes desiderant, tamen in senatu grauissimè ac diligẽtissimè defendi, senatumq; vehemẽter oratione mea, atque authoritate commoui. Tu ad me velim literas crebrius mittas. Vale.

7 Expone, tricies quinquies. Col. li. 12. c. 12.

8 Alludit ad cõiurationem Catilinæ ex ære alieno contractam.

9 De offi. lib. 2.

10 Libri veteres, omni procuisis.

11 Debitor, qui soluendo esse possit.

12 Collegam suũ in consulatu, quem postea Cælius accusauit. vide orat. pro M. Cælio.

ARGVMENTVM.

Leuiter expostulat quòd Pompeius sibi de oppressa Catilinæ coniuratione non esset pro rei magnitudine literis gratulatus.

M. T. M. F. CICERO S. D. CN. POMPEIO CN. F. MAGNO, IMP. 7

ST. E. Q. V. B E. E. V. Ex [1] literis tuis, quas publicè misisti, cepi vnà cum omnibus incredibilem voluptatem, tantam enim spem otij ostendisti, quantam ego semper omnibus te vno fretꝰ pollicebar. Sed hoc scito, tuos veteres hostes, nouos amicos vehemẽter literis perculsos, atque ex magna spe deturbatos iacêre. Ad me autem literas, quas misisti, quanquam exiguam significationem tuæ erga me volũtatis habebant, tamen mihi scito iucundas fuisse. nulla enim re tam lætari soleo, quàm meorum officiorum con-

1 Confecto Mithridatico bello.

scientia. quibus siquando non [2] mutuò respondetur, apud me plus officij residere facillimè patior. Illud nõ dubito, quin si te mea summa erga te studia parum mihi adiunxerint, resp. nos inter nos conciliatura, cõiunctura'q; sit. Ac ne ignores quid ego in tuis literis desiderarim, scribã apertè; sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis literis & nostræ necessitudinis, & reip. causa gratulationẽ expectaui: quam ego abs te prætermissam esse arbitror, quòd verebare [3] ne cuius animũ offenderes. sed scito ea, quæ nos pro salute patriæ gessimus, orbis terræ iuditio ac testimonio comprobari. quæ, cùm veneris, tãto cõsilio, tanta'q; animi magnitudine à me gesta esse cògnosces, vt tibi multo maiori, quam Africanus fuit, me non multo minorem, quàm Lælius, facilè tibi & in rep & in amicitia adiunctum esse patiare. Vale.

Mordet Pompejum, vt immemorem beneficij. habuerat enim Cicero orationẽ pro lege Manilia de bello Mithridatico illi demandando.

3 Vt Crassi aut Cæsaris, qui coniuratos nõ esse interficiendos sensit.

ARGVMENTVM

Officium suum in Crassum prædicat: omnia'q; pollicetur, quæ ad illius commodum, aut amplitudinem pertinebunt.

M. T. CICERO M. LICINIO P. F. CRASS. S. D. 8

QVANTVM meum studium extiterit dignitatis tuæ vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito quin ad te omnes tui perscripserint. non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut eiusmodi, quod silentio posset preteriri. Nam & cum [2] consulibus, & cum multis consularibus tanta contentione decertaui, quanta nunquam antea vlla in causa; suscepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis: veteríque nostrę necessitudini iã diu debitum, sed multa varietate temporum [3] interruptũ officium cumulatè reddidi. Neque mehercule vnquam mihi tui aut colendi, aut ornandi voluntas defuit:

1 Proficiscebar Crassus ad bellũ Parthicum.

2 Domitio & Appio.

3 Fuerat enim simultas inter eos Plutarch.

fuit: sed quædam pestes hominum laude aliena dolentium, & te nonnunquam à me alienarunt, & me aliquando [4] immutarunt tibi. Sed extitit tempus optatum mihi magis, quàm speratum, vt florentissimis tuis rebus, mea perspici posset & memoria nostræ voluntatis, & amicitiæ fides, sum enim cõsecutus, non modò vt domus tua tota, sed vt cuncta ciuitas me tibi amicissimum esse cognosceret. Itaque & præstantissima omnium [5] fœminarum vxor tua, & eximia pietate, virtute, gratia [6] tui Crassi meis consilijs, monitis, studijs, actionibusq; nituntur: & senatus, populusq; Ro. intelligit, tibi absenti nihil esse tam promptum, aut tam paratum, quàm in omnibus rebus, quæ ad te pertineant, operam, curam, diligentiã, authoritatem meam. Quæ sint acta, quæq; agantur, domesticorũ tibi litteris declarari puto. De me sic existimes, ac tibi persuadeas vehementer velim, nõ me repentina aliqua voluntate, aut fortuitò ad tuam amplitudinẽ meis officijs amplectendam incidisse: sed vt primum [7] forum attigerim spectasse semper, vt tibi possem quàm maximè esse coniunctus. Quo quidem ex tempore memoria teneo, neque tibi meam obseruãtiam, neque mihi tuam summam beneuolentiam ac liberalitatem defuisse. Si qua interciderunt non tam re, quàm suspicione violata, ea cùm fuerint & falsa, & inania, sint euulsa ex omni memoria, vitáque nostra. Is enim tu vir es, & eum me esse cupio, vt, quoniam in eadem reip. tempora incidimus, coniunctionẽ, amicitiamque nostram vtrique nostrum laudi sperẽ fore. Quamobrem tu quantum tuo iudicio tribuendum nobis esse putes: [8] statues ipse, &, vt spero, statues ex nostra dignitate. Ego verò tibi profiteor, atq; polliceor eximium, & singulare meum studium in omni genere officij, quod [9] ad honestatem & gloriam tuam spectet. in quo etiamsi multi mecum conte-

4 Leuius est, quã alienarunt: & huius immutationis causam in alios confert.

5 Suet. in Iulio.

6 Filij, Marcus & Publius quorum Marcus Cæsaris in Gallia quæstor. Publius legatus fuit. Cæsar de bel. Gal.

7 Ab ineunte igitur adolescentia: nam adolescens admodum causam egit pro Sext. Roscio Amerino.

8 Paria officia modestè postulat.

9 Ep. 1. lib. 10.

dent, tamen cùm reliquis omnibus, tum Craſſis tuis iudicibus, omnes facilè ſuperabo: quos quidem ego ambos vnicè diligo, ſed in Marco beneuolentia impari: hoc magis ſum [10] Publio deditus quòd me quãquam à pueritia ſua ſemper, tamen hoc tempore maximè, ſicut alterũ parentem & obſeruat, & diligit. Has literas velim exiſtimes, fœderis habituras eſſe vim, non epiſtolæ, méq; ea, quæ tibi promitto ac recipio, ſanctiſſimè eſſe obſeruaturum, diligentiſſiméq; facturum. Quæ à me ſuſcepta defenſio eſt, te abſente, dignitatis tuæ, in ea iam ego non ſolùm amicitiæ noſtræ, ſed etiam [11] conſtantiæ meæ cauſa permanebo. Quamobrem ſatis eſſe hoc tempore arbitratus ſum, hoc ad te ſcribere, me ſiquid ipſe intelligerem aut ad voluntatem, aut ad [12] commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea [13] ſponte id eſſe facturum: ſin quippiam aut à te eſſem admonitus, aut à tuis, effecturum, vt intelligeres, nihil neque te ſcripſiſſe, neque quenquam tuorum ad me fruſtra detuliſſe. Quãobrem velim ita & ipſe ad me ſcribas de omnibus minimis, maximis, mediocribúſque rebus, vt ad hominem amiciſſimum: & tuis præcipias, [14] vt opera conſilio, authoritate, gratia mea ſic vtantur in omnibus publicis, priuatis, forenſibus, [15] domeſticis, tuis, amicorum, hoſpitum, clientum tuorum negotijs, vt quoad eius fieri poſſit, præſentiæ tuæ [16] deſiderium meo labore minuatur. Vale.

10 Hic enim Ciceroni patrem conciliauit. vide Plutarch. in Craſſo.

11 Vide ep. 5.

12 Epiſt. 5.
13 Idẽ ep 8. l. 9.

14 Auge copiã ex alijs locis. e. 3. 4 & 6. l. 1.
15 Non potuit eſſe amabilior epiſtola.
16 Quo tenentur amici tui, hoſpites, clientes.

ARGVMENTVM.

Vatinius ex conſulatu a Caſare dictatore in Illyricum miſſus, commendat ſuam dignitatẽ Ciceroni contra maleuolorum obtrectationes.

P. VATINIVS IMP. M. CI. SVO S. D. 9

SV. B, E. E. V. Si tuam conſuetudinem in patrocinijs tuendis ſeruas. P. Vatinius cliens aduenit, qui pro ſe cauſam dicier vult. Nõ puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepiſti. Ego autem quem potius ad-

adoptem, aut inuocem, quam illum, quo[1] descendente vincere didici? an verear, ne, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum ac maleuolorum obtrectationes & inuidias non prosternat atque obterat? Quare si me, sicut soles, amas, suscipe me totum: atque hoc quicquid est oneris ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum ac sustinendũ puta. scis, meam fortunam nescio quomodo facilè obtrectatores inuenire, non meo quidem mehercule merito: sed quãti id refert, si tamẽ fato nescio quo accidit? Siquis fortè fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit: peto à te, vt tuam cõsuetudinem & liberalitatem in me absente defendẽdo mihi præstes. literas ad senatum de rebus nostris[2] gestis quo exemplo miseram, infrà tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus seruus anagnostes[3] fugitiuus cum Vardæis esset: de quo tu mihi nihil mandasti, ego tamen, terra, marique vt conquireretur, præmãdaui: & profectò tibi illum reperiam, nisi in[4] Dalmatiam aufugerit, & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. a. d. III. Id. Quintiles ex castris, Narona.

1 Captat beneuolentiam à cõmemoratione accepti beneficij de quo beneficio, Valerius Max. lib.4.ca.2.

2 In Dalmatia.

3 De hoc seruo vide ep.77.li.13

4 Dalmatia nomen ab vrbe Dãnio deductum, significat Strabo.li.7.

ARGVMENTVM.

Scribit hac, de Dionysio Ciceronis seruo, de Catilio pirata, de rebus a se in Dalmatia gestis, pro quibus supplicationes sibi decerni postulat.

P. VATINIVS IMP. M. CICERONI SVO. S. D. 10

S.V.B.E.E.Q.V. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico, & eo minus, quòd me frigus Dalmaticum, quod illinc eiecit, etiam hîc refrigerauit. & tamen non desistam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi[1] dura imperas. De Catilio nescio

1 Cũ neque seruum possim inuenire, neque de Catilio, quod petis, facile concedere.

quid ad me ſcripſiſti deprecationis diligentiſſimæ. Apage te cum noſtra Sex. Seruilio: nam mehercule ego illũ quoque amo. ſed huiuſcemodi vos clientes, huiuſmodi cauſas recipitis? Hominum vnum omnium crudeliſſimum, qui tot ingenuos, matres familias, ciues Ro. occidit, abripuit, diſperdidit, tot regiones vaſtauit? Simius, non ſemiſſis homo, contra me arma tulit, & eum bello cepi. ſed tamen, mi Cicero, quid facere poſſum? Omnia mehercule cupio, quæ tu mihi imperas. meam animaduerſionem, & ſupplicium, quo vſurus eram in eum, quem cepiſſem, remitto tibi, & condono. Quid illis reſpondere poſſum, qui ſua bona direpta, naues expugnatas, fratres, liberos, parentes occiſos, actione expoſtulant? Si mehercule [2] Appij os haberem, in cuius locum ſuffectus ſum, tamen hoc ſuſtinere non poſſem. Quid ergo eſt? faciam omnia ſedulò, quæ te ſciam velle. Defenditur à Q. Voluſio tuo diſcipulo: ſi forte ea res poterit aduerſarios fugare, in eo maxima ſpes eſt. Nos ſiquid erit iſtic opus defendes. Cæſar adhuc mihi iniuriam facit. De meis ſupplicationibus, & rebus geſtis Dalmaticis adhuc non [3] refert: quaſi vero non iuſtiſſimi triumphi in Dalmatia res geſſerim. nam ſi hoc expectandum ſit dum totum bellum conficiam: viginti oppida ſunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipſi ſibi aſciuerunt, amplius ſexaginta. Hæc niſi omnia expugno, ſi mihi ſupplicationes non decernuntur, longe alia condicione ego ſum, ac ceteri imperatores. Ego poſt ſupplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus ſum: ſex oppida vi oppugnando cepi: vnum [4] hoc, quod erat maximum, quater à me iam captum. quatuor enim turres, & quatuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me niues, frigora, imbres detruſerunt, indignéque mi Cicero, oppidum captum, & bellum iam confectũ relinquere ſum coactus.

Quare

[2] *Si eſſem ita impudens, vt eſt Appius, ore ſcilicet duriſſimo.*

[3] *Relatio ad ſenatum conſulum erat, & conſul erat Cæſar.*

[4] *Proximè à ſe relictum.*

Quare te rogo, si opus erit ad Cæsarem meam causam agas, meque tibi in omnes [5] partes defendendum putes: hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale. Nonis decemb. Narona.

5 Ep.lib.10.4

ARGVMENTVM.

Suum studium erga vxorem Vatinij ipsumq; Vatinium significat. rogat deinde, vt omnino sibi remittat seruum suum fugitiuum Dyonisium.

M. CICERO P. VATINIO IMP. S. II

GRATA tibi mea esse officia non miror. cognoui enim te grauissimum omnium idq; nunquam destiti prædicare. nec enim tu mihi gratiam modò habuisti, verùm etiam cumulatissimè retulisti. quàmobrem reliquis tuis rebus omnibus, pari me studio erga te & eadem voluntate cognosces. Quòd mihi fæminam pirmariam Pompeiam, vxorem tuam commendas: cum Sura nostro statim tuis literis lectis locutus sum, vt ei meis verbis diceret, vt quicquid opus esset, mihi denuntiàret: me omnia quæ ea vellet, summo studio, curàque facturum: itaque faciam eamque si opus esse videbitur, ipse conueniam. Tu tamen ei velim scribas, vt nullam rem neque tam magnam, neque tam paruam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videatur. Omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice. quamcunque ei fidem dederis, præstabo. Si verò improbus fuerit vt est, duces eum [2] captiuum in triumpho. Dalmatis dij male faciant. qui tibi molesti sunt. sed vt scribis, breui capientur, & illustrabunt res tuas gestas, semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

Epist. Vatinij, cui hac respōdet, perijsse constat.

2 Apparet, Dionysium in manu Vatinij fuisse.

ARGVMENTVM.

Lucceium, historiarum scriptorem, rogat, vt de rebus à se in con-

ſalutis geſtis ſeparatum volumen conficiat: quod illuſtrius videbatur.

M. T. CICERO S. D. LVCEIO Q. F. 12

Hanc epiſtolam ipſe bellam vocat in ep, 6. lib. 4. ad Att.

CORAM me tecum eadem hæc agere ſæpe conantem deterruit pudor quidam penè ſnbruſticus, quæ nunc expromam abſens audacius. epiſtola enim nou erubeſcit, ardeo cupiditate incredili, neque, vt ego arbitror, reprehendenda, nomen vt noſtrum ſcriptis illuſtretur, & celebretur tuis. quod etſi mihi ſæpe oſtendis te eſſe facturum, tamen ignoſcas velim huic feſtinationi meę. Genus enim ſcriptorum tuorum etſi erat ſemper à me vehementer expectatum, tamen vicit [1] opinionem meam: mèque ita vel cepit, vel incendit, vt cuperem quàm celerrimè res noſtras monumentis cõmendari tuis. Non enim me ſolum commemoratio poſteritatis ad ſpem quandam immortalitatis rapit: ſed etiam illa cupiditas, vt vel authoritate teſtimonij tui vel iudicio beueuolentiæ, vel ſuauitate ingenij viui perfruamur. Neque tamen hæc cùm ſcribebam eram neſcius quantis oneribus premerére ſuſceptarum rerũ, & iam inſtitutarum. ſed quia videbam, [2] Italici belli, & ciuilis hiſtoriam iam pænè à te eſſe perfectam (dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri) deeſſe mihi nolui quin te admonerem, vt cogitares, coniuncténe malles cum ceteris rebus noſtra contexere: an, vt multi Greci fecerũt, Caliſthenes Troicum bellum: Tymæus Pyrrhi, Polybius Numatinum (qui omnes à perpetuis ſuis hiſtorijs, ea quæ dixi, bella ſeparauerunt) tu quoque item [3] ciuilem coniurationem ab hoſtilibus, externiſque bellis ſeiungeres. Equidem ad noſtram laudem non multum video intereſſe: ſed ad properationem meam quiddam intereſt, non te expectare, dum ad locum venias, ac ſtatim cauſam illam totam & tẽpus

1 Lauditio ad cõlligendã beneuolentiam.

2 Belli ſocialis: cum ſocij, ſe ciuitate extruſos indignati, arma ſumpſerunt.

3 Catilinariam

pus arripere. Et simul si [4] vno in argumento, vnaque in persona mens tua tota versabitur: cerno iam animo, quanto omnia vberiora atque ornatiora futura sint. Neque tamen ignoro quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris inponam (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, vt ornes me postulem. Quid si vlla tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, qui semel verecundiæ fines transierit, eum bene & gnauiter oportet esse impudentem. Itaque te plane etiam atque etiam rogo, vt & ornes ea vehementius etiam, quam fortasse sentis, & in eo [5] leges historiæ negligas: gratiamque illã de qua suauissimè quodam in proœmio scripsisti, a qua te affici nõ magis potuisse, demõsttas, quam Herculem [6] Xenophontium illum à voluptate: ea si me tibi vehementius commendabit, ne aspernere, amorique nostro plusculum etiam, quam concedit veritas largiare. Quod si te adducemus, vt hoc suscipias; erit (vt mihi persuadeo) materies digna facultate & copia tua. à principio enim coniurationis vsque ad [7] reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo & illa poteris vti ciuilium commutationum [8] scientia: vel in explicandis causis rerum nouarum, vel in remedijs incommodorum, cum & reprehendes ea, quæ vituperanda duces: & quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis: &, si liberius, vt consuesti, agendum putabis, multorum in nos [9] perfidiam, insidias, proditionem notabis. multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cuiusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominũ in legendo scripto retinere possit. NIHIL est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum varietates, fortunæque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legen-

4 Vt tantum & de ciuili coniuratione. & de me vno, à quo est extincta, cogitet.

5 Qua nihil præter veritatẽ concedunt.

6 Apud Xenophontem. li 2. Memorabilium. & de offic. li. 1.

7 Ab exilio.

8 Cum te publica mutationis peritum ostendet

9 Notat Pompeiũ & alios, à quibus contra fidem & amicitiã proditus est, vt Clodio gratificaretur.

do tamen erunt iucundæ; HABET enim præteriti doloris secura recordatio delectationem: ceteris vero nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine vllo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est iucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam [10] miseratione delectat? qui tum denique sibi auelli iubet spiculum, posteaquam ei percunctanti dictum est, clypeum esse saluum: vt etiam in vulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cuius studiũ in legendo non erectum Themistoclis fuga, redituque retinetur? etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet quasi enumeratione factorum. At viri sæpe excellentis ancipites, varijque casus habent admirationem, expectationem, lætitiam, molestiam, spem, timorem, si vero exitu notabili concluduntur, expletur animus iucundissimæ lectionis voluptate. Quod mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, vt à continentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, euentorúmque nostrorum. [11] habet enim varios actus, multásque actiones & consiliorum, & temporum. Ac non vereor ne [12] assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cum hoc demonstrem, me à te potissimum ornari, celebrarique velle. Neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias: & qui non eos magis, qui te non admirentur, inuidos: quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere. Neque autem ego sum ita demens, vt me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenij gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille gratiæ causa [13] ab Appelle potissimum pingi, & à Lysippo fingi volebat, sed quod illorum artem cum

10 Miseratio ex illius interitu, delectatio ex animi constantia, & amore erga suos. vide historiam apud Æmilium Probum Iustinũ, li. 6. & Strabonẽ lib. 8.

11 Ratio, cur fabulam dixerit.

12 Amouet à se suspicionem assentationis.

13 Plin. l. 7. c. 37

cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices, corporis simulacra [14] ignotis nota faciebant, quę vel si nulla sint, nihilo sunt tamē obscuriores clari viri. Nec minus est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neq; pictā neq; fictam [15] imaginem suā passus est esse, quā qui in eo genere laborarunt. vnus enim Xenophontis libellus in eo rege laudādo facilè omnes imagines omnium, statuásq; superauit. Atque hoc præstantius mihi fuerit & ad animi lætitiam, & ad memoriæ dignitatem, si in [16] tua scripta peruenero, quàm si in ceterorum, quod non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam authoritas clarissimi, & spectatissimi viri, & in reip. maximis, grauissimisque causis cogniti, atque in primis probati: vt mihi non solum præconium, quod cum in Sigæum venisset [17] Alexander, ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam graue testimoniū impertitum clari hominis magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi [18] Næuianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit etiam à laudato viro. quod si à te nō impetro, hoc est, siqua te res impedierit (neque enim [19] fas esse arbitror, quicquam me rogantē abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sępe reprehēdunt. scribam ipse de me, multorum tamen exemplo, & clarorū virorum. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere [20] vitia. & verecundius ipsi de se scribant, necesse est, siquid est laudandum: & prætereant, siquid forte reprehendendum est. Accedit etiam, vt minor sit fides, minor authoritas: multi denique reprehēdant, & dicāt, verecundiores esse præcones ludorum gymnicorum, qui, cum ceteris coronas imposuerūt victoribus, eorumque nomina magna voce pronunciarunt cùm ipsi ludorum missionem corona donentur, aliū præconē

14 *Actiue posuit pro ijs qui non nouerant.*

15 *Dio Chrysostomus in orat Chorinthiaca.*

16 *A persona Lucceij.*

17 *Non satis est res preclaras gerere, sed scriptore etiam excellēti opus est.*

18 *Apud Næuiū Poetam.*

19 *Argumentū ab inimicitia.*

20 *Causa, qua ipsum a scribendo de sese deterreāt.*

adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus,&,si recipis causam nostrã, vitabimus : idque vt facias, rogamus. Ac ne forte mirere, cur cum mihi sæpè ostenderis, te accuratissimè nostrorum temporum consilia, atque euentus literis mandaturum, à te id nunc tantopere, & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quod [21] alacres animo sumus: vt & ceteri viuentibus nos ex libris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi viui gloriola nostra perfruamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium. sin autem differs me in tempus aliud, coram tecum loquar: tu interea non cessabis,& ea, quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

21 Plus significauit, quamsi dixisset cupidi, nam in alacritate motus est summa laticiæ index.

ARGVMENTVM.

Significat, Lucceij literæ consolatoriæ quantum profecerint ad eam solicitudinem minuendam, quam ex afflicta rep. capiebat.

M. T. CICERO S. D. L. LVCEIO Q. F.

13

QVANQVAM ipsa consolatio literarum tuarum mihi gratissima est: declarat enim summam beneuolentiam pari prudentia coniunctam: tamen illum fructum ex ijs literis vel maximum cepi, quod te præclare res humanas contemnentem, & optimè contra fortunam paratum, armatumq; cognoui. Quã quidem laudẽ sapientiæ statuo esse maximam, NON aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene, aut malè viuendi suspensas habere rationes. Quæ cogitatio cum mihi non omnino [1] excidisset (etenim penitus insederat) vi tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantum labefacta atque conuulsa: cui

1 Notandum ad nostrã imitationem, quot verba simul attulerit ad perficiendam, exornandamque translationem.

cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis literis, multumque profecisse sentio. Itaque hoc sæpius dicendum, tibique non significandum solùm, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis literis gratius. Ad consolandum autem cùm illa valent, quę eleganter, copioseque collegisti: tum nihil plus, quàm quòd firmitudinem, grauitatemq; animi[2] tui perspexi: quàm non imitari turpissimũ existimo.[3] Itaque hoc etiam fortiorẽ me puto, quàm te ipsum præceptorem fortitudinis, quòd tu mihi videre spẽ nonnullam habere, hęc aliquãdo futura meliora. Casus enim gladiatorij, similitudinesq; eæ, tum rationes in ea disputatione à te collectæ,[4] vetabant me reip. penitus diffidere. Itaq; alterum minus mirũ, fortiorem te esse, cùm aliquid speres: alterũ mirum spe vlla teneri. Quid est enim non ita affectum, vt id nõ deletum, extinctumq; esse fateare? Circumspice omnia membra reip. quæ notissima sunt tibi: nulllum reperies profectò, quod non fractum, debilitatumue sit. quæ persequerer, si aut melius ea viderem, quàm tu vides, aut commemorare possem sine dolore: quamquam tuis monitis, præceptisque omnis est abijciendus dolor. ergo &[5] domestica feremus, vt censes: & publica paulo etiã fortius fortasse, quàm tu ipse, qui præcipis. te enim spes aliqua cõsolatur, vt scribis nos autẽ erimus etiam in omni desperatione fortes, vt tu tamen idẽ & hortaris & præcipis. das enim mihi iucundas recordationes[6] cõscientiæ nostræ, rerũq; earum quas te imprimis authore gessimus. præstitimus enim patriæ non minus, certè, quàm debuimus: plus profectò quam est ab animo cuiusquam, aut consilio hominis postulatũ. Ignosces mihi de me ipso aliquid prædicanti. quarum enim tu rerũ cogitatione nos leuare ægritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, vt mones, quantum potero, me

2 Ab exempl

3 Atque, placeret.

4 Conspectab.. ne prorsus de rep. desperarem.

5 Opinor, Tulliola mortem.

6 Quia semper optime de rep. sensimus, quæ, iucunda recordatio.

ab omnibus molestijs & angoribus abducam: transferamque animum ad ea, 7 quibus secundæ res ornantur, aduersæ adiuuantur. tecumq; & ero tantùm, quantùm patietur vtriusque ætas & valetudo: & si esse vna minus poterimus, quam volumus, animorum tamen cõiunctione ijsdem studijs ita fruemur, vt nũquam non vnâ esse videamur. Vale.

...udium phi... ...bia signifi... ...uod coluit ...imè post as... ...lam remp.

ARGVMENTVM.

Causam quærit, cur Cicero ab vrbe tam diu absit, hortaturque vt animum à mærore abducat.

L. LVCEIVS Q. F. S. D. M. TVLLIO CICERONI M. F. 14

S.V.B.E.E.V. sicut soleo, paululo tamen etiam deterius, quàm soleo. Te requisiui sæpius vt viderem. Romæ quia postea non fuisti, quàm à me discesseras: miratus sum: quod item nunc miror. Non habeo certum, quæ te res hinc [1] maxime retrahat. si solitudine delectare, cûm scribas, & aliquid agas eorũ, quorum consuêsti, gaudeo: neque reprehendo tuum consilium. nam nihil isto potest esse iucundius, non modò miseris his temporibus & luctuosis, sed etiam tranquillis & optatis: præsertim vel animo defatigato tuo, qui nunc requiem quærit ex magnis occupationibus: vel erudito, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret, sin autem, sicut hîc dum eras, & lachrymis & tristitiæ te tradidisti: doleo, quia doles, & angere: nec possum te nõ si concedis quod sentimus, vt liberius dicamus, accusare. quid enim? tu solus aperta non [2] videbis, qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari solicitudines, quas eleuare tua te prudentia postulat? Quod si non possumus aliquid proficere

1 vrbe.

2 Id est te querelis nihil proficere.

proficere suadendo, gratia contendimus,& rogando, siquid nostra causa vis, vt istis te molestijs laxes,& ad conuictum nostrum redeas, & ad consuetudinem 3 vel nostram communem, vel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio. cupio deterrere.ne permaneas in incœpto: cùm duæ res istæ contrariæ me conturbent: ex quibus, aut in altera mihi velim,si potes,obtemperes, aut in altera non 4 offendas,Vale.

3 Aut cum cis, vt soleb vixe, aut sal solus hilariter

4 Pro offendas vt etiam li.1.ad Q.

ARGVMENTVM.

Quærenti Lucceio, cur ab vrbe abesset, eiusque mœrorem minuere conanti, respondet,& cur doleat,& cur in vrbe non viuat.

M. CICERO L. LVCEIO Q. F. S. D. 15.

OMNIS amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his literis, quas à te proximè accepi, non ille quidem mihi ignotus, sed tamẽ gratus & optatus: dicerem iucundus, nisi id verbum in omne tẽpos perdidissem,neque ob eam 1 vnam causam,quam tu suspicaris, & in qua me lenissimis & amantissimis verbis vtens, re grauiter accusas: sed quod, illius tanti vulneris quæ remedia esse debebant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicosne confugiam? quàm multi sunt? habuimus enim ferè communes: quorum alij occiderunt, alij nescio quo pacto obduruerunt. Tecum viuere possem equidem,& maximè vellem: vetustas, amor, consuetudo, studia paria: quod vinculum deest nostræ coniunctioni? possumúsne igitur esse vnà? possumus. nec mehercule intelligo quid impediat: sed certe adhuc non fuimus, cùm essemus vicini in Tusculano, in Puteolano. nam quid dicam in vrbe? in qua, cum forum cõmune sit, vicinitas non requiritur. Sed casu nescio quo in ea tẽpora nostra ętas incidit,vt,cùm maximè florere nos

1 Non tam ob amissionem reip. quàm ob amicorum aut interitum, aut absentiam. quidã enim obduruerunt, vt in patriam libertate spoliatam redire nollent.

oporteret, tum viuere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perfugium spoliato & [2] domesticis, & forensibus ornamentis, atque solatijs? Literæ, credo: quibus vtor assiduè. quid enim aliud facere possum? sed nescio quomodo ipsæ illæ excludere me, à portu & perfugio videntur: & quasi [3] exprobare, quòd in ea vita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi tẽporis. Hic tu ea me abesse vrbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odium temporum, hominum * fori, curiæ? Itaque sic literis vtor, in quibus consumo omne tempus, non vt ab his medicinam perpetuam, sed vt exiguam doloris obliuionem petam. Quod si id egissemus ego atque tu (quod ne in mentem quidem nobis veniebat propter quotidianos metus) [4] omne tempus vna fuissemus: neque me valetudo tua offenderet, neque te mæror meus. quod quantum fieri poterit, consequamur. Quid enim est vtrique nostrûm aptius? Propediem te igitur videbo. Vale.

[2] In interitum ... ep. 6. lib. 4.

[3] Oderunt enim ... pia, turpissi... ... antem, ...

** fro causis ... solebat, in ... sententiam ... dicere.*

[4] Post Pharsalicam pugnam. statim enim Cicero in Italiam rediyt.

ARGVMENTVM.

Consolatur diligenter in primis amicum, obitum liberorum immoderatius ferentem.

M. T. CICERO, S. D. TITIO. 16

ETSI vnus ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus, quòd [1] tantum ex tuis molestijs cepi doloris, vt consolatione ipse egerem, tamen cùm [2] longius a summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quàm tuus, statui nostrę necessitudinis esse, meæque in te beneuolentiæ, non tacere tanto in tuo mærore tamdiu, sed adhibere aliquam modicam consolationem, quæ leuare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio peruulgata quidem illa maximè, quam semper in o-

[1] Communicatio doloris, consolatio est.

[2] Vterque enim reip. malis angimur, tu etiam proprijs.

re atque in animo habere dubemus, [3] HOMINES, NOS VT ESSE MEMINERIMVS, ea lege natos, vt omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quo minus ea, qua nati sumus, condicione [4] viuamus: néue tam grauiter eos casus feramus quos nullo consilio vitare possumus: [5] euentisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. Neque hæ, neque cæteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris vsurpatæ, memoriæque & literis proditæ, tantùm videntur proficere debere, quantum [6] status ipse nostræ ciuitatis, & hæc perturbatio temporum perditorum: cùm beatissimi sint, qui libros non susceperunt: minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quàm si eosdem bona, aut denique [7] aliqua repub. perdidissent. Quòd si tuum te desiderium mouet, aut si tuarum rerum cogitatione mæres: non facilè exhauriri tibi istum dolorem posse vniuersum puto. sin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, vt eorum qui occiderunt, miserias lugeas: vt ea non dicam, quæ sæpientissimè & legi, & audiui, NIHIL MALI ESSE IN MORTE: in qua si resideat [8] sensus, immortalitas illa potius, quàm mors ducenda sit: sin sit [9] amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur: hoc tamen non dubitans confrmare possum, ea misceri, parari, impendêre reipub. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse videatur. quid est enim iam non modò pudori, probitati, virtuti, rectis studijs, bonis artibus, sed omnino libertati ac saluti loci? non mehercule quẽquam audiui hoc grauissimo & pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non à dijs immortalibus ereptus ex his miserijs, atque ex iniquissima conditione vitæ videretur. Quare si tibi vnum hoc detrahi potest,

3 Stultum est cõmunem legem recusare.

4 Expositi omnibus fortunæ telis.

5 Vt cogitemus quam multi liberos amiserint.

6 Qui est miserimus, vt bono viro iucunda vita esse non possit.

7 Quasi tunc nullum prorsus esset.

8 Quod probare studet in lib. de senectute.

9 Vt Arist. existimat, qui mortalem probat esse animam in Ethicis.

Cum eos vi-[10] nequid ijs, quos amâsti, mali putes contigisse: per-
at non hac luce multum erit ex mœrore tuo diminutum. relinquetur
priuatos, sed enim simplex illa iam cura doloris tui, quæ non cum
am temporũ illis communicabitur, sed ad te ipsum propriè refere-
iniquitas effugisse. tur, in qua non est iam grauitatis ac [11] sapientiæ tuæ,
Sapiens enim quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatius ca-
illa re afficitur, sum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos
præter quàm dilexeris, miseria, maloq; seiunctus. etenim eum sem-
culpa. per te & priuatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi vt sit grauitas, & constantiæ seruiendum. nam
Epi.28.li.7. quod allatura est ipsa [12] diuturnitas, quæ maximos
Statim animoque praripere. luctus vetustate tollit, id nos [13] præcipere consilio,
Simile in epist. 6. lib.6. prudentiaque debemus. Etenim si nulla vnquam fuit liberis amissis tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquãdo lugendi modum fecerit: certè nos, quod est dies allatura, id consilio antè ferre debemus: neque
14 Ante tempus consequi. expectare temporis medicinam, quam [14] repræsentare ratione possimus. His ego literis siquid profecissem, existimabam, optandum quiddam me esse assecutum: sin minus fortè valuissent, officio tamen esse functum beneuolentissimi atque amicissimi: quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusat tarditatem literarum: hortatur Sextium vt exilij casum sapienter, fortiterq; ferat.

M. T. CICERO S. D. P. SEXTIO P. F. 17.

NON obliuione amicitiæ nostræ, neque intermissione consuetudinis meæ, superioribus temporibus ad te nullas literas misi, sed quòd priora
1 Exilium suum significat. tempora in ruinis reip. [1] nostrisque iacuerunt: posteriora autem me à scribendo tuis iniustissimis atque
2 Exilium intelligit Sextij. acerbissimis [2] incommodis retardarunt. Cum verò & interuallum iam satis longum fuisset, & tuam virtutem

tem, animiq; magnitudinem diligētius essem mecum recordatus, non putaui esse alienum institutis meis hæc ad te scribere. Ego te P. Sexti & primis temporibus illis, quibus in inuidiam absens & in crimen vocabáre, defendi: & cùm in tui [3] familiarissimi iudicio ac periculo tuum crimen coniungeretur, quàm potui accuratissimè te, tuamq; causam [4] tutatus sum: & proximè recenti aduentu meo cùm rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si affuissem: tamen nulla re saluti tuæ defui. cumque eo tempore inuidiæ annonæ inimici non solùm tui, verùm etiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicij, multaque alia reipub. vitia plus quam causa ipsa, veritasque [5] valuissent: Publico tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem omnibus officijs amicitiæ diligenter à me, sanctéq; seruatis, ne hoc quidem prætermittendum esse duxi, te vt hortarer, rogaremq; vt & hominem te, & virum esse meminisses, id est, vt & communem, incertumq; casum, QVEM NEQVE VITARE QVISQVAM NOSTRVM NEQVE PRAESTARE VLLO PACTO POTEST, sapienter ferres: & dolori [6] fortiter, ac fortunæ resisteres: cogitaresque & in nostra ciuitate, & in ceteris, quæ rerum potitæ sunt, multis fortissimis atque optimis viris, iniustis iudicijs [7] tales casus accidisse. Illud vtinam ne verè scriberem, ea te [8] rep. carere, in qua neminem prudentem hominem res vlla delectet. De tuo autem filio vereor, ne, si nihil ad te scripserim, debitū [9] eius virtuti videar testimoniū non dedisse. sin autē omnia, quæ sentio, perscripserim, ne refricem meis literis desiderium ac dolorem tuum. Sed tamen prudentissimè facies, si illius pietatem, virtutē, industriam, vbicunq; eris, tuam esse * tecum esse duces. NEC ENIM MINVS NOSTRA SVNT, quæ

3 *Milonis.*

4 *Extat orati. pro P. Sexti.*

5 *Id est cum iudicio condemnatus esses.*

6 *Hoc refertur ad dictionem, virum.*

7 *Ab exemplis.*

8 *A statu reip.*

9 *A Sextij filio.*

**Omissa copula. vt epist. 24. & 38. li. 13.*

animo cóplectimur, quàm quę oculis intuemur. Quámobrem & illius eximia virtus, summusq́; in te amor, magnæ tibi consolationi debet esse: & nos,[10] ceteriq́; qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, semperq́; pendemus & maximè animi tui conscientia, cum tibi nihil meritò accidisse reputabis, & cùm illud adiunges, HOMINES SAPIENTES TVRPITVDINE, non casu: & delicto suo, non aliorum [11] iniuria commoueri. Ego & memoria nostrę veteris amicitiæ, & virtute atque obseruantia filij tui admonitus, nullo loco deero neque ad cósolandum, neque ad leuandum fortunam tuam, Tu siquid ad me fortè scripseris, perficiam ne te frustra scripsisse arbitrêre. Vale.

10 a- ... quasi non iu- ... amnatus es-

ARGVMENTVM.

Argumentis vtitur septem, vt Fabium exulem consoletur.

M. T. CICERO S. D. T. FABIO. 18.

ETSI egomet, qui te [1] consolari cupio, consolandus ipse sum, propterea quòd nullam rem grauius iamdiu tuli, quam incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor solùm, sed etiam pro amore nostro rogo atque oro, te colligas, virumq́; præbeas: & qua [2] condicione omnes homines, & quibus [3] temporibus nati simus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quàm [4] fortuna abstulit, propterea quòd adeptus es, quod non multi homines noui: amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Et deniq; videtur códitio [5] impendêre legũ, iudiciorũ, temporum, vt optimè actum cũ eo videatur esse, qui quàm leuissima pæna ab hac rep. discesserit.[6] Tu verò, qui & fortunas & liberos habeas, & nos, ceterosq́; necessitudine & beneuolétia tecum coniunctissimos: quiq; magnam facultatem sis habiturus nobiscũ, & cum omnibus tuis viuen-

1 A dolore suo. nam genus est cõsulationis, cum nos quoque dolere significamus

2 A communi condicione.

3 A temporum statu.

4 A comparatione bonorum.

5 A metu publicæ calamitatis.

6 A spe restitutionis.

viuendi: & cùm vnum sit iudiciū ex tam multis, quod reprehendatur, vt quod [7] sententia, eaq; dubia, potétiæ alicuius condonatum existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quàm leuissimè ferre. [8] Meus animus erit in te, liberosq; tuos semper quem tu esse vis, & qui esse debet. Vale.

7 Ab opinione hominum.

8 Ab officio

ARGVMENTVM.

Rufo, paullo ante quæstori suo in prouincia, suadet, vt in bello ciuili Pompeium sequatur.

CICERO RVFO. 19

ETSI [1] mihi nunquam dubium fuit, quin tibi essem charissimus, tamen quotidie magis id perspicio: extatq; id quod mihi ostenderas quibusdam literis, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quàm in prouiucia fuisses (etsi meo iudicio nihil ad tuum prouinciale officium addi potest) quo liberius iudicium esse posset tuum. Itaque me & superiores literæ tuæ admodum delectauerunt, quibus & expectatum meum aduentū abs te amanter videbam, & cùm aliter res cecidisset, ac putasses, te meo consilio magnopere esse lætatum: & his proximis literis magnum cepi fructum & iudicij, & offici- tui: iudicij quod intelligo, te, id quod omnes fortes ac boni viri facere debent, nihil putare vtile esse, nisi quod [2] rectum honestumq; sit: officij, quod te mecum, quodcunque cepissem consilij, policeris fore: quo neque mihi gratius, neque, vt ego arbitror, tibi honestius esse quicquam potest. Mihi consilium captum iamdiu est: de quo ad te, non quo celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio cōsilij tali tépore quasi quædā admonitio videtur esse officij, vel potius efflagitatio ad coeundam societatem vel periculi, vel laboris. Cùm verò ea tua sit voluntas, humanitas, beneuolentia erga me libenter amplector

1 Aduerte in plerisq; epistolis insinuationem esse quandam ad beneuolentiam in principio.

2 De ciuili parte eligenda.

talem animum, sed ita. (non enim dimittam pudorẽ in rogando meum) si feceris id, quod ostendis magnam habebo gratiam : si non feceris, ignoscam & 3 alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. est enim res profecto maxima[4] quid rectum sit, apparet : quid expediat, obscurum est: ita tamen, vt si non ij sumus, qui esse debemus, id est, studio digni, & literis nostris, dubitare non possimus quin ea maximè cōducant, quæ sunt rectissima. Quare tu, si simul [5] placebit, statim ad me venies: sin idem placebit, atque eodem, nec continuò poteris:[6] omnia tibi vt nota sint, faciã quicquid statueris, te mihi amicũ: sin id, quod opto, etiã amicissimũ iudicabo. Vale.

Si te ciuilibus ... mus immiscere ... ris.

... epist. 1. ... b. 4.

... t ad Pompe... ũ simul eamus.

6 Quidquid sta... uam & de dis... cessu, & de tempore.

ARGVMENTVM.

Purgatio Ciceronis ad Rufum, quæstorem antea suum in Cilicia de rationibus prouincialibus. obscura epistola, sed adyciemus in margine, quæ magnam partem illustrent.

CICERO RVFO. 20.

QVo modo potuissem, te conuenissem, si eò quò constitueras, venire voluisses. Quare etsi mei commodi causa commonere me noluisti : tamen ita existimes velim, me antè laturum fuisse, si ad me [1] misisses, voluntatem tuam commodo meo. Ad ea quæ scripsisti: commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tulius scriba meus adesset à quo mihi exploratum est, in orationibus duntaxat referendis (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam. deinde si rationum [2] referendarũ ius vetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes nisi tecum pro coniunctione nostræ necessitudinis cōtulissem, cōfecissemq; non fuisse. Quod igitur fecissem ad vrbẽ, si consuetudo pristina maneret: id (quãdo lege Iulia relinquere ratio-

Hic est L. Messinius Rufus quæstor Ciceronis ep. 26. lib. 13.

1 Si nuntiasses te venisse quo constitueras.

2 Mos vetus erat vt ad vrbem ..., qui proconsul ... erat, cum quæ... ore suo ratio... es conferret ... rius quam ad ... rariũ referret.

rationes in prouincia necesse erat, easdéq; totidé verbis referre ad ærariū) feci [3] in prouincia: neque ita feci, vt te ad meum arbitrium adducerē, sed tribui tibi tantum, quantū me tribuisse nunquam pœnitebit. totum enim scribam meum, quem tibi video nunc esse suspectum, tibi tradidi. tu ei M. Mindium fratrem tuū adiunxisti. Rationes confectæ me absente sunt tecū: ad quas ego nihil adhibui præter [4] lectionem. Ita accepi librum à meo seruo scriba, vt eūdem acceperim à fratre tuo. si honos is fuit, maiorem tibi habere nō potui, si fides, maiorem tibi habui, quā pœnè ipsi mihi: si prouidendū fuit, nequid aliter, ac tibi & honestū & vtile esset, referretur: non habui cui potius id negotij darem, quàm M. Tulio Laureæ. Illud quidem certe factū est, quod lex iubebat, vt apud duas ciuitates, Laodiceensem & [5] Apameensem, quæ nobis maximæ videbantur, quoniā ita necesse erat rationes confectas & consolidatas deponeremus. Itaque huic loco primum respōdeo, me, quanquam iustis de causis rationes [6] deferre properârim, tamē te expectaturum fuisse, nisi in prouiucia relictas rationes pro relatis haberem. De Volusio quod scribis, non est id rationum. docuerunt enim me periti homines: in his cùm omnium peritissimus, tum mihi amicissimus C. Camillus ad Volusium [7] transferri nomen, à Valerio non potuisse, sed prædes Valerianos teneri. Nèque id erat LLS XXX. vt scribis, sed LLS XIX. erat enim curata nobis pecunia Valerij mancipis nomine: ex qua reliquum quod erat in rationibus, retuli. Sed sic me & liberalitatis fructu priuas, & diligentiæ, & (quod minime tamen laboro) mediocris etiam prudentiæ: liberalitatis, quòd mauis scribæ mei beneficio quàm meo, legatū meum, præfectumq; maxima calamitate leuatos, cum præsertim non deberēt esse obligati: diligentiæ, quòd existmas de tanto officio meo, tanto

3 Contuli eas tecum in prouincia ex Cæsaris lege. vide epi. 17. li. 2.

4 Cōfectas à scriba meo & fratre tuo legi.

5 Epist. 17 li. 2.

6 Quærebatur Rufus quod rationes deferre ad ærariū nimiu properasset, quædam enim corrigi cupiebat.

7 Quod Rufus petierat.

etiã periculo nec ſciſſe me quicquam, nec cogitaſſe: ſcribam quicquid voluiſſet, cùm id mihi ne recitaſſet quidem [8] retuliſſe: prudentiæ, quòd rem à me non inſipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putas. nam & voluſij liberandi meum fuit conſilium & vt multa tã grauis Valerianis prædibus ipſique T. Mario depelleretur, à me inita ratio eſt: quam quidem omnes non ſolum probant, ſed etiam laudant. & ſi verum ſcire vis, hoc vni ſcribæ meo intellexi non nimium placere. Sed ego putaui eſſe viri boni, cum populus ſuum ſeruaret, conſulere fortunis tot vel amicorum uel ciuium. Nam de Luceio ita eſt actum, vt authore Cn. Pompeio, iſta [9] pecunia in fano poneretur, id ego agnoui meo iuſſu eſſe factum, qua pecunia Pompeius eſt vſus, vt tuo, quam tu depoſueras, Sextius. Sed hoc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animaduertiſſe moleſtè ferrem, vt aſcriberem, te in fano pecuniam iuſſu meo depoſuiſſe niſi iſta pecunia grauiſſimis eſſet, certiſſimiſque monumentis teſtata, cui data, quo S.C. quibus tuis, quibus meis literis P. Sextio tradita eſſet. Quæ cùm viderem tot veſtigijs impreſſa vt in his errari non poſſet: non [10] aſcripſi id, quod tua nihil referebat: ego tamen aſcripſiſſe malem quando id te video deſiderare. Sicut ſcribis tibi id eſſe referẽdum, idè ipſe ſentio: neque in eo quidquam a meis rationibus diſcrepabunt tuæ. Addes enim tu meo iuſſu: quod ego nũquam addidi, nec cauſa eſt, cur negem: nec ſi eſſet & tu nolles, negarem. Nam de L L S non gentis millibus certè, ita relatum eſt, vt tu, ſiue fater tuus referrri voluit. Sed ſiquid eſt, quando te Luceio parũ gratum eſt quod ego in rationibus referendis etiamnum corrigere poſſim: de eo mihi, cum s. c. non ſum vſus, [11] quid per leges liceat cõſiderandum eſt. te certè pecuniæ exactę rationẽ referre ex meis rationibus relatis

8 In rationes.

9 Quam tu in fano poſuiſti meo iuſſu: quod nunc quèreris a me eſſe in rationibus referendis prætermiſſum.

10 Non ſcripſi in rationibus, meo iuſſu a te eſſe poſitam.

11 Tacitè oſtendit, ſe nihil illius cauſa facturum, quod per leges non liceat.

relatis non oportuit, nisi quid me fallit: sunt enim alij peritiores. Illud caue dubites, quin ego omnia faciam, quæ interesse tua aut etiã velle te existimem, si vllo modo facere possim. Quod scribis de beneficijs, scito à me & tribunos mil. & præfectos, & contubernales duntaxat meos* delatos esse: in quo quidem ratio me fefellit, liberum enim mihi tempus ad eos deferendos existimabam dari: postea certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulissem. Sanè molestè tuli, non illa beneficia tuæ potius ambitioni reseruata esse, quàm meæ, qui ambitione nihil vterer, de centurionibus tamen, & de tribunorum mil. contubernalibus res est in integro, genus enim horum beneficiorum definitũ lege non erat. Reliquum est de L L S centum milibus: de quibus memini mihi à te Myrina literas esse allatas non mei errati, sed tui: in quo peccatum videbatur esse si modo erat [12] fratris tui, & Tullij. sed, cum id corrigi non posset, quòd iam depositis rationibus ex prouincia decessissemus: credo, me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea spe facultatum, quam tum habemus, quam humanissimè potuerim, rescripsisse. sed neque tum me humanitate mearum literarum obligatum puto, neque tuam hodie epistolam de [13] L L S centum milibus sic accepisse, vt ij accipiunt, quibus epistolæ per hæc tempora molestæ sunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam quæ ad me saluis legibus peruenisset, Ephesi apud [14] publicanos deposuisse id fuisse L L S X X I I. millia: eam omnem pecuniam Pompeium abstulisse. quod ego siue æquo animo fero, siue iniquo, tu de L L S, centum millibus æquo animo ferre debes, & existimare, eo minus ad te vel de tuis [15] cibarijs, vel de mea liberalitate peruenisse. Quod si mihi expensa ista H.S. [16] centum millia tulisses: tamen, quæ tua

** Vide scholium in extremo libro.*

12 Qui rationes me absente confecerant.

13 Qua mutua petebas.

14 Videtur exponendum, bis vicies millies.

15 Publicè datis.

16 Possessionem lege Cæsaris æstimatam.

est suauitas, quique in me amor, nolles à me hoc tempore æstimationem accipere. nam numeratum si cuperem, non erat. Sed hæc iocatum me putato, vt ego te existimo. Ego tamen, cum Tullius rure redierit mittã eum ad te, siquid ad rem putabis pertinere. Hãc epistolam cur non scindi velim, causa nulla est. Vale.

ARGVMENTVM.

Cupidum se esse significat Mescinij videndi: eumq; hortatur, vt acerbitatem temporum literarum studio, optimaque conscientia recordatione mitiget.

M. CICERO. S. D. L. MESCINIO. 21

GRATAE mihi tuæ literæ fuerunt: ex quibus intellexi, quod etiam sine literis arbitrabar, te summa [1] cupiditate affectum esse videndi mei. Quod ego ita libenter accipio, vt tamen tibi non concedam: nam tecum esse, ita mihi omnia, quæ opto, contingãt, vt vehementer velim. Etenim cum esset maior & virorum, & ciuium bonorum, & [2] iucundorum hominum, & amantium mei copia, tamen erat nemo, quicum essem libentius, quam tecum, & pauci quibuscum æque libenter: hoc vero tempore, cum alij interierint, alij absint, alij mutati voluntate sint, vnum medius fidius tecum diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum viuo necessario. Noli enim existimare, mihi non solitudinem iucundiorem esse, qua tamen ipsa vti non licet, quam sermones [3] eorum, qui frequentant domum meam, excepto vno, aut ad summũ altero. Itaque vtor eodem perfugio, quo tibi vtendum censeo literulis nostris: præterea etiam conscientia consiliorum meorum, ego enim is sum, quemadmodum tu facillimè potes existimare, qui nihil vnquam mea potius, quam meorum ciuium causa fecerim:

1 Idem alijs verbis ep. 11. li. 2. De cupiditate.

2 Bonitas, iucũditas, & amor, causæ cur amemus, vnaq; esse cupiamus vide ep. 24. lib. 9.

3 Cæsaris familiarium.

fecerim: cui nisi [4] inuidisset is quem tu nunquam amasti (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. Ego sum is, qui nullius vim plus valere volui, quàm honestum otium: idemque cum [5] illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram: [6] quauis tuta conditione pacem accipere malui, quàm viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc & multa alia coram breui tempore licebit. neque me tamen vlla res alia Romæ tenet, nisi expectatio rerum [7] Africanarum. videtur enim mihi res in propinquum adducta discrimen. Puto autem nonnihil mea interesse: quanquam id ipsum, quid intersit, non sanè intelligo: veruntamen, quicquid illinc nuntiatum sit, non longè abesse à consilijs amicorum. est enim res ipsa iam in eum locum adducta, vt, quanquam multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamen inter [8] victorias, non multum interfuturum putem. Sed planè animus, qui dubijs rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis, confirmatus est multum: quem etiam superiores tuæ literæ confirmarunt: ex quibus intellexi, quam fortiter iniuriam ferres, iuuitque me tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas literas profuisse, verum enim scribam: teneriore mihi animo videbare, sicut omnes ferè, qui vita ingenua, in beata ciuitate, & libera viximus. Sed vt illa [9] secunda moderatè tulimus, sic hanc non solum aduersam, sed etiam funditus [10] euersam fortunam fortiter ferre debemus: vt hoc saltem in maximis malis boni consequamur, vt mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea quod [11] nullũ sensum esset habitura, nunc sic affecti nõ modo contemnere audeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruere isto otio: tibique persuade, PRAETER CVLPAM AC PEC-

4 *Pompeius.*

5 *Cæsariana.*

6 *etiam si esset minus honesta.*

7 *Ex vna parte Cæsar fuit, ex altera Scipio & Iuba rex.*

8 *Vtriusque victoriam fore crudelem putat vide ep. 9. & 14. lib. 4.*

9 *Cum resp. florebat.*

10 *Cum Cæsari seruiamus.*

11 *Rerũ humanarum. nam immortales animos putat, idque nititur probare in li. de senectute.*

CATVM, quo semper caruisti, & carebis, homini acidere mihi posse, quod sit horibile aut pertimescendum. Ego, si videbitur recte fieri posse, ad te veniam breui: siquid acciderit, vt mutandum consilium sit, te certiorum faciam stat m. tu ita fac cupidus mei videndi sis vt istinc te ne moueas tam infirma valetudine, nisi ex me prius quæsieris, per literas, quid te velim facere. Me velim, vt facis, diligas: valetudinique tuæ, & tranquillitati animi seruias. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER VI. AD A. TORQVATVM, ET CETEROS.

ARGVMENTVM.

Manlium Torquatum, qui Pompeianas partes secutus erat, consolatur in eo quod Roma non sit, & aliquam simul spem reditus ostendit.

M. CICERO S. D. A. TORQVATO. 1

ETSI [1] ea perturbatio est omniũ rerum, vt suæ quenque fortunæ maximè pœniteat: nemoque sit, quin vbiuis, quam ibi, vbi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore bono viro Romæ esse miserrimum sit. nam, etsi quocunque in loco quisquis est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum & suarum: tamen [2] oculi augent dolorem, qui ea quæ ceteri

1 Consolatur à communi hominum conditione & aduerte, in principio huius epistola quater esse repetitum, etsi tamen quod in nobis vitio duceretur.

2 Aurium sensum plus doloris afferre, quam oculorum, dixit supra ad marcellum. ep. 9. lib. 4 oratorũ, hoc est eisdem rebus, si res postulet, vel contrarijs vti

ceteri audiũt intueri coguntur, nec auertere à miſerijs cogitationem ſinunt. Quare etſi multarum rerũ deſiderio te angi neceſſe eſt: tamen illo dolore, quo maximè te confici audio, quòd Romæ non ſis, animum tuum libera. Etſi enim cum magna moleſtia tuos, tuàque deſideras, tamen illa quidem, quæ requiris, ſuum ſtatum tenent; nec melius, ſi tu adesſes, tenerent, nec ſunt vllo in proprio periculo. Nec debes tu, cùm de tuis cogitas, aut præcipuam aliquã fortunam poſtulare aut communem recuſare. De te autem ipſo, Torquate, eſt tuum ſic agitare animo, vt non adhibeas in conſilium cogitationum tuarum, deſperationem aut timorẽ. nec enim is, qui in te adhuc iniuſtior, quam tua dignitas poſtulabat, fuit, nõ magna ſigna dedit animi erga te mitigati. nec tamen is ipſe, à quo ſalus petitur, habet explicatam aut exploratam rationem ſalutis ſuæ. CVMQVE omnium bellorum exitus incerti ſint; [3] ab altera victoria tibi periculum nullum eſſe perſpicio, quod quidem ſeiũctum ſit ab omnium interitu: [4] ab altera te ipſum nũquam timuiſſe, certò ſcio. [5] Reliquum eſt, vt te idipſum, quod ego quaſi conſolationis loco pono, maximè excruciet, cõmune periculum reip. cuius tãti mali quamuis docti viri multa dicant, tamen vereor, ne conſolatio nulla poſſit vera reperiri, præter illã, quæ tanta eſt, quantum in cuiuſq; animo roboris eſt atque neruorũ. Si enim [6] BENE SENTIRE, RECTEQVE FACERE, ſatis eſt ad bene beateque viuendum: vereor, ne eum qui ſe optimorum conſiliorum conſcientia ſuſtentare poſſit, miſerum eſſe, nefas ſit dicere. Nec enim nos arbitror victoriæ præmijs ductos, patriam olim & liberos & fortunas reliquiſſe: ſed quoddam nobis [7] officium iuſtum & pium & debitum reip. noſtræq; dignitati videbamur ſequi: nec, cùm id faciebamus, tam eramus amentes, vt explorata nobis

3 A Cæſare.

4 A Pompeio.

5 Cùm tam oſtẽderim tibi de te ipſo nihil eſſe timendum.

6 A conſcientia conſolationem hauriri vult.

7 Bonus vir non ſpe ſequitur, ſed officium. Vide ep. 5. lib. 9.

esset victoria. Quare si id euênit, quod ingredientibus nobis in causam propositum fuit accidere posse: non debemus ita cadere animis, quasi aliquid euenerit, quod fieri posse nunquam putaremus. Simus igitur ea mente, quam ratio & veritas præscribit: vt nihil in vita nobis præstandum præter culpam putemus: eaq; cùm careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Atque hæc cò pertinet oratio, vt [8] perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur. Sed si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicunque status est futurus, carere non debes. Atque hoc mihi scribenti veniebat in mentem, me eum esse, cuius tu [9] desperationem accusare solitus esses, quemque authoritate tua cunctantem & diffidentem excitare. Quo quidem tempore non ego causam nostram, sed consilium improbabam. serò enim nos ijs armis aduersari videbam, quæ multo ante [10] confirmata per nosmetipsos erant: docebamque pilis, & gladijs, non consilijs, neque authoritatibus nostris, de iure publico disceptari. Neque ego, ea quæ facta sunt, fore cùm dicebam, diuinabam futura: sed quod & fieri posse, & exitiosum fore, si euenisset, videbam, id ne accideret, timebam: præsertim cum, si mihi alterutrum de euentu atque exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod euenit, exploratius possem [11] promittere. ijs enim rebus [12] præstabamus, quæ non prodeunt in aciem: vsu autem armorum & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animũ nunc adhibe quæso, quo me tum esse oportere censebas. Hæc cò scripsi, quòd mihi Philargyrus tuus omnia de te requirenti, fidelissimo animo (vt mihi quidem visus est) narrauit, te interdum [13] sollicitum solere esse vehementius: quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua republica [14] futurus qui esse debes; aut perdita, non afflictio-

8 Si essent perditæ res, tamen te tua virtus Torquate, consolari deberet.

9 In causa Pompeiana.

10 Cum Cæsari Gallias in alterũ quinquennium prorogauimus. Ep. 7. lib. 4.

11 De Cæsaris victoria.

12 Idem alijs verbis. ep. 7. lib. 4.

13 Epist. 3. lib. 4.

14 In summa dignitate.

re condicione, quàm ceteri. Hoc verè tempus, quo examinati omnes, & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quòd & in ea [15] vrbe es, vbi nata & alta est ratio ac moderatio vitæ: & habes Ser. [16] Sulpicium, quem semper vnicè dilexisti: qui te profectò & beneuolentia & sapientia consolatur, cuius si essemus & authoritatem & [17] consilium secuti: togati potius potentiam, quàm armati victoriam subijssemus. Sed hæc longiora fortasse fuerūt, quàm necesse fuit: illa, quæ maiora sunt, breuius exponam. Ego habeo cui plus, quam tibi, debeam, neminem: quibus tantum debebam, quantum tu intelligis, eos mihi huius belli casus eripuit. Qui sim autem hoc tempore [18] intelligo. sed quia NEMO est tam afflictus, qui si nihil aliud studeat, nisi id quod agit, non possit nauare aliquid & efficere: omne meum consilium, operam, studium certè velim existimes tibi, tuisque liberis esse [19] debitum. Vale.

15 Athenis ep. 3.

16 Achaia præfectum epi. 4. lib. 4. & 6. huius lib.

17 Consulit Sulpicius bellum ciuile fugiendum. epi. 4. lib. 4.

18 Sine vlla videlicet authoritate.

19 Deditum, videtur legendum: vt se aliquid nauaturum promittat.

ARGVMENTVM.

Primùm se excusat, quòd minùs sæpe scribat: deinde, de reditu Torquati esse impetratum, significat: & consolationis loco subiungit, nihil ei præcipue timendum.

M. T. CICERO S. D. A. TORQVATO. 2.

PETO à te, ne me putes obliuione tui rarius ad te scribere, quàm solebam, sed aut grauitate valetudinis, qua tamen iam paululum videor [1] leuari: aut quòd absim ab vrbe, vt, qui ad te proficiscantur, scire non possim. Quare velim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum beneuolentia tenere, tuásque omnes res non minori mihi curæ, quàm meas, esse. Quòd maiore in varietate versata est [2] adhuc tua causa, quàm homines aut volebant, aut opinabantur: mihi crede, non est, pro malis temporum, quòd molestè feras. necesse est enim,

1 Translatū verbum quia dixerat, grauitate.

2 Ergo de reditu Torquati erat impetratum.

3 Continuis bellis vexari.

4 Pompeianos.

5 Orator ille summus.

6 Quia nihil est praeterea, quod consolari possit.

7 Qui perditus plane non est.

8 Epist. 1.

aut armis [3] vrgeri rempub. sempiternis: aut his positis, recreati aliquando, aut funditus interire. Si arma valebunt: nec eos: à quibus reciperis, vereri debes, nec eos, [4] quos adiuuisti, si armis aut condicione positis, aut defatigatione abiectis, aut victoria detractis, ciuitas respirauerit: & dignitate tua frui tibi, & fortunis licebit. sin omnino interierint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentissimus M.[5] Antonius iam tum timebat, cùm tantum instare malorum suspicabatur: misera est illa quidem consolatio, tali praesertim ciui & viro, sed tamen [6] necessaria: NIHIL esse praecipuè cuiquam dolendum in eo, quod accidit vniuersis. Quae vis insit in his paucis verbis) plura enim committenda epistolae non erant) si attendes, quod facis, profectò etiam sine meis literis intelliges, te aliquid habere, quod speres: nihil, quod aut [7] hoc, aut aliquo reip. statu timeas: omnia si interierint, cùm superstitem te esse reip. ne, si liceat, quidem velis, ferendam esse fortunam, praesertim quae [8] absit à culpa. Sed haec hactenus. Tu velim scribas ad me quid agas, & vbi futurus sis: vt aut quò scribam, aut quò veniam, scire possim. Vale.

ARGVMENTVM.

Consolari vult: sed, quia nihil aliud ad consolandum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum consiliorum conscientiam.

M. T. CICERO S. D. TORQVATO. 3.

1 Virtus est in aduersis fortiter ferendis.

SVPERIORIBVS literis beneuolentia magis adductus, quàm quòd res ita postularet, fui longior, neque enim confirmatione nostra egebat [1] virtus tua: neque erat ea mea causa atque fortuna, vt, cui ipsi omnia deessent, ego alterum confirmarem. Hoc item tempore breuior esse debeo. siue enim tum nihil opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc

opus

opus est: siue tum opus fuit, illud satis est, præsertim cùm accesserit nihil noui. nam etsi quotidie aliquid audimus [2] earum rerum, quas ad te perferri existimo: summa tamen eadem est, & idem exitus: quem ego tam [3] video animo, quàm ea, quæ oculis cernimus. Nec verò quidquam video, quod non idem te videre certò sciam. nam, etsi, quem exitum acies habitura sit, diuinare nemo potest: tamen & belli exitum video: &, si id minus, hoc quidem certè, cùm sit necesse [4] alterutrum vincere, qualis futura sit vel hæc, vel illa victoria. idque cùm optimè perspexi, tale video, nihil vt mali videatur esse futurum, si id vel ante acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur, ITA ENIM VIVERE, VT NON SIT VIVENDVM, miserrimum est: [5] mori autem nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem. Sed in ea es [6] vrbe, in qua hæc, vel plura, & ornatiora parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo, ETSI LEVIS EST CONSOLATIO EX MISERIIS ALIORVM, nihilo te nunc maiore in discrimine esse, quàm quenuis aut eorum, qui [7] discesserint, aut eorum, qui remanserint. alteri dimicant: alteri victoré timent. Sed hæc consolatio leuis: illa grauior, qua te vti spero: ego certè vtor, nec enim dum ero, angar vlla re, cùm omni vacem culpa: &, si non ero, sensu omnino carebo. sed rursus γλαυκ' εις αθηνας, qui ad te hæc. [8] Mihi tu, tui, tua omnia maximę curæ sunt, & dum viuam, erunt. Vale.

2 Quæ geruntur in Hispania.
3 Epist.12.lib.5. dixit, cernere animo.
4 Vtriusque victoriam video crudelem ep.9. & 14.lib.4.& 1. & sequenti huius lib.
5 Quod ad timorem proponitur.
6 Athenis ep.1. & in Bruto in extremo.
7 A bello: qui victorem timēt.
8 Officio fere solet Cicero epistolas claudere. quod exempla declarant.

ARGVMENTVM.

Consolatoria epistola, rationibus vndecunque collectis: sed, si cōsideras, desperationem potius continet.

M. T. CICERO S. D. A. TORQVATO. 4

NOVI, quod ad te scriberem, nihil erat: & tamen siquid esset, sciebam te à tuis certiorem fie-

ri solere, de futuris autem rebus etsi semper difficile est dicere; tamen interdum coniectura possis propius accedere, cùm res est eiusmodi, cuius exitus præuideri possit. nunc tantum videmur intelligere, non [1] diuturnum bellum fore: etsi id ipsum nonnullis videatur secus. Equidem cùm hæc scribebam, aliquid iam actum putabã: non quòd ego certò scirem, sed quòd non difficilis erat coniectura. nam cùm [2] OMNIS belli mars communis, & cum semper incerti exitus prœliorum sunt, tum hoc tempore ita magnæ vtrimq; copiæ, ita paratæ ad pugnandum esse dicuntur, vt, vtercunq; vicerit, non sit mirum futurum. Illa in dies singulos magis, magisque opinio hominum confirmatur, etiamsi inter causas amorum aliquantum intersit; tamen inter victorias non multum interfuturum. [3] alteros propemodum iam sumus experti: de altero nemo est quin cogitet, quam sit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco si videor augere dolorem tuũ, quem consolando leuare debebam, fateor, me cõmunium malorũ consolationem nullam inuenire præter illam, quæ tamen, si possis eam suscipere, maxima est, quaque ego quotidie magis vtor: CONSCIENTIAM [4] rectæ voluntatis maximam consolationem esse rerum incommodarum: nec esse vllum magnum malum præter culpam. à qua quando tantùm absumus, vt etiam optimè senserimus, euentusque magis nostri consilij, quàm consilium reprehendatur: & quoniam præstitimus quod debuimus: moderatè quod euenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non sumo, vt te consoler de communibus miserijs, quæ ad consolandũ, maioris ingenij, & ad [5] ferendum singularis virtutis indigent. Illud cuiuis facilè est docere, cur pręcipuè tu dolere nihi debeas. eius enim. qui tardior in te leuando fuit, quàm fore putaramus, non est mihi dubia de tua salute sententia: de alijs autem non arbitror te expectare

1 *Inter Cæsarem & reliquias Pompeianarum partium in Hispania pugnantes.*

2 *Omnis fortuna belli.*

3 *Pompeianos. vide ep. 12. lib. 3.*

4 *Semper vbi ad consolandum alia desunt, ad hanc rationem decurrit.*

5 *Cum verbo ferre virtutem coniungit.*

ctare quid sentiam. Reliquũ est vt te angat, quòd absis à tuis tãdiu. res molesta, præsertim ab ijs [6] pueris, quibus nihil potest esse [7] festiuius. Sed vt antea ad te scripsi, tempus est huiusmodi, vt suam quísque condicionẽ miserrimã putet: &, vbi quisque sit, ibi esse minimè velit. Equidem, nos quòd Romæ sumus, miserrimũ esse duco: non solùm quòd in omnibus malis acerbius est [8] videre, quàm audire: sed etiam quòd ad [9] omnes casus subitorũ periculorum magis obiecti sumus, quàm si abessemus. etsi me ipsum consolatorẽ tuum nõ tãtùm literæ, quibus semper studui, quantũ longinquitas tẽporis mitigauit. Quanto [10] fuerim in dolore, meministi in quo prima illa cõsolatio est, vidisse me plus, quàm ceteros, cùm [11] cupiebam quamuis iniqua cõdicione pacẽ. quod etsi casu, non diuinatione mea factum est: tamen hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod [12] mihi ad consolationẽ cõmune tecũ est, si iam vocer ad exitũ vitæ, non ab ea rep. auellar, qua carendũ esse doleam, pręsertim cùm id sine [13] vllo sensu futurũ sit. Adiuuat etiã ætas, & acta iam vita, quæ cũ cursu suo bene confecto delectatur, tũ vetat in eo vim timere, quo nos iam natura ipsa pęnè perduxerit. Postremo is [14] vir, vel etiã ij viri hoc bello ociderũt, vt impudentia videatur eandẽ fortunã, si res cogat, recusare. Equidẽ mihi omnia propono: nec vllũ est tantum malum, quod non putem impẽdêre. SED CVM plus in metuendo mali sit, quàm in illo ipso, quod timetur, desino: præsertim cùm id [15] impendeat, in quo non mòdo dolor nullus, verùm finis etiã doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, vel plura potius, quàm necesse fuit. facit autẽ non loquacitas mea, sed beneuolentia longiores epistolas. 16 Seruium discessisse Athenis, molestè tuli. nõ enim dubito, quin magnæ tibi leuationi solitus sit esse quotidianus congressus, & sermo cũ familiarissimi hominis, tum optimi &

6 Torquati filÿ
7 Festiuitas in pueris amabilis. ep. 10. lib. 1. ad Att.
8 Epist. 9. lib. 2.
9 Ad minuẽdũ Torquati desiderium.
10 Belli ciuilis initio.
11 Conscientia.
12 A statu reip.
13 Eripit sensum mortuis, ex Aristotelis sententia in Ethicis.
14 Pompeius Magnus.
15 Interitus.
16. Sulpicium vide ep. 4. lib. 4. & 6. huius lib.

prudentissimi viri Tu velim te, vt debes & soles, tua virtute sustentes. Ego, quæ te velle, quæq; ad te & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiosè diligenterque curabo. Quæ cùm faciam, beneuolentiam tuam erga me imitabor, merita non 17 assequar. Vale.

17 Vide similem sententiam, alijs verbis expressā, ep. 8. lib. 1. in fine.

ARGVMENTVM.

Cæcinam, qui pro Pompeio contra Cæsarem pugnauerat, patria carentem, bene sperare iubet: seque ei nulla in re defuturum pollicetur.

M. CICERO A. CAECINAE. S. D. 5

QVotiescunque filium tuum[1] video (video autem ferè quotidie) polliceor ei studium quidem meum & operā sine vlla exceptione, aut laboris, aut occupationis, aut tēporis: gratiam autē aut authoritatē cū hac exceptione, QVANTVM VALEAM, quantūq; possim. Liber tuus & lectus est, & legitur à me diligēter, & custoditur diligētissimè. Res & fortunæ tuæ mihi maximę curę sunt, quæ quidem quotidie faciliores mihi & meliores videntur, multisq; video magnæ esse curæ: quorum de studio, & de sua spe filium ad te perscripsisse certò scio. His autem de rebus, quas coniectura consequi possumus,[2] non mihi sumo, vt plus ipse prospiciam, quam te videre atque intelligere mihi persuaserim. Sed tamen, quia fieri potest, vt tu ea perturbatiore animo cogites, puto esse meū, quid sentiā, exponere. Ea [3] natura rerū est, & is tēporum cursus, vt non possit ista aut tibi, aut ceteris fortuna esse diuturna, neque hærere in tā bona [4] causa, & in tā bonis ciuibus tam acerba iniuria. Quare ad eam spem quā extra ordinem de te ipso habemus, propter dignitatē & [5] virtutem tuā (hæc enim ornamenta sunt tibi etiā cu alijs communia) accedunt tua præcipua, propter eximium ingenium, summamque doctrinam. cui mehercule hic cuius in potestate sumus, multum tribuit. Itaque ne punctū quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso[6] bono tuo, quo delectatur se violatum

1 Ornata locutio ob eiusdem verbi repetitionem. vide ep. 2. lib. 3.

2 De futuris dicturi vitemus arrogantiam. Ciceronis exemplo.

3 Consolatio à natura rerum.
4 A causa.

5 Vide virtutē pro præstantia quadam in rebus omnibus, & paulo post pro scientia.
6 Ingenio Cæcinæ,

tũ putaret. Quod ipsũ⁷ lenitur quotidie: significaturq; nobis ab ijs, qui simul cum eo viuũt tibi hanc ipsam opinionem ingenij apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti atque magno sis. ita enim [8] natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, vt tibi id faciendum sit. deinde spem quoq; habeas firmissimam propter eas causas, quas scripsi. A me verò tibi omnia liberisque tuis paratissima esse confidas velim. id enim & vetustas nostri amoris, & mea consuetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant. Vale.

7 Cæsaris ira, quia contra eum scripseris, quotidie lenitur.

8 Sume hinc ad augẽdam copiã. sunt enim optabilia hac quatuor natus, educatus, doctus, cognitus.

ARGVMENTVM

Ad confirmandum Cæcinæ exulis animum diuinationem quandam inducit, sumptam ex Cæsaris natura, & ex ciuilium temporũ ratione.

M. T. CICERO A. CAECINAE S. D. 6

VEREOR ne desideres officium meum, quod tibi pro nostra & meritorum multorum, & studiorum [1] parium coniunctione deesse non debet: sed tamen vereor ne literatum à me officium requiras: quas tibi & iampridem & sæpè misissem, nisi quotidie melius expectans, gratulationem, quàm confirmationem animi tui complecti literis maluissem. Nunc autem, vt spero, breui gratulabimur. itaque in aliud tempus id argumentum epistolæ differo. His autem literis animum tuum, quem minimè imbecillum esse & [2] audio & spero, etsi non sapientissimi, at amicissimi hominis authoritate confirmandum etiam atque etiam puto: nec ijs quidem verbis, quibus te consoler vt [3] afflictum, & iam omni spe salutis orbatum, sed vt eum, de cuius incolumitate non plus dubitem, quam te memini dubitare de mea. nam cùm me ex rep. expulissent ij, qui illam cadere posse, [4] stante me, non putârant: memini, me ex multis ho-

1 Quia simul Pompeium secuti sumus.

2 Nota coniunctè verba in rebus optatis.

3 Translatum trãslato redidit quia dixerat imbecillum.

4 Vide ep. 9. lib. [illegible] & 2. l. 7.

ſpiritibus,qui ad me ex Aſia in qua tu eras, venerant, audire,te de glorioſo & celeri reditu meo cõfirmare. Si te ratio quædam [5] Etruſcæ diſciplinæ, quàm à patre, nobiliſſimo atque optimo viro, acceperas, non fefellit ne nos quidem noſtra diuinatio fallet, quàm tum ſapientiſſimorum virorum monumentis atque præceptis, plurimoq́;, vt ſcis, doctrinæ ſtudio, tum magno etiam vſu tractandæ reip. magnáque noſtrorũ temporum varietate conſecuti ſumus. cui quidem diuinationi hoc plus cõfidimus, quòd ea nos nihil in his tã [6] obſcuris rebus, tamq́; perturbatis vnquã omnino fefellit, dicerem quæ antea futura dixiſſem, ni vererer ne ex euentis fingere viderer. Sed tamen plurimi ſunt teſtes, me & initio, ne coniungeret ſe cum Cæſare, monuiſſe Pompeium, & poſtea ne [7] ſeiungeret: Coniunctione frangi ſenatus opes, diſiunctione ciuile bellum excitari videbam. Atqui vtebar familiariſſimè Cæſare, Pompeium faciebam plurimi: ſed erat meum conſilium cùm fidele Pompeio, tum ſalutare vtrique. Quę præterea præuiderim, prætereo. nolo enim [8] hũc de me optimè meritũ exiſtimare, ea me ſuaſiſſe Pompeio, quibus ille ſi paruiſſet, eſſet hic quidem clarus in toga, & princeps: ſed tantas [9] opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundum in Hiſpaniam cẽſui. quod ſi [10] feciſſet, ciuile bellum nullum omnino fuiſſet. Rationem haberi [11] abſentis non tam pugnaui vt liceret, quàm vt, quando ipſo [12] cõſule pugnante populus iuſſerat, haberetur. Cauſa belli orta eſt. Quid ego prætermiſi aut monitorum, aut quærelarum, cùm vel [13] iniquiſſimam pacem iuſtiſſimo bello ante ferrem? Victa eſt authoritas mea non tam à Pompeio (nam is mouebatur) quàm ab ijs, qui duce Pompeio freti, per oportunã & [14] rebus domeſticis, & cupiditatibus ſuis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum eſt, quieſ-

5 *Ab Etruſcis enim orta diuinandi ratio.*

6 *Cum de bellorum ciuilium & origine, & euentis prædixi.*

7 *Idem in Philip. 2.*

8 *Cæſarem qui ei reditum in patriã conceſſerat.*

9 *Refertur non ad diuitias, ſed ad potentiam.*

10 *Pompeius.*

11 *Cæſaris.*

12 *Pompeio. III. cõſule. ep. 3 lib. 8. Att. & 1. li. 7. ibid. & Cæſ. li. 1. bel. ci.*

13 *Vide ep. 3. l. 7*

14 *Propter æs alienum. ep. 3. l. 7.*

quieſcente me : depulſum ex Italia, manente me [15] quoad potui. ſed valuit apud me plus pudor meus, quàm timor. Veritus ſum deeſſe Pompeij ſaluti, cùm ille aliquando [16] non defuiſſet meæ. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, vt in fabulis Amphiaraus, ſic ego prudens & ſciens ad peſtem ante oculos poſitã ſum profectus. Quo in bello nihil aduerſi accidit non prædicente me. Quare, quando vt augures & aſtrologi ſolent, ego quoque augur publicus ex meis ſuperioribus predictis conſtitui apud te authoritaté augurij & diuinationis meæ: debet habere fidem noſtra prædictio. Non igitur ex aliis inuolatu, nec è cantu ſiniſtro oſcinis, vt in [17] noſtra diſciplina eſt, nec ex tripudijs ſoliſtimis aut ſomnijs tibi auguror: ſed habeo alia ſigna, quæ obſerué. quæ etſi non ſunt certiora illis, minus tamé habẽt vel obſcuritatis, vel erroris. Notantur autem mihi ad diuinandum ſigna duplici quadam via: quarum alteram duco è Cæſare ipſo, alteram è temporum ciuilium natura atque ratione. In [18] Cæſare hæc ſunt: mitis clemẽſq; natura, qualis exprimitur præclarè illo libro quærelarum tuarum. Accedit, quod mirificè [19] ingenijs excellentibus, quale eſt tuum, delectatur. Præterea cedit multorum iuſtis, & officio incenſis, non inanibus aut ambitioſis voluntatibus. In quo vehementer eum conſentiens [20] Etruria mouebit. Cur hæc igitur adhuc parũ profecerũt? quia non putat ſe ſuſtinere cauſas poſſe multorum, ſi, tibi, cui iuſtius videtur iraſci poſſe, conceſſerit. Quæ eſt igitur, inquies ſpes ab irato? Ex eodem fonte ſe [21] hauſturum intelligit laudes ſuas, è quo ſit leuiter aſperſus. Poſtremò homo eſt valde acutus, & multum prouidens intelligit te hominem in parte Italiæ minimè cõtemnenda facilè omnium nobiliſſimum, & in communi rep. cuiuis ſummorum tuæ ætatis vel ingenio, vel gratia

15 Quoad ſermones bonorum me reprehendentium ſuſtinere potui.

16 tollitur in quibuſdam libris negatiua: vt Pompeius deſertor Ciceronis, accuſetur.

17 Augurali. De inuolatu autem cãtu ſomnijs. vide lib. 1. de Diuin in princip. & de Nat. Deor. li. 2.

18 A Cæſaris natura.

19 Ep. 8. lib. 4.

20 Quæ ſupplex pro te rogabit.

21 Tacite Cæcinam hortatur, vt Cæſarem edito libro laudet, cu[m] alio libro maled[i]xerat, vt appa[r]ret ex epiſtola præcedenti, & e[x] Suetonio.

vel fama populi Ro. parem, non posse prohibenda à rep. diutius. Nollet, hoc [22] temporis potius esse aliquando beneficium, quàm iam suum. Dixi de Cæsare: nunc dicam de temporum rerumq; natura. Nemo est tam inimicus ei causæ, quam Pompeius animatus melius, quam paratus susceperat. qui nos malos ciues dicere, aut homines improbos audeat. In quo admirari soleo grauitatem & iustitiam & sapientiam Cæsaris. nunquam nisi honorificètissimè Pompeium appellat. At in eius personam multa fecit asperius. Amorum ista, & victoriæ sunt facta, non Cæsaris. At nos quemadmodum est complexus? [23] Cassium sibi legauit: Brutũ Galliæ præfecit [24] Sulpitium Græciæ: Marcellum, cui maximè succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quò igitur hæc spectant? Rerum hoc natura, & ciuilium temporum non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret, primum vt non in causa pari, eadem sit & condicio & fortuna omnium, deinde vt in eam ciuitatem boni viri, & boni ciues nulla ignominia notati non reuertantur, in quam tot nefariorum scelerũ [25] condemnati reuerterunt. Habes augurium meum: quo, si quid addubitarem non potius vterer, quam illa consolatione, qua facilè fortem virum sustentarem, te, si explorata victoria arma sumpsisses pro rep. (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum. sin propter incertos exitus, euentusque bellorum posse accidere, vt vinceremur, putasses: non debere te ad secundam [26] fortunam bene paratum fuisse, aduersam ferre nullo modo posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui [27] facti, quantæ delectationi in rebus aduersis literæ esse deberent. commemorare non solum ueterum, sed & horum etiam recentium vel [28] ducum, vel comitum tuorum grauissimos casus. Etiam externos multos claros viros nominarem

22 Simile ep. 4.

23 Marcũ Brutũ
24 Vide in Oratore, & ep. 26. li. 12. ad Att. de Cassio epist. 15. lib. 15. de Sul. tio ep. 4. li. 4.

25 Alludit ad eos qui lege Põpeia dãnatos, Cæsar restituerat, Suetonius.

26 A fortitudinis laude.
27 A conscientia recte factorum.
28 Dux Põpeius: comites, Domitius, Lentulus, alij qui perierat.

minarem. LEVAT enim dolorem communis quasi legis & humanæ conditionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmodum hic, & quanta in turba, quantaque in confusione [29] rerum omniũ viueremus. necesse est enim, minore desiderio perdita rep. carere, quam bona. sed hoc genere nihil opus est [30] incolumem te cito, vt spero, vel potius, vt perspicuo, videbimus. interea tibi absenti, & huic, qui adest, imagini animi & corpus tui, [31] constantissimo atque optimo filio tuo studium, officium, operam, laborem meũ iãpridẽ & pollicitus sum, & detuli: nunc hoc amplius, quod me amicissimè quotidie magis Cæsar amplectitur, familiares quidem eius, sicuti neminem. apud quem quicquid [32] valebo vel authoritate, vel gratia, valebo tibi. Tu cura, vt cum firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentes. Vale.

29 A statu reip. misero.

30 A spe non dubia.

31 Qui aduersam fortunam fortiter ferat.

32 Iteratio verbi ep. 11. & 18. li. 2.

ARGVMENTVM.

Primum agit de libro, quem in Cæsarem scripserat, deinde studiose rogat, vt veniam sibi a Cæsare, potestatemq; impetret redeundi.

A. CAECINA M. CICERONI S. 7

QVOD tibi non tam celeriter liber est ditus, ignosce timori nostro, & miserere tẽporis. Filius, vt audio pertimuit (neque iniuria (si liber exisset, quando non tam interest, quo animo scribatur, quam quo accipiatur, ne ea res ineptè mihi noceret: cum præsertim adhuc styli penas dem. Qua quidem in re, singulari sum fato. nam cum mendum scripturæ litura tollatur, stultitia fama mulctetur, meus error exilio corrigitur: cuius summa criminis est, quod armatus aduersario maledixi. Nemo nostrûm est vt opinor, quin vota victoriæ suæ fecerit: nemo quin, etiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore, vt quamprimum Cæsar supera-

Non est hic liber Cæcinæ contra Cæsarẽ scriptus, sed potius cum Cæsaris laude, quod fortasse Cæcina fecit à Cicerone admonitus epistola præcedẽti de illo autem maledico libro significat eum inferi, Cũ adhuc styli pænas dem.

retur, optârit. Hoc si non cogitat, omnibus rebus felix est: si sit, & persuasus est, quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, cum ignorit omnibus, qui [1] multa deos venerati sint cõtra eius salutem? Sed vt eòdem reuertar, causa hæc fuit timoris. Scripsi de te parcè medius fidius, & timide, non reuocans me ipse, sed pæne refugiens. Genus autem hoc scripturæ non modo liberum, sed incitatũ atque elatum esse debere, quis ignorat? solutum existimatur esse, alteri maledicere: tamen cauendum est, ne in petulantiam incidas. impeditum, seipsum laudare, ne vitium [2] arrogantiæ subsequatur. solum vero liberum, alterum laudare. de quo quicquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut inuidiæ assignetur. Ac nescio an tibi gratius, oportuniusque acciderit. nam, quod præclare facere non poteram, primum erat non attingere: secundum, quam parcissimè facere. sed tamen ego me quidem [3] sustinui: multa minui, multa sustuli: complura ne posui quidem. Quemadmodum igitur scalarum gradus si alios tollas, alios incidas, nonnullos male hærẽtes relinquas, ruinæ periculũ struas, nõ ascensum pares: sic tot malis tum victum, tum fractũ studium scribendi, quid dignũ auribus, aut probabile potest afferre? Cum vero ad ipsius Cæsaris nomen veni, toto corpore contremisco, non penæ metu, sed illius iudicij. totum enim Cæsarem non noui. Quem [4] putas animũ esse, vbi secũ loquitur? hoc probabit: hoc verbũ suspiciosum est. quid si mutuo? at vereor ne peius sit. Age vero, laudo aliquem. num offendo? cum porro non offendam: quid si non vult? Armati stilum persequitur: victi & nondum restituti quid faciet? Auges etiã tu mihi timorẽ, qui in [5] Oratore tuo caues tibi per Brutũ, & ad excusationẽ sociũ quęris. Vbi hoc tu omnium patronus facis, quid me veterẽ tuũ, nunc omnium clientẽ sentire oportet

[1] Sic, multa peccat, alibi Cicero dixit.

[2] Si perfecte non laudes.

[3] In ea lib. parte qua Ciceronem laudabat.

[4] meum.

[5] In extremo li. qui, Orator; inscriptus est.

oportet? in hac igitur calumnia timoris, & cecæ suspicionis tormento, cum plurima ad alieni sensus coniecturam, non ad suum iudicium scribantur, quàm difficile sit [6] euadere, si minus expertus es, quod te ad omnia summum atque excellens ingenium armauit, nos sentimus. Sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret, aut ea conditione daret, si reciperes, te correcturum. hoc est, si totum alium faceres. De [7] Asiatico itinere, quanquam summa me necessitas premebat, vt imperasti, feci. Te pro me quid horter? vides tempus venisse, quo necesse sit de nobis constitui. Nihil est, mi Cicero, quod filium meum expectes. adolescens est. omnia excogitare vel [8] studio, vel ætate, vel metu non potest. Totum negotium tu sustineas oportet, in te mihi omnis spes est, tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, [9] tenes. A te omnia proficiscantur, & per te ad exitum perducantur, necesse est. Apud ipsum multum: apud eius omnes, plurimum potes. vnum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, siquid rogatus fueris, vt facias (quanquam id magnum & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies: nisi forte aut in [10] miseria nimis stulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. Sed vtrique rei excusationem tuæ vitæ consuetudo dat. nã quod ita consueuisti pro amicis laborare. non iam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit: peto à te ne exeat: aut ita corrigas, ne tibi noceat. Vale.

6 Quo cogitat is, qui scribit.

7 Epist. sequenti.

8 Studium hic est animi quadã vehemẽs affectio.

9 In hac epistola parte tria dicit: & intelligis Cicero, & potes & soles.

10 Miseris enim tam audacter petere vix licet.

ARGVMENTVM.

Datum sibi à Balbo, & Oppio scribit, vt Cæcinæ liceret esse in Sicilia, ibiq; vt commoretur, suadet.

M. CICERO A. CAECINAE S. D.

CVM esset mecum Largus, homo tui studiosus locutus, kal. Ian. tibi [1] præfinitas esse: quod omnibus in rebus perspexerà, quæ Balbus, & Oppius absente Cæsare egissent, ea solere illi rata esse; egi vehementer cum his, vt hoc mihi darent tibi in Sicilia, quoad vellemus, vti esse liceret. qui mihi consuessent aut libenter polliceri, siquid esset eiusmodi, quod eorum animos non offenderet; aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent: huic meæ actioni seu rogationi potius non continuo responderunt: eodem die tamen ad me reuerterunt: mihique hoc dederũt, vt esses in Sicilia, quoad velles: se præstituros, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognosti: quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his rebus, literæ à te mihi sunt redditæ: quibus à me consilium petis quid sim tibi [2] author, in Sicilianè subsidas, an vt ad reliquias Asiaticæ negotiationis proficiscare. Hæc tua deliberatio non mihi conuenire visa est cum oratione Largi. Ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita locutus erat: tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. Sed ego, siue hoc, siue illud est, in Sicilia censeo commorandum. Propinquitas locorum vel ad impetrandum adiuuat crebris literis & nuntijs: vel ad redditus celebritatẽ, re aut impetrata, quod spero, aut aliqua ratione confecta Quãobrem censeo magnopere commorandum. Tu [3] Fursano Postumio familiari meo, legatisque eius, item meis familiaribus diligentissimè te cõmendabo, cum venerint. erant enim omnes Mutinæ. Viri sunt optimi, & tui similium studiosi, & mei necessarij. Quæ mihi [4] venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea mea sponte faciam. siquid ignorabo, de eo admonitus, omnium studia vincam. Ego, etsi corã de te cum Fursano ita loquar, vt tibi literis meis ad eum

1 Ne vltra Kal. Ian. tibi esse in Sicilia liceret. epist. 12.

2 Quid suadeam tibi parum Romane loquuntur, qui dicunt, author libri proscriptor.

3 Siciliæ profecto.

4 Vide eandem sententiam ad Crassum ep. 8. lib. 5.

eum nihil opus ſit: tamē, quoniam tuis placuit, te habere meas literas, quas ei redderes, morem eis geſſi, earum literarum exemplum infra ſcriptum eſt. Vale.

ARGVMENTVM.

Breuis eſt epiſtola, ſed perfectæ commendationis exemplum.

M. CICERO T. FVRFANIO PROCOS. S. D. 9.

CVM A. Cæcina tanta mihi familiaritas, conſuetudoq; ſemper fuit, vt nulla maior eſſe poſſit. nā & patre eius claro homine, & forti viro plurimum vſi ſumus: & hunc à [1] puero, quòd & ſpem mihi [2] magnam afferebat ſummæ probitatis, ſummæque eloquentiæ, & viuebat mecum coniunctiſſimè non ſolùm officijs amicitiæ, ſed etiam [3] ſtudijs communibus, ſic ſemper dilexi, vt non vllo cum homine [4] coniunctius viuerem. Nihil attinet me plura ſcribere, quam mihi neceſſe ſit eius ſalutem & fortunas, quibuſcūq; rebus poſſim, tueri, vides. Reliquum eſt, vt, cùm [5] cognôrim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reip. calamitatibus ſentires, nihil à te petam, niſi vt ad eam voluntatem, quam tua ſponte erga Cæcinam habiturus eſſes, tantus cumulus accedat, cōmēdatione mea, quanti me à te fieri intelligo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

1 A vetuſtate amicitia.
2 A cauſis amicitia.
3 A ſtudijs.
4 A mutua beneuolentia.
5 A commendationis cauſa.

ARGVMENTVM.

Pollicetur quicquid poteſt ad eius incolumitatem: neque vllam ſpem fortunæ melioris oſtendit.

M. CICERO TREBATIO. S. D. 10.

EGO quanti te faciam, ſemperq; fecerim, quanti me à te fieri intellexerim, ſum mihi ipſe teſtis. nā & conſilium tuum, vel caſus potius diutius in armis ciuilibus commorandi, ſemper mihi magno [1] dolori fuit: & hic euentus, quòd tardius, quàm eſt æquum, & quam ego vellem, recuperes fortunam & dignitatem

1 Refertur ad illud quanti te fecerim

tuam mihi non minori [2] curæ est, quàm tibi semper fuerint, * casus mei. Itaque & Postumuleno, & Sextio, & sæpissimè Attico nostro, proximéque Theudæ liberto tuo totum me patefeci: & his singulis sæpe dixi, quacunque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere: idq; tu ad tuos velim scribas: hæc quidem certè, quę in potestate mea sunt, vt [3] operam, cōsilium, rem, fidem meam sibi ad omnes res paratam putent. Si authoritate & gratia tantùm possem, quantùm in ea rep de qua ita meritus sum, posse deberem: tu quoque is esses, qui fuisti, cùm omni gradu amplissimo dignissimus: tum certè ordinis tui facilè princeps. Sed, quando, eodem tempore, [4] eademq; de causa nostrûm vterque cecidit: tibi & illa polliceor, quæ supra scripsi, quæ sunt adhuc mea: & ea, quæ præterea videor mihi ex aliqua parte retinere tanquam ex reliquijs pristinæ dignitatis. neque enim ipse Cæsar, vt multis rebus intelligere potui, est alienus à nobis: & omnes ferè familiarissimi eius [5] casu deuincti magnis meis veteribus officijs, me diligenter obseruant & colunt. Itaque si quis mihi erit aditus de tuis fortunis, id est de tua incolumnitate, in qua sunt omnia, agendi, quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor vt sperem, agam per me ipse, & moliar. Singula persequi non est necesse: vniuersum studium meum & beneuolentiam ad te defero. Sed magni mea interest, hoc tuos omnes scire: quod tuis literis fieri potest, intelligant, omnia Ciceronis patêre Trebatio. Hoc eò pertinet, vt nihil existiment esse tam difficile, quod non pro te mihi susceptum, iucundum sit futurum. Vale.

Ad illud refer quanti te faciã. Quod autem sequitur Casus mei spectat illud, Quanti me à te fieri intellexerim. 1. Epist. 14.

Quia Pompeium secuti sumus.

5 Non enim hoc spectabam, vt eorum opera aliquando possem indigere.

Vide similē sententiam in epist. ad Vatinium, quæ est 11. lib. 5.

ARGVMENTVM.

Excusatio, cur non scripserit: consolatio: promissio meliorum rerum & officij sui.

M. CI-

M. CICERO TREBATIO. S. D. II.

ANTEA misissem ad te literas, si genus scribendi inuenirem. [1] tali enim tempore aut consolari [2] amicorum est, aut polliceri. Consolatione non vtebar, quòd ex multis audiebam, quàm fortiter, sapienterque ferres iniuriam temporum, quamque te vehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum. quod quidem si facis, magnum [3] fructum studiorum optimorum capis, in quibus te scio semper esse versatum: idque vt facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi homini peritissimo [4] rerum, & * exemplorum, & omnis vetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quàm vellem, at in rebus atque vsu plus etiam, quàm vellem, versatus, spondeo tibi acerbitatem istam & iniuriam non diuturnam fore. Nam & ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad æquitatem, & ad rerum [5] naturam videtur: & ipsa causa ea est, vt iam simul cum repub. quæ in perpetuum iacêre non potest, necessariò reuiuiscat atque recreetur: quotidieque fit aliquid lenius & liberalius, quàm timebamus. Quæ quoniam in temporum inclinationibus sæpe paruis posita sunt: omnia momenta obseruabimus, neque vllum prætermittemus tui iuuandi & leuandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi, literarum genus quotidie mihi, vt spero, fiet [6] procliuius, vt etiam policeri possim id re, quàm verbis, faciam libentius. Tu velim existimes, & plures te amicos habere, quàm qui in isto casu sint ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim: & me cócedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas, & magnum: quod est in vno te. Quæ sunt in fortuna, temporibus regentur, & consilijs nostris [7] prouidebuntur. Vale.

1 In aduersa fortuna.
2 Epist. 13.
3 Fructus studiorum in calamitate maxime capitur.
4 Tractandis rebus, notandis exemplis, cognoscenda antiquitate erudimur.
5 Qua est vt homo hominē tueatur, & diligat.
6 Paulo facilius, vt est descensio per cliuos.
7 Occurremus quātum licet humano consilio. nā omninò vitare non licet.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur, vt præterita ex animo deleat, dignitatisq; recuperationem rei familiaris iacturæ anteponat.

M. CICERO TREBIANO. 12.

DOLABELLAM [1] antea tantummodo diligebam: obligatus ei nihil eram. nec enim acciderat mihi opus esse: & ille mihi debebat, quòd non defueram eius [2] periculis. Nunc tanto sum deuinctus eius beneficio, quòd & antea in re, & hoc tempore, in salute tua cumulatissimè mihi satisfecit, vt nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, vt te quoq; mihi gratulari, quàm [3] gratias agere malim alterum omnino non desidero: alterum verè facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit: est tuæ sapientiæ, magnitudinisq; animi, quid amiseris, obliuisci: quid recuperâris, cogitare. Viues cum tuis: viues nobiscum. Plus acquisiuisti dignitatis, quàm amisisti rei familiaris: quæ ipsa tamen esset iucundior, si vlla res esset publica. [4] Nestorius, noster familiaris ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valde grata est: eaq; te vti facilè patior cùm apud alios, tum mehercule apud Syronem nostrum amicum. Quæ enim facimus, ea [5] prudentissimo cuiq; maximè probata esse volumus. Te cupio videre quàm primùm. Vale.

1 Generum Ciceronis ep. 16. lib. 2. & 13 lib. 8.

2 De quibus epi. 10. lib. 3.

3 Quod per generum meum de tua salute à Cæsare impetrauerim.

4 Puteolanus, de quo in epist. ad Att. sæpe.

5 Vide eandem sententiam. epist. 13. lib. 2.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de reditu impetrato: & ad consolationem adscribit quadam perditis aptiora.

M. CICERO AMPIO BALBO SAL. PLVR. D. 13.

GRATVLOR [1] tibi, mi Balbe, vereque gratulor, nec sum tam stultus, vt te vsura falsi gaudij frui

1 De Ampio epi. 3. lib. 1. & ep. 29. lib. 10.

frui velim:deinde frangi repentè,atque ita cadere: vt nulla res te ad ęquitatem animi postea possit extollere. Egi tuam causam apertius,quàm mea tempora ferebant.vincebatur enim fortuna ipsa,debilitásq; gratiæ nostræ,tui [2] charitate,& meo perpetuo erga te amore, cultu à te diligentissimè. Omnia promissa, confirmata, certa, & rata sunt, quę ad reditum & salutem tuam pertinent. Vidi, cognoui, interfui: etenim omnes Cæsaris familiares satis oportunè habeo implicatos consuetudine & beneuolentia, sic,vt, cùm ab illo[3] discesserint,me proximum habeant.Hoc Pansa, Hirtius, Balbus, Oppius, Marius, Postumius, plane ita faciunt, vt me vnicé [4] diligant. quòd si mihi pro me efficiendum fuisset, non me pœniteret pro ratione temporum ita esse molitum. Sed nihil est à me in seruitutum temporis causa. Veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt,quibuscum ego agere de te non destiti. Principem tamen habuimus Pansam,tui studiosissimum, mei cupidum: qui valet apud illum non minus authoritate, quàm gratia. [5] Cimbar autem Tullius mihi planè satisfecit. Valent tamen apud Cæsarem non tam ambitiosæ rogationes, quā necessariæ: quas quia Cimber habebat, plus valuit, quàm pro vllo alio valere potuisset. Diploma statim non est datum, quòd mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbius,veniam tibi dari: quem illi appellant tubam belli ciuilis: multaque ita dicunt, quasi non gaudeant id bellum occidisse. Quare visum est occultius agendum,neque vllo modo diuulgandum, de te iam esse perfectum: sed id erit perbreui: nec dubito, quin legente te has literas,confecta iam res futura sit. Pansa quidem mihi grauis homo & certus, non solùm confirmauit, verum etiam recepit, perceleriter se ablaturum diploma. Mihi tamen placuit, hæc ad te

2 *Charitas in te mea faciebat, vt apertius agerem, quam per nostrā miseram fortunā liceret.*

3 *Similiter locutus.16.*

4 *Epist.13.lib.4.*

5 *Vnus ex ijs, qui mox in Cæsarem conjurarunt. Suetonius: cum antea Cæsaris partium defensor fuisset acerrimus. Seneca. li.3.de ira.*

perscribi. minus enim te firmum sermo Eppuliæ tuæ, lachrymæque [6] Ampiæ declarabant, quàm significant literæ tuæ. Atque illæ arbitrabantur, cùm à te abessent ipsæ, multo in grauiore te cura futurum. Quare magnopere putaui, angoris & doloris tui leuãdi causa, pro certis ad te ea, quæ essent certa, perscribi oportere. Scis, me antea sic solitum esse sribere ad te, magis vt consolarer fortem virum atque sapientem, quam vt exploratam spem salutis ostenderem, nisi eius, quàm ab ipsa republica cùm hic [7] ardor extinctus esset, sperari oportere censerem. Recordare tuas literas, quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem ac paratum. Quod ego non mirabar, cùm recordarer, te & à primis temporibus ætatis in republica esse versatum, & tuos [8] magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumque communiũ: & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solùm vt victor, beatus, sed etiam, si ita accidisset, victus vt sapiens esses. [9] Deinde cùm studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendũ, quamobrem eorum, quos laudas, te non simillimum [10] præbeas. Sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora, quæ iam effugisti. Nunc verò tantùm te para [11] ad hæc nobiscum ferenda: quibus ego siquam medicinam inuenirem, tibi quoque eandem traderem. Sed est vnum perfugium, doctrina ac literæ, quibus semper vsi sumus: [12] quæ secundis rebus delectationem modò habere videbantur, nunc verò etiam salutem. Sed vt ad initium reuertar, caue dubites, quin omnia de salute ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

6 Fœminis familiarum nomina imponebantur: ideò Ampia dicitur Ampij Balbi filia.

7 Strepitu bellorum sedato.

8 In calamitatẽ ciuilium contentionum.

9 Eodem argumento vsus est. epi. 13. lib. 4.

10 Epist. 18. li. 2.

11 Ad communem seruitutem.

12 Vide eandem sententiam. epi. 3 lib. 4. & 2. li. 9.

ARGVMENTVM.

Scribit, se bene sperare de Ligarij salute: ad eamque impetrandam

dam omnia sua pollicetur. interim hortatur, vt aduersam fortunam moderate ferat.

CICERO LIGARIO. 14

Hic est, pro quo extat Ciceronis oratio.

ETSI tali tuo tempore me aut consolandi, aut iuuãdi tui causa scribere ad te aliquid pro nostra [1] amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neque lenire videbar oratione, neque [2] leuare posse dolorem tuum. Postea verò quam magnam spem habere cœpi, fore vt te breui tempore incolumem haberemus: facere non potui, quin tibi & sententiam & voluntatem declararem meam. Primùm igitur scribam quòd intelligo & perspicio, non fore in te Cæsarem [3] duriorem. nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, vt mihi videtur, etiam sua natura * mitiorem facit: idque cùm de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis eius: quibus ego ex eo tempore, quo primùm ex Africa [4] nuntius vênit, supplicare vnà cum fratribus tuis non destiti quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua & perpetua salutis tuæ cura tantùm proficit, vt nihil sit, quod non [5] ipsum Cæsarem tributurum existimem. Sed si tardius fit, quàm volumus: magnis occupationibus eius. à quo omnia petuntur aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul Africanæ causæ [6] iratior, diutius velle videtur eos habere solicitos, à quibus se putat diuturnioribus esse molestijs conflictatum. sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius & placatius ferre, Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestijs diutius non futurum. Quando [7] quid sentirem, exposui: quid velim tua causa, re potius declarabo, quàm oratione. Et verò si tantùm possem, quantum in ea rep. de qua ita meritus sum, vt tu existimas, posse debebam: ne tu quidem in istis incommodis esses. Eadem enim causa

1 Aut cõsolari, aut polliceri amicorum est ep. 10.

2 Minuere, partem aliquam detrahere.

1 Antitheta, mitis & durus.

4 De Pompeianis in Africa victis.

5 Sine cuiusquã intercessione.

6 Quia bellum renouassent.

7 Epist. 10. lib. 5. quod mihi placeret, ostendi.

8 opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamẽ quicquid imago veteris meæ dignitatis, quidquid reliquiæ gratiæ valebunt: 9 studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti: primùm ob eas causas, quas scripsi; deinde, quòd ea de rep. semper voluisti atque sensisti, vt non modò 10 nunc secunda sperare debeas, sed etiam si omnia aduersa essent, tamen cõscientia & factorum & consiliorum tuorum, quæcunque acciderent, fortissimo & maximo animo ferre deberes. Vale.

Dignitatem & gratiam.

9 Ep.2.li.1. & 14.lib.4.

10 Cum intelligas de tua salute optime sperandum.

ARGVMENTVM.

Exorditur ab officij sui commemoratione: deinde, quid de reditu Ligarij opinetur, subiungit.

CICERO LIGARIO 15

ME scito, omnem meum laborem 1 omnem operam, curam, studium in tua salute consumere, nam cùm te semper maximè dilexi, tum fratrum tuorum, quos æquè atquè te summa beneuolentia sum complexus, singularis 2 pietas, amorque fraterternus nullum me patitur officij erga te, studijque munus aut tempus prætermittere, Sed quæ faciã, fecerimque pro te, ex 3 illorũ te literis, quàm ex meis malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. Nam si quisquam est timidus in magnis, periculosisq; rebus, semperq; magis aduersos rerum exitus metuens, qnàm sperans secundos, is ego sum; &, si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen cùm a.d.II. kal. inter calares priores rogatu fratrum tuorũ venissem manè ad Cæsarẽ atque omnem adeũndi & cõueniendi illius 4 indignitatẽ & molestiã pertulissem cũ fratres & propinqui tui iacêrent

1 Epist.2.lib 1. & 14 lib 4 ep. præcedenti.

2 Quam in tua salute declarãt.

3 Cum tamen iam ipse scripserit.

4 Qualis illa ad Att. lib. 14. ep. 1.

rent ad pedes, & ego essem locutus, quæ causa, quæ tuum tempus postulabat: non solùm ex oratione Cæsaris, quæ sanè mollis & liberalis fuit, sed etiam ex [5]oculis, & vultu, & multis prætereà signis, quæ facilius perspicere potui, quàm scribere, hanc in opinionem discessi, vt mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno, fortique sis: &, si [6]turbidissima sapienter ferebas * tranquilliora, lætè feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, vt difficilimis. neque Cæsari solùm, sed etiam amicis eius omnibus, quos mihi amicissimos esse cognoui, pro te, sicut adhuc feci, libentissimè supplicabo. Vale.

5 Potest esse ficta oratio: sed oculi sunt indices animi.

6 Antitheta, turbida tranquilla.

ARGVMENTVM.

Continet hæc epistola, omnium breuissima, gratulationem, beneuolentiam, officium.

CICERO BASILLO S. D. 16

TIBI [1] gratulor: mihi gaudeo: te amo: tua tueor. A te amari, & quid agas, quidque istic agatur, certior fieri volo. Vale.

1 Gratulor, & gaudeo, in quo differant hic locus apertè ostendit.

ARGVMENTVM.

Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione: petit autem, vt se absentem tueatur, siquidem gratum fore, non dubitet.

BITHYNICVS CICERONIS S. D. 17

SI mihi tecum non & multæ, & iustæ causæ amicitiæ priuatim essent, repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris: quod faciendum ijs existimo, qui paternam amicitiã nullis ipsi officijs prosecuti sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cuius fiducia peto à te, vt absentem me quibuscunque in rebus opus fuerit, tueare, si nullum officium tuum apud me [1] intermoriturum existimas. Vale.

Pompeia gentis cognomen.

1 Intermortui dicuntur, qui deliquium animi passi sunt

ARGVMENTVM

*Mirum declarat desiderium cum * Bithinico viuendi, & adijcit, se esse illi amore coniunctißimum.*

** Q. Pompeio Bithinico, de quo in lib. de claris Orat. causam huius cognominis fuisse Bithyniam deuictam indicat Festus in dictione, Rutrum.*

CICERO BITHYNICO S. D. 18

CVM ceterarum rerum causa cupio esse aliquando remp. constitutam: tum velim mihi credas, accidere id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quo in literis vteris. scribis enim, si ita sit te mecum esse victurum. Gratissima mihi tua voluntas est: facisque nihil alienũ necessitudine nostra, iudicijsque patris tui de me, summi viri. nã sic habeto [1] beneficiorũ magnitudine eos, qui temporibus [2] valuerunt, aut valeant, coniunctiores tecum esse, quam me: necessitudine neminem. Quamobrem grata mihi est & memoria tua nostræ coniunctionis, & eius etiam augendæ voluntas. Vale.

1 Quæ accepisti à Cæsarianis.
2 Videtur Bythynicus in Cæsaris partibus fuisse.

ARGVMENTVM.

Respondet Leptæ, qui præconium fecissent, ijs esse in decurionibus: scribit de bello Hispaniensi, de Leptæ negotio de oratore suo, de mansione vrbana.

M. CICERO LEPTAE S. D. 19

SIMVL vt accepi à Seleuco tuo literas, statim quæsiui è Balbo per codicillos, quid esset in lege. rescripsit, eos, qui facerent præconium, vetari esse in decurionibus: qui fecissent, nõ vetari. Quare bono animo sint & tui, & mei familiares. neque enim erat ferẽdum, cùm qui hodie [1] haruspicinam facerent. in senatum Romæ legerentur: eos, qui aliquãdo præconiũ fecissent, in municipijs decuriones esse non licere de Hispanijs noui nihil. magnum tamen exercitum [2] Pompeium habere constat. Nam Cæsar ipse ad nos misit exemplum Paciæci literarum, in quo erat illi XI. esse legiones. scripserat etiã Messala Q. Salasso, P. Curtium fratrem eius, iussu Pompeij, inspectante exercitu interfectum, quòd consensisset cum Hispanis

1 Propter Spurinam haruspicem, à Cæsare senatorio ordine donatum.
2 Cnæum, Pompeij Magni filiũ.

ſpanis quibuſdam, ſi in oppidum neſcio quod Pompeius rei frumentariæ cauſa veniſſet, eum comprehẽdere, ad Cæſarẽq; deducere. De negotio tuo, quòd ſpõſor es pro Põpeio: ſi Balbus cõſponſor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligẽs, non deſinam cum illo communicare, ſiquid expedire poſſit: quòd videbatur mihi ille confidere. [3] Oratorem meũ tãtopere à te probari, vehementer gaudeo. mihi quidem ſic perſuadeo, me quicquid habuerim iudicij de dicendo, in illum librum contuliſſe. qui ſi eſt talis, qualem tibi videri ſcribis, ego quoq; aliquid ſum: ſin aliter, non recuſo, quin quantum de illo libro, tantundẽ de mei iudicij fama detrahatur. Leptã [4] noſtrũ cupio delectari iam talibus ſcriptis. etſi abeſt maturitas ætatis, iam tamen perſonare aures eius huiuſmodi vocibus non eſt inutile. Me Romæ tenuit omnino Tulliæ meæ [5] partus. ſed cum ea quemadmodum ſpero, ſatis firma ſit: teneor tamen, dum à Dolabellæ procuratoribus exigam primum [6] pẽſionem. & mehercule non tam ſum peregrinator iam, quàm ſolebam. ædificia mea me delectabant, & otium domus eſt, quæ nulli villarum mearũ cedat, otium omni deſertiſſima regione maius. Itaque ne literæ quidem meæ impediuntur: in quibus ſine vlla interpellatione verſor. Quare vt arbitror prius hic te nos, quam iſtic tu nos videbis, Lepta ſuauiſſimus ediſcat Heſiodum: & [7] habeat in ore, Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι.

3 Librum de perfecto oratore Ep. 20. lib. 15.

4 Filium tuum.

5 Ex quo eã periiſſe, Plutarchus ait.

6 Pro dote redd̃eda poſt dimiſſam Tulliam.

7 More ſuo non omnes verſus recitat. idẽ de virtute Simonides apud Clementem Alexand. li. 2. Stromatum.

ARGVMENTVM.

Cum Cæſar ludos regionatim daturus eſſet, curationẽ eorum Lepta cupiebat, Cicero diſſuadet. meminit Suetonius de his ludis in Iulij vita.

CICERO LEPTAE. 20

MACVLAM [1] officio functum eſſe gaudeo. eius Falernum mihi ſemper idoneum viſum eſt

1 Puto eſſe Pompeium Maculam de quo Macrobius lib. 2. Sat.

diuersorio, si modò tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum. ceteroqui is mihi locus non displicet: nec ea re Petrinum tuũ deseram. nam & villa, & amœnitas illa commorationis est, non diuersorij. De curatione aliqua munerum regiorum cùm Oppio locutus sum. nam. Balbum, posteaquàm tu es profectus, non vidi. tantis [2] pedum doloribus afficitur, vt se conueneri nolit. Omnino de tota re, vt mihi videris, sapientius faceres, si non curares. quod enim eo [3] labore assequi vis nullo modo assequêrere, tanta est enim intimorum multitudo, vt ex his potius aliquis affluat, quàm nouo sit aditus, præsertim, qui nihil afferat præter operam, in qua ille se dedisse beneficium putabit (si modò ipsum sciet) non [4] accepisse. sed tamen aliquid videbimus, in quo sit spes. aliter quidem non modò non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturæ diutius arbitror cõmoraturum, quoad ille quandoq; [5] veniat. Vale.

2 Podagra.

3 id autem eo labore assecuturũ se sperabat Lepta vt unus fieret ex intimis Cæsaris amicis.

4 De off. li. 2.

5 Veniebat Cesar ex Hispania victor.

ARGVMENTVM.

Monet Thoranium, vt in Sicilia commoretur, quoad scire possit quid sibi agendum sit. clausula consolationis nescio quid continet.

CICERO TORANIO S. 21

DEDERAM triduo ante pueris Cn. Plancij literas ad te: eo nunc ero breuior: teque, vt antea consolabar, hoc tempore monebo. nihil puto tibi esse vtilius, quàm ibidem operiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit. Nam præter nauigationis longæ & hiemalis, & minimè portuosæ periculum, quod vitaueris: [1] ne illud quidem negligendum, quamuis subito, cum certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci. nihil est præterea cur aduenientibus te offerre gestias. Multa præterea metuo, quæ cum Chilone nostro communicaui. Quid multa? loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te, quocunque

1 i. & præter illud vt duæ negatiua affirment.

cunque opus erit, facillimè & expeditissimè conferas. Quod si recipiet illi se, ad tempus aderis. sin (quoniam multa accidere possunt) aliqua res eum vel impediet, vel morabitur, tu ibi eris,[2] vbi omnia scire possis. hoc mihi prorsus valde placet. De reliquo vt te sæpe per literas hortatus sum, ita velim tibi persuadeas, te in [3] hac causa nihil habere, quod timendum sit præter communem casum ciuitatis: qui etsi est grauissimus, tamen ita viximus, & id etatis iam sumus, vt omnia quæ non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent, summáque pietate te desiderant, & diligunt & colunt. Tu & cura vt valeas, & te istinc ne temere commoue.

2 Quia propinquo loco eris.

3 In hac tota re quod ad te pernet.

ARGVMENTVM.

Ad consolandam Thoranium præterita colligit, &, quid ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

CICERO. TORANIO. S. D. 22

ETSI, cum hæc ad te scriberem, aut appropinquare exitus huius calamitosissimi belli, aut iam aliquid actum & confectum videbatur: tamen quotidie [1] commemorabam, te vnum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi: solosque nos vidisse quantum esset in eo bello mali, in quo spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima, quæ aut interitum allatura esset, si victus esses: aut, si viciſses,[2] seruitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri & sapientes, Domitij & Lentuli[3] timidum esse dicebant (& eram planè: timebam enim, ne euenirent ea, quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem euentum paratus sum. Cum aliquid videbatur caueri posse, tum id negligi dolebam. nunc uerò euersis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, vna ratio videtur, quicquid euenerit ferre mo-

1 Memoria repetebam

2 Ob contumacem arrogantiam.

3 Cum vel iniquissimam pacē iustissimo bello anteferrē ep. 1. l. 5. intelligit autē L. Domitium Ahenobarbū, L. Lentulum, Cruscellum, consulem anno primo ciuilis bel.

derate: PRAESERTIM cum omnium rerum mors sit extremum: & mihi sim conscius me quoad licuerit, dignitati reip. consuluisse: & hac amissa, [4] salutem retinere voluisse. Hæc scripsi, non vt de me ipse dicerem, sed vt tu, qui coniunctissima fuisti mecum & sententia & voluntate, eadem cogitares. [5] MAGNA enim consolatio est, cum recordere, etiam si secus acciderit, te tamen rectè, veréque sensisse. Atque vtinam liceat aliquando aliquo reip. statu nos frui, interque nos conferre solicitudines nostras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus, ea futura, quæ facta sunt. De tuis rebus, nihil esse, quod timeas, præter [6] vniuersæ reip. interitum, tibi confirmo. De me autem sic velim iudices, quantum ego possim, me tibi, saluti tuę, liberisque tuis summo cum studio præsto semper futurum. Vale.

4 Reipublicæ.

5 A Conscientia optima mentis.

6 Præter cōmunem casum ciuitatis, dixit in proxima superiore epistola.

ARGVMENTVM.

Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat, vt, cum reip. iam satisfecerit, incolumitati suæ consulat.

CICERO DOMICIO. 23

NON ea res me deterruit, quo minus, posteaquam in Italiam venisti, literas ad te mitterem, quod tu ad me nullas miseras: sed quia nec quid tibi pollicerer, ipse [1] egens rebus omnibus: nec quid suaderem, cum mihimetipsi consilium deesset: nec quid consolationis afferrem in tantis malis, reperiebam. Hæc quanquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multo desperatiora: tamen inanes esse meas literas, quàm nullas malui. Ego si te intelligerem [2] plus conatum esse suscipere reip. causa muneris, quàm quantum præstare potuisses, tamen quibuscunque rebus possem, ad eam conditionẽ te viuendi, quæ daretur, quæque esset, hortarer. Sed cum [3] consilij tui bene, fortitérque suscepti eum

1 Ep. 13. li. 4.

2 Id est, si post pugnam Pharsalicam renouare bellum cum alijs voluisses.

3 Quasi prælio Pharsalico suam voluntatem declarare fortuna declarasset.

tibi

tibi finem ſtatueris, quem ipſa fortuna terminum noſtrarum contentionum eſſe voluiſſet: ora, obteſtorque te pro noſtro vetere coniunctione ac neceſſitudine, proque ſumma mea in te beneuolentia, & tua in me pari, te vt nobis, parenti, coniugi, tuiſque omnibus, quibus es, fuiſtique ſemper chariſſimus, ſaluum conſerues: incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent, conſulas: quæ didiciſti, quæque ab adoleſcentia pulcherrimè à ſapientiſſimis viris tradita, memoria & ſcientia comprehendiſti, ijs hoc tempore vtare: quos coniuncta ſumma beneuolentia, plurimiſq; officijs amiſiſti, eorum deſiderium ſi non [4] æquo animo, ac forti feras. Ego quid poſſim neſcio, vel potius me parum poſſe ſentio: illud tamen tibi polliceor, me quæcunque ſaluti dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto ſtudio eſſe facturum, quanto ſemper tu & ſtudio & officio in meis rebus fuiſti. Hãc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam fœminam, tuiq; amiciſſimã detuli. Siquid ad me ſcripſeris, ita faciam, vt te velle intellexero: ſin tu minus ſcripſeris, ego tamen omnia, quæ tibi vtilia eſſe arbitrabor, ſummo ſtudio diligentiáque curabo. Vale.

4 Non enim poſſumus nõ dolore: ſed dolorem premere & vincere fortitudine poſſumus.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER VII. AD M. MARIVM, ET CETEROS.

ARGVMENTVM.

Ludos, quos Pompeius Magnus iterum conſul dedit, deſcribit, & extenuat, vtrumq; ob eam cauſam, ne Marium eos prætermiſiſſe pœniteret.

M. CICERO. S. D. M. MARIO. 1

1 Dolor corporis refertur ad podagrã. qua Marium sæpe vexabat. ep. 4.

I TE [1] dolor aliquis corporis, aut infirmitas valetudinis tuæ tenuit, quo minus ad ludos venires: fortunæ magis tribuo, quam sapientiæ tuæ. sin hæc, quæ cæteri mirantur, contemnenda duxisti, &, cùm per valetudinem posses, venire tamen noluisti: vtrumque lætor: & sine dolore corporis te fuisse, & animo valuisse, cum ea quæ sine causa mirantur alij, neglexeris modo vt tibi constiterit fructus otij tui, quo quidem tibi perfrui mirificè licuit, cum esses in ista amænitate pænè solus [2] relictus. Neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforosti, & patefecisti Seianum, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumpseris, cum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communes mimos semisomni. Reliquas verò partes diei tu consumebas ijs delectationibus, quas tibi ipse ad arbitrium tuum comparâras. nobis autem erant ea perpetienda, quæ [3] scilicet P. Męcius probauisset. Omnino, si quæris, ludi apparatissimi, sed non tui stomachi. coniecturam enim facio de meo. nam primum honoris causa in scenam redierant ij, [4] quos ego honoris causa de scena decessisse arbitrabar. deliciæ verò tuæ noster Æsopus eiusmodi fuit, vt ei desinere per omnes homines liceret. is iurare cùm cœpisset, vox eum defecit in illo loco, [5] SI SCIENS FALLO. Quid tibi ego alia narrem? nosti enim reliquos ludos. quid quod ne id quidem leporis habuerunt, quod solent mediocres ludi? apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito quin animo æquissimo careris. Quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in [6] Equo Troiano craterarũ tria millia? aut armatura varia peditatus & equitatus vt in

2 Ab ijs relictus, qui ad ludorum spectacula in vrbẽ se contulerant.

3 Cum stomacho, Scilicet, dixit

4 Qui per ætatẽ cum agere iam non possent, artẽ omiserant.

5 Verba iurisiurandi per Iouem lapidem. Gel. lib. 1, cap. 21. & Acad. 4. & Festus ep. 12.

6 Tragœdiarum nomina.

in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt: delectationem tibi nullam attulissent. Quòd si tu per eos dies operam dedisti [7] Protogeni tuo: dũmodo is tibi quiduis potius, quàm orationes meas legerit: næ tu haud paulo plus, quàm quisquam nostrũ, delectationis habuisti. non enim te puto [8] Græcos, aut Oscos ludos desiderasse: præsertim cùm Oscos ludos vel in senatu [9] nostro spectare possis, Græcos verò ita non ames, vt ne ad villam quidem tuam via Græca ire soleas. Nam quid ego te athletas putẽ desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse [10] Pompeius confitetur, se & operam & oleum perdidisse. reliquæ sunt venationes binę per dies quinque, magnificæ, nemo negat. Sed quæ potest esse homini [11] politico delectatio, cùm aut homo imbecillus à valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transuerberatur? Quæ tamen si videnda sunt, sæpe vidisti: neque nos, qui hæc spectauimus, quicquam noui vidimus. Elephantorum extremus dies fuit, in quo admiratio magna [12] vulgi, atq; turbæ: delectatio nulla exstitit: quinetiam [13] misericordia quædam cõsecuta est, atque opinio eiusmodi, esse quandam illi belluæ cum genere humano societatem. His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne fortè videar tibi non modò beatus, sed liber omnino fuisse, dirupi pæne me in iudicio Galli Caninij familiaris tui. Quòd si tam facilem populum haberem, quàm Æsopus habuit, libenter mehercule artem [14] desinerem, tecumque & cum similibus nostri viuerem: nam me cùm anteà tædebat, cum & ætas & ambitio hortabantur, & licebat deniq; quem nolibam, non defendere: tum verò hoc tempore vita nulla est. neque enim fructum vllum laboris expecto: & cogor nonnunquam [15] homines non optimè de me meritos, rogatu eorum, qui bene meriti sunt, defendere. Itaque quæro causas omnes

7 Seruo ingenuo. sta.

8 Ad Att. lib. 16.

9 Arpinati. vterque enim Arpinas.

10 Dator ludorum.

11 Quo Athletarum corpora vngebantur.

12 Infirma fortasse plebs delectatur, minimè vero homines in tractanda rep. versati.

13 Vide Plin. lib. 8. cap. 7.

14 A iudicijs, causisque discederem. Val. lib. 4. c. 2.

15 Significat Gabinium inimicũ suum, rogatu Pompeij à se defensũ. Dio. lib. 39.

aliquando viuendi arbitratu meo: teque & istam rationem otij tui & laudo vehementer, & probo: quodque nos minus interuisis, hoc fero animo æquiore, quòd, si Romæ esses, tamen neq; nos lepore tuo, neq; te, siquis est in me, meo frui liceret propter molestissimas occupationes meas: quibus si me [25] relaxaro (nam vt planè exsoluam, non postulo) te ipsum quidem, qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profectò quid sit [26] humaniter viuere. Tu modò istam imbecillitatem valetudinis tuæ sustenta, & tuêre, vt facis: vt nostras villas obire, & mecum simul lecticula concursare possis. Hæc ad te pluribus verbis scripsi quàm soleo, non ocij abundantia, sed amoris erga te, quod me quadam epistola subinuitaras, si memoria tenes, vt ad te aliquid eiusmodi scriberem, quo minus te prætermisisse ludos pœniteret. Quòd si assecutus sum, gaudeo: sin minus, hoc me tamen cósolabor, quòd posthac ad ludos venies, nosq; vises, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ. Vale.

25 Obserua duo translata verba, relaxare, exsoluere.

26 Tum laudabiliter, tum etiam iucunde viuere.

ARGVMENTVM.

Marij negotium sibi curæ fore promittit: deinde scribit, quanti & faciat, & facere debeat condemnationem T. Munatij Planci Bursa: de quo vide Pedianum in commentario Miloniana. Scripta est primis diebus eius anni, quo Ser. Sulpitius, & M. Marcellus consules fuere. nam paulo post Cicero in prouinciam iuit. & Dio. damnatum ait, cum primum exijt è magistratu.

M. CICERO M. MARIO. S. D. 2.

MANDATVM tuum curabo diligenter. Sed homo acutus ei mandasti potissimùm, cui [1] expediret, illud vænire quamplurimo. Sed eo vidisti multum, quòd præfinisti, quo me pluris emerem. Quod si mihi permisisses: qui meus amor in te est, confecissem cum coheredibus. Nunc, quoniam tuum pretium noui, licitatorem potius appónam, quam illud mino-

1 Quod Cicero esset vnus ex cohæredibus, ad quos pertinebat fundi venditio.

ris

tis væniat. Sed de ioco satis est. tuũ negotium agam, sicuti debeo, diligenter. De Bursa te [2] gaudere certò scio: sed nimis verecundè mihi gratularis. putas enim, vt scribis, propter hominis sordes minus me magnã illam lætitiam putare. Credas mihi velim, magis me iudicio hoc, quàm [3] morte inimici lætatum. Primùm enim iudicio malo, quàm gladio: deinde gloria potius amici, quàm calamitate. In primisque me delectauit, tantum studium bonorum in me extitisse contra incredibilem contentionem [4] clarissimi ac potentissimi viri. Postremo, quod vix verisimile fortasse videatur, oderam multo peius hunc, quàm illũ ipsum Clodium, illum enim oppugnaram, hunc defenderam. Et illi cum omnis respub. in meo capite discrimen esset aditura, magnũ quiddam spectauit, nec sua quidẽ sponte, sed eorum auxilio, qui me [5] stante stare non poterant. hic simiolus animi causa, me, in quem inueheretur, delegerat: persuaseratq; nonnullis inuidis meis, se in me emissarium semper fore. Quamobrem valde iubeo gaudere te. magna res gesta est nunquam vlli fortiores ciues fuerunt, quàm qui ausi sunt eum contra tantas opes eius, à quo ipsi [6] lecti iudices erant, condemnare. Quod fecissent nunquam, nisi ijs dolori meus fuisset dolor. Nos hîc multitudine, & celebritate iudiciorum, & nouis legibus ita distinemur, vt quotidie vota faciamus, ne [7] intercaletur, vt quamprimũ te videre possimus. Vale.

2 Quod is me accusante sit damnatus. ep. 12. li. 6 & Philip. 13. & Dio lib. 4[?]

3 Clodium Milo occiderat, & damnatus exsulabat.

4 Pompeium significat, qui Plancum reum scripto laudauit. Dio lib. 40.

5 Vide ep. 6 lib. [?]

6 Pompeius enim eos iudices consul legerat.

7 Dio, Velleius, Plut. in Pompeio, ipse pro Milone. Nam intercalatio tempus protrahebat.

ARGVMENTVM.

Causam exponit, cur, acie Pharsalica victus à bello discesserit quod illi ab iniquis vitio dabatur.

M. CICERO M. MARIO. S. D. 3.

PERSAEPE mihi cogitanti de communibus miserijs, in quibus tot annos versamur, & (vt video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo

[8] proximè fuimus vna: quinetiam ipsum diem memoria teneo. Nam a. d. III. Id. Maias, Lentulo & Marcello Coss. cùm in Pompeianum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo præstò fuisti. Sollicitum autem te habebat cogitatio tum officij, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare, ne [9] officio deessem: sin proficiscerer ad bellum, periculum te meum commouebat. Quo tẽpore vidisti profectò, me quoque ita conturbatum, vt non explicarem quid esset optimum factu. pudori tamen malui, [10] famæque cedere, quàm salutis meæ rationem ducere. Cuius me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quàm propter [11] vitia multa, quæ ibi offendi, quò veneram. primùm neque magnas copias, neque bellicosas: deinde extra ducem, paucósque præterea (de principibus loquor) reliqui primùm in ipso bello rapaces: deinde in oratione ita [12] crudeles, vt ipsam victoriam horrerem: maximum autem æs [13] alienum amplissimorum [14] virorum. quid quæris? nihil boni prçter causam. Quæ cùm vidissem, desperans victoriam, primùm cœpi suadere pacem, cuius fueram semper author: deinde cùm ab ea sentẽtia Pompeius valde abhorreret, suadere institui, vt bellũ duceret. Hoc interdum probabat, & in ea sententia videbatur fore: & fuisset fortasse, nisi quadam ex [15] pugna cæpisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit. Signa tirone & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit. victus turpissimè amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putaui, cùm [16] integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deueniendum in victoris manus, aut ad [17] Iubam confugiendum, aut capiendus tanquam [18] exsulio locus

8 Ante bellum ciuile, ergo multo ante: dixit enim, in quibus tot annos versamur.

9 Erga remp. & Pompeium bene meritum.

10 Vide. ep. 6. l. 6.

11 Pompeiano rũ.

12 Ep. 14. li. 4. & 19. li. 15.

13 Epist. 6 li. 6

14 Præsertim L. Lentuli. 13. li. 5 & Cæs. lib. 1. de bel. ci.

15 Ad Dyrrachium Cæs. li. 1. de bel. ci.

16 Epist. 7. lib. 4

17 Vt Scipio.

18 Vt M. Marcellus.

cus, aut consciscenda [19] mors voluntaria. Certè nihil fuit præterea, si te victori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autem ijs, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exsulio, præsertim innocenti, vbi nulla adiuncta est turpitudo: addo etiam, cùm ea vrbe careas, in qua nihil fit, quod videre possis sine dolore. Ego cum meis (si quicquam nunc cuiuspiam est) etiam in meis esse malui. quæ acciderunt, omnia dixi futura. veni domum, non quòd optima viuendi condicio esset, sed tamen si esset aliqua forma reipub. tanquam in patria vt essem: si nulla, tanquam in exsulio. Mortem mihi cur consciscerem, causa nulla visa est: cur optarem, multæ. vetus est enim, VBI non sis qui fueris, non esse cur velis viuere. Sed tamen VACARE culpa, magnum est solatium: præsertim cùm habeam duas res, quibus me sustentem, optimarum [20] artium scientiam, & maximarum [21] rerum gloriam: quarum altera mihi viuo nunquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosius: & tibi molestus fui, quòd te cum mei, tum reipub. cognoui amantissimum. notum tibi omne consilium meum esse volui, vt primùm scires, me nunquā voluisse plus quemquam posse, quàm vniuersam remp. postea autem, quàm alicuius culpa tantùm valeret [22] vnus, vt ei obsisti non posset, me voluisse pacem: amisso exercitu, & eo duce, in quo spes fuerat vno, me voluisse etiam reliquis omnibus: postquàm non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli. nunc autem si hæc ciuitas est, ciuem esse me: si non, exulem esse non incommodiore loco, quàm si me Rhodum, aut [23] Mitilenas contulissem. Hæc tecum coràm malueram: sed quia longius fiebat volui per literas eadem: vt haberes quod diceres si quando in vituperatores meos incidisses: sunt enim, qui cùm meus interitus nihil fuerit [24] reipub. profu-

19 Vt Cato, qui se Vtica occidit vnde ille postea cognomen Vticensis.

20 A doctrina.

21 A rebus gestis.

22 Cæsar Pompey culpa ita firmus, vt plus potuerit vnus, quàm vniuersa resp.

23 Vt Marcellus ep. 7. lib. 4.

24 Quasi non refuisset, si è rep. fuisset morte oppetere.

turus, criminis loco putent esse quòd viuam. Quibus ego certò scio non videri satis multos perisse: qui si me audissent, quàmuis [25] iniqua pace, honesta tamen viuerent. armis enim inferiores, nõ causa fuissent. Habes epistolam verbosiorẽ fortasse quàm velles. quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego si, quæ volo, expediero, breui tempore te, vt spero, videbo. Vale.

25 Vide ep. 6. l. 6.

ARGVMENTVM.

Præmonet Marium de aduentu suo in Pompeianum.

M. CICERO M. MARIO. S. D. 4

A. D. VIII. kal. in Cumanum veni cum [1] Libone tuo, vel nostro potius. in Pompeianum statim cogito: sed faciam te antè certiorem. Te cùm semper valere cupio, tum certè, dum hîc sumus. vides enim quanto post vnà futuri simus. Quare siquid [2] constitutum cum podagra habes, fac in aliũ diem differas. Cura igitur vt valeas: & me hoc biduo, aut triduo exspecta. Vale.

1 Scribonio.

2 Cõstitutũ de podagra curãda. ep. 1.

ARGVMENTVM.

Commendat studiosissime Trebatium iurisconsultum Cæsari Galliarum præfecto.

M. T. CICERO C. CAESARI IMP. S. D. 5.

VIDE quàm mihi persuaserim, te me esse alterum, non modò in ijs rebus, quæ ad me ipsum, sed etiam in ijs, quæ ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quocunque exirem, mecum ducere, vt eum meis omnibus studijs & beneficijs quàm ornatissimum domum reducerem. Sed postea quàm & Pompeij commoratio diuturnior erat, quàm putaram, & mea quædam tibi non ignota dubitatio aut impedire [2] profectionem meam videbatur, aut cer-

1 Artificiosa insinuatio ad impetrandum.

2 Cum Pompeio ad rei frumentariæ curationem. vide ep. 1. lib. 4. ad Att.

tè

tè tardare: vide quid mihi sumpserim. cœpi velle, ea Trebatium expectare à te, quæ sperasset à me: neque mehercule minus ei [3] prolixè de tua voluntate promisi, quàm eram solitus de mea polliceri. Casus verò mirificus quidam interuênit quasi vel testis opinionis meæ, vel sponsor humanitatis tuæ. nam cùm de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer [4] accuratius domi meæ, litteræ mihi dantur à te, quibus in extremis scriptum erat, M. FVRIVM, quẽ mihi commendas, vel regem Galliæ faciam, vel Leptæ legatum: si vis tu, ad me alium mitte, quem ornem. Sustulimus manus & ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, vt illud nescio quid non fortuitum, sed diuinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, vt initio mea sponte, pòst autẽ [5] inuitatu tuo mittendum duxerim. Hunc mi Cæsar, sic velim omni tua comitate complectare, vt omnia, quę per me possis adduci, vt in meos conferre velis, in vnum hunc conferas, de quo tibi homine hoc spondeo, non illo vetere verbo meo, quod, cùm ad te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed [6] more Romano, quomodo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem virum, prudentiorem esse neminem. Accedit etiam, [7] quod familiam ducit, iure ciuili singularis memoria, summa scientia. Huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque vllius beneficij certum nomen peto: beneuolentiam tuam & liberalitatem peto: neque impedio quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolæ [8] insignibus. Totum denique hominem tibi trado de manu (vt aiunt) in manum tuam istam & victoria & fide præstantem. Sumus enim * putidiusculi, quàm per te vix licet, verùm, vt video, licebit. Cura vt valeas: & me, vt amas, ama.

3 Liberaliter. vide epi. 8. lib. 3.

4 Cum eum cõmendarem.

5 Scripsisti enim alium mitto.

6 Epist. 18.

7 i. quod in eo summum est.

8 i. castrensibus honoribus.

ARGVMENTVM.

Trebatium, desiderium vrbis vix ferentem, hortatur, vt vrbis, vrbanitatisq; memoriam, quasi quasdam ineptias, abyciat, & de prouincia, quò se contulerat, tum spe beneficiorum, tum constantiæ causa cogitet.

CICERO TREBATIO. S. D. 6.

IN omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarem, aut ad Balbum mitto, [1] legitima quædam est accessio commendationis tuæ: nec ea vulgaris, sed [2] cum aliquo insigni iudicio meæ erga te beneuolentiæ. Tu modò ineptias istas & desideria vrbis & vrbanitatis depone: & quo consilio profectus es, id assiduitate & virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quàm ignouerunt Medeæ, quæ Corinthi arcem altam [3] habebant, matronæ opulentæ optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit ne sibi illæ vitio verterent, quòd abesset à patria. "NAM MVLTI suam rem bene gessere, & publicam patria procul: Multi domi qui ætatem egerunt, propterea Sunt improbati. Quo in numero tu certè fuisses nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus aliàs. tu qui ceteris [4] cauere didicisti, in Britannia ne ab essedarijs decipiaris, caueto: & quando Medeam agere cœpi, illud semper memēto. [5] QVI ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit. Cura vt valeas.

1 Vsitata, vt ea, quæ lege fiunt.
2 Infra dixit amore Romano. epist. 18.
3 Pro habitabant vt ad Att. ep. 14. lib. 1.
4 Cum iurisconsultus sis: iurisconsultorum enim est alijs cauere.
5 Versus Euripidis. ep. 15. li. 15.

ARGVMENTVM.

Studium suum in commendando Trebatio significat. iocatur de Britannia: monet, vt in familiaritatem Cæsaris se penitus insinuet, & occasione vtatur.

CICERO TREBATIO. S. D. 7.

EGO te commendare non desisto: sed quid proficiam ex te scire cupio. Spem maximā habeo in [1] Balbo: ad quem de te diligentissimè & sępissimè scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas literas, quoties à Q. fratre mihi afferūtur. In Britannia nihil

1 Qui apud Cæsarem gratia plurimum poterat.

nihil esse audio neq; [2] auri, neque argenti: id si ita est, esse dum aliquod suadeo rapias, & ad nos quamprimùm recurras. sin autem sine Britannia tamen [3] assequi id quod volumus, possumus: perfice vt sis in familiaribus Cæsaris, multùm enim te in eo frater adiuuabit meus, multum Balbus, sed mihi crede, tuus pudor, & labor plurimùm. [4] Imperatorem liberalissimum habes, ætatem oportunissimam, commendationem certè singularem: vt tibi vnum timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare. Vale.

2 Ad Att. li. 4. epist. 16.
3 Cæsaris beneuolentiam.
4 Epist. 17.

ARGVMENTVM.

Modestè reprehendit Trebatium, qui tribunatum militum, à Cæsare delatum, recusauerat.

CICERO TREBATIO S. D. 8

SCRIPSIT ad me Cæsar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certè fore. Cui quidem ego rescripsi, quàm mihi gratum esset futurum, si quàm plurimùm in te studij, officij, liberalitatis suæ contulisset. sed ex tuis literis cognoui præproperam quandam festinationem tuam: & simul sum admiratus, cur tribunatus cõmoda, dempto præsertim labore militiæ, contempseris. Querar cum Vacerra & Manilio: nam [1] Cornelio nihil audeo dicere: cuius tu periculo stultus es, quãdo te ab eo sapere didicisse profiteris. Quin tu vrges istam occasionem & [2] facultatem, qua melior nunquam reperietur? Quod scribis de illo Preciano iureconsulto, ego te ei non desino commendare. scribit etiam ipse mihi, te sibi gratias agere debere. de eo quid sit, cura vt sciam. Ego vestras Britannicas literas exspecto. Vale.

1 Qui Trebatij magister fuerat in iure ciuili. Digest. lib. 1. ti. 2
2 Plus est facultas quã occasio.

ARGVMENTVM.

Literarum officium a Trebatio requirit: monet, ne reditum in vrbem præpropere cupiat.

CICERO TREBATIO. S. D. 9.

IAMDIV ignoro quid agas. nihil enim ſcribis: neque ego ad te his duobus menſibus ſcripſeram, quia cùm Q. fratre meo non eras, quo mitterem, aut cui darem, neſciebam. Cupio ſcire quid agas, & vbi ſis [1] hiematurus. equidem velim cùm Cæſare: ſed ad tū propter eius occupationes nihil ſum auſus ſcribere: ad Balbum tamen ſcripſi. Tu tibi deeſſe noli ſerius potius ad nos, dum plenior. Quòd huc properes, nihil eſt præſertim Vacerra mortuo. ſed tibi cōſiliū non deeſt. quid conſtitueris, cupio ſcire. Cn. Octauius, an Cornelius? tuus quidē familiaris, ſummo genere natus, [2] terræ filius is me, quia ſcit tuū familiarem eſſe, crebrò ad cænā inuitet. adhuc non potui perducere. ſed mihi tamen gratum eſt. Vale.

1 Non enim vno loco vniuerſus exercitus hiemabat.

2 Iocatur in Octauij ignobilitatem. epi. 16.

ARGVMENTVM.

Leuitatis Trebatium per iocum arguit, quia ſcripſerat, ſe Cæſari valde iureconſultum videri; item timiditatis, qui tranſire in Britanniam cum Cæſare recuſarit. alia nonnulla.

CICERO TREBATIO. S. D. 10

LEGI, tuas litteras, ex quibus intellexi, te Cæſari noſtro valde [1] iureconſultum videri. eſt quod gaudeas, te in iſta loca veniſſe, vbi aliquid ſapere viderêre. Quòd ſi in Britanniam quoq; profectus eſſes, profectò nemo in illa tanta inſula [2] peritior te fuiſſet. Veruntamen (rideamus licet: ſum enim à te inuitatus) ſubinuideo tibi, vltrò te etiam arceſſitū ab eo, ad quem ceteri, non propter eius ſuperbiam, ſed propter occupationes, aſpirare nō poſſunt. Sed tu in iſta epiſtola, nihil mihi ſcripſiſti de tuis rebus, quæ meher cule mihi non minori curæ ſunt, quā meę. Valde metuo, ne [3] frigeas in hibernis, quamobrem camino luculento vtendum cenſeo. idem & [4] Mucio & Manilio placebat, præſertim qui ſagis non abundares. quanquam

1 In ambitionē.

2 In inſcitiam.

3 In paupertatē.

4 De hoc Mucio vid. Digeſt. lib. 1.

quam vos non istic satis calere audio. quo quidem nuntio valde mehercule de te timueram. Sed tu in re militari multo es cautior, quam in aduocationibus: qui neque in Occeano [5] natare volueris studiosissimus homo natandi: neque spectare essedarios, quem anteane [6] Andanabatam quidem defraudare poteramus. Sed iam satis iocati sumus. Ego de te ad Cæsarem quam diligenter scripserim, tute scis quàm sæpe, ego. Sed mehercule iam intermiseram, ne viderer liberalissimi hominis, meique amantissimi voluntati erga me diffidere. Sed tamen his litteris, quas proximè dedi, putaui esse hominem commonendum, id feci. Quid profecerim, facias me velim certiorem, & simul de toto statu tuo, consilijsq; omnibus scire enim cupio, quid agas, quid [7] exspectes, quam longum istum tuum discessum à nobis futurum putes. sic enim tibi persuadeas velim, vnum mihi esse solatium, quare facilius possim pati, te esse sine nobis, si tibi esse emolumento sciam, sin autem id non est, nihil duobus nobis est stultius me, qui te non Romam attraham: te qui non huc aduoles. Vna mehercule nostra vel seuera, vel iocosa congressio pluris erit, quàm non modò hostes, sed etiam fratres nostri [8] Hædui. Quare omnibus de rebus fac vt quam primùm sciam, [9] aut consolando, aut consilio, aut re iuuero. Vale.

5 *timiditatē*

6 *lusus esse genus cum clausis oculis certatur Seneca videtur existimare.*

7 *An sit in spe alicuius commodi.*

8 *Hædui fratres populi R.*

9 *Terentij senarius.*

ARGVMENTVM.

Conatur Trebatio desiderium vrbis adimere. præcipit tamen, vt, nisi absit ab vrbe cum emolumento, redeat.

CICERO TREBATIO S. D. II.

NISI antè Roma [1] profectus esses, nunc eam certè relinqueres. quis enim tot interregnis iure cōsultū desiderat? Ego omnibus, vnde petitur, hoc cōsilij dederim, vt à singulis interregib⁹ binas aduocationes

1 *Interregni tempore iudicia iacebant.*

postulent, Satisne tibi videor abs te ius ciuile didicisse? Sed heus tu quid agis? ecquid fit? Video enim te iam iocari per litteras [2] hæc signa meliora sunt, quam quæ in meo Tusculano. sed quid sit, scire cupio. Consuli quidem te à Cæsare scribis: sed ego tibi ab illo consuli mallem. quod si aut fit aut futurum putas, perfer istam militiam, & permane. ego enim desiderium tui spe tuorum commodorum consolabor. Sin ista sunt[3] inaniora, recipe te ad nos. nam, aut erit hic aliquid aliquando: aut si minus, vnà mehercule collocutio nostra pluris erit, quàm omnes Samarobrinæ. denique si te citò retuleris, sermo nullus erit: sin diutius frustrà affueris, non modò Laberium, sed etiam sodalem nostrum[4] Valerium pertimesco. mira enim persona induci potest Britannici iure consulti. Hæc non rideo, quamuis tu rideas: sed de re seuerissima tecum, vt soleo iocor. Remoto ioco, tibi hoc amicissimo animo præcipio, vt si istic mea cõmendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium: honestatem & facultates tuas augeas. sin autem ista frigebunt, recipias te ad nos. omnia tamen quæ vis & tua virtute, profectò & nostro summo erga [5] te studio consequere. Vale.

2 Ambigua signorũ significatio, & pro iudicijs & pro statuis.

3 Infra. dicit, sin ista frigebunt. eodem sensu.

4 Alterum mimũ, alterum iurisconsultum.

5 Quia te studiose Cæsari commendamus.

ARGVMENTVM

Ex intermissione literarũ arguit Trebatium Epicureum esse factum: & in eo iocatur.

CICERO TREBATIO. S. D. 13

MIRABAR quid esset quod tu mihi litteras mittere intermisisses. indicauit mihi Pãsa meus Epicureum te esse factũ. O castra præclara. quid tu fecisses, si te [1] Tarentum, & non Samarobrinam misissem? iam tum mihi non placebas, cum idem intuebare

1 Tarentũ mollis ciuitas, & dedita voluptati.

bare, quod & Seius familiaris meus. Sed quonam modo ius ciuile defendes, cùm omnia tua causa facias, non ciuium? vbi porrò illa erit formula fiduciæ, & INTER BONOS bene agier? Quis enim est bonus, qui facit nihil, nisi sua causa? quod ius statues COMMVNI DIVIDVNDO, cum commune nihil possit esse apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur? quomodo autem tibi placebit. Iouem lapidem iurare, cum scias Iouem [2] iratum esse nemini posse? Quid fiet porrò populo Vlubrano, si tu statueris πολιτεύεσθαι non oportere? Quare si planè à nobis deficis, molestè fero: sin [3] Pansæ assentari cõmodum est, ignosco. modo scribe aliquando ad nos quid agas, & à nobis quid agi, quid fieri, aut curari velis. Vale.

2 Epicurus enim dixit deos non curare mortalia.

3 Qui epicuri sectam colebat.

ARGVMENTVM.

Intermissionis literarum causam dicit: quam non accipienti Trebatio, inde occasionem arripit liberius iocandi.

CICERO TREBATIO. S. D. 13

ADEONE me [1] iniustum esse existimâsti, vt tibi irascerer, quod parum mihi constans, & nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque causam me arbitrarere literas ad te iamdiu non misisse? Mihi perturbatio animi tui, quam primis literis perspiciebam molestiam attulit: neque alia fuit vlla causa intermissionis literarum, nisi quod, vbi esses, planè nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. Audi mi [2] Testa: vtrum superbiorem te pecunia facit, an quod te imperator consulit? Moriar, ni (quæ tua [3] gloria est) puto te malle à Cæsare consuli, quam inaurari. Si vero vtrunque est: quis te feret præter me, qui omnia ferre possum? Sed, vt ad rem redeam, te istic inuitum non esse vehementer gaudeo: &, vt illud erat molestum: sic hoc est iucundum.

1 Ex abrupto exorditur, vt ep. 8 lib. 2. Quid tu me, & ep. 6. 15. & 17. lib. 1.

2 Cognomẽ Trebatij. ep. 22.

3 Ambitio, cupiditas honoris ep. 15. li. 1.

Tantum metuo, ne artificium tuum tibi parum prosit. nam, vt audio istic.

4 Vide hos Ennij versus in orat. o Murena. Gel. 20. ca. 9. & ad At. epi. 8. lib. 15. & Seruiũ in vlt. Ecloga.

Non ex [4] iure manum consertum, sed mage ferro
Rem repetunt. Et tu non soles ad vim faciundam adhiberi. neque est, quod illam exceptionem in interdicto pertimescas, QVOD TV PRIOR vi hominibus armatis veneris. scio enim te non esse procacem in lacessendo. Sed vt ego quoque te aliquid de nostris cautionibus admoneam, Treuiros vites censeo. audio capitales esse. malem * auro, argento, ære essent. sed alias iocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quam diligentissimè. A. d. IIII. Non. Martias. Vale.

ARGVMENTVM.

Familiariter, & iocosè Trebatium reprehendit, qui literas nullas miserat.

CICERO TREBATIO. S. D. 14

1 Etiã ipse Cyrus libertus erat, sed ab Architectura nobilis ad Att. li. 2. ep. 2.

2 Formulas.

3 Tuis enim scriptis non vtentur.

4 Timor futuri belli, quod æstate renouabatur.

5 Melior iurisconsultus, quam amicus.

CHRYSIPPVS Vettius Cyri architecti [1] libertus fecit, vt te non immemorem putarem mei. salutem enim verbis tuis mihi nunciauit. Valde iam lautus es, qui grauere literas ad me dare, homini præsertim propè domestico. Quod si [2] scribere oblitus es, minus multi iam te aduocato causa [3] cadent. sin nostri oblitus es, dabo operam, vt istuc veniã antè, quàm planè ex animo tuo effluam. sin æstiuorũ [4] timor te debilitat, aliquid excogita, vt fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audiui ex eodem Chrysippo, te esse Cæsari familiarem. Sed mehercule mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis literis quàm sæpissimè cognoscere. Quod certè ita fieret [5] si tu maluisses beneuolẽtiæ, quàm litium iura perdiscere. Sed hæc iocati sumus, & tuo more, & nonnihil etiã nostro. Te valde amamus, nosque à te amari tum volumus, tum etiam confidimus. Vale.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Declarat suum absentiæ Trebatij desiderium: & gratulatur de C. Marij familiaritate.

CICERO TREBATIO S. D. 15

QVAM sint morosi, qui amant, vel ex [1] hoc intelligi potest. molestè ferebam antea te inuitum istic esse: pungit me rursus, quod scribis te esse istic libenter. neq; enim tū mea cōmēdatione te non delectari facilè patiebar: & nunc angor quicquam tibi sine me esse iucundum. Sed tamen hoc malo nos ferre desiderium, quàm te non ea, quæ spero, consequi. Quòd vero in C. [2] Marij, suauissimi doctissimique hominis familiaritatem venisti, non dici potest, quàm valde gaudeam: qui fac, vt te quam maximè diligat. Mihi crede, nihil ex ista prouincia potes, quod iucundius sit, deportare. Cura vt valeas.

1 A genere descendit ad speciē.

2 Hic est cuius ep. legitur li. 7. ep. 28.

ARGVMENTVM.

Laudare videtur Trebatium vt sapientem, qui belli pericula vitaret, sed re vera notat vt timidum. adscribit de Octauio, de Trebatij diuitijs, superbia, per iocum.

CICERO TREBATIO S. D. 16

IN [1] Equo Troiano scis esse in extremo, SERO sapiunt. Tu tamen, mi vetule, non sero primum quod illas [2] rabiosulas sat fatuas dedisti: deinde, quod in britania non nimis φιλοθέωρον te præbuisti, plane nō reprehēdo, Nūc vero in hibernis vinctus mihi videris, itaq; te cōmouere nō curas. vsquequaq; sapere oportet. id erit telum acerrimū. Ego si foris cænitarē, Cn. Octauio familiari tuo non defuissem: cui tamen dixi, cum me aliquoties inuitaret, Oro te, [3] quis tu es? Sed mehercule, extra iocum, homo bellus est: vellem eum tecum abduxisses. Quid agatis, ecquid in Italiam venturi sitis hac hieme, fac planè sciam. Balbus mihi confirmauit, te diuitem futurum. id vtrum

1 Tragœdia nomen.

2 Quod omnino discedere à bello cuperes: in quo saperi videbaris.

3 Notat hominis ignobilitatem. ep. 9.

Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum: an quomodo Stoici dicunt, OMNES esse diuites, qui cælo & terra frui possunt, postea videro. Qui istinc veniunt, superbiam tuam accusant, quod negent te percunctantibus,[4] respondere. Sed tamen est quod gaudeas. constat enim inter omnes, neminem te vno Samarobrinæ iuris peritiorem esse. Vale.

4 Non quod superbus esset, sed quod à nemine consuleretur. ep. 10. lib. 1.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Trebatio, quod de reditu in vrbem iam non amplius cogitet: & hortatur, vt Cæsaris amicitiam plurimi faciat: quam fore fructuosam promittit, in seq. ipse recipit.

CICERO. TREBATIO. S. D. 17

EX tuis literis & Quinto fratri gratias[1] egi, & te aliquando collaudare possum, quod iam videris certa aliqua in sententia constitisse. Nam primorum mensium literis tuis vehementer cõmouebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in vrbis,[2] vrbanitatisque desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari: sæpe autem etiam, quod à te alienissimum est, subimpudens videbare. tanquã enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam, attulisses, sic pecunia ablata domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipsos, qui cum[3] syngraphis venissent Alexiam, nullũ adhuc nummũ auferre potuisse. Ego si mei commodi rationẽ ducerem, te mecum esse maxime vellem. non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex consuetudine nostra, vel vtilitate ex consilio atque opera tua. Sed cum te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses: semper te non modo tuendum mihi, sed etiam augendum atque ornandum putaui. Itaque quoad opinatus sum, me in prouinciam exiturum, quæ ad te vltro detulerim, meminisse te credo. posteaquam mea mutata[4] ratio est, cum viderim, me

1 De eo, quod apud Cæsarẽ Trebatij causa fecerat, erat enim Quinctus Cæsaris legatus in Gallia.

2 Nõ est vt alibi, pro acutis dictis, sed pro rebus urbanis.

3 Alludit ad creditores Ptolomei, regis Alexandrini. ep. 1. lib. 1.

4 Res mea aliter tulerunt. Vide. ep. 5. lib. 3.

à Cæſare honorificentiſſimè tractari, & vnicè diligi, hominiſq; liberalitatem incredibilem, & ſingularem fidem noſſem: ſic ei te [5] commendaui & tradidi, vt grauiſſime, diligentiſſimeq; potui. quod ille ita accepit, vt & mihi ſæpe literis ſignificarit, & tibi verbis & re oſtenderit, mea cõmendatione ſeſe valde eſſe cõmotum. Hunc tu virum nactus, ſi me aut ſapere aliquid, aut velle tua cauſa putas, ne dimiſeris: & ſiqua te fortè res aliquando offenderit, cùm ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit viſus, perferto, & vltima expectato: quæ ego tibi & [6] iucunda & honeſta præſtabo. Pluribus te hortari non debeo: tantùm moneo, neque amicitiæ confirmandæ clariſſimi ac liberaliſſim [7] viri, neque vberioris prouinciæ, neque ætatis magis idoneæ tempus, ſi hoc amiſeris, te eſſe vllum vnquam reperturum: hoc quemadmodum vos ſcribere ſoletis in veſtris libris, idem Q. [8] Cornelio videbatur. In Britanniam te profectum non eſſe, vehemẽter gaudeo, quod & tu labore caruiſti, & ego te de rebus illis non [9] audiam. Vbi ſis hibernaturus, & qua ſpe, aut [10] conditione, perſcribas ad me velim. Vale.

5 Vide epiſtolam commendaticiã, ep. 5.

6 Vtilia & honorifica.

7 Epiſt. 7.

8 Epiſt. 8.

9 Quaſi glorioſè narrantem.

10 Præſentis cõmodi.

ARGVMENTVM.

Laudat Trebatium, qui de militia cum Cæſare perferenda cogitaret: iocatur præterea in illius parſimoniam, quia ſcripſerat in palimpſeſto.

M. CICERO TREBATIO. S. D. 18.

ACCEPI à te aliquot epiſtolas vno tempore, quas tu diuerſis temporibus dederas: in quibus me [1] cetera delectarũt. ſignificabãt enim, te iſtam militiam iam firmo animo ferre, & eſſe fortem virum & conſtantem. quæ ego paulliſper in te ita deſideraui, nõ vt imbecillitate animi tui, ſed magis vt deſiderio noſtri te æſtuare putarem. quare perge vt cœpiſti: forti animo iſtam tollera militiam, Multa, mihi crede, aſ-

1 Hoc pendet, Vſque ad illud, cetera belle.

sequêre. ego enim renouabo commendationem, sed [2] tempore. Sic habeto, non tibi maiori esse curæ, vt iste tuus à me discessus fructuosissimus tibi sit, quàm mihi. Itaque quando vestræ cautiones infirmæ sunt, [3] græculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiorem facias. ego enim [4] ignauissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, vt ad epistolas tuas redeam, cetera bellè: illud miror, quis solet eodem exemplo plures dare, qui sua manu scribit? Nam quòd in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris: nisi fortè tuas formulas. Non enim puto te meas epistolas delere, vt reponas tuas. An hoc significas, nihil fieri? frigere te? ne chartam quidem tibi [5] suppeditare? Iam ista tua culpa est, qui verecundiam tecum extuleris, & non hic nobiscum reliqueris. Ego te Balbo, cùm ad vos proficiscetur, [6] more Romano commendabo. Tu, si interuallum longius erit mearum literarum, ne sis admiratus. eram enim affuturus mense Apr. Has literas scripsi in Pomtino, cùm ad villam M. Æmilij Philemonis diuertissem: ex qua iam audieram fremitum [7] clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliâsti. Nam Vlubris honoris mei causa vim maximam [8] ranunculorum se commôsse constabat. Cura vt valeas. VI. Idus Apr. de Pomtino.

[2] Epist. 38. li. 12. ad Att.

[3] Literas commendaticias, græce scriptas.

[4] Quia ignaui spectatores pugnarũ sunt: itaque certius omnia & obseruant, & narrare deinde possunt.

[5] Pro, suppetere vt alibi.

[6] Epist. 3.

[7] Qui prope erant.

[8] Non dixet hominum, sed ranunculorum, ob paludes.

EPISTOLAM tuam, quàm accepi ab L. Aruntio, conscidi innocentem. nihil enim habebat, quod non vel in concione rectè legi posset. Sed & Aruntius ita te mandâsse aiebat, & tu adscripseras. Verùm illud esto: nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam nouis rebus. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de Topicis à se conscriptis, vt roganti Trebatio satisfaceret.

ret: eaque esse obscuriora significat, nec legenda sine interprete. addit, si expeditam in quaestionibus habere doctrinam velit, exercitationem esse necessariam.

CICERO TREBATIO. S. D. 19

VIDE [1] quanti apud me sis: etsi iure id quidem. nō enim amore te vinco. Veruntamē quod praesenti tibi propè subnegarem, non tribueram certe: id absenti [2] debere non potui. Itaque vt primùm Velia nauigare coepi; institui Topica Aristoteléa conscribere, ab ipsa vrbe commonitus amantissima tui. Eum librum tibi misi Rhegio, scriptum quàm planissimè res illa scribi potuit. Sin tibi quaedam videbuntur obscuriora, cogitare debebis, NVLLAM artem [3] literis sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. Non longè abieris. num ius ciuile vestrum ex libris cognosci potest? qui quanquam plurimi sunt, doctorem tamen nonnunquam desiderant. quanquā tu, si attentè leges, si saepius, per te omnia consequére, [4] vt certè intelligas. vt verò etiam ipsi tibi loci proposita quaestione occurrant, exercitatione consequère. in qua quidem nos te continebimus, si & salui redierimus, & salua ista offenderimus. Vale. v. kalend. Sextilis, Rhegio.

1 Initium effic[ax] ad beneuolentia[m].

2 Eadem locutio[ne] topicorum initio.

3 Ex ipsis tantu[m] literis, & quasi muto libro.

4 Correctio est. si non omnia, certè hoc, inquit consequere, vt intelligas.

ARGVMENTVM.

De amore Veliensium in Trebatium scribit, & hortatur, ne possessiones eas vendat: quae, tam miseris temporibus, perfugium esse possint.

CICERO TREBATIO. S. D. 20

AMABILIOR mihi Velia fuit, quòd te ab ea sensi amari. sed quid ego dicam te, quem quis non amat? [1] Rufio medius fidius tuus ita desiderabatur, vt si esset vnus è nobis. sed ego te non reprehendo, qui illum ad aedificationem tuam traduxeris. quanquam enim Velia non est vilior, quàm Lupercal: tamen istuc malo, quàm haec omnia. Tu tamen, si me audies, quē soles, has paternas possessiones tene-

1 Cognomē Trebatiae familiae.

bis (nescio quid enim Velienses verebātur) neq; Heletem nobilem amnem relinques, neque [2] papirianā domum deseres: quanquam illa quidem habet lucum à quo etiā aduenæ teneri solent: quē tamen si [3] excideris, multùm prospexeris. Sed in primis opportunū videtur, his præsertim temporibus, habere perfugiū, primùm eorum vrbem, quibus carus sis: deinde etiam tuam domum, tuosque agros, eaque remoto, salubri, amœnoque loco: idque etiam mea interesse, mi Trebati, arbitror. Sed valebis, meaque negotia videbis, meque dijs iuuantibus, ante brumam [4] exspectabis. Ego à Sex. Fadio Niconis discipulo librum abstuli Νίκωνος περὶ πολυφαγίας. O medicum suauem, meque docilem ad hanc disciplinam. sed Bassus noster me de hoc libro celauit: te quidem non videtur. Ventus [5] increbrescit. Cura vt valeas. XII. kal. Sextileis. Velia.

2 *Trebatij de aliquo Papirio emptam.*

3 *Potest incidi lucus sine piaculo. Cato lib. 1.*

4 *Cogitabat Cicero in Græciam ad visendum filium suum, qui Athenis literarū studia colebat. ep. lib. 10.*

5 *Flare incipit vehementius. creber enim venti spiratus velum tendit.*

ARGVMENTVM.

Silij causam, viri optimi, amici sui, Trebatio commendat. Videtur autem, cum extra vrbem esset, ad Trebatium in vrbem hac scripsisse.

CICERO TREBATIO. S. D. 21

SILII causam te docui. is postea fuit apud me. cum ei dicerem, tibi videri, sponsionem illam nos sine periculo facere posse, [1] NI bonorum Turpiliæ possessionem Q. Cæpio præt. ex edicto suo mihi dedit: negare aiebat [2] Seruium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionem testamenti non habuerit: hoc idem [3] Ofilium dicere: tecum se locutum negabat: meque rogauit, vt se, causamque suam tibi commendarem. Nec vir melior, mi Testa, nec mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. Gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum vltrò veneris, eique pollicitus eris: sed, si me amas, quamprimùm hoc te vehementer etiam atque etiam

1 *Verba sponsionis.*

2 *Sulpicium.*

3 *Vide de Ofilio iurisconsulto Digest. lib. 1. tit. 2.*

etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Authoritate iuriſconſultorum probat, quod de controuerſia quadadixerat.

CICERO TREBATIO. S. D. 22

ILLVSERAS heri inter ſcyphos, quod dixeram, controuerſiã eſſe, poſſetnè heres, quod furtũ anrea factum eſſet, rectè furti agere. Itaque, etſi domum benè [1] potus, ſeroq; redieram: tamen id caput vbi hæc controuerſia eſt, notaui, & deſcriptum tibi miſi: vt ſcires, id quod tu neminem ſenſiſſe dicebas, Sex. Ælium, M. Manilium, M. Brutum ſenſiſſe. Ego tamen Scæuulæ & [2] Teſtæ aſſentior. Vale:

1 Sic bene nummatum. ep. 16.

2. i tibi. nam Teſta Trebatij cognomen. ep. 13.

ARGVMENTVM.

Signa quædam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas potius pictas cuperet. reſcribit igitur, ex illis emtionibus nullam ſe curaſſe. de proxima domo illi conducenda ſe deſiderare, addit.

M, CICERO M. FABIO GALLO. S. D. 23

TANTVM quòd ex arpinati venerem, cum mihi à te literæ redditæ ſunt: ab eodemque accepi [1] Auiani literas: in quibus hoc erat liberaliſſimum nomina ſe facturũ, cum veniſſet, qua ego vellem die. Fac quæſo, qui ego ſum, eſſe te. èſtne aut tui pudoris aut noſtri primũ rogare de die, deinde plus [2] annua poſtulare? ſed eſſent, mi Galle, omnia facilia, ſi & ea mercatus eſſes, quæ ego deſiderabam, & ad eam ſummam, quam volueram. at tamen iſta ipſa, quæ te emiſſe ſcribis, non ſolum rata mihi eeunt, ſed etiam grata. planè enim intelligo, te non modò ſtudio, ſed etiam amore vſum, quæ te delectarint, hominem (vt ego ſemper iudicaui) in omni iudicio elegantiſſimum, quæque me digna putaris coemiſſe. Sed velim maneat [3] Damaſippus in ſententia. prorſus enim ex iſtis emtionibus nullã deſidero Tu autem ignarus inſtituti mei, quanti ego genus

1 Statuarij.

2 Annua die, bima die, trimadie ſæpè legimus in veterum iuriſconſultorum libris. ad Att. ep. 2. lib. 12.

3 Scripſerat Gallus, ea ſigna, ſi Cicero nõ emeret, emturum Damaſippum.

omne signorum omnium non æstimo, tanti ista quatuor, aut quinque sumpsisti. Sed Bacchas istas cũ Musis Metelli comparas. quid simile? 4 primùm ipsas ego Musas nunquam tanti putassem: atque id fecissem Musis omnibus approbantibus, sed tamen erat aptũ bibliothecæ, studijsq; nostris congruẽs. Bacchis verò vbi est apud 5 me locus? At pulchellæ sunt. noui optimè, & sæpe vidi nominatim tibi signa mihi nota mendâssem, si probassem. ea enim signa ego emere soleo quæ ad similitudinem gymnasiorum exornent mihi in palæstra locum. 6 Martis verò signum quo mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Saturni signum fuisse. hæc enim duo signa putarem mihi æs alienum attulisse. * Mercurij mallem aliquod fuisset: felicius puto, cum Auianio transigere possemus. Quod tibi destinâras Trapezophoron: si te delectat, habebis sin autem sententiã mutasti, ego habebo scilicet. Ista quidem 7 summa: næ ego multa libentius emerim diuersorium Terracinę, ne semper hospiti molestus sim. Omnino liberti mei video esse culpam, cui planè res certas mandaram: itemque Iunij, quem puto tibi notum esse, Auianij familiarem. Exhedria quædam mihi noua sunt, instituta in porticula Tusculani ea 8 volebam tabellis ornare etenim siquid generis istiusmodi me delectat, pictura delectat. Sed tamen si ista mihi sunt habenda, certiorem velim me facias, vbi sint, quando arcessantur, quo genere vecturæ Si enim Damasippus in sententia non manebit, 9 aliquem Pseudodamasippum vel cum iactura reperiemus. Quòd ad me de domo scribis iterum, iam id ego proficiscen mandabam meæ Tulliæ. ea enim ipsa hora acceperam tuas literas. Egeram etiam cum tuo Nicia, quod is vtitur, vt scis, familiariter Cassio. Vt redij autem, prius quàm tuas legi has proximas litteras, 10 quæsiui de mea Tullia quid egisset per Li-

4 *Sine, deinde, positum est, vt ep. 9. lib. 2. & ad Att. ep. 11. l. 8 & 18. lib 12.*

5 *Quem neque Bacchus neque Venus delectat.*

6 *Mars & Saturnus, infesta signa Mercurius boni euentus index.*

7 *Tanta pecunia.*

8 *Vt exhedrijs superim posita tabella spectarentur.*

9 *Omnino aliquẽ qui emat reperiemus,*

10 *Quæsiui ex Phania epist. 5. lib. 3.*

Liciniam se egisse dicebat. sed opinor Cassium vti nō ita multùm sorore, eam porrò negare se audere, cùm vir abesset (est enim profectus in Hispaniam Decimus) illo & absente & insciente migrare. Est mihi gratissimum, tanti à te æstimatam consuetudinem vitæ, victusq; nostri, primùm vt eam domum sumeres, vt non modò prope me, sed planè [11] mecum habitare posses: deinde vt migrare tantopere festines. Sed ne viuam, si tibi concedo, vt eius rei tu cupidior sis, quàm ego sum, Itaque omnia experiar. video enim quid mea intersit, quid vtriúsq; nostrûm. Siquid egero, faciam vt scias. tu & ad omnia rescribes, & quando te expectem, facias me, si tibi videbitur, certiorem. Vale.

11 Fortasse quod domus ea Ciceronis domui iuncta esset, pariete communi.

ARGVMENTVM.

Narrat, quam inique Tigellius sibi irascatur idem scribit, lib. 13. ad Att. ep. 47. nec dubito, quin huius nepos sit is, de quo Horatius sat. 2. & 3. lib. 1.

M. CICERO M. FABIO
GALLO S. D. 24

AMORIS quidem tui, quoquò me verti, vestigia: [1] vel proximè de Tigellio. sensi enim ex literis tuis, valde te laborasse. amo igitur voluntatem. sed pauca de re. Cipius (opinor olim, NON omnibus dormio: sic ego non omnibus, mi Galle, seruio. etsi quæ est hæc seruitus? Olim cùm regnare existimabamur, non tam ab vllis, quàm hoc tempore [2] obseruor à familiarissimis Cæsaris omnibus, præter istum. Id ego in lucris pono non ferre hominem pestilentiorem patria sua, eumque addictum iam tū puto esse [3] Calui Licinij Hipponacteo præconio, At vide quid succenseat. Phameæ causam susceperam, ipsius quidem causa: erat enim mihi sanè familiaris. is ad me venit, dixitque, iudicem sibi operam dare constituisse eo ipso die, quo die de P. Sextio

1 Vide locutionē eandem ep. 13. lib. 2. & ad Att. li. 13. ep. 42. præterea apud Macrob. lib. 3.

2 Epist. 20. li. 9.

3 Caluus in Ciceronem scripsit. quia prætor patrem suum damnarat. Plut.

in consilium iri[4] necesse erat, respondi, nullo modo me facere posse cùm vellem: alium diem si sumsisset, me ei non defuturum. Ille autem, qui sciret se nepotem, bellum tibicinem, habere, & sat bonum vnctoré, discessit à me, vt mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venaleis, alium alio nequiorem. Cognosti meã causam, & istius [5] Salaconis iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte. cupio enim legere. me adhuc non legisse, turpe vtrique nostrûm est. Vale.

4 Quia præstituti dies erant eorum iudiciorũ quæ lege Pompeia fiebant, ad Att. lib. 13. ep. 47.

5 Pauperem hominẽ fuisse, qui se diuitem simularet, scripsit Suidas.

ARGVMENTVM

Rescribit de epistola non conscissa monenti, vt de Cæsare cautè eloqueretur, & scriberet, gratias agit.

CICERO M. FABIO GALLO S. D. 25

QVOD epistolam conscissam doles, noli laborare: salua est domi: petes cùm libebit. Quod autem me mones, valde gratum est: idque vt semper facias, rogo. videris enim mihi vereri, ne, nisi [1] istum cauerimus, rideamus γελωτα σαρδόνιον. Sed heus tu: manum de tabula: [2] magister adest citius, quàm putaramus. vereor ne in Catonium Catoninos. Mi Galle, caue putes quicquam melius, quàm epistolæ tuæ partem ab eo loco, Cetera labuntur. secretò hoc audi. tecum habeto: ne Apellæ quidem liberto tuo dixeris. præter duos nos, loquitur isto modo nemo: bene, maléue videro: sed quicquid est, nostrum est. vrge igitur, nec transuersum vnguẽ (quod aiunt) à stilo. is enim est dicendi opifex. Atque ego quidem aliquantum iam etiam noctis assumo. Vale.

1 Cæsarem.

2 Cæsar Africano bello confecto: quem redeuntem senatus delata censura moribus præfecerat. Ludit igitur in magistri nomine ambiguo, Dio. lib. 43.

ARGVMENTVM.

Scribit de morbo ex herbarum esu contracto.

CICERO GALLO. D, S 26

CVM decimum iam diem grauiter ex intestino laborarem, neque ijs, qui mea [1] opera vti volebat, probarem me non valere, quia febrim non haberem, fugi

1 In forensibus causis.

fugi in Tuſculanum, cùm quidem biduum ita ieiunus fuiſſem, vt ne aquam quidem guſtarem. Itaque confectus languore & fame, magis [2] tuum officium deſideraui, quam abs te requiri putaui meum. Ego autem cùm omnes morbos reformido, tum eum, quo Epicurum tuum Stoici malè accipiunt, quia [3] dicat δυσουρικὰ καὶ δυσεντερικὰ πάθη ſibi moleſta eſſe: quorũ alterùm morbũ edacitatis eſſe putant, alterum etiam turpioris intemperantiæ. ſanè δυσεντερίαν pertimueram. Sed viſa eſt mihi vel loci mutatio, vel animi etiã relaxatio, vel ipſa fortaſſe iam ſeneſcentis morbi remiſſio profuiſſe. Attamen ne mirere, vnde hoc acciderit, quomodóue commiſerim: [4] lex ſumtuaria, quę videtur λιτότητα attuliſſe, ea mihi fraudi fuit. nam dum volunt iſti lauti terra [5] nata quæ lege excepta ſunt, in honorem adducere, fungos, heluellas, herbas omneis ita condiunt, vt nihil poſſit eſſe ſuauius. in eas cum incidiſſem in cæna * augurali apud Lentulum, tanta me διάῤῥοια arripuit, vt hodie primùm videatur cœpiſſe conſiſtere. Ita ego, qui me oſtreis & murenis facilè abſtinebam, à beta etiam, & malua deceptus ſum. Poſthac igitur erimus cautiores, Tu tamen cum audiſſes ab Anicio, (vidit enim me nauſeantem) non modò mittendi cauſam iuſtam habuiſti, ſed etiam viſendi. Ego hîc cogito commorari, quoad me reficiam. nam & vires & corpus amiſi. Sed ſi morbum depulero, facilè (vt ſpero) illa reuocabo. Vale.

2 vt Ipſe potius ad me venires quam ego ad te

3 Vide Epicuri Epiſtolam in Laertio.

4 Morborum remedia, loci mutatio, animi relaxatio, Ep. 15. & 16. lib. 9. Gel. li. 2. ca. 24. vbi tñ pro natum legitur.

5 Varro de re ruſt. li. 3. c. 6.

ARGVMENTVM.

Gallum, non eum ad quem proximè ſcripſit, Fabia gentis, ſed vt opinor, Sexta, accuſat vt iniquum, & impudentem.

M. CICERO S. D. GALLO. 27

MIROR cur me accuſes, cum tibi id facere non liceat, quod ſi liceret, tamen non debeas. [1] EGO

1 Verba ex epiſtola Galli.

ENIM TE (inquit) IN CONSVLATV OBSERVARAM. Et ais, fore, vt te Cæsar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebei dicis te mea caussa petisse. Vtinam semper esses tribunus: [2] intercessorem non quæreres. Negas me audere, quod sentiam dicere. Quasi tibi, cum parum prudenter me rogares, parum fortiter responderim. Hæc tibi scripsi, vt isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quod si humaniter mecum quæstus esses, libenter tibi me, & facilè purgassem. Non enim mihi ingrata sunt, quæ fecisti, sed, quæ scripsisti, molesta. Me autem, propter quem ceteri [3] liberi sunt, tibi liberum non visum demiror. nam si falsa fuerunt, quæ tu ad me, vt ais, detulisti, quid ego tibi debeo? sin vera: tu es optimus testis, quid mihi populus Ro. debeat. Vale.

2 Tribuni enim intercedebant. Gallus autē Ciceronem rogauerat, vt pro se intercederet apud Cæsarē. est igitur ἀμφιβολία.

3 Coniuratione oppressa.

ARGVMENTVM.

Probat consilium Curij, qui, rep. desperata in Græciam se contulerit, & adiungit, se totum in literis esse, libertate prorsus amissa.

M. CICERO S. D. CVRIO. 28

MEMINI, cùm mihi desipere videbare, quòd istic potius viueres, quam nobiscum. erat enim multo domicilium huius vrbis (cum quidem hæc vrbs) aptius humanitati & suauitati tuæ, quam tota Pelloponnesus, nedum patræ. Nunc contra & [1] vidisse mihi multum videris, cùm propè desperatis his rebus te in Græciam contulisti, & hoc tempore non solùm sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus. [2] quanquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? Sed quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, vt ibi esses, vbi nec [3] Pelopidarum, nosti cetera: nos idem propemodum consequimur alia ratione. cùm enim salutationi nos dedimus amicorũ,

1 Discessit enim Curius ante exitium reip.

2 Obserua elegantiam in correctione.

3 Subaudi, nec facta audias, neque nomen ep. 30 Phil. 13.

quæ fit hoc etiam frequentius, quàm solebat, quòd quasi auem albam videntur bene sentientem ciuem videre: abdo me in bibliothecam. Itaque opera efficio tanta quanta fortasse tu [4] senties. intellexi enim ex tuo sermone quodam, cùm mæstitiam meam & desperationem accusares domi tuæ, dicere te, [5] ex meis libris animum meum desiderare. Sed mehercule & tum rempub. lugebam, quæ non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficijs erat mihi carior: & hoc tempore, quanquam me non ratio solùm consolatur, quæ plurimùm debet valere, sed etiam [6] dies, QVAE STVLTIS quoque mederi solet: tamen doleo, ita communem rem esse dilapsam, vt ne spes quidem, melius aliquando fore, relinquatur. Nec verò nunc quidem culpa in eo est in cuius potestate omnia sunt (nisi fortè id ipsum esse [7] non debuit) sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, vt de præteritis non sit querendum. Reliquam spem nullā video. Quare ad [8] prima redeo. sapienter hæc reliquisti, si consilio, feliciter, si casu. Vale.

4 Itidem tibi vt mihi probabūtur

5 Non eum me esse, qui videret in meis libris.

6 Epi. 5. lib. 4. & 16. lib. 5.

7 Non debuit in vnius potestate omnis esse resp.

8 Ad Att. ep. 10. lib. 1.

ARGVMENTVM.

Memoriam declarat accepti à Cicerone beneficij: & commendaticias ab eo literas petit ad Sulpicij successorem.

M. CVRIVS M. CICERONI SVO S. 29

SI vales bene est. sum enim χρήσει μὲν tuus κτήσει δὲ Attici nostri. ergo fructus est tuus, mancipium illius. quod quidem si inter senes coëmptionales venale proscripseris, egerit non multum. At illa nostra prædicatio quanti est, nos, [1] quod simus, quod homines existimemur, id omne abs te habere? Quare Cicero mi perseuera constanter nos conseruare, & Sulpicij successori nos de meliore [2] nota commenda,

Ep. 17. & 50. l. 13 & 1. lib. 6. & ad Att. epi. 5. l. 8.

1. Ep. 33. li. 10 & ad Att. ep. 13. l. 1

2. Adolescentis metaphora, qua diuersis notis distinguntur, vt internoscantur vina.

quo facilius tuis præceptis obtemperare, teque ad ver lubentes, videre, & nostra refigere, deportareque tuto possimus. Sed amice magne noli hanc epistolam Attico ostendere. sine eum errare, & putare me virum bonum esse, nec solere duos parietes de eadem [3] fidelia dealbare. Ergo patrone mi bene vale, Tironémque meum saluta nostris verbis. D. A. D. IIII. kal. Nouembris.

3 Adagium à pistoribus natum

ARGVMENTVM.

Ostendit, quàm miserè agatur cum rep. cum Cæsar Caninium ad aliquot horas consulem creauerit, & de literis commendaticijs ad Acilium scriptis significat.

CICERO CVRIO. S. D. 30

EGO [1] verò iam te nec hortor, nec rogo, vt domum redeas. quin hinc ipse euolare cupio, & aliquo peruenire vbi nec Pelopidarum nomen nec facta audiam. Incredibile est quam turpiter mihi facere videar, qui his rebus intersim. Næ tu videris multo ante prouidisse quid impenderet tum, cũ hinc profugisti, quanquam enim hæc etiam auditu acerba sunt, tamen AVDIRE tollerabilius est, quàm videre. In [2] campo certe non fuisti, cum hora secunda comitijs quæstorijs institutis, sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset, quo mortuo nunciato, sella sublata est. Ille autem, qui comitijs [3] tributis esset auspicatus, centuriata habuit cõsulem hora septima renunciauit, qui vsque ad kalend. Ian. esset, quæ erant futuræ manè postridie. Ita [4] Caninio COS. scito, neminem prandisse. nihil tamen eo consule mali factum est. fuit enim mirifica [5] vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non viderit. hæc tibi ridicula videntur. non enim ades: quæ si videres, lacrymas non teneres. Quid, si cetera scribam? Sunt enim innumerabilia generis eiusdem: quæ quidem ego

1 Simile principium ep. 6 l. 4. & 1. lib. 9. Ep. 11. lib. 15. ad Att.

2 In campo Martio creabantur magistratus.

3 Tributis enim quæstores, centuriatis cõsules creàbantur.

4 Li. 8 de bel. Gal. Marc. lib. 8. hoc recitat Ciceronis dictum.

5 Epi. 18. li. 6.

ego non ferrem, nisi me in Philosophiæ portum contulissem, & nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum. cuius quando propriũ te esse scribis mancipio & nexu, meum autem vsu & fructu, contentus isto sum. ID ENIM cuiusq; est proprium quo quisque fruitur atque vtitur. Sed hæc alias pluribus. Acilius, qui in Græciam cum regionibus missus est, maximo meo beneficio est. bis enim est à me iudicio capitis rebus [6] saluis defensus: & est homo non ingratus, méque vehementer obseruat. Ad eum de te diligentissimè scripsi, eámq; epistolam cum hac coniunxi: quam ille cum acceperit, ecquid tibi pollicitus sit, velim ad me scribas. Vale.

6 Cum nũquam damnatus sit eodem modo locutus est epi. 1. li. 4. cũ de rep. loqueretur.

ARGVMENTVM.

Inuitat eum ad officia mutua: &, in vrbem vt redeat, rogat veteris vrbanitatis retinendæ causa.

CICERO. CVRIO S. D. 31

FACILE perspexi ex tuis literis, quod semper studui, & me à te plurimi fieri, & te intelligere quam mihi carus esses. Quod quando vterque nostrûm consecutus est: reliquum est vt officijs certemus inter nos quibus æquo animo vel [1] vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari literas, facile patior. Sulpicij tibi operam intelligo ex tuis literis non multum opus fuisse, propter res tuas ita contractas, vt quemadmodum scribis, nec caput, nec pedes. Equidem vellem vti pedes haberent vt aliquando redires. Vides enim exaruisse iam veterem [2] vrbanitatem, vt Pomponius noster suo iure possit dicere, nisi [3] nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam. Ergo is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur quæso, ne tantum semen vrbanitatis vnà cum rep. intereat. Vale.

1 Epist. 7. lib. 5. Molestum enim non est, ab amico in officio vinci

2 Leporem acumenq; dictorum.

3 Princeps Curius in dictis, secundus Atticus. Cicero tertius.

ARGVMENTVM.

Scribit hanc epistolam in prouincia: prima pars de dictis est, secunda de iudicijs, tertia de rep. vltima de Dobabella, nondum genero.

M. CICERO S. D. VOLVMNIO. 32

QVOD sine prænomine familiariter, vt debebas, ad me epistolam misisti, primùm addubitaui, num à Volumnio [1] senatore esset, quocum mihi est magnus vsus: deinde εὐτραπελία literarum fecit, vt intelligerem, tuas esse: quibus in literis omnia mihi periucunda fuerunt, præter illud, quod parum diligenter possessio salinarum mearum à te procuratore defenditur. ais enim, vt ego discesserim, omnia omnium dicta, in his etiam Sextiana, in me [2] conferri. quid? tu id pateris? non defendis, non resistis? equidem sperabam ita notata me reliquisse genera [3] dictorum meorum, vt cognosci sua sponte possent. Sed quando tanta fex est in vrbe, vt nihil sit tam ἀκύθηρον, quod non alicui venustum esse videatur: pugna si me amas, nisi acuta ἀμφιβολία, nisi elegans ὑπερβολή, nisi παράγραμμα bellum. nisi ridiculum παρὰ προσδοκίαν, nisi cetera, quæ sunt à me in secundo libro de Oratore per [5] Antonij personam disputata de ridiculis ἔντεχνα & arguta apparebunt, vt sacramento contendas mea non esse. Nam de iudicijs quod quæreris, multo laboro minus. trahantur per me licet pedibus omnes rei sit vel Selius tam eloquens, vt possit probare se esse liberum: non laboro. Vrbanitatis possessionem, amabo, quibusuis [6] interdictis defendamus: in qua te vnum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas? nũc demum intelligo te sapere. Sed mehercule, extra iocum valde mihi tuæ literæ facetæ, elegantesq; visæ sunt. illa quamuis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non mouerunt. cupio enim nostrum illum [7] amicum in tribunatu quàm plurimum habere grauitatis, idque cùm ipsius caussa (est enim mihi, vt scis,

1 De quo Varro l. 2. de re ru. & in Attici vita. Inde etiam dictus est Volumnius. Eutrapelus epist. 26. l. 9.

2 Pro meis circumferri.

3 Macr. l. 1. sat.

4 Quinct. l. 6. c. 3

5 Imo per Iulij personam mendum librarij puto non memoria Ciceronis epi. 19. lib. 13. ad Att.

6 Alludit ad cõsuetudinem iudiciorum.

7 C. Curionem.

ſcis in [8] amoribus) tum mehercule etiam reip. quàm quidem, quamuis in me ingrata ſit, tamen amare non deſinam. Tu mi Volumni, quando & instituisti, & mihi vides eſſe gratum, ſcribe ad me quam ſæpiſſimè de rebus vrbanis, de repub. Iucundus eſt mihi ſermo literarum tuarum. Præterea Dolabellam, quem ego perſpicio, & iudico cupidiſſimum eſſe, atque amantiſſimum mei, cohortare & confirma, & [9] redde planè meũ. Non mehercule quod quicquam deſit, ſed quia valde cupio, non videor nimium laborare. Vale.

8 Ita loquebantur ad indicandũ ſummum quendam amorem ad Att. l. 10 & Phil 12.

9 Epi. 19 li. 16. Quanquam maxime laborem, nimium tamen laborare mihi non videor.

ARGVMENTVM.

Hæc epiſtola eſt poſt ciuile bellum ſcripta, ſcribit ſe exercitationis cauſa declamare, auditoribus Hirtio, Caſſio, Dolabella. Volumnium vocat ad eadem ſtudia: addit deliberatum ſibi eſſe, Cæſare permittente, a cauſis iudicijsq; diſcedere.

M. CICERO. VOLVMNIO S. D. 32

QVOD [1] declamationibus noſtris cares, damni nihil facis. Quod Hirtio inuideres, niſi eum amares, non erat cauſa inuidendi: niſi forte ipſius eloquẽtiæ magis, quàm, quod me audiret, inuideres. nos enim planè, mi ſuauiſſime Volumni, aut nihil ſumus, aut nobis quidem ipſis diſplicemus. gregalibus illis, quibus te plaudente, vigebamus, [2] amiſſis: vt, etiã ſi quando aliquid dignum noſtro nomine emiſimus, ingemiſcamus, quod hæc pinnigero, non armigero in corpore tela exerceantur, vt ait, [3] Philoctetes apud Atticum abiecta gloria. Sed tamen omnia mihi erunt, ſi tu veneris, hilariora: quanquam venies, vt ipſe intelligis in maximarum quaſi concurſum occupationum: quas ſi, vt volumus, exceperimus: ego verò multam [4] ſalutem & foro dicam & curiæ, viuámque tecum multum, & cum communibus noſtris amatoribus, nam & Caſſius tuus, & Dolabella noſter, vel potius vterq; noſter, ſtudijs iiſdem tenentur, & meis

1 Cur ſe ad declamationes contulerit, cauſam vide, ep. 8. li. 9. & 18. l. 8.

2 Ciuili bello.

3 De Philoctete Attij tragœdia Varro l. 6. de ling. lat.

4 Græca locutio vt πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ ... l. 8 ad Att. Plato in epiſt. ad Perdiccam.

æquissimis vtuntur auribus. Opus est huc limatulo & politulo tuo iudicio, & illis interioribus literis, [5] eis, quibus sæpe verecundiorem me in loquendo facis. mihi enim iudicatum ed est, si modo hoc Cæsar aut patietur, aut volet, deponere illam iam personam in qua me sæpe ipsi illi probaui: ac me totum in literas [6] abdere, tecúmque & cum ceteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu vellem non veritus esses, ne [7] perinuitus legerem tuas literas, si mihi quemadmodum scribis, longiores forte misisses, ac velim post hac sic statuas, tuas mihi literas longissimas quasque grauissimas fore. Vale.

5 Quas in te diligo, vel quibus maximè delector.

6 Idem alijs verbis epi. 20. lib. 9.

7 Plurimus, video scriptum esse in omnibus antiquis libris, itaque admonere visum est.

M. COELII EPISTOLARVM LIBER VIII. AD CICERONEM.

Argumentum.

Commentarium mittit rerum vrbanarum: & excusat se, quod alteri negotium dederit ad illa colligenda. addit hac: De comitijs transpadanorum Romæ rumorem nullum esse: de successione Galliarum nihil relatum: de Pompeio cupere se aliquid cognoscere: De Cæsare varia dißipari: aliaque nonnulla. Respondet Cicero huic epistolæ ea, quæ est. 8. lib. 2.

M. COELIVS M. CICERONI S. D.

VOD tibi [1] decedenti pollicitus sum me omnes res vrbanas diligentissimè tibi perscripturum, data opera paraui, qui sic omnia persequeretur, vt verear, ne tibi nimium arguta hæc sedulitas videatur. Tametsi tu, scio, quam sis curiosus, & quàm omnibus peregri-

1 Decedere de prouincia vsitatius est, quam decedere ab vrbe tamen Cælius eodem verbo in eadem significatione etiam infra vsus est. epi. 8.

peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, quę domi gerantur, fieri certiores: tamen in hoc, te deprecor, ne meum hoc officium arrogantiæ condemnes, quòd hũc laborem alteri delegaui: non quin mihi suauissimum sit & occupato, & ad literas scribendas, vt tu nosti, pigerrimo, tuæ [2] memoriæ dare operam: sed ipsum volumen, quod tibi misi, facilè, vt ego arbitror, me excusat. Nescio cuius otij esset, non modò perscribere hæc, sed omnino animaduertere. Omnia enim sunt ibi S. C. edicta, [3] fabulæ, rumores. Quod exemplum si fortè minus te delectarit, ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam: fac me certiorem. Siquid in rep. maius actum erit, quod isti operarij minus commodè persequi possint: & quemadmodum actum sit, & quæ [4] existimatio consecuta, quæq; de eo spes, diligenter tibi perscribemus. Vt nũc est, nulla magnopere expectatio est. Nam & illi rumores de comitijs transpadanorum, [5] Cumarum tenus caluerunt. Romam cũm venissem, ne tenuissimã quidem auditioné de ea re accepi. Præterea Marcellus quidem adhuc nihil retulit de successione prouinciarum Galliarum. in kalendas Iun. vt mihi ipse dixit, eam distulit relationem. sane quàm eos sermones [6] repressit, qui de eo tum fuerant, cùm Romæ nos essemus. Tu si Pompeium, vt volebas, [7] offendisti: qui tibi visus sit, & quam orationem habuerit tecum, quamq; ostenderit voluntatem (solet enim aliud sentire & loqui: neque tamen tantùm valere ingenio, vt non appareat quid cupiat) fac mihi [8] perscribas. Quod ad Cæsarem attinet, crebri, & non belli de eo rumores, sed susurrationes duntaxat veniunt: alius equitem perdidisse, quod opinor certè factum esse: alius, septimam legionem vapulasse, ipsum ad Bellouacos circumsideri, inclusum ab reliquo exercitu: neque adhuc certi quicquam est. neque hæc incerta tamen

2 Hoc dicit: non is sum, qui de te non libenter cogitem.

3 In scena recitata.

4 Epist. 5.

5 Vltra Cumas progressi nõ sunt. vide ad Att. lib. 5. epist. 2.

6 Retulit sermones, dixit infra.

7 Offendit eum Terenti epi. 8. lib. 2. & ad Att. lib. 5. epi. 6.

8 Cicero tamen perscribere noluit vide epi. 8. lib. 2.

vulgò iactantur, sed inter paucos, quos tu nôsti, planè secretò narrantur: at Domitius, cùm manus ad os apposuit. Te a.d.i x. kalendas Iun.[9] subrostrani (quod illorum capiti sit) dissiparant perisse: ita vt in vrbe ac foro toto maximus rumor fuerit, te à Q. Pompeio in itinere occisum. Ego, qui scirem, Q. Pompeium Baulis embæneticam facere, & vsque eò, vt ego misererer eius esuriei, non sum commotus: & hoc mendacio, siqua pericula tibi impenderent, vt defungeremur, optaui. Plancus quidem [10] tuus Rauennæ est: & magno congiario donatus à Cæsare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui politici libri omnibus vigent. Vale

9 Quidam qui subrostra versari consueuerant, ex infima plebe.

10 Ironia: nam est Plancus Bursa Cicerone accusante condemnatus. epi. 32. lib. 9.

ARGVMENTVM.

Nuntiat de absoluto Messalla, eiusque defensore Hortensio à populo male accepto, adycit quadam de rep. & de competitoribus suis.

CAELIVS CICERONI S. D. 1.

CERTE inquam, [1] absolutus est. me præsente pronuntiatum est, & quidem omnibus ordinibus, sed & singulis in vnoquoque ordine [2] sententijs: Vide modo, inquis. Non mehercule quicquam vnquam, tam præter opinionem, tam quod videretur omnibus indignum, accidit. quin ego, cum pro amicitia validissimè fauerem ei, & me iam ad dolendum præparassem: postquàm factum est, obstupui, & mihi visus sum captus esse. quid alios putas? clamoribus scilicet maximis iudices corripuerunt: & ostenderunt planè esse quod fieri non posset. Itaq; relictus lege Licinia, maiore esse in periculo videtur. Accessit huc, quòd [3] postridie eius absolutionis in theatrum Curionis Hortensius introijt: puto, vt suum gaudium gauderemus. Hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, & rudentis sibilus. Hoc magis animaduersum est, quod intactus à sibilo peruenerat Hortensius ad sene-

1 Ad Att. ep. 12. lib. 5.

2 Non modo inquit, absolutus est à senatorio ordine, equestri, tribunicio sed omnibus omnium sententijs.

3 Et sane post absolutionem alio crimine damnatus est. epi. 8.

Epist. 2. lib. 9.

senectutem. Sed tum ita bene, vt in totam vitam cuiuis satis esset, & pœniteret eum iam [4] vicisse. De rep. quod tibi scribam, nihil habeo. Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed (vt mihi videbatur) consilio. De comitijs cōsularibus[5] incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, & nobilem agentem. nam M. Octauius Cn. F. & C. Hirrus mecum petit. Hoc ideo scripsi, quòd scio te acriter propter [6] Hirrum nuntium nostrorum comitiorum exspectaturum. Tu tamen simul ac me [7] designatum audieris, vt tibi curæ sit, quod ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sitianam tibi commendo. Commentarium rerum vrbanarum primum dedi L. Castrinio pæto, secundum ei qui has literas tibi reddet. Vale.

4 *Messallæ absolutionem obtinuisse.*

5 *Qui consules futuri sint.*

6 *Competitorem tuum. epi. 3. & 9. huius lib.*

7 *Curulem ædil.*

ARGVMENTVM.

Suum in scribendo officium prædicat. scribit, de comitijs suis, quæ opinio sit: de Milonis re quid egerit: præterea, cupere se aliquo Ciceronis libro illustrari.

CAELIVS CICERONI S. D. 3.

ESTNE? [1] vici? & tibi sæpè quòd me negaras discedens curaturum, literas mitto? est, si quidem perferuntur quas do. Atque hoc eo diligentius factito, quod, cùm otiosus sum, planè vbi delectem ociolum meum, non habeo. Tum cùm Romæ eras, hoc mihi certissimum, ac iucundissimum [2] vacanti negotium erat, tecum id otij [3] tempus consumere: idque non mediocriter desidero: vt non modò mihi solus esse, sed Romæ, te profecto, solitudo videatur facta: & qui (quę mea negligentia est) multos sæpe dies ad te, cùm hic [4] eras, non accedebam, nunc, quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrutior. Maximè verò, vt te dies, noctesq; quæram, competitor Hirrus curat. Quomodo illum putas auguratus tuum [5] competitorem dolere? & dissimulare me certiorem, quàm se, candidatum? de quo vt quem optas, quàm pri-

1 *Tale illud & eodem sensu: Ain tandem: epi. 21. lib. 9. & ad Att. 5. lib. 4.*

2 *Epi. 30. lib. 11.*

3 *Tempus otij, pro tempus otiosum.*

4 *Nota naturam abundantiæ, & inopiæ.*

5 *Ep. 9. huius lib.*

mùm nunciũ accipias, tuã medius fidius magis, quàm 6 mea causa cupio. nam mea, si fio, sorsitan non locupletiora referam: sed hoc vsque eò suaue est, vt, si acciderit, tota vita risus nobis deesse non possit. Est tanti. Sed mehercule non multùm M. Octauius eorum odia, qui Hirrum premunt, quæ permulta sunt, subleuat. Quòd ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis attinet: dedimus operam, vt & Philotimus quàm honestissimè 7 Miloni absenti, eiusque necessarijs satisfaceret, & secundum eius fidem & sedulitatem existimatio tua conseruaretur. Illud nunc à te peto, si eris (vt spero) otiosus, aliquod ad nos, vt intelligamus nos tibi curæ esse, σύνταγμα conscribas. Quî tibi istuc, inquis, in mentem venit, homini non inepto? aliquod ex tam multis tuis monumentis extare, quod nostræ 8 amicitiæ memoriã posteris quoq; prodat, velim. cuiusmodi, puto, quæris. Tu aptius, qui omnem nosti disciplinam, quod maximè conueniat, excogitabis: ex eo genere tamen, quod & ad nos pertineat, & διδασκαλίαν quandam, vt versetur inter manus, habeat. Vale.

6 Quod mihi erit sumptui. nam in ludis dandis cum locuplete colega certabo.

7 Ad Att. ep. 8. lib. 5.

8 Ambitionem suam velat amicitiæ nomine.

ARGVMENTVM.

Scribit de iudicijs, de magistratibus, de rep. de se ipso, de syngrapha Sitiana, de rege Alexandrino.

M. COELIVS M. CICERONI S. D. 4

INVIDEO tibi: tam multa quotidie, quæ mirère, istuc perferuntur, primùm illud, 1 absolutum Messallam: deinde eundem condemnatum: C. Marcellum Cos. factum, M. Claudium à repulsa postulatum à 2 Gallijs duabus: P. Dolabellam quindecimuirum factum. Hoc tibi non inuideo: caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi vultum

1 Epi. 2. huius lib.

2 Fortasse à Caninio Gallo, Fabio Gallo. epist. 8. lib. 2. & 1. lib. 7.

tum non vidisse. At qua spe, quàm certa opinione descenderat? quàm ipso diffidente Dolabella? Et hercules, nisi [3] nostri equites acutius vidissent, pœnè concedente aduersario superasset. Illud te non arbitror miratum, Seruium tribunum pl. des condemnatum: cuius locum C. Curio petijt, sanè quàm incutit multis, qui eum, facilitatemque eius non norunt, magnum metum. Sed, vt spero, &, volo, &, vt se fert ipse, bonos & senatum malet: totus, vt nunc est, hic senaturit. Huius autem voluntatis initium, & causa est, quòd eum non mediocriter Cæsar, qui solet infirmorum hominum amicitias sibi qualibet impensa [4] adiungere, valde contempsit. Qua in re mihi videtur illud perquàm venustè cecidisse, quod à reliquis quoque vsque eò est animaduersum, vt Curio, qui nihil consilio facit, ratione & consilijs vsus videretur in euitandis eorum insidijs, qui se intenderant aduersarios in eius tribunatum: Lælios & Antonios, & id genus valenteis dico. Has ego tibi literas eo maiore misi interuallo, quòd comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, & exspectare in dies exitum cogebant, vt [5] confectis omnibus te facerem certiorem. Ad kalend. Sextileis vsque exspectaui. Prætorijs moræ quædam inciderunt. Mea porrò quem euentum sint habitura, nescio. opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem [6] ædilium pl. comitijs nacta sunt. Nam M. Cœlium Vicinianum mentio illa fatua, quam deriseramus olim, & promulgatio de dictatore subitò deiecit, & deiectum magno clamore insecuta est. Inde Hirrum cuncti iam ad non faciendum, flagitare. Spero, te celeriter & de nobis quod sperasti, & de [7] illo quod vix sperare ausus es, auditurum. De repub. iam noui quicquam exspectare desieramus. sed cùm senatus habitus esset [8] ad Apollinis. a. d. x i. kalen. Sextileis, & referretur de

3 Quod & Cælius, & Cicero equestri loco nati. postea senatoriam dignitatē assecuti ex ordine senatorio, non ex equestri dicebantur.

4 Ad extremū sibi etiam Curionem adiunxit.

5 Iam enim consularia, & tribunicia ostendit, esse habita.

6 Duplex enim erat ædilitas, curulis, & plebeia curulem Cælius petebat.

7 Epist. 10. lib. 2.

8 Antiqua locutio, de Græcis ducta fontibus epi. 2. lib. 14.

ſtipendio Cn.Pompeij: mentio facta eſt de legione ea, quam exſpenſam tulit C.Cæſari Pompeius, quo numero eſſet, quo appellaretur, cùm ex Gallia coactus eſſet dicere Pompeius ſe legionem abducturum, ſed non [9] ſtatim ſub mentionem & conuitium obtrectatorum. Inde interrogatus eſt de ſucceſſione C. Cæſaris: de qua, hoc eſt de prouincijs, placitum eſt, vt quàm primùm ad vrbem reuerteretur Cn. Pompeius, vt coram eo de ſucceſſione prouinciarum ageretur. Nam Ariminum ad exercitum Pompeius erat iturus, & ſtatim ijt. Puto [10] Idib. Sextilibus de ea re actum iri. Profectò aut tranſigetur aliquid, aut turpiter intercedetur. nam in diſputando coniecit illam vocem Cn. Pompeius, omneis oportere ſenatui dicto audienteis eſſe. Ego tamen ſic nihil exſpecto, quo modo Paullum cos. [11] des. primum ſententiam dicentem. Sæpius te admoneo de [12] ſyngrapha Sitiana. cupio enim te intelligere, eam rem ad me valde pertinere. Item de pantheris, vt Cybiratas arceſſas, curesq́;, mihi vt vehantur. Præterea nuntiatum nobis, & pro certo iam habetur, regem Alexandrinum [13] mortuum. Quid mihi ſuadeas, quomodo regnum illud ſeſe habeat, quis procuret, diligenter mihi perſcribas velim: kald. Sex. Vale.

9 Erat n. tardus & diſsimulator vide epi. 5. lib. I. & ep. 1. huius li.

10 Epiſt, 9.

11 Moris n. fuit vt cõſul deſignatus primus ſententiam diceret.

12 Vt exigeretur pecunia in Ciceronis prouincia. epiſt. 8 & 9.

13 Facilè id Cicero noſſe poterat, quod ei Ciliciæ præfecto prope in conſpectu Ægyptus erat. epiſt. 7. lib. 1.

ARGVMENTVM.

Monet Ciceronem, vt ante quam Parthi bellum inferrent, ſtatueret quid ſibi agendum eſſet: imparem enim fore dimicationem. de rep. nihil ait eſſe noui.

CAELIVS CICERONI S. D. 5.

QVA tu cura ſis, quod ad pacem prouinciæ tuæ, finitimarumq́ue regionum attinet, neſcio. Ego quidem vehementer animi pendeo. nam ſi hoc moderari poſſemus, vt pro viribus copiarum tuarũ, belli quoque exiſteret magnitudo, & quantum gloriæ, [1] triumphoque opus eſſet, aſſequeremur, peri-

1 Epiſt. 10. li. 2.

culo-

culoſamq; & grauem [2] illam dimicationem euitaremus: nihil tam eſſet optandum. Nunc ſi Parthus mouet aliquid, ſcio non mediocrem fore contentionem Tuus porrò exercitus [3] vix vnum ſaltum tueri poteſt. Hanc autem nemo ducit rationem: ſed omnia deſiderantur ab eo (tanquam nihil denegatum ſit ei, quo minus quam paratiſſimus eſſet) qui publico negocio prepoſitus eſt. Accedit huc, quod ſucceſſionem futuram propter Galliarum [4] controuerſiam non video. Tametſi hac de re puto te conſtitutum, quod facturus eſſes, habere tamen, quo maturius [5] conſtitueres cùm hunc euentum preuidebam viſum eſt te facere certiorem. noſti enim hæc tralatitia: de Gallis conſtituetur: erit qui [6] intercedat: deinde alius exiſtet, qui niſi libere liceat de omnibus prouincijs decernere ſenatui, reliquas impediat: ſic multum ac diu ludetur, atque ita diu, vt plus bienniũ in his tricis moretur. Siquid noui de rep. quod tibi ſcriberem, haberem. vſus eſſé mea conſuetudine, vt diligenter & quid actum eſſet & quid ex eo [7] futurum ſperarem, perſcriberem. Sane tanquam in quodem ſilice iam omnia adhæſerunt. Marcellus idem illud de prouincijs [8] vrget: ſed neque adhuc frequentem ſenatum efficere potuit. Quòd ſi hoc anno preterito, Curio trib. & eadem actio de prouincijs introibit: quàm facilè tunc ſit omnia impedire, & quàm hoc Cæſari, & ijs, qui ſuam cauſam, non reip. curant, [9] ſuppetat, non te fallit. Vale.

2 Cum omne copia confligunt.

3 Nam dua tantum legiones erant. vide ad Att. ep. 15. li. 5.

4 Cum Cæſar ſibi ſuccedi nollet.

5 Quem prouinciæ præponeres. ep. 6.

6 Intercedet Cæſarianus tribunus. Pompeianus reliquas impediet.

7 Epiſt. 1.

8 Vt omnino Cæſar ſucceſſor mittatur.

9 Quaſi difficultas impendeat.

ARGVMENTVM.

Capita ſunt huius epiſtolæ: de Appio à Dolabella accuſato, de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella iungenda, de rep.

M. CAELIVS M. CICERONI S. D. 6.

NON dubito quin perlatum ad te ſit, Appium à Dolabella reum factum: ſane quàm non ea,

1 Vide ep. 10. lib. 3.

qua exiſtimaueram,[2] inuidia. Neque enim ſtultè Appius, qui ſimul atque Dolabella acceſſit ad tribunal, introierat in vrbem triumphique poſtulationem abiecerat. Quo facto [3] retudit ſermones: paratiorque viſus eſt, quam ſperauerat accuſator. Is nunc in te maximam ſpem habet, Scio tibi eum non eſſe odio, quàm velis eum obligare, in tua manu eſt: [4] cum quo ſimultates ſi tibi non fuiſſent, liberius tibi de tota re eſſet. Nunc ſi ad illam ſummam ſeueritatem legitimum ius exegeris: [5] cauendum tibi erit, ne parum ſimpliciter & candidè poſuiſſe inimicitias videaris. In hanc partem porrò tutum tibi erit, ſiquid volueris, ei gratificari. Nemo enim neceſſitudine & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quòd inter [6] poſtulationem & nominis delationem vxor à Dolabella diſceſſit. Quid mihi diſcedens [7] mandaris memini: quid ego tibi ſcripſerim, te non arbitror oblitum. Non eſt iam tempus plura narrandi. Vnum illud monere te poſſum: vt, ſi [8] res tibi non diſplicebit, tamen hoc tempore nihil de tua voluntate oſtendas, & expectes quemadmodum exeat ex hac cauſa, nequà inuidioſum tibi ſit, ſi emanarit: porrò ſignificatio vlla ſi interceſſerit, clarius quàm deceat aut expediat, fiat. Neque enim ille tacere eam rem poterit, quæ ſuæ [9] ſpei tam opportuna acciderit, quæque in negotiò conficiendo tanto illuſtrior erit: cùm præſertim is ſit, qui ſi pernicioſum ſciret eſſe loqui de hac re, vix tamen ſe contineret. Pompeius dicitur valde pro Appio [10] laborare, vt etiam putent alterutrum de filijs ad te miſſurum. Hic nos omnes abſoluimus: & hercule confecta omnia fœdè & inhoneſtè ſunt. Conſules autem habemus ſumma diligentia: adhuc s. c. niſi de ferijs Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni noſtro tribunatus [11] conglaciat: ſed dici non poteſt, quomodo hic omnia

jace-

2 *Aduerſa hominum voluntate.*

3 *Vide ep.10.lib.5.epiſt.1.*

4 *Huic epiſtolæ reſpondet Cicero lib.2 epiſt.13.*

5 *Epiſt.12 lib.3. in extremo.*

6 *Epiſt.1.lib.2. ad Q. Fra.*

7 *Epiſt.12.3*

8 *Vt ei Tulliola matrimonio iungatur.*

9 *De Appij damnatione.*

10 *Nec mirum. nam Pompeij filius Appij gener erat, ep.4.lib.3.*

11 *Vide ep.13.l.2*

iaceant, nisi ego cum tabernarijs & aquarijs pugnarem, [12] veternus ciuitatem occupasset. Si Parthi vos nihil calfaciunt, nos hîc frigore frigescimus. Tamen quoquo modo hîc omnia iaceant potuit sine Parthis. [13] Bibolus in Amano nescio quid cohorticularum amisit: hoc sic nuntiatum est. Quod tibi suprà scripsi, Curionem frigere: iam [14] calet. nam feruentissimè concerpitur. bellissimè enim, quia de intercalando non [15] obtinuerat transfugit ad populum & pro Cæsare loqui cœpit, legemque [16] variam non dissimilem agrariæ Rulli, & alimentariam, quas iubet ædileis metiri [17] iactauit. Hoc nondum fecerat, cùm priorem epistolæ partem scripsi. Amabo te, si quid, quod opus fuerit Appio, facies, ponito me in gratiam. De [18] Dolabella integram tibi rem serues, suadeo. & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuæ, æquitatisque opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit pantherarũ [19] greges me non habere. Vale.

12 Vide epl. 3. lib.
13 Ad Att. ep. 20. lib. 5.
14 Minimè otiosus est. ad Att. ep 7. lib. 15.
15 A pontificũ collegio
16 Appianus. l. 2 de bel. ci
17 Se laturum.
18 De nuptiis Tullia.
19 Omnis enim Asia Graece loquebatur, & erant preterea pãthera Africana ep. [illegible] & 9.

ARGVMENTVM.

Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificij nuptiis, de valeria diuortio, de Ocella adulterio.

COELIVS CICERONI. S. D. 7

QVAM citò tu istinc decedere cupias, nescio: ego quidem eo, magis, quo adhuc felicius rem gesisti. Dum istic eris, de belli parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum metus [1] perturbet, Breuiores has literas properanti publicanorum tabellario subito dedi: tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie dederam. Res autem nouæ nullæ sanè acciderunt, nisi hæc vis tibi scribi, quæ certè vis: Cornificius adolescẽs [2] Orestillæ filiam sibi despondit: Paulla Valeria soror Triarij diuortium sine causa quo die vir è prouincia venturus erat, fecit. Nup-

1 Gesserat ea de quibus su. ep. ad Catonem ep. 4. lib. 15.
2 Oristilla uxor Catilinæ fuerat. Salust.

3 Epist 7. lib. 11
4 vide ep. 15. lib. 2.
5 In adulterio.
6 Fortasse amici sui domum stupri labe inquinatam dolet.

tura est D.[3] Bruto: nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia te absente acciderunt. Ser.[4] Ocella nemini persuasisset, se mœchum esse, nisi triduo bis[5] deprehesus esset, quæris vbi? vbi hercule ego[6] minimè vellem. relinquo tibi, quòd ab alijs quæras. neq; enim displicet mihi imperatorē singulos percunctari cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.

ARGVMENTVM

Varia scribit, primum de iudicijs quibusdam, tum de rep. satis copiose postremo de se seipso.

COELIVS CICERONI S. 8

1 Qui tibi tam iucundus est. Plautina vox.
2 Asconius in commentario Milomana.
3 Itidem locutus est. ep. 13.
4 Se nobis defendendis tradiderat

ETSI multa de rep. quæ tibi scribam, habeo: tamen nihil quo magis gauisurum te putem, habeo, quàm hoc. Scito C. Sempronium, Rufum, * mel, ac delitias tuas, calumniam maximo plausu tulisse. Quæris, qua in causa? M. Tuccium accusatorem suum post ludos Romanos reum lege [2] Plotia de vi fecit: hoc consilio, quòd videbat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno caussam esse dicendā dubium porrò illi non erat quid futurnm esset. nemini hoc deferre[3] munusculum maluit, quam suo accusatori. Itaque sine vllo subscriptore descendit & Tuccium reū fecit. At ego, simul atque audiui inuocatus ad subsellia rei accurro: surgo, neq; verbū de re facio: totum Sempronium vsque eò perago, vt Vestorium quoqúe interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, siquid in iuris sui esset, vt Vestorius teneret. Hæc quoque magna nunc cōtentio forum tenet M. Seruilius, postquam, vt cœperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quod nō venderet, quicquam reliquerat: maxima nobis[4] traditus erat inuidia: neque Laterēsis prætor, postulante Pausania, nobis patronis, QVO ea pecunia peruenisset, recipere voluit. Quod Pilius

5 necessa-

[5] necessarius Attici nostri de repetundis eum postulauit: magna illico fama surrexit, & de damnatione feruenter loqui cœptum est. Quo vento proijcitur Appius minor, vt indicet, pecuniam ex bonis paternis peruenisse ad Seruilium [6] præuaricationisque caussa diceret depositum HS LXXXI. Admiraris amentiam: quid si actiones stultissimas, quid si nefarias patris confessiones audisses? Mittit in consilium eosdem illos, qui liteis æstimarant, iudices. Cum æquo numero sententiæ fuissent, Laterensis leges ignorans pronunciauit quod singuli [7] ordines iudicassent, & ad extremum, vt solent, non redigam. Postquam discessit, & pro absoluto Seruilius haberi cœptus est, legisque vnum & centesimum caput legit, in quo ita erat, QVOD eorum iudicium maior pars iudicarit, id ius ratum esto: in tabulas absolutum non retulit, ordinum iudicia perscripsit: postulante rursus Appio, cum L. Lollio transegit, & se [8] relaturum dixit. Sic nunc neque absolutus, neque damnatus Seruilius de repetundis saucius Pilio tradetur. Nam de diuinatione Appius, cùm calumniam iurasset, contendere ausus non est, Pilioque cessit: & ipse de pecunijs repetundis à Seruilijs est postulatus, & præterea de vi reus à quodam [9] emissario suo Tetio, factus est. Rectè hoc per habet. Quod ad remp. pertinet, omnino multis diebus exspectatione Galliarum actum nihil est. Aliquando tamen, sæpe re dilata, & grauiter acta, & planè perspecta Cn. Pompeij voluntate in eam partem, vt [10] eum decedere post kalendas Martias placeret, s.c. quod tibi misi factum est, auctoritatesque perscriptæ s.c. auctoritas. Pridie kal. Octobreis in æde Apollinis, [11] scribendo affuerunt. L. Domitius Cn. F. Ænobarbus Q. Cæcilius. Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Iulius L. F. Pom. Analis, C. Septimus T. F. Quirina. C. Lu-

5 Vxor enim Attici Pilia fuit.

6 Vt Seruilius, Appij patris accusator, præuaricaretur.

7 Tres enim ordines iudicabant, senatores, equites, tribuni ærarij

8 In tabulas absolutum.

9 Ep. 2. li. 7.

10 Cæsarem.

11 Ep. 29. l. 12. & 6 lib. 15.

12 Cognomen esse Villiorum, ex Liuio constat. & ex Ciceronis orat. pro Fundanio quam Priscianus nominat, li. 6.

ceius C. F. Pub. Hirrus, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Ateius L. F. An Capito, M. Oppius M. F. Terent. Quòd M. Marcellus coss. V. F. De prouincijs consularibus: D. E. R. I. C. vti L. Paullus C. Marcellus cos. cùm magistratũ [13] inijssent A. D. Kal. Martias, quæ in suo magistratu futuræ essent, de consularibus prouincijs ad senatum referrent, néue quid prius ex A. D. Kalend. Martias, néue quid coniunctim de ea re referretur à consulibus: vtique eius rei causa per dies [14] comitiales senatum haberent S. Q. C. facerent: & cũ de ea re ad senatũ referretur à consulibus, eorum, qui in c c c. iudicibus essent, sex adducere liceret: siquid de ea re ad populum, plebémue lato opus esset, vt Ser. Sulpicius, M. Marcellus coss. præt. trib. pl. quibus eorum videretur, ad populum, plebémue ferrent, quod ij non tulissent, vti quicũque deinceps essent, ad populum plebémue ferrent. s. c. auctoritas. Pridie kalend. Octobris in æde Apollinis, scribendo affuerunt, L. Domitius Cn. F. Ænobarbus, Q. Cæcilius Q. F. [15] Metellus Pius Scipio, L. Iulius L. F. Pomt. Annalis, C. Septimus T. F. Quir. C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Atteius L. F. An. Capito, M. Oppius M. F. Terent. Quod M. Marcellus cos, v. f. de prouincijs: d. e. r. i. c. senatum existimare, neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quo minus de rep. quàm primùm ad senatũ referri, s. q. c. fieri possit: qui impedierit, eum senatum existimaturum contra remp. fecisse, siquis huic. s. c. intercesserit: senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populúmque referri. Huic s. c. intercessit C. Cœlius, L. Vicinius, P. [16] Cornelius, C. Vibius Pansa. item senatui placere, de militibus. qui in exercitu C. Cæsaris sunt, qui eorũ stipendia emerita, causas, quibus de causis missi fieri

13 Kalendis Ian.

14 Cum alioqui per dies comitiales senatus haberi non posset. vide ep. 2 li. 1. ad Q. Fr.

15 Adoptatus à Metello Pio, Numidici filio Dio.

16 Alibi Cornelij sunt patricij, hic plebeius, quia tribunus pl. nemo enim patricius eum magistratũ gessit.

fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, vt eorum ratio habeatur, causæque cognoscantur. si quis huic s c, intercesserit: senatui placere, authoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri. Huic s c. intercessit C. Cœlius, C.[17] Pansa trib. pl. Itemque senatui placere, in Ciliciam prouinciam inque VIII. reliquas prouincias, quas prætorij pro prætore obtinerent, eos, qui prætores fuerunt.[18] neque in prouincia cum imperio fuerunt quos eorum ex s. c. cum imperio in prouincias pro prætore mitti oporteret, eos sortito in prouincias mitti placere. si ex eo numero quos ex s c. in prouincias ire oporteret, ad numerum non essent, qui in eas prouincias proficiscerentur: tum, vti quodque collegium primum prætorum fuisset, neque in prouincias profecti essent, ita sorte in prouincias proficiscerentur. Si ad numerum ij non essent tunc deinceps proximi cuiusque collegij, qui prætores fuissent, neque in prouincias profecti essent, in sortem conijcerentur, quoad is numerus effectus esset, quem ad numerum in prouincias mitti oporteret. Siquis huic s.c. intercessisset, authoritas perscriberetur. Huic s. c. intercessit C. Cælius, C. Pansa trib. pleb. illa præterea Cn. Pompeij sunt animaduersa, quæ maximè[19] confidentiam attulerunt hominibus, vt diceret, se ante Kalen. Martias non posse sine iniuria de prouincijs Cæsaris statuere: post Kalend. Martias se non dubitaturum. Cum interrogaretur, siqui tum intercederent: dixit hoc nihil interesse, vtrum Cæsar senatui dicto audiens futurus non esset, an[20] pararet, qui senatum decernere non paterentur. Quid si, inquit alius, & consul esse & exercitum habere volet? At ille quàm clementer! Quid si filius meus fustem mihi impingere volet? His vocibus, vt existimarent homines Pompeio cum Cæsare esse negotiũ, effecit.

17 Vibiorum cognomen.

18 Vide ep. 15. l. 2 & ad Att. ep. 6. lib. 6.

19 Non esse male animatum in Cæsarem.

20 Tribunum pl. qui intercedendo senatum impediret. Minime iracunde, vt li. 2. de fin. Clemens in disputando.

Itaque iam, vt video, alterutram ad conditionem descendere vult Cæsar, vt aut [21] maneat, neque hoc [22] anno sui ratio habeatur: aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat; quid assequi possit, nescio. Illud video, bene sentientem, etsi nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberaliter: & mihi suo munere [23] negotium imposuit. Nam si mihi nõ dedisset, eas quæ ad ludos ei aduectæ erãt, Africanas; potuit supersederi. Nunc, quando dare necesse est: velim tibi curæ sit, quod à te semper petij, vt aliquid istinc [24] bestiarum habeamus. Sitianam quoque syngrapham tibi commendo. Libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Græcum, quibus mandata & literas ad te dedi: eos tibi & rem, de qua misi velim curæ habeas. Nam quam vehementer ad me [25] pertineat in ijs, quas tibi illi reddent, literis descripsi. Vale.

21 In prouincia.
22 Quod ei lex dabat. vide ep. 7. li. 1. & 6. l6.
23 Quasi onus imposuit. A ludis dandis.
24 Pantheras significat ep. 6.
25 Erat enim ex ea syngrapha exigenda pecunia. vide ep. 4. & sequenti.

ARGVMENTVM.

Narrat de Hirro competitore ab ædilitate deiecto: de prouincijs nihil actum significat: pantheras petit: M. Feridium commendat: addit nonnulla de Fauonio, Pompeio, Calidio.

COELIVS CICERONI S. 9

Sic tu inquis, Hirrum tractâsti? Immo si scias quàm facile, quam ne contentionis quidem minimæ res fuerit, pudeat te, ausum illum vnquam esse incedere, tanquam tuum [1] competitorem. Post repulsam vero risus facit ciuem bonum ludit, & contra Cæsarem sententias dicit: [2] expectationem corripit: Curionem prorsus non mediocriter obiurgat. scilicet hac repulsa se mutauit. Præterea qui nunquam in foro apparuerit, non multum in iudicijs versatus sit, agit caussas liberaleis, sed raro post meridiem. De prouincijs quod tibi scripseram. [3] Idib. Sextilibus actum iri, interpellat iudicium Marcelli cos. des. In Kalendas reiecta caussa est. ne frequentiam

Hirrus Luceiæ gentis cognomen ep. 8.
1 Competitorem auguratus ep. 4.
2 De mittendo Cæsari successore ep. 8.
3 Epist. 4.

tiam quidem efficere potuerant. Has litteras a. d. IIII.Non.Septembreis dedi, cum ad eam diem ne [4] profligatum quidam quicquam erat. Vt video, causa hæc integra in proximum annum transferetur, & quantum diuino,[5] relinquendus tibi erit, qui prouinciam obtineat. Nam non expeditur successio: quando Galliæ, quæ habent intercessorem, in eandem condicionem,quam ceteræ prouinciæ, vocātur. Hoc mihi non est dubium: quod tibi eo magis scripsi, vt ad hunc euentum te parares. Fere literis omnibus tibi de pantheris scripsi. turpe tibi erit, [6] Patischum Curioni decē pantheras misisse,te non [7] multis partibus plureis: quas ipsas Curio mihi, & alias Africanas decem donauit, ne putes illum tantum prædia rustica dare scire. Tu, si modo memoria tenueris,& Cibyratas arcessieris, itémque in Pamphyliam litteras miseris (nam ibi plureis capi aiunt) quod voles, efficies. Hoc vehementius laboro nunc quod seorsum à collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, [8] impera tibi: hoc cura. Soles libenter,vt ego [9] maiorem partem nihil curare. In hoc negotio nulla tua,nisi loquendi,cura est, hoc est imperandi & mandandi. Nam simul atque erunt captæ; qui alant eas & deportent,habeas eos, quos ad Sitianam syngrapham misi. puto etiam, si vllam spem mihi litteris ostenderis,me isto missurum alios.M. Feridium equitem Ro. amici mei filium, bonum & [10] strenuum adelescentem,qui ad suum negotium istuc venit, tibi commendo:& te rogo,vt eum in tuorum numero habeas.Agros, quos fructuarios habent ciuitates, vult tuo beneficio, quod tibi facile & honestum factu est, immuneis esse. gratos & bonos viros tibi obligaris. Nolo te putare, Fauoniū à columnarijs [11] præteritū optimus quisq; eum non fecit. Pompeius tuus apertè non vult, Cæsarem prouinciam tenere cum exercitu

4 Plus est quam cœptum, minus, quam confectum. ep.4.

5 Quod euenit & reliquit Cælium quæstorem ep.15.li.2.

6 Ep.11.lib.2.

7 Id est, multo plures. ep.2.l.2.

Ad Att. ep.24. lib.11.

8 Terentius in Eunucho: Impera ui egomet mihi, omnia assentari.

9 Ep.15 li.9.& Cæsar lib.4.de bel.Gal.

10 Minime tardum in agendo.

11 In petitione magistratus.

& consulem esse: tamen hanc sententiam dixit, nullum hoc tempore s. c. faciendum: Scipio hanc, vt kalend. Martijs de prouincijs Gallijs, neu quid coniunctim referetur. Contristauit hæc sententia Balbum Cornelium: & scio, eum questum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione sanè * frigidus. Vale.

** Etiam in libro de claris erat. Cicero eum frigidum & remissum in accusationibus appellat.*

ARGVMENTVM.

Scribit de Parthici belli rumore: & de prouincijs quid putet actum iri. addit actiones Curionis de agro campano ? de Ciceronis decessu, affirmat se officio suo satis esse facturum.

COELIVS CICERONI S. D. 10

SANE QVAM literis C. [1] Cassij, & Deiotari sumus commoti. nam Cassius cis [2] Euphratem copias Parthorum esse scripsit: Deiotarus, profectas per Commagenem in prouinciam nostram. Ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui, qui scirem quam paratus ab exercitu esses, nequod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. nam de vita, si [3] paratior ab exercitu esses, timuissem, nunc hæc exiguitas copiarum recessum, non dimicationem mihi tuam præsagiebat. Hoc quomodo acciperent homines, quàm probabilis necessitas futura esset, vereor etiã nunc neque prius desinam formidare, quam tetigisse te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu nuncij varios sermones excitarunt. alius enim Pompeium mittendum, alius ab vrbe non remouendum, alius Cæsarem cum suo exercittu, alius consules, nemo tamen ex s. c. priuatos. Consules autem, quia verentur ne illud s.c. fiat, vt [4] paludati exeant, aut contumeliose præter eos ad aliud res transferatur, omnino senatum haberi nolunt, vsque eo, vt parum diligentes in rep. videãtur, sed honestè, siue negligentia

1 M. Crasso à Parthis caso. quæstor eius Cassius in prouincia remanserat.

2 Terminus erat Euphrates imperij Romaui.

3 Non in acie confligunt, qui sunt ab exercitu imparati: itaque vitã in discrimẽ non adducunt.

4 ad bellum enim paludati exibãt, ep. 17. lib. 15.

[5]negligentia, siue inertia est, siue ille, quem proposui, metus latet sub hac temperantię existimatione, nolle prouinciam. A te literæ non venerunt: &, nisi Deiotari subsecutæ essent, in eam [6]opinionem Cassius venerat, quæ diripuisset ipse, vt viderentur ab hoste vastata, finxisse bellum, & Arabas in prouinciam immisisse, eosq; Parthos esse senatui renunciasse. Quare tibi suadeo, quicunque est istic status rerum, diligenter & cautè perscribas, ne aut [7] velificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret scire, reticuisse. Nunc exitus est anni. nam ego has literas a. d. XIIII. kalend Decembris scripsi. planè nihil video ante kalend. Ianuarias agi posse. nosti [8]Marcellum, quàm tardus, & parum efficax sit: itemq; Seruium, quàm cunctator. Cuiusmodi putas hos esse? aut qui id, quod nolint, conficere posse, qui, quę cupiunt, tamen ita frigidè agunt, vt nolle exstimentur? Nouis magistratibus autem, si Parthicum bellum erit, hęc causa primos menseis occupabit. sin autem aut non erit istic bellum: aut [9] tantum erit, vt vos, aut successores paruis aditis copijs, sustinere possint: Curionem video se dupliciter iactaturum: primum, vt aliquid Cæsari adimat: deinde, vt aliquid Pompeio tribuat, quoduis, quamlibet tenue munusculum. Paullus porrò non humanè de prouincia loquitur. huius cupiditati [10] occursurus est Furnius noster: plureis suspicari nõ possum. Hæc noui, alia, quæ possunt accidere, non cerno Multa tempus afferre, & præparata multa scio. sed intra fines hos, quæcunque acciderint, vertentur. Illud addo, actiones C. Curionis de [11] agro Campano, de quo negant Cæsarem laborare: sed Pompeium valde velle, ne vacuus aduenienti Cæsari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, vt tibi succedatur: illud certè præstabo, nequid amplius [12] prorogetur. Tui consilij est, si tem-

5 Negligentia voluntatis est, inertia etiam inscitiæ. p. 10. l. 12.

6 Et sanè Cassius non optime audiuit auaritia nomine. Plut.

7 Assentando gratificatus.

8 M. Marcellus & Ser. Sulpicius consules erant.

9 Tantum, hoc loco refertur ad paruitatem vt epi. 7. & apud Cæsarem lib. 6. de bel. Gal. & li. 3. de bel. ci.

10 Quia trib. pl. esset designatus. ep. 18. lib. 5. ad Att.

11 Diuidendo ep. 9. lib. 1. & 30. lib. 11.

12 Vide ep. 8. l.

pus, si senatus coget, si honestè à nobis recusari non poterit, velisne perseuerare: mei officij est, meminisse, qua obtestatione [15] decedens mihi, ne paterer fieri, mandâris. Vale.

Epist. 1.

ARGVMENTVM

Supplicationes Ciceroni à senatu decretas significat: pro re in prouincia bene gesta: & qua fuerit cuiusque vel sententia, vel voluntas, docet, adscribit etiam de rep.

M. COELIVS M. CICERONI. S. D. 11

NON diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt. Incideramus enim in difficilem nodum. Nam [1] Curio tui cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat se vllo modo pati posse, [2] decerni supplicationes: ne, quod fauore Paulli adeptus esset boni, sua culpa videretur amisisse, & præuaricator causæ publicæ existimaretur. Itaque ad compactionem descendimus: & confirmârunt consules, se his supplicationibus in hunc annum non vsuros. Planè, quòd vtrisq; consulibus gratias agas, est: Paullo magis certè. Nam Marcellus sic respondit ei, se spem in istis supplicationibus non habere: Paullus se omnino in hunc annum non [3] edicturum. Renuntiatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum: prendimus eum: non modò non fecit, sed cùm de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si vt numerarentur, postularet, tacuit. Tantùm Catoni assensus est, qui de te tam honorificè locutus, non decrêrat supplicationes. Tertius ad hos Fauonius accessit. Quare pro cuiusque natura, & instituto gratiæ sunt agendæ: his, quòd [4] tantùm voluntatem ostenderunt: pro sententia, cùm impedire possent, nō pugnarunt: Curioni verò, quòd de suarum actionum cursu tua causa deflexit. Nam Furnius & Lentulus, vt debuerunt, quasi eorum res esset, vnà nobiscum cir-

1 Tribunus pl.

2 Tribunus pl. supplicationes intercedendo impediebat: & Tribunus erat Curio.

3 Supplicationes.

Ad At. ep. 1. l. 7.

4 Tantum pro saltem, vt, ep. 31. lib. 7.

circumierunt & laborârunt. Balbi quoque Cornelij operam & sedulitatem laudare possum. nam cũ Curione vehementer locutus est: & eum, si aliter fecisset, in iuriam Cæsari facturum dixit: tum eius [5] fidem in suspicionem adduxit. Decrêrant, qui iniquè transigi volebant, Domitij, Scipiones. quibus hac re ad intercessionem euocandā interpellantibus, venustissimè Curio respondit, se eo libentius nõ intercedere, quòd quosdam, qui decernerẽt, videret confici nolle. Quod ad rempub. attinet, in vnam causam omnis contentio coniecta est, de prouincijs: in quam adhuc incubuisse cum senatu Pompeius videtur, vt Cæsar ante Id. Nouembris decedat. Curio omnia potius subire constituit, quam id pati: ceteras suas abiecit actiones.[6] Nostri porrò, quos tu bene nosti, ad extremum certamen rem deducere non audent. Scena rei totius hæc. Pompeius tanquam Cæsarem non impugnet, sed quod illi æquum putet, constituat, ait, Curionem quærere discordias. Valde autem nõ vult, & planè timet, Cæsarem cos. designari prius, quàm exercitum & prouinciam tradiderit. Accipitur satis malè à Curione: & totus eius secundus [7] consulatus exagitatur. Hoc tibi dico: si omnibus rebus prement Curionem, Cæsar defendetur: sin intercessorẽ (quod videntur) reformidabunt, Cæsar, quoad volet, manebit. Quàm quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum vrbanarum: è quo tu, quæ digna sunt, selige: multa transi, in primis ludorum [8] explosiones, & funerum, & ceterarum ineptiarum, plura habet vtilia. Denique malo in hanc partem peccare, vt, quæ non desideras audias, quàm quicquam quod opus est, prætermittatur. Tibi curæ fuisse Sitianum negotium gaudeo. Sed quando suspicâris, minus certa fide eos tibi visos, tāquam procurator, sic agas, rogo. Vale.

5 Qui, si Curi[o] minus bona fi[de] cum Cæsare i[n] gratiā rediisse[t] nisi ei de supplicationibus Ciceronis gratificaretur.

6 Optimates.

7 In quo multa Cæsari dederat quæ nunc idem contra ius eripere vellet.

8 Ingredientib[us] in theatrū plausus dabatur, popularibus equalis, ceteris cum sibilo & strepit[u] epist. 2.

ARGVMENTVM.

Quaritur de Appij Claudij iniurijs.

COELIVS CICERONI S. D. 12.

PVDET me tibi confiteri, & queri de Appij hominis ingratissimi iniurijs, qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, cœpit: & cùm homo auarus, vt ea solueret, sibi imperare non posset, occultum bellum mihi indixit: ita occultum tamen, vt multi mihi renuntiarent, & ipse facilè animaduerterem, malè eum de me cogitare. Posteaquàm verò comperi, eum [1] collegium tentasse: deinde apertè cum quibusdam locutum: cum L. [2] Domitio, vt nunc est, mihi inimicissimo deliberare: velle hoc munusculum deferre Cn. Pompeio: ipsum vt reprehenderem, & ab eo deprecarer iniuriam, quem vitam mihi debere putaram, impetrare à me non potui. Quid ergo est? tum tamen cum aliquot amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum, locutus sum. Posteaquam illum, ne, cui satisfaceret quidem, me dignum habere sensi: malui [3] collegæ eius homini alienissimo, mihiq; propter amicitiam tuam mon æquissimo me obligare, quàm illius simiæ vultum subire. Id postquàm resciijt, excanduit, & me causam inimicitiarum quærere clamitauit: quasi, quod mihi in pecunia satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum consectarer. Postea non destitit arcessere Polam Seruium accusatorem, inire cum Domitio consilia. Quibus cùm parum procederet, vt vlla lege mihi ponerent accusatorem: compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. Insolentissimi homines summis Circensibus [4] ludis meis postulãdum me lege Scantinia curant. Vix hoc erat Pola elocutus, cum ego Appium Ces. eadem lege postulaui. quod melius caderet, nihil vidi. Nam sic est à populo, & nõ infimo quoque, approbatum, vt maiorem Appio [5] dolo-

1 Augurum, qui Appij collega fuerat in consulatu.

2 Suspicor de mẽ-. nam deferre munusculum, est apud Cælium accusare. ep. 8.

3 L. Pisonis, qui Appij collega erat in censura. Dio. lib. 40.

4 Quos Cælius edilis dabat. sed isto glossema est.

[5] dolorem fama, quàm postulatio, attulerit. Præterea cœpi sacellum, in domo quod est ab eo petere. Conturbat me mora serui huius, qui tibi literas attulit, nam acceptis prioribus literis, amplius quadraginta dies mansit. Quid tibi scribam, nescio: [6] scis Domitio diem timori esse. Exspecto te valde, & quàm primùm videre cupio. A te peto, vt meas iniurias proinde doleas, vt me existimas & dolere, & vlcisci tuas solere. Vale.

5 *Erat enim Scantinia lex de concubitu puerorum.*

6 *Similiter locutus ep. 14.*

Argvmentvm.

Gratulatur affinitate Dolabellæ, de Curionis intercessione, & de prouincijs quid actũ sit, significat. & de Hortensij præsenti iam morte nuntiat.

M. CAELIVS. M. CICERONI. S. D. 13

GRATVLOR tibi affinitatem [1] viri medius fidius optimi. nam hoc ego de illo existimo. cetera porrò, quibus adhuc ille sibi parum vtilis fuit, & ætate iam sunt decursa: & consuetudine atque auctoritate tua, pudore [2] Tulliæ, siqua restabunt, confido celeriter sublatum iri. non est enim pugnax in vitijs, neque habes ad id, quod melius sit, intelligendum. deinde (quod maximum est) ego illum valde amo. Vides Cicero, Curionem nostrum, lautum intercessionis de prouincijs exitum habuisse. nam, cùm de [3] intercessione referretur, quæ relatio fiebat ex s c, primaq; M. Marcelli sententia pronuntiata esset, qui agendum cum tribunis pl. censebat: frequens senatus in [4] alia omnia ijt. Stomacho est Magnus nunc ita languenti, vt vix id, quod sibi placeat, reperiat. transierant illuc, vt ratio esset eius habenda, qui neque exercitum, neque prouincias tradere vellet. quemadmodum hoc Pompeius laturus sit, cùm cognoscat: quidnam reip. futurum sit, si aut non possit, aut non curet, vos senes diuites videritis. Q. [5] Hortensius, cùm has literas scripsi, animam agebat. Vale.

1 *Dolabella. ep. 16. lib. 2.*

2 *Vide ep. 15. l. 2.*

3 *Intercesserat Curio, ne S. C. fieret de successore ante tempus Cæsari mittendo.*

4 *Pro dissensit. vide ep. 2. lib. 2.*

5 *Orator ille summus, Ciceronis æmulus, de quo vide in Bruto.*

ARGVMENTVM.

Hac epistola multa complectitur, de L. Domitij Ahenobarbi repulsa in auguratu. de Saturnino ab Cn. Domitio Caluino accusato, de Pompeij Caesarisque discordia, de Appij ad corrigendam ciuitatē ridicula diligentia.

M. CAELIVS M. CICERONI S. D. 14

Quia Cicero ... Parthis bellum gerebat, quorum rex Arsaces, regia Seleucia nam vt AEgyptij reges Ptolemaei, sic omnes apud Parthos Arsacida.

Competitoris sui qui auguratū obtinuit lib. 8. de bello Gal. & hic ep. 21. lib. 12. & Phil. 2. & Plut. in Antonio.

Erat enim illa inter Pompeium & Caesarem voluntaria potius quàm necessaria contentio.

Cum se Pompeius & Caesar non solum amicitia, sed etiam affinitate iunxerint, bonis omnibus improbantibus, quod coniunctio contra remp. videbatur.

TANTI non fuit [1] Arsacen capere, * Seleuciam expugnare, vt earum rerum, quae hic gestae sunt, spectaculo careres. nunquam tibi oculi doluissent, si in repulsa Domitij vultum vidisses. magna illa comitia fuerunt: & planè studia ex partium sensu apparuerunt, perpauci necessitudinem secuti, officium praestiterunt. Itaque mihi est domitius inimicissimus, vt ne familiarem quidem suum quemquam tam oderit, quàm me: atque eo magis, quod per iniuriam sibi putat ereptum, cuius ego auctor fuerim. Nunc furit, tam gauisos homines suum doloré, vnumque me studiosiorem [2] Antonij. Nam Cn. Saturninum adolescentem ipse Cn. Domitius reum fecit, sanè quàm à superiore vita inuidiosum. quod iudicium nunc in exspectatione est, etiam in bona spe, post Sex. Paeducei absolutionem. De summa repub. saepe tibi scripsi, me etiámnum pacem non videre: & quo propius ea contentio, quam fieri [3] necesse est, accedit, eo clarius id periculum apparet: Propositum hoc est, de quo qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi: quòd Cn. Pompeius constituit non pati, C. Caesarem consulem aliter fieri, nisi exercitum & prouincias tradiderit: Caesari autem persuasum est, se saluum esse non posse, si ab exercitu recesserit. fert illam tamen condicionem, vt ambo exercitus tradant. Sic illi [4] amores, & inuidiosa coniunctio non ad occultam recidit obtrectationem, sed ad bellum erumpit: neque mearum rerum, quid consilij

filij capiam, reperio: neque dubito, quin te quoque hæc deliberatio sit perturbatura. Nam mihi cum hominibus his & gratia est, & necessitudo. tum tantùm causam illam, non homines odi. Illud te non arbitror fugere, QVIN homines in dissentione domestica debeant, quamdiu ciuiliter sine armis certetur, honestiorem sequi partem: ubi ad bellum & castra ventum sit, firmiorem: & id melius [5] statuere, quod tutius sit. In hac discordia video Cn. Pompeium, senatum, quique [6] res iudicant, secum habiturum: ad Cæsarem omneis, qui cum timore, aut mala spe viuant, accessuros: exercitum conferendum non esse. omnino satis spatij sit ad considerandas vtriusque copias, & eligendam partem. Propè oblitus sum, quod maximè fuit scribendum. Scis Appium COS. hîc ostenta [7] facere? de signis & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrimè agere? Persuasum est ei, censuram lomentum aut nitrum esse. Errare mihi videtur. Nam dum sordeis eluere vult, venas sibi omnes & viscera aperit. Curre per deos atque homines, & quàm primùm hæc risum veni: legis Scantiniæ iudicium apud [8] Drusum fieri, Appium de tabulis & signis agere. crede mihi, est properandum, Curio noster sapienter id quod remisit de stipẽdio Pompeij, fecisse existimatur. Ad summam; quæris quid putem futurum. si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendére discordias: quas ferrum & vis iudicabit. vterque & animo & copijs est paratus. Si sine summo periculo fieri posset, magnum & [9] iucundum tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.

5 Quod ipse sta[tuit]. vide epist. sequenti.

6 Ita loquebau[n]tur, cum iudice[s] significarent, ex[em]pla nõ desunt.

7 Cum bonum ciuem simulet.

8 Iudicem esse Drusum, qui reus esse deberet.

9 Loquitur ex ingenio suo. nam Ciceroni optim[o] viro, & patria[e] stu dioso, minim[e] iucundum erat [ta]men inter ciua[…]

ARGVMENTVM.

Pompeium vituperat, Cæsarem laudat: addit de cupiditate sua conueniendi, & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad Alpes.

M. COELIVS CICERONI. S. 15

ECQVANDO tu hominem ineptiorem, quàm tuum Cn. Pompeium, vidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commorit? ecquem autem Cæsare nostro acriorem in rebus gerendis, eodem in victoria [1] temperatiorem aut legisti, aut audisti? Quid est? num tibi nostri milites, qui durissimis & frigidissimis locis, tæterrima hieme bellum ambulãdo confecerunt, malis orbiculatis esse pasti videntur? Quid? Iam, inquis, gloriose. Immò si scias quàm sollicitus sim, tum hanc meam [2] gloriam, quæ ad me nihil pertinet, derideas. quæ tibi exponere, nisi coràm nõ possum: idq; celeriter fore spero. nam me, cùm expulisset ex Italia, Pompeium constituit ad vrbem vocare id quod iam existimo confectum: nisi maluit Pompeium Brundisij circumsedere. [3] peream, si minima causa est properandi istò mihi, quod te videre, & omnia intima tecum conferre discupio. Habeo autem quàm multa, hui vereor, quod solet fieri, ne, cũ te videro, omnia obliuiscar, sed [4] tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retrò ad Alpes versus incidit? ideò quòd intimelij in armis sunt, neq; de magna causa. Bellienus [5] verna Demetrij, qui ibi cum præsidio erat, Domitium quendãm nobilem illic Cæsaris hospitem, à contraria factione nummis acceptis comprehendit & strangulauit. ciuitas ad arma ijt, eò, nunc cum quatuor cohortibus mihi per niueis eundũ est. Vsquequaque, inquis se [6] Domitij malè habẽt. Vellem quidem Venere prognatus, tantum animi habuisset in vestro Domitio, quantũm * Psecade natus in hoc habuit. Ciceroni F, S. D. Vale.

[1] Hoc dicit, quia Cæsar, Corsinio capto, ciuibus omnibus pepercerit, inijs Domitio, Lẽtulo, alijs. Epist. 13. lib. 7.

[3] Id est, peream nisi maxima causa est.

[4] Quodnam ob meum delictum? cum hoc quasi ad alicuius peccati pœnam imponatur.

[5] Olim, non cum præesset Intemelijs.

[6] Ob L. Domitium, Corsinij captum.

ARGVMENTVM.

Pulso ex Italia Pompeio, suadet Ciceroni Cælius ne afflictã fortunã sequatur: cõsulitq; vt in aliquẽ locum à bello vacuum se recipiat. suasio est ab vtili contra honestum. nã cum Pompeio resp. videbatur.

COE-

COELIVS CICERONI S. D. 16

EXANIMATVS tuis literis, quibus te nihil nisi triste cogitare ostendisti: neque id quid esset perscripsisti, neque non tamen quale esset, quod cogitares, aperuisti: has illico ad te litteras scripsi. Per [1] fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro & obsecro nequid grauius de salute & incolumitate tua cõsulas: nam deos, hominesque amiciciamque nostrã testificor, me neque temere tibi prædixisse, neque temerè monuisse, sed postquàm Cæsarem conuenerim, sententiamque eius, qualis futura esset parta victoria, cognouerim te certiorem fecisse. Si existimas, eandem [2] rationem fore Cæsari in dimittendis aduersarijs, & condicionibus ferendis, erras. Nihil nisi atrox & sæuum cogitat, atque etiam loquitur. iratus senatui [3] exijt. his intercessionibus planè incitatus est non mehercule erit deprecationi locus. Quare si tibi tu si filius vnicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt: si aliquid apud te nos, si vir optimus gener tuus valet: eorum fortunas non debes velle conturbare, vt eam causam, in cuius victoria salus nostra est, odisse, aut relinquere [4] cogamur: aut impiã cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita, quod offensæ fuerit in ista cunctatione, te prius subisse. nunc te contra victorem facere, quam dubijs rebus lædere noluisti: & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, nedum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter quid optimum sit, eligas. Quòd si totum tibi persuadere non possum: saltèm, dum, quid de [6] Hispanijs agamus, scitur, expecta: quas tibi nuntio aduentu Cæsaris fore nostras quam isti spem habeant, amissis [7] Hispanijs, nescio. Quod porrò tuum consilium sit ad desperatos, accedere, non medius fidius reperio. hoc, quod tu non di-

Huic epistolæ respondet Cicero, epi. 16 li. 2.

1 Vsurpatur hic loquendi modus in re misera. vide epist. 1. lib. 14.

2 Si ita lenem fore putas in dimittẽdis aduersariis, vt fuit in condicionibus de pace ferendis.

3 Ex vrbe.

4 Nam & Cælius & Ciceronis gener Dolabella Cæsarem sequebantur.

5 Adoptatum. plerique veteres libri.

6 Quod ad tuam salutẽ pertineat.

7 Proficiscebatur in Hispania Cæsar contra Pompeij legatos, ipse Italia eiecto.

7 Te ad Pompeiũ in Graciam trãsiturum.

cẽdo mihi significasti, Cæsari [7] audierat: ac simulatq; aue mihi dixit: statim quid de te audisset, exposuit ne gaui me scire: sed tamen ab eo petij, vt ad te literas mitteret, quibus maximè ad remanendum commoueri posses, Me secum in Hispaniam ducit. Nam, nisi ita faceret, ego prius quàm ad vrbẽ accederam, vbicunq; esses, ad te percurrissem, & hoc à te præsens cõtendissem, atque omni vi te retinuissem.[8] Etiam atq; etiam mi Cicero cogita, ne te, tuosque omnes funditus euertas: ne te sciens, prudensq; eo demittas, vnde exitum vides nullum esse. quòd si te aut voces optimatum commouent, aut nonnullorum hominum [9] insolenriam & iactationem ferre non potes: eligas censeo aliquod oppidum [10] vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ iam erunt confecta. Id si feceris, & ego te sapienter fecisse iudicabo, & Cæsarem non offendes. Vale.

8 Ne ex Italia discederet.

9 Epist. 16. lib. 2 & lib. 9.

10 Epi. 6. lib. 2.

ARGVMENTVM.

Quaritur se Curionis amore, & Appij odio ab optima mente descisse, & Cæsaris partes potius, quam Põpeii, secutum esse: cuius rei culpam partim in fortunam, quod in Hispania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompeium in Graciam profectus est, partim etiam in Ciceronem ipsum confert postremo, quid moliatur, exponit.

M. COELIVS M. CICERONI S. D. 17

ERGO me potius [1] in Hispania fuisse, quam Formijs, tum cum tu profectus es ad Pompeium? quod vtinam aut non in ista parte Appius Claudius aut nõ in hac C. Curio fuisset: cuius amicitia me paulatim in hanc perditam caussam imposuit. nam mihi sentio bonam mentem [2] iracundiæ rumore ablatam. Tum tu porrò, cum ad te proficiscens noctu Ariminum venissem, dum mihi pacis mandata das ad Cæsarem

1 Fuit enim cum Cæsare epi. antecedenti.

2 Iracundia in Appium, amòre in curionem de Appio epi. 13 de Curione ep. 6 10. & 12.

Cæſarem, & mirificum ciuem agis, amici officium neglexiſti, ne mihi conſuluiſti. Neque hæc dico, quod diffidam huic cauſæ: ſed crede mihi, perire ſatius eſt, quàm hos videre. Quòd ſi timor veſtræ [3] crudelitatis non eſſet, eiecti iampridem hinc eſſemus, nam hic nunc præter fæneratores paucos nec homo, nec ordo quiſquam eſt, niſi Pompeianus. Equidem iam effeci, vt maximè plebs, & qui antea noſter fuit, populus, veſter eſſet. Cur hoc, inquis? immo reliqua exſpecta vos inuitos vincere coëgero. irritaui in me Catonem. Vos dormitis, nec hæc adhuc mihi videmini intelligere, quà nos pateamus, & quà ſimus imbecilli. atque hoc nullius premij ſpe faciam, ſed, quód apud me plurimum ſolet valere, [4] doloris atque indignationis cauſa. Quid iſtic facitis? prœlium exſpectatis, quod firmiſſimum eſt? veſtras copias non noui: noſtri valde depugnare, & facile algere, & eſurire conſuêrunt. Vale.

3 Minatus erat Pompeius, qui cum ipſo arma non ſumpſiſſent, pro hoſtibus habiturum.

4 Huius doloris cauſam, vide apud Cæſarē li. 3. de bel. ci.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER IX. AD VARRONEM, ET CETEROS.

ARGVMENTVM.

Aduentum cupit Varronis, quòd in eius, librorumq; conſuetudine omnem ſpem repoſuerit leniendi doloris, quem ex afflicta republica capiebat.

M. CICERO M. TERENTIO VARRONI S. D. 1.

XIIS literis, quas Atticus à te ad se missas mihi legit, quid ageres, & vbi esses, cognoui. Quando autem te visuri essemus, nihil sane ex eisdem literis potui suspicari. In spem tamen venio, appropinquare tuum aduẽtum? qui mihi vtinam solatio sit. etsi tot, tantisque rebus vrgemur, vt nullam alleuationem quisquam non stultissimis sperare debeat. Sed tamen vt tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re iuuare, scito, enim me [1] posteaquàm in vrbem venerim, redijsse cum veteribus amicis, id est, cum libris nostris in gratiam. etsi non iccirco eorum vsum demiseram, quòd ijs succẽserem, sed quòd eorum me suppudebat. videbar enim mihi, cum me in res turbulentissimas infidelissimis socijs demisissem, præceptis illorum non satis paruisse. Ignoscunt mihi, & reuocant in consuetudinem pristinam: teque quòd in ea [2] permanseris, sapientiorem, quàm me dicunt fuisse. Quamobrem quando placatis his vtor, videor sperare debere, si te viderim, & ea, quæ premant, & ea quæ impedeant, me facilè transiturum. Quamobrem siue in Tusculano, siue in Cumano ad te placebit, siue (quod minimè velim) Romæ: [3] dummodo simul simus, perficiã profectò, vt id vtrique nostrûm commodissimum esse videatur. Vale.

1 victo Pompeio Magno, cùm Cæsar ex alexãdria reuersus Ciceroni pepercisset.

2 Non valde se Varro immiscuit ciuilibus bellis vide. ep. 6.

3 Epi. lib. 7.

ARGVMENTVM.

Diutius retentæ epistolæ caussam exponit: dein suadet, sibiq; ita statutum affirmat, vt hominum frequentiam vitet, dum gratulatio ob Africanæ victoriæ nuntium deferuescat: suumq; iuuandæ quoquo modo reip. desiderium declarat.

CICERO VARRONI. S. D.

2

CANINIVS [1] idem tuus, & idem noster, cum ad me pervesperi venisset, & se postridie manè ad te iturum esse dixisset: dixi ei me daturum aliquid manè, &, vt peteret, rogaui. Conscripsi epistolam noctu: nec illi ad me rediit, oblitum credidi. Atamen eam ipsam epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eodem postridie te manè è Tusculano exiturum.[2] At tibi repente paucis post diebus, cum minimè exspectarem, venit ad me Caninius mane: proficisci se ad te statim dixit. etsi erat ἕωλος illa epistola, præseriim tantis postea nouis rebus allatis: tamen perire meam [3] lucubrationem nolui, & eam ipsam Caninio dedi. sed cum eo, & homine docto, & amantissimo tui, locutus ea sum, quæ pertulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilij do, quod mihimetipsi vt vitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus. qui enim victoria se efferunt, quasi victos nos intuentur: qui autem victos esse nostros molestè ferunt, nos dolent [4] viuere. Quæres fortasse, cur, cum hæc in vrbe sint, non absim, quemadmodū tu. Tu enim ipse, qui & me & alios prudentia vincis omnio, creda, vidisti: nihil omnino te fefellit. Quamuis quis est tam [5] Lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat? ac mihi quidem iampridem venit in mentem, bellum esse aliquo exire, vt ea, quæ agebantur hic, quæque dicebantur, nec viderem, nec audirem. sed [6] calumniabar ipse: putabam, qui obuiam mihi venisse, vt cuique commodum esset, suspicaturum, aut dicturum etiam si non suspicaretur. Hic aut metuit, & ea re fugit: aut aliquid cogitat, & habet nauem paratam. Denique, leuissimè qui suspicaretur, & qui fortasse me nouisset optimè, putaret me idcirco discedere, quod quosdam homines [7] oculi mei ferre non possent. Hæc ego suspicans, adhuc Romæ maneo: & tamen λεληθ-

1 Sic legitur in tribus antiquis libris: sic etiam locutus est infra ep. 17. & li. 2. de diuin. Marcellus idem imperator. idem augur.
2 Tibi ornamenti caussa positū vt ep. 2. li. 8. & ad Att. ep. 14. lib. 10
3 Lucubratio propriè. quia noctu scripta fuerat.
4 Vide. ep. 3. lib. 7 & sequenti.
5 Vnde adagiū, Lynceo perspicatior.
6 Suspicabar falsa fortasse.
7 Vide ep. 16. li. 2. & lib. 8.

θότως consuetudo diuturna callum iam obduxit stomacho meo. Habes rationem mei consilij. tibi igitur hoc censeo, latendum tantisper ibidem, dum defervescat hæc gratulatio, & simul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum sit: confectum enim esse existimo. Magni autem intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum. Quanquam quo me coniectura ducat, habeo: sed expecto tamen. Te vero nolo, nisi ipse [9] rumor iam raucus erit factus, ad Baias venire. erit enim nobis honestius etiam, cùm hinc discesserimus, videri venisse in illa loca ploratum potius, quàm natatum. Sed hæc tu melius: modo [10] stet nobis illud, vnà viuere in studijs nostris, à quibus [11] antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam salutem: non deesse, siquis adhibere volet non modo vt architectos, verum etiam vt fabros ad ædificandam remp. & potius libenter accurrere: sin nemo vtetur opera, tamen & scribere, & legere πολιτείας: & si minus in curia atque in foro, at in literis & libris, vt doctissimi veteres fecerunt, [12] nauare operam reip. & de moribus ac legibus, quærere. Mihi hæc videntur: tu, quid sis facturus, & quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris. Vale.

8 Quod in vrbe maneam.

9 De Africana Cæsaris victoria.

10 In vita Attici in extrema.

11 Ep. 3. li. 4. & 8. h. lib.

12 Grauare remp. habent veteres libri multi legēdum fortasse iuuare.

ARGVMENTVM.

Scribit se iturum ad Varronem, sed homines reprehensuros dicit, si Bays futuri sint: sed tamen eorum inscitiam negligere, & in studijs omnino cum Varrone victurum.

CICERO VARRONI S. D. 3

ETSI quid scriberem, non habebam: tamen amico ad te eunti non potui nihil dare. Quid ergo potissimùm scribam? quod velle te puto, cito me ad te esse venturum. etsi vidi quæso, satisne rectū sit, nos hoc tanto incendio ciuitatis in istis locis esse

Hæc est epistola, quā in proxima superiore vocat ἔωλον ideoq. collocari ante illam debuit.

Dabimus,

Dabimus sermonem ijs, qui nesciunt, nobis, quocunque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse. Quid refert? Tamen in sermonem incidemus. valde id [1] credo, laborandum est, ne, cùm omnes in omni genere & scelerum, & flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur. Ego vero neglecta [2] Barbarorum inscitia te persequar. quamuis enim hæc sint misera, quæ sunt miserrima, tamen artes nostræ nescio quo modo nunc vberiores fructus ferre videntur, quam olim ferebant. siue quia nulla nunc in re alia [3] acquiescimus: siue quod grauitas morbi facit, vt medicina egeamus, eaque nunc appareat, cuius vim non sentiebamus, cum valebamus. Sed quid ego hæc ad te, cuius domi nascuntur? γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας nihil scilicet nisi vt rescribens aliquid, me exspectares. Sic igitur facies. Vale.

1 Ironia qua corrigit superiorem proximam sententiam.

2 In doctorum hominum.

3 Vide ep. 3. li. 4. & 2 huius li.

ARGVMENTVM.

Varronis aduentu ex Diodori philosophi sententia iocatur. nam in lib. de Fato Diodori opinionem improbat, & Chrysippo assentitur.

CICERO VARRONI S. D. 4

Περὶ δυνατῶν me scito κατὰ Διόδωρον κρίνειν. qua propter si venturus es, scito, necesse esse te venire: sin autem non es, τῶν ἀδυνάτων est te venire. Nunc vide, vtra te κρίσις magis delectet, Χρυσιππεία ne, an hæc, quam noster [1] Diodorus non concoquebat. Sed de his etiam rebus otiosi cum erimus, loquemur. hoc etiam est κατὰ Χρύσιππον δυνατόν De Costio mihi gratum est. Nam id etiam Attico mandaram. Tu si minus ad nos, nos accurremus ad te. si hortum in bibliotheca habes, nihil deerit. Vale.

De hoc Diodoro & de Chrysippo vide Cic. in li de fato.

1 De hoc Diodoro Stoico philosopho, Ciceronis magistro. li. 2. de nat. deo. & in Bruto.

ARGVMENTVM.

Probat & diem, quo conuenturi sunt, & Varronis suumq; con-

filium, quòd, semel à Cæsare victi, ab armis discesserint.

CICERO. VARRONI S. D. 5

1 vide ep. 6. li. 4. & 30 lib. 7.

2 Vide ep. 1. lib. 6

3 Qui reprehendebat eos, qui extrema belli ciuilis persequi noluerant. ep. 11.

MIHI [1] vero ad Non. bene maturum videtur fore, neque solum propter remp. sed etiam propter anni tempus. Quare diem istum probo: itaque eundem ipse sequar. Consilij nostri, ne si eos quidem, qui id sequuti non sunt, non pœniteret, nobis pœnitendum putarem. sequuti enim sumus non spem sed [2] officium. Reliquimus autem non officium, sed desperationem, ita verecundiores fuimus, quam qui se domo non commouerunt: saniores, quàm qui amissis opibus domum non reuerterunt. Sed nihil minus fero, quam seueritatem [3] otiosorum: & quoquo modo res se habet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quam hos curo, quibus non satisfacimus, quia viuimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante Nonas veniendi, istic te videbo: sin minus, persequar in Cumanum, & antè te certiorem faciam, vt lauatio parata sit. Vale.

ARGVMENTVM.

Nunciat Cæsaris aduentum & belli ciuilis causam in Pompeium potius, quam in Cæsarem, confert: Varronem autem laudat, quod se ab armis ad studia, quasi à tempestate in portum, contulerat.

CICERO VARRONI S. D. 6

De hac epistola vide epi. 1.

1 Aduentus Cæsaris ex Africa

CANINIVS noster me tuis verbis admonuit, vt scriberem ad te, siquid esset, quod putarem te scire oportere. Est igitur [1] aduentus in exspectatione: neque tu id ignoras. sed tamen cum ille scripsisset, vt opinor, se in Alsiense venturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumque multis: in Pomptinum videri commodius eum exire posse. Id ego non intelligebam quid interesset. sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum & Balbum

bum, & Oppium scripsisse vt ita faceret, homines (vt cognoui) amanteis tui. Hoc ego iccirco nosse te voluï, vt scires, hospitium tibi vbi parares, vel potius vtrobiq; quid enim ille facturus, incertum est: & simul [3] ostentaui tibi, me istis esse familiaré, & consilijs eorũ interesse. Quod ego cur nolim nihil video. NON enim est idem ferre, siquid ferendum est: & probare, siquid probandum non est. Etsi quid non probem equidem nescio, præter initia rerum: nam hæc in voluntate fuerunt. vide enim (nam tu aberas) nostros amicos [4] cupere bellum, hunc autem non tam cupere, quàm non timere. Ergo hæc consilij fuerunt, reliqua necessaria. vincere auté aut hos, aut illos, necesse est, Scio te semper mecũ in luctu fuisse, cùm videremus, cùm illud ingens malum alterutrius exercitus ex ducum interitu: tum verò, extremum malorum omnium esse ciuilis belli victoriam: quàm quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus. [5] crudeliter enim otiosis minabantur: eratq; ijs & tua inuisa voluntas, & mea oratio. Nunc verò si essent nostri [6] potiti, valde intemperantes fuissent. erant enim nobis perirati, quasi quicquam de nostra salute decreuissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi vtilius reip. fuerit, eos etiam ad [7] bestiarum auxilium confugere, quàm vel mori, vel cum spe si non optima, at aliqua tamen viuere. At in perturbata rep. viuimus. quis negat? sed hæc viderint ij, qui nulla sibi subsidia ad omneis vitæ status parauerunt. huc enim vt venirem, superior longius, quàm volui, fluxit oratio. cùm enim te semper magnum hominem duxi, tũ, quòd his tempestatibus es propè solus in portu, [8] fructusq; doctrinæ percipis eos, qui maximi sunt, vt ea consideres, eaq; tractes, quorum & vsus & delectatio est omnibus [9] istorum & actis, & voluptatibus anteponenda. Equidem hos tuos Tusculanenses dies in-

3 Cum scripserim tibi, quid mihi Hirtius dixerit: quæ fuit quasi ostentatio quadã familiaritatis cũ Hirtio.

4 Epist. 1. & 14. lib. 4. & 11. lib. 6.

5 Ep. 14. lib. 4. & vlt. lib. 1. & ad Att. ep. 6. lib. 11. & Cæs. lib. 1. de bel. ci.

6 In Africa.

7 Ad Iuba regis elephantes.

8 Epist. 1.

9 Cæsarianorum qui ob victoriam latissimi sunt.

ſtar eſſe vitæ puto: libenterque omnibus omneis opes conceſſerim, vt mihi liceat vi nulla interpellante, iſto modo viuere. Quod nos quoque imitamur, vt poſſumus, & in noſtris ſtudijs libentiſſimè conquieſcimus. QVIS enim hoc non dederit nobis, vt, cum opera noſtra patria ſiue non poſſit vti, ſiue nolit, ad eam vitam reuertamur, quàm multi docti homines, fortaſſe non rectè, ſed tamen multi, etiam reipub. præponendam putauerunt? Quæ igitur ſtudia magnorum hominum ſententia vacationem habent [10] etiam publici muneris, ijs concedente repub. cur non abutamur? Sed plus facio, quàm Caninius mandauit. is enim, ſiquid ego ſcirem, rogarat, quod tu neſcires: ego tibi ea narro, quæ tu melius ſcis quàm ipſe qui narro. Faciam ergo illud quod rogatus ſum, vt eorum, quæ temporis huius ſint, quæ tua intereſſe audiero, nequid ignores. Vale.

10 Etiam cum reſp. non concedere videtur: cũ ſcilicet, rebus ſaluis, quæ nunc perdita ſunt, officium atque operam à ciuibus exigit.

ARGVMENTVM.

Ait iam maturum eſſe, vt ab vrbe diſcedat: & de reditu Cæſaris ex Africano bello rumores quoſdam nuntiat.

CICERO VARRONI S. D. 7

COENABAM apud Seium, cùm vtrique noſtrûm redditæ ſunt à te literæ. Mihi verò iam maturum videtur. Nam quòd antea [1] te calumniatus ſum, indicabo malitiam meam, volebam propè alicubi eſſe, ſi quid bonæ ſalutis σύν τε δύ' ἐρχομένω. Nunc quando confecta ſunt omnia, dubitãdum non eſt, quin equis, velis. nam vt audiui de [2] Lucio Cæſare F. mecum ipſe, Quid hic mihi faciet [3] patri? Itaque non deſino apud iſtos, qui nunc dominantur, cænitare. Quid faciam? tempori ſeruiendum eſt. Sed ridicula miſſa faciamus, præſertim cùm ſit nihil, quod rideamus: Africa terribili tremit horrida terra, tumultu. Itaque nullum eſt ἀπροσδόκητον, quod non verear. Sed quod quæris,

1 Te videtur abundare.

2 A Cæſare occiſo. Suet.

3 Ex Andria Terentij.

quæris, quando, quà, quò: nihil adhuc scimus, istuc ipsum de Baijs: nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniat illud enim adhuc [4] predium suum non inspexit, nec vllum habet deterius, sed tamen non contemnit. Ego omnino magis arbitror per Siciliam vel iam sciemus. aduentat cum Dolabella. cum puto [5] magistrum fore. πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων, sed tamen si sciam quid tu cõstitueris, meum cõsilium accommodabo potissimùm ad tuum. quare expecto tuas literas. Vale.

4 Quasi prouinciæ populi R. Cæsaris essent prædia. deterius, autem dixit ob calipestilentiam ad Q. fra.

5 Is nos docebit cum nos eum in literis soleamus.

ARGVMENTVM.

Promiserat Varro, quosdam libros se esse in Ciceronis nomine editurum: Cicero nunc admonet eum promissi, missis quasi admonitoribus quatuor libris Academicis, quos Varroni dicauit.

CICERO VARRONI S. D. 8

ETSI munus flagitare, quamuis quis [1] ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego expectatione [2] promissi tui moueor, vt admoneam te, non vt flagitem. Misi autem ad te quatuor admonitores non nimis verecundos. nôsti enim profecto os huius adolescentioris Academiæ. Ex ea igitur media excitatos misi: qui metuo ne te fortè flagitent: ego autem mandaui, vt rogarent. expectabam omnino iamdiu meq; sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quàm aliquid accepissem, vt possem te remunerari quàm simillimo munere. Sed cùm tu id tardius faceres, id est, vt ego interpretor, diligentius: teneri non potui, quin coniunctionem studiorum, amorisque nostri quo possem, literarum genere, declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cùm esset vnà Pomponius. tibi dedi parteis Antiochinas, quas à te probari intellexisse mihi videbar: mihi sumsi [3] Philonis. puto fore, vt, cùm legeris, mirere, id nos locutos esse inter nos, quòd nunquã locuti sumus: sed nôsti morẽ dialogorũ. Posthac

1 Significauerit se daturum ep. 3. lib. 2.

2 Fortè libros intelligit de lingua Latina, quos postea ad Ciceronem misit.

3 Epist. lib. 13. & Tusc. 2.

autem, mi Varro, quamplurima, si videbitur, & de nobis, & inter nos: serò fortasse: sed [4] superiorum temporum, fortuna reipub. causam sustineat. Hæc ipsi præstare debemus. Atq; vtinam quietis temporibus, atque aliquo si non bono, at saltem certo statu ciuitatis hæc inter nos studia exercere possemus. quanquam tum quidem vel aliæ quæpiam rationes, honestas nobis & curas & actiones darent. Nunc autem quid est, sine his cur viuere velimus? mihi vero cum his ipsis vix, his autem detractis ne vix [5] quidem, sed hæc coram, & sæpius. Migrationem & emtionem tibi feliciter euenire volo, tuumq; in ea re consilium probo. Cura vt valeas.

4 Quod ante hac minus scripsimus eorum temporũ caussam resp. sustinere debet: hæc autem tempora præstare ipsi debemus, quoniam otium cõceditur.

5 Sic locutus lib. de fin.

ARGVMENTVM.

Suadet Dolabella gener Ciceroni, vt aut Cæsaris partes sequatur, aut in aliquam ciuitatem à bello vacuam se recipiat. quod idem Cælius fecerat. vide epist. 10. lib. 8.

DOLABELLA CICERONI. S. D. 9

SI vales, gaudeo: ego valeo, & Tullia nostra rectè valet. [1] Terentia minus bellè habuit: sed certum scio iam conualuisse eam Præterea rectissimè sunt apud te omnia. Si nullo tempore in suspicioné tibi debui venire, partium causa potius quàm tua, tibi suadere, vt te, aut cum Cæsare, nobiscumque coniungeres, aut certè in ocium referres: præcipuè nunc iam [2] inclinata victoria, ne possum quidem in vllam aliam incidere opinionem, nisi in eam, in qua scilicet tua de re tibi suadere videar, quod [3] piè tacere non possum. Tu autem, mi Cicero, sic hæc accipies, vt siue probabuntur tibi, siue non probabuntur, ab optimo certe animo, ac deditissimo tibi & cogitata & scripta esse iudices. Animaduertis, Cn. Pompeium nec nominis sui, nec [4] rerum gestarum gloria, nec etiam regum, aut nationum clientelis, quas ostentare crebrò solebat, esse tutum: & hoc etiam, quod infimo cui-

1 Quam vixisse annos CVIII. Plin. narrat.

2 Iam Pompeius Italiam, Hispaniasque amiserat. infra hac ipsa epistola.

3 Pro nostra affinitate.

4 Vnde Magni cognomẽ assumserat.

cuique contigit, illi non posse contingere, vt honestè effugere possit, pulso Italia, amissis Hispanijs, 5 capto exercitu veterano, 6 circũuallato nunc denique: quod nescio an vlli vnquam nostro acciderit imperatori. Quamobrem quid aut ille sperare possit, aut tu, animum aduerte pro tua prudentia. sic enim facillimè, quod tibi vtilissimum erit, consilij capies. Illud 7 autem à te peto, vt, si iam ille vitauerit hoc periculum, & se abdiderit in classem, tu tuis rebus consulas, & aliquando tibi potius, quàm cuiuis sis amicus. 8 satisfactum est iam à te vel officio, vel familiaritati: satisfactum etiam partibus, & ei reipub. quam tu probabas. Reliquum est, vbi nunc est respub. ibi simus potius, quàm, dũ illam veterem sequimur, simus in nulla. Quare velim mi iucundissime Cicero, si fortè Põpeius pulsus his quoque 9 locis, rursus alias regiones petere cogatur, vt tu te vel Athenas, vel in quamuis quietam recipias ciuitatem. quod si eris facturus, velim mihi scribas: vt ego, si vllo modo potero, ad te aduolem. quæcunque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda, qua est humanitate Cæsar, facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare: & meas tamen præces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto. erit tuę quoque fidei & humanitatis, curare, vt is tabellarius, quem ad te misi, reuerti possit ad me, & à te mihi literas referat. Vale.

5 *In Hispania.*
6 *Ad Dyrrhachium.*
7 *Ab vtili.*
8 *Ab honesto sic Virgil. Sat patriæ, Priamoq; datum.*
9 *Dyrrachij, vbi prius obsidebatur.*

ARGVMENTVM.

Quasi per iocum scribit, inter Niciam & Vidium se iudicem esse constitutum: & item per iocum de P. Sylla morte quiddam scribit.

CICERO DOLABELLAE S. D. 10.

NON sum ausus 1 Saluio nostro nihil ad te literarum dare; nec mehercule habebam quid scriberem, nisi te à me mirabiliter amari: de quo etiam nihil scribente me, te non dubitare certò scio. omnino

1 *Liberto.*

mihi magis literæ sunt expectandæ à te, quàm à me tibi. nihil enim Romæ geritur, quod te putê scire curare: nisi fortè scire vis, me inter Niciam nostrum, & Vidium, iudicem esse profert alter (vt opinor) duobus versiculis expensum [2] Niciæ: alter Aristarcus hos ὀβελίζει. Ego tanquam criticus antiquus iudicaturus sum, vtrùm sint τοῦ ποιητοῦ an παρεμβεβλημένοι. Puto te nunc dicere, Oblitusne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium Gallinarum cum Sophia [3] Septimiæ? quid ergo? an, adeo mihi excussam seueritatem veterem putas, vt ne in foro quidem reliquiæ pristinæ frontis appareant? sed tamen suauissimum συμβιωτὴν nostrũ præstabo integellum: nec committam, vt si ego eum condemnaro, tu [4] restituas, ne habeat Placus Bursa, apud quem litteras discat. Sed quid ago? cum mihi sit incertum, tranquillóne sis animo, an, vt in bello, in aliqua maiuscula cura, negotioue [5] versere, labor longius. Cùm igitur mihi erit exploratum, te libenter esse risurum, scribam ad te pluribus. te tamen hoc scire volo, vehementer populũ sollicitum fuisse [6] de P. Syllæ morte ante quàm certum scierit. nunc quærere desierunt, quomodo perierit. satis putant se scire, quod sciunt. Ego ceteró qui animo æquo fero. vnum vereor, ne [7] hasta Cæsaris refrixerit. Vale.

2 Hic est Curtius Nicias grãmaticus de quo Suet. in lib. de claris grammaticis.

3 Subaudi, filia mulieres interdũ ab ordine nascendi appellabantur.

4 Alludit ad eos quibus lege Pompeia damnatis, Cæsar restituerat.

5 In bello Hispaniensi.

6 Epi 17. lib. 15.

7 Præfuerat Sylla vendẽdis in auctione proscriptorum ciuium bonis.

ARGVMENTVM.

Deplorat Tulliolæ mortem: & in Dolabellæ sermonibus plurimum sibi ait solatiũ futurum: quanquam iam eam Dolabella dimiserat: sed fingendum erat Ciceroni, temporis causa, cum Dolabella apud Cæsarem dominantem gratia plurimum valeret.

CICERO DOLABELLAE SVO S. D. 11

VEL meo ipsius interitu mallem literas meas desiderares, quàm eo casu, quo sum grauissime afflictus. quem ferrem certè moderatius, si te haberem. nam & oratio tua prudens, & amor erga me singula-

ris multùm leuaret. sed quoniam [1] breui tempore, vt opinio nostra est, te sum visurus: ita me affectum offendes, vt multum à te possim iuuari: non quod ita sim fractus, vt aut hominem me esse oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem: sed tamen [2] hilaritas illa nostra, & suauitas, quæ te præter ceteros delectabat, erepta mihi omnis est. firmitatem tamen, & [3] constantiam, si modo fuit aliquando in nobis, eandẽ cognosces, quam reliquisti. Quod scribis, prælia te mea causa sustinere: non tam id laboro, vt, si qui mihi obtrectent, à te refutentur: quàm intelligi cupio, quòd certè intelligitur, me à te amari. quod vt facias, te etiam atque etiam rogo, ignoscasq; breuitati mearum literarum. nam & celeriter vnà futuros nos, arbitror, & nondum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

1 Iam n. Hispaniensis belli, cui Dolabella interer at, exitus expectabatur.
2 Ad Att. ep. 39 lib. 12.
3 Viro dignam, quam tamen videtur amisisse, vt ex epist. ad Att. licet conijcere.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Dolabellæ de Baiarum salubritate: & orationem pro Deiotaro rege ad Cæsarem habitam mittit.

CICERO DOLABELLAE S. D. 12.

GRATVLOR [1] Baijs nostris, siquidem vt scribis, salubres repentè factæ sunt, nisi fortè te amãt, & tibi assentantur, & tamdiu, dum tu ades sunt oblitæ sui. quod quidem si ita est, minimè miror, cœlum etiam & terras vim suam, si tibi ita conueniat, dimittere. [2] Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum, quod non putâram. Itaque eam tibi misi, velim sic legas, vt causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam. Sed ego hospiti veteri & amico munusculum [3] mittere volui leuidense, crasso filo, [4] cuiusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti fortiq; sis, vt tua moderatio & grauitas, aliorum infamet iniuriam. Vale.

1 Quo se valetudinis causa conferebant. ep. 14.
2 Quæ extat.
3 Sic in antiquis libris: vt subaudiatur, volui.
4 Nec enim benignus erat Deiotarus, vide ep. 12. lib. 8.

ARGVMENTVM.

Rogat Dolabellam, vt Suberino & Planio reditum in patriam conficiat: eosque ita excusat, vt ostendat casu quodam & necessitate coactos Pompeij partes in Hispania fouisse.

CICERO DOLABELLAE S. D. 13.

C. SVBERINVS Calenus & meus est familiaris, & Leptæ [1] nostri familiarissimi pernecessarius. Is cùm vitãdi belli causa profectus esset in Hispaniã cum M. Varrone ante bellum, vt in ea prouincia esset, in qua nemo nostrûm post Afranium superatum, bellum vllum fore putarat: incidit in ea ipsa mala, quæ summo studio vitauerat, oppressus est enim bello repentino: quod bellum commotum à [2] Scapula, ita postea confirmatum est à Pompeio, vt nulla ratione se ab illa miseria eripere posset. Eadem causa ferè est M. Planij hæredis, qui est item Calenus, Leptæ nostri familiarissimus. Hosce igitur ambos sic tibi commendo, vt maiore[3] cura, studio, sollicitudine animi commendare non possim, volo ipsorum causa: méque in eo vehementer & amicitia mouet, & humanitas. Lepta verò cum ita laboret, vt eius fortunæ videantur in discrimen venire: non possum ego non aut proximè, atque ille, aut etiam æquè laborare. Quapropter etsi sæpè expertus sum, quantum me amares: tamen sic velim tibi persuadeas, id me in hac re maximè iudicaturum. Peto igitur à te, vel, si [4] pateris, oro, vt homines miseros, & fortuna, quam vitare nemo potest, magis, quam culpa, calamitosos, conserues incolumeis: velísque per te me hoc muneris cùm ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quicum mihi magna necessitudo est, tũ Leptæ, quem omnibus antepono dare. quod dicturus sum, puto equidem non valde ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere. Res familiaris alteri eorum valde exigua est, alteri vix [5] equestris. Quapropter

1 Lepta fuerat cum Cicerone præfectus fabrum in prouincia. ep. 7. lib. 3.

2 T. Quinctio Scapula de hoc bello, vide Dionem, lib. 43.

3 Obserua hæc tria verba: quibus singulis vis petitionis augetur.

4 Non enim hoc pati videtur amor in me tuus. vide in fine ep. 9. lib. 3.

5 Ad quadringenta igitur millia eius census peruenichat.

ter quando his Cæsar vitam sua liberalitate cõcessit nec est quod ijs præterea magnopere possit adimi: reditum si me tantum amas, quantùm certè amas hominibus confice, in quo nihil est, præter viam longam, quam idcirco non fugiunt, vt & viuant cum suis, & moriantur domi. quod vt enitare, contendâsque vel potius vt perficias ([6] posse enim te mihi persuasi vehementer te etiam atque etiam rogo. Vale.

6 Erat enim apud Cæsarem gratiosissimus Dolabella.

ARGVMENTVM.

Dolabellam laudibus extollit, quia columnã in foro Cæsari, quasi Deo, erectum, euerterat, vide lib xi v. ad Atticum, & Lactãt iñ lib 1 cap 15.

CICERO DOLABELLAE COS S. D. VI

ETSI contentus eram mi Dolabella, tua gloria, satisque ex ea magnam lætitiam, voluptatèmque capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod vulgò, hominum opinio socium me ascribat tuis laudibus neminem conueni ([1] conuenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis caussa in hæc [2] loca veniant. Præterea ex municipijs frequentes necessarij mei) qui omnes, cùm te summis laudibus ad cœlum [3] extulerunt, mihi continuò maximas gratias agant. negant enim se dubitare, quin tu meis præceptis & consilijs obtẽperans, præstantissimum te ciuẽ & singularem [4] consulem prebeas. quibus ego quanquam verissimè possum respondere, te, quæ facias, tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cuiusquam egere consilio tamen neque plane assentior, ne imminuam laudem tuam, si omnis à meis consilijs profecta videatur: neque valde nego. sum enim auidior etiam, quàm satis est, gloriæ. Est tamen non alienum à dignitate tua, quod ipsi [5] Agamennoni regum regi

1 Non erat am- plius Cice[illegible] gener [illegible] enim fecerat cum Tullia. li. 11. ep. ad Att.

2 Ad Baias ep. 12.

3 Ob euersam à te columnam atque aram epi. li. 11. & 1 li. 12

4 Erat enim consul Dolabella ad Antonio.

5 Homerus Il. l.

fuit honestum, habere aliquem in consilijs capiundis Nestorem: mihi vero gloriosum, te iuuenem consulẽ florere laudibus, quasi [6] alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cùm ad eum ægrotum [7] Neapolim venissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antè quàm me planè salutauit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantùm vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis [8] filium valerem, iam salui esse possemus. Dolabellæ verò tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem post te consulẽ, solum possumus verè consulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil preclarius actum vnquam, nihil reip. [9] salutarius, atque hæc vna vox omnium est. A te autem peto, vt me hanc quasi falsam hæreditatẽ alienæ gloriæ sinas [10] cernere, meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare. quanquam, mi Dolabella (hæc enim iocatus sum) libentius omneis meas, si modò sunt aliquæ meæ laudes, ad te [11] transfuderim, quam aliquam partẽ exhauserim ex tuis nam cùm te semper tantùm dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: tum tuis his factis sic incensus sum, vt nihil vnquam in amore fuerit ardentius. NIHIL est enim (mihi crede) virtute formosius, nihil pulchrius nihil amabilius. Semper amaui, vt scis, M. Brutum propter eius summum ingenium, suauissimos mores singularem probitatem atque constantiam: tamen [12] Idib. Martijs tantum accessit ad amorem, vt mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulatum esse videbatur. quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantùm accessit, vt mihi nunc denique amare videar, antea [13] dilexisse. Quare quid est quòd ego te horter, vt dignitati & gloriæ seruias?

6 Discipulum suũ vocat. ep. vlt l. 3 & 7 & 9 huius lib.

7 Ad At. ep. 17. lib. 14.

8 M. Antoniũ collegã Dolabellæ in consulatu: cuius mater L. Cæsarem fratrẽ suũ proscriptum postea seruauit

9 App. lib. 4. de bel. ci. vide ep. 14. lib. 12.

10 i. adire vt locutus est sæpe cũ ad Atticum scriberet.

11 Vide translatũ trãslato redditũ sunt enim antitheta translata, transfundere & exhaurire.

12 Quo die Cæsarẽ Brutus occidit ep. 8. li. 10

13 Diligere leuius est quam amare in epist. 1 ad M. Brutum Clodius inquit, valde me diligit, vel, vt, ἐμφατικώτερον valde me amat, & ep. 9. lib. 3.

seruias? proponam tibi claros viros, quod facere solent qui hortantur?neminem habeo clariorem,quàm te ipsum.te imitere oportet: tecum ipse certes, Ne licet quidem tibi iam tantis rebus gestis non tui similem esse. quod cùm ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis vtendum est contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, vt summa [14] seueritas animaduersionis non modò non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cùm bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi,tum etiam ingenij atque consilij.legi enim concionem tuam.nihil illa sapientius: ita pedetentim & gradatim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, [15] vt res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omnium concessio daret. Liberasti igitur & vrbem periculo, & ciuitatem metu: neque solùm ad tempus maximam vtilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. quo facto intelligere debes, in te repositam esse remp tibique non modo tuendos, sed etiam ornandos esse illos viros, à quibus [16] initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propediem, vt spero. Tu quando remp. nosque conseruas, fac vt diligentissimè te ipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

14 Populo n. gratior clementia, quam seueritas. ad Att. lib. 10. ep. 4.

15 Vt per omnes liceret tibi quàm primum animaduertere in eos, qui columnam erexerant.

16 Quasi dicat, reliqua à te expectantur.

ARGVMENTVM.

Duabus Pæti epistolis respondet, priore hoc, iure se eius valetudine perturbatum, cuius & amorem in se, & ingenij festiuitatem plurimi faciat: posteriori, nihil referre, vtrum Romæ sit an Neapoli, cum Romæ vnius nutu omnia regantur: itaque se manere in sententia de domo Neapoli emenda, dicit.

CICERO PAETO S. 15

DVABVS tuis epistolis respondebo: vni, quàm triduo antè acceperam à [1] Zetho: alteri, quam

1 Seruorum nomina.

attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis litteris intellexi pergatam tibi esse sententiam meam, & curam valetudinis tuæ, animumq; erga te meum: quem tibi perspectum esse gaudeo: sed mihi crede, non perinde, vt est [2] reapse ex literis perspicere potuisti. nam cum à satis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me uideam, & diligi, nemo est illorum omnium mihi te iucundior. nam quod me amas, quod id & iampridem, & constanter facis, est id quidem magnum, atque haud scio, an maximum: sed tibi commune cum multis, quod tu ipse tam amandus es, tamque dulcis, atque in omni genere iucundus, id est proprie tuum. Accedunt non Attici, sed falsiores, quàm illi Atticorum, Romani veteres, atque vrbani sales. Ego autem (existimes licet quòd lubet) mirifice capior facetijs, maxime nostratibus, præsertim cùm eas videam primum [3] oblitas Latio tum, cum in vrbem nostram est infusa peregrinitas: nunc vero etiam brachatis & [4] transalpinis nationibus, vt nullum veteris leporis vestigium appareat. Itaque te cùm video, omneis mihi Granios, omneis Lucillios, & vere vt dicam, Crassos quoque & [5] Lælios videre videor. Morior, si præter te quenquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquæ, & vernaculæ festiuitatis agnoscere. Ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris, me tanta perturbatione valetudinis tuæ tam grauiter exanimatum fuisse? Qod autem altera epistola purgas te, nó dissuasorem mihi emptionis Neapolitanæ fuisse, sed auctorem commorationis vrbanæ: [6] neque ego aliter accepi: intellexi tamen idem, quod his intelligo litteris, non existimasse te mihi licere id, quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, sed [7] magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora, quid simile? ne mihi quidem ipsi tunc placebat

2 Pro re ipsa lib. 2. de diuin. li. 5. de Fin. Eodem modo Pacuuius & Afri. minor locuti sunt. Festus: & Seneca. l. 19 Epist.

3 Inquinatas.

4 Hoc dicit, quia Cæsar multos ex Gallia transalpina ciuitate donarat.

5 Lælio tribuit. 1 off. vultus hilaritatem, in l. de claris or. sermonis elegantiam. miror aut de C. Cæsare Catulo fratre non meminerit, qui facetijs omnes vicit. l. 1. off. bis, & lib. 2. de orat.

6 Ep. 4. ad Atti.

7 Pro ex maiori parte, sic ep. 6 li. 7. Acad 2. Tus. 4. Ter. in Eu. & Cæs. Magnã partem lacte viuunt

placebat diutius abesse ab reip. custodia. sedebamus enim in puppi, clauumque tenebamus: nunc autem vix est in sentina locus. An minus multa S. C. futura putas, si ego sim Neapoli? Romæ cum sum, & vrgeo forum, S. C. scribuntur apud [9] amatorem tuum, familiarem meum. Et quidem, cùm in [10] mentem venit, ponor affuisse scribendo: & ante audio. S. C. in Armeniam & Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factum esse dicatur, quam omnino mentionem vllam de ea re esse factam. Atque hoc nolim me iocari putes. nam mihi scito iam à regibus vltimis allatas esse litteras, quibus mihi gratias agant, quòd se mea sententia reges appellauerim: quos ego nō modo reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. Quid ergo est? tamen quandiu hic erit noster hic præfectus [11] moribus, parebo auctoritati tuæ: cum vero aberit, ad fungos me tuos conferam Domum si habebo: in denos, singulos sumtuariæ legis conferam: sin minus inuenero quod placeat, decreui habitare apud te. scio enim, me nihil gratius tibi facere posse. Domum Syllanam desperabam iam, vt tibi proxime scripsi: sed tamen non [12] abieci. Tu velim, vt scribis, cum fabris eam perspicias. si enim nihil est in parietibus, aut in tecto vitij, cetera mihi probabuntur. Vale.

9 Epi. 25.

10 Cum ipsi Cæsari in mentem venit, ponit in senatum consulto, me affuisse scribendo.

11 Loquitur de Cæsare, quem senatus moribus per triennium præfecerat Dio. l. 43.

12 Sic, abijcere ædificationem ep. lib. 15.

ARGVMENTVM.

Ostendit, primum nihil à se prætermissum, vt Cæsarianorum sibi beneuolentiam conciliaret deinde, neque boni ciuis, neq; sapientis hominis officium in se desiderari posse. postremo, ad Papirij iocationes respondet.

M. CICERO PAPIRIO PAETO S. D. 16

DELECTAVERVNT me literæ tuæ: in quibus primum [1] amaui amorē tuū qui te ad scribendum

1 Sic, dolere dolorem: gaudere. gaudium. epist. lib. 7. & li. 8.

incitauit, verentem ne Silius suo nuncio aliquid mihi sollicitudinis attulisset: de quo & tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo, facilè vt intelligerem, te esse commotum: & ego tibi accurate rescripseram, vt quoquo modo in tali re, atque tempore, aut liberalem te ista cura, aut certè leuarem. Sed quando proximis quoque literis [2] ostendis, quãtæ tibi curæ sit ea res: sic mi Pæte habeto, quicquid arte fieri potuerit (non enim iam satis est consilio pugnare: artificium quoddam excogitandum est) sed tamen quicquid elaborari aut effici potuerit ad istorum beneuolentiam conciliandam, & colligendam, summo studio me consecutum esse: nec frustra, vt arbitror. sic enim color, sic obseruor ab omnibus ijs, qui à Cæsare diliguntur, vt ab eis me amari [3] putem. Nam, etsi NON FACILE dijudicatur amor verus, & fictus, nisi aliquod incidat eiusdi tempus, vt quasi aurum igne, sic beneuolentia fidelis periculo aliquo perspici possit, cetera sunt signa communia: tamen ego vno vtor argumento, quamobrem me ex animo, vereque arbitrar diligi, quod & nostra fortuna ea est, & illorum, vt simulandi caussa non sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil video, quod timeam!, nisi quod omnia sunt incerta, cum á iure discessum est: nec præstari quicquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen eius ipsius nulla re à me offensus est animus. est enim adhibita in ea re ipsa summa à nobis moderatio. vt enim olim arbritrabar esse meum, libere loqui, [4] cuius opera esset in ciuitate libertas: sic ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem si vellem nonnullorum acute, aut facetè dictorum [5] offensionem, fama ingenij mihi est

2 Verebatur Pætus, ne quem ex Cæsarianis Cicero offenderet.

3 Potest enim aliquis coli, nec amari.

4 Ob Catilinæ coniurationẽ oppressam.

5 Quod incurreret in ea vel sine industria.

hi est abijcienda. quod si possem, non recusarem. Sed tamen ipse Cæsar habet peracre iudicium: & vt Seruius frater tuus, quem litteratissimum fuisse iudico, facile diceret. hic versus Plauti non est: hic est, quod tritas haberet aureis [6] notandis generibus poetarum, & consuetudine legendi: sic audio, Cæsarem, cum volumina iam confecerit ἀποφθεγμάτων, vel per se, siquid afferratur ad eum, pro meo, quod meum non sit reijcere solere, quod eo nunc magis facit, quia viuunt mecum ferè quotidie illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortasse illis, cum dixi, nec literata, nec insulsa esse videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur. ita enim ipse mandauit. sic fit, vt siquid præterea de me audiat, non audiẽdum putet. Quamobrem [7] OEnomao tuo nihil vtor: etsi potuisti ioco versus Attianos. sed quæ est inuidia? aut quid nunc mihi inuideri potest? Verum fac esse omnia: sic video philosophis placuisse, ijs, qui mihi soli videntur vim virtutis tenere: NIHIL esse sapientis [8] præstare, nisi culpam qua videor mihi dupliciter carere, & quod ea senserim quæ rectissima fuerunt: & quod, cum viderem præsidij non satis esse ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarem. Ergo in officio boni ciuis, certe non sum reprehendendus. Reliquum est, [9] nequid stulte, nequid temere dicam, faciámue contra potenteis. id quoq; puto esse sapientis. Cætera vero, quid quisque me dixisse dicat aut quomodo ille accipiat, aut qua fide mecum viuant ij, qui me assiduè colunt & obseruant, [10] præstare non possum. Ita fit vt & superiorum conciliorum conscientia, & præsentis temporis moderatione me consoler: & illam Attij similitudinem non modo iam ad inuidiam, sed ad fortunam transferam: quam existimo * leuem & imbecillam ab animo firmo, & graui, tanquam

6 Et quia attẽte legerat & quia multum.

7 Attij tragœdia cuius versus in epist sua Papirius recitarat:

8 efficere, vt non sit, cauere, vitore. nam, culpa quidem vt vitetur. in nobis est.

9 Quod est officium sapientis.

10 Multis N. quasi inuolucris obtẽditur cuiusq; natura.

** Antitheta, leue, & graue, imbecillũ, & firmũm quibus exornata oratio.*

fluctum à saxo frangi oportere. Etenim cum plena sint monumenta Græcorum, quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint vel Athenis, vel Syracusis, cum seruientibus suis ciuitatibus, fuerint ipsi quodammodo liberi: ego me non putem tueri meum statum sic posse, vt neque offendam animum cuiusquam, nec frangam dignitatem meam? nunc venio ad iocationes tuas quando tu secundum OEnomanum [11] Attij, non vt olim solebat, * Atellanum, sed, vt nunc fit, Mimum introduxisti, quem tu mihi [12] pompilium, quem denarium narras? quam tyrotharici patinam? facilitate mea ista ferebantur antea: nunc mutata res est. Hirtium ego & Dolabellam dicendi discipulos habeo, cenandi magistros. puto enim te audisse (si forte ad vos omnia perferuntur) illos apud me declamitare, me apud eos cenitare. Tu autem quod mihi bonam copiam eiures, nihil est. tum enim cùm rem augebas, quæstiunculis te faciam [13] attentiorem: nunc cum tam æquo animo bona perdas, non eo sis consilio, vt cum me hospitio recipias, æstimationem te aliquam putes accipere. Etiam hæc leuior est plaga ab amico, quam à debitore. Nec tamen eas cœnas quæro, vt magnæ reliquiæ fiant, quod erit, magnificum sit, & lautum Memini, te mihi [14] Phameæ cenam narrare. temperius fiat: cetera eodem modo. Quod si perseueras me ad matris tuæ cœnam reuocare, feram id quoque. Volo enim videre animum, qui mihi audeat ista, quæ scribis apponere: aut etiam polypum minitati Iouis similem. Crede mihi, non audebis. ante meum aduentum fama ad te de mea noua lautitia veniet: eam extimesces. Neque est, quod in promulciside spei ponas aliquid, quã totam sustuli. solebam enim antea [15] delectari oleis & lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? Liceat modo isto venire. Tu vero (volo enim astergere animi tui metum)

ad

11 Donatus in vita Terentij, & Liu. li. 7.

12 Et Popiliũ. & polyppum, est in antiquis libris. De polypo quidẽ paullo infra,

13 Attentus dicitur hoc loco ad rẽ conseruandam: vnde illud Horatij epist. 7. Durus ait, Vultei nimis attentusq; videris.

14 Puto esse Tigellij cãtoris auũ de quo epist. 24. lib. 7.

15 Sic in duobus libris Sigonij.

ad tyrotarichum antiquum redi. Ego tibi vnum sumtum afferam, quòd balneum calfacias oportebit. cetera more nostro: superiora illa lusimus. De villa Seliciana & curasti diligenter, & scripsisti facetissime. Itaque puto me prætermissurum. [16] salis enim satis est, Sannionum parum. Vale.

16 Hoc videtur dicere: amœnus quidem locus, sed solitarius.

ARGVMENTVM

Agros quosdam Cæsar militibus diuidebat. ea diuisio, veritus est Pætus, ne ad ipsius agros perueniret. id quærenti Cicero respondet.

M. T. CICERO. L. PAPIRIO PAETO S. D. 17.

NON tu homo ridiculus es, qui cùm [1] Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras quid de istis municipijs & agris futurum [2] putem? quasi aut ego quidquam sciam, quod iste nesciat: aut, siquid aliquãdo scio, non ex isto soleam scire. Immo verò, si me amas, tu fac vt sciam quid de [3] nobis futurum sit. habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certè ex ebrio scire posses. Sed ego ista, mi Præte, non quæro: primùm quia de [4] lucro propè iam quadriennium viuimus: si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superstitem reipub. viuere: deinde quòd scire quoque mihi videor quid futurum sit. fiet enim quodcunque volent, qui valebunt: valebunt autem semper arma. Nobis igitur satis esse debet, quicquid conceditur. hoc siquis pati non potuit, [5] mori debuit. Venientem quidem agrum, & Capennatem metiuntur. hic non longè abest à Tusculano. Nihil tamen timeo: fruor dum licet: opto vt semper liceat. si id minus contigerit: tamen quãdo ego vir fortis, idemq; philosophus viuere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cuius beneficio id consecutus sum, qui si cupiat esse rempub. qualem fortasse & ille vult, & omnes optare debemus: quid faciat tamen,

1 Intimus Cæsaris amicus
2 Num, s. vt putem, vt diuidantur.
3 Non de agris sed de nobis ipsis.
4 Quia vitam, quam iure belli nobis Cæsar poterat eripere, sua liberalitate concessit.
5 Vel in acie, vt multi: vel morte voluntaria, vt Cat. & Scipio, Pompeij socer.

non habet: ita se cum [6] multis colligauit. Sed longius progredior. scribo enim ad [7] te. Hoc tamen scito, non modò me, qui consilijs non intersum, sed ne ipsum quidem principem scire quid futurum sit. Nos enim illi seruimus, ipse temporibus. ita nec ille quid tempora postulatura sint: nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. Hæc tibi antea non rescripsi, non quòd cessator esse solerem, præsertim in literis: sed cùm explorati nihil haberem: nec tibi sollicitudiné ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen ascribã, quod est verissimum, me his temporibus adhuc [8] de isto periculo nihil audisse. Tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcunq; erunt. Vale.

Epist. 24.
Cui hæc nota ...nt, quem nihil ...aterit. vide ...i. 2.
De agris istis ...iuidundis. hac ...sa epistola.

ARGVMENTVM.

Exponit, quibus caussis adductus, quasi aperto ludo, adolescentes in eloquentia cœperit exercere. addit nonnulla per iocum de cœnarum lautitia.

CICERO S. D. L. PAPIRIO PAETO. 18.

CVM essem otiosus in Tusculano, propterea quod [1] discipulos obuiam miseram, vt ijdem me quàm maximè conciliarent familiari suo: accepi tuas literas plenissimas suauitatis: ex quibus intellexi probari tibi consilium meum, quòd, vt Dionysius tyrannus, cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse: sic ego sublatis iudicijs, amisso [2] regno forensi, ludum quasi habere cœperim. Quid quæris? me quoque delectat consilium. multa enim consequor: primùm, id quod maximè nunc opus est, [3] munio me ad hæc tempora. id cuiusmodi sit, nescio. tantùm video, nullius ad consilia me huic anteponere: nisi fortè mori melius fuit. in lectulo, fateor: sed non accidit. in acie non fui. ceteri quidé, Pompeius, Lentulus

1 Hirtium, & Dolabellam, Cæsaris familiarissimos. ep. vlt. lib. 7. & 7. huius lib.
2 Cum in caussis ob singularem eloquentiã regnare videretur.
3 Munio me Cæsaris amicorũ amicitia, Hirtij Dolabella.

tulus tuus, Scipio, Afranius [4] fœdè perierunt. at Cato præclarè. Iam istuc quidem, cùm volemus, licebit: demus modò operam, ne tam necesse nobis sit, quàm illi fuit, id quo [5] agimus. Ergo hoc primùm. sequitur illud: ipse melior fio, primùm valetudine: quàm intermissis exercitationibus amiseram: deinde ipsa illa, si qua fuit in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset. Extremum illud est, quòd tu nescio an primùm putes: plureis iam pauones confeci, quàm tu pullos columbinos. tu istic te [6] Atteriano iure delectato, ego me hîc Hirtiano. Veni igitur, si vir es, & disce iam προλεγομένας quas quæris: etsi sus Mineruam. Sed quando, vt video, * estimationes tuas vendere non potes, neq; ollam denariorum implere: Romam tibi remigrandum est. satius est hic crudelitate, quàm istic fame. Video te bona perdidisse: spero idem istuc * familiares tuos Actũ igitur de te est, nisi prouides. potes mulo isto, quem tibi reliquum dicis esse, quando cantherium commedisti, Romã peruehi. sella tibi erit in ludo, tanquã hypodidascalo, proxima: eam puluiuns [7] sequetur. Vale.

4 Scipio, tam[...] non fœde, qui [...] ipsum occidit, v[...] Cato. epitome Liuiana.

5 Quia do operã vt muniam me amicitia Cæsaris amicorum.

6 Aut coquus aut conuiua Pæti, artifex cœnarum.

7 Propè meam sellam.

ARGVMENTVM.

Cùm scripsisset Pætus, Balbum tenuiculo apparatu fuisse contentum, ioci materiam inde arripit Cicero: idque eum arguit malitiosè scripsisse, ne maiorem apparatum ipse requireret.

CICERO PAPIRIO PAETO. S. D. 19.

TAMEN à malitia non discedis, tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. Hoc videris dicere, cùm reges tam sint continentes, multo [1] magis consulares esse oportere. Nescis me ab illo omnia expiscatum, recta eum à porta domum meam venisse. neque hoc admiror, quòd non ad tuam potius, sed illud, quod nec ad suam. ego autem tribus primis verbis. Quid noster Pętus? At ille adiurãs nusquam se vnquam libentius. Hoc si verbis assecutus es,

1 Quasi rex esset Balbus, quia potentissimus erat apud Cæsarem.

aures ad te afferã non minus elegantes:sin auté obsonio: peto à te,ne pluris esse [2] Balbos, quàm desertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed, si me expediero, vt in ista loca venire possim,non committam,vt te serò à me certiorem factum putes. Vale.

2 Ludit in Balbi ambiguo nomine.

ARGVMENTVM.

Iocatur suo more cum Paeto. Epicureum se ait esse factum, abiecta reip. iudiciorumq; cura.

CICERO S. D. PAPIRIO PAETO. 20

DVPLICITER delectatus sum tuis literis & quòd ipse risi, & quòd te intellexi iam posse ridere. me autem à te, vt scurram velitem, [1] malis oneratum esse, non molestè tuli. Illud doleo, in ista loca venire me, vt constitueram, non potuisse: habuisses enim non hospitem, sed [2] contubernalem. at quem virum? non eum, quem tu solitus es promulside conficere. integram famem [3] ad ouum affero: itaque ad assum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quæ solebas antea laudare, O hominem [4] facilem, O hospitem nõ grauem, abierunt. nam omnem nostram de rep. curam, cogitationem de dicẽda in senatu sententia, commentationem causarum abiecimus, in Epicuri nos [5] aduersarij nostri castra coniecimus: nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam, veterem dico, cùm in sumtus habebas: etsi nunquam plura prędia habuisti. Proinde te para: cum homine edaci tibi res est, & qui iam aliquid intelligat. ὀψιμαθεῖς autem homines scis quàm insolentes sint. dediscendæ tibi sunt sportellæ & [6] artogalani tui. Nos iam ex arcis tantùm habemus, vt Vettium tuum & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? vocare sæpius audeamus. Sed vide audaciam: etiam Hirtio cœnam dedi sine pauone, tamen in ea cœna cocus præter ius feruens nihil potuit imitari.

1 Fortè ob mala à Papirio donomissa.

2 Diu enim mansissem apud te.

3 Ad initium cœnæ.

4 Qui quolibet cibo contentus esset. epi. 16.

5 Magna enim Epicuro cum Academicis de summo bono controuersia est.

6 Panes placentis similes.

tari. Hæc igitur est nunc vita nostra, manè salutamus domi & bonos viros multos, sed tristeis: & hos lætos victores, [7] qui me quidem perofficiose & peramanter obseruant. Vbi salutatio defluxit, literis me [8] inuoluo, & aut scribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiant, quasi doctum hominem: quia paullo sum, quàm ipsi, doctior. Inde corpori omne tempus datur. Patriam eluxi iam & grauius, & diutius, quàm vlla [9] mater vnicum filium. Sed cura, si me amas, vt valeas: ne ego te iacente bona tua comedam. statui enim tibi ne ægroto quidem parcere. Vale.

7 Idem ep. 13. li. 4. 7. & 12. lib. 6. & 24. lib. 7.

8 Abdo me in literas. idem est. vide ep. 33. lib. 7

9 Et natura mollior, ideoque ad fletũ proclivior, quã pater & spe senectutis alenda destituta. nã patri, amisso filio, præsidij tamẽ aliquid in se ipso relinquitur.

ARGVMENTVM.

Confutat quod Papirius scripserat, fulmina quædam verborum esse in Ciceronis epistolis: quæ ipse stulte imitaretur: confutat & illud, quod negarat Papirium quenquam fuisse patricium.

M. CICERO PAPIRIO PAETO S. D. 21

AIN tandem? insanire tibi videris, quòd imitere verborum meorum, vt scribis, fulmina? Tum insanires, si consequi nòn posses. cùm verò etiam vincas, me prius irrideas, quàm te, oportet. Quare nihil tibi opus est illud à [1] Trabea, sed potius ἀπόφθεγμα meum. Veruntamen quid tibi ego videor in epistolis? nònne [2] plebeio sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo. Quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare vno modo. Priuatas caussas, & eas tenues, agimus [3] subtilius: capitis aut famæ, scilicet ornatius. epistolas verò quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen, mi Pæte, quî tibi venit in mentem, negare Papirium quenquam vnquam nisi plebeium fuisse? fuerunt enim patricij minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui [4] consul cum L. Sempronio Atratino fuit, cum antea * censor cum eodem fuis-

** Sic lib. 6. ad Att. 4. de Fin. 1. & 3. de leg. & Terent.*

1 Poeta comico de Fin. & in Tusc. 4.

2 Humili, nec elaborato.

3 Subtilitas est cũ minuta quæque diligentissime persequimur

4 Præpostere, cõsul, & censor, librarius collocauit: cum alterum alterius loco reponẽdum, Liuius & Dionysius ostendant.

ſet, annis poſt R. C.C C.C X I I. ſed tum Papiſij dicebamini. Poſt hunc X I I. fuerunt ſella curuli ante L. Papirum Craſſum, qui primus Papiſius eſt vocari deſitus. Is dictator cũ L. Papirio Curſore magiſtro equitum factus eſt annis, poſt R.C. C C C C X V. & quadriẽnio poſt conſul cum C. Duillio. Hunc ſecutus eſt Curſor, homo valde honoratus: deinde L. Maſſo ædilitius: inde multi Maſſones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines [5] habeas volo. Deinde Carbones, & Turdi inſequuntur. Hi plebeij fuerunt: quos contemnas cenſeo. Nam præter hunc Cn. Carbonem, quem Damaſippus [6] occidit, ciuis è repub. Carbonum nemo fuit. Cognouimus Cn. Carbonem, & eius fratrem ſcurram. quid his improbius? De hoc amico meo Rubriæ filio nihil dico. Tres illi fratres fuêre, P. C. M. Carbones. Publius, Flacco accuſante, condemnatus eſt: fugit Marcus ex Sicilia: Caius, accuſante Lucio [7] Craſſo, cantharidas ſumſiſſe dicitur. Is tribunus plebis ſeditioſus, & P. Africano vim attuliſſe exiſtimatus eſt. [8] Hoc verò qui Lilybæi à Pompeio noſtro interfectus eſt, improbior nemo, meo iudicio, fuit. iam pater eius accuſatus à [9] M. Antonio, ſutorio atramento abſolutus putatur. Quare ad patricios cenſeo reuertare. plebeij quã fuerint importuni, vides. Vale.

5 Domi, è cedro: quod genus ligni tineas neſcit. Serui. in comm. Virg.

6 Val. Max. lib. 9 cap. 2.

7 Lib. 1. de orat. & in Bruto, & Tacitus.

8 Cnaeum ſignificat. Val. Max. lib. 5. cap. 1.

9 Oratore, L. Craßi æmulo.

** Sat. Clodium, à patribus ad plebem tranſire conantem eadem die, horaque nona traduxit.*

ARGVMENTVM.

Diſputat in epiſtola ſequenti pro Stoicis de libertate loquendi quos tamen ait ſe non imitari.

M. CICERO PAPIRIO PAETO S. D. 22.

AMo verecundiam: tu potius libertatem loquendi. atque hoc Zenoni placuit homini mehercule acuto: etſi Academiæ noſtræ cum eo magna rixa eſt. ſed, vt dico, placet [1] Stoicis ſuô quanque rem nomine appellare, ſic enim diſſerunt, nihil eſſe obſcænum, nihil

1 Quorum ſecta principem, & cõditorem Zenonẽ Citianum nominant.

nihil turpe dictu.nam siquod sit in obscænitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo:nihil esse tertium. in re non est.itaque non modò in comœdijs res ipsa narratur, vt ille in Demiurgo: modo (fortè nosti canticum : meministi Roscium) ita me destituit nudum: totus est sermo verbis tectus, re impudentior : sed etiam in tragœdijs. quid est enim illud, Quæ mulier vna? quid, inquam, est. [2] Vsurpata duplex cubile? quid illud, Phærei hic cubile inire est ausus? Quid est, Virginem me quondam inuitam per vim violat? Iupiter bone, violat? atqui idem significat, sed [3] alterũ nemo tulisset. Vides igitur cûm eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe. Ergo in re non est, multo minns in verbis. si enim quod verbo significatur, id turpe non est : verbum, quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas alieno nomine: cur non suo potius? Si turpe est, ne alieno quidem: Si non est, suo potius. Caudam antiqui penem vocabant: ex quo est propter similitudinem peniculus. at hodie penis est in obscœnis. [4] At verò Piso ille frugi in annalibus suis queritur adolescenteis peni deditos esse. quod tu in epistola appellas suo nomine, ille tectius penem: sed iam multis factum est tam obscænum, quàm id verbum, quo tu vsus es. Quid, quod vulgo dicitur, Cùm nos te volumus conuenire, num obscænum est? Memini, in senatu disertum consularem ita eloqui. Hanc culpam maiorem, [5] an illam dicam? Potuit obscænius? Non, inquis: non enim ita sensit. Non ergo in verbo est : docui autem in re non esse: nusquam igitur est. Liberis dare operam, quàm honestè dicitur? etiam patres rogant filios: eius operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen.is Connus vocitatus est.num id obscænũ putas? Cùm loquimur terni, nihil flagitij dicimus: at cùm bini, obscænũ

2 Vt sit verbum deponens temporis præteriti.

3 Futuit nemo tulisset.

4 Et, magis placeret, non n contraria, sed similia sequuntur. quia multi penẽ appellant.

5 Quasi anillam

est [6] Græcis quidem, inquies, Nihil est ergo in verbo, quando & ego Græcè scio: & tamen tibi dico bini, idque tu facis, quasi ego Græcè, non Latinè dixerim. Ruta & menta, rectè vtrumque. volo mentam pusillam ita appellare, vt rutulam: non licet. Bella tectoriola dicis: dic ergo etiam pauimenta isto modo: non potes. Viden igitur nihil esse, nisi ineptias? turpitudinem nec in verbo esse, nec in re? itaque nusquam esse? Ergo in verbis honestis obscæna ponimus. quid enim? non honestum verbum est diuisio? At inest obscænum. cui [7] respondet intercapedo. num hæc ergo obscæna sunt? Nos autem ridiculè. si dicimus, ille patrem strangulauit, honorem non præfamur: sin de [8] Aurelia aliquid, aut Lollia, honos præfandus est. & quidem iam etiam non obscæna verba pro obscænis sunt. Batuit, inquit, impudenter: depsit, multo impudentius. atqui neutrum est obscænum. Stultorum plena sunt omnia. Testes verbum honestissimum in iudicio, alio loco non nimis. At honesti, Colei Lanuuini: Cliternini, non honesti. quid? ipsa res non modò honesta, modò turpis? Suppedit, flagitiũ est. iã erit nudus in balneo: nõ reprehẽdes. Habes scholam Stoicam. ὁ σοφὸς εὐθυῤῥημονήσει. quàm multa ex vno verbo tuo? Te aduersus me omnia audere, gratum est. Ego [9] seruo & seruabo (sic enim assueui) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quæ apertissimis agunt Stoici, sed illi etiam crepitus aiunt æquè liberos, ac ructus esse oportere. [10] Honorem igitur. [11] kalend. Martijs. Tu me diliges, & valebis.

6 Βινεῖ enim apud Græcos, est futue, à βινέω, futuo.

7 Est enim agentis diuisio, patientis intercapedo.

8 Meretrice.

9 Amat libertatem, sed verecũdiam seruat.

10 Subaudi, habere volui.

11 Vide Seruiũ ad illud Virg. li. 8 Curibusque seueris & Festum in dictione Martias.

ARGVMENTVM.

Prænunciat Pæto aduentum suum: quanquam enim audierit eũ pedibus laborare, se tamen putare ait coquum illius articulari morbo non impediri, quo minus cœnam possit apparare.

CICERO PAETO S. D. 23

HERI veni in Cumanum: Cras ad te fortasse. Sed cùm [1] certum sciã faciam te paulo anté certiorem Etsi M Ceparius, cùm mihi in silua [2] Gallinaria obuiam venisset, quæsissemque quid ageres, dixit te in lecto esse, quod ex pedibus laborares. tuli scilicet moleste, vt debui sed tamen constitui ad te venire, vt & viderem te & viserem, & cœnarem etiam. nõ enim arbitror coquum etiam te arthriticũ habere. Expecta igitur hospitem cum [3] minimè edacé, tum inimicum cœnis sumptuosis. Vale.

1 Infra dicit constitui ad te venire: sed quo die certũ non habet.
2 Strabo lib. 5.
3 Nonmulti cibi dixit infra ep. 26

ARGVMENTVM.

Rufum à Peto commendatum, ait sibi curæ etiam atq; etiam fore dein monet, vt omnino ad cænas & conuictum amicorum redeat concludit, nihil sibi esse rep. carius.

CICERO. PEATO S. D. 24

RVFVM istum, amicum tuum, de quo iterum iã ad me scribis adiuuarem quantum possem, etiam si ab eo læsus essem, cum [1] te tantopere viderem eius caussa laborare. cum vero & ex tuis litteris, & ex illius ad me missis, intelligam, & iudicem, magnæ curæ ei salutem meam fuisse: non possum ei non amicus esse, neque solum tua commendatione, quæ apud me, vt debet, [2] valet plurimum, sed etiam voluntate ac iudicio meo. Volo enim te scire, mi Pæte, initium mihi [3] suspicionis & cautionis, & diligentiæ fuisse litteras tuas. quibus litteris congruentes fuerunt aliæ postea multorum. Nam & Aquini, & Fabrateriæ consilia sunt inita de me, que te video [4] inaudisse: & quasi diuinarent, quàm his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi me vt opprimerent. quod ego non suspicans, incautior fuissem, nisi à te admonitus essem, Quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget. vtinam ea [5] fortuna reip. sit, vt ille me quam gratissimum

1 Amicitia nostra illius iniurias condonarem
2 Idem ep. 19 l. 2
3 Catilina temporibus.
4 Inaudire est de rebus occultis vt exẽpla declarant.
5 Quia respub. bellis ciuilibus, afflicta suas vires amiserat.

possit cognoscere. Sed hæc hactenus. Te ad cœnas itare desisse, molestè fero. magna enim te delectatione, & voluptate priuasti. Deinde etiam vereor (licet enim verum dicere) ne nescio quid illud, quòd solebas, dediscas, & obliuiscare cœnulas facere: nam si tum, cùm habebas quos [6] imitarere, non multum proficiebas, quid nunc te facturum putem? Spurina quidem, cum ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuissem: magnum [7] periculũ summæ reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem, tũ, cùm fauonius flaret, reuertisses: hoc tẽpore ferri posse si forte tu frigus [8] ferre non posses Sed mehercule, mi Pæte, extra iocũ, moneo te, quòd pertinere ad beatè viuendũ arbitror, vt cum viris [9] bonis, iucundis, amantibus tui viuas. Nihil est aptus vitæ, nihil ad beatè viuendum accommodatius. Nec id ad voluptatẽ refero, sed ad communitatem vitæ atque victus, remissionemq; animorum, quæ maximè sermone efficitur familiari, qui est in conuiuijs dulcissimus: vt sapientius nostri, quam Græci. illi συμπόσια aut σύνδειπνα, id est, cõpotationes aut cõcœnationes nos conuiuia quod tum maximè simul viuitur. vides vt te [10] philosophãdo reuocare coner ad cœnas? Cura vt valeas id, foris cœnitando, facillimè cõsequere. Sed caue, si me amas, existimes, me quod iocosius scribã, abiecisse curã reip. sic tibi, mi Pæte, persuade, me dies & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi vt mei ciues salui, liberique sint. nullũ locum prætermitto [11] monendi, agendi, prouidendi. hoc denique animo sum, vt si in hac cura, atque administratione vita mihi ponenda sit, [12] preclarè actum mecũ putem. Etiam atque etiam vale.

6 Cum eorum cœnas videres.

7 Hæc non serio sed per iocum dicta.

8 Lusit in verborum similitudine ferri & ferre.

9 Eodem modo, viros bonos, iucundos, amantes sui, dixit. Ep. 21. li. 5.

10 Quia rationibus viuitur.

11 Tria postulantur ab optimo ciue.

12 Non pessime dixit ep. 5. li. 4.

ARGVMENTVM.

Scripsit hanc epistolam ante bellũ ciuile, cum esset in Cilicia proconsul

consul & cauillatur in eo, quia sibi Papirius præcepta de re militare literis tradiderat. Dein M. Fabium commendat.

CICERO. IMP. PAETO 25

SVMMVM me [1] ducẽ litteræ tuæ reddidere. planè nesciebã, te tam peritũ esse rei militaris Pyrrhi te libros, & [2] Cineæ video lectitasse. Itaque obtemperare cogito præceptis tuis: hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant vllam armaturam [3] meliorem inueniri posse. Sed quid ludimus? nescis quocum imperatore tibi negotium sit. Κύρου παιδείαν, quam contriueram legendo, totam in hoc [4] imperio explicaui. Sed iocabimur alias coram, & vt spero, breui. nunc ades ad imperandum, vel ad parendum potius: sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio (quod scire te arbitror) summus mihi est vsus: valdeque eum diligo, cum propter summam probitatem eius, ac singularẽ modestiam, tum quod in his controuersijs, quas [5] habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera eius vti soleo. Is cum ad me Laodiceam, venisset, mecumque eum ego esse vellem, repentè [6] percussus est atrocissimis litteris: in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem à Q. Fabio fratre [7] proscriptum esse, qui fundus cum eo communis esset. Id M. Fabius pergrauiter tulit, existimauitque fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eo progressum esse. Nunc, si me amas, mi Pæte, negotium totum suscipe, & molestia Fabium libera. [8] Auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. Noli pati litigare fratres, & iudicijs turpibus conflictari. [9] Matonem & Pollionem inimicos habet Fabius. Quid multa? non mehercule tam præscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. id ille in te positum esse putat, mihique persuadet. Vale.

1 εἰρωνικῶς.

2 Cic. Tusc. 1. Plin. li 7. c. 24. Plut. in Pyrrho.

3 Quia scilicet effugere nauibus possumus.

4 In hac prouincia administratione.

5 In disputationibus cõtra Epicureos.

6 Ad Att. ep. 8. li. 4. & Ter. in And.

7 Vt venderetur.

8 Apud Cæsarem ep. 15.

9 Mato cognomen Pomponiæ gentis, Pollio Asinia.

ARGVMENTVM.

Descriptio & excusatio cœnæ hilarioris, præsertim accumbente Cyteride meretrice, mima.

CICERO PAETO S. D. 26

ACCVBVERAM hora nona, cùm ad te [1] harum exemplum in codicillis exaraui. Dices, vbi? Apud Volumnium Eutrapelum: & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. Miraris, tam exhilaratam esse seueritatem nostram? Quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis. Angar? excruciémne me? quid assequar? deinde quem ad finem? Viuas, inquis, in literis, an quicquam me aliud agere censes? [2] haud possem viuere, nisi in literis viuerem. sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus. à quibus cùm discessi, [3] etsi minimum mihi est in cœna, quod tu vnum ζήτημα Dioni philosopho posuisti: tamen quid potius faciam, priusquàm me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. infra Eutrapelum [4] Cytheris accubuit. In eo igitur, inquis, conuiuio Cicero ille, Quem aspectabant, cuius [5] ob os Graij ora obuertebat sua? non mehercule suspicatus sum illam affore: sed tamen ne [6] Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cùm esset ei obiectum habere eum Laida: Habeo, inquit, non habeor. Græcè hoc melius: tu si voles, interpretabere. me verò nihil istorum ne iuuenem quidē mouit vnquam, nedum senem. Conuiuio delector: ibi loquor aliquid, quod in solum, vt dicitur: & gemitum in risus maximos transfero. An tu id melius, qui etiam philosophum irriseris? cum ille, siquis quid quæreret, dixisset, cœnam te quęrere à [7] mane dixeris. Ille verò te putabat quæsiturum, vnum cœlum esset, an innumerabilia. Quid ad te? At hercule cœna nunquid ad te, ibi præsertim? Sic igitur viuitur: quotidie aliquid legitur, aut scribitur: deinde, ne amicis

[1] *Quas deinde cùm domum redijssem ex codicillis in chartam transslatas ad te mitterem.*

[2] *Aut posse, antiquus liber.*

[3] *Et si minime cœnā curo. ludit in ambiguo sensu*

[4] *Eutrapeli amica. Plut. & Seruius.*

[5] *Ob, pro, ad. Festus.*

[6] *De Aristippo & Laide, vide Laertiū in Aristippi vita Athenæum l. 2. Clemente Alexand. Strom. 2. Gelliū. lib. 1. c. 8. Lact. l. 3. c. 15.*

[7] *A mane ad vesperam.*

cis nihil tribuamus, epulantur vnà non modo non contra [8] legem, si vlla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. Quare nihil est quod aduentum nostrũ extimescas. non multi cibi hospitem accipies, sed multi ioci. Vale.

8 Sumptuariam Cæsaris. ep. 26 li. 7 & 15. li. 9. minime edacẽ dixit ep. 23.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER X. AD L. PLANCVM ET CETEROS

ARGVMENTVM.

Inuehitur in Antonij immoderatam potentiam: & Plancum trãsalpinam Galliam quam vltimam Cicero vocat, administrantem hortatur vt in remp. omni cogitatione studióque incumbat. postremo, agit gratias de Furnio honorificè tractato. Philip. v.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. 1

T afui proficiscens in Græciam: & posteaquam de medio cursu reip. sum voce reuocatus, nunquam per M. Antonium quietus fui: cuius tanta est non insolentia (nam id quidem vulgare vitium est) sed immanitas, non modo vt vocem, sed vt ne vultum quidem liberum possit ferre cuiusquam. Itaque mihi maximæ curæ est, non mea quidem vita, cui satisfeci vel ætate, vel factis, vel si quid etiam hoc ad remp. pertinet) gloria: sed me patria sollicitat in primisque, mi Plance, exspectatio [1] consulatus tui: quæ ita longa est, vt optandum sit, vt possumus ad id

Vide l. 3. de off. in extremo, & hic ep. 23. l. 12.

1 erat enim Plãcus cõsul designatus cũ D. Bruto: vt Antonium & Dolabellã sequerẽtur Hertius & Pansa. Hirtiũ & Pansam plancus & Brutus.

tempus, reip. spiritum ducere. Quæ potest enim spes esse in ea rep. in qua hominis impotentissimi atque intemperantissimi armis oppressa sunt omnia? & in qua nec senatus, nec populus vim habet vllam? nec leges vllæ sunt, nec iudicia, nec omnino [2] simulacrum aliquod, aut vestigium ciuitatis. Sed quando acta omnia mitti ad te arbitrabar, nihil erat quod singulis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris mei, quem à tua [3] pueritia susceptum non seruaui solum, sed etiam auxi: monere te atque hortari, vt in remp. omni cogitatione, curaque incumberes. Quæ [4] si ad tuum tempus perducitur, facilis gubernatio est, vt perducatur autem, magnæ tum diligentiæ est, tum etiam fortunæ. Sed & te aliquanto antea (vt spero) habebimus: & præterquam quod reip, consulere debemus, tamen tuæ dignitati ita fauemus, vt omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem, diligentiam ad [5] amplitudinem tuam conferamus. ita facilime & reip. quæ mihi carissima est, & amicitiæ nostræ, quam sanctissimè nobis colendam puto, me intelligo satisfacturum. [6] Furnium nostrum tanti à te fieri, quantum ipsius humanitas & dignitas postulat, [7] nec miror, & gaudeo: teque hoc existimare volo, quicquid in eum iudicij officijque contuleris, id ita me accipere, vt in me ipsum te putem contulisse. Vale.

2 Ep.14.lib.8.
3 Epist.3.
4 Ad eum annũ quo eris consul.
5 Ep.8.lib.5.
6 Planci legatum ep.8.
7 Idem alijs verbis hic.ep.10.l.3. & t.l.10.ad At.

ARGVMENTVM.

Excusat se quod in senatum ad agendam Planci caussam non venerit: & officium suum pollicetur in ijs rebus, quæ præsentiam suam requirere videbuntur.

CICERO. PLANCO IMP.
COS. DES. S. 2

MEVM studium honori tuo pro necessitudine nostra nõ defuisset, si aut [1] tuto in senatum, aut honestè

1. Ep.2.lib.12.

nestè venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam libere de rep. sentiens versari potest in summa impunitate gladiorum, nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de rep. dicere, vbi me & melius, & propius audiant armati, quã senatores. Quapropter in priuatis rebus nullum neque officium, neque studium meũ desiderabis: ne in publicis quidem siquid erit, in quo me interesse necesse sit, vnquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In ijs autem rebus, quæ nihilominus, ego vt absim, confici possunt, peto à te vt me rationem habere velis & [3] salutis, & dignitatis meæ. Vale.

2 Propter Antonij consulis arma. Vide Philip. 2.

3 Respondet ad illud tuto, & honestè.

ARGVMENTVM

Aucupatur beneuolentiam Planci, partim laudibus, partim commemoratione veteru amicitiæ: & hortatur, vt remp. suscipiat, veritus id, quod accidit, ne se cum Antonio coniungeret.

CICERO PLANCO IMP.
COS. DES. S. D.

CVM ipsum Furnium per se vidi libentissimè, tum hoc libentius, quod illum audiens te videbar audire nam & in re militari [1] virtutem, & in administranda prouincia iustitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit: & præterea mihi non ignotam in consuetudine & familiaritate suauitatem tuam adiunxit: præterea summam erga te [2] liberalitatem, quæ omnia mihi iucunda: hoc extremum ẽtiam gratum fuit. Ego, Plance, necessitudinem constitutã habui cum domo vestra ante aliquanto, quam tu natus es: amorem autem erga te ab ineunte [3] pueritia tua, confirmata iam ætate famliaritatem, cum studio meo, tum iudicio tuo constitutam. His de caussis mirabiliter [4] faueo dignitati tuæ: quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consecutus es virtute duce, comite fortuna: eaque es ad-

1 Præfecti laudes vt peritus militiæ, iustitiæ studiosus, prudensin omni actione sit.

2 Humanitatem potius quamlargitionem significat, vt ep. 9. li. 1. & 9. l. 5.

3 Epist. 1.

4 Lib. 2. ep. 15. dixit, eadem sententia, Cæsarem honestum esse cupio.

eptus adoleſcens, multis inuidentibus, quos ingenio induſtriaque fregiſti. Nunc me amantiſſimum tui nemini [5] concedentem, qui tibi vetuſtate neceſſitudinis potior poſſit eſſe, ſi audies: omnem tibi reliquæ vitæ dignitatem ex optimo reip. ſtatu acquires. Scis profectò (nihil enim te fugere potuit) fuiſſe quoddam tempus, cum homines exiſtimarent, te nimis [6] ſeruire tēporibus: quod ego quoque exiſtimarē, ſi te ea, quæ patiebare, probaſſe etiam [7] arbitrarer. Sed cum intelligerē quid ſentires: te arbitrabar videre quid poſſes. nunc alia ratio eſt: omnium rerum tuum iudicium eſt, idq; liberum. conſul es deſignatus, optima ætate, ſumma eloquentia, maxima [8] orbitate reip. virorum talium. Incumbe, per deos immortaleis, in eam curam & cogitationem, quæ tibi ſummam dignitatem, & gloriam afferat. Vnus autem eſt, hoc præſertim tempore, per tot annos rep. deuexata, reip. bene gerendæ curſus ad gloriam. Hæc amore magis impulſus ſcribenda ad te putaui, quàm quòd arbitrarer te monitis & præceptis meis egere. ſciebā enim ex [9] iiſdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipſe hauſerā. quare modum faciam. Hoc tantum ſignificandum putaui, vt potius amorem tibi [10] oſtenderem meum quàm oſtentarem prudentiam. Interea quę ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, ſtudioſe, diligenterque curabo. Vale.

5 *Eodem modo locutus eſt. lib. 4. ep. 3.*

6 *Quia fuerat C. Cæſaris amicus, ep. 23 & legatus. Cæſar lib. 1. & 5. de bel. ci.*

7 *Excuſatio, quæ incitationis vim habet.*

8 *A neceſſitate & reip. tempore.*

9 *Ex iis ſcilicet libris, quibus ad laudem præcepta traduntur.*

10 *Teſtificari amorem, dixit ep. 4. lib. 1.*

ARGVMENTVM.

Agit gratias Ciceroni, quod eum ad veriſſimæ gloriæ ſtudium cohortatus ſit, ſeq; in reip. poteſtate totum fore pollicetur.

PLANCVS CICERONI S. D. 4

GRATISSIMAE mihi tuæ literæ fuerunt, quas ex Furnij ſermone [1] te ſcripſiſſe animaduerti. Ego autem prӕteriti temporis excuſationē affero, quod te profectum audieram: nec multo ante rediiſſe ſciui, quam

1 *Tua manu, cū alioqui à manuenſi vti ſoleres.*

quàm ex [2] epiſtola tua cognoui. nullum enim in te officium, ne minimum quidem, ſine maxima culpa, videor poſſe prætcrire. In quo tuendo habeo cauſas plurimas vel [3] paternæ neceſſitudinis, vel meæ in te à pueritia obſeruantiæ, vel tui erga me mutui amoris. Quare, mi Cicero, quod mea, tuaq; patitur ætas, perſuade tibi te vnum eſſe, in quo ego colendo patriam mihi conſtituerim ſanctitatem. Omnia igitur tua cõſilia mihi non magis prudentiæ plena, quę ſumma eſt, videntur, quàm fidelitatis, quam ego ex mea conſcientia [4] metior. Quare ſi aut aliter ſentirem, certè admonitio tua me reprimere: aut ſi dubitarem, hortatio impellere poſſet, vt id ſequerer, quod tu optimum putares. Nunc verò quid eſt, quod me in aliam partem trahere poſſit? quæcunque in me bona ſunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta, etſi à te propter amorem carius ſunt æſtimata: tamen vel inimiciſſimi iudicio tanta ſunt, vt præter bonam [5] famam, nihil deſiderare videantur. Quare hoc vnum tibi perſuade, quantum viribus eniti, conſilio prouidere, auctoritate monere potuero, hoc omne reipub. ſemper futurum. Non eſt ignotus mihi ſenſus tuus: neque ſi facultas, optabilis mihi quidem, tui præſentis eſſet, vnquam à tuis cõſilijs diſcreparem: nec nunc committam, vt vllum meum factum reprehendere iure poſſis. Sum in expectatione omnium rerũ, quid in Gallia [6] citeriore, quid in vrbe Ianuario mẽſe [7] geratur, vt ſciam. Interim maximam hîc ſollicitudinem, curamq; ſuſtineo, ne inter aliena vitia, hæ gentes noſtra mala ſuam putent occaſionem. Quòd ſi [8] proinde, vt ipſe mereor, mihi ſucceſſerit, certé & tibi, cui maximè cupio, & omnibus viris bonis ſatisfaciam. Fac valeas, meq; mutuò diligas.

2 Quæ prima legitur in hoc lib.

3 Tres amoris cauſa, ideo dixit infra epiſt. 6. pro plurimis noſtris neceſſitudinibus.

4 De tuo animo ex meo iudico, ex animo meo tuum ſpecto.

5 Quam adeptus fortaſſe non ſum: cum eã geſſerim Cæſare dominante.

6 Cui præerat D. Brutus.

7 A nouis conſulibus: qui Kal. Ian. magiſtratũ inibant.

8 Et proinde, & perinde veteres dicebant, eadem ſignificatione. Tuſc. 1. & alibi.

ARGVMENTVM.

Hic quoque Plancum ad ſuſcipiendam, tuendamque remp. glo-

ria stimulis incitat.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. P. D. 5

Binas literas, non duas, dicit. & duas epistolas, nō binas, nescire puto neminem.

BINAS à te accepi literas eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentiæ tuæ. intellexi enim te laborare, vt ad me tuæ expectatissimæ literæ perferrentur: ex quibus cepi fructum duplicem, mihiq; in comparatione difficilem ad iudicandum, amorémne erga me tuum, an animum in remp. pluris æstimandum putarem. Est omnino patriæ caritas meo quidem iudicio maxima, sed amor, voluntatisque coniunctio plus certè habet [1] suauitatis. Itaque commemoratio tua paternæ necessitudinis, beneuolentiæque eius quam erga me à pueritia contulisses, ceterarumque rerum, quæ ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiam attulerat. Rursus declaratio animi tui, quem haberes de repub, quemque habiturus esses, mihi erat iucundissima: eoque maior erat hæc lætitia, quòd ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solùm, mi Plance, sed planè etiam oro, quod feci ijs literis, quibus tu humanissimè respondisti, vt tota mente, omnique animi impetu, in rempub. incumbas. Nihil est, quod tibi maiori fructui, gloriæq; esse possit: NEC quicquam ex omnibus rebus humanis & præclarius, aut præstantius, quàm de repub. bene mereri. Adhuc enim patitur tua summa humanitas & sapientia, me, quod sentiam, liberè dicere. Fortuna suffragante videris res maximas consecutus: quod quanquam sine [2] virtute non potuisses, tamen ex maxima parte ea, quæ es adeptus, fortunæ, temporibusq; tribuuntur. His temporibus difficillimis reip. quicquid subueneris, id erit totum, & propriè tuum. incredibile est omnium ciuium, latronibus exceptis, odium in Antonium. Magna spes in te, & in tuo exercitu: magna exspectatio:

1 Verè: non tamen plus amoris. nam patria & parentibus, & liberis, non modo amicis, in amore præfertur. Itaque li. 1. de off. Omnes, inquit, omnium caritates vna patria complectitur.

2 Supra. ep. 3. virtute duce, comite fortuna. Quod ea ob amicitiam Cæsaris videaris assecutus ep. sequen.

ctatio: cuius, per duos, [3] gratiæ gloriæq; caue tempus amittas. Sic moneo, vt filium: sic faueo, vt mihi: sic hortor, vt & pro patria, & amicissimum. Vale.

3 Quam, suscepto reip. patrocinio, initu apud omnes bonos ide infra. ep. 19.

ARGVMENTVM.

Cum Plancus, literis ad senatum scriptis, pacem cum Antonio suasisset, suadet Cicero, vt pacem armis potius, quàm pactione, quærat: & vt se, à societate malorum ciuium aliquando seiungens, totum ad remp. atra(?) isferat.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 6

QVAE locutus est Furnius [1] noster de animo tuo in rempub. ea gratissima fuerunt senatui, populoq; Ro. probatissima. quæ autem recitatæ literæ sunt in senatu, nequaquam consentire cum Furnij oratione visæ sunt. pacis enim auctor eras, cùm [2] collega tuus vir clarissimus à fœdissimis latronibus obsideretur. qui aut positis armis pacem petere debent. aut, si pugnantes eam postulant, victoria pax, non pactione, parienda est. Sed de pace literæ vel [3] Lepidi, vel tuæ quam in partem acceptę sint, ex viro optimo fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoscere. Me autem impulit tui caritas, vt, quanquam nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris Furnijq; beneuolentia, fidelisq; prudentia tibi præstò esset futura, vellem tamen meę quoque auctoritatis pro [4] plurimis nostris necessitudinibus præceptum ad te aliquod peruenire. Crede igitur mihi, mi Plance, omneis, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis (es autem adeptus [5] amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate populi Rom. & cum senatus auctoritate cõiunxeris. Seiunge te quæso aliquando ab ijs, cum quibus te non tuum iudicium, sed temporum vincula coniunxerunt. [6] Complures in perturbatione reip. consules dicti: quorũ nemo consularis habitus, nisi qui animo exstitit in rep. con-

1 Planci legatus Ciceronis studiosissimus ep. 11. lib. 8. & 8. huius lib.

2 D. Brutus, quem M. Antonius Mutinæ obsidebat.

3 Postea quoque pacem suasit. vide literas eius publicè missas. ep. 26. & 34.

4 Tres enumerat. ep. 14. lib. 4.

5 Epist. 3. & 4.

6 Argumentum à spe gloriæ ductum. consulem enim fieri ita præclarũ est, si consulare munus pro dignitate, ac salute reip. sustinetur.

ſulari. Talem igitur te eſſe oportet, qui primùm te ab impiorum ciuium tui diſſimillimorum ſocietate ſeiũgas: deinde te ſenatui, boniſque omnibus auctorem, principem, ducem præbeas postremò vt pacem eſſe iudices non in armis poſitis, ſed in abiecto armorum, & ſeruitutis metu. Hæc ſi & ages, & ſenties, tum eris non modò conſul & conſularis, ſed magnus etiam conſul, & conſularis. ſin aliter: tum in iſtis ampliſſimis nominibus honorum non modò dignitas nulla erit, ſed erit ſumma deformitas. Hæc impulſus beneuolentia ſcripſi paulo ſeuerius: quæ tu in experiendo ea ratione, quæ te digna eſt, vera eſſe cognoſces. XIII. kalend. Aprileis.

ARGVMENTVM.

Exponit, cur breuior ſit hæc epiſtola, & cur ſtudium ſuum in rep. ſerius patefecerit. ſuamque dignitatem Ciceroni commendat.

PLANCVS CICERONI S. D. 7

PLVRA tibi de meis [1] conſilijs ſcriberem, rationemq; omnium rerum redderem verboſius, quo magis iudicares, omnia me reipub. præſtitiſſe, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi (non minus enim à te probari, quàm diligi ſemper volui, nec te magis in culpa defenſorem mihi paraui, quàm prædicatorem meritorum meorum eſſe volui) ſed breuiorem me duæ res faciunt: vna, quòd publicis literis omnia ſum perſecutus: altera, quòd M. Variſidium, equitem Ro. familiarem meum ad te ipſum tranſire iuſſi, ex quo omnia cognoſcere poſſes. Non mediusfidius mediocri dolore afficiebar, cùm alij occupare poſſeſſionem laudis viderentur: ſed vſque mihi temperaui, dum perducerem eò rem, vt dignum aliquid & [2] conſulatu meo, & veſtra exſpectatione efficerem. quod ſpero, ſi me fortuna non fefellerit, me conſecuturum: vt maximo præſidio reip. nos fuiſſe & nunc ſentiant homines, & in poſterum memo-

[1] Cur non ſtatim poſt obitum Cæſaris pro libertate arma ceperim.

[2] Quem geſturus erat biennio poſt cum iam a Cæſare ad Parthicum bellum ituro, deſignatus eſſet cum D. Bruto ſed ob ciuile bellum, conſulatum non niſi triennio poſt geſſit.

memoria teneant. A te peto, vt dignitati meæ ſuffrageris: & quarum rerum ſpe ad laudem me vocaſti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. non minus poſſe te, quàm velle, exploratum mihi eſt. Fac valeas, meq́; mutuò diligas.

ARGVMENTVM.

Cauſas affert, quibus adductus non ita maturè, vt homines exſpectabant, defenſorem ſe publicæ libertatis profeſſus ſit: déque exercitu ſuo, & ſtatu prouinciæ ſignificat.

PLANCVS IMP. COS. DES.
S. D. COSS. PRAETT. TRIBB.
PL. S. P. PL. Q. R. 8

SICVTI fortè videor diutius & hominum exſpectationem, & ſpem reipub. de mea voluntate tenuiſſe ſuſpenſam, huic prius excuſandum me eſſe arbitror, quàm de inſequenti officio quicquam vlli pollicendum. non enim præteritam culpam [1] videri volo redemiſſe, ſed optimæ mentis cogitata iampridem, maturo tempore enuntiare. Non me præteribat, in tanta ſollicitudine hominum, & tam perturbato ſtatu ciuitatis fructuoſiſſimam eſſe profeſſionem bonæ voluntatis: magnoſque honores ex ea re complureis conſecutos videbam. Sed cùm in [2] eum caſum me fortuna demiſiſſet, vt aut celeriter pollicendo magna mihi ipſe ad proficiendum impedimenta opponerem: aut ſi in eo mihi temperauiſſem, maiores occaſiones ad opitulandum haberem, expeditius iter communis ſalutis, quàm meæ laudis eſſe, volui. Nam quis in ea fortuna, que mea eſt, & ab ea vita, quam in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea ſpe, quam in manibus habeo, aut [3] ſordidum quicquam pati, aut perniciosum concupiſcere poteſt? Sed aliquantum nobis temporis, & [4] magni laboris, & multæ impenſæ opus fuit, vt, quæ reip. boniſque

Velleij verba ſũt li. 2. Plancus dum quarum eſſet. partium, ſecum luctatus, ſenatui ſe literis venditans, mox eiuſdẽ proditor.

1 Nunc cum remp. tuendam ſuſcipio.

2 Cum eo loco me At res eſſent

3 Qualis ſeruitus eſt.

4 Hoc neceſſe eſt referri ad illud Opus fuit. non enim cum Aliquantum, coniungi poteſt. ergo non rectè in quibuſdam libris Opus fuerunt. meus etiam liber & duo Sigontani habent, Fuit.

omnibus polliceremur, exitu præstaremus: neque ad auxilium patriæ nudi cum bona voluntate, sed cum facultatibus accederimus. Confirmandus erat exercitus nobis, magnis sæpe premijs sollicitatus, vt ab rep. potius moderata, quàm ab vno infinita speraret. Confirmandæ cōplures ciuitates, quæ superiore anno largitionibus, concessionibusque præmiorũ erant obligatæ: vt & illa vana putarent, & eadem à melioribus auctoribus petenda existimarent. Alliciendæ etiã voluntates reliquorum, qui finitimis prouincijs, exercitibusq; præfuerunt, vt potius cùm pluribus societatem defendendæ libertatis iniremus, quàm cum paucioribus [5] funestam orbi terrarum victoriam pareremus. Muniendi verò nosmetipsi fuimus, aucto exercitu, auxilijsque multiplicatis: vt, cũ præferremus sensus apertè, tum etiam inuitis quibusdam, sciri quid defensuri essemus, non esset periculosum. Itaque nũquam diffitebor, multa me, [6] vt ad effectum horum consiliorum peruenirem, & simulasse inuitum, & dissimulasse cum dolore; quòd præmatura denuntiatio boni ciuis imparati quàm periculosa esset, ex casu [7] collegæ videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti atque strenuo, plura etiam verbo, quã scriptura, mandata dedimus: vt & tectius ad vos perferrentur, & nos essemus tutiores: quibusque rebus & communem salutem muniri, & nos armari conueniret, præcepimus. Ex quo intelligi potest, curã rei summæ defendendę iampridem apud nos excubare. Nũc cùm Deûm benignitate ab omni re simus paratiores, non solùm bene sperare de nobis homines, sed exploratè iudicare volumus. Legiones habeo [8] quinque sub signis, & sua fide, virtuteque reipub. coniunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequenteis: prouinciam omnium ciuitatum consensu paratissimam, & summa contentione ad officia certantem: equitatus,

5 Difficilior enim paucis victoria, quàm multis.

6 Vt hæc ad exitum consilia perducerem.

7 D. Bruti, qui nondum firmo exercitu munitus, præmature suam voluntatẽ, studiúmque erga remp. aperuerat, itaque Mutinæ obsessus à M. Antonio, & se ipsum & remp. in discrimen adduxit.

8 Quatuor memorat. epist. 15.

tatus, auxiliorumque tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam suam salutem, libertatemque cõficere possunt. Ipse ita sum animo paratus vel prouinciam tueri, vel ire quò respub. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, prouinciamque: vt vel omnem impetum belli in me conuertere non recusem, si modò meo casu aut confirmare patriæ salutem, aut periculum morari possim. Hæc si [9] iam expeditis omnibus rebus, tranquilloque statu ciuitatis polliceor: in damno meæ laudis, reip. commodo lætabor. sin ad societatem integerrimorum & maximorum periculorum accedam, consilia mea æquis iudicibus ab obtrectatione inuidorum defendenda commendo. Mihi qnidem ipsi fructus meritorum meorum in reip. incolumitate satis magnus est paratus. Eos verò, qui meam auctoritatem, & multo magis vestram fidem secuti, nec vlla spe decipi, nec vllo metu terreri potuerunt, vt cõmendatos vobis habeatis, petendum videtur. Vale.

9 Antonio ad Mutinam profligato, in quo disceptare videbatur omnis fortuna reip. infra ep. 10.

ARGVMENTVM.

Suum studium erga remp. præ se fert: modestè dignitatem suam commendat: quid egerit, quid acturus sit, exponit: quale ducat exercitum, significat.

PLANCVS CICERONI S. D. 9.

NIHIL me tibi [1] temerè aut te ceteris de me frustrà recepisse lætor. Certe hoc maius habes testimonium amoris mei, quo maturius tibi, quàm ceteris, consilia mea volui esse nota. In dies verò meritorum meorum fieri [2] accessiones peruidere te spero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero (ita ab imminentibus malis respub. me adiuuante liberetur) sic honores, præmiaque vestra suspicio, conferenda certè cùm [3] immortalitate, vt sine his nihil de meo studio, perseuerantiaque sim remissur9. Nisi in multitudine optimorũ ciuiũ impetus animi mei fuerit singularis, & opera præcipua,

1 Siquidem ea præsto quæ sum pollicitus.

2 Eodem modo locutus est. ep. 1. lib. 2.

3 Quæ præstare videtur omnibus rebus. Tacitè petit honorum accessiones, infra ep. 17.

nihil ad meã dignitatẽ accedere volo ſuffragatione veſtra. Concupiſco autẽ nihil, contráq; ipſe pugno. ſed & [4] temporis, & rei te moderatorem facilè patior eſſe. NIHIL aut ſerò, aut exiguè à patria ciui tributum poteſt videri. Exercitum a.d. VI. kalend. Maias Rhodanum traieci: magnis itineribus Viennam equites mille via breuiore præmiſi. Ipſe ſi à Lepido non impediar, celeritati ſatisfaciam. ſin [5] autem in itinere meo ſe oppoſuerit, ad tempus conſilium capiam. Copias adduco & [6] genere, & numero, & [7] fidelitate firmiſſimas. Te, vt diligas me, ſi mutuò te facturum id [8] ſcis, rogo. Vale.

4 Et quo tempore, & quibus honoribus ornandus à vobis ſim.

5 Infra .ep.24.

6 Quæ tria in exercitu requiruntur.

7 Infra ep. 16.

8 Pro, ſcis, in antiquo libro ſcriptum eſt, putas: in omnibus autem, me, non, te.

ARGVMENTVM.

Laudat Plancum de optima voluntate, ſtudioque iuuandæ reip. præmiaque illum à ſenatu honorificentiſſima ſperare vult: operáque in eo ſuam pollicetur: & hortatur, vt egregie pergat in rep. tuenda.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. 10

ETSI ſatis ex Furnio noſtro cognoueram quæ tua voluntas, quod conſilium de rep. eſſet: tamen lectis tuis literis, [1] liquidius de toto ſenſu tuo iudicaui. Quamobrem quanquam in vno prælio omnis fortuna reip. diſceptat, (quod quidem, cùm hæc legeres, iam [2] decretũ arbitrabar fore) tamen ipſa fama, quæ de tua voluntate percrebuit, magnam es laudem cõſecutus. Itaque ſi [3] conſulem Romæ habuiſſemus, declaratũ eſſet à ſenatu cũ tuis magnis honoribus, quã gratus eſſet conatus & apparatus tuus. Cuius rei non modò nõ præterijt tempus, ſed ne [4] maturũ quidem etiamnũ meo quidẽ iudicio fuit. IS ENIM denique honos mihi videri ſolet, qui nõ propter ſpẽ futuri beneficij, ſed propter magna merita claris viris defertur & datur. Quare ſit modò aliqua reſp. in qua honos elucere poſſit: omnibus, mihi crede, ampliſſimis honoribus abũdabis. IS AVTEM, qui verè appellari poteſt honos, nõ [5] inuitamẽtũ ad tẽpus, ſed perpetuę virtutis

1 Ep.27. lib. 11.

2 Ad Mutinã non deliberatũ, ſed confectum. Liu.li.18 decernere pugnam.

3 Aberat vterque conſul, cùm ad bellum contra Antonium exiſſent.

4 Adhuc enim conatus tantum audiuntur: exſpectatur ipſa res.

5 Tantum enim voluntatem Plancus oſtenderat: vt ſiquid ei tribueretur, inuitamentum, nõ præmium videretur eſſe.

eſt

est præmium. Quamobrem mi Plance, incumbe toto pectore ad laudem: subueni patriæ: opitulare collegæ: omnium gentium consensum, & incredibilem conspirationem adiuua. Me tuorum consiliorum adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimumque cognosces. ad eas enim caussas quibus inter nos amore sumus, officijs [6] vetustate coniuncti, patriæ caritas accessit: eaque effecit, vt tuam vitam anteferrem meæ. IIII. kal. Apr:leis. Vale.

6 Noti enim alter alteri iam pr dē sumus. sic etiam locutus est infra, ep. 12.

ARGVMENTVM.

Gratias agit pro officijs, quæ in ipsum Cicero contulerat: & de suo studio erga remp. omnia pollicetur.

PLANCVS CICERONI S. P. D. 11

IMMORTALEIS ago tibi gratias, agamque dū viuam. nam relaturum me affirmare non possum. tātis enim officijs non videor mihi [1] respondere posse, nisi forte (vt tu grauissimè disertissimeque scripsisti) ita sensurus es, vt tum me referre gratiam putes, cùm memoria tenebo. Si de filij tui [2] dignitate esset actum, amabilius certe nihil facere potuisses. Primæ tuæ sententiæ infinitis cum muneribus posteriores ad tempus, arbitriumque amicorum meorum compositæ, oratio assidua & perpetua de me, iurgia cū obtrectatoribus propter me, notissima mihi sunt. Quare non mediocris adhibenda mihi est cura, vt rep. me ciuem dignum tuis laudibus præstem, in amicitia tua memorem atque gratum. Quod reliquum est, tuum munus [3] tuére: & me, si, quem esse voluisti, cum exitu, rebusque cognoscis, defende ac suscipe. Cùm rhodanum copias traiecissem, fratremq; cùm tribus millibus equitū præmisissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem: in itinere de prælio facto, Brutoque & Mutina obsidione liberatis audiui Animaduer-

Sic, immortaliter gaudeo, pro vehementissime.

1 Cicero dixit, assequi merita, ep. 4. li. 1.

Sacerdocium videtur significare. de quo in epistola ad M. Brutum.

3 Quas mei defendendi, atque ornandi partes iam suscepisti, eas ne depone.

ti, mullū, alium receptū Antoniuni, reliquiasq; quæ cum eo essent, habere nisi in his partibus: duasque ei spes esse propositas, vnam Lepidi, ipsius alteram exercitus. Quod quædam pars exercitus non minus 4 furiosa est, quàm qui cum Antonio fuèrunt, equitatum reuocaui: ipse in Allobrogibus constiti, vt proinde ad omnia paratus essem, ac res me moneret. Si nudus huc se Antonius conferet, facilè mihi videor per me sustinere posse, remque publicam ex vestra sententia administrare, quamuis ab exercitu Lepidi recipiatur. si verò copiarum aliquid secum adducet, & si 5 decima legio * veterana, quæ nostra opera reuocata cum reliquis est, ad eundem furorem redierit tamen nequid detrimenti fiat, dabitur opera à me: idque me præstaturum spero, dum istinc copiæ traijciantur, coniunctæque nobiscum facilius perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neque animum neque diligentiam mihi defuturam. Cupio mehercule 6 nullam residuam solicitudinem esse: sed si fuerit, nec animo, nec beneuolentiæ, nec patientiæ cuiusquam pro nobis cedam. Do quidem ego operam, vt etiam Lepidum ad huius rei societatem incité: omniaque ei 7 obbsequia polliceor, si modò remp, respicere volet, Vtor in hac re adiutoribus, interpretibusque, fratre meo, & Laterense & Furnio nostro. Non me impedient 8 priuatæ offensiones, quominus pro reip. salute etiam cum inimissicimo consentiam, quòd si nihil profecero, nihilominus maximò sum animo & 9 maiore fortasse cum mea gloria vobis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuò diligas.

4 Qui non essent erga remp. bene animati, furiosi dicebātur, & insani, infra eadem ep.

5 Cuius erat præcipua fortitudo, militauerat antè cum Cæsare in Gallia.

6 Nullas esse belli reliquias Antonio ad Mūtinam fuso.

7 Omnibus in rebus eum fore in tua potestate. ep. 4. lib. 5.

8 Vide infra ep. 15. 18. & 20.

9 Quia gloria socium non habebo.

ARGVMENTVM.

Significat, quàm grata senatui fuerint eius litteræ de apparatu, studioq; defendendæ reip. quidque ex eius litteris actum sit: & hortatur

gatur eum ad recuperandam libertatem.

CICERO PLANCO IMP. COS. DES. S. D. 12.

ETSI reip. causa maximè gaudere debeo, tantũ ei te præsidij, tantùm opis attulisse [1] extremis pæne temporibus: tamen ita te victorem complectar rep. recuperata, vt magnam partem mihi lætitiæ tua dignitas affert: quam & esse iam, & futuram amplissimam intelligo. caue enim putes vllas literas vnquam gratiores, quàm tuas in senatu esse recitatas. idque contigit tum [2] meritorum tuorum in remp. eximia quadam magnitudine, tum verborum, sententiarumque grauitate, quod mihi quidem minime nouum, qui te nossem, & tuarum literarum ad me missarum promissa meminissem, & haberem à Furnio nostro tua penitus [3] consilia cognita sed senatui maiora visa sunt, quam erant exspectata: nõ quòd vnquam de tua voluntate dubitasset: sed nec quantum facere posses, nec quò progredi velles, exploratum satis habebat. Itaque cùm a. d. VII. Id. Apriles manè mihi tuas literas M. Varisidius reddidisset, easque legissem, incredibili gaudio sum elatus. cumque magnitudo optimorum virorum, & ciuium me de domo deduceret, feci continuò omneis participes meæ voluptatis. Interim ad me venit [4] Munatius noster, vt consueuerat: & ego ei literas tuas ostendi: nihil dum enim sciebat. nam ad me primùm Varisidius, idque sibi à te mandatum esse dicebat. Paullo pòst idem mihi Munatius eas literas legendas dedit, quas ipsi miseras, & eas, quas publicè. Placuit nobis vt statim ad [5] Cornutum prætoré vrb. literas deferremus, qui quòd consules aberant, consulare munus sustinebat more maiorum. Senatus est continuò conuocatus, frequensque conuenit propter famam atque exspectationem tuarum

1 Cum ab interitu non longè abesset.

2 De quibus ea literæ loquebantur, infra, ep. 16. & 19.

3 Quæ maturius quam alij cognouerat.

4 Planci cognatus. nam Plancus Munatiorũ cognomen.

5 Sulpiciæ gentis absentibus consulibus prætorũ prima dignitas. Philip. 14. in extremo.

literarum. Recitatis literis, oblata religio Cornuto est pullariorum admonitu, nō satis diligenter eum [6] auspicijs operam dedisse: idque à nostro collegio [7] comprobatum est. Itaq; res dilata est in posterum. Eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cum [8] Seruilio: qui cum gratia effecisset, vt sua sententia prima pronunciaretur, frequens eum senatus reliquit, & in alia omnia discessit: meǽque sententiæ, quæ secunda pronuntiata erat, cùm frequens assentiretur senatus, rogatu Seruilij P. [9] Titius intercessit. Res in posterum dilata. vênit paratus Seruilius, Ioui ipsi iniquus, cuius in [10] templo res agebatur. Hinc quemadmodum fregerim, quantáque cōtentione Titium intercessorem abiecerim, ex aliorū te literis malo cognoscere: vnū hoc ex meis: senatus grauior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, quàm tum fuit. Nec verò tibi senatus amicior, quâm cuncta ciuitas. mirabiliter enim populus Ro. vniuersus, & omnium generum, ordinumque consensus ad liberandam remp. conspirauit. Perge igitur, vt facis, nomenque tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia, quæ habent speciem gloriæ collectam ex inanissimis splēdoris insignibus contemne: breuia, * fugacia, caduca existima. VERUM decus in virtute positum est, quæ maximè illustratur magnis in remp. meritis. Eam facultatem habes maximam. quam quando complexus es, & tenes: perfice vt ne minus resp. tibi, quàm tu reip. debeas. me tuæ dignitatis non modo fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. id tum reip. quæ mihi est mea [11] vita carior, tum nostræ necessitudini debere me iudico. Atque in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, cepi magnam voluptatem, quòd bene cognitam mihi T. [12] Munatij prudentiam & fidem magis etiam perspexi in eius incredibili erga te bene-

6 *Auspicato enim senatus habebatur.*

7 *Augurum ep. 4. lib. 15.*

8 *Isaurici filio, qui consulatum cum Cæsare gesserat.*

9 *De hoc Titio Dio lib. 46.*

10 *Senatus enim in templis habebatur: & Iouis templum erat in Capitolio.*

11 *Philip. 13. Idē fere alijs verbis ep. 24. l. 9. in extremo.*

12 *Cum neque hic neque supra fratrē appellet, suspicor cognatū potius, quam fratrem esse L. Planci. etsi non me præterit T. Munatium L. Planci oratoris fratrē à Pediano nom nari.*

beneuolentia & diligentia. III. Id. Aprilis. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit de S C. in ſuam ſententiam facto, ad augendam Planci dignitatem. hortaturque, vt Antoniani belli reliquias conficiat.

CICERO PLANCO IMP.
COS. DES. S. 13

VT primum poteſtas data eſt augendæ dignitatis tuæ nihil prætermiſi in te ornando, quod poſitũ eſſet aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipſo S. C. poteris cognoſcere. ita enim eſt perſcriptum, vt à me deſcripto dicta ſententia eſt: quam ſenatus frequens ſecutus eſt ſummo ſtudio, magnoque conſenſu. Ego quanquam ex tuis literis, quas mihi miſiſti, perſpexeram, te magis iudicio bonorum quam [1] inſignibus gloriæ delectari: tamen conſiderandum nobis exiſtimaui, etiam ſi tu nihil poſtulares, quantum tibi à rep. deberetur. Tu [2] contexes extrema cum primis. qui enim M. Antonium oppreſſerit, is bellum confecerit. Itaque * Homerus non Aiacem, nec Achillem, ſed Vliſſem appellauit πτολίπορθον. Vale.

1 Honoribus à ſenatu decretis.
2 Id eſt bellum iã magna ex parte à conſulibus profligatum, ipſe cõficies, infra ep. 19.
** 29 Iliad.*

ARGVMENTVM.

Laudat Plancum de ſubſidio reip. ferendo: & hortatur, vt Antonium ad Mutinam fuſum perſequatur, ac perdat.

CICERO PLANCO IMP.
COS. DES. S. 14

O GRATAM famam biduo ante [1] victoriam, de ſubſiduo tuo, de ſtudio, de celeritate, de copijs. Atqui, etiam hoſtibus fuſis, ſpes omnis in te eſt. fugiſſe enim ex prælio Mutinenſi dicuntur notiſſimi latronum duces. EST autem non minus gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem exſpectabam iam tuas litteras, idque cum multis: ſpe-

1 Mutinenſem Antonio fugato.

2 Præsenti periculo quo boni ciues ad opẽ patriæ ferendam impelluntur.

rabamq; etiam Lepidum temporibus [2] admonitum, tecum reip. satis esse facturum. in illam igitur curam incumbe mi Plance, vt neque scintilla teterrimi belli relinquatur. Quod si erit factum: & remp. diuino beneficio affeceris, & ipse æternam gloriam consequere. IIII Id. Maias. Vale.

ARGVMENTVM.

Nuntiat quid ad opprimendum Antonium paret.

PLANCVS IMP. CICERONI S. D. 15

1 Infra ep.20.

2 Supra ep.2. & infra ep 18. & 21

3 Quia iam prælio Mutinẽsi fractus erat Antonius.

HIs litteris scriptis, quæ postea accidissent, scire te, ad remp. putaui pertinere. [1] Sedulitas mea (vt spero) & mihi, & reip. tulit fructum. nanque assiduis internuncijs cum Lepido egi, vt omissa omni contentione, [2] reconciliataque voluntate nostra, communi consilio reip. succurreret: se, liberos, vrbem pluris, quam vnum perditum, [3] abiectumq; latronem, putaret obsequioq; meo, si ita faceret, ad omneis res abuturetur. Profeci itaque per Laterensem internuntium: fidẽ mihi dedit se Antonium, si prohibere prouincia sua non potuisset, bello persecuturum: me, vt venirem, copiasque coniũgerẽ, rogauit: eoque magis quòd & Antonius ab [4] equitatu firmus esse dicebatur, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatũ habebat. nam etiam ex paucitate eius non multis ante diebus, decem, qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis cunctatus non sum: in [5] cursu bonorum consiliorum Lepidum adiuuandũ putaui. Aduentus meus, quid profecturus esset: vidi: vel quod equitatu meo persequi, atque opprimere equitatum eius: vel quod exercitus Lepidi eam partem, quæ [6] corrupta est, & ab rep. alienata, & corrigere, & coërcere præsentia mei exercitus possem. Itaque in Isara [7] flumine maximo, quod in finibus est Allobrogum, põte vno

4 Ep.33.l.10. & 10.lib.11.

5 Dum Lepidus bene de rep. sentiret.

6 Infra ep.31.

7 Plinius Isarã Rhodano comparat.l.3.ca.4.

vno die facta, exercitũ ad IIII. Id. Maias traduxi. Cũ vero mihi nuntiatum esset, L. Antonium præmissum cum equitibus & cohortibus ad Forũ Iulij venisse: fratrem cum equitũ quattuor milibus, vt occurreret, ei misi ad prid. Id. Maias: ipse maximis itineribus cum [8] quatuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. Si nos mediocris modo fortuna reip. adiuuerit: & audaciæ perditorũ, & nostræ sollicitudinis hic finem reperiemus. Quod si latro præcognito nostro aduentu rursus in Italiam se recipere cœperit, [9] Bruti erit officium occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturum. Ego tamen, si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiamque à vastatione defendat. Fac valeas, meque mutuò diligas.

8 Quinque nominantur ep. 8. h. l. Quatuor ep. 13. l. 11.

9 Decimi Bruti Gallia Cisalpina praefecti.

ARGVMENTVM.

Gratissimas fuisse Planci litteras, maximeq; oportunas significat: eiq; auctor est, vt in rebus tam subitis consilium senatus ne exspectet, ipse à sese consilium capiat.

CICERO PLANCO. 16

NIHIL [1] post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso oportunius accidere vidi, quàm tuas Plance litteras. redditæ sunt enim frequenti senatu Cornuto, cum is frigidas sanè & inconstanteis recitasset litteras Lepidi. Sub eas statim recitatæ sunt tuæ, non sine magnis quidem clamoribus. cùm enim [2] rebus ipsis essent, & studijs, beneficijsque in remp. gratissimæ. tum erant grauissimis verbis & sententijs perscriptæ. Flagitare senatus instituit Cornutum, vt referret. statim de tuis litteris. ille se considerare ait velle. Cum ei magnum conuitium fieret cuncto à senatu, quinque tribuni pleb. retulerunt. [3] Seruilius rogatus, rem distulit. Ego eam sententiam dixi,

1 Quod meminisse homines possunt.

2 Vide eandem sententiam supra ep. 12. & infra ep. 19.

3 Aduerte etiam tribunos pl. ius referendi ad senatum habuisse, qua de re Gellius lib. 14. cap. 7.

cui sunt assensi ad vnum. ea quæ fuerit, ex s. c. cognosces. Tu, quanquam consilio non eges vel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, vt nihil huc reijcias, neue in rebus tam subitis, tamque [4] angustis à senatu consilium petendum putes: ipse tibi sis senatus, quocunque te ratio reip. ducet, sequare cures vt ante factum aliquod à te egregium audiamus, quàm futurum putarimus. illud tibi promitto, quicquid erit à te factum, id senatum non modò vt fideliter, sed etiam vt sapienter factum, comprobaturum. Vale.

4 Spatium negātibus mittendi ad senatum.

ARGVMENTVM.

Præsentem belli statū describit, cum excusatione fratris à se dimissi, & commendatione sua dignitatis.

PLANCVS CICERONI. 17

ANTONIVS Idib. Maijs ad Forū Iulij cum primis copijs venit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad [1] Forum Voconij castra habet: qui locus à Foro Iulij quatuor & viginti millia passuum abest: ibique me exspectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. Quod si omnia mihi [2] integra & ipse, & fortuna seruauerit: recipio vobis celeriter me negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum assiduis laboribus, [3] concursationibusque confectum grauiter se habuisse, antea tibi scripsi. Sed tamen cùm primum posse ingredi cœpit, non magis sibi, quam reip. conualuisse se exstimans ad omnia pericula princeps esse non recusabat. Sed ego eum non solùm hortatus sum, verum etiam coëgi istò proficisci: quòd illa valetudine magis conficere se, quam me iuuare posset in castris: & quod acerbissimo [4] interitu consulum remp. nudatam, tali ciue prætore in vrbanis officijs indigere existimabam. Quod siquis vestrum

Ep. 18. 33. & 34. & ep. 10. lib. 11.

1 Vrbe Galliæ Narbonensis Mela lib. 2.

2 Nisi quid ab ipso peccatum sit.

3 Ut qui equitū turmis praeesset supra ep. 15.

4 Hirtij & Pansæ, qui Mutinēsi pugna perierant. infr. ep. 33.

veſtrûm non probabit, mihi prudentiam in conſilio defuiſſe ſciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego deſiderabam, fecit, vt Appellã ad me mitteret, quo obſide [5] fidei illius, & ſocietatis in rep. adminiſtranda vterer. Sudiũ in ea re ſuũ mihi L. Gellius, de tribus fratribus, Sex. Gauiano probauit: quo ego interprete nouiſſimè ad Lepidum ſum vſus. Amicum eum reipub. cognoſcere videor: libenterque ei ſum teſtimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac valeas, meque mutuo diligas, dignitatemque meam, ſi [6] mereor, tuearis, ſicut adhuc ſingulari cum beneuolentia feciſti.

5 Fide pro fidei vt die pro diei. Gel. lib. 9. ca. 14

6 Epiſt. 9.

ARGVMENTVM.

Narrat quibus de cauſis ad Lepidum proficiſcatur.

PLANCVS CICERONI S. D. 18

QVID in animo habuerim, cum [1] Læuus, Neruaq; diſceſſerũt à me & ex tuis literis, quas eis dedi, & ex ipſis cognoſcere potuiſti, qui omnibus rebus, conſiliiſque meis [2] interfuerunt. Accidit mihi, quod homini [3] prudenti & cupido ſatisfaciendi reip. boniſque omnibus accidere ſolet: vt conſilium ſequerer periculoſum magis, dum me probarem, quàm tutum, quod habere poſſet obtrectationem. Itaque poſt diſceſſum [4] legatorum cùm binis continuis literis & Lepidus me, vt venirem, rogaret, & Laterenſis multò etiam magis propè implorans obteſtaretur, nullam rem aliam extimeſcens, quàm eandẽ, quæ mihi quoque facit timorẽ, [5] varietatem atque infidelitatẽ exercitus eius: non dubitandum putaui, quin ſuccurrerẽ, meque communi periculo offerrem. ſciebam enim, etſi cautius illud erat conſilium, expectare me ad Iſaram, dum Brutus traijceret exercitum, & cum collega cõſentiente, [6] exercitu concordi, & benè de rep. ſentiente, hoſtibus obuiam ire, tamen ſiquid Lepidus

1 Infra ep. 21.

2 Epiſt. 6. lib. 1.

3 Qui timet infamiam ep. 23.

4 Leui, & Nerua. Infra. ep. 25.

5 Vide quæ ſcripſit ipſe Lepidus, infra. ep. 35.

6 Milites enim pari gradu ſimul contra hoſtes eunt.

bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciæ meæ, aut timori, videbam, si aut hominem [7] offensum mihi, coniunctum cum rep. non subleuassem: aut ipse, à certamine belli tam necessarij me remouissem. Itaque potius periclitari volui, si possem mea præsentia & lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quàm nimis cautus videri. Sollicitiorem certè hominem copijs suis [8] nondum contractis neminem puto fuisse. nam, quæ res nullam habebat dubitationem, si exercitus Lepidi absit, ea nunc magnã affert sollicitudinem, magnumq; habet casum. mihi enim si contigisset, vt prior occurrerem Antonio, non mehercule horam constitisset: tantum ego & mihi confido, & sic perulsas illius copias, Ventidijque Mulionis castra despicio. Sed non possum nõ exhorrescere, siquid intra cutẽ subest vulneris: quod prius [9] nocere potest, quàm sciri, curarique possit. Sed certè nisi vno loco meteremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de rep. sentit, magnam etiam perditi hostes accessionem sibi fecissent, siquas copias à Lepido abstraxissent. Quæ si aduentus meus represserit, agam gratias fortunæ, constantiæq; meæ, quæ me ad hanc experientiam excitauit. Itaque a. d. XII. kal. Iunias [10] ab Isara castra moui: pontem tamen, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis, reliqui: præsidiaque ibi firma posui, vt venienti [11] Bruto, exercituique eius sine mora transitus esset paratus. Ipse, vt spero, diebus octo, quibus has literas dabam, cum Lepidi copijs me coniungam. Vale.

7 Supra epi. 11. & 15. & infra. ep. 20.

8 Nulla sua culpa ex ijs, quæ ipse non contraxit. sic ad Q. fra. lib. 1. epi. 1.

Pli. lib. 7. ca. 43.

9 De Lepidi fide non prorsus bene sperat supra ep. 13. & 14.

10 Epist. 21. li. 10. & 13. lib. 11.

11 Collega epi. 8. 20. & 22.

ARGVMENTVM

Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur: hortaturque, vt ad extinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

CICE-

CICERO. PLANCO IMP. S. D. 19

QVANQVAM [1] gratiarum actionem à te non desiderabam, cùm te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi periucunda. sic enim vidi quasi ea, quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, Quid antea? Semper equidem, sed nunquam illustrius. Literæ tuæ mirabiliter gratę sunt senatui cùm rebus ipsis, quę erant grauissimæ & maximæ, fortissimi animi, summique consilij: tum etiam [2] grauitate sententiarum atque verborum. Sed mi Plance, incumbe, vt belli extrema perficias. in hoc erit summa & [3] gratia & gloria. Cupio omnia reip. causa. sed mehercule in ea conseruanda iam [4] defatigatus, non multo plus faueo patrię, quàm tuæ gloriæ: cuius maximam facultatem tibi dij immortales, vt spero, dedêre: quam complectere obsecro, qui enim Antonium oppresserit, is hoc tæterrimũ bellum, periculosissimumq; confecerit. Vale.

1 *Tribus modis erga bene meritos officio fungimur gratiarum actione, re ipsa, animo.*

2 *Vide eandem sententiam supra epist. 12.*

3 *De animo dici, fessus autem de corpore, scribit Fronto.*

4 *Supra epist. 9.*

Supra epist. 13.

ARGVMENTVM.

Petit, vt de Lepidi fide significet, vtrum à rep. sit, an se cum Antonio coniunxerit, & hortatur ad belli reliquias opprimendas.

CICERO PLANCO. 20

ITA erant omnia, quæ istinc afferebantur, incerta, vt, quid ad te scriberem, nõ occurreret. modò enim quæ [1] vellemus, de Lepido: modò contra nuntiabãtur. De te tamen constans fama, nec decipi posse, nec vinci: quorum alterius fortuna partem habet quandam: alterum proprium est prudentiæ tuæ. Sed accepi literas à [2] collega tuo, datas Idib. Maij: in quibus erat scriptum, te ad se scripsisse, à Lepido non recipi Antonium, quod erit certius, si tu ad nos idem scripseris: sed minus audes fortasse propter inanem lætitiam [3] literarum superiorum. Verùm vt errare mi Plance, potuisti (quis enim id effugerit) sic decipi te

1 *Ab eo non recipi Antonium.*

2 *D. Bruto, supra ep. 8. & 18.*

3 *Cùm scripsit, sedulitas mea reip. tulit fructũ supra ep. 15.*

non potuiſſe, quis non videt? Nunc verò etiam erroris cauſa ſublata eſt. culpa illa, BIS AD EVNDEM vulgari reprehenſa prouerbio eſt. Sin, vt ſcripſiſti ad collegam, ita ſe res habet, omni cura [4] liberati ſumus: nec tamen erimus prius, quàm ita eſſe tu nos feceris certiores. Mea quidem, vt ad te ſępius ſcripſi, hęc ſententia eſt, qui reliquias huius belli oppreſſerit, eum totius belli confectorem fore: quem te & opto eſſe, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certè nulla eſſe maiora potuerũt, tibi tam grata eſſe, quàm ego putaui fore, minimè [5] miror, vehementerque lætor. quæ quidem tu, ſi rectè iſtic erit, maiora & grauiora cognoſces. IIII. kalend. Iunias.

Sic ep. 7. lib. 3.

Bis, ſupra ep. 13 & 19.

Sic ſupra. epiſt. Nec miror & gaudeo.

ARGVMENTVM.

Nuntiat de Lepidi perfidia, & coniunctione cum Antonio: nouarumq; copiarum ſubſidium poſtulat: & ſuam cõmendat dignitatem.

PLANCVS CICERONI. S. 21

PVDERET me [1] inconſtantiæ mearum literarum, ſi non ex aliena leuitate penderent. Omnia feci, quare Lepido coniuncto ad remp. defendẽdam, minore ſollicitudine veſtra perditis reſiſterem. omnia ei & petenti recepi, & vltro pollicitus ſum: ſcripſique tibi biduo antè, confidere me bono Lepido eſſe vſurum, communique conſilio bellum adminiſtraturum. Credidi chirographis eius, affirmationi præſẽtis Laterenſis, qui tum apud me erat: [2] reconciliaremque me Lepido, fidemque haberem, orabat. nõ licuit diutius bene de eo ſperare: illud certè caui, & cauebo, ne mea credulitate res ſumma fallatur. Cùm [3] Iſaram flumen, vno die ponte confecto, exercitum [4] traduxiſſem. pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quod petierat per literas ipſe, vt maturarem venire: præſtò mihi fuit ſtator eius cum literis, quibus, ne venirem, denuntiabat: ſe poſſe conficere per ſe negotium: interea ad Iſaram exſpectarem. Indicabo temerarium

Qui de Lepido varie ſcripſerim.

2 Propter veteres inimicitias. ſupra ep. 15. & 18. & infra ep. 23.

3 Ep. 18 & lib. 11. ep. 13.

4 Tranſijceret. dixit ep. 19.

rarium meum consilium tibi? nihilominus ire decreueram, existimans eum socium gloriæ vitare. putabam posse me nec de laude [5] ieiuni hominis deliberare quicquam, & subesse tamen propinquis locis, vt si durius aliquid esset, succurrere celeriter possem. Ego nō malus homo hoc suspicabar. at Laterensis vir sanctissimus suo chirographo mittit mihi literas, meisque, desperās de se, de exercitu, de Lepidi fide, queréisque se destitutum: in quibus apertè denuntiat, videam ne fallar: suam fidem [6] solutam esse: reip. ne desim. Exemplar eius chirographi Titio dedi. ipsa chirographa omnia, & ea, quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putaui, [7] Læuo Cispio dabo perferenda, qui omnibus his interfuit rebus. Accessit eò, vt milites eius, cùm Lepidus concionaretur, improbi per se, [8] corrupti etiam per eos, qui præsunt, Canidios, Rufrenósque, & ceteros, quos, cùm opus erit, scietis, conclamarint [9] viri boni, pacem se velle, neque esse cum vllis pugnaturos, duobus iam consulibus, singularibus viris, occisis, tot ciuibus pro patria amissis, hostibus denique [10] omnibus iudicatis, bonisque pulicatis. Neque hoc aut vindicarat Lepidus, aut [11] sanarat. huc me venire, & duobus exercitibus coniunctis obijcere exercitum fidelissimum, [12] maxima auxilia principes Galliæ, prouinciam cunctam, summæ dementiæ & temeritatis esse vidi; mihique, si ita oppressus essem, rémque publ. mecum perdidissem, mortuo non modo honorem, sed misericordiam quoque defuturam. Itaque rediturus sum: nec tanta munera perditis hominibus dari posse sinam. Exercitum locis vt habeam opportunis prouinciam tuear, etiam si ille [13] exercitus desciuerit, omnia vt [14] integra seruem, dabo operā, quoad exercitus huc summittatis, [15] paríq; felicitate remp. hîc vindicetis. nec depugnare, si occasio tulerit: nec obsideri, si necesse fuerit: nec mo-

5 Nota Metaphorā in duobus verbis, ieiuni, & deliberare.

6 Se iam non teneri promissis.

7 Supra epist. 1[illegible]

8 Supra epist. 1[illegible]

9 Ironia satis manifesta.

10 Antonium secutis.

11. Correxerat.

12 De quatuor legionibus meminit supra ep. 15. & de quinque ep. 8.

13 Lepidi.

14 Epist. 24.

15 Vt ad Mutinam.

ri, si casus inciderit, pro vobis paratior fuerit quisquã. Quare hortor te, mi Cicero, exercitum huc traijciendum quamprimùm cures, & matures prius, quàm hostes magis corroborentur, & nostri perturbentur. in quo si celeritas erit adhibita, resp. in possessione victoriæ deletis sceleratis, permanebit. Fac valeas, meque diligas. Fratrem meum tibi, fortissimum ciuem, & ad omnia paratissimum, [16] excusem literis, qui ex labore in febriculam incidit assiduam, & satis molestã. Cùm primùm poterit, istuc recurrere non dubitabit, ne quo loco reip. [17] desit. Meam dignitatem commendatam habeas rogo. concupiscere me nihil oportet: habeo te amantissimum mei, &, quod optaui, summæ auctoritatis. Tu videris [18] quantum, & [19] quando tuũ munus apud me velis esse. Tantum te rogo, in Hirtij locum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meam obseruantiam.

16 Excusēs, antiqui libri habēt.

17 Erat enim prætor Planci frater supra epi. 17.

18 Supra epist. 9.

19 Temporũ, & rei te moderatorem facilè patior esse.

ARGVMENTVM.

Agris diuidundis præfici Plancus cupiebat, ad militum gratiam colligendam. de ea re Cicero respondet.

CICERO PLANCO. 22

IN te, & in [1] collega omnis spes est, dijs approbãtibus. cõcordia vestra, quæ senatui declarata literis vestris est, mirificè & senatus, & cuncta ciuitas delectata est. Quòd ad me scripseras de re [2] agraria: si consultus senatus esset, vt quisque de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam secutus essem, qui certè ego fuissem: sed propter tarditatẽ sententiarũ, moramque rerum, cùm ea, quæ [3] consulebantur, ad exitum non peruenirent, cõmodissimum mihi, Plancoque fratri visum est, vti eo, quod ne nostro arbitratu cõponeretur, quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci literis cognouisse. Sed siue in S. C. siue in ceteris rebus desideras aliquid: sic tibi persuade, [4] tãtam esse apud omneis bonos tui caritatem, vt nullum genus

1 Ep. 8. 18. & 20.

2 Idem & D. Brutus cupiebat, supra ep. 12.

3 De quibus ad senatum referebatur.

4 Ad minuendũ dolorem ob S. C. minus ex sententia scriptum.

genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi nō paratū sit. Literas tuas vehementer exspecto. & quidem taleis, qualeis maximé opto. Vale.

ARGVMENTVM.

Excusat se quòd Lepido crediderit: & suam diligentiam in copijs tuto retrahendis declarat, accepto nuntio de Lepidi Antonijque coniunctione, quo in periculo subsidium Cæsariani exercitus postulat.

PLANCVS CICERONI. 23

NVNQVAM mehercule, mi Cicero, me pœnitebit maxima pericula pro patria subire, dum siquid [1] acciderit mihi, à reprehēsione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si vnquā Lepido ex animo credidissem. CRVDELITAS enim error est magis, quā culpa: & quidem in optimi cuiusque mentem facillimè irrepit. sed ego non hoc vitio pænè sum deceptus: Lepidum enim pulchrè noram. Quid ergo est? pudor me, qui in [2] bello maximè est periculosus, hunc casum coegit subire, nam nisi vno loco essemus, verebar ne cui obtrectatorum viderer & nimium pertinaciter Lepido [3] offensus, & mea patientia etiam alere bellum. Itaque copias propè in aspectum Lepidi, Antonijque adduxi, quadragintaq; millium passuum spatio relicto consedi, eo consilio, vt vel celeriter accedere, vel [4] salutariter recipere me possem. Adiunxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum vt haberem, in quo mora transitus esset: Vocontij sub [5] manu vt essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus desperato aduētu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio cōiunxit a.d. IIII. kal. Iunias, eodemque die ad me castra mouerunt. viginti millia passuum cùm abessent, res mihi nuntiata est. Dedi operam deûm benignitate, vt & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile [6] haberet: non miles vllus, non eques, non quicquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis

1 *Vt fortuna fert. supra ep.* [illegible]

2 *Maximè enim ad res gerendas interest, optime de ducum virtute milites opinari ep. 18.*

3 *Pro infensus. Phil.*

4 *Cum salute, duo veteres libri*

5 *Ita propinqui vt quasi in manibus essent.*

6 *Quod in duce non minus laudari solet, quàm* [illegible] *prælia vicerit.*

feruentibus latronibus interciperetur. Itaque prid. Non. Iunias omneis copias Iſaram traieci, ponteiſque quos feceram, interrupi, vt & ſpatium ad ſe [7] colligẽdum homines haberent, & ego me interea cum collega coniungerẽ: quem triduo, cum has dabam literas, exſpectabam. [8] Laterenſis noſtri & fidem & animum ſingularem in remp. ſemper fatebor: ſed certè nimia eius indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perſpiciunda fecit eum minus ſagacem. Qui quidem cùm in fraudem ſe deductum videret, manus, quas iuſtius in Lepidi perniciem armaſſet, ſibi afferre conatus eſt. in quo caſu tamen interpellatus, adhuc [9] viuit, & dicitur victurus. ſed tamẽ de hoc mihi parum certum eſt. Ego magno cum dolore paricidarum elapſus ſum bis. veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati. iracundias autem harum rerum recenteis habebãt: quòd Lepidum caſtigare non deſtiteram, vt extingueret bellum: quod colloquia facta improbabam: quòd legatos fide Lepidi dimiſſos, ad me in cõſpectum venire vetueram: quòd C. [10] Caninium Veſtinum tribunum mil. miſſum ab Antonio ad eum cum literis exceperam. in quo hanc capio voluptatem, quòd certè quo magis me petiuerunt, tanto maiorem his fruſtratio dolorem attulit. Tu mi Cicero, quod adhuc feciſti, idem præſta, vt vigilanter [11] neruoſeque nos, qui ſtamus in acie, ſubornes. Veniat Cæſar cum copijs, quas habet firmiſſimas: aut ſi ipſum aliqua res impedit, exercitus eius mittatur: cuius ipſius magnum [12] periculum agitur. quicquid aliquando futurum fuit in caſtris perditorum cõtra patriam, hoc omne iam conuẽnit Pro vrbis verò ſalute, cur non omnibus facultatibus, quas habemus, vtamur? quòd ſi vos iſtic non defueritis, profectò, quod ad me attinet, omnibus rebus abundè reip. ſatisfaciã. Te quidẽ mi Cicero in dies mehercule

habeo

7 Ex timore recreandos.

8 Supra ep. 18.

9 Eum ex illo vulnere perijſſe affirmat, Dio. li. 46. & Velleius lib. 2.

10 Caninium. Sigonij liber, alij Catium, nota familia.

11 Vehementer vt in hoc intendas omnes neruos.

12 Erat enim ei inimicus Antonius, victus iam ab eo ad M. Mutinam.

habeo cariorẽ: solicitudinesque meas quotidie magic tua merita [13] exacuunt, nequid aut ex amore, aut ex iudicio tuo perdam. Opto vt mihi liceat iam præsenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere iucundiora. Vale. VIII. Id Iunias Ciuarone ex finibus Allobrogum.

13 Excitant. Sic locutus Cice. li. 1 de orat. & ad Att. lib. 12.

ARGVMENTVM.

Pollicetur se memorem beneficiorum: suas copias narrat subsidium aut ab Octauiano, aut ab Africano exercitu, postulat: Octauianum quasi negligentem in tuenda rep. accusat.

PLANCVS IMP. COS. DES. CICERONI S. D. 24

FACERE non possum, quin in singulas res, meritaque tua tibi [1] gratias agam: sed mehercule facio cum pudore. neque enim tanta necessitudo, quã tam tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionem: neq; ego lubenter pro maximis tuis beneficijs tam vili munere defungor orationis: & malo præsens obseruantia, diligentia, assiduitate memorem me tibi probare. Quod si mihi vita contigerit, omneis gratas amicitias atque etiam pias propinquitates mea in te obseruantia, diligentia, assiduitate vincam. amor enim tuus, ac iudicium de me vtrùm mihi plus dignitatis in perpetuum an voluptatis quotidie sit allaturus, non facilè dixerim, de militum commodis fuit tibi curæ: quos ego non potentiæ meæ caussa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari volui à senatu: sed primùm quòd ita meritos iudicabam: deinde quod ad omneis casus coniunctiores reip. esse volebam: nouissime, vt ab omni omnium solicitatione auersos eos taleis vobis præstare possem, quales adhuc fuerũt. Nos adhuc hic omnia [2] integra sustinuimus. quod consilium nostrũ, et si quãta sit auiditas hominũ, nõ sine causa,

1 Video Plancũ in principio litterarum delectari quadam grati animi significatione supra ep. 40. 11. & 19.

2 Omnia vt integra seruem dixit ep. 21 sed ibi significat, nũquid patiamur detrimenti. hic se praeliũ vitasse. patet ex verbo sustinuimus, & sequentibus.

talis victoriæ ſcio: tamen vobis probari ſpero. non enim ſiquid in his exercitibus ſit offenſum, magna ſubſidia reſp. habet expedita, quibus ſubito impetui ac latrocinio paricidarũ reſiſtat. Copias verò noſtras notas tibi eſſe arbitror. in caſtris meis legiones ſunt veteranę tres, tironum vel luculẽtiſſima ex omnibus vna. in caſtris Bruti vna veterana legio altera bima, octo tironum. Ita vniuerſus exercitus numero ampliſſimus, eſt, firmitate exiguus. Quantum autem in acie tironi ſit commitendum, nimium ſæpe[3] expertũ habemus. Ad hoc robur noſtrorum exercituum, ſiue Africanus exercitus, qui eſt veterenus, ſiue Cæſaris acceſſiſſet, æquo animo ſummam rem in diſcrimen deduceremus. Aliquanto ille propius eſſe, è rep. eſſe videbamus. nihil deſtiti eum litteris hortari: neq; ille intermiſit affirmare, ſe ſine mora venire: cum interim auerſum illum ab hac cogitatione,[4] ad alia conſilia video ſe contuliſſe. Ego tamen ad eum, Furnium noſtrũ cum mandatis, literiſque miſi, ſiquid fortè proficere poſſet. Scis tu mi Cicero, quòd ad Cæſaris amorem attinet, ſocietatem mihi eſſe[5] tecum: vel quod in familiaritate Cæſaris, viuo illo, iam tueri eum, & diligere mihi fuit neceſſe: vel quod ipſe, quoad ego noſſe potui, moderatiſſimi atque humaniſſimi fuit ſenſus: vel quod ex tam inſigni amicitia mea, atque Cæſaris, hunc filij loco & illius, & veſtro iudicio ſubſtitutum, non proinde habere turpe mihi viderur. ſed quicquid tibi ſcribo, dolenter mehercule magis, quam inimicè facio. Quòd viuit Antonius, hodie quòd Lepidus vna eſt, quòd exercitus habẽt non cõtemnendos, quòd ſperant,[6] quòd audẽt id omne Cæſari acceptũ referre poſſunt. Neque ego ſuperiora repetam: ſed ex eo tempore, quo ipſe mihi profeſſus eſt, ſe venire, ſi venire voluiſſet, aut oppreſſum iam bellum eſſet, aut in aduerſiſſimã illis Hiſpaniam

3 Pharſalico maximè prælio Cæſaris & Põpeij

4 Ad cogitationẽ conſulatus bimeſtris.

5 Octauianum Cicero nimis diligere viſus eſt quod fecit odio maximè, metuq; Antonij ep. 5.

6 Similem ſententiam alijs verbis expreſſit ep. 29. lib. 7. & ad At. ep. 12. li. 1.

ſpaniam cum detrimento eorum maximo detruſum. Quæ mens eum, aut quorum conſilia à tanta gloria, ſibi verò etiam neceſſaria ac ſalutari auocarint, & ad cogitationem conſulatus[7] bimeſtris ſummo cum terrore hominum, & inſulſa cùm efflagitatione tranſtulerint, exputare non poſſum. Multum in hac re mihi videntur neceſſarij eius & reip.& ipſius cauſa proficere poſſe: plurimùm, vt puto, tu quoque,[8] cuius ille tanta merita habet, quanta nemo præter me. nūquam enim obliuiſcar, maxima ac plurima me tibi debere. De his rebus vt ageret cum eo, Furnio mādaui. Quòd ſi quantam debeo, habuero apud eum auctoritatem, plurimum ipſum [9] iuuero, Nos interea duriore conditione bellum ſuſtinemus, quòd neque expeditiſſimam dimicationem putamus, neque tamē refugiendo commiſſuri ſumus, vt magis detrimētum reſp. accipere poſſit. quòd ſi aut Cæſar ſe reſpexerit, aut [10] Africanæ legiones celeriter venerint: ſecuros vos ab hac parte reddemus. Tu, vt inſtituiſti, me diligas rogo, proprieque tuum eſſe tibi perſuadeas, v. kalend. Sextileis. ex caſtris.

7 Vt ſurrogaretur in locū Pāſæ aut Hirtij, Dio. lib. 46.

8 Vt etiam Ciceronē M Brutus ob eam cauſſam in epiſt. quadam grauiter increpat.

9 Cū ipſum quoque periculū agatur. ſupra ep. 23.

10 Quæ erant Africæ ep. 25. lib. 11.

ARGVMENTVM

Modeſtè reprehendit in Furnio præproperam adipiſcendæ præturæ feſtinationem.

CICERO S. D. FVRNIO. 25

SI intereſt, id quod homines arbitrantur, reip. te, vt inſtituiſti atque feciſti, operam nauare, rebuſque maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent, [1] intereſſe: nihil videris neque melius, neque laudabilius, neq; honeſtius facere poſſe: iſtāq; operam tuam, nauitatem, animum in remp. [2] celeritati præturæ anteponendam cenſeo. Nolo enim te ignorare, quantam laudem cōſecutus ſis: mihi crede, proximam Planco, idque ipſius Planci teſtimonio,

Diſſuaſio ab vtili.

1 Erat enim Planci legatus, ſupra ep. 8.

2 Furnius enim ad petendā præturā contendere cupiebat, cum non dum ipſius annus eſſet.

prætereaque fama, ſcientiaque omnium. Quamobrem ſiquid operis tibi etiam nunc reſtat, id maximopere cenſeo perſequendum. quid enim honeſtius? aut quid honeſto anteponendum? ſin [3] autem ſatisfactũ reip. putas: celeriter ad comitia, quando naturæ [4] futura ſunt veniendum cenſeo: dummodo nequid hæc ambitioſa feſtinatio imminuat eius gloriæ, quam conſecuti ſumus. [5] Multi clariſſimi viri, cum reip. darent operam, annum petitionis ſuæ non obierunt. quod eo facilius nobis eſt, quod non eſt annus hic tibi deſtinatus: vt, ſi ædilis fuiſſes, poſt biennium tuus annus eſſet. [6] Nunc nihil prætermittere videbere vſitati, & quaſi legitimi temporis ad petendum. Video autem Planco cos. etſi etiam ſine eo rationes expeditas haberes, tamen ſplendidiorem petitionem tuam fore, ſi modo iſta ex ſententia confecta eſſent. Omnino plura me ſcribere, cùm tuum tantum conſilium iudiciumque ſit, non ita neceſſe arbitrabar: ſed tamen ſententiam meam tibi ignotam eſſe [7] nolebam Cuius eſt hæc ſumma, vt omnia te metiri dignitate malim quam ambitione: maiorèmque fructum ponere in perpetuitate laudis, quam in celeritate præturæ. Hæc eadem locutus ſum domi meæ, [8] adhibito Quinto fratre meo, & Cæcina, & Caluiſio ſtudioſiſſimis tui, cùm Dardanus libertus tuus intereſſet. omnibus probari videbatur oratio mea: ſed tu optimè iudicabis. Vale.

3 Supra ep. 9.

4 Non fuerunt oppreſſa à III. viris reip.

5 Diſſuaſio ab exemplis.

6 Si manebis in prouincia, & ad comitia prætoria non venies.

7 Teſtificandi amoris cauſſa. ep. 4 lib. 2. & 3. lib 10.

8 Epi. 7. lib. 11.

ARGVMENTVM

Scripſerat Furnius, ad comitia prætoria ſe venturum: Cicero diſſuadet, comitiaq; dilata ſignificat.

M. CICERO C. FVRNIO S. D. 26

LECTIS tuis litteris, quibus declarabas aut omittendos Narbonenſeis aut cum periculo dimicandum, illud magis timui: quod vitatum non moleſte

fero. Quod de Planci & Bruti concordia ſcribis, in eo vel maximam ſpem pono victoriæ. De [1] Gallorum ſtudio nos aliquando cognoſcemus, vt ſcribis, cuius id opera maxime excitatum ſit: ſed iam mihi crede, [2] cognouimus. Itaque iucundiſſimis tuis litteris ſtomachatus ſum in extremis. ſcribis enim, ſi in Sextilem comitia, cito te: ſin iam confecta, citius, ne diutius cum periculo fatuus ſis. O mi Furni, quam tu cauſſam tuam non noſti, qui alienas tam [3] facile diſcas! Tu nunc candidatum te putas, & id cogitas, vt aut ad comitia curras: aut ſi iam confecta, domi tuæ ſis: ſcilicet ne cum maximo periculo, vt ſcribis, ſtultiſſimus ſis. Non arbitror te ita ſentire. omneis enim tuos ad laudem impetus noui. Quod ſi, vt ſcribis, ita ſentis: non magis te, quam de te [4] iudicium reprehendo meum. Te adipiſcendi magiſtratus leuiſſimi & diuulgatiſſimi, ſi ita adipiſcare, vt plerique, præpropera feſtinatio abducet à tantis laudibus, quibus te omnes in cælum iure & vere ferunt? Scilicet id [5] agitur, vtrum hac petitione, an proxima prætor fias, non vt ita de rep. mereare [6] omni honore vt digniſſimus iudicere? Vtrum neſcis quàm alte aſcenderis, an pro nihilo id putas? ſi neſcis: tibi ignoſco: [7] nos in culpa ſumus. ſin intelligis: vlla tibi eſt prætura vel officio, quod pauci, vel gloria, quam omnes ſequuntur, dulcior? Hac de re & ego, & Caluiſius, homo magni iudicij, tuique amantiſſimus, te accuſamus quotidie: comitia tamen, quando ex his pendes, quantum facere poſſumus, quod multis de cauſſis reip. arbitramur conducere, in Ian. menſem [8] protrudimus. Vince igitur, & vale.

1 Tranſalpinorum.

2 Tua videlicet opera excitatum

3 Cauſſarũ enim patronus ſolebat eſſe.

4 qui te putem alter ſentire, quam ſcribis.

5 Id laborandum tibi, & amicis tuis.

6 Non prætura tantum.

7 Qui te decedere è prouincia cupientem accuſamus.

8 Epi. 12. lib. 2. ad Qu. fr.

ARGVMENTVM.

Lepidum quaſi molli brachio obiurgat, quia ſummis honoribus à ſenatu ornatus gratiarum agendarum officium neglexerat. tũ pacem

Inter Antonium & bonos ciues conciliare cupientem hortatur, vt se interponat.

M. T. CICERO M. LEPIDO S. D. 27

QVOD mihi pro mea summa erga te beneuolentia magnæ curæ est, vt quàm amplissima dignitate sis, molestè tuli te senatui gratias non egisse, cùm esses ab eo ordine [1] ornatus summis honoribus. Pacis inter ciueis conciliandæ te cupidum esse lætor. pacē eam si à seruitute seiungis, consules & reip. & dignitati tuæ. sin ista pax perditum hominem in [2] possessionem impotentissimi dominatus restitutura est: hoc animo scito esse omneis sanos, vt mortem seruituti anteponant. Itaque sapientius meo quidem iudicio facies, si te in istam [3] pacificationem non interpones, quæ neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex alijs, aut certior fies litteris. Tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.

1 In S. C. infra epi. 33. h. l. & 18. lib. 11. & Phil. 1. & 5.

2 E qua deiectus erat prælio Mutinensi.

3 Hanc pacem valde improbat, etiam in Philippicis.

ARGVMENTVM.

Dolet se non fuisse participem coniurationis in Cæsarem: quia superstes Antonius perniciem reip. moliatur: deinde suum libertatis recuperandæ studium declarat.

CICERO TREBONIO S. D. 28

QVAM vellem ad illas pulcherrimas epulas me Idib. Martijs inuitasses! [1] reliquiarum nihil haberemus. At nunc cum his tantum negotij est, vt vestrum illud diuinum in remp. beneficium nonnullam habeat querelam. Quod vero a te viro optimo [2] seductus est, tuoque beneficio ad huc viuit hæc pestis: interdum, quod mihi vix fas est, tibi subirascor. mihi enim negotij plus reliquisti vni, quam præter me omnibus. Vt enim primum post Antonij fœdissi-

1 Antonius seruatus non esset. vid. infra epi. 12.

2 Dio. li 44. & Phil. 13.

fœdissimum [3] discessum senatus haberi liberè potuit, ad illum animum meum reuerti pristinum, quem tu cum] ciue acerrimo * patre tuo in ore & amore semper habuisti. nam cum senatum a. d. XIII. kalend. Iannuarias tribuni pleb. [4] vocauissent, déque alia re referrent, totam remp. sum complexus, egíque acerrime: senatumque iam languentem & defessum, ad pristinam virtutem, consuetudinémque reuocaui, magis animi quam ingenij viribus. Hic dies, meáque contentio àtque actio spem primùm populo Ro. attulit libertatis recuperandæ. Nec verò ipse postea tempus vllum intermisi de rep. non cogitandi solum, sed etiam agendi. quod nisi res vrbanas, actaque omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem: quanquam eram maximis [5] occupationibus impeditus. Sed illa cognosces ex alijs: à me pauca, & ea summatim. Habemus fortem senatum, consulareis partim timidos partim malè senienteis. Magnum damnum factum est in [6] Seruio. L. Cæsar optimè sentit: sed quod auunculus est, non acerrimas dicit sententias. Consules egregij, præclarus D. Brutus, egregius puer Cæsar: de quo spero equidem reliqua, hoc vero certum habeto, nisi ille veteranos celeriter [7] conscripsisset, legionesque duæ de exercitu Antonij ad eius se auctoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil [8] Antonium sceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc tibi etsi audita esse arbitrabar volui tamen notiora esse. plura scribam, si plus otij habuero. Vale.

3 Cum Brundisiũ profectus est, vt legiones Macedonicas ad vrbem secum duceret. epi. 25. lib. 12. Phil. 3. & Dio. lib. 45. Phil. 13.

4 Vocandi senatus tribuni pl. ius habebant. Gel. li. 14 ca. 7.

5 Nunquam per Antonium quietus fuit epi. 1.

6 Perierat Ser. Sulpitius vide Philip. 9. epist. 7. lib. 11.

7 Priuato consilio suo sumptu. Phil. 3.

8 Brundisio redeuntem ep. 25. l. 12. & Phil. 3.

ARGVMENTVM.

Scribit de suo studio erga salutem Ampij exsulantis: bonamque spem habere iubet.

CICERO AMPIO S. 29

Feriris est, ad quem scribit epi. 3 lib 1. & ep.13. lib.6.

1 Epi 3. lib.4.

2 Sic locutus epi. 9. lib.1.

DE meo ſtudio erga ſalutem & incolumitatem tuam credo te cognoſcere ex litteris tuorum:quibus me cumulatiſſime ſatisfeciſſe certo ſcio. Nec ijs [1] concedo, quanquam ſunt ſingulari in te beneuolentia, vt te ſaluum malint, quàm ego. Illi mihi neceſſe eſt concedant, vt tibi plus, quam ipſi. hoc tempore prodeſſe poſſim. quod quidē nec deſtiti facere, nec deſiſtam, & iam in maxima re feci, & [2] fundamenta iēci ſalutis tuæ. Tu fac bono animo, magnoq; ſis, méque tibi nulla in re defuturum eſſe confidas. Prid. Non. Quinctileis. Vale.

ARGVMENTVM.

Prælium, victoriaq; de Antonio relata nuntiatur.

SER. GALBA M. CICERONI S. 30

De hoc Galba in Philip. 13.

1 Qui diſceſſerat à Lepido, ipſo tamen haud inuito. vide infra ep. 34. & Dionē lib.46. qui hanc etiam pugnam narrat

2 De legione Martia, Phil. 14.

3 Philip. 14.

DECIMOSEPTIMO kal. Maij, quo die Panſa in Caſtris Hirtij erat futurus, cum quo ego eram (nam ei obuiam proceſſeram millia paſſuum centum, quo maturius veniret) Antonius legiones eduxit duas, ſecundam & triceſimam quintam: & cohorteis priſtorias duas, vnam ſuam, alteram [1] Silani, & euocatorum partem. Ita obuiam venit nobis, quod nos quatuor legiones tironum habere ſolum arbitrabatur. Sed noctu, quo tutius venire in caſtra poſſemus, legionem [2] Martiā, cui ego præeſſe ſolebam, & duas cohorteis prætorias miſerat Hirtius nobis. Cum equites Antonij apparuiſſent, [3] contineri neque legio Martia neque cohortes prætoriæ potuerunt: quas ſequi cœpimus coacti, quoniam eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum ſuas copias continebat: neque ſcire volebat ſe legiones habere: tantum equitatum & leuem armaturam oſtendebat. Poſteaquam vidit ſe inuito legionem ire Panſa, ſequi ſe duas legiones iuſſit tironum. Poſteaquam anguſtias

gustias paludis, & siluarum, transiuimus, acies est instructa à nobis duodecim cohortium. Nondum venerant legiones duę, cùm repentè Antonius in aciem suas copias de vico produxit, & sine mora concurrit. Primò ita pugnatum est, vt acrius non posset ex vtraque parte pugnari. sed dexterius cornu, in quo ego eram cum [4] Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primò fugauerat legionē tricesimam quintam Antonij, vt amplius passus quinquagentos vltra aciem, quo loco steterat, processerit. Itaque cùm equites nostrum cornu circuire vellent, recipere me cœpi, & leuem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne auersos nostros aggrederentur. Interim video me esse inter Antonianos, Antoniumque post me esse aliquanto. repentè [5] equum immisi ad eam legionem tironum, quæ veniebat ex castris, scuto reiecto. Antoniani me insequi: nostri pila conijcere velle. Ita nescio quo fato sum seruatus, quòd citò sum à nostris cognitus. In ipsa Æmilia, vbi cohors Cæsaris [6] prætoria erat, diu pugnatum est. cornu sinisterius, quod erat infirmius, vbi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedem referre cœperunt, quòd ab equitatu circumibantur, quo vel plurimùm valet Antonius. Cùm omnes se recepissent nostri ordines, recipere me nouissimus cœpi ad castra. Antonius tanquam victor castra putauit se posse capere. quò cum venit, complureis ibi amisit, nec egit quicquam. Audita re, Hirtius cùm [7] cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasq; omneis eius deleuit, fugauitq; eodem loco, vbi erat pugnatum ad Forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra [8] redijt, vnde Pansa exierat, vbi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erant oppugnatæ. Sic partem maiorem suarum

4 *Qua relicto Antonio, Cæsari Octauiano se adiunxerat. Phil. 3. & 5. & Velleius lib. 2.*

5 *Equum admittere. dixit. lib. 2. de Fin. incitare. lib. 3. de natu. Deorum.*

6 *Prætoria cohortes fortissimorum virorum.*

7 *Duabus legionibus. oratione XIII. in Antonium.*

8 *Exercitu incolumi. Phil. 4.*

copiarum Antonius amisit veteranarum: nec id tamen sine aliqua iactura cohortium prætoriarum nostrarum, & legionis Martiæ fieri potuit. [2] Aquilæ duæ, signa sexaginta sunt relata Antonij. Res bene gesta est a.d.xii. kalendas Maij, ex castris. Vale.

Legionum signa: nam cohortiū diuersa. quæ sexaginta hostibus erepta.

ARGVMENTVM.

Excusat se, quòd studium suum erga remp. literis nondum declarauerit: seq. libertatis recuperandæ cupidum ostendit.

C. ASINIVS POLLIO M. T. CICERONI S. D. 31.

MINIME mirum debet tibi videri, nihil me scripsisse de repub. posteaquàm itum est ad arma. Nam saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios, etsi nunc frequentioribus latrocinijs infestior factus est, tamen nequaquam tanta in mora est, quanta qui locis omnibus dispositi ab vtraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. Itaque nisi naue perlatæ literæ essent, omnino nescirem quid istic fieret. Nunc verò nactus occasionem, posteaquàm nauigari cœptum est, cupidissimè, & quàm creberrimè potero, scribam ad te. Ne mouear eius sermonibus, quem tametsi nemo est, qui videre velit, tamen nequaquam proinde ac dignus est, oderunt homines: periculum non est, adeò est, enim [1] inuisus mihi, vt nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. Natura autem mea, & studia trahunt me ad pacis & libertatis cupiditatem. Itaque illud initium ciuilis belli sæpe defleui. Cùm verò non liceret mihi nullius partis esse, quia vtrobique magnos inimicos habebam: ea castra fugi, in quibus planè tutum me ab insidijs inimici sciebam non futurum. compulsus eò, quò [2] minimè volebam: ne in extremis essem, planè pericula non dubitanter adij.

Hispaniam posteriorem adminitrabat, à Cæsare cōmissam: in qua Lusitania continebatur: citerior Lepido attributa erat. infrà ep. 33.

[1] M. Antonius nūc inuisus, quia reip. hostis, antea verò amicus. infrà epist. 33.

[2] Quia Cæsar pro sua potentia, Pompeius pro rep. putabatur contendere.

Cæ-

Cæsarem verò, quòd me, in tanta fortuna, modo cognitum vetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate & fide. quæ mea sententia gerere mihi licuit, ita gessi, vt optimus quisque maximè probarit: quod iussus sum eo tempore, id ita feci, vt appareret, inuito imperatum esse. Cuius facti iniustissima [3] inuidia erudire me potuit, quàm iucunda libertas, & quàm misera sub dominatione vita esset. ita, si id agitur, vt rursus in potestate omnia vnius sint: quicunque is est, ei me [4] profiteor inimicum: nec periculum est vllum, quod pro libertate aut defugiam, aut deprecer. Sed consules neque S. C. neque literis suis præceperant mihi quid facerem. vnas enim post Id. Mart. demum à [5] Pansa literas accepi, in quibus hortatur me, vt senatui scribam, me & exercitũ in potestate eius futurum. quod cùm Lepidus concionaretur, atque omnibus scriberet, se consentire cum Antonio, maximè contrarium fuit. nam quibus commeatibus inuito illo per illius prouinciã legiones ducerem? aut si cetera transissem, num etiam Alpeis poteram transuolare, quæ præsidio illius tenentur? adde huc, quod præferri literæ nulla condicione potuerunt. sexcentis enim locis excutiuntur: deinde etiam [6] retinentur à Lepido tabellarij. Illud me Cordubæ pro concione dixisse nemo vocabit in dubium, prouinciam me nulli, nisi qui à senatu missus venisset, traditurum. nam de legione tricesima tradenda quantas habuerim [7] contentiones, quid ego scribam? qua tradita, quanto pro rep. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? hac enim legione noli acrius, aut pugnacius quicquam putare esse. Quare me eum existima esse, qui primùm pacis cupidissimus sim (omneis enim ciueis planè studeo esse saluos) deinde qui & me & remp. vindicare in libertatem paratus sim. Quòd [8] familiarem meum in

3 Odium aduersus me iniuste concitatum.

4 Mox tamen Asini te cũ Antonio coniunxisti. Velleius li. 2.

5 Consule.

6 Infrà, epi. 33.

7 Vrsit enim eum & Lepidus & Antonius. epi. sequenti.

8 Epist. sequenti.

9 Epist. 15. lib. 12. & 14. lib. 4. & in proœmio lib. de cl. orat.

tuorum numero habes. 9 opinione tua mihi gratius est, inuideo illi tamen, quòd ambulat & iocatur tecum. queres, quanti estimem si vnquam licuerit viuere in otio, experieris. nullum enim vestigium abs te discessurus sum. Illud vehementer miror, non scripsisse te mihi, manendo in prouinciane, an ducendo exercitum in Italiam, reipub. magis satisfacere possim. Ego quidem, etsi mihi tutius, ac minus laboriosum est manere: tamen quia video tali tempore multo magis legionibus opus esse, quam prouincijs, quæ præsertim recuperari nullo negotio possunt, constitui 10 vt nunc est cum exercitu proficisci. deinde ex litteris, quas Pansæ misi, cognosces omnia. nam earum tibi exemplar misi XVII. kalend. Apri. Corduba.

10 Vt nunc quidem in animo habeo casus autem sæpe cogit mutare consilium.

ARGVMENTVM.

Enumerat, quæ Balbus, quæstor suus, flagitiosè commisit, quæque ipse fecerit ad exercitum in reip. potestate continendum.

C. ASINIVS POLLIO CICERONI S. 32.

Statim à Balbi flagitiis incipit, quod est indicium summæ iracundiæ.

BALBVS quæstor magna numerata pecunia magno pondere auri, maiore argenti coacto de publicis exactionibus, ne stipendio quidem militibus reddito duxit se à Gadibus & triduum tempestate retentus ad Calpen. kal. Iunius traiecit sese in regnũ Bogudis, planè benè 1 peculiatus. His rumoribus vtrùm Gadeis referatur, an Romam (ad singulos enim nuntios turpissimè consilia mutat) nondum scio. sed preter furta & rapinas, & virgis cæsos socios, hæc quoque fecit, vt ipse gloriari solet, eadem quæ C. Cæsar, ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum histrionem summo ludorum die annulo aureo 2 donatum, in quatuordecim sessum deduxit, tot enim fecerat ordines equestris loci: quatuoruiratum sibi

1 Bene nummatus, dixit oratione in Rullum.

2 Sicuti Laberiũ mimum donauerat Cæsar Suetonius & Macrobius

sibi prorogauit: comitia biennij biduo habuit: hoc est, renuntiauit quos ei visum est: exules reduxit: non horum temporum, sed illorum, quibus à seditiosis senatus trucidatus aut expulsus est Sex. Varro pro cos. Illa verò iam ne Cæsaris quidem exemplo, quòd ludis prætextam de suo [3] itinere ad L. Lentulum pro cos. sollicitandum posuit: & quidem, cùm ageretur, fleuit memoria rerum gestarum commotus. [4] Gladiatoribus autem, Fadium quendam militem Pompeianum, quia, cùm depressus in ludum bis gratis depugnasset, auctorari sese nolebat, & ad populum confugerat: primùm Gallos equites immisit in populum (coniecti enim sunt lapides in eum, cùm arriperetur Fabius) deinde abstractum defodit in ludo, & viuum combussit: cùm quidem pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum reiectis inambularet, & illi misero quiritanti, [5] CIVIS ROMANVS SVM: responderet, Abi nunc, populi fidem implora. Bestijs verò etiam ciueis Ro. in his circulatorem quendam auctionum, notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, obiecit. Cùm huiusmodi portento res mihi fuit. Sed de illo plura coràm. Nunc, [6] quod restat, quid me velitis facere, constituite. Tres legiones firmas habeo: quarum vnam, vicesimam octauam, cùm ad se initio belli arcessisset Antonius hac pollicitatione, quo die in castra venisset, denarios se [7] quinquagenos singulis militibus daturum: in victoria verò eadem præmia, quæ suis legionibus: (quorum quis vllum finem, aut modum futurum putauit?) incitatissimam retinui, ægrè mehercule: nec retinuissem, si non loco habuissem, vtpote cùm [8] singulæ quædam cohortes seditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non destitit literis, atque infinitis pollicitationibus incitare. Nec verò minus Lepidus vrsit me & suis & An-

3 Vide ad Att. ep. 9. & 11. lib. 8

4 Cùm Gladiatores pugnarent Phil. 1.

5 Qua vox auxilio sæpe fuit in Verrem.

6 Quod pluris est, quã de Balbo agere.

7 Sexaginta scutatos, vt hodie appellant.

8 Seiuncta ab alijs.

9 Supra, ep. 31.

tonij literis, vt legionem [9] trigesimam mitterem sibi. Itaque, quem exercitum neque vendere vllis prœmijs volui, neque eorum periculorum quæ victoribus illis portendebantur, metu, diminuere: debetis existimare retentum, & conseruatum reip. esse, atque ita credere, quodcunque imperassetis, facturum fuisse, si [10] quod iussistis, feci. Nam & prouinciam in otio, & exercitum in mea potestate tenui: finibus meæ prouinciæ nusquam excessi: militem non modò legionarium, sed ne auxiliariũ quidem vllum quoquam misi: & siquos equites decedenteis nactus sum, supplicio affeci. quarum rerum fructum satis magnũ repub. salua tulisse me putabo. Sed respub. si me satis nouisset, & maior pars senatus, maiores ex me fructus tulisset. Epistolam, quã Balbo, cùm etiamnum in prouincia esset, scripsi, legendam tibi misi: etiam prætextam, si voles legere. Gallum Cornelium familiarem meum poscito v I. Idus Iunias. [11] Corduba. Vale.

10 Ex eo, quod feci, qua facturus fuerim, existimate.

11 Bethica Hispania vrbs, vtriusque Senecæ & Lucani patria. Martialis. li. 1.

ARGVMENTVM.

Deplorat calamitatem reip. qua Mutinensi prælio & consules, & robur subolemq. militum amiserat.

C. ASINIVS POLLIO M. T. CICERONI S. D. 33.

QVO tardius certior fierem de prælijs apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios nouem dies [1] retinuit: tametsi tantam calamitatem reip. quam tardissimè audire optandum est: sed illis, qui [2] prodesse nihil possunt, neque mederi. Atque vtinam eodem S.C. quo Plancum & Lepidum in Italiam arcessistis, me quoque iussissetis venire: profecto non accepisset resp. hoc vulnus. quo si qui lætantur in præsenti, quia videntur & duces, & veterani Cæsaris partium interijsse: tamen postmodum

1 Suprà, epi. 31.

2 Nam ego prodesse aliquid possum: ideoq. citius audire voluissem.

necesse

necesse est doleant, cùm vastitatem Italiæ respexerint. nā & robur [3] & suboles militum interijt, siquidē quæ nuntiantur, vlla ex parte vera sunt. Neque ego non videbam, quanto vsui reipub. essem futurus, si ad Lepidum venissem. omnem enim cunctationem eius discussissem, præsertim adiutore Planco. Sed scribenti ad me eiusmodi literas, quas leges, & concionibus, videlicet quas Narbone habuisse dicitur, simileis, palparer necesse erat, si vellem commeatum per prouinciam eius iter faciens habere. Præterea verebar, ne, si antè quàm ego incœpta perficerem, prælium confectum esset, pium meum consilium [4] raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam, quæ mihi cum Antonio, non maior tamen quàm Planco fuit. Itaque à Gadibus mensi Aprili binos tabellarios in duas naueis imposui: & tibi, & consulibus, & Octauiano scripsi, vt me faceretis certiorem, quonam modò plurimùm possem prodesse reipub. Sed, vt rationem in eo, quo die prælium Pansa commisit, eodem à Gadibus naues profectæ sunt. nulla enim post hiemem fuit ante eam diem nauigatio. & hercule longè remotus ab omni suspicione futuri ciuilis tumultus, penitus in [5] Lusitania legiones in hibernis collocaram. Ita porrò festinauit [6] vterque confligere, tanquam nihil peius timerent, quàm ne sine maximo reipub. detrimēto bellum componeretur. Sed si properandum fuit, nihil non summi ducis [7] consilio gessisse Hirtium video. nam hæc mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, & nuntiantur: Pansæ exercitum concisum esse, Pansam ex vulneribus [8] mortuum: eodem prælio Martiam legionem interijsse, & L. Fabatum, & C. Pæduceum, & D. Carsulenum: Hirtiano autem prælio & [9] quartam legionem, & omneis peræque Antonij cæsas: item Hirtij quartam, cùm castra quoque Antonij

3 Periere, qui [...] ipsi fortes erā[nt] & fortes fili[os] præsidio reip. al[ios] quanto futuros [...] poterant gignere.

4 Dicerent me in Italiam venisse, nō vt reip. sed vt Antoni[o] opē ferrem.

5 Supra, bis, ep. 31.

6 Antonius & Pansa.

7 Epist. 5. lib. 1[...]

8 Mortuus est Bononiæ, vt scribit Appianus.

9 Mendum nam de hac post, pu[...]to. II legendum quam cum Antonio fuisse, ex Phil. 5. conijci[...]

cepisset, à quinta legione [10] concisam esse: ibi Hirtium quoque perijsse, & Pontium Aquilam: dici etiam, Octauianum cecidisse: quæ si, quod dij prohibeant, vera sunt, non medlocriter doleo: Antonium turpiter Mutinæ obsessionem reliquisse, sed habere [11] equitatum ac legiones sub signis armatas treis, & P. Vagioni vnam. inermeis bene multos: [12] Ventidiũ quoque se cum legione septima, octaua, nona coniũxisse. si nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema, & non modò nationes, sed etiam [13] seruitia concitaturum: Parmam direptam: L. Antonium Alpeis occupasse. Quæ si vera sunt, nemini nostrûm cessandum est, neque exspectandum quid decernat senatus. res enim cogit huic tanto incendio succurrere omneis, qui aut imperium, aut [14] nomen denique populi Rom. saluum esse volunt. Brutum enim decem & septem cohorteis, & duas non frequenteis tironum legiones, quas conscripserat Antonius, habere audio. Neque tamen dubito, quin omnes, qui supersint de Hirtij exercitu, confluant ad eum. Nam in delectu non multùm spei puto esse: præsertim cùm nihil sit periculosius, quàm spatium confirmandi sese Antonio dari. Anni autem tempus libertatem majorem mihi dat, propterea quia frumẽta aut in agris, aut in villis sunt. Itaque proximis literis consilium meum expedietur. nam neque deesse, neque superesse reip. volo. Maximè tamen doleo, adeò & longo & infesto itinere ad me veniri, vt die quadragesimo pòst, aut vltrà etiam, quàm facta sunt, omnia nuntiẽtur. Vale.

10 Falsum. Phil. 14.

11 Unum ex perlussoribus Cæsaris.

12 Epist. 15. lib. 10 & 10. lib. 11.

13 Epist. sequenti, & supra ep. 17 & 18. lib. 11. ep. 10. & 13.

14 Epist. 10. li. 11

ARGVMENTVM.

Antonij recepti causam confert in milites suos, dessentionem ciuium iniquè ferentes.

M. LE-

M. LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. SEN. POP. PL. Q. R.

SI vos, liberique vestri valetis, bene est: ego quoque valeo. Deos, hominesque testor P. C. qua mente, & quo animo semper in rep. fuerim, & quã nihil antiquius cõmuni salute ac libertate iudicarim. quod vobis breui probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. Nam exercitus cunctus consuetudinem suam in ciuibus conseruandis, communique pace seditione facta, retinuit: meque tantæ multitudinis ciuium Ro. salutis, atque incolumitatis causam suscipere, vt verè dicã, [1] coegit. In qua re ego vos P. C. oro atque obsecro, vt priuatis offensionibus omissis, summæ rei consulatis, neuè misericordiam nostram, exercitusque nostri in ciuili dissensione sceleris loco ponatis. Quod si salutis omnium ac dignitatis rationem habueritis, melius & vobis, & reip. consuletis. Data IIII. kalend. Iunias à Ponte Argenteo. Valete.

[1] Hoc & Dio. & Vellius, & prodiderunt. hostis tamen Lepidus iudicatus est.

ARGVMENTVM.

Narrat, in Antonij aduentu quid egerit: & agit gratias Ciceroni, quod iniquis de se rumoribus non crediderit.

M. LEPIDVS IMP. ITERVM PONT. MAX. M. T. CICERONI S. P. D. 34

SV. B. E. E. Q. V. Cùm audissem, Antonium cum suis copijs, præmisso L. Antonio cum parte equitatus, in prouinciã meam venire, cum exercitu meo à confluente Rhodano castra moui, ac contra eos venire institui. Itaque continuis itineribus ad Forum Vocontium veni, & vltra castra ad flumen Argenteum contra Antonios feci. P. [1] Ventidius suas legiones treis coniunxit cum eo, & vltra me castra posuit. Habebat antea legionem secũdã, & ex reliquis legioni-

De Lepido sic Velleius. l. 2. Lepidus Põt. Max. in locum Cæsaris furto creatus, decreta sibi Hispania, adhuc in Gallia morabatur. & Phil. 13

[1] Supra ep. 17. 33. & ep. 10. lib. 11.

bus magnam multitudinem, sed inermorum. Equitatum habet magnum. nam omnis ex prælio integer discessit, ita vt sint amplius [2] equitum XXCIC. Itaque ad me complures milites & equites ab eo transierunt: & in dies singulos eius copiæ minuuntur. Silanus & Culleo ab eo discesserunt, Nos etsi grauiter ab his læsi eramus, quod [3] contra nostram voluntatem ad Antonium ierant: tamen nostræ humanitatis & necessitudinis caussa, eorum salutis rationem habuimus. Nec tamen eorum opera vtimur, neque in castris habemus, neque vlli negotio præfecimus. Quòd ad bellum hoc attinet, nec senatu, nec reip. deerimus. que postea egerimus, faciam te certiorem. Etsi omni tempore summa studia, officiaq; mutua inter nos certatim constiterunt pro nostra inter nos familiaritate, & [4] proinde diligenter ab vtroque conseruata sunt: tamen non dubito in tanto, & tam repentino motu reip. quin nonnulla de me falsis rumoribus à meis obtrectatoribus me indigna ad te delata sint, quæ tuum animum magnopere mouerét pro tuo amore in remp. Ea te modestè accepisse, neque temere credendum iudicasse, à meis procuratoribus certior sum factus: quæ mihi, vt debent, gratissima sunt. Memini autem & illa superiora, quæ abs tua voluntate profecta sunt ad meam dignitatem augendam & ornandam: quæ perpetuò fixa animo meo manebunt. Abs te mi Cicero, magnoperè peto, si meam vitam, studium, diligentiam superioribus temporibus in rep. administranda, quæ Lepido digna sunt, perspecta habes vt paria, aut eo ampliora reliquo tempore expectes. & proinde tua auctoritate me tuendum existimes quo tibi plura tuo merito debeo. Vale. D. XI. kalend. Iunias ex castris, ex Ponte [5] Argenteo.

M. TVLLI I

Marginal notes:

2 Ep. 38.

3 Immo ex ipsius voluntate vide Dionem lib. 46.

Ep. 4. & 5. li. 3.
4 Proinde pro perinde, vt etiam apud Terentium & in his epist. sæpe.

Philip. 5.

5 Argenteũ amnem Plinius nominat in Gallia Narbonensi.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER XI. AD BRVTVM, ET CETEROS.

ARGVMENTVM.

D Brutus M.Bruto, & C.Caßio, quibuscum Cæsarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum exponit, postulatamque à se liberam legationem significat.

D. BRVTVS M. BRVTO ET C. CASSIO S. D. 1

VO in statu simus, cognoscite. Heri vesperi apud me [1] Hirtius fuit: qua mente esset Antonius, demonstrauit, pessima scilicet & infidelissima. nam se neque mihi prouinciam dare posse aiebat, neque arbitrari tuto in vrbe esse quenquam nostrum, adeo esse, militum concitatos animos & plebis. quod vtrunque esse falsum puto vos animaduertere: atque illud esse verum, quod Hirtius demonstrabat, timere eum, ne, si mediocre [2] auxilium dignitatis nostræ habuissemus, nullæ parteis ijs in rep. relinquerentur. Cùm in his angustijs versarer, placitum est mihi, vt postularem legationẽ liberam mihi, reliquisque nostris: vt aliqua caussa proficiscẽdi honesta quæreretur. Hoc se impetraturum pollicitus est: nec tamen impetraturum cõfido: tanta est hominum insolentia & nostri insectatio. at si dederint quod petimus, tamen paulo post futurum puto, vt hostes iudicemur, aut aqua & igni nobis interdicatur. Quid ergo est, inquis, tui consilij? Dandus est locus fortunæ, cedendum ex Italia, migrandum Rhodum aut aliquo terrarum arbitror.

1 Consul cũ Pãsa designatus in annum sequentem.

2 Quod mox habuerunt, administratione prouinciarum a senatu data.

Si melior casus fuerit, reuertemur Romam: si mediocris, in exsilio viuemus: si pessimus, ad nouissima auxilia [3] descendemus. Succurret fortasse hoc loco alicui vestrûm, cur nouissimum tempus expectemus potius, quàm nunc aliquid moliamur. Quia vbi cõsistamus, non habemus, præter Sext.[4] Pompeium, & Bassum Cæcilium: qui mihi videntur hoc nuntio de Cæsare allato firmiores futuri. Satis in tempore ad eos accedemus, vbi, quid valeant scierimus. Pro Cassio, & te, siquid velitis me recipere, recipiam. postulat enim hoc Hirtius vt faciã. Rogo vos quamprimùm mihi rescribatis: nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certiorem sit facturus. Quem in locum conuenire possimus quò me velitis venire, rescribite. Post nouissimum Hirtij sermonem,[5] placitum est mihi postulare, vt liceret nobis esse Romæ publico presidio: quod illos nobis concessuros non puto. magnam enim[6] inuidiam ijs coflaremus, nihil tamen non postulandum putaui, quod æquum esse statuerem, Valete.

3 *Descendere ad extrema ep. 33. lib. 10.*

4 *Pompeium in Hispania, Cæcilium in Syria.*

5 *Ep. 4. lib. 8.*

6 *Vide inuidiam pro odio. indignarentur, inquit boni vindices libertatis egere præsidio.*

ARGVMENTVM.

Petunt ab Antonio vtrum putet ipsos in vrbe, magna veteranorum militum frequentia, tutos fore.

BRVTVS ET CASSIVS PRAET. M. ANTONIO COS. S. D. 2

De tua [1] fide,* beneuolentia in nos nisi persuasum esset nobis, non conscripsissemus hæc tibi, quæ profecto, quando [2] istum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis, magnam veteranorum multitudinem Romam conuenisse iam, & ad [3] kal. Iunias futuram multo maiorem. De te si dubitemus, aut vereamur, simus nostri dissimiles, sed certè cùm ipsi in tua [4] potestate fuerimus, tuóque adducti

1 *Beneuolentia vt velit: fides, vt seruet.*

2 *Minime à nobis alienam. Phil. 1.*

3 *Iunius mensis Dolabellæ fuit.*

4 *Erat enim cõsul Antonius.*

adducti consilio dimiserimus ex municipijs nostros necessarios, neque solum edicto sed etiam literis, id fecerimus: digni sumus, quos habeas tui consilij participes, in ea præsertim re, quæ ad nos pertinet. Quare petimus à te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos: putésne nos tutos fore in tanta frequentia veteranorum, quos etiam ad reponenda [5] ara cogitare audimus: quod velle te probare vix quisquam posse videtur, qui nos saluos & honestos velit. Nos ab initio spectasse otium, nec quicquam aliud à libertate communi quæsisse, exitus declarat. Fallere nemo nos potest, nisi tu: quòd certè abest à virtute tua & fide. Sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. tibi enim vni credidimus, & credituri sumus. Maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri. quibus etsi tua fides explorata est, tamen illud in mentem venit multitudinem veteranorum facilius impelli ab alio quolibet, quam à te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia rogamus. Nam illud valde leue est ac nugatorium, ea re [6] denunciatũ esse veteranis, quod de commodis eorum mense Iunio laturus esses. Quem enim impedimento futurum putas, cùm de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam [7] videri nimium vitæ cupidi, cùm accidere nobis nihil possit sine pernicie & confusione omnium rerum. Vale.

5 Erecta à Mario, euersa à Dolabella, vnde illa Ciceronis gratulatio. ep. 14. li. 9. & Ap. li. 3. de bel. ci.

6 Vt in vrbe frequẽtes adessent.

7 Vt fortasse tibi videmur, quia consulimus te de salute nostra.

ARGVMENTVM.

Expostulatio ad contumeliosas & minaces Antonij litteras.

BRVTVS ET CASSIVS PRAET. ANTONIO COS. S. D. 3

LITTERAS tuas legimus simillimas edicti tui, contumeliosas, minaceis, minime dignas, quæ à te nobis mitterentur. Nos, Antoni, te nulla lacessiuimus iniuria, neque miraturum credidimus, si

[1] prætores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus à consule. Quod si indignaris, ausos esse id facere, concede nobis, vt doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecunijs imperatis, exercitibus sollicitatis, & nuntijs trans mare missis, quod te quæstum esse negas: nos tibi quidem credimus, optimo animo te fecisse: sed tamen neque agnoscimus quicquam eorum: & te miramur, [2] cùm hæc reticueris non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæsaris obijceres. Illud vero quemadmodũ ferendũ sit: tute cogita: non licere prætoribus concordiæ ac libertatis caussa [3] per edictum, de suo iure [4] decedere, quin consul arma minetur. Quorum fiducia nihil est quòd nos terreas. Neque enim decet, aut conuenit [5] nobis periculo submittere animum nostrum: neque est Antonio postulandum, vt ijs imperet, quorum opera liber est. Nos si alia hortarentur, vt bellum ciuile suscitare vellemus, literæ tuæ nihil proficerent. NVLLA enim minantis auctoritas apud liberos est. Sed pulchrè intelligis, non posse nos [6] quoquam impelli: & fortassis ea re minaciter agis, vt iudicium nostrum metus videatur. Nos in hac sententia sumus, vt te cupiamus etiã in libera rep. magnum atque [7] honestum esse: vocemus te ad nullas inimicitias, sed tamen pluris nostram libertatem, quam tuam amicitiam æstimemus. Tu etiam atque etiam vide quid suscipias, quid sustinere possis: neque, quandiu vixerit Cæsar, sed quam non diu [8] regnarit, fac cogites. Deos quæsumus, consilia tua reip. salutaria sint ac tibi: sin minus, vt salua atque honesta reip. tibi quam minimum noceant optamus. Pridie Non Sextileis.

1 Prætores erant Brutus & Cassius, cum Cæsarem occiderunt.

2 i. cùm de his questus non sis.

3 Phil. 1.

4 Vrbe exire.

5 Qui tyrannum occidimus patriæ liberandæ caussa.

6 Ad vllam nouitatem: otium enim ab initio spectauimus. supra ep. 2.

7 Honestum, pro, honoratum, sic l. 2 Cæsarem honestum esse cupio.

8 Regnauit per quinque menses post deuictos in Hispania Pompeij liberos. Velleius lib. 1.

ARGVMENTVM

Res à se gestas exponit: pro quibus rogat Ciceronem, vt sibi sua sententia

sententia supplicationes decernat.

D. BRVTVS IMP. COS. DESIGNATVS M. CICERONI. S. D. 4

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, vt dignitatem meam tuerere: sed profecto est ita, vt mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad Inalpinos cum exercitu, non tam nomen imperatorium captans, quam cupiens militibus satisfacere, firmosque eos ad tuendas nostras res efficere: quod mihi videor consecutus. nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella [1] cepi: multa vastaui. non sine caussa ad senatum litteras misi. Adiuua nos tua senteñtia. quod cum facies, ex magna parte communi commodo inseruieris. Vale.

1 Ex quibus triumphasset, vt in Philip.

ARGVMENTVM.

Excusat se, quod Bruti litteris non responderit: hortatur ad libertatem recuperandam: sua studia officiaq; pollicetur.

M. T. CICERO D. BRVTO. IMP. COS. DESIGN. S. 5

LVPVS [1] familiaris noster cùm ad te venisset, cúmque Romæ quosdam dies commararetur: ego eram in ijs locis, quibus maxime me tuto esse arbitrabar. eo factum est, vt ad te Lupus sine meis litteris rediret, cum tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam autem veni a. d. v. Id. Decembreis, nec habui quicquam antiquius, quam vt [2] Pansam statim conuenirem: ex quo ea de te cognoui, quæ maximè optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si [3] ne illa quidem in re, quæ à te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti: illud tamen tibi breuiter significandum videtur, populum Rom. omnia à te exspectare, atque in te aliquando recuperanndæ libertatis omnem spem ponere. Tu

1 Rutiliorum cognomen.

2 Consulem designatum.

3 In Cæsare occidendo.

si dies, noctésque memineris quod te facere certo scio (quantam rem gesseris non obliuiscêre profectò quantæ tibi etiam nunc gerendæ sint. si enim [4] iste prouinciam nactus erit, cui quidem ego semper amicus fui, ante quam illum intellexi non modo aperte, sed etiam libenter cum rep. bellum gerere: spem reliquam nullam video salutis. Quamobrem te obsecro ijsdem precibus, quibus senatus, populúsque Ro. vt in perpetuũ remp. dominatu regio [5] liberes: vt principijs consentiant exitus. tuum est hoc munus, tuæ partes. à te hoc ciuitas, vel omnes potius gentes non exspectant solùm, sed etiam postulant. Quanquã, cum hortatione non egeas, vt supra scripsi, non vtar ea pluribus verbis: faciam illud, quod meum est, vt tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, in ijs, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. Quamobrem velim tibi ita persuadeas, me tum reip. caussa, quæ mihi vita mea carior est: tum quod tibi ipsi faueam, tuamque dignitatem amplificari velim, tuis [6] optimis consilijs, amplitudini, gloriæ nullo loco defuturum. Vale.

4 Antonius qui Bruto prouinciã conabatur eripere.

5 Antonio tua prouincia finibus excludendo. in quo sita videtur salus reip.

6 Quæ spectare scio ad cõmunem libertatem.

ARGVMENTVM.

Suam dignitatem Brutus commendauerat. respondet Cicero, sibi eam etiam atque etiam caram fore: idque iam in senatu declaratam.

M. CICERO D. BRVTO IMP. COS. DESIGN. S. 6

LVPVS noster, cum Romam sexto die Mutina venisset, postridie me mane conuenit, [illegible]que mihi mandata diligentissimè exposuit, & litteras reddidit. Quod mihi tuam dignitatem commendas: eodem tempore existimo te mihi meam dignitatem commendare, quam mehercule non habeo tua cariorem. Quare mihi gratissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium

nec

nec studium meum defuturum. Cùm [1] tribuni pl. edixissent, vt senatus adesset a. ad. XIII. kal. Ianuarias. haberentque in animo de præsidio consulum des. referre: quanquam statueram in senatum [2] ante kal. Ianuarias non venire: tamen cum eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, vt de tuis diuinis in remp. meritis sileretur (quod factum esset, nisi ego venissem) aut etiã siquid honorifice de te diceretur, me non adesse. Itaque in senatum veni manè: quod cùm esset animaduersum, frequentissimi senatores conuenerunt. Quæ de te in senatu egerim, quę in [3] concione maxima dixerim, aliorum te literis malo cognoscere. Illud tibi persuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ est per se amplissima, summo semper studio suscepturum & defensurum. Quod quanquam intelligo me cum multis esse facturum, tamen appetam huius rei principatum. Vale

1 Gell. lib. 14. cap. 7.

2 i. Antequam consulatum inissent Hirtius & Pansa.

3 Primum in senatu, deinde ad populum.

ARGVMENTVM.

Hortatur Brutum, ne in salute P. R. conseruanda senatus auctoritatem exspectet, sed voluntatem senatus pro auctoritate habeat.

M. CICERO D. BRVTO IMP. COS. DESIGN. S. 7

CVM adhibuissent domi meæ Lupus me, & [1] Libonem & Seruium consobrinum tuum: quæ mea fuerit sententia, cognoscere te ex Cn. Seio arbitror, qui nostro sermoni interfuit. reliqua quanquam statim Seium Græceius est subsecutus, tamen ex Græceio poteris cognoscere. Caput autem est hoc, quod te diligentissimè [2] percipere, & meminisse velim, vt ne in libertate & salute populi Ro. conseruanda auctoritatem senatus exspectes nondum liberi, ne & tuum factum condemnes (nullo enim publico consilio rép. liberasti: quo est etiam res illa maior & clarior) &

1 Scribonia gentis.

2 Superlata percipere primum, deinde meminisse.

adolescentem, vel [3] puerum potius, Cæsarem iudices temerè fecisse, qui tantam causam publicam priuato consilio susceperit: denique homines rusticos, sed fortissimos viros, ciueisq; optimos, dementeis fuisse iudices, primùm milites veteranos commilitones tuos, deinde legionem [4] Martiam, legionem quartam, quæ suum consulem hostem iudicauerunt, seque ad saluté reip. defendẽdam [5] contulerunt. Voluntas senatus pro auctoritate haberi debet, cùm auctoritas impeditur metu. Postremò suscepta tibi causa iam bis est, vt non sit integrum: [6] primùm Id. Martijs, deinde proxime, exercitu nouo, & copijs comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus, atque animatus esse debes, non vt nihil facias nisi iussus, sed vt ea geras, quæ ab omnibus summa cum admiratione laudentur. Vale.

3 Annum ætatis agentem XIX. Velleius lib. 2. Tacitus lib. 13. ep. 28. lib. 10.

4 Vide Philip. 3. 11. & 14.

5 Octauiano se tradiderunt, Velleius lib. 2.

6 Cum tyrannũ priuato consilio occidisti.

ARGVMENTVM.

Scribit de legatis ad Antonium de pace missis, queque sit omnium de Bruto expectatio, consensioque ad libertatem recuperandam.

M. T. CICERO D. BRVTO IMP. COS. DESIGN. S. 8

EO tempore [1] Polla tua misit ad me, vt ad te, siquid vellem, darem literarum, cùm, quod scriberem, non habebam. Omnia enim erant suspensa propter exspectationem [2] legatorum: qui quid egissent, nihil dum nuntiabatur. Hæc tamen scribenda existimaui: primùm, senatum, populumq; Roma. de te laborare non solùm salutis suæ causa, sed etiam dignitatis tuæ. admirabilis est enim quædam tui nominis caritas, amorq; in te singularis omnium ciuium. ita enim sperant atque confidunt, vt antea rege, sic hoc tempore [3] regno te rempub. liberaturum. Romæ dilectus habetur, totaq; Italia: si hic dilectus appellandus est, cùm vltrò se offerunt omnes: tantus ardor animos hominum occupauit desiderio liber-

1 Pro, Paulla, vt olla. pro, aulla. Vide ep. 10. lib. 8.

2 Legati ad Antonium fuerant Philippus & Piso. Vide ep. 4. lib. 12. & Phil. 6.

3 Rege enim interfecto, regios nutus intuemur, ait ep. 1. lib. 12.

bertatis, odioq; diutinæ seruitutis. De reliquis rebus à te iam expectare literas debemus, quid ipse agas, quid noster [4] Hirtius, quid Cæsar meus: quos spero breui tempore societate victoriæ tecum copulatos fore. Reliquum est, vt de me id scribam, quod te ex tuorum literis & spero, & malo cognoscere: me neque deesse vlla in re, neq; vnquam defuturum dignitati tuæ. Fac valeas.

4 Nondum Pansa eius collega, ad Mutinam peruenerat.

ARGVMENTVM.

Rogat Ciceronem, prospiciat, ne, vtroque consule ad Mutinam occiso, hostes reip. conualescant: monetque quid agendum.

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI 9

PANSA amisso, quantum detrimenti respub. acceperit, non te præterit. nunc auctoritate, & prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, consulibus sublatis, sperent se conualescere. Ego, ne consistere possit in Italia Antonius, dabo operam. Sequar eum confestim vtrumque me præstaturum spero, ne aut Ventidius [1] elabatur, aut Antonius in Italia moretur. In primis rogo te, ad hominem ventosissimum Lepidum mittas, ne bellum nobis redintegrare possit, Antonio sibi coniuncto. nam de Pollione Asinia puto te perspicere quid sit facturus. Multæ & bonæ, & firmæ sunt legiones Lepidi & Asinij. Neque hæc idcirco tibi scribo, quod te non eadem animaduertere sciam: sed quòd mihi persuasissimũ est, Lepidum rectè facturum nũquam, si fortè vobis id de hoc dubium est. Plancum quoque confirmetis oro: quem spero pulso Antonio reipub. non defuturum. Si se Alpeis Antonius traiecerit, constitui præsidium in Alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem. IIII. kalend. Maij. Ex castris Rhegij.

Hirtium non nominat: quòd in Pansa prudentia maior.

1 Elapsus tamen est cum tribus legionibus, seque cum Antonio coniunxit, ep. 33. & 34. lib. 10. & sequenti huius libri.

ARGVMENTVM.

Quæritur de quorundam maleuolentia: & reip. periculũ exponit.

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI. 10

NON mihi [1] rempub. plus debere arbitror, quàm me tibi. gratiorem me esse in te posse, quàm isti peruersi sint in me, exploratum habes. si tamen hæc temporis videantur dici causa, malim mehercule tuum iudicium, quàm ex altera parte omnium istorum. tu enim à [2] certo sensu & vero iudicas de nobis: quod isti ne faciant, summa maleuolentia & liuore impediuntur. Interpellent me quo minus honoratus sim, dum ne interpellent quo minus respublica à me commodè administrari possit. Quæ quanto sit in periculo, quàm potero, breuissimè exponam. Primùm omnium, quantam perturbationem rerum vrbanarum afferat obitus [3] consulum, quantamque [4] cupiditatem hominibus iniiciat vacuitas, non te fugit. Satis me multa scripsisse quæ literis commendari possint, arbitror: scio enim cui scribam. Reuertor nunc ad Antonium, qui ex fuga, cùm paruulam manum peditum haberet inermium, ergastula soluendo, omneq; genus hominum arripiendo, satis magnum numerum videtur effecisse. Huc accessit manus [5] Ventidij, quæ trans Appénnium itinere facto difficillimo, ad vada pervenit, atque ibi se cum Antonio coniunxit. Est numerus veteranorum & armatorum satis frequens cum Ventidio. consilia Antonij hæc sint necesse est, aut ad Lepidum vt se conferat, si recipitur: aut Apennino, Alpibusque se teneat: & decursionibus per equites, quos habet [6] multos, vastet ea loca, in quæ incurrerit: aut rursus se in Etruriam referat, quòd ea pars Italiæ sine exercitu est. quòd si me Cæsar audisset, atque Apenninum transisset, in tantas angustias Antonium compulissem, vt inopia potius, quàm ferro conficeretur. Sed neque Cæsari imperari potest, nec Cæsar exercitui suo: quod vtrumque pessimum est. Cum hæc talia sint, quo minus-

nus.

1 *Qua tamen mihi maxime debet ob tyrannum à me casum.*

2 *Qui non errat sed quale quidque est, tale iudicat.*

3 *Hirtij & Pansa.*

4 *Suspicionem suam de Octauiano significat qui consulatum petijt non adeptus patria bellum intulit.*

5 *Epist. 13. 33. & 34. lib. 10.*

6 *Epist. 15. & 33. lib. 10.*

nus, quod ad me pertinebit, homines interpellent vt supra scripsi, non impedio. hæc quemadmodum explicari possint, aut à te cùm explicabuntur, ne impediantur, timeo. Alere iam milites non possum. Cùm ad rempub. liberandam accessi, LLS mihi fuit pecuniæ CCCC. amplius. tantum abest, vt meæ rei familiaris liberum sit quicquam, vt meos iam omneis amicos ære alieno obstrinxerim. Septênum numerum legionum alo: qua difficultate, tu arbitrare. Non si Varronis thesauros haberem, sustinere sumtum possem. Cùm primùm de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. Non. Maij. Ex castris Dertoma. Vale.

ARGVMENTVM

Scribit de Antonij profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, suoque in remp. Studio atque constantia.

D. BRVTVS IMP. COS. DES.
S. D. M. CICERONI. II

EODEM exemplo literæ à te mihi redditæ sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persoluere difficile est. Scripsi tibi quę hic gererentur. In itinere est Antonius: ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem [1] spem adhuc abieci, vt ex libellis eius animaduerti, qui in me inciderunt. in quibus, quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. Ego tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum misi: & biduo ab Allobrogibus, & totius [2] Galliæ populis legatos exspecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quæ istic opus erunt administrari, prospicies, vt ex tua voluntate, reique pub. commodo fiant. Maleuolentiæ hominum in me, si poteris, occurres: sin non poteris, hoc te consola-

1 Ob amicitiæ recordationem. ep. 33. lib. 10.

2 Cisalpina. nam transalpinæ præerat Plancus.

bere, quod me de statu meo nullis contumelijs deterrere possunt. Prid. Nonas Maij, Ex castris, finibus [3] Statiellensium.

3 Plin & alij.

A R G V M E N T V M.

Quaritur bellum ab Antonio renouatum: & in eo Bruti culpam videtur agnoscere.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. COS. DES. 12

TREIS vno die à te accepi epistolas: vnam breuem, quam Flacco Volumnio dederas: duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibij attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis literis & ex Græceij oratione non modò non restinctum bellum, sed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem, pro tua singulari prudentia quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, [1] omnia illa tua præclara in remp. merita ad nihilum esse ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum, ita persuasum omnibus, cum paucis inermibus perterritis metu, fracto animo fugisse Antoniũ. Qui si ita se habet, vt (quemadmodũ audiebam de Græceio) confligi cum eo sine periculo non possit: non ille mihi fugisse à Mutina videtur, sed locum belli gerendi mutasse. Itaque homines alij fracti sunt: nonnulli etiam queruntur, quod persequuti non sitis: opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. Omnino EST hoc populi, maximeque nostri, in eo [2] potissimum abuti libertate, per quã eam consecutus sit. Sed tamẽ prouidendum est, ne qua iusta querela esse possit. Res sic se habet: is bellum confecerit, qui Antonium [3] oppresserit. hoc quã habeat vim, te existimare malo, quàm me apertius scribere. Vale.

1 Duo præcipua nominauit. ep. 7. Cæsaris necem & copias reip. causa comparatas, accessit postea victoria Mutinensis.

2 i. in eum liberrimè loqui.

3 Iisdem verbis & Plancum hortatus est, Bruti collegam, ep. 13. 19. & 20. lib. 10.

A R G V M E N T V M.

Excusat tarditatem suam in Antonio persequendo: &, quo res in statu

statu sit, exponit.

D. BRVTVS IMP. COS. DES. M. CICERONI S. 13

IAM nō ago tibi gratias. cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo, quæ in manibus sunt, qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas literas diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de caussis, Cicero, non potui: eram sine equitibus, sine iumentis. Hirtium perijsse nesciebam. Cæsari non [1] credebam prius, quàm conuenissem, & collocutus essem. hic dies hoc modo abijt. Postridie manè à Pansa sum arcessitus [2] Bononiam. cùm in itinere essem nuntiatum mihi est, eum mortuum esse. Recurri ad meas copiolas. sic enim verè eas appellare possum. sunt extenuatissimæ, & inopia omnium rerum pessimè acceptæ. biduo me Antonius antecessit, itinere multo maiore fugiēs, quā ego sequens. Ille enim ijt passim, ego ordinatim. quacunque iuit, [3] ergastula soluit, homines arripuit. Cōstitit nusquam prius, quàm ad Vada vēnit. quem locum volo tibi esse notum. [4] iacet inter Apenninum, & Alpeis impeditissimus ad iter faciendum. Cùm abessem ab eo millia passuum triginta, & se iam Ventidio coniunxisset, concio eius ad me est allata: in qua petere cœpit à militibus, vt se trans Alpeis sequerētur: sibi cum M. Lepido conuenire, Succlamatum est, & frequenter à militibus [5] Ventidianis (nam suos valde quam paucos habet) sibi aut in Italia pereundū esse, aut vincendum. Etiam orare cœperunt, vt [*] Pollentiam iter faceret. Cùm sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. hac re mihi nuntiata, statim quinque cohorteis Pollentiam præmisi, meumq; iter eò contuli. hora antè præsidium meum Pollentiam venit, quam [6] Trebellius cum equitibus. sanequàm sum gauisus. in hoc enim victoriam puto

1 Cur crederet eius filio, quem occiderat, Ap. lib. 3 de bel. ci.
2 Quò ex pugna fugerat. Appianus, Dio.
3 Supra epi. 10.
4 Pli. lib. 3. cap. 5.
5 Trēs erant Ventidij legiones epi. 13. & 14 lib. 10.
* Pli. li. 3. cap. 5.
6 Is, de quo Phi lip. 11.

1 Epist. 15. lib. 10.

consistere, in spem venerant, quòd neq; Planci[1] quatuor legiones omnibus suis copijs pares arbitrabantur: neq; ex Italia tam celeriter exercitum traijci posse credebant. Quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatusque omnis, qui eò præmissus erat à nobis sustinebant: nostróque aduentu sustineri facilius posse confidimus, tamen siquo etiam casu Isaram se traiecerint: nequid detrimenti reip. iniungant, summa à nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamq; spem de summa rep. habere volumus, cùm & nos & exercitus nostros singulari concordia coniunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareq; operam, vt quàm paratissimi ab exercitu, reliquisq; rebus pro vestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium cõfligamus. qui quidem eas copias, quas diu simulatione reip. comparârant, subito ad patriæ periculum conuerterunt.

ARGVMENTVM.

Ad Bruti literas respondet, de Octauiano ornando, de legionibus ad Brutum perducendis, de pecunia, alijsq; rebus.

M. T. CICERO D. BRVTO IMP. COS. DESIGN. 15.

1 Vt Octauianus inter decemuiros esset. ep. 10.

2 Video scriptũ esse in antiquis libris, Mutinæ.

MIRABILITER mi brute lætor, mea consilia,[1] measque sententias à te probari de decemuiris, de ornando adolescente. sed quid refert? Mihi crede homini non glorioso: plane iam Brute frigeo, ὄργανον enim erat meum senatus. id est iam dissolutũ. Tantam spem attulerat exploratæ victoriæ tua præclara[2] Mutina eruptio, fuga Antonij, conciso exercitu, vt omniũ animi relaxati sint, meæq; illæ vehemẽtes contentiones tanquam σκιαμαχίαι esse videantur. Sed, vt ad rem redeam: legionem Martiam, & quartã

negant

negant, qui illas norunt, vlla conditione ad te posse perduci. Pecuniæ, quàm desideras, ratio potest haberi eaq; habebitur. De[3] Bruto arcessendo, Cæsarèque ad Italiæ præsidium tenendo, valde tibi assentior. sed vt scribis, habes obtrectatores: quos equidem facillimè sustineo: sed impediunt tamen. Ex Africa[4] legiones expectantur. Sed bellum istic[5] renatum homines mirantur. nihil tam preter spem vnquam. Nā die tuo natali victoria nuntiata, in multa sæcula videbamus remp. liberatam. Noui timores retexunt superiora. Scripsisti autem ad me ijs, quas Idiq. Maijs dedisti, modò te accepisse à Planco litteras, non recipi à Lepido Antonium. id si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium: cuius exitum ne extimescam, tuæ[7] partes sunt. Ego plus, quàm feci, facere non possum. Te tamen id quod spero, omnium maximum & clarissimum videre cupio. Vale.

3 M. Bruto, qui cum Cassio more transierat.
4 Veterana.
5 Epi. 24. li. 10 & 26.
6 Vide epist. ad M. Brutum cuius initium est Messallam.
7 Infra epi. 21.

ARGVMENTVM.

Laudat officium & diligentiam Bruti: voluptatem, letitiamque omnium significat ex Bruti Plancique coniunctione: eumque hortatur vt in tuenda rep. seipsum vincat.

M. T. CICERO S. D D. BRVTO. IMP. COS. DESIGN. 15

ETSI mihi tuæ litteræ iucundissimæ sunt: tamen iucundius fuit, quòd in summa occupatione tua Planco[1] collegæ mandasti, vt te mihi per litteras excusaret, quod fecit ille diligenter: mihi autem nihil amabilius officio tuo & diligentia. Coniunctio tua cum collega, concordiàque vestra, quæ litteris communibus declarata, est senatui, populòque Ro. gratissima accidit. Quod superest, perge mi Brute: & iam non cum alijs, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro breuitatis vti cogito. Litteras tuas vehementer exspecto, &

1 Quia consules erant designati in proximum anum.

quidem,[2] taleis, qualeis maxime opto.

2 Quæ oppressum Antonium significent.

ARGVMENTVM.

Commendat Lamiam, equitem Ro. in petitione præturæ.

M. T. CICERO D. S. BRVTO IMP.

Hoc vt suũ studium erga Lamiã clarius ostendat.

PERMAGNI interest, quo tibi hæc tempore epistola reddita sit vtrum cum sollicitudinis aliquid haberes, an cùm ab omni molestia vacuus esses. Itaque ei præcepi, quem ad te misi, vt tempus obseruaret epistolæ tibi reddendæ. Nam quamadmodum coràm qui ad nos intempestiuè adeunt, molesti sæpe sunt: sic epistolæ offendunt [1] non loco redditæ. Si autem, vt spero, nihil te perturbat, nihil impedit, & ille, cui mandaui, satis scitè & commodè tẽpus ad te cepit adeundi: cõfido, me, quod velim, à te facile impetraturum. L. Lamia præturam petit. hoc ego vtor vno omnium plurimùm, magna vetustas, magna consuetudo intercedit: quodq; plurimum valet, nihil mihi eius est familiaritate iucundius. Magno præterea beneficio eius, magnoque merito sum obligatus. nam Clodianis temporibus, cùm equestris ordinis princeps esset, proque mea salute acerrimè propugnaret, à Gabinio COS. [2] relegatus est. quod ante id tempus ciui Ro. Romæ contigit nemini. Hoc cum populus Ro. meminerit, me ipsum nõ meminisse turpissimum est. Quapropter persuade tibi, mi Brute, me petere præturã. Quanquam enim Lamia summo splendore, summa gratia, vsus magnificentissimo [3] munere ædilitio: tamen quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. Nunc si me tanti facis, quanti certè facis, quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, vt is nobis eas [4] centurias conficiat. Non tenebo te pluribus,

1 Alieno tempore vt illud, desipere in loco, sapientia est.

2 In oratione pro Sextio, & pro domo & hic ep. 29 li. 12.

3 Manus enim ædiles populo dabant.

4 Prætores enim centuriatis comitijs creabantur.

ponam

ponam in extremo, quod sentio: nihil est Brute, cum omnia à te exspectė, quod mihi gratius facere possis.

LAMIA vno omnium familiarissimè vtor, magna eius in me non dico officia, sed [5] merita sunt, eaque populo Ro. notissima, is magnificentissimo munere ædilitatis perfunctus, petit [6] præturam: omnesq; intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gratiam. Sed is ambitus extare videtur, vt ego omnia pertimescam, totamque petitionem Lamiæ mihi sustinendam putem. in ea re quantum me possis adiuuare facilè perspicio: nec verò, quantum mea causa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me maiore studio à te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quàm, si omnibus tuis [7] opibus, omni studio Lamiam in petitione iuueris. quod vt facias, vehementer te rogo. Vale.

5 *Epi. 29 lib. 11.*

6 *Quæ bienio interiecto, ædilitatē consequebat.*

7 *Toto eo, quantū valebis.*

ARGVMENTVM.

Reprehendit in Bruto nonnullam timoris significationem.

M. CICERO. S. D. D. BRVTO IMP. COS. DESIGN. 17

ETSI ex mandatis quæ [1] Galbæ, Volumnioque ad senatum dedisti, quid timendum, suspicandumque putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata videbantur, quàm erat dignum tua populique Ro.[2] victoria. senatus autem, mi Brute, fortis est, & habet forteis duces. Itaque molestè ferebat, se à te, quem omnium, quicunque fuissent, fortissimum iudicaret, timidum atque ignauum iudicari: etenim cùm, te incluso, spem maximam omnes habuissent in tua virtute, florente Antonio: quis erat, qui quicquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec verò Lepidum timebamus, quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitraretur, vt, qui in maximo bello [3] pacem velle se dixisset, is

1 *Ep. 30. lib. 10.*

2 *Mutinensi.*

3 *Vide epi. 27. li. 10. & 8. li. 12.*

in optatissima pace bellum reip. indiceret? Nec dubito quin tu plus prouideas. Sed tamen tam recenti gratulatione, quam [4] tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renouatio timoris magnam molestiam afferebat. Quare velim equidem, id quod spero, vt planè abiectus, & fractus sit Antonius. sin aliquid virium fortè collegerit, sentiet nec senatui consiliũ, nec populo Ro. virtutem deesse, nec reip. te viuo imperatorem. XIIII. Kal. Iun. Vale.

4 In Pisonem

ARGVMENTVM.

Timere se scribit reip. vicem, & Vicetinos commendat.

D. BRVTVS S. D. M. T. CICERONI. 18

AD senatum quas literas misi, velim prius perlegas: & siqua tibi videbuntur, commutes. Necessariò me scripsisse ipse animaduertes. nam cùm putarem, quartam & Martiam legiones mecum futuras, vt Druso, Paulloque placuerat, [1] vobis assentientibus, minus de reliquis [2] nobis laborandum existimaui. nunc verò cùm sim cum tironibus egentissimis, valde & meam & vestram vicem timeam necesse est. [3] Vicetini me, & M. Brutum præcipuè obseruant. his nequaquam patiare iniuriam fieri in senatu vernarum causa, à te peto. causam habent optimam, officium in [4] remp. summum, genus hominum aduersariorum seditiosum, & inertissimum. XII. kalend. Iunias, Vercelleis.

Supra ep. 14.

1 Reliquo senatu.

2 Quas à vobis nõ impetrabam.

3 Sic in antiquis monumentis.

4 Libri veteres rep.

ARGVMENTVM.

Timere se ait Ciceronis causa: eumque monet, vt veteranorum animos sibi conciliet.

D. BRVTVS IMP. COS DESIG. M. T. CICERONI. S. D. 19.

QVOD

QVOD pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaque officia cogunt, vt timeam. Sæpe enim mihi cum esset dictum, neque à me contemtum, nouissimè Labeo Segulius, homo sui simillimus, narrauit mihi, apud Cæsarem se fuisse, multumque sermonem de te habitum esse. ipsum Cæsarem nihil sane de te quæstum, nisi dictum, quod diceret te dixisse laudandum adolescentem, ornandum,[1] tollendum: se non esse commissurum, vt tolli possit. Hoc ego Labeonem credo illi retulisse, aut finxisse dictum, non ab adolescente prolatum. Veteranos vero pessimè loqui, volebat Labeo me credere, & tibi ab ijs instare periculum, maximèque indignari, quod in decemuiris neque Cæsar, neque ego habiti[2] essemus, atque omnia ad vestrum arbitrium essent collata. Hæc cum audissem, & iam in itinere essem, committendum non putaui, prius vt Alpeis transgrederer, quam, quid istic ageretur, scirem. Nam de tuo periculo, crede mihi, iactatione verborum, & denuntiatione periculi sperare[3] eos, te pertimefacto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia: & totam istam cantilenam ex hoc pendere, vt quamplurimùm lucrifaciant. Neque tamen non te cautum esse volo, & insidias vitantem. nihil enim tua mihi vita potest esse iucundius, neque carius. Illud vide, ne timendo magis timere cogare: & quibus rebus potest occurri veteranis, occurras. primum quod desiderant de[4] decemuiris, facias. deinde de præmijs, si tibi videtur, agros militum eorum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeas ab vtroque[5] nostrum: de nūmis, lente, ac ratione habita pecuniæ senatum de ea re constituturū. Quatuor legionibus ijs, quibus agros dandos censuistis, video facultatem fore ex agris Syllanis & agro Cāpano Æqualiter, aut sorte agros legionibus assi-

1 *Est enim ambigua significatio in verbo tollendum, Paterculus lib. 2.*

2 *Ad agros veteranis diuidundos ad At. ep. 29. lib. 15.*

3 *Veteranos.*

4 *Vt Octauianus in decemuiris sit, ep. 14. At. l. 3. de bel. ci.*

5 *Me & Octauiano.*

gnari puto oportere. Hæc me tibi ſcribere non prudentia mea horratur, ſed amor in te, & cupiditas otij, quod ſine te conſiſtere non poteſt. Ego, niſi valde neceſſe fuerit, ex Italia non excedã. Legiones [6] armo, paro: ſpero me non peſſimum exercitum habiturum ad omneis caſus & impetus hominũ. De exercitu quem Panſa habuit, legionem mihi Cæſar non remittit. Ad has litteras ſtatim mihi reſcribe, tuorumque aliquem mitte, ſiquid reconditum magis fuerit, meque ſcire opus eſſe putaueris. Vale. VII. kalend. Iunias. Eporedia.

6 Ad Antoniũ perſequendum.

ARGVMENTVM.

Reſpondet proximæ ſuperiori epiſtolæ.

M. CICERO D. BRVTO IMP. S. D. 20

DII iſti Segulio [1] male faciant, homini nequiſſimo omnium, qui ſunt, qui fuerunt, qui futuri ſunt. Quid? tu illum tecum ſolum, aut cum Cæſare, qui neminem prætermiſerit, quicum loqui potuerit, cui non eadem iſta dixerit? Te tamen, mi Brute, ſic amo, vt debeo, quod iſtud, quicquid eſſet nugarum, me ſcire voluiſti. ſignum enim magnum amoris dediſti. Nam quòd idem Segulius ait veteranos queri, quod tu & Cæſar in [2] decemuiris non eſſetis, vtinam ne ego quidem eſſem. quid enim moleſtius? Sed tamen cùm ego ſenſiſſem, de ijs, qui exercitus haberent, ſententiã dici oportere: ijdem illi, qui ſolent, reclamarunt. Itaque excepti etiam eſtis me vehementer repugnante. Quocirca Segulium negligamus: qui res nouas quærit, non quod veterem comederit (nullam enim habuit) ſed quia hanc ipſam [3] recentem nouam deuorauit. Quod autem ſcribis, te, quod pro te ipſo non facias, id pro me facere, vt de me timeas aliquid: omni te, vir optime,

1 Sic locutus eſt. ep. 11. lib. 5.

2 Ideo creatis, vt agros militibus, poſt Mutinenſem victoriã, diuiderent.

3 Recenti hæreditate acceptam.

optime, mihique cariſſime Brute, de me metu libero: ego enim, quæ prouideri poterunt, non fallar in ijs, quæ cautionem non habebunt, de ijs non ita valde laboro. ſim etenim impudens, ſi plus poſtulẽ, quam homini à rerum natura tribui poteſt. Quod mihi præcipis, vt caueam, ne timendos magis timere cogar, & ſapienter & amiciſſimè præcipis. Sed velim tibi perſuadeas, cũ te cõſtet excellere hoc genere virtutis, vt nunquam extimeſcas, nunquam perturbere: me huic tuæ virtuti proxime accedere. Quamobrem neque metuam quicquam, & cauebo omnia. Sed vide, ne tua iam, mi Brute, [4] culpa futura ſit, ſi ego quicquam timeam. tuis enim opibus & [5] conſulatu tuo, etiam ſi timidi eſſemus, tamen omnem timorem abijceremus: præſertim cùm perſuaſum omnibus eſſet, mihique maximè, nos à te vnicè diligi. Cõſilijs tuis, quæ ſcribis de quatuor legionibus, deque agris aſſignandis ab vtroque veſtrum, vehementer aſſentior. Itaque cùm quidam de [7] collegis noſtris agrariam curationem ligurirent, diſturbaui rem, totamque vobis integram reſeruaui. Siquid erit occultius, & vt (ſcribis) reconditum, meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te litteræ perferantur. Vale. Prid. Non. Iunias.

4 Supra ep. 14.
5 Cuius iam tẽpus appropinquabat.
6 Supra ep. 30.
7 De decemuiris.

ARGVMENTVM.

Petit à Bruto, vt Appium Claudium, qui Antonij partes ſecutus erat, in ciuitate retineat.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. 2

CVM Appio Clodio C. F. ſumma mihi neceſſitudo eſt, multis eius officijs, & meis mutuis conſtituta. Peto à te maiorẽ in modũ, vel humanitatis tuæ, vel mea cauſſa, vt eum auctoritate tua, quæ plurimum valet, conſeruatum velis: volo, te cum [1] fortiſſi-

1 In Cæſaris nece, & Mutinenſi eruptione.

mus vir cognitus sis, etiam clementissimum existimari. Magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem beneficio tuo esse saluum. Cuius quidem caussa hoc melior debet esse, quod pietate adductus, propter patris restitutionem se cum Antonio coniunxit. Quare etsi minus [2] veram caussam habebis, tamen vel probabilem aliquã poteris inducere. Nutus tuus potest hominem summo loco [3] natum, summo ingenio, summa virtute, officiosissimum præterea & gratissimum, incolumem in ciuitate retinere. quod vt facias, ita à te peto, vt maiore studio, magisue ex animo petere non possim. Vale.

2 Id est æquam vt alibi.

3 Nobilissimi enim Claudij, non modo patricij. Pulchri, ac Nerones, sed plebei etiam, Marcelli.

ARGVMENTVM.

Hortatur Ciceronem ad bene sperandum.

D. BRVTVS S. D. M. T. CICERONI. 22

NOs hic valemus rectè: & quo melius valeamus operam dabimus. Lepidus commodè de nobis sentire videtur. Omni timore deposito, debemus liberè reip. consulere. Quod si omnia essent aliena, [1] tamen tribus, tantis exercitibus proprijs reip. valentibus, magnum animum habere debebas, quem & semper habuisti, & nunc fortuna adiuuante augere potes: Quæ tibi superioribus litteris mea manu scripsi, terrendi tui caussa [2] homines loquuntur. si frenum momorderis, peream', si te omnes, quotquot sunt, conantẽ loqui ferre poterũt. Ego, tibi vt antea scripsi, dum mihi à te litteræ veniant, in Italia morabor. Vale. VIII. kalend. Iunias Eporedia.

1 Bruti, Planci, Octauiani.

2 De Segulo maximè intelligit, supra ep. 20.

ARGVMENTVM.

Bruti epistola, siquid antea fuerat timoris, ademptum significat, addit, quid Bruto sit agendum, & de pecunia decreta.

M. CI-

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. 23

NARRO tibi: antea subirascebar breuitate tuarum literarum: nunc mihi loquax esse [1] videor. Te igitur imitabor. quàm multa quàm paucis! te recte valere, operamque dare, vt quotidie melius. Lepidum commodè sentire: tribus exercitibus quiduis nos oportere confidere. Si timidus essem, tamen ista epistola mihi omnem metum abstersisses. Sed, vt mones, frenum momordi. etenim, qui te incluso omnem spem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio iam [2] vigiliam meam, Brute tibi tradere, sed ita, vt ne desim constantiæ meæ. Quod scribis in Italia te moraturum, dum tibi literæ meæ veniant: si per hostem licet, non erraris. multa enim Romæ. sin aduentu tuo bellum confici potest, nihil sit antiquius: Pecunia expeditissima quæ erat, tibi decreta est. Habes amantissimum tui [3] Seruilum: nos non desumus. Vale. VIII. Id. Iunias.

1 Cum te videam tam paucis tam multa complecti.

2 Translatio ab excubantibus, militibus, nox autem in quatuor vigilias distributa.

3 Isaurici filium consularem.

ARGVMENTVM.

Scribit, se breuitatem in scribendo amare, Bruti exemplo, reip. spem in ipso, & in Planco esse: de M. Bruto nihil certi.

M. CICERO S. D. D. BRVTO. 24.

EXSPECTANTI mihi tuas quotidie literas Lupus noster subitò denuntiauit, vt ad te scriberem, siquid vellem. Ego autem etsi quid scriberem, non habebam (acta enim ad te mitti sciebam: inanem autem sermonem literarum tibi iucundum esse audiebam) breuitatem secutus sum, te magistro. Scito igitur, in te, & in [1] collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego, quemadmodū præcipis, priuatis literis ad bellum commune vocare non desino: qui vtinam iam adesset: [2] intestinum vrbis malum, quod est non mediocre, minus timere-

1 L. Planco, supra ep. 14.

2 Erant enim qui Octauianum interfectis Pansa & Hirtio, ad petitionem consulatus incitarent. ep. 24. lib. 10.

mus. Sed quid ago? non imitor λακωνισμόν tuum. altera iam pagella procedit. vince & vale. XIIII. kalend. Quintileis.

ARGVMENTVM

Sollicitus ob Antonij cum Lepido coniunctionem, postulat, vt & legiones ad eum mittantur, & stipendium.

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI. 25

IN maximo meo dolore hoc solatio vter, quòd intelligunt homines, non sine causa me timuisse ista, quæ acciderunt.[1] Deliberent, vtrùm traijcient legiones ex africa, nécne, & ex Sardinia: Brutum arcessant, nécne: mihi stipendium dent, án non, decernant. ad senatum literas misi. Crede mihi, nisi ista omnia ita fiunt, quemadmodum scribo, magnum nos[2] omneis adituros periculum. Rogo te, videte quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant: & fide opus est, & celeritate. Vale. III. Nonas Iunias ex castris.

1 Hæc cum ironia.

2 Verissimum augurium. nam, Nouembri proximo mense inita inter Lepidũ, Antonium, Octauianum, societate & omnes, & omnia periere. Velleius, Dio, alij. Doctissimum appellat Matium epist. 15. lib. 7.

ARGVMENTVM.

Questus erat Matius, se à Cicerone, vi libertatis inimicum, accusari, Cicero factum negat.

M. CICERO C. MATIO S. 26.

NONDVM satis constitui, molestiæne plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officij, tum vtriusque nostrùm amantissimus. Nam cùm in Tusculanum vesperi venissem, postridie ille ad me, nondum satis firmo corpore cùm esset, manè venit. Quem cùm obiurgarem, quòd parum valetudini parceret: tum ille, nihil sibi fuisse longius, quàm vt me videret. Nunquidnam, inquam, noui? detulit ad me querelam tuam: de qua prius, quàm respondeo, pauca præponam. Quan-

Quantum memoria repetere præterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. sed VETVSTAS habet aliquid commune cum multis: amor non habet. Dilexi te quo die cognoui, meque à te diligi iudicaui. tuus deinde discessus, isque diuturnus, ambitio nostra & vitæ dissimilitudo non est passa voluntates nostras consuetudine conglutinari. Tuum tamen erga me animum agnoui multis annis ante bellum ciuile, cùm Cæsar esset in Gallia. quod [1] enim vehementer mihi vtile esse putabas, nec inutile ipsi Cæsari, parfecisti, vt ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos [2] familiarissimè dicta, scripta, communicata sunt. grauiora anim sunt consecuta. & initio belli ciuilis cùm Brundisium versus ires ad Cæsarem, venisti ad me in Formianum. primùm hoc ipsum quanti, præsertim temporibus illis. Deinde oblitum me putas consilij, sermonis, humanitatis tuæ? quibus rebus interesse memini Trebatium. Nec verò oblitus sum literarum tuarum, quas ad me misisti, cùm Cæsari obuiam venissem in agro, vt arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus est, cùm me ad Pompeium proficisci siue pudor meus coëgit, siue officium, siue fortuna. Quod officium tuum, quod studium, vel in absentem me, vel in præsenteis meos defuit? quem porrò omnes mei, & mihi, & sibi te amiciorem iudicauerunt? [3] Veni Brundisium. oblitúmne me putas, qua celeritate, vt primùm audieris, ad me Tarento aduolaris? quæ tua fuerit assessio, oratio, confirmatio animi mei fracti communium miseriarum metu? Tandem aliquando Romæ esse cæpimus. quid defuit nostræ familiaritati? in maximis rebus, quonam modo me gererem aduersus Cæsarem, vsus tuo consilio sum. In reliquis officijs, cui tu tribuisti, excepto Cæsare, preter me vt domum

A vetustate.
A mutua beneuolentia.
1 A Beneficijs
2 A familiaritate.
Ab officio.
A constantia.
3 Aliquando pœnituit. vide ad At. lib. 11.

ventitares, horaſq; multas ſæpe ſuauiſſimo ſermone conſumeres? cum etiam tum, ſi meminiſti, vt hæc
4 *Confectis ciui-* φιλοσοφούμενα ſcriberem. tu me impuliſti. Poſt [4] Cæſa-
libus. ris reditum quid tibi maiori curæ fuit, quàm vt eſſem ego illi quàm familiariſſimus? quod effeceras. Quorſum igitur hæc oratio longior, quàm putaram? quia ſum admiratus, te, qui hæc noſſe deberes, quicquam à me commiſſum, quod eſſet alienum noſtra amicitia, credidiſſe. nam præter hæc, quæ commemoraui, quæ teſtata ſunt & illuſtria, habeo multa occultiora, quæ vix verbis exſequi poſſum Omnia me tua delectant, ſed maximè maxima cùm fides in amicitia, conſilium, grauitas, conſtantia, tum lepos, humanitas, literæ.
5 *Ad querelam* Quapropter redeo nunc ad [5] quærelam. Ego te ſuf-
reſponſio. fragium tuliſſe in illa lege, primùm non credidi: deinde ſi credidiſſem, nunquam id ſine aliqua iuſta cau-
6 *Incommodum* ſa exiſtimarem te feciſſe. [6] Dignitas tua facit, vt a-
vertit in laudẽ. nimaduertatur quicquid facias: maleuolentia autem hominum, vt nonnulla durius, quàm à te facta ſint, proferantur. Ea ſi tu non audis, quid dicam neſcio. equidem ſiquando audio. tam defendo, quàm me ſcio à te contra inimicos meos ſolere defendi. De-
7 *Epiſt. 10. li. 10.* fenſio autem eſt duplex. alia ſunt, quæ [7] liquidò ne-
8 *Phil. 1.* gare ſoleam, vt de iſto ipſo ſuffragio: alia, quæ [8] defendam à te piè fieri & humanè, vt de curatione lu-
9 *Epiſt. 15. lib. 7.* dorum. Sed te hominem [9] doctiſſimum non fugit, ſi Cæſar rex fuerit (quod mihi quidem videtur) in vtranque partem de tuo officio diſputari poſſe: vel in eam, qua ego vti ſoleo, laudandam eſſe fidem & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum di-
10 *Qua fortaſſe & ipſe Cicero vtebatur.* ligas: vel in [10] eam, qua nonnulli vtuntur, libertatem patriæ vitæ amici anteponendam. ex his ſermonibus vtinam eſſent delatæ ad te diſputationes meæ. Illa verò duo, quæ maxima ſunt laudum tuarum, quis aut libentius, quam ego, commemorat, aut ſæpi-

us:

us: te & nō suscipiendi belli ciuilis grauissimum [11] au-ctorem fuisse, & moderandæ victoriæ ? in quo, qui mihi non assentiretur, inueni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio familiari nostro, qui mihi dedit causam harum [12] literarum. quibus nisi credideris, me omnis officij & humanitatis expertem iudicaris. quo nec mihi grauius quicquā potest esse, nec à te alienius. Vale.

11 Sic ad Att. Existimatus est semper auctor otij.

12 quibus me tibi purgaui.

ARGVMENTVM.

Excusatio Mattij & pro seipso & contra calumniatores.

MATTIVS. S. D. CICERONI. 27

MAGNAM voluptatem ex tuis literis cepi, quòd, quam sperârem atque optârē, habere te de me opinionem cognoui. de qua etsi non dubitabam, tamēn, quia maximi æstimabam: vt incorrupta maneret, laborabam. Conscius autem mihi eram, nihil à me commissum esse, quod boni cuiusquam offenderet animum. eo minus credebam plurimis atque optimis artibus ornato tibi temere quicquam persuaderi potuisse, presertim in quem mea propensa & perpetua fuisset atque esset beneuolentia. Quod quoniam, vt volui, scio esse: respondebo criminibus, quibus tu pro me, vt par erat, pro tua singulari bonitate & amicitia nostra sæpe restitisti. nota enim mihi sunt, quæ in me post Cæsaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quod mortem hominis necessarij grauiter fero, atque eum, quem dilexi, perijsse indignor. aiūt enim patriam amicitiæ præponendam esse: proinde ac si iam vicerint, obitum eius reipub. fuisse vtilem. Sed non agam astutè. fateor me ad istum gradum sapientiæ non peruenisse. neque enim Cæsarem in dissensione ciuili sum secutus, sed amicum, quanquam [1] re offendebar, tamen non deserui: neque bellum vnquam ciuile, aut

Captat beneuolentiā à suo studio erga Ciceronem.

Obiectio.

Confutatio.

1 Ciuili bello.

etiam causam dissensionis probaui, quam etiam nascentem [2] extingui summè studui. Itaque in victoria hominis necessarij, neque honoris, neque pecuniæ dulcedine sum captus. quibus premijs reliqui, minus apud eum, quàm ego, cùm possent, immoderatè sunt abusi. atque etiam res familiaris mea, [3] lege Cæsaris diminuta est: cuius beneficio plerique, qui Cæsaris morte letantur, remanserunt in ciuitate. ciuibus victis vt [4] parceretur, æquè ac pro mea salute laboraui. Possum igitur, qui omneis voluerim incolumeis, cum à quo id impetratum est, perisse non indignari? cùm præsertim ijdem homines illi & [5] inuidiæ & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquiunt, quando factum nostrum improbare audes. O superbiam inauditam! alios in facinore gloriari, [6] alijs ne dolere quidem impunè licere. At hæc etiam seruis semper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent suo potius, quàm alterius, arbitrio. Quæ nunc isti, vt quidem dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. sed nihil agunt. nullius vnquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. NVNQVAM ENIM HONESTAM mortem fugiendam, sæpe etiam [7] apperendam putaui. Sed quid mihi succensent, si id opto, vt pœniteat eos sui facti? cupio enim Cæsaris mortem omnibus esse acerbam. At debeo pro ciuili parte remp. velle saluam. Id quidem me cupere, nisi & antè acta vita, & reliqua mea spes tacente me probat, dicendo vincere non postulo. Quare maiorem in modum te rogo, vt rem potiorem oratione ducas: mihique si sentis expedire rectè fieri, credas, nullam cõmunionem cum improbis esse posse. An, quod adolescens præstiti, cùm etiam errare cum [8] excusatione possem, id nunc ætate præcipitata commutem, ac meipse retexam? non faciam, neque, quod displiceat,

2 Auctor fuit non suscipiendi belli ciuilis.

3 De quà lege li. 1. comm. de bello ciuili.

4 Auctor fuit moderandæ victoriæ.

5 Quod nimium eos ornaret.

6 Ex vna parte Cæsaris percussores, ex altera seipsum describit.

7 Sic in tribus antiquis libris video scriptum esse, non, vt alijs placet oppetendam.

8 Ætati aliquid conceditur.

pliceat, committam, præterquam quòd hominis mihi coniunctissimi ac viri amplissimi doleo grauē casum. Quòd si aliter essem animatus, nunquam, quod facerem, negarem, ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus ac vanus existimarer. At ludos, quos Cæsaris victoriæ Cæsar adolescens fecit, curaui. At id ad priuatum officium, non ad statum reip. pertinebat. Quod tamen munus & hominis amicissimi memoriæ atque honoribus præstare etiam mortui debui: & optimæ spei adolescenti, ac dignissimo Cæsare petenti negare non potui. Veni etiam consulis Antonij sæpe domum salutandi caussa: ad quem qui me parum patriæ amentem esse existimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi caussa frequenteis ventitasse reperies. Sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar nunquam [9] interpellauit, quin quibus vellem, atque etiam, quos ipse non diligebat: tamen ijs vterer: eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari. ne, quos velim, diligam? Sed non vereor ne aut meæ vitæ modestia parum valitura sit in posterum contra falsos rumores: aut etiam ij, qui me non amant propter meam in Cæsarem cōstantiam, non malint mei, quam sui similes amicos habere. Mihi quidem si optata contingent: quòd reliquum est vite, in otio [10] Rhodi degam: sin casus aliquis interpellarit, ita ero Romæ vt rectè fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas gratias ago, quòd tuum erga me animum simplicem atque amicū aperuit: & quòd eum, quem semper dilexi lubenter quo magìs iure colere atque obseruare deberem, fecit. Bene vale, & me dilige.

Obiectio,

Confutatio.

9 A minori ad maius Cæsar permisit, vt inimicis tuis vterer vos non permittitis, vt amem quos velim.

10 Qua libera ciuitas erat ep.7. lib 4

ARGVMENTVM.

Profecturus in Græciam, suas res Oppio commendat, commemoratis ante beneficijs ab ipso acceptis.

CICERO OPPIO S. D. 28

DVBITANTI mihi (quod scit[1] Atticus noster) de hoc toto consilio profectionis, quod in vtramque partem in mentem multa ueniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem, iudicium & consilium tuũ. nam & scripsisti apertè quid tibi videretur, & Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper iudicaui, in te & in capiendo consilio prudentiam summam esse, & in dando fidem: maximeque sum expertus cùm initio ciuilis belli per litteras te consuluissem, quid mihi faciẽdum esse censeres, eundúmne ad Pompeium, an manendum in Italia, suasisti vt consulerem dignitati meæ. Ex quo quid sentires intellexi: sumq; admiratus & fidẽ tuam, & in consilio dando religionem, quod, cùm aliud malle[2] amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quàm illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi, & semper me à te diligi sensi: & cùm abessem, atque in magnis periculis essem: & me absentem: & meos præsenteis à te cultos & defensos esse memini: & post meum reditum quã familiariter mecum vixeris, queque ego de te & senserim & prædicarim, omnes, qui solent hæc animaduertere, testes habemus. Grauissimum vero[3] iudicium de mea fide & de constantia fecisti, cum post mortem Cæsaris totum te ad amicitiam meam contulisti. Quod tuum iudicium nisi mea summa beneuolentia erga te, omnibusque meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu, mi Oppi conseruabis amorem tuum (etsi[4] more magis hoc quidem scribo, quàm quod te admonendum putem) meaque omnia tuebere: quæ tibi ne ignota essent, Attico mandaui. A me autem, cùm Paullum otij nacti erimus, vberiores litteras exspectato. Da operam vt valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

M. TVL-

1 *Quem ipsum hac de re sæpe per litteras cõsuluit*

Qui consilium dat, & prudens sit, & fidus.

2 *C. Cæsarem, quem etiam secutus est in bello ciuili.*

3 *Indicasti, te à me fideliter & constanter esse amatum, quanquam ego Pompeium, tu Cæsarem secutus esses*

4 *Vide epist. 17. lib. 12.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER XII. AD C. CASSIVM. ET CETEROS.

ARGVMENTVM.

Quæritur, tyranno occiso, tyrannidem tamen non esse sublatam: Cassiumque hortatur, vt vna cum M. Bruto, eius vxoris fratre, omni perturbatione remp. liberet.

CICERO CASSIO S. D. 1

INEM nullum facio, mihi crede, Cassi de te, & de Bruto nostro, id est de tota rep. cogitandi: cuius omnis spes in vobis est, & in D. Bruto: quam quidem iam habeo ipse meliorem, rep. à [1] Dolabella meo præclarissimè gesta.[2] manabat enim illud malum vrbanum & ita corroborabatur quotidie, vt ego quidem & vrbi, & otio diffiderem vrbano. sed ita compressum est, vt mihi videamur omne iam ad tempus ab illo duntaxat[3] sordidissimo periculo tuti futuri. Reliqua magna sunt & multa, sed posita omnia sunt in vobis: quanquam primum quidque explicemus. nam, vt adhuc quidem actum est, non regno, sed rege liberati videmur. interfecto enim rege, regios omneis [4] nutus tuemur: neque verò, id solum sed etiam quæ ipse ille, si viueret, non faceret, ea nos quasi cogitata ab illo probamus: nec eius quidem rei finem video. Tabulæ figuntur, [5] immunitates dantur, pecuniæ maximæ describuntur, exsules reducuntur, S. C. falsa referuntur: vt tantummodo odium illud hominis impuri, & seruitutis dolor depulsus esse videatur: resp. iacet in ijs perturbationibus, in quas eam

1 Vide ep. 14. li. 9.

2 Philip. 1.

3 Quod ab infima plebe bonis viris impendebat.

4 Quæ se facturum, leniter, & vix significauit.

5 Hæc omnia cũ faceret consul Antonius, in cõmentarijs Cæsaris ab eo scripta fingebat.

ille coniecit. Hæc omnia vobis sunt expedienda: nec hoc cogitandum, satis iam habere remp. à vobis. Habet illa quidem tantum, quantum nunquam mihi in mentem venit optare: sed contenta non est, & pro magnitudine & animi & beneficij vestri à vobis magna desiderat. Adhuc vlta suas iniurias est per vos interitu tyranni: nihil amplius. ornamenta verò sua quæ recuperauit? an quòd ei mortuo paret, quem viuum ferre non poterat? an quòd, cuius [6] æra refigere debebamus, eius etiam chirographa defendimus? At enim ita decreuimus. Fecimus id quidem temporibus cedentes, quæ valent in rep. plurimùm: sed immoderatè [7] quidem & ingratè nostra facilitate abutuntur. Verùm hæc propediem, & multa alia coràm. Interim velim sic tibi persuadeas, mihi cũ reip. quam semper habui carissimam, tum amoris nostri causa, maximæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam vt valeas.

6 Continens pro contento. nam æreis tabulis leges incidebãtur. vide librum nostrũ de legibus.

7 Consul Antonius, cui scriba Cæsaris Taberius obsequebatur. Api. 3. de bel. ciu.

ARGVMENTVM.

Inuehitur in M. Antonij tyrannicam potentiam: reip. statum describit.

CICERO CASSIO S. 2

VEHEMENTER lætor, tibi probari sententiam & orationem meam: qua si sæpius vti [1] liceret, nihil esset negotij libertatem & remp. recuperare. sed homo amens & perditus, multóque nequior, quàm ille ipse, quẽ tu nequissimum occisum esse dixisti, cædis initium quærit: nullámque aliam ob causam me [2] auctorem fuisse Cæsaris interficiẽdi criminatur, nisi vt in me veterani incitentur. quod ego periculũ non extimesco, modò facti vestri gloriam cum mea laude communicem. Ita nec [3] Pisoni, qui in eum primus inuectus est nullo assentiente: nec mihi, qui idem tricesimo pòst die feci, nec P. Seruilio, qui me est consecutus,

1 Si liceret in senatu libere loqui ep. 2. lib. 10.

2 Philip. 2.

3 Caius filia Calpurnia C. Cæsari nupserat

ſecutus, tutò in ſenatum venire licet. cædem enim gladiator quærit, eiuſque initium a.d. XIII. kalend. Octobreis à me ſe facturum putauit. ad quam paratus venerat, cùm in villa [4] Metelli complureis dies cõmentatus eſſet. quæ autem in luſtris & in vino commentatio potuit eſſe? Itaque omnibus eſt viſus, vt ad te antea ſcripſi, ſuo more [5] vomere, non dicere. Quare quod ſcribis te confidere, auctoritate & eloquentia noſtra aliquid profici poſſe: nonnihil, vt in tantis malis, eſt profectum. intelligit enim populus Ro. [6] treis eſſe conſulareis, qui, quia, quæ de rep. bene ſenſerint, liberè locuti ſunt, tutò in ſenatum venire non poſſint: nec eſt præterea quod quicquam exſpectes. tuus enim neceſſarius [7] affinitate noua delectatur. itaque iam non eſt ſtudioſus ludorum, infinitoque [8] fratris tui plauſu dirumpitur. alter item affinis nouis commentarijs Cæſaris delinitus eſt. Sed hæc tollerabilia: illud non ferendum, quod eſt, qui veſtro anno conſulem filium ſuum futurum putet, ob eámque cauſam ſe huic latroni deſeruire præ ſe ferat. Nam L. Cotta familiaris meus fatali quadã deſperatione, vt ait, minus in ſenatum venit, L. Cæſar, optimus & fortiſſimus ciuis [9] valetudine impeditur. Ser. Sulpicius & ſumma auctoritate & optimè ſentiens, non adeſt. reliquos, exceptis [10] deſignatis, ignoſce mihi, ſi non numero cõſulareis. Habes [11] auctores conſilij publici: qui numerus etiam bonis rebus exiguus eſſet? quid cenſes perditis? Quare ſpes eſt omnis in vobis: qui ſi iccirco abeſtis, vt ſitis in tuto, ne in vobis quidem: ſin aliquid dignum veſtrã gloria cogitatis, vellim [12] ſaluis nobis: ſin id minus res tamen publica per vos breui tempore ius ſuum *recuperabit. Ego tuis neque deſum, neque deero: qui ſiue ad me referent, [13] ſiue non, mea tibi tamen beneuolentia, fidéſque præſtabitur. Vale.

4 Metelli Scipionis, qui fuerat ſocer Pompeij. ep 8. lib. 8.

5 Philip. 2.

6 Me Piſonem, Seruilium.

7 Lepidum intelligit: cuius filio filiam ſuam Antonius collocarat Dio. ii. 44.

8 Nõ Quincti, ſed Lucij, qui hoc anno erat trib. pleb. Phil. 1.

9 Ep. 14. lib. 9.

10 Panſa & Hirtio.

11 Quorum cõſilio reſp. geritur.

12 Id eſt ne ante ueſtrum aduẽtũ opprimamur. Ep. 13. li. 15. ad Att.

13 Sic & Sigonij liber, & meus: alij tamẽ hoc delendũ putarunt.

ARGVMENTVM.

Et hic in Antonium, eiusq; sectam inuehitur.

CICERO CASSIO S. 3

AVGET tuus[1] amicus furorem in dies. primum in statua, quam posuit in rostris, inscripsit, PARENTI optimè merito: vt non modò siccarij, sed iam etiam patricidæ iudicemini: quid dico, iudicemini? iudicemur potius. vestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse. [2] Vtinam quidem fuissem. molestus nobis non esset. sed hoc vestrum fuit. quod quando præterijt, vtinam haberem quid darem vobis consilij. sed ne mihi quidem ipsi reperio * quid faciendum sit. Quid enim est, quod contra vim sine vi fieri possit? Consilium autem omne hoc est illorum, vt mortem Cæsaris persequantur. Itaque ante diem VI. Non. Octobreis productus in concionem à [3] Canutio, turpissimè ille quidem discessit, sed tamen ea dixit de conseruatoribus patriæ, quæ dici deberent de p roditoribus: de me quidem non dubitanter, quin omnia de meo consilio & vos fecissetis, & Canutius faceret. Cetera cuiusmodi sint ex hoc iudica, quòd legato tuo viaticum eripuerunt. Quid eos interpretari putas, cum hoc faciunt? ad hostem scilicet portari. O rem miseram! dominum ferre non potuimus: conseruo seruimus. & tamen me quidem fauente magis, quam sperante, etiam nunc residet spes in [4] virtute tua. sed vbi sunt copiæ? De reliquo malo teipsum loqui tecum, quam dicta nostra cognoscere. Vale.

1 Antonius.

2 Brutus & Cassius cōsiliū suum de necando Cæsare cum Cicerone non communicarunt Plut.

3 Tribuno pleb. quem postea Octauianus occidit Dio lib. 48. Velleius lib. 2. Suetonius in lib. de claris Retoribus.

4 Sæpe cognita maxime vero cōtra Parthos epi. 10. lib. 10. & epi. 4. lib. 15.

ARGVMENTVM.

Varia complectitur hac epistola, de Antonij nequitia, de senatu, de populo, de legatis ad Antonium missu, de ipso Cassio.

CICERO CASSIO S. 4

VEL-

VELLEM Idib. Martias me ad [1] cœnam inuitasses, reliquiarum nihil fuisset. Nunc reliquiæ nos exercent & quidem præter ceteros me. Quanquam egregios consules habemus, sed turpissimos consulareis: senatum fortem, sed infimo quenque honore fortissimum populo vero nihil fortius, nihil melius, Italiaque vniuersa. nihil autem fœdius [2] Philippo & Pisone legatis, nihil flagitiosius: qui, cum essent missi, vt Antonio ex senatus sententia certas res nuntiarent, cùm ille earum rerum nulli paruisset, vltro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. Itaque ad nos concurritur: factique iam in re [3] salutari populares sumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, vbi denique esses, nesciebam, fama nuntiabat te esse in Syria: auctor erat nemo, [4] De Bruto, quo propius est, eo firmiora videntur esse, quæ nuntiantur. Dolabella valde vituperabatur ab hominibus non insulsis, quod tibi tam cito succederet, cum tu vixdum triginta dies in Syria fuisses. Itaque constabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti est, quod [5] exercitum præter spem existimamini comparasse. Scriberem plura, si rem caussamque nossem. nunc quæ scribo, scribo ex opinione hominum atque fama. Tuas litteras auide exspecto. Vale.

1 Ad Cæsarem occidendũ: simul enim Antonium occidissemus, epi. 8. lib. 10.

2 Epist. lib. 11. & Philip. 6. & 13.

3 Alij enim in affligẽda rep. populares, vt Clodius Cæsar.

4 M. Bruto.

5 XVII. legiones eos habuisse, Velleius tradit.

ARGVMENTVM

Brutum laudat, vt ad eius imitationem Cassium accendat, addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium resp gerebat.

CICERO CASSIO S. 5

HIEMEM credo adhuc prohibuisse quo minus de te certum haberemus quid ageres, maximéque vbi esses, loquebantur omnes tamen credo, quod volebant, in Syria te esse, habere copias. Id autem

Plut in eius vita eo facilius credebatur, quia simile vero videbatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consecutus res enim tantas [1] gessit tamque inopinatas, vt cæ cum per se gratæ essent, tum gratiores propter celeritatem. Quod si tu ea tenes, quæ putamus, magnis subsidijs fulta resp. est. à prima enim ora Græciæ vsque ad Ægyptum optimorum ciuium imperijs muniti erimus, & copijs. Quanquam, nisi me fallebat, res sic se habebat, vt omne totius belli discrimen in D. Bruto positum videretur: qui si, vt sperabamus, erupisset Mutina, nihil belli reliquum fore videbatur. Paruis omnino iam copijs obsidebatur, quod magno præsidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noster [2] Hirtius: ad Forum Cornelium Cæsar, vterque cum firmo exercitu: magnasque Romæ Pansa copias ex dilectu Italiæ comparat. hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi [3] considerate, vt nihil crebris litteris significat, acturus videbatur. Præter Bononiam, Regium Lepidi, [4] Parmam, totam Galliam tenebamus studiosissimam reip. tuos etiam clienteis Transpadanos mirifice coniunctos cùm caussa habebamus. Erat firmissimus senatus, exceptis [5] consularibus: ex quibus vnus L. Cæsar firmus est, & rectus. Ser. Sulpitij morte magnum præsidium amisimus. Reliqui partim inermes, partim improbi. nonnulli inuident eorum laudi, quos in rep. probari vident. [7] Populi vero Ro. totiusque Italiæ mira consensio est. Hæc erant fere, quæ tibi nota esse vellem Nunc autem opto, vt ab istis [8] Orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

1 Primum enim ora Græcia Brutus tenebat.

2 Epi. 8. lib. 11.

3 Epi. 33. lib. 10.

4 De Parmensiũ cæde ab Antonio facta, Phil. 14.

5 Ep. antecedẽti

6 De Sulpitij morte, Phil. 8.

7 Ep. antecedenti

8 Vnde sol terras illustrat, inde fac, vt eluceat virtus tua.

ARGVMENTVM.

Strabonem commendat quasi aliud agens: & Cassio Brutoque spẽ omnem reip. sitam esse dicit, si ad Mutinam res male geratur.

CICERO CASSIO. S. 6

QVI ſtatus rerum fuerit tum, cùm has litteras dedi, ſcire poteris ex C. [1] Tidio Strabone viro bono, & optime de rep. ſentiente. nam quid dicam cupidiſſimo tui, qui domo & fortunis relictis ad te potiſſimum profectus ſit? Itaque eum tibi ne commendo quidem: aduentus ipſius ad te ſatis eum commendabit. Tu vellim ſic exiſtimes, tibique perſuadeas, omne perfugium bonorum in te & Bruto eſſe poſitum, ſi, quod nolim, aduerſi quid euenerit. res, cùm hæc ſcribebam, erat in extremũ adducta diſcrimen Brutus enim Mutinæ vix iam ſuſtinebat. Qui ſi conſeruatus erit, vicimus [2] ſin (quod dij omen auertant) omnis omnium curſus eſt ad vos. Proinde fac tantum animum habeas, tantumque apparatum, quanto opus eſt ad vniuerſam remp. recuperandam. Vale.

[1] Fortaſſe rectius Titio, nam & Strabo Titiorum cognomen vt infra. ep. 14. lib. 13. & Titiæ gentis mentio frequens, Tidiæ nulla.

[2] Omnis cauſſa mentionem vitat aduerſæ fortunæ epi. 12. lib. 16. ad Att quo in loco vide commentarium noſtrum.

ARGVMENTVM.

Significat ſententiam à ſe in ſenatu dictam ex Caſſij dignitate, eamque a ſe etiam in concione defenſam.

CICERO CASSIO S. 7

QVANTO ſtudio dignitatem tuam & in ſenatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quàm ex me cognoſcere. Quæ mea ſententia in ſenatu facile valuiſſet, niſi Panſa vehementer obſtitiſſet. ea ſententia dicta, productus ſum in concionem à tribuno pleb. M. Seruilio, Dixi de te quæ potui, tanta [1] contentione, quantum forum eſt: tanto clamore, conſenſuque populi, vt nihil, vnquam ſimile viderim. Id velim mihi ignoſcas, quod inuita [2] ſocru fecerim. mulier timida verebatur, ne Panſæ animus offenderetur. in concione quidem Panſa dixit, matrem quoque tuam & fratrem, illam à me ſententiam noluiſſe dici. Sed me hæc non mouebant: alia

Panſa conſul.

[1] Concione quibuſdam placet.

[2] Seruilia, M. Bruti matre, itẽ Tertia Caßij vxoris. vide Suet. in Iulio.

malebam: fauebam & reip. cui semper faui, & dignitati ac gloriæ tuæ. Quod autem & in senatu pluribus verbis disserui, & dixi in concione, in eo velim fidem meam [3] liberes. promisi enim, & prope confirmaui, te non exspectasse, nec exspectaturum decreta nostra, sed te ipsum tuo more remp. defensurum. & quanquam nihil dum audieramus, nec vbi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statuebam omneis quæ in istis partibus essent, opes, copiasque, tuas esse: per téque Asiam prouinciam confidebam iam reip. recuperatam. tu fac in augenda gloria te ipsum [4] vincas. Vale.

3 i. id velim præstes, & te confirmes.

4 Tecum certes dixit, epi. 3. lib. 1.

ARGVMENTVM.

Lepidus victum Antonium receperat: vnaq; bellum administrabant id quæritur Cicero, & Cassium ad liberandam remp. hortatur

CICERO CASSIO S. D. 8

SCELVS [1] affinis tui Lepidi, summamque leuitatem * & inconstantiam, ex actis, quæ ad te mitti certò scio, cognosse te arbitror. Itaque nos confecto bello, vt arbitrabamur, renouatum bellum gerimus: spémque omnem in D. Bruto & Planco habemus. si verum quæris, in te & in meo Bruto non solùm ad præsens perfugium, si, quod nolim, [2] aduersi quid acciderit, sed etiam ad cõfirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella [3] audiebamus quæ vellemus: sed certos auctores non habebamus. Te quidem magnum hominem, & præsenti iudicio, & reliqui temporis exspectatione scito esse. Hoc tibi proposito, fac vt ad summa contendas. nihil est tantum, quod non populus Ro. à te perfici atque obtineri posse iudicet. Vale.

1 Nã & Lepidi vxor erat soror M Bruti.

** Cum antea pacẽ se velle dixisset. epi. 18. lib. 11. infra lib. 10.*

2 Oppressum à te esse.

4 Laudat simul & hortatur, quod faciendum vtrumq; censet epi. 2. lib. 15.

ARGVMENTVM.

Scribit de bello propter Lepidi perfideam renouato: Cassiumq; hortatur,

hortatur, vt in Italiam properet.

CICERO CASSIO. S. 9.

BREVITAS tuarum literarum me quoque breuiorem in ſcribendo facit: &, verè vt dicam, non ſatis occurrit quod ſcribam. noſtras enim res in actis perferri ad te certò ſcio: tuas autem ignoramus. tanquam enim clauſa ſit Aſia, ſic nihil perfertur ad nos præter rumores de oppreſſo Dolabella, ſatis illos quidem conſtanteis, ſed adhuc ſine auctore. Nos confectum bellum cùm putaremus, repentè à [1] Lepido tuo in ſummam ſollicitudinem adducti ſumus. Itaq; perſuade tibi, maximam reip. ſpem in te & tuis copijs eſſe, firmos omnino exercitus habemus: ſed tamen, vt omnia (vt ſpero) proſperè procedant, multùm [2] intereſt te venire. exigua eſt enim ſpes reipub. nam nullam non libet dicere: ſed quæcunque eſt, ea deſpondetur anno conſulatus tui. Vale.

1 Ob affinitatem epi. antecedenti & ſequenti.

2 Timebat ipſam victoriam, ſuſpicans de octauiano id quod euenit,

ARGVMENTVM.

Lepidum hoſtem iudicatum ſcribit: & omnino rem poſcere, vt Caſſius cum exercitu in Italiam veniat.

CICERO CASSIO S. 10

LEPIDVS tuus affinis, meus familiaris, pridie kalendas Quinct. ſententijs omnibus hoſtis à ſenatu iudicatus eſt; ceterique qui vnà cum illo à rep. defecerunt. quibus tamen ad [1] ſanitatem redeundi ante kalendas Septembreis poteſtas facta eſt. Fortis ſanè ſenatus, ſed maximè ſpe ſubſidij tui. Bellum quidem, cum hæc ſcribebam, ſanè magnum erat ſcelere & leuitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ volumus, audimus, ſed adhuc ſine capite, ſine auctore, rumore nuncio. Quod cùm ita eſſet, tamen literis tuis, quas Nonis Maij ex caſtris datas acceperamus, ita perſuaſum erat ciuitati, vt illum

Epiſt. 8.

1 de mente dicitur, vt hic: de corpore, Tuſc. 4 offi. 3. & de optimo genere orat.

iam oppressum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam venire cum exercitu: vt si hæc ex sententia confecta essent, consilio, atque auctoritate tua: sin quid forte [2] titubatum esset, vt fit in bello, exercitu tuo niteremur. Quem quidem ego exercitum, quibuscunq; potero, rebus ornabo. cuius rei tum tempus erit, cùm, quid opis reip. laturus sit, aut quid iam tulerit, notum esse cœperit. Nam adhuc tantùm conatus adiuntur, optimi illi quidé, & præclarissimi, sed gesta res exspectatur: quam quidem aut iam esse aliquam, aut appropinquare confido. Tua virtute & magnitudine animi nihil est nobilius. Itaq; optamus, vt quàm primùm te in Italia videamus, remp. nos habere arbitrabimur, si vos habebimus. Præclarè viceramus, nisi spoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepisset Antonium. Itaque nunquam tanto odio ciuitati Antonius fuit, quanto est Lepidus. Ille enim ex turbulenta rep. hic ex pace & victoria bellum excitauit. Huic oppositos [3] consules dess. habemus: in quibus est magna illa quidem spes, sed anceps cura propter incertos exitus præliorum. Persuade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse omnia, vos expectari, Brutũ quidem [4] iam iamq;. Quod si, vt spero, victis hostibus nostris veneritis: tamen auctoritate vestra resp. exsurget, & in aliquo statu tolerabili consistet. sunt enim permulta, quibus erit medendum, etiam si resp. satis esse videbitur sceleribus hostium liberata. Vale.

2 Supra, epist. 8.

Suspicor abundare, & fuisse ex ijs, quæ glossemata vocant.

3 D. Brutum, & L. Plancum.

4 Propius enim aberat, Macedoniamque & Græciam, capto C. Antonio tenebat. Plut.

ARGVMENTVM.

Scribit à quibus copias acceperit: seq; & remp. commendat. scripta autem hæc epistola ante prælium Mutinense.

C. CASSIVS PRO COS. S. D.
M. CICERONI. 11

S. V. B. E. E. Q. V. In Syriam me [1] profectum esse scito ad L. * Murcum & Q. Crispum imp. Viri fortes,

1 Dio. lib. 47.

tes, optimiq; ciues, posteaquàm audierunt, quæ Romæ [2] gererentur, exercitus mihi tradiderunt, ipsique mecū vnà fortissimo animo remp. administrant. Item legionem, quam Q. [3] Cæcilius Bassus habuit, ad me venisse: quatuorq; legiones, quas A. [4] Allienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione non puto indigere, vt nos absentes, remque publicam, quantum opus est, defendas. Scire te volo, firma præsidia vobis, senatuiq; non deesse, vt optima spe, & maximo animo remp. defendas. Reliqua tecum aget L. Carteius familiaris meus. Vale. Data Nonas Martijs ex castris [5] Taricheis.

2 *Inter antes ciues.*
3 *Strabo. lib.*
4 *Missus à Dolabella in Aegyptum. App. lib. de bello ci.*
5 *Ioseph. de bello Iudaico.*

ARGVMENTVM.

Facta mentione beneuolentiæ Ciceronis erga se, suam dignitatem suosq; milites commendat: seq; & illos optimè de rep. meritos affirmat.

C. CASSIVS PRO COS. S. D. M. CICERONI. SVO. 12

S. V. B. E. E. Q. V. Legi tuas literas, in quibus mirificum tuum erga me amorē recognoui. videbaris enim non solùm fauere nobis id quod & nostra, & reipub. causa semper fecisti: sed etiam grauem curam suscepisse, vehementerq; esse de nobis sollicitus. Itaq; quòd te primùm existimare putabam, nos oppressa repub quiescere non posse: deinde cùm suspicarere nos aliquid [1] moliri, quod te sollicitum esse & de salute nostra, & de rerum euentu putabam: simul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Ægypto, scripsi ad te, tabellariosque complureis Romam misi. scripsi etiam ad senatum literas, quas reddi vetui prius, quàm tibi recitatæ essent. si fortè mei obtemperare mihi voluerunt. Quòd si literæ perlatæ non sunt, nō dubito, quin Dolabella, qui nefariè Trebonio occiso Asiam occupauit, tabellarios meos deprehen-

1 *Moliri exitium improbis ciuibus.*

derit, literasque interceperit. Exercitus omneis, qui in [2] Syria fuere, teneo. Habui paullulum moræ, dum promissa militibus persoluo: nunc iam sum expeditus. A te peto, vt dignitatem meam tibi commendatam habeas, si me intelligis nullum neque periculum, neque laborem patriæ denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi te hortante & auctore: si non solùm exercitum ad rempub. libertatemque defendendam comparaui, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui: quem si occupasset Dolabella, non solùm aduentu, sed etiam opinione & expectatione exercitus sui antonium confirmasset. Quas ob res milites [3] tuere, si eos mirificè de repub. meritos esse animaduertis: & effice, ne quem pœniteat remp quàm spem prædæ & rapinarum sequi maluisse. Item Murci & Crispi imp. dignitatem, quantum est in te, tuere. nam Bassus [4] miserè noluit mihi legionem tradere. quòd nisi milites inuito eo legatos ad me misissent claussam Appameã tenuisset, quoad vi esset expugnata. Hæc à te peto non solùm reipub. quæ tibi semper fuit carissima, sed etiam amicitiæ nostræ nomine, quam confido apud te plurimum posse. Crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, senatus, atque optimi cuiusque esse maximeque tuum: cuiús voluntate assiduè audiendo mirificè te diligit, carumque habet qui si intellexerit, commoda sua curæ tibi esse, debere etiam se tibi omnia putabit. Literis scriptis, audiui Dolabellam in Ciliciam venisse cum suis copijs. proficiscar in Ciliciam. Quid egerim, celeriter vt scias, dabo operam. Ac velim, vt meremur de rep. sic felices simus. Fac valeas, meque ames. Non. Maij Ex castris.

2 Vbi Cæsar eos collocauerat, cum de Parthico bello cogitaret.

3 Cura tibi sint eorum commoda. infrà, hac ipsa epistola.

De Cæcilio Basso Strabo lib 16.

4 Quòd eam laudem, ac felicitatem quæ in rep. tuenda posita est, ignoraret.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de victoria Mutinensi: & res à se gestas enumerat.

C. CAS.

C. CASSIVS S. D. M. CICERONI. 13.

S.V.B.E.E.Q.V. Cùm reipub. vel salute, vel victoria gaudemus: tum instauratione tuarũ laudũ. Quòd maximus consularis maximum consulem te ipse vicisti, & lætamur, & mirari satis non possumus. Fatalè nescio quid tuæ virtuti datum: id quod sæpè iam experti sumus. est enim tua [1] toga omnium armis felicior: quæ nunc quoque nobis pœnè victam rempub. ex manibus hostium eripuit ac reddidit. Nunc ergo viuemus liberi. Nunc te omnium maxime ciuis, & mihi carissime, id quod maximè reip.[2] tenebris comperisti nunc te habebimus testem nostri & in te, & in coniunctissimam tibi remp. amoris: & quæ sæpe pollicitus es, te & taciturum, dum seruiremus, & dicturum de me tum, cùm profutura essent, nunc non illa ego quidem dici tantopere desiderabo, quàm sentiri à te ipso. neq; enim omnium iudicio malim me à te commendari, quàm ipse tuo iudicio dignè, ac mereor, cõmendatus esse: vt hæc nouissima nostra facta non subita, nec inconuenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse iudices: meque ad optimam spem patriæ non minimum tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinquiq; digni quidem te, & meritò tibi carissimi. esse etiam debent in rep. proxime hos cari, qui studiorum tuorum sunt æmuli: quorum esse cupio tibi copiam.[3] sed tamen non maxima me turba puto excludi, quo minus tibi vacet me excipere, & ad omnia, quæ velis & probes, producere. Animum tibi nostrum fortasse probauimus: ingenium certè diutina seruitus, qualecunque est, minus tamen, quàm erat, passa est videri. Nos ex ora maritima Asiæ prouinciæ, ex insulis, quas potuimus, naueis deduximus. Dilectum remigũ, magna[4] contumacia ciuitatum, tamen satis celeriter habuimus. Secuti sumus classem Dolabellæ, cui Lu-

1 *Togatus enim Cicero, non armatus, reip. profuit. epi. 4. lib. 15*

2 *Cum Cæsar omnia teneret.*

3 *Non puto multos a te in amore anteponi.*

4 *Cum obstinato recusarent,*

cilius præerat: qui spem sæpe transitionis præbendo. neque vnquam non decedendo, nouissimè Corycum se contulit, & clauso portu se tenere cœpit. Nos illa relicta, quòd & in castra peruenire satius esse putabamus, & sequebatur classis altera, quàm anno priore in [5] Bithynia Tullius Cymber compararat. cui Turulius quæs. præerat, Cyprum petiuimus. Ibi, quæ cognouimus, scribere ad vos quàm celerrimè voluimus, Dolabellam vt Tarsenses pessimi socij, ita Laodiceni multo amentiores vltrò arcessierunt: ex quibus vtrisque ciuitatibus, Græcorum militum numero, speciem exercitus effecit. Castra habet ante oppidum Laodiceam posita, & partem muri demolitus est, & castra oppido coniunxit. [6] Cassius noster cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliarijs, & quatuor millibus equitum à millibus passuum viginti, castra habet posita * Παλτοῖ: & existimat, se sine prælio posse vincere. Nam iam ternis tetradrachmis triticum penes Dolabellam est. nisi quid nauibus Laodicenorum supportarit, citò fame pereat necesse est. ne supportare possit, & Cassij classis bene magna, cui præest Sextilius Rufus, & tres quas nos adduximus, ego, Turulius, & [7] Patiscus, facilè præstabunt. Volo igitur vos bene sperare: & remp. vt vos istic expedijstis, ita pro nostra parte celeriter à nobis expediri posse, confidere. Vale. Data Id. Iun. Cypro, à Crummuacride.

[5] *Cimbro ab senatu attributa, Plut. in Bruto.*

[6] *Alius Cassius is scilicet, qui Cæsarem occiderat.*

* *Paltus oppidũ Laodiceæ propinquum.*

[7] *Epist. 11. lib. 2. & 6. lib. 8. & 13 h. l.*

ARGVMENTVM.

Exponit res à se gestas: Rhodios accusat, procurationem Asiæ petit: merita sua in remp. commemorat.

LENTVLVS CICERONI SVO. S. D. 14

CVM Brutum nostrum conuenissem, eumq; tardius in Asiam venturum animaduerterem: in Asiam redij, vt reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam

Spintheris filius à Torquato adoptatus. Dio. l. 8.

cuniam quàmprimùm Romam mitterem, Interim cognoui, in Lycia esse classem Dolabellæ, ampliusque centum naueis onerarias, in quas exercitus eius imponi posset: idq; Dolabellam ea mente comparasse, vt si [1] Syriæ spes eum frustrata esset, conscenderet in naueis & Italiam peteret, seq; cum Antonijs & reliquis latronibus coniungeret. Cuius rei tanto in timore fui, vt omnibus rebus relictis, cum paucioribus & minoribus nauibus ad illas ire conatus sim. Quæ res si à Rhodijs nõ essem interpellatus, fortasse tota sublata esset: tamẽ magna ex parte profligata est: quãdoquidem classis dissipata est: aduentus nostri timore milites, ducesq; effugerunt, onerariæ omnes ad vnã à nobis sunt exceptæ. Certè (quod maximè timui) videor esse consecutus, vt non possit classe Dolabella in Italiam peuenire, nec socij suis firmatis durius vobis efficere negotium. Rhodij nos, & remp. quàm valde desperauerint, ex litteris, quas publicè misi, cognosces. Et quidem multo parcius scripsi, quam re vera furere eos inueni. quòd verò aliquid de his scripsi, mirari noli. mira est eorum amentia. Nec me meæ vllæ priuatim iniuriæ [2] mouerent vnquam. malus animus eorum in nostram salutem, cupiditas partium aliarum, perseuerantia in contentione optimi cuiusque, ferenda mihi non fuit. Nec tamen omneis perditos esse puto. sed ijdem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompeium, qui ceteros viros clarissimos non receperunt: ijdem tanquam aliquo fato & nunc aut magistratum gerũt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. Itaque eadam superbia in prauitate vtuntur. quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solum vtile est reipub. nostræ, sed etiam necessarium. de nostra dignitate velim tibi semper curæ sit, & quocunque tempore

1 Cassio eam tenente, supra ep. 5

2 Hoc verbum non est in antiquis libris.

Cæsar l. 3, com. de bel. ci.

occasionem habueris, & in senatu, & in ceteris rebus laudi nostræ suffragere. Quando consulibus decreta est Asia, & permissum est ijs, vt dum ipsi venirent, darent negotium qui Asiam obtineant: rogo te petas ab ijs, vt, hanc dignitatem potissimùm nobis tribuant, & mihi dent negòtium, vt Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter venit, nam quòd huc properent in magistratu venire, aut exercitum mittere, causam non habent. Dolabella enim in Syria est: &, vt tu diuina tua mente prospexisti & prædixisti, dum isti venient, Cassius eum opprimet. exclusus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando malè acceptus, nulla alia confisus vrbe, Laodiceam, quæ est in Syria ad mare se contulit. ibi [3] spero celeriter eum pœnas daturum. nam neque quò refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantum [4] exercitum Cassij sustinere. spero etiam confectum esse iam & oppressum. Quare non puto Pansam & Hirtium in consulatu properaturos in prouincias exire, sed Romæ acturos consulatum. Itaque si ab his petieris, vt interea nobis procurationem Asiæ dent, spero te posse impetrare. præterea mihi Pansa & Hirtius & promiserunt coràm, & absenti scripserunt, Vérrioque nostro Pansa affirmauit, se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. Ego porrò non medius fidius cupiditate prouinciæ produci longius spatium mihi volo. nam mihi fuit ista prouincia plena laboris, periculi, detrimenti: quæ ego ne frustra subierim, neuè prius, quam reliquias meæ diligentiæ consequar, decedere cogar, valde laboro. nam si potuissem, quam exegeram pecuniam vniuersam mittere, postularem vt mihi succederetur. Nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonij morte amissimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorum, qui mihi fidem,

3 Spem comprobauit euentus. Velleius lib. 2 & alij.

4 Decem legiones

fidem, reíque publicæ non [5] præstiterunt, id con- *5 Ep. 7. lib. 1.*
sequi & reficere volo. quòd aliter non potest fieri,
nisi spatium habuero. id vt per te consequar, velim,
vt solet, tibi curæ sit. Egò me de rep. puto esse me-
ritum, vt non prouinciæ istius beneficium exspecta-
re debeam, sed tantum, quantum Crassius & Bruti,
non solùm [6] illius facti, periculíque societate, sed *6 Cum Cæsarē*
etiam huius temporis studio & virtute. primus enim *occidamus. Plu.*
ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Do-
labellæ ad remp. traduxi, Cassioque tradidi: primus
delectus habui pro salute omnium contra cõiuratio-
nem sceleratissimam: solus Cassio & reip. Syriam ex-
ercitusque, qui ibi erant, coniunxi. Nam nisi ego
tantam pecuniam, tantaque pręsidia, & tam celeri-
ter Cassio dedissem, ne ausus quidem esset ire in Sy-
riam, & nunc non minora pericula reip. à Dolabel-
la instarent, quam ab Antonio. Atque hæc omnia is
feci, qui & sodalis, & familiarissimus Dolabellæ erã,
coniunctissimus sanguine Antoniis: [7] prouinciam *7 Quod eam Lē*
quoque illorum beneficio habebam: sed πατρίδα *tulo Cæsare im-*
ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν, omnibus meis bellum primus in- *petrassent.*
dixi. Hæc etsi adhuc non magnopere mihi tulisse fru-
ctum animaduerto: tamen non despero, nec [8] defa- *8 Non visitata*
tigabor permanere non solum in studio libertatis, sed *locutio quis e-*
etiam in labore & periculis. Attamen si etiam ali- *nim præterea*
qua gloria iusta & merita prouocabimur, senatus & *defatigor cum*
optimi cuiusque officijs, cùm maiore auctoritate *infinitiuo con-*
apud ceteros erimus, tum eo plus prodesse reip. po- *iunxit.*
terimus. Filium tuum, ad Brutum cùm veni, videre
non potui, ideò quòd iam in hiberna cum equitibus
erat profectus. sed mediusfidius ea esse, cũ [9] opinione, *9 Ita animatum*
& tua, & ipsius, & in primis mea caula gaudeo. *esse erga remp.*
fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, te-
que dignus est. Vale. Data IIII. kalend. Iunias,
Pergæ.

ARGVMENTVM.

Hic quoque res à se gestas exponit: inuehitur in Rhodios: de Dolabella optabilia nuntiat.

P. LENTVLVS P. F. PRO Q. V AES. PROPRAET. S. D. COSS. PRAET. TRIBB. PL. SENATVI. POPVLO PLEBIQVE RO. 15

SV. L. Q. V. V. B. E. E. Q. V. Scelere Dolabellæ [1] oppressa Asia, in proximam prouinciam Macedoniam, præsidiaque reip. quæ M. Brutus vir clarissimus tenebat, me contuli, & id egi, vt, per quos celerrimè posset, Asia prouincia, vectigaliaque in vestram potestatem redigerentur. quod cùm pertimuisset Dolabella, & vastata prouincia, correptis vectigalibus, præcipue ciuibus Ro. omnibus crudelissimè denudatis ac diuexatis, celerius Asia excessisset, quàm eò præsidiũ adduci potuisset: diutius morari, aut exspectare præsidium non necesse habui: & quàmprimum ad meum officium reuertendum mihi esse existimaui, vt & reliqua vectigalia exigerem, & quam deposui pecuniã colligerem: quid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem, & quamprimùm vos de omni re facerem, certiores. interim cùm per insulas in Asiam nauiganti mihi nuntiatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse, Rhodiosque naueis complureis instructas & paratas in aqua habere: cum ijs nauibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparauerat Patiscus pro quæs. homo mihi cùm familiaritate, tum etiam sensibus in rep. coniunctissimus, Rhodum reuerti, consisus auctoritate vestra, senatusque consulto, quo hostem Dolabellam iudicaratis, fœdere quoque, quod cum his M. Marcello. Ser. Sulpicio coss. renouatum erat, quo [2] iurauerant Rhodij, eosdem hosteis se habituros, quos senatus

1 Smyrna capta, Trebonióque caeso, supra ep. 12. & ep. antecedenti.

2 Hoc in omnibus fœderibus obseruatum animaduerti.

tus, populusque Ro. quæ res nos vehementer fefellit. tantum enim afuit, vt illorum præsidio nostram firmaremus classem, vt etiam à Rhodijs vrbe, portu statione, quæ extra vrbem est, cômeatu, aqua denique prohiberetur nostri milites, nos vix ipsi singulis cum nauigiolis reciperemur. quam indignitatem, diminutionemque maiestatis non solum iuris nostri, sed etiam imperij, populique Ro. idcirco tulimus, quod interceptis litteris cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Ægyptoque, quod necesse erat fieri, in naueis cum omnibus suis latronibus, atque omni pecunia conscendere paratum esse, Italiamque petere: iccirco etiam naueis onerarias, quarum minor nulla erat duûm milium amphorûm, contractas in Lycia à classe eius obsideri. Huius rei timore P. C. percitus, iniurias perpeti, & cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in vrbem, & in senatum eorum, quàm diligentissimè potui, caussam reip. egi: periculumque omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naueis conscendisset, exposui. Rodios autem tanta esse prauitate animaduerti, vt omnes firmiores putarant, quam bonos vt hanc concordiam, & conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propense non crederent esse factam: vt patientiam senatus, & optimi cuiusque manere etiam nunc confiderent, nec potuisse audere quenquam Dolabellam hostem iudicare: vt denique omnia, quæ improbi fingebant, magis vera existimarent, quam, quæ verè facta erant, & à nobis docebantur. qua mente etiam ante nostrum aduentum, post Trebonij indignissimam cædem, ceteraque tot, tamque nefaria facinora, binæ profectæ erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidem nouo exem-

plo, contra leges ipsorum, prohibentibus ijs, qui tum magistratus gerebant. Hæc siue timore, vt dictitant, de agris, quos in continenti habent, siue furore, siue potentia paucorum, qui & antea pari contumelia [3] viros clarissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerentes, nullo exemplo, neque nostræ partis, neque nostro præsentium, neque imminenti Italiæ, vrbique nostro periculo, si ille parricida cum suis latronibus, nauibus ex Asia, Syriaque expulsus, Italiam petijsset, mederi, cum facilè possent, voluerunt. Nonnullis etiam ipsi magistratus veniebant in suspicionem, detinuisse nos, & demorati esse, dum classis Dolabellæ certior fieret de aduentu nostro: quam suspicionem consecutæ res aliquot auxerunt, maximè quòd subitò ex Lycia Sex. Marius, & C. Titius legati Dolabellæ à classe discesserunt. nauique longa profugerunt, onerarijs relictis, in quibus colligendis non minimùm temporis, laborisque consumpserunt. Itaque cùm à Rhodo cum ijs, quas habueramus, nauibus in Lyciam venissemus, naueis onerarias recepimus, dominisq; restituimus: ijdemque, quòd maximè verebamur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam venire, timere desijmus. classem fugientem persecuti sumus vsque Sydam, quæ [4] extrema regio est prouinciæ meæ: ibi cognoui partem nauium Dolabellæ diffugisse, reliquas Syriam, Ciprúmque petijsse. Quibus disiectis, cùm scirem, C. Cassij singularis ciuis, & ducis classem maximam fore præstò in Syria, ad meum officium reuerti: dabóque operam, vt meum studium & diligentiam vobis P. C. & reip. præstem, pecuniámque quàm maximam potero, & quàm celerrimè cogam, omnibusque cum rationibus ad vos mittam. Si percurrero prouinciam, & cognouero qui nobis & reip. fidem præstiterunt in conseruanda pecunia à me

[3] Cum Lentulū & Pompeium non receperant. Supra ep. 14.

[4] Non licebat prouinciæ finibus egredi.

à me deposita, quique scelerate vltro deferentes pecuniam publicam hoc munere societaté facinorum cum Dolabella inierunt, faciam vos certiores. De quibus si vobis videbitur, si ut meriti sunt, grauiter constitueritis, nosque vestra auctoritate firmaueritis: facilius & reliqua exigere vectigalia, & exacta seruare poterimus. Interea quo commodius vectigalia tueri, prouinciámque ab iniuria defendere possim, præsidium necessarium voluntariúmque comparaui. His litteris scriptis, milites circiter xxx. quos Dolabella ex Asia conscripserat, è Syria fugientes in Pamphiliam venerunt. hi nuntiauerunt Dolabellam Antiochiam, quæ in Syria est, venisse. non receptum: conatum esse aliquoties vi introire: repulsum semper esse cum magno suo detrimento. Itaque centum circiter amissis, ægrisque compluribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceam versus: ea nocte omneis fere Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingentos Antiochiam redijsse, & se ijs tradidisse, qui à Cassio relicti, vrbi illi præerant: ceteros per Amanum in Ciliciam descendisse, quo ex numero se quoque esse dicebant: Cassium autem cum suis omnibus copijs nuntiatum esse quatridui iter à Laodicea afuisse tum, cùm Dolabella eo téderet. Quamobrem [5] opinione celerius cõfido sceleratissimum latronem pœnas daturum. IIII. Non. Iunias. Pergæ. [5] Ep.31.lib.10.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de Ciceronis filij indole ad virtutem versus, in malum ciuem à se conscriptos, mittit: petit, ut includatur in Ciceronis scripta de Cæsaris interitu.

TREBONIVS CICERONI S. 16

S.V.B.E.E.V. Athenas veni a.d. XI. kalend. Iunias, atque ibi, quod maximè optabã, vidi filium tuũ deditum optimis studijs, summaque modestiæ fama. Quæ ex-

re quantam voluptatem ceperim, ſcire potes etiam me tacente. non enim neſcis quanti te faciam, & quam pro noſtro veterrimo, veriſſimoque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modo tanto bono gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. nihil adoleſcente tuo, atque adeò noſtro (nihil enim mihi à te poteſt eſſe ſeiunctum) aut amabilius ijs, qui Athenis ſunt, eſt, aut ſtudioſius earum artium, quas tu maximè amas hoc eſt optimarum: Itaque tibi, quod vere facere poſſum, libenter quoque gratulor: nec minus etiam nobis, quod eum, quem neceſſe erat diligere, qualiſcunque eſſet, talem habemus, vt libenter quoque diligamus. Qui cum mihi in ſermone inieciſſet, ſe velle Aſiam viſere, non modo inuitatus, ſed etiam rogatus eſt à me, vt id potiſſimum nobis obtinentibus prouinciam faceret. cui nos & caritate & amore tuum officium præſtaturos non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, vt [1] Cratippus vnà cum eo ſit, ne putes in Aſia feriatum illum ab ijs ſtudijs, in quæ tua cohortatione incitatur, futurum. Nam illum paratum, vt video, & ingreſſum pleno [2] gradu, cohortari non intermittemus, quo in dies longius diſcendo, exercendoque ſe, procedat. Vos quid ageretis in rep. cùm has litteras dabam, non ſciebam. audiebam quædam turbulenta, quæ ſcilicet cupio eſſe falſa, vt aliquando otioſa libertate fruamur, quod vel minime adhuc mihi contigit. Ego tamen nactus nauigatione noſtra puſillum laxamenti, concinnaui tibi munuſculum ex inſtituto meo: & dictum, cum magno noſtro honore à te dictum, co clusi, & tibi infra ſubſcripſi. In quibus verſibus ſi tibi quibuſdam verbis ἐνθυρρημονέστερος videbor: turpitudo perſonæ eius, in quam liberius inuehimur, nos vindicabit. Ignoſces etiam iracundæ

noſtræ,

1 Peripatetica doctrina clarus. ep. 21. li. 16. de off. li. 1. & 4.

2 Vide Vegetium de pleno gradu militum.

nostræ, quæ iusta est in eiusmodi & homines & ciueis. Deinde qui magis hoc [3] Lucillio licuerit assumere libertatis, quam nobis? cùm, etiam si odio pari fuerit in nos, quos læsit, tamen certe non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adiunges me quamprimum ad tuos sermones. Namque illud non dubito, quin, siquid [4] de interitu Cæsaris scribas, non patiaris me minimam partem & re & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meosque tibi commendatos habe. D. VIII. kalend. Iunias, Athenis.

3 Satyrarũ scriptori.

4 Fuit enim Trebonius vnus ex percussoribus Cæsaris.

ARGVMENTVM.

Varia scribit, de rumoribus è Syria allatis, de vrbis otio, de oratore à se scripto, de suo studio in Cornificium. is autem Syriam regebat, vt infra patet.

CICERO CORNIFICIO COLLEGAE S. D. 17

GRATA mihi vehementer est memoria nostri tua, quam significasti litteris: quam vt conserues (non quod de tua constantia dubitem, sed qui [1] mos est ita rogandi) rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nuntiata sunt: quæ quia tibi sunt propriora, quam nobis, tua me caussa magis mouet, quam mea. Romæ summũ otium est, sed ita vt magis salubre aliquod & honestũ negotiũ: quod spero fore, quia video id [2] curæ esse Cæsari. Me scito, dũ tu abes, quasi occasionẽ quanquã & licentiã nactũ, scribere audacius, & cetera quidem fortasse, quæ etiam tu concederes: sed proximè scripsi de optimo genere dicendi: in quo sæpe suspicatus sum, tè a iudicio nostro, sic scilicet, vt [3] doctũ hominem à non indocto, paullulum dissidere. Huic tu libro maximè velim ex animo: sin minus, gratiæ caussa suffragere. dicam tuis, vt eum, si velint,

In auguratu.

1 Vide idem ep. 27. lib. 11.

2 Correctionem reip. Cæsar cogitauit.

3 Scripsit Cornificius de arte rhetorica. Quint. lib. 3.

describant, adteque mittant. puto enim, etiam si rem minus probabis, tamen in ista solicitudine, quicquid à me profectum sit, iucundum tibi fore. Quod mihi existimationem tuā dignitatemq; commendas, facis tu quidem omnium more: sed velim sic existimes, me, cùm amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimum tribuere, tum de summo ingenio, & de optimis tuis studijs, & de spe amplissimæ dignitatis ita iudicare, vt neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

ARGVMENTVM.

Purgat se de infrequentia litterarum: prudentiā Cornificij, grauitatemque laudat, præsentem reipub. statum accusat, cùm Cæsaris excusatione.

CICERO CORNIFICIO COLLEGAE S. D. 18

QVOD extremum fuit in ea epistola, quam à te proximè accepi, ad id primum respondebo. animaduerti enim, hoc vos magnos oratores facere nonnunquam. Epistolas requiris meas. ego autem nunquam, cùm mihi denuntiatum esset à tuis ire ad te aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis litteris intelligere, te nihil commissurum esse temere, nec ante, quam scisses, quo iste nescio qui [1] Cæcilius Bassus erumperet. quicquam certi constituturum: id ego & speraram prudentia tua fretus, & vt confiderem, fecerunt tuæ grauissimæ litteræ: idque, vt facias quam sæpissimè, vt & quid tu agas, & quid agatur, scire possim, & etiam quid acturus sis, valde te rogo. Et si periniquo patiebar animo, te à me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quod & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotijs discedere. Vtrumque contra accidit. istic enim [2] bellum est exortum, hîc pax consecuta:

1 Dio. li. 47. & Strabo. lib. 16.

2 Dio. lib. 47.

ſecuta: ſed eiuſmodi pax, in qua, ſi adeſſes, multa te non delectarent: ea tamen, quæ ne ipſum Cæſarem quidem delectent. BELLORVM enim ciuilium ij ſemper exitus ſunt, vt non ea ſolùm fiant, quæ velit victor, ſed etiam vt ijs mos gerendus ſit, quibus adiutoribus parta ſit victoria. Equidem ſic iam obdurui, vt ludis Cæſaris noſtri æquiſſimo animo viderim. T. [3] Plancum, audirem Laberij & Publij poemata. Nihil mihi tam deeſſe ſcito, quàm quîcum hæc familiariter doctéque rideam. Is tu eris, ſi quamprimùm veneris quod vt facias, non mea ſolùm, ſed etiam tua intereſſe arbitror. Vale.

3 Plancum Burſam, à Cæſare reſtitutum, ep. 2. lib. 7.

ARGVMENTVM

Gratulatur de Syria adminiſtratione: eámque optat a bello vacuam: quod ſi bellum ſit, conſulit quid agendum.

CICERO CORNIFICIO S. 15

LIBENTISSIME legi tuas litteras: in quibus iucundiſſimum mihi fuit, quod cognoui meas tibi redditas eſſe. non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus eſſes: verebar vt redderentur. Bellum quod eſt in Syria, Syriamque prouinciam tibi tributam eſſe à Cæſare, ex tuis literis cognoui. eam rem tibi volo & bene, & feliciter euenire. quod ita fore confido, fretus & induſtria & prudentia tua. Sed de Parthici belli ſuſpicione quod ſcribis, ſanè me commouit, quantum copiarum haberes, cùm ipſe coniectura conſequi poteram, tum, ex tuis literis cognoui. Itaque opto ne ſe illa gens moueat hoc tempore, dũ ad te legiones eæ perducãtur, quas audio duci. Quòd ſi pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet vti conſilio [1] M. Bibuli, qui ſe oppido munitiſſimo & copioſiſſimo tandiu tenuit, quandiu in prouincia Parthi fuerũt. Sed hæc melius ex re & ex tempore conſtitues. Mihi quidem vſque curæ erit quid a-

1 Qui dum vllus hoſpes in Syria fuit, pedem porta non extulit, ad Att. lib. 6. ep. 8.

gas, dum, quid egeris, ſciero. Litteras ad te nunquam habui cui darem, quin dederim. à te, vt idem facias, peto: in primiſque vt ita ad tuos ſcribas, vt me tuum ſciant eſſe. Vale.

ARGVMENTVM.

Iocatur, quia Cornificius Sinueſſanæ villa hoſpitio vti noluerat: & crebras ab eo literas petit.

CICERO CORNIFICIO COLLEGAE S. 20

GRATAE mihi tuæ literæ, niſi quòd Sinueſſanum diuerſoriolum contemſiſti. Quam quidem contumeliam villa puſilla iniquo animo feret, niſi in Cumano & Pompeiano reddideris πάντα περὶ πάντων. Sic igitur facies meque amabis, & ſcripto aliquo laceſſes. ego enim reſpondere facilius poſſum, quàm prouocare. Quod ſi, vt [1] es: ceſſabis; laceſſam, nec tua ignauia etiam mihi [2] inertiam afferat. Plura otioſus. Hæc, cùm eſſem in ſenatu, exaraui. Vale.

Eodem modo locutus eſt ep.17. lib.15.

1 Quæ tua conſuetudo eſt.
2 Ep.10. lib.8.

ARGVMENTVM.

Commendat Anicium, eiuſque negotia, & dignitatem.

CICERO CORNIFICIO S. 21

CAIVS Anicius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum ſuorum cauſſa legatus eſt in Africam [1] legatione libera. Eum velim rebus omnibus adiuues, operamque des, vt quàm commodiſſimè ſua negotia conficiat: in primiſque, quod ei cariſſimum eſt, dignitatem eius tibi commendo: idq; à te peto, quod ipſe in prouincia facere ſum ſolitus non rogatus, vt omnibus ſenatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoueram à ſummis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies: ceteriſq; rebus omnibus eius dignitati, reique, ſi me amas, conſules. id erit mihi gratiſſimum. Da operam vt valeas.

1 Quæ ſenatoribus ad ſua negotia proficiſcentibus concedebatur. ad Att. lib. 2. ep. 18. & ep. 22. lib. 15.

ARGV-

ARGVMENTVM

Narrat de statu reip. post Cæsaris mortem: hortaturque Cornificium, vt prouinciam retineat in potestate reip.

M. T. CICERO S. P. D. CORNIFICIO. 21

NOs hîc cum homine gladiatore omniũ nequissimo [1] collega nostro Antonio bellum gerimus, sed non pari condicione, contra arma verbis. At etiam de te concionatur, nec impune. nam sentiet quos lacessierit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab alijs: à me futura debes cognoscere: quorum quidem non est difficilis coniectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni: nostrique τυραννοκτόνοι [2] longè gentium absunt. Pansa & sentit bene, & loquitur fortiter. Hirtius noster tardius [3] conualescit. Quid futurum sit planè nescio: spes tamen est vna, aliquãdo populum Ro. maiorum * similem fore. ego certe reipub. non deero: & quicquid acciderit, à quo mea culpa absit, animo forti feram. Illud profectò, quoad potero, tuam famam & dignitatem tuebor. A.d. XIII. kalend. Ianuarias, senatus frequens mihi est assensus cùm de ceteris rebus magnis & necessarijs, tum de [4] prouincijs ab ijs, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex s.c. successisset, hoc ego cum reipub. causa censui, tum mehercule in primis retinendæ dignitatis tuæ. Quamobrem te amoris nostri causa rogo, reip. causa hortor, vt ne cui quicquam iuris in tua prouincia esse patiare: atque vt omnia referas ad dignitatem, qua nihil potest esse præstantius. Verè tecum agam, vt necessitudo nostra postulat: in Sempronio si meis litteris obtemperasses, maximam ab omnibus laudem adeptus esses. sed illud & præterijt, & leuius est. Hęc magna res est: fac vt prouinciam retineas in potestate reip. Plura scripsissem, nisi tui festinarent. Itaque Cherippo nostro me

1 Collega in auguratu. Phil. 2. ad Att. & hic ep. 14. lib. 8.

2 Brutus in Græcia, Cassius in Syria. Phi. 4.

3 In tuenda libertate.

4 Infra ep. 25.

Ne validior fieret Antonius, prouinciam nactus aliquam.

velim [5] excuses. Vale.

5 Quod ei non rescribo.

ARGVMENTVM.

Primum respondet ad ea, quæ de prouincia Cornificij à Stratorio cognouerat: deinde quasi formam reip. mittit. & philosophiã laudat.

CICERO CORNIFICIO S. 23

OMNEM condicionem imperij tui, statumque prouinciæ mihi demonstrauit [1] Stratorius. O multa intolerabilia locis omnibus! Sed quo tua maior dignitas est, eo quæ tibi acciderunt minus ferẽda, neque enim, quæ tu propter magnitudinem & animi & ingenij moderatè fers, à te non vlciscenda sunt, etiam si non sint dolenda. Sed hæc posterius. Rerum vrbanarum acta tibi mitti certò scio. quod ni ita putarem, ipse perscriberem, in primisque Cæsaris Octauiani conatum: de quo multitudini [2] fictum ab Antonio crimen videtur, vti in pecuniam adolescentis impetum faceret. Prudentes autem & boni viri, & [3] credunt factũ, & probant. Quid quæris? magna spes est in eo. nihil est, quod non existimetur laudis & gloriç causa facturus. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse intelligit, vt, cùm interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. A. d. VII. Id. Octobreis, Brundisium erat profectus obuiam legionibus [4] Macedonicis quatuor: quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easque ad vrbem adducere, & in [5] ceruicibus nostris collocare. Habes formam reipub. si in castris potest esse respub. in qua tuam vicem sæpe doleo, quod nullam partem per ætatem sanæ & saluæ reipub. gustare potuisti. Atque ante hac quidem sperare saltem licebat: nunc etiam illud ereptum est. quæ enim spes est, cùm in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quærere, quibus se saluo locus in ciuitate esse non posset? Equidem & hæc, & omnia, quæ homini accidere possunt, sic fero, vt philosophiæ magnã habeam gratiam,

1 Tuto, Stratorius, ex Festo, in Lacus Lucrinus

2 Velleius lib. 2. Plut Suet. Dio Sene in lib. de elementia.

3 Credunt Octauianum insidias Antonio struxisse.

4 Ex Macedonia profectis.

5 Armis opprimere libertatem cogitabat: sed cũ duæ legiones, Martia, & quarta, sequi noluerunt, seque Octauiano tradiderunt vide Phil. 3. Velleium lib. 2.

gratiam, quæ me non modò à sollicitudine abducit, sed etiam contra omneis fortunæ impetus armat: tibique idem censeo faciendum, nec, à quo culpa absit, quicquam in malis numerandum. Sed hæc tu melius. Stratorium nostrum cùm semper probassem, tum maximè in tuis rebus summam eius fidem, diligentiam, prudentiamque cognoui. Da operam vt valeas: hoc mihi gratius facere nihil potes.

Stratorius à Festo nominatur in verbo Lacus.

ARGVMENTVM.

Hortatur Cornificium, vt omni cura in remp. incumbat. scribit de legatis ad Antonium à senatu missis, Pinarium commendat.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 24

EGO nullum locũ prætermitto (nec enim debeo) non modò laudandi tui, sed ne ornandi quidem. Sed mea studia erga te & officia malo tibi ex tuorum literis, quàm ex meis esse nota. Te tamen hortor, vt omni cura in rempub. incumbas. hoc est animi, hoc ingenij tui, hoc eius spei, quam habere debes amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re aliâs ad te pluribus. cùm enim hæc scribebam, in exspectatione erant omnia. nondum [1] legati redierant, quos senatus non ad pacem deprecãdam, sed ad bellum denuntiandum miserat, nisi legatorum nuntio [2] paruisset. Ego tamen vt primùm occasio data est, meo pristino more rempub. defendi: me principem senatui, populoq; Ro. professus sum: nec postea, quàm suscepi causam libertatis, minimum tempus amisi tuendæ salutis, libertatisq; communis. Sed hæc quoque te ex alijs malo. T. [3] Pinarium, familiarissimũ meum, tanto tibi studio commendo, vt maiore non possim: cui cùm propter omneis virtutes, tum etiam propter studia cõmunia sum amicissimus. Is procurat rationes, negotiaq; Dionysij nostri, quem & tu multùm amas, & ego omnium plurimùm. Ea tibi ego non debeo

1 Philippus & Piso ep. 4. li. 12.
2 Vt Mutena obsidionem relinqueret.
3 Antiquissima familia, ante vrbem conditam. Liuius lib. 1.

commendare, ſed commendo tamen. Facies igitur vt ex Pinarij gratiſſimi hominis literis tuum & erga illum, & erga Dionyſium ſtudium perſpiciamus. Vale.

ARGVMENTVM.

Scribit ex literis Cornificij S. C. eſſe factum: hortatur vt reip. cauſam amplectatur: Luccio ſe nulla re defuturum pollicetur.

CICERO S. D. CORNIFICIO 25.

LIBERALIBVS literas accepi tuas, quas mihi Cornificius [1] altero viceſimo die, vt dicebat, reddidit. Eo die non fuit ſenatus, neque poſtero. Quinquatribus frequenti ſenatu cauſam tuam egi non inuita Minerua. Etenim eo ipſo die ſenatus decreuit, vt Minerua noſtra, cuſtos vrbis, quam turbo [2] deiecerat reſtitueretur. Panſa tuas literas recitauit, magna ſenatus approbatio conſecuta eſt cum ſummo gaudio & offenſione Minotauri, id eſt Caluiſij & Tauri. Factum de te eſt s. c. honorificum. Poſtulabatur, vt etiam illi notarentur: ſed Panſa Clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primũ in ſpẽ libertatis ingreſſus ſum, & cunctantibus ceteris a. d. XIII. kalend. ianuarias fundamenta reip. ieci: eo ipſo die prouidi multùm, atque habui rationem dignitatis tuæ. mihi enim eſt aſſenſus ſenatus de obtinẽdis [3] prouincijs. nec verò poſtea deſtiti labefactare eum, qui ſumma cum tua iniuria, contumeliaq; reip. prouinciam [4] abſens obtinebat. Itaque crebras, vel potius quotidianas cõpellationes meas nõ tulit, ſeq; in vrbem recepit inuitus: neque ſolùm ſpe, ſed certa re iam, & poſſeſſione deturbatus eſt. Meo iuſtiſſimo, honeſtiſſimóque conuicio te tuam dignitatẽ ſumma tua virtute tenuiſſe, prouinciæque honoribus ampliſſimis affectum, vehemẽter gaudeo. Quòd te mihi de Sempronio purgas, accipio excuſationem. fuit enim illud quoddã neceſſarium tempus ſeruitutis. Ego tuorum conſiliorum au-

ctor,

1 Secundo poſt viceſimum.

2 Quod Tullij mortem portendit. Dio & obſequens.

3 Supra ep. 28.

4 Cum ad vrbẽ eſſet cum imperio reuertit autem in vrbem, depoſito imperio

ctor, dignitatisq; fautor, iratus temporibus, in [5] Græciã desperata libertate rapiebat, cùm me Etesiæ, quasi boni ciues, relinquentem remp. prosequi noluerũt: austerq; aduersus maximo flatu me ad tribuleis tuos [6] Rhegium retulit: atque inde ventis, remisque in patriam omni festinatione properaui: postridièque in summa reliquorum seruitute liber vnus fui. Sic sum in Antonium inuectus, vt ille non ferret, omnemq; suũ vinolentum furorem in me vnum effunderet, meque cùm elicere vellet ad cædis causam, tum tentaret insidijs: quem ego ructantem & nauseantem conieci in Cæsaris Octauiani plagas. puer enim egregius præsidium sibi primùm, & nobis: deinde [7] summæ rei comparauit: qui nisi fuisset, Antonij reditus à Brundisio pestis patriæ fuisset. Quæ deinceps acta sint, scire te arbitror. sed redeamus illuc, vnde deuertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio, neque enim statuti quid in tanta perturbatione habere potuisti. Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat, vt [8] ait Terentius, Quamobrem mi Quinte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim. vna nauis est iam bonorum omnium: quam quidem nos damus operam vt rectam teneamus, vtinam prospero cursu: sed quicunque venti erunt, ars nostra certè non aberit. quid enim præstare aliud virtus potest? tu fac vt magno animo sis & excelso, cogitesq; omnem dignitatem tuam cum repub. coniunctam esse debere. P. [9] Lucceium mihi meum commẽdas, quem quibuscũque rebus potero diligenter tuebor. Hirtium quidem & Pansam collegas nostros homines in cõsulatu reip. salutareis, alieno sane tempore amisimus, rep. Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata: quàm nos, si licebit, more nostro tuebimur: quanquam admodum sumus iam defatigati. Sed NVLLA lassitudo impedire officium & fidem debet.

5 Vide epi. 1. lib. 10. & Phil. 1. & lib. 3. de offi.

6 Vide Rhegienses suffragium in tribu Romã tulisse. municipes enim erant legis Iuliæ beneficio ciuitatem adepti.

7 Substantiuum vt alibi.

8 In Andria.

9 Necesse est, initium esse epistolæ. hæc n. scripta sunt mortuo Pansa, superiora viuo.

Verùm hæc hactenus ab alijs te de me, quàm à me ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea, quæ maximè vellemus. De Cn. Minucio, quem tu quibusdam literis ad cælum laudibus extulisti, rumores duriores erant id quale sit, omninóque quid istic agatur, facias me velim certiorem. Vale.

ARGVMENTVM.

Hæredes Turij commendat.

CICERO CORNIFICIO. S. 25.

Q. [1] TVRIVS, qui in Africa negotiatus est, vir bonus & [2] honestus, hæredes fecit simileis sui Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, Cn. Anneium, Q. Considium Gallum, L. Seruilium Postumum, C. Rubellinum. Ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quàm commendatione. tanta enim liberalitate se tua vsos prædicabant, vt ijs plus à te tributum intelligerem, quàm ego auderem te rogare. Audebo tamen. scio enim quantũ ponderis mea commendatio sit habitura. Quare à te peto, vt ad eam liberalitatem, qua sine meis literis vsus es, quam maximis his literis cumulus accedat. Caput autem est meæ commendationis, ne patiare [3] Erotem Turium, Q. Turij libertũ, vt adhuc fecit, hæreditatem Turianam auertere: ceterisq; omnibus rebus habeas eos à me commẽdatissimos. Magnam ex eorum [4] splendore & obseruantia capies voluptatem. Quod vt velis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

1 Curius habet Sigonij liber.

2 Refertur ad honestatem familiæ, non ad ipsius mores.

3 Liberti nomen retinebant, quod in seruitute habuerant.

4 Qui magistratus gesserũt, aut claris parentibus nati sunt, à nobilitate laudãtur: ceteris, vt equitibus Romanis splendor non nobilitas tribuitur quo significatur species illa, quam rei familiaris copia, & quadam in omni re liberalis animi significatio gignit. vide splendorem equitibus R. tributum epi. 3. lib. 1. & hic epi. sequenti.

ARGVMENTVM.

Aufidij equitis R. Africana negotia commendat.

M. T. CICE. S. CORNIFICIO. 26.

SEX. Aufidius & obseruãtia, qua me colit, accedit ad proximos: & splendore, equiti Ro. nemini cedit. Est autẽ ita temperatis, moderatisque moribus, vt summa seueritas summa cum humanitate iungatur.

Cuius

Cuius tibi negotia, quæ sunt in Africa, ita commendo, vt maiore studio, magisq; ex animo cômmendare non possim, Pergratum mihi feceris, si dederis operam, vt is intelligat, meas apud te litteras maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer mi Cornificij, rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Cornificij factum non probat, quia non animaduerterat in quosdam Lilybaeo minantes. studium in remp. laudat. de omittendo gratiarum actione assentitur. addit de pecunia, & de rep.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 27

ASSENTIOR tibi eos, quos scribis Lilybæo minari, istic pœnas dare debuisse: sed metuisti, vt ais, ne nimis liber in vlciscendo viderere. Metuisti igitur, ne grauis ciuis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus viderere. Quod societatem reip. conseruandæ tibi mecum à patre acceptam renouas, gratum èst: quæ societas inter nos semper, mi Cornificij manebit. Gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas. nec enim id inter nos facere debemus. Senatus sæpius pro dignitate tua appellaret, si absentibus consulibus vnquam, nisi ad rem nouam, cogeretur. Itaque nec de LLS XX. nec de LLS DCC. quicquam agi nunc per senatum potest. Tibi aute [2] ex S. C. imperandam, mutuumque sumendum censeo. In rep. quid agatur, credo te ex eorum litteris cognoscere, qui ad te acta debent perscribere. Ego sum spe bona: consilio, cura, labore non desum: omnibus inimicis reip. esse me acerrimum hostem præ me fero. Res neque nunc difficili loco mihi videtur esse: & fuisset facillimo, si culpa à quibusdam afuisset. Vale.

Cornificij Clementiam in malos ciues non laudat.

Profectis Mutinam ad Brutũ liberandum.

2 Quoniam tibi S. C. imperiũ est datum, potes mutuam sumere pecuniam.

ARGVMENTVM.

Commendat studiose L. AElij Lamiæ negotia, eumque suspectũ

Cornificio, quasi fuisset cuidem S.C. cõtra dignitatem eius excusat.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 28.

NON modò te, cui omnia nostra notissima sunt sed neminem in populo Ro. arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L. [1] Zamia est. Etenim magno theatro spectata est tum, cúm est ab A Gabinio c o s. [2] relegatus, quod liberè & fortiter salutem meam defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus est: sed quod erat vetus & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitauit. Ad hæc officia vel merita potius iucundissima consuetudo accedit, vt nullo prorsus plus homine delecter Non puto te iam spectare quibus eum tibi verbis cõmendem, caussam enim tanti amoris intelligis: quæ verba desideret, is me omnibus vsum putato. Tantum velim existimes, si negotia Lamiæ: procuratores, liberos, [4] familiam, quibuscunque rebus opus erit defenderis, gratius mihi futurum quàm si ea tua liberalitas, pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec dubito quin sine mea commendatione, quod tuum est iudicium de hominibus, ipsius Lamiæ caussa studiosè omnia facturus sis. quanquam erat nobis dictum, te existimare alicui S.C. quod contra dignitatẽ tuam fieret, scribendo Lamiam [5] affuisse qui omnino Consulibus illis nunquam affuit scribendo: deinde omnia tum falsa S. C. deferebantur. nisi fortè etiam illi [6] Semproniano S.C. me censes affuisse, qui ne Romæ quidem fui, vt tum de eo ad te scripsi re recenti Sed hæc hactenus. Te mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, vt omnia Lamiæ negotia, mea putes esse: curesque vt intelligat, hanc cõmendationem maximo sibi vsui fuisse. Hoc mihi gratius facere nihil po-[te]s. Cura vt valeas

[1] Vide orationẽ pro Sextio.

[2] Quo tempore ordinis equestris princeps erat nũc senator erat epi. [.] lib. 11.

[3] Epi. 17. lib. 11.

[4] Seruos. vide ep. 8. lib. 1.

[5] Ergo senator erat.

[6] Supra ep. bis. 25.

ARGVMENTVM.

Officium litterarum requirenti Cornificio se purgat. scribit de bel-

lo Antoniano renouato, de suo studio in amicitia colenda, alijsq; de rebus.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 19

ITANE præter litigatores nemo ad te meas literas? multæ istæ quidem. tu enim perfecisti, vt nemo sine literis meis tibi se commendatum putarat. Sed quis vnquam tuorum mihi dixit esse cui darem, quin dederim? aut quid mihi iucundius, quàm, cùm coràm tecum loqui nõ possim, aut scribere ad te, aut tuas legere literas? Illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, vt ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur. non enim te epistolis, sed [1] voluminibus lacesserem, quibus quidem me à te prouocari oportebat. quamuis enim occupatus sis, otij tamen plus habes: aut, si ne tu quidem [2] vacas, noli impudens esse, [3] nec mihi molestiã exhibere, & à me literas crebriores, quum tu mihi raras mittas flagitare. nã cum antea distinebar maximis occupationibus, propterea quòd omnibus curis remp. mihi tuẽdam putabam, tum hoc tempore multo distineor vehementius. Vt enim grauius ægrotant ij, qui cùm leuati morbo videntur, in eum deintegro inciderunt. sic vehemẽtius nos laboramus, qui [4] profligato bello, ac pœne sublato, renouatum bellum gerere conamur, Sed hæc hactenus. Tu mihi mi Cornifici, fac vt persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, vt à te vinci possim aut officijs aut amore. Non dubitabam equidem: veruntamen multo mihi notiorem amorem tuũ effecit Cherippus. O hominem semper illum quidem mihi aptũ, nunc verò etiam suauem. vultus mehercule tuos mihi expressit omneis: non solum animum ac verba pertulit. Itaq; noli vereri, ne tibi succensuerim, quòd eodẽ exẽplo ad me, quo ad ceteros. Requisiui equidem proprias ad me vnum à te literas, sed neque vehe-

1 *Epi. 7. lib. 3.*

2 *Epi. 1. lib. 8.*

3 *Vide ex verbo Nol. affirmationem elici. Sic locutus & Horatius.*

4 *Sic Tusc. 5. dixit: Quæstio profligata, & pœnè ad exitum adducta.*

menter & amanter. De sumptu, quem te in rem militarem [11] facere & fecisse dicis, nihil sanè possum tibi opitulari, propterea quod & orbus est senatus [12] consulibus amissis, & incredibiles angustiæ pecuniæ publicæ: quæ conquiritur vndique, vt optimè meritis militibus promissa soluantur, quod quidem fieri sine [13] tributo posse nō arbitror. De Attio Dionysio nihil puto esse: quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Luceio nihil tibi concedo, quò studiosior eius sis, quàm ego sum. est enim nobis necessarius. sed à magistris cùm contenderem de proferendo die, probauerunt mihi, sese, quo minus id facerent & compromisso & iureiurando impediri. Quare veniendum arbitror Luceio. quanquam si meis literis obtēperauit, cùm tu hæc leges, illū Romæ esse oportebit. Cæteris de rebus, maximeque de pecunia, cùm Pansæ mortem ignorares, scripsisti quæ per nos ab eo consequi te posse arbitrarere. quæ te non fefellissent, si viueret. nam te diligebat. post mortē autem eius quid fieri posset, non videbamus. De Venuleio, Latino, Horatio valde laudo. illud non nimium probo, quod scribis, quo illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademisse. [14] honore enim digni cum ignominia dignis non erant cōparandi: eosque ex S.C. si non decedunt, cogendos vt decedant, existimo. Hæc ferè ad eas literas, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo velim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem. Vale.

11 *Facere impensam, ep. 2. li. 14.*

12 *Pāsa & Hirtio, supr. ep. 25.*

13 *Quod impositum nō erat post deuictā à Paullo Macedoniam. vide. Cic. l. 2. de off. & Pli. li. 33. ca. 3. & Plutarchum in Paullo*

14 *In honore, in lictoribus.*

M. TVLLII

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER XIII. AD C. MEMMIVM. ET CETEROS.

ARGVMENTVM.

Memmius lege Põpeia de ambitu, vt Appianus tradit lib. 2. de bel. ciu. condemnatus, Athenis exsul habitabat, ab eo petit Cicero, vt in gratiam redeat cum Patrone Epicureio, eique locum concedat, Vbi Epicureius habitauerat. Ibat Cicero in prouinciam, cum hac scripsit.

M. CICERO S. D. C. MEMMIO. 1

TSI non satis mihi constiterat, cum aliquáne animi mei molestia, an potius libenter te Athenis visurus essem, quòd iniuria, quam accepisti, dolore me afficeret: sapientia tua qua fers iniuriam, lætitia: tamen vidisse te mallem. Nam quod est molestiæ, non sane multo leuius est, cum te non video: quod esse potuit voluptatis: certe si vidissem te plus fuisset. Itaque non dubitabo dare operam, vt te videam, cùm id satis commodè facere potero. Interea quod per litteras agi tecum, & (vt arbitror) confici potest, agam. Nunc te illud primum rogabo, [1] ne quid inuitus mea caussa facias: sed id quod mea intelliges multùm, tua nullam in partem interesse, ita mihi des, si tibi, vt id libenter facias, ante persuaseris. Cum Patrone Epicureio mihi omnia communia sunt, nisi quod in [2] Philosophia vehementer ab eo dissensio. Sed & initio Romæ, cum te quoque & tuos omneis obseruabat, me coluit in primis: & nu-

Hac familia à Mnestheo Æneæ socio duxit originem, vide Ser. li. 4. Æn. supra illo versu. Mox Italus Mnestheus.

Insinuatio ad captandam beneuolentiam.

1 Idem in extrema epistola.

2 Cicero enim Academicus.

per, cùm ea, quæ voluit, de ſuis commodis & præ-
mijs conſecutus eſt, me habuit ſuorum defenſorem
& amicorum fere principem; etiam à Phædro, qui
nobis cùm pueri eſſemus, antequam [3] Philonem co-
gnouimus, valde vt Philoſophus, poſtea tamen, vt vir
bonus & ſuauis & officioſus probatur, traditus mi-
hi cōmendatuſque eſt. Is igitur Patro, cum ad me Ro-
mam litteras miſiſſet, vti te ſibi placarem, peteremq;
vt [4] neſcio quid illud Epicuri parietinarum ſibi con-
cederes: nihil ſcripſi ad te ob eam rem, quod ædifi-
cationis tuæ conſilium mea commendatione nole-
bam impediri. Idem, vt veni Athenas, cùm idem, vt
ad te ſcriberé rogaſſet: ob eam cauſſam impetrauit,
quòd te [5] abieciſſe illam ædificationem conſtabat in-
ter omneis amicos tuos. Quod & ſi ita eſt, ſi iā planè
tua nihil intereſt: velim, ſiqua offenſiuncula facta eſt
animi tui peruerſitate aliquorum, (noui enim [6] gen-
tem illam) des te ad lenitaté, vel propter tuam ſum-
mam humanitatem, vel etiam honoris mei cauſſa.
Equidem ſi quid ipſe ſentiam, quæris: nec cur ille
tantopere contēdat, video, nec cur tu repugnes: [7] ni-
ſi tamen multo minus tibi concedi poteſt, quàm il-
li laborare ſine cauſſa. quanquam Patronis & oratio-
nem, & cauſſam tibi cognitam eſſe certo ſcio. ho-
norem, officium, teſtamentorum ius, Epicurei au-
ctoritatem, Phædri obteſtationem, ſedem, domiciliū,
veſtigia [8] ſummorum hominum ſibi tuenda eſſe di-
cit. Totam hominis vitam, rationemque quam ſequi-
tur in philoſophia, derideamus, licet, ſi hanc eius cō-
tētioné volumus reprehendere. Sed mehercule quā-
do, [9] ceteriſque, quos illa delectant, non valde inimi-
ci ſumus: neſcio an ignoſcendum ſit huic, ſi tantopere
laborat: in quo etiam ſi peccat, magis ineptijs, quā in-
probitate peccat. Sed ne plura (dicendū enim aliquā-
do eſt) Pomponium Atticum ſic amo, vt alterum
fratrem

3 Vide ep. 8. l. 9.

4 Minimam rem eſſe peti oſtendit: quo facilius impetret.

5 Vide ep. 15. l. 9.

6 Epicureos.

7 Niſi valet, ſed vt ep. 23. h. l. & ad Att. ep. l. 5. & 6. & 23. ibidem. & in ep. ad Hirtiū apud Noniū.

8 Loquitur ex perſona Patronis Epicureos enim ſignificat.

9 Multi enim boni viri Epicureorū dogmata probāt, vt Atticus, Papirius Caſſius ad Att. ep. 19 l. 5. & hic ep. 25 l. 9. & ep. 6. l. 15.

fratrem. nihil est illo mihi nec carius, nec iucundius. Is, non quod sit ex istis (est enim omni liberali doctrina politissimus) sed quia valde diligit Patronem, valde [10] Phædrum amauit: sic à me hoc [11] contendit, homo minime ambitiosus, minimè in rogitãdo molestus, vt nihil vnquam magis. nec dubitare quin ego à te nutu hoc consequi possim, ita etiam si ædificaturus esses. Nunc vero si audierit, te ædificationem [12] deposuisse, neque tamen me à te impetrasse: non te in me illiberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrem peto à te, vt scribas ad tuos posse tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quẽ ὑπομνηματισμὸν illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima. prius velim tibi persuadeas, vt hoc mea caussa libenter facias, quàm vt facias. Sic tamen habeto, si feceris, quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.

10 Lib. 15. de Fin.
11 Ad Atti. ep. 8 & 19 lib. 5.
12 Abiecisse, dixit in hac ipsa epist.

ARGVMENTVM.

Petit, vt Euandro statuario de sacrarij habitatione accommodet.

M. T. CICERO. S. D. MEMMIO 2

CAio Auiano Euandro, qui habitat in tuo [1] sacrario, & ipso multum vtor, & patrono eius M. Æmilio familiarissimè. Peto igitur à te maiorem in modum, quod sine tua molestia fiat, vt ei de habitatione accommodes. nam propter opera instituta multa multorum, subitum est ei demigrare [2] kalend. Quintilibus. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem. neque tamen dubito, quin, si tua nihil, aut non multum intersit, eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me rogares, mihi certe gratissimum feceris. Vale.

1 Puto adium partem fuisse.
2 Quo die locabantur domus ep. 3. l. 2. ad Q. fratrem.

ARGVMENTVM.

Fusium commendat, quem & ante præsens præsenti commendarat.

CICERO S. D. MEMMIO. 3

Commendat ab amicitia sua à doctrina, ab humanitate.

AVLVM Fusium vnum ex meis intimis, obseruantissimum, studiosissimúmque nostri, eruditum hominem, & summa humanitate, tuáque amicitia dignissimum, velim ita tractes, vt mihi coràm recepisti. tam mihi gratum id erit, quàm quod gratissimum. Ipsum præterea summo [1] officio & summa obseruantia tibi in perpetuum deuinxeris. Vale.

1 Qui amicos, & de se bene meritos, omni genere officij colit.

ARGVMENTVM.

Volaterranos accurate commendat.

M. T. CICERO Q. VALERIO Q. F. ORCAE LEGATO PROPRAET. S. D. 4

1 De quo proximè subiungit.

2 Ep. 19. huius l. & 8. & 9. li. 15.

CVM municipibus Volaterranis mihi summa necessitudo est. magno enim à me [1] beneficio affecti, cumulatissimè mihi gratiam retulerunt. nam nec in honoribus meis, nec in [2] laboribus vnquam defuerunt. Cùm quibus si mihi nulla caussa intercederet, tamen quod te vehementissimè diligo, quodque me à te plurimi fieri sentio, & monerem te, & hortarer, vt eorum fortunis consuleres, præsertim cùm propè præcipuam caussam haberent ad ius suum obtinendum: primum quod Syllani temporis acerbitatem, deorum immortalium benignitate [3] subterfugerunt: deinde quod summo studio populi Ro. à me in cōsulatu meo defensi sunt. Cum enim tribuni pleb. legē iniquissimam de eorum agris promulgassent, facile senatui, populóque Ro. persuasi, vt eos ciueis, quibus fortuna [4] perpercisset, saluos esse vellent. Hāc actionem meam C. Cæsar primo consulatu in lege [5] agraria comprobauit, agrumque Volaterranum, & oppidum omni periculo in perpetuum liberauit: vt mihi dubium non sit, quin is, qui nouas necessitudines

3 Ne agri eorum diuiderentur.

4 Temporibus Syllanis.

5 Quam tulit de agro Cāpano & Stellati diuidundo. Suet.

dines adiungat, vetera sua beneficia conseruari velit. Quamobrem est tuæ prudentiæ, aut sequi eius auctoritatem, cuius sectam atque imperium summa cũ tua dignitate secutus es, aut certe illi integram omnẽ causam reseruare. Illud verò dubitare non debes, quin tam graue, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligare velis. Sed hæc, quæ scripta sunt suprà, eò spectant, vt te horter & tibi suadeam. Reliqua sunt, quæ pertinent ad rogandum: vt non solum tuæ caussa tibi consilium me dare putes, sed etiam, quod mihi opus sit, me à te petere & rogare. Gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros, incolumésque esse volueris. Eorum ego domicilia, sedes, rem, fortunas, quæ & à dijs immortalibus, & à [1] præstantissimis in nostra repub. ciuibus summo senatus, populique Ro. studio conseruatæ sunt, tuæ fidei, iustitiæ bonitatique commendo. Si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, vt ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum consueui tueri meos: nullum officium, nullum denique [2] certamen, in quo illis prodesse possem, prætermitterẽ. sed quando apud te nihilo minus hoc tempore valere me confido, quàm valuerim semper apud omneis: pro nostra summa necessitudine, parique inter nos, & mutua beneuolentia abs te peto, vt ita de Volaterranis mereare, vt existiment, eum quasi diuino consilio isti [3] negotio præpositum esse, apud quem vnum nos eorum perpetui defensores plurimũ valere possemus. Vale.

1 Cæsarem significat, de quo proximè locutus est.

2 Epist. 6. lib. 1. dixit: Omni non modo contentione, sed etiam dimicatione.

3 Agrorum diuisionem.

ARGVMENTVM.

Rogat, ne Curtij ager diuidatur: idque etiam rationibus conatur persuadere.

M. CICERO Q. VALERIO Q. F. ORCAE LEGATO PRO PRAET. S. D.

NON molestè fero, eam [1] necessitudinẽ, quæ mihi tecum est, notam esse quamplurimis, neq; tamen ob eam causam, quod tu optimè existimare potes te impedio, quominus susceptum negotium pro tua fide & diligentia ex voluntate Cæsaris, qui tibi rẽ magnam, difficilemq; commisit gerere possis. [2] Nam cum multi à me petant multa, quòd de tua erga me voluntate non dubitent: non committo, vt ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiarissimè sum vsus. eius & Syllani temporis iniustissima calamitate dolui: & cum ijs, qui similem iniuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium cõcedi videretur, adiutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano possessionem, cùm in eam, tanquam è naufragio reliquias contulisset. Hoc autem tempore cum Cæsar in senatum legit: quem ordinem ille, ista possessione amissa, [3] tueri vix potest. Grauissimum autem est, cùm superiori factus sit ordine, inferiorem esse fortuna: minimeque conuenit ex eo agro, qui Cæsaris iussu diuidatur, eum moueri, qui Cæsaris beneficio senator sit. Sed mihi minus libet multa de æquitate rei scribere, ne causa potius apud te valuisse videar, quam gratia. Quamobrem te maiorem in modum rogo, vt C. Curtij rem meam putes esse: quicquid mea causa faceres, vt id C. Curtij causa cùm feceris, meum existimes. quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

1 Plus quàm amicitia, significat.

2 Captat beneuolentiam à modestia.

3 Nemo enim senator esse poterat, nisi possideret DCCC. millia. Suetonius in Augusto: nemo eques nisi CCCC. millia, nemo decurio nisi centum millia, non modo stãte rep. verum & imperatorum ætate: quod Plinij docet epistolá.

ARGVMENTVM.

Generatim omnes amicos Cuspij commendat, nominatim L. Iulium, & P. Cornelium.

M. CICERO Q. VALERIO Q. F. ORCAE PRO COS. S. 6

S. V. B.

S. V. B. E. E. Q. V. Credo te memoria tenere, me & coram P. Cuſpio tecum locutum eſſe, cùm te proſequerer [1] paludatum: & idem poſtea plurimis verbis tecum egiſſe, vt, quoſcunque tibi eius neceſſarios commendarem, haberes eos in numero meorum neceſſariorum. Id tu pro tua ſumma erga me beneuolentia, perpetuaq; obſeruantia mihi liberaliſſimè atque humaniſſimè recepiſti. Cuſpius homo in omneis ſuos officioſiſſimus, mirificè quoſdam homines ex iſta prouincia tuetur, & diligit, propterea quòd fuit in Africa bis, cum maximis [2] ſocietatis negotijs præeſſet. itaque hoc eius officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate & gratia ſoleo, quantum poſſum adiuuare. Quare Cuſpianorum omnium commendationis cauſam hac tibi epiſtola exponendam putaui. Reliquis epiſtolis tantum faciam, vt notam apponam eam, quæ mihi tecum conuenit, & ſimul ſignificem de numero eſſe Cuſpij amicorum. Sed hanc commendationem, quam his literis conſignari volui, ſcito eſſe omnium grauiſſimam. [3] nam P. Cuſpius ſingulari ſtudio contendit à me, vt tibi quàm diligentiſſimè L. Iulium commendarem. Eius ego ſtudio vix videor mihi ſatisfacere poſſe, ſi vtar verbis ijs quibus, cùm diligentiſſimè quid agimus, vti ſolemus. Noua quædam poſtulat: & putat me eius generе artificium quoddam tenere. ei ego pollicitus ſum, me ex intima noſtra arte depromturum mirificum genus commendationis. Id quando aſſequi non poſſum, tu te velim efficias, vt ille genere mearum literarum incredibili quodam perfectum arbitretur. Id facies, ſi omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate & poteſtate tua proficiſci poterit, non modò re, ſed etiam verbis, fronte, vultu denique expreſſeris. Quæ quantum in prouincia valeant, vellem [4] expertus eſſes. Sed tamen ſuſpicor ipſum hominem, quem ti-

1 Paludati ibant in prouincias, ep. 17. lib. 15.

A promiſſis Valerij.

2 Publicanorum, ep. 9.

A ſtudio ſuo.

3 A ſtudio Cuſpij.

4 Ergo paulo ante Valerius in prouinciam peruenerat.

bi commendo, perdignum esse tua amicitia: nec id solùm, quia mihi Cuspius dicit, credo (tametsi id satis esse debebat) sed quia noui eius iudicium in hominibus & amicis diligendis. Harum literarum vis quanta fuerit, propediem iudicabo[1], tibique, vt [5] confido, gratias agam. ego quæ te velle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, omnia studiosè, diligenterque curabo. Cura vt valeas.

[5] Ab opinione [illegible]

P. Cornelius, qui tibi has literas reddidit, est mihi à P. Cuspio commendatus. cuius causa quantopere cuperem, deberemque profectò ex me facilè cognouisti. Vehementer te rogo, vt cures, vt ex hac commendatione mihi Cuspius quammaximas, quamprimùm, quam sæpissimè gratias agat. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit à Cluuio, ne vectigal, Atellano municipio impositum, exigat, sed integram causam Cæsari conseruet.

CICERO CLVVIO. S. 7

CVM in Galliam proficiscens, pro nostra necessitudine tuaque summa in me obseruantia ad me domum venisses, locutus sum tecum de agro vectigali municipij Atellani, qui esset in Gallia: quantoque opere eius municipij causa laborarem, tibi ostendi. Post tuam autem profectionem, cùm & maxima res municipij honestissimi, mihique coniunctissimi, & summa in meum officium ageretur, pro tuo animo in me singulari existimaui me oportere ad te accuratius scribere: etsi non sum nescius, & quæ temporum ratio, & quæ tua potestas sit: tibique [1] negotium datum esse à C. Cæsare, non iudicium, præclarè intelligo. Quare à te tantùm peto, quantùm & te facere posse, & [2] libenter mea causa facturum esse arbitror: & primùm velim existimes, quod res est, municipij fortunas omneis in isto vectigali consistere: his autem tempo-

Puto esse puteolanum. vide ep. 46.

[1] Exigendi vectigalia.

[2] Epist. 1. huius lib. bis.

temporibus hoc municipiū maximis [3] oneribus pressum, summis affectum esse difficultatibus. Hoc etsi cõmune ei videtur esse cum multis: tamen, mihi crede, singulareis huic municipio calamitates accidisse: quas iccirco non commemoro, ne de miserijs meorum necessariorum conquerens, [4] homines, quos nolo, videar offendere. Itaque nisi magnam spem haberem, C. Cæsari nos causam municipij probaturos, non erat causa cur à te hoc tempore aliquid contenderem. sed quia confido, mihíque persuasi, illum & [5] dignitatis municipij, & æquitatis, & voluntatis etiã erga se habiturum esse rationem: ideo à te non dubitaui contẽdere, vt hanc caussam illi integram cõseruares. Quod etsi nihilo minus à te peterem, si nihil audiuissem, te tale fecisse: tamen maiorem spem impetrandi nactus sum, posteaquàm mihi dictum est hoc idem à te Rhegienses impetrauisse. [6] Qui etsi te aliqua necessitudine attingunt: tamẽ tuus amor in me sperare me cogit, te, quod tuis necessarijs tribueris, idem esse tributurũ meis: præsertim cum ego pro his vnis petam, habeam autem, qui simili causa laborent, complureis necessarios. Hoc me non sine causa facere, neque aliqua leui ambitione commotum à te contendere, etsi te existimare arbitror: tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimum; nullum vnquã fuisse tempus neque 7 honorum, neque laborum meorum, in quo non huius municipij studium in me extiterit singulare. Quapropter à te etiam atque etiam pro nostra summa coniunctione, próque tua in me perpetua & maxima beneuolentia maiorem in modũ peto atque contendo, vt, cum fortunas agi eius municipij intelligas, quod sit mihi necessitudine, officijs, beneuolentia coniunctissimum, id mihi des. Quod erit huiusmodi, vt, si à Cæsare, quod speramus, impetrauerimus, tuo beneficio nos id cõsecutos esse iudi-

3 A Cæsare dominante impositis.

4 Cæsarem designat.

5 Aduerte ad commendationẽ tria sumi: dignitatem eius qui commẽdatur: rei æquitatem, studium erga illum cui commendatur.

6 Ab exemplo.

A modestia sua.

7 Et supra honores, & labores antitheta posuit. epist. 4.

cemus: sin minus, pro eo tamen id habeamus, quando à te data sit [8] opera, vt impetraremus. Hoc cùm mihi gratissimum feceris, tum viros optimos, homines honestissimos, eosdémque gratissimos, & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi tuisque deuinxeris, Vale.

8 Vt voluntas tore sit.

ARGVMENTVM.

Rogat Rutiliũ, vt in agrorũ diuisione Albini prædia ne attingat.

CICERO RVTILIO. S. D. 8

CVM & mihi conscius essem quanti te facerem & tuam erga me beneuolentiam expertus essem, non dubitaui à te petere, quod mihi petendum esset: P. [1] Sextium quanti faciam ipse optimè scio: quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines sciunt. Is cùm ex alijs te mei studiosissimum esse cognosceret, petiuit à me, vt ad te quàm accuratissimè scriberem de re C. Albini senatoris: cuius ex filia natus est L. Sextius, optimus adolescens, filius P. Sextij. Hoc iccirco scripsi, vt intelligeres non solùm me pro P. Sextio laborare debere, sed Sextium etiam pro Albino. Res autem hæc est, À M. Laberio C. Albinus prædia in [2] æstimationem accepit: quæ prædia Laberius emerat à Cæsare de bonis Plotianis. Ea si dicam non esse è rep. diuidi, docere te videar, non rogare. Sed tamen cùm Cæsar Syllanas venditiones & assignationes [3] ratas esse velit, quo firmiores existimentur suæ: si ea prædia diuidentur, quæ ipse Cæsar vendidit, quę tandem in eius venditionibus esse poterit auctoritas? Sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te planè rogo, atque ita vt maiore studio, iustiore de causa, magis ex animo rogare nihil possim, vt Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas. Magna me affeceris non modò lætitia, sed etiam quodammodo gloria, si P. Sextius homini maximè necessario per

1 Qui tribunus pl. Ciceronem ab exilio reduxit.

Apparet in oratione pro Sext,

2 Lex, lege Cæsaris de æstimatione lib. 3. cõment. de bel. ci.

3 Cum tamen Syllanam sectam oderit.

per me satisfecerit, cùm ego illi plurimum debeam. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Maius mihi dare benificium nullum potes. id mihi intelliges esse gratissimum. Vale.

ARGVMENTVM.

Bithynicam publicanorum societatem, nominatimque C. Pupium commendat.

CICERO CRASSIPEDI S. 9.

QVANQVAM tibi præsens commendaui, vt potui diligentissimè, socios Bithyniæ, teq; cum mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscunque rebus posses commendare. tamen cùm ij, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per literas declarare tibi, qua essem erga ipsos voluntate, non dubitaui hæc ad te scribere. volo enim, te existimare, me cum vniuerso ordini publicanorum multum semper libentissimè tribuerim, idque pro magnis eius ordinis erga me meritis facere debuerim, tum in primis amicum esse huic [1] Bithynicæ societati: quæ societas ordine ipso, hominum genere pars est maxima ciuitatis, constat enim ex ceteris societatibus: & casu permulti sunt in ea societate valde mihi familiares, in primisque is, cuius præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. An. qui est magister in ea societate. Quæ cùm ita sint, maiorem in modũ à te peto, Cn. Pupium, qui est in operis eius societatis, omnibus tuis officijs, atque omni liberalitate tueare: curesq; vt eius [2] operæ (quod tibi facile factu est) quàm gratissimæ sunt socijs: remque & vtilitatẽ sociorũ (cuius rei quantam potestatem quæstor habeat, non sum ignarus) per te quã maximè defensam & auctam velis. Id cùm mihi gratissimum feceris, tũ illud tibi expertus promitto & spondeo te socios Bythyniæ, si ijs commendaris, memores esse, & gratos cogniturum. Vale.

Fortè hic est Crassipes, secundus Ciceronis gener de quo ep. 7. lib. 1.

Epist. 6.

1 Erant multa publicanorum societates: ex omnibus Bithynica constabat.

2 ij, qui operam nauabant societati.

ARGVMENTVM.

Terentium Verronem quæstorem M. Bruto commendat, quem Cæsar Galliæ præfecerat ep. 6. lib. 6. & in Oratore.

CICERO BRVTO S. D. 19

1 Romanorum doctissimus, cuius [illegible] libri extant de re rust. & de ling. lat.

2 Vide in diuinatione, & hic ep. 26.

3 Cum primum causas agere cœpit.

4 Vt particeps esset publicanorum conductionum.

5 Et patronus fuit, & iudex. vide orat pro Roscio Amerino.

CVm ad te tuus quæstor M. [1] Varro proficisceretur, commendatione egere eum nō putabam. satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more maiorum qui, vt te non fugit, hanc quæsturæ coniunctionem [2] liberorum necessitudini proximam voluit esse. Sed cùm sibi ita persuasisset ipse, meas de se accuratè scriptas literas maximum apud te pondus habituras, à meque contenderet, vt quamdiligentissimè scriberem: malui facere, quod meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur. Vt igitur debere me facere hoc intelligas, [3] cùm primùm M. Terentius in forum venit, ad amicitiam se meam contulit. Deinde vt se corroborauit, duæ causæ accesserunt, quæ meam in illam beneuolentiam augerent: vna, quòd versabatur in hoc studio nostro, quo etiam nunc maximè delectamur, & cùm ingenio, vt nosti, nec sine industria: deinde quòd maturè se [4] contulit in societates publicanorum: quod quidem nollem. maximis enim damnis affectus est. sed tamen causa communis ordinis mihi commendatissimi fecit amicitiam nostram firmiorem. Deinde versatus in [5] vtrisque subsellijs optima & fide & fama iam ante hanc commutationem reipub. petitioni sese dedit, honoremq; honestissimum existimauit fructum laboris sui. His autem temporibus à me Brundisio cum literis & mandatis profectus est ad Cæsarem. Qua in re & amorem eius in suscipiendo negotio perspexi, & fidem in cōficiendo ac renuntiando. Videor mihi, cùm separatim de probitate eius, & moribus dicturus fuissem, si prius causam, cur eum tantopere diligerē, tibi exposuissem: in ipsa causa exponenda satis etiā de probitate

bitate dixisse. sed tamen separatim promitto, in meque recipio, fore eum tibi & voluptati & vsui. nam & modestum hominem cognosces, & prudentem, & à [6] cupiditate omni remotissimum: præterea magni laboris, summæque industriæ. Neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipsi, cùm bene cognoueris, iudicanda sunt: sed tamen IN OMNIBVS nouis coniunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione, amicitiæ quasi fores aperiantur. Quod ego his litteris efficere volui. etsi id ipsa per se necessitudo quæsturæ effecisse debet: sed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito. cura igitur si me tanti facis, quanti & Varro existimat, & ipse sentio, vt quamprimùm intelligam, hanc meam cõmendationem tantùm illi vtilitatis attulisse, quantùm & ipse sperarit, nec ego dubitarim. Vale,

6 Hoc spectat in eos, qui in prouincijs pecunias contra leges capiebant.

ARGVMENTVM.

Arpinatis municipij Gallicana vectigalia Bruto, Galliam cisalpinam administranti commendat.

CICERO BRVTO S. D. 11

QVIA semper animaduerti studiose te operam dare vt nequid meorum tibi esset ignotum, propterea non dubito, quin scias non solum cuius municipij sim, sed etiam quàm diligenter soleam [1] meos municipes Arpinateis tueri. Quorum quidem omnia commoda, omneisque facultates, quibus & sacra conficere, & sarta tecta ædium sacrarum locorumque communium tueri possint, consistunt in ijs vectigalibus, quæ habent in prouincia Gallia, Ad ea visenda, pecuniasq; quæ a colonis debentur, exigẽdas totamque rem & cognoscendam, & administrandam legatos equites Ro. misimus Q. Fufidiũ Q. F. M. Faucium M. F. Q. Mamercium Q. F. Peto à te maiorẽ in modum pro nostra necessitudine, vt ea res tibi

1 Nemo nescit Arpini natum Ciceronem li. 2. de legibus & Plutarchus.

curæ sit operamque des, vt per te quam commodissimè negotium municipij administretur, quāprimumque conficiatur: ipsosque, quorum nomina scripsi, vt quàm honorificentissimè pro tua natura, & quā liberalissimè tractes. Bonos viros ad tuam necessitudinem adiunxeris, municipiumque gratissimum beneficio tuo deuinxeris: mihi verò etiam eo gratius feceris quòd cùm semper tueri municipes meos consueui, tum hic annus præcipuè ad meam curam officiumq; pertinet. Nam constituendi municipij caussa hoc anno ædilem filium meum fieri volui, & fratris filium, & M. Cæsium, hominem mihi maximè necessarium: (is enim magistratus in [2] nostro municipio, nec alius vllus creari solet) quos cohonestaris, in primisq; me, si resp. municipij tuo studio & diligentia bene administrata erit. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

2 alijs in municipijs erat dictator, vt Lanuuij in alijs consul, vt Tusculi: in alijs IV. viri vt Fregellis, de quo ep. 7 sin alijs quæstor Sidicini, & Ferenti.

ARGVMENTVM.

Q. Fufidium Arpinatis municipij legatum, qui tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat.

CICERO BRVTO S. 12

ALIA epistola communiter commendaui tibi legatos Arpinatum, vt potui diligentissimè. Hac separatim Q. Fufidium, quocum mihi [1] omnes necessitudines sunt, diligentius commendo; non vt aliquid de illa commendatione diminuam, sed vt hanc addam, nam & priuignus est M. Cæsij, mei maximè & familiaris & necessarij: & fuit in Cilicia [2] mecum tribunus mil. quo in munere ita se tractauit, vt accepisse ab eo beneficium viderer, non dedisse. Est præterea (quod apud te valet plurimum) à nostris studijs non abhorrens. Quare velim eum quàm liberalissimè complectare: operamque des vt in ea legatione, quam suscepit contra suū cōmodum,

1 Non solum amicus, sed etiam necessarius.

2 Cum Ciliciam proconsul administraret.

secutus

secutus auctoritatem meam, quam maximè eius excellat industria.[3] Vult enim, id quod optimo cuique naturæ tributum est, quam maximam laudem cùm à nobis, qui eum impulimus, tum à municipio consequi. Quòd ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consecutus. Vale.

3 Laudis cupiditas optimo cuique à natura tributa.

ARGVMENTVM

Castronium ex Lucensi municipio commendat.

CICERO BRVTO S. 13.

LVCIVS Castronius Pætus longè Princeps municipij[1] Lucensis, est honestus, grauis, plenus officij, bonus planè vir: & cùm virtutibus, tum etiam fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus; meus autem est familiarissimus, sic prorsus, vt nostri ordinis obseruet neminem diligêtius. Quare & vt meum amicum, & vt tua dignum amicitia, tibi commendo. cui quibuscunque rebus commodaueris, tibi profectò[2] iucundum, mihi certè erit gratum. Vale.

1 Luca primùm Cisalpinæ Galliæ oppidum. Plut. in Cæsare & Pompeio.

2 Ex eius in te officijs.

ARGVMENTVM.

Petit, vt exactionem pecuniæ, quā Straboni Cornelius debebat, pro potestate, imperioq́ curet,

M. T. CICERO BRVTO S. D. 14.

LVCIO Titione Strabone, equite Ro. in primis[1] honesto & ornato, familiarissimè vtor. Omnia mihi cum eo intercedunt iura summæ necessitudinis. Huic in tua prouincià pecuniam debet. P. Cornelius. Ea res à[2] Volcatio, qui Romæ ius dicit, reiecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentius, quam si mea res esset, quo est honestius de amicorū pecunia laborare, quàm de sua, vt negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas: operamq́ue des, quod tibi æquum & rectū videbitur, vt quā cōmodissima condicione libertus Strabonis, qui eius rei causa missus

1 Honestus ad existimationem ornatus ad fortunæ bona refertur

2 Prætore vrbano, qui cęteris prætoribus nobilitate præstabat. Festus.

est, negotium conficiat, ad numosque perueniat. Id & mihi gratissimum erit, & tu ipse L. Titionem cognosces amicitia tua dignissimum. quod vt tibi curæ sit, vt omnia solent esse, quæ me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Præcilium adolescentem, patre natum Cæsari amicissimo, commendat.

CICERO C. CAESARI IMP. S. 15

1 *Vide quatuor commendationis caussas.*

PRAECILIVM tibi commendo vnicè,[1] tui necessarij, mei familiarissimi, * viri optimi filium, quem cùm adolescentem ipsum propter eius modestiam, humanitatem, animum & amorem erga me singularem mirifice diligo: tum patrem eius, re doctus, intellexi & didici mihi fuisse semper amicissimum. En hic ille est, de illis maximè, qui irridere, atque obiurgare me soliti sunt, quod me non tecum, præsertim eum ab te honorificentissimè inuitarer, coniungerem, ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν audiebā enim nostros proceres clamitanteis, ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ, ὣς φάτο· τὸν δ' ἄχεος νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα. Sed tamen ijdem me consolantur: etiam hominem perustum inani gloria volunt incendere, atque ita loquuntur, μὴ μὰν ἀσπουδί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. Sed me minus iam mouent, vt vides. Itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta Εὐριπίδου, Μισῶ σοφιστήν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. Quem versum senex Præcilius laudat egregiè: & ait posse eundem & ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω videre, & tamen nihilominus αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων. Sed, vt redeam ad id vnde cæpi, vehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescētem humanitate tua, quæ est singularis, comprehenderis: & ad id, quod ipsorum

Ho. Od. H, 60.
Ho. Od. A, 8. & Γ. 21.
Hom. Od Ω. 209
Il. X. 254.

Hic versus non inuenitur in Euripide.
Il. A. 8. & Od. Ω 218.
Il. Z. 67. & A. 127.

ipſorum Præciliorum cauſſa te velle arbitror, addideris cumulum commendationis meæ. Genere [2] nouo ſum litterarum ad te vſus, vt intelligeres non vulgarem eſſe commendationem. Vale.

2 Ob interpoſitos Græcos verſus.

ARGVMENTVM.

Appolonium, P. Craſſi libertum Cæſari, bellum in Hiſpania contra Pompeij liberos gerenti, commendat.

CICERO CAESARI IMP. S. 16

PVBLIVM Craſſum ex omni nobilitate adoleſcẽtem dilexi plurimum: & de eo cùm ab ineunte eius ætate bene ſperauiſſem, tum optime exiſtimare cœpi ex ijs iudicijs, quæ de eo feceram cognitis. Eius libertum Apollonium iam tum equidem, cùm ille viueret, & magni faciebam, & probabam. erat enim & ſtudioſius Craſſi, & ad eius optima ſtudia vehemẽter aptus. Itaque ab eo admodum diligebatur. Poſt mortem autem Craſſi, eo mihi etiam dignior viſus eſt, quem in [1] fidem atque amicitiam meam reciperem, quod eos à ſe obſeruandos & colendos putabat, quos ille dilexiſſet, & quibus carus fuiſſet. itaque & ad me in Ciliciam venit, multiſque in rebus mihi magno vſui fuit & fides eius, & prudentia: &, vt opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum ſtudio & fidelitate conſequi potuit, non defuit, quod cum ſperaret te quoque ita exiſtimare, in Hiſpaniam ad te maximè ille quidem ſuo conſilio, ſed etiam me auctore eſt profectus. Cui ego commendationem non ſum pollicitus: non quin eam valituram apud te arbitrarer: ſed neq; mihi egere commendatione videbatur, qui & in bello tecum fuiſſet, & propter memoriam [2] Craſſi de tuis vnus eſſet: & ſi vti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id conſequi poſſe. Teſtimonium mei de eo iudicij, quod & ipſe magni æſtimabat, & ego apud te valere eram

Qui cum M. Craſſo patre à Parthis eſt interfectus.

1 Epi. 17. lib. 7. dixit, conferre ſe in fidẽ & amicitiam.

2 Nam P. Craſſus in Gallia Cæſaris legatus fuerat

expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognoui, & studijs optimis deditum, idque à puero nam domi meæ cum [3] Diodoto Stoico, homine meo iudicio eruditissimo, multum à puero fuit. Nunc autem incensus studio rerum tuarum, eas litteris Græcis mandare cupiebat posse [4] arbitror: valet ingenio: habet vsum: iam pridem in eo genere studij, litterarumq; versatur: satisfacere [5] immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ testimonium: sed tu hoc facilius multo pro tua singulari prudentia iudicabis, & tamen quod negaueram, commendo tibi eum. Quicquid ei commodaueris, erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

3 Vide ep. 4. li. 9.

4 Similis figura epi. 2. lib. 6.

5 Quas nulla dies extinguet.

ARGVMENTVM.

Sulpicio, Achaia præfecto, Manium Curium commendat, vide epi. 4. & lib. 4. & 6. & lib. 6. & 29. lib. 7. & 50. huius lib. & 1. lib. 16.

M. CICERO SER. SVLPICIO. 17

M. CVRIVS, qui Patris negotiatur, multis & magnis de caussis à me diligitur. nam & amicitia peruetus mihi cum eo est, vt primum in forum venit, instituta: & Patris cùm aliquoties antea, tum proximè hoc miserrimo [1] bello domus eius tota mihi patuit. Qua si opus fuisset, tam essem vsus, quam mea. Maximum autem mihi vinculum cum eo est, quasi sanctioris cuiusdam necessitudinis, quod est Attici nostri familiarissimus, eumque vnum præter ceteros obseruat ac diligit. Quem si tu iam fortè cognouisti, puto, me hoc, quod facio, facere serius. ea enim est humanitate & obseruantia, vt eum tibi iam ipsum per se commendatum putem. Quod tamen si ita est, magnopere à te quæso, vt ad eam voluntatem, siquam in illum ante has meas litteras contulisti, quam maximus * postea mea commendatione cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minu

Ab ipso, qui commendat.

1 Inter Cæsarem & Pompeium

A communibus amicis.

Ab eo qui commendatur.

minus se tibi obtulit, aut nondum eum satis habes cognitum, aut si qua caussa est cur maioris commendationis indigeat: sic tibi eum commendo, vt neque maiore studio quenquam, neque iustioribus de causis commendare possim. Faciamque id, quod debent facere ij qui religiosè & sine ambitione commendant. spondebo enim tibi, vel potius spondeo, in méque recipio, eos esse M. Curij mores, eamque tum probitatem, tum etiam humanitatem, vt eum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus, dignum sis existimaturus. Mihi certe gratissimum feceris, si intellexero, has litteras tantum, quantum scribens confidam, apud te pondus habuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticum voluntate: deinde non necessariam commendationem addit, vt neque in Epiroticis negotijs, neque alijs in rebus Attico desit.

CICERO SER. SVLPICIO. S. 18

NON concedam vt Attico nostro, quem elatum lętitia vidi, iucundiores tuæ suauissimè ad eum & humanissimè scriptæ litteræ fuerint, quam mihi. Nam etsi vtrique nostrum propè æquè gratæ erant, tamen ego admirabar, magis, quàm si rogatus, aut certè admonitus liberaliter Attico respōdisses (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat,) te vltro ad eum scripsisse, eique [1] nec opinanti voluntatem tuam tantam per litteras detulisse. De quo non modo rogare te, vt eo studiosius mea quoque caussa facias, non debeo (nihil enim [2] cumulatius fieri potest, quàm polliceris) sed ne gratias quidem agere, quod tu & ipsius caussa, & tua sponte feceris. Illud tamen dicam, mihi id, quod fecisti esse gratissimum. tale enim tuū iudicium de homine eo, quē

[1] Nunquā apud Ciceronem legas inopināti, semper nec opinātι. ep. 4. lib. 15.

[2] Polliceris te ita cumulate omnia facturum Attici caussa, vt nihil addi possit.

ego vnice diligo, non potest mihi non summè esse iucundum. Quod cùm ita sit, esse gratum necesse est. sed tamen quando mihi pro coniunctione nostra vel peccare apud te in scribendo licet: vtrunque eorum quæ negaui mihi facienda esse, faciam. Nam & ad id quod Attici caussa te ostendisti esse facturum, tantum velim addas, quãtum ex nostro amore accessionis fieri potest: & quod modò verebar, tibi gratias agere, nunc planè ago: teque ita existimare volo, quibuscunque officijs in [3] Epiroticis, reliquisque rebus Atticum obstrinxeris, ijsdem me tibi obligatum fore. Vale.

3 Vide Nepotem in Attici vita.

ARGVMENTVM.

Rogat, vt Lysonem, iam ante commendatum Sulpitius in fidem necessitudinemq; suam recipiat.

M. CICERO SER. SVLPICIO S. D. 19

CVM [1] Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium vetus, quam ego necessitudinem sanctè colendam puto: sed ea caussa est etiam cum alijs compluribus: familiaritas tanta nullò cum hospite, & ea cum officijs eius multis, tum etiam cõsuetudine quotidiana sic est aucta, vt nihil sit familiaritate nostra coniunctius. Is cùm Romæ annum propè ita fuisset, vt mecum viueret: etsi eramus in magna spe, te meis litteris, commendationeque diligentissimè facturum id quod fecisti, vt eius rem & fortunas absentis tuerere: tamen quòd in vnius potestate erant omnia, & quod Lyso fuerat in [2] nostra caussa, nostrisq; præsidijs, quotidie aliquid timebamus. effectum tamen est & ipsius splendore, & nostro, reliquorumque hospitum studio, vt omnia, quæ vellemus, à Cæsare impetrarentur. quod intelligis ex ijs litteris, quas Cæsar

1 Epi. 1. & 6. & 9. lib. 16.

2 Pompeium secutus erat.

ſar ad te dedit. Nunc non modò non remittimus tibi aliquid ex noſtra commendatione, quaſi adepti iam omnia: ſed eo vehementius à te contendimus, vt Lyſonem in fidem, neceſſitudinemque tuam [3] recipias. Cuius dubia fortuna timidius tecum agebamus, verentes nequid accideret eiuſmodi, vt ne tu quidẽ mederi poſſes. Explorata verò eius [4] incolumitate, omnia à te ſtudia ſumma cura peto. Quæ ne ſingula enumerem, totam tibi domum commendo: in his adoleſcẽtem filium eius, quem C. Memmius Gemellus cliens meus, cùm in calamitate exſulij ſui Patrenſis ciuis factus eſſet, Patrenſium legibus adoptauit, vt eius ipſius hæreditatis ius, cauſamque tueare, Caput illud eſt, vt Lyſonem, quem ego virum optimum, gratiſſimumque cognoui, recipias in neceſſitudinem tuam, quod ſi feceris, non dubito, quin in eo diligendo, ceteriſq; poſtea commendando idem quod ego, ſis iudicij & voluntatis habiturus, Quod cùm fieri vehemẽter ſtudeo: tum etiam illud vereor, ne ſi minus cumulatè videberis feciſſe aliquid eius cauſa, me ille negligenter ſcripſiſſe de ſe putet, non te oblitum mei. quanti enim me faceres, cùm ex ſermonibus quotidianis meis, tum ex epiſtolis etiam tuis potuit cognoſcere. Vale.

3 Supra ep. 16.

4 Cùm ei Cæſar ignouerit.

De mutatione ciuitatis. vide ora. pro Balbo.

ARGVMENTVM.

Commendat Aſclaponem medicum, vt amicum, vt doctum, vt fidelem.

M. CICERO SER. SVLPICIO. S. 20

ASCLAPONE Patrenſi medico vtor valde familiariter: eiuſq; tum cõſuetudo mihi iucunda fuit, tum etiam ars, quam ſum expertus in valetudine [1] meorum: in qua mihi tum ipſa ſcientia, tum etiam fidelitate, beneuolẽtiaq; ſatisfecit. Hũc igitur tibi cõmendo, & à te peto vt des operam, vt intelligat diligenter me ſcripſiſſe de ſe, meamque commendatio-

1 Tironis: quem Patris agrũ reliquit. epi. 1. & 6. & 9. li. 16.

nem vsui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

ARGVMENTVM.

Domum, & rem familiarem M. AEmilij maximeq; C. Ammonium, libertum eius, commendat.

M. CICERO SER. SVPLICIO. S. D. 21

MARCVS Æmilius Auianus ab ineunte adolescentia me observauit, semperq; dilexit, vir cùm bonus, tum perhumanus, & in omni genere officij diligentissimus: quem si arbitrarer esse Sycione, & nisi audierem, ibi eum etiam nunc, vbi ego reliqui, Cibyræ commorari, nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere. perficeret enim ipse profectò suis moribus, suaq; humanitate, vt sine cuiusquam commendatione diligeretur abs te non minus, quàm & à me, & à ceteris suis familiaribus. Sed cùm illũ abesse putem, commendo tibi maiorem in modum domũ eius. quę est Sycione, remq; familiarem, maximè C. [1] Auianum Ammonium libertum eius: quem quidem tibi etiam suo nomine commendo. Nam cùm propterea mihi est probatus, quòd est in patronum suum officio & fide singulari, tum etiam quòd in me ipsum magna officia [2] contulit, mihiq; molestissimis meis temporibus ita fideliter beneuoleq; præstò fuit, vt si à me manumissus esset. Itaq; peto à te, vt eum Ammonium & in patroni eius negotio sic tueare, vt eius procuratorem, quem tibi commendo: & ipsum suo nomine diligas, habeasq; in numero tuorum Hominem prudentem & officiosum cognosces, & dignum qui à te diligatur. Vale.

1 De quo, epi. 27.

2 Temporibus exilij mei.

ARGVMENTVM.

Manlium suo Varroniśq; nomine commendat.

M. CICERO SER. SVLPICIO. S. D. 22

TITVM

TITVM Manlium, qui negotiatur Thespijs, vehementer diligo. nam & semper me coluit, diligentissimeque obseruauit: & à studijs nostris non abhorret. Accedit eò, quòd Varro Murena magnopere eius causa velit omnia. qui ita existimauit, etsi suis literis, quibus tibi Manlium commendabat, valde confideret: tamen mea commendatione aliquid accessionis forè. Me quidem cùm Manlij familiaritas, tum Varronis studium commouit, vt ad te quàm accuratissimè scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quãtum cui tribuisti plurimùm, id est si T. Manlium quammaximè, quibuscunque rebus honestè, ac pro tua dignitate poteris, iuueris atque ornaueris. Ex ipsius præterea gratissimis & humanissimis moribus confirmo tibi, eum te, quem soles, fructum à bonorum virorum officijs exspectare, esse capturum. Vale.

ARGVMENTVM.

Cossinium Libertum commendat.

M. CICERO. SER. SVLPICIO. S.D. 23

LVCIO Cossinio, amico & tribuli meo, valdè familiariter vtor. nam & inter nosmetipsos vetus vsus intercedit, & Atticus noster maiorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinem fecit: itaq; tota Cossinij domus me diligit, in primisque libertus eius L. Cossinius Anchialus, homo & patrono, & patroni necessarius, quo in numero ego sum, probatissimus. Hũc tibi ita commendo, vt, si meus libertus esset, eodemq; apud me loco esset, quo est apud patronum suum, maiore studio commendare non possem. Quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis: atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, iuueris. Id & mihi vehementer gratum erit, & tibi postea iucundũ. hominem enim sum-

ma probitate, humanitate, obseruantiaque cognosces. Vale.

ARGVMENTVM

Primùm agit gratias Sulpicio, quòd se totum Lysoni remisisset. deinde rogat vt eundem omnibus officijs, omniq; liberalitate complectatur.

M. CICERO SER. SVLPICIO. S. D. 24

1 Cum eum commendauit. epi. 19.

CVM antea capiebam ex [1] officio meo voluptatem, quòd memineram, quàm tibi diligenter Lysonem hospitem & familiarem meum commendassem: tum verò posteaquàm ex literis eius cognoui, tibi eum falsò suspectum fuisse, vehementissimè lætatus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse. Ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adiumento fuisse, quòd ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romæ de te loqui solitum esse. De quo etsi pro tua facilitate & humanitate purgatum se tibi scribit esse: tamen primùm, vt debeo, tibi maximas gratias ago, cùm tantùm litteræ meæ potuerunt, vt his lectis omnem offensionem suspicionis, quam habueras de Lysone, deponeres: deinde credas mihi affirmanti velim, me hoc non pro Lysone magis, quàm pro omnibus scribere, hominem esse neminem, qui vnquam mentionem tui sine tua summa laude fecerit. Lyso verò cùm mecum propè quotidie esset, vnaque viueret, non solùm quia me libenter audire arbitrabatur, sed quia libentius ipse loquebatur, omnia mihi tua & facta & dicta laudabat. Quapropter etsi à te ita tractatur, vt iam non desideret cõmendationem meam vnisque se literis meis omnia consecutum putet: tamen à te peto maiorem in modum, vt eum etiam atque etiam tuis officijs liberalitateq; [2] complectare. Scriberem ad te qualis vir esset, vt superioribus literis

2 Omissa copula, vt epi. 18. & lib. 5. epist. 17. & Acad. 1. Sermones Socratis perscripti varie, copiose sunt. & lib. ad Att. epist. 3.

ris feceram, nisi eũ iam per se ipsum tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.

ARGVMENTVM.

Hagesaretum breuiter, sed accuratè commendat.

M. CICERO SER. SVLPICIO. S. D. 25.

HAGESARETVS Larissæus magnis meis beneficijs ornatus, in consulatu meo memor & gratus fuit, méque postea diligentissimè coluit, eum tibi magnopere commendo, vt & hospitem[1], & familiarem meum, & gratum hominem, & virum bonum, & principem ciuitatis suæ, & tua necessitudine dignissimum. pergratum mihi feceris, si dederis operam, vt is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus hauisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Messinij Achaica negotia ex fratris hæreditate.

CICERO SER. SVLPICIO S. 26

LVCIVS Mescinius ea mecum necessitudine coniunctus est, quod mihi quæstor fuit. sed hanc caussam, quam ego, vt à maioribus accepi, semper [1] grauem duxi, fecit virtute & humanitate sua iustiorem. Itaque eo sic vtor, vt nec familiarius vllo, nec libentius. Is quanquam confidere videbatur, te sua caussa, quæ honestè posses, libenter esse facturum magnum tamen esse sperauit apud te meas quoque litteras [2] pondus habituras. id cùm ipse ita iudicabat, tum pro familiari consuetudine sæpe ex me audierat, quam suauis esset inter nos, & quanta coniunctio. Peto igitur à te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario & tam familiari, vt eius negotia, quæ sunt in Achaia, ex eo quod heres est M. [3] Mindio fratri suo, qui Elide negotiatus est, explices & expedias tum iu-

Epist. 20. & 21. lib. 5. & 6. lib. 16.

1 Supra epi. 10.

2 Absunt ab antiquis aliquot lib. hæ duæ dictiones Pondus habituras.

3 De quo lib. 5. epist, quæ vltimã antecedit.

re & poteſtate, quam habes, tum etiam auctoritate & conſilio tuo. Sic enim præſcripſimus ijs, quibus ea negotia mandauimus, vt omnibus in rebus, quæ in aliquam controuerſiam vocarentur te arbitro, & quod [4] commodo tuo fieri poſſet, te diſceptatore v-terentur. id vt honoris mei cauſa ſuſcipias, vehemẽter te etiam atque etiam rogo. Illud præterea, ſi non alienum à tua dignitate putabis eſſe, feceris mihi pergratum, ſiqui difficiliores erunt, vt rem ſine controuerſia confici nolint, ſi eos, quando cum ſenatore res eſt, Romam reieceris. quod quo minore dubitatione facere poſſis, literas ad te à M. Lepido COS. non quæ te aliquid iuberent, (neque enim id tuæ dignitatis eſſe arbitrabamur) ſed quodammodo, & quaſi commendatitias ſumſimus. Scriberem quàm id beneficium bene apud Meſcinium poſiturus eſſes, niſi & te ſcire confiderem, & mihi peterem. ſic enim velim exiſtimes, non minus me de illius re laborare, quàm ipſum de ſua. Sed cùm illum ſtudeo quàm facillimè ad ſuum peruenire, tum illud laboro, vt non minimum hac mea commendatione ſe conſecutum arbitretur. Vale.

4 *Quod ſine moleſtia tua fiat, dixit, epi. 23.*

ARGVMENTVM.

Gratias agit Sulpicio, quòd Æmilium Auianum liberaliter honorificeq; tractaſſet: eundemq; denuo commendat. laudat in extremo Seruium filium.

M. CICERO SER. SVLPICIO. S. D. 28

LICET eodem exemplo ſæpius tibi huius generis literas mittam, cùm gratias agam, quòd meas commendationes tam diligenter obſerues: quod feci in alijs, & faciam vt video ſæpius: ſed tamen non parcam operæ, &, vt vos in veſtris formulis, ſic ego in epiſtolis de eadem re alio modo. [1] C. Auianus igitur Ammonius incredibileis mihi gratias per literas egit & ſuo, & Æmilij Auiani patroni ſui nomine,

7 *De quo epi. 21*

ne, nec liberalius, nec honorificentius potuisse tractari, nec se præsentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. Id mihi cùm iucundum est eorum causa, quos ego tibi summa necessitudine, & summa cõiunctione adductus commẽdaueram, quod M. Æmilius vnus est ex meis familiarissimis atq; intimis maximè necessarius, homoque & magnis meis beneficijs deuinctus, & propè omnium, qui mihi aliquid debere videntur, gratissimus: tum multo iucundius, te esse in me tali voluntate, vt plus prosis amicis meis, quàm ego præsens fortasse prodessem: credo, quòd magis ego dubitarem quid illorum causa facerem, quàm tu quid mea. sed hoc non dubito quin existimes mihi esse gratum. Illud te rogo, vt illos quoque gratos homines esse putes. quod ita esse tibi promitto atque confirmo. Quare velim, quicquid habẽt negotij, des operam, quod, [2] commodo tuo fiat, vt te obtinente Achaiam conficiant. Ego cum tuo Seruio iucundissimè, cõiunctissimeque viuo, magnamque cũ ex ingenio eius, sigularique studio, tum ex [3] virtute & probitate voluptatem capio. Vale.

2 Epist. 26.

3 Etiam li. 4. ep. 4. disiungit virtutẽ à doctrina.

ARGVMENTVM.

Agit gratias de Messinio humanissimè tractato: rogatq; vt sua in eũ beneficia quibus rebus possit, augeat. cõmendat etiam Lacedæmonios.

M. CICERO SER. SVLPICIO. S. 29

ETSI libenter petere à te soleo, siquid opus est meorum cuipiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, cùm fecisti aliquid commendatione mea, quod semper facis. incredibile est enim quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter à me tibi commendati. Quæ mihi omnia grata, sed de L. Messinio gratissimum. sic enim est mecum locutus, te, vt meas literas legeris, statim procuratoribus suis pollicitũ esse omnia, multo verò plura & maiora fecisse. id

igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum esse) velim existimes, mihi te fecisse gratissimũ. Quod quidem hoc vehementius lætor, quòd ex ipso Mescinio te video magnam capturum voluptatem. est enim in eo cùm virtus, & probitas, & summum officium, summaque obseruantia: tum studia illa nostra, quibus antea [1] delectabamur, nunc etiam viuimus. Quod reliquum est, velim augeas tua in eum beneficia, omnibus rebus quæ te erunt dignæ: sed duo te nominatim rogo: primum, vt, si quid satisdandum erit, amplius eo nomine non peti, cures vt satisdetur fide mea: deinde cùm ferè consistat hereditas in ijs rebus, quas auertit Oppia, quæ vxor Mindij fuit, adiuues: ineasque rationem quemadmodum ea mulier Romam perducatur, quod si putarit illa fore, vt opinio nostra est, negotium conficiemus. hoc vt assequamur, te vehementer etiam atque etiam rogo. [2] Illud, quod supra scripsi, id tibi confirmo, in meq; recipio, te ea, quę fecisti Mescinij causa, quæque feceris, ita bene collocaturum, vt ipse iudices, homini te gratissimo, & [3] iucũdissimo benignè fecisse. volo enim ad id, quod mea causa fecisti, hoc etiã accedere. [4] Nec Lacedemonios dubitare arbitror, quin ipsi sua, maiorumque suorum auctoritate satis commẽdati sint fidei & iustitiæ tuæ: & ego, qui te optimè nouissem, non dubitaui quin tibi notissima & iura & merita populorum essent. Itaque cùm à me peteret Philippus Lacedæmonius, vt tibi ciuitatem commendarem: etsi memineram me ei ciuitati omnia debere, tamen respondi, commendatione Lacedæmonios apud te non egere. Itaque sic velim existimes, me omneis Achaiæ ciuitates arbitrari [5] pro horum temporum perturbatione felicis, quòd tu his præsis: eundémque me ita iudicare, te, quòd vnus optimè nosses non nostra solùm, sed etiam Græciæ monumenta omnia, tua sponte amicum

1 Epist. 9. lib. 9. à quibus ante delectationem modo petebamus, nunc verò etiam salutem.

2 Sic loc. Tusc. 1. & libr. 2. de nat. deorum.

3 Omissa copula ep 21.

4 Fortè, initium epistolæ fuit.

5 Epist. 3. lib. 6. dixit, tot malis temporum: & vt in malis, ep. 2. li. 12. & ep. 16. li. 11. ad Att.

micum Lacedæmonijs & esse & fore. Quare tantùm à te peto, vt cùm ea facies Lacedemoniorum caussa, quæ tua fides,[6] amplitudo, iustitia postulat, his, si tibi videbitur, significes te non molestè ferre quòd intelligas, ea, quæ facias, mihi quoque grata esse. pertinet enim ad officium meum, eos existimare, curæ mihi suas res esse. hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

6 Pro dignitate

ARGVMENTVM.

Diligentißima commendatio Capitonis pro hæreditate Antistij

M. CICERO L. PLANCO S. D. 30

NON dubito quin scias, in ijs necessarijs, qui tibi à patre relicti sunt, me tibi esse vel coniunctissimum, non his modo caussis, quæ speciem habent magnæ coniunctionis, sed ijs etiam quæ familiaritate & consuetudine tenentur, quam scis mihi iucũdissimam cum patre tuo & summam fuisse. Ab his initijs noster in te amor profectus auxit paternã necessitudiné, & eo magis quòd intellexi, vt primum per ætatem iudicium facere potueris, quanti quisque tibi faciendus esset, me à te in primis cœptum esse obseruari, coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum cùm studiorum, quod ipsum est per se graue: tum eorum studiorum, earumque artium, quæ per se ipsæ eos, qui voluntate eadem sunt, etiam familiaritate deuinciunt, Exspectare te arbitror, hæc tam longè repetita principia quo spectent. Id primùm ergo habeto, non sine magna iustaque caussa hanc à me commemorationem esse factam. C. Atcio Capitone vtor familiarisimè. Notæ sunt tibi varietates meorum temporum in omni genere & honorum, & [1] laborum meorum, & animus & opera, & auctoritas, & gratia etiam res familiaris C. Capitonis præsto fuit, & patuit & temporibus, & fortunæ meæ.

Principia longe ducuntur vel in magnis, perceptissq; rebus, vel vbi, quod cupimus non valde speramus.

1 Ep. 4.

[1] Quæstores quoque prouincias sortiebantur ep. vlt. lib. 2.

Huius propinquus fuit T. Antistius: qui cùm [2] sorte quæstor Macedoniam obtineret, neque ei successum esset, Pompeius in eam prouinciam cum exercitu venit: facere Antistius nihil potuit. nam si potuisset, nihil ei fuisset antiquius, quam ad Capitonem, quem vt parentem diligebat, reuerti, præsertim cùm sciret, quanti is Cæsarem faceret, semperque fecisset: sed oppressus tantum attigit negotij, quantum recusare non potuit. Cùm signaretur argentum Apolloniæ, non possum dicere, eum præfuisse, neque possum negare eum affuisse, sed non plus duobus, aut tribus mensibus. deinde afuit à castris: fugit omne negotium, hoc mihi vt testi velim credas: meã enim ille mæstitiam in illo bello videbat: mecum omnia communicabat. Itaque abdidit se in intimam Macedoniam, quàm potuit longissimè à castris, non modò vt non præesset vlli negotio, sed etiam vt ne interesset quidem. Is post prælium se ad hominem necessarium A. Plantium in Bithiniam contulit. ibi eum Cæsar cùm vidisset, nihil asperè, nihil acerbè dixit: Romam iussit venire. ille in morbum continuò incidit, ex quo non conualuit æger Corcyram venit ibi est mortuus. testamẽto, quod Romæ Paullo & Marcello coss. fecerat, hæres ex parte dimida & tertia est Capito in sextante sunt ij, quorum pars sine vlla cuiusquam querela publica potest esse. ea est ad I L S. XXXCIC. Sed de hoc Cæsar [3] viderit. Te mi Plance pro paterna necessitudine, pro nostro amore, pro studijs, & omni cursu nostræ totius vitæ simillimo rogo, & à te ita peto, vt maiore cura, maiore studio non possim, vt hanc rem suscipias: meam putes enitare, contendas, efficias, vt mea commendatione, tuo studio, Cæsaris beneficio hereditatem propinqui sui C. Capito obtineat. omnia quæ potui in hac summa gratia tua ac potentia à te impetrare, si petiuissem

[3] ... quem sextans pertinet. ... videtur Antistius hæredes instituisse ex sextãte pompeianos nonnullos, quorũ bona iure belli, ad Cæsarem pertinebant.

sem

ſem, vltro te ad me detuliſſe putabo, ſi hanc rem impetrauero. illud fore tibi adiumento ſpero, cuius ipſe Cæſar eſſe optimus iudex poteſt. ſemper Cæſarẽ Capito & dilexit & coluit. ſed ipſe huius rei teſtis eſt: noui hominis memoriam. Itaque te nihil doceo: tantum tibi ſumito pro Capitone apud Cæſarem, quantum ipſum meminiſſe ſenties. ego, quod in me ipſo experiri potui, ad te deferam: in eo quantum ſit ponderis, tu videbis. quam partem in rep. cauſſámque defenderim, per quos homines ordinéſque ſteterim, quibuſque [4] munitus fuerim, non ignoras. Hoc mihi velim credas, ſiquid fecerim hoc ipſo in bello minus ex Cæſaris voluntate, quod intellexerim ſcire ipſum Cæſarem me inuitiſſimum feciſſe: id feci aliorũ conſilio, hortatu, auctoritate: quod fuerim moderatior, temperantiorque, quam in ea parte quiſquã, id me feciſſe auctoritate Capitonis. cuius ſimiles ſi reliquos neceſſarios habuiſſem, reip. fortaſſe nõ nihil, mihi certe plurimum [5] profuiſſem. Hanc rem mi Plãce ſi effeceris, meam de tua erga me beneuolẽtia ſpẽ confirmaueris, ipſúmque Capitonem gratiſſimum, officioſiſſimum, optimum virum ad tuam neceſſitudinem tuo ſummo beneficio adiunxeris. Vale.

4 Suſpicor de mendo & legendum fortaſſe inimicus vel iũctus.

5 Non nauigaſſem ad Pompeiũ quod feci diſſuadente Capitone.

ARGVMENTVM.

L. Manlium in hæreditate fraterna, & omnibus in rebus commendat.

CICERO ACILIO PRO COS. S. 31

LVCIVS Manlius eſt Soſis: is fuit Catinenſis: ſed eſt, vnà cum reliquis Neapolitanis [1] ciuis Romanus factus, Decurioque Neapoli. erat enim adſcriptus in id municipium ante ciuitatem ſocijs & Latinis datam. Eius frater Catinæ nuper mortuus eſt. nullã omnino arbitramur de ea hereditate controuerſiam eum habiturum: & eſt hodie in bonis. Sed

1 Lege Iulia quæ belli Italici tempore, ciuitatem Italis cunctis arma deponentibus largita eſt.

quando habet præterea negotia vetera in Sicilia sua, & hanc hereditatem fraternam, & omnia eius tibi commendo, in primisque ipsum, virum optimum, mihique familiarissimum, his studijs literarum, doctrinæq; præditũ, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, vt eum, siue aderit, siue non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximeq; necessarijs scias esse: itaque tractes, vt intelligat meam commendationem sibi magno adiumento fuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Flauium, Pisonis generi sui, cùm viueret, pernecessarium cõmendat.

CICERO ACILIO PRO COS. S. 32.

CAIO Flauio, honesto & ornato equite Ro. vtor valde familiariter. fuit enim [1] generi mei C. Pisonis pernecessarius, méque diligentissime obseruat & ipse, & L. Flauius frater eius. Quapropter velim honoris mei causa, quibus rebus honestè, & pro tua [2] dignitate poteris quàm honorificétissimè & quàm liberalissimè C. Flauium tractes. id mihi sic erit gratum, vt gratius esse nihil possit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, sed tum familiaritate & necessitudine, tum etiam veritate, te ex C. Flauij officio & obseruantia, & præterea splendore, atque inter suos gratiam magnam voluptatem esse capturum. Vale.

[1] Tres generos habuit, Pisonem Crassipedẽ, Dolabellam.
[2] Epist. 32.

ARGVMENTVM.

Commendat duos hospites suos Alesinos.

CICERO ACILIO PRO COS. S. 33

IN Halesina ciuitate tam lauta, támque nobili, coniunctissimos habeo & hospitio & familiaritate M. & C. Clodios, Archagatum & philonem. sed vereor ne quia complureis tibi præcipuè commendo, exæquare

æquare videar ambitione quadam commendationes meas, quãquam à te quidem cumulate satisfit & mihi & meis omnibus. Sed velim sic existimes hãc familiã, & hos homines mihi maxime esse coniunctos vetustate, officijs, beneuolentia. Quamobrem peto à te maiorem in modum, vt his omnibus in rebus, quantum tua dignitas, fidésque [1] patietur, commodes. id si feceris, erit mihi vehementissime gratum. Vale.

1 *Epi. 31. dixit, Quibus rebus honestè & pro tua dignitate poteris.*

ARGVMENTVM.

Libertos & negotia Nasonis commendat.

CICERO ACILIO PRO COS. S. 34

CNAEO Otacilio Nasone vtor familiarissimè, ita prorsus, vt illius ordinis nullo familiarius. nam & humanitate eius, & probitate in consuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil iam opus est exspectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo sic vtar, vt scripsi. Habet is in prouincia tua negotia, quæ procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demostratus quos tibi, negotiaque omnia Nasonis non secus commendo, acsi mea essent, gratissimum mihi feceris, si intellexero hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Lysonem, hospitem suum.

CICERO ACILIO PRO COS. S. 35

AVITVM mihi hospicium est cum Lysone Lysonis filio Lilybætano, valdeque ab eo obseruor: cognouique dignum & patre & auo est enim nobilissima familia. quapropter commendo tibi maiorem in modum rem, domumque eius: magnoq; opere abs te peto, cures vt is intelligat, meam cõmendationem maximo sibi apud te & adiumento & ornamento fuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat hospitem & familiarem suum Philoxenum.

CICERO ACILIO PRO COS. S. 36

CAIVS Auianus Philoxenus antiquus est hospes meus & præter hospitium, valde etiam familiaris: quem Cæsar [1] meo beneficio in [2] Nouo commensseis retulit. Nomen autẽ Auiani consecutus est, quod homine nullo plus est vsus, quàm Flacco Auiano, meo, quemadmodũ te scire arbitror, familiarissimo. Quæ ego omnia collegi, vt intelligeres non vulgarẽ esse cõmendationem hanc meam. Peto igitur abs, te, vt omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes, habeasque in numero tuorum, perficiásque vt intelligat has litteras meas magno sibi v sui fuisse. erit id mihi maiorem in modũ gratum. Vale

1 Me rogante.
2 Omnes n. transpadanæ coloniæ. ius Latij habebãt. Pedianus in commentario orationis in Pisonem.

ARGVMENTVM.

Commendat Demetrium Megã in iure ciuitatis, omnibusq; in rebus

CICERO ACILIO PRO COS. S. 37

CVM Demetrio Mega mihi vetustum hospitium est familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. ei [1] Dolabella rogatu meo ciuitatem à Cæsare impetrauit. qua in re ego interfui. itaque nunc P. Cornelius [2] vocatur, cumque propter quosdam sordidos homines, qui Cæsaris beneficia vendebant, tabulã, in qua nomina ciuitate donatorũ incisa essent, reuelli iussisset: idem Dolabellæ, me audiente, Cæsar dixit nihil esse quod de Mega vereretur: beneficium suum in eo manere. Hoc te scire volui, vt eum in ciuium Ro numero haberes. ceterisque in rebus tibi eum ita cõmendo, vt maiore studio neminem commendarim. gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, vt intelligat, meam commendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

1 P. Cornelius Dolabella.
2 Ciues R. qui efficiebantur, nomen m... ...abant.

ARGVMENTVM.

Commendat Hippiam in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.

CICERO ACILIO PRO COS. S. 38

HIPPIAM Philoxeni filium, Calactinum, hoſpitē & neceſſarium meum, tibi commendo maiorem in modum. Eius Bona, quemadmodum ad me delata res eſt, publicè poſſidentur alieno nomine contra leges Calactinorum. Id ſi ita eſt, etiā ſine mea cōmendatione ab ęquitate tua res ipſa impetrare debet, vt ei ſubuenias. Quoquo modo autē ſe res habet, peto à te vt honoris mei cauſſa eū expedias, tantūq; ei cōmodes & in hac re, & in ceteris, quātū tua fides, dignitáſque [1] patietur. id mihi vehementer gratum erit. Vale. [1] Epi. 38.

ARGVMENTVM.

Bruttij negotia, procuratoresque commendat.

CICERO ACILIO PRO COS. S. 39

LVCIVS Bruttius eques Ro. adoleſcens omnibus rebus ornatus, in meis familiariſſimis eſt, méque obſeruat diligentiſſime: cuius cum patre magna mihi fuit amicitia iam inde à quæſtura mea Sicilienſi. omnino nunc ipſe Bruttius Romæ mecum eſt: ſed tamen domum eius, & rem familiarem & procuratores tibi ſic commendo, vt maiore ſtudio cōmēdare non poſſim. gratiſſimum mihi feceris, ſi curaris, vt intelligat Bruttius, id quod ei recepi, hanc meam commendationem ſibi magno adiumento fuiſſe. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat. Titurnium Rufum.

CICERO ACILIO PRO COS. S. 40

CVM familia Titurnia neceſſitudo mihi intercedit vetus: ex qua reliquus eſt M. Titurnius Rufus, qui mihi omni diligentia atque officio eſt tuendus. eſt igitur in tua poteſtate, vt ille in me ſatis ſibi præſidij putet eſſe. Quapropter eum tibi commendo maiorem in modum, & abs te peto, efficias, vt is cōmendationem hanc intelligat ſibi magno adiumento fuiſſe. Erit id mihi vehementer gratum. Vale.

ARGVMENTVM.

L. & C. Aurelios fratres commendat.

De Ancharia familia Suetenius in Augusto. hic Macedoniam proprætor administrauit, in Pisone pro Sextio.

M. CICERO Q. ANCHARIO Q. F. PRO COS. S. D. 41

L. ET C. Aurelios L.F.quibus & ipsis, & patre eorum viro optimo familiarissimè vtor, commendo tibi maiorem in modum adolescenteis omnibus optimis artibus ornatos,meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. Si vlla mea apud te commendatio valuit, quod scio multas plurimum valuisse, hæc vt valeat rogo.Quod si eos honorifice,liberaliterq; tractaris, & tibi gratissimos, optimósque adolescenteis adiunxeris,& mihi gratissimum feceris Vale.

ARGVMENTVM.

Gratias agit & suo, & Pompeij nomine de Lucceio benignißimè tractato, eundemq; denuò commendat.

M. CICERO L. CVLLEOLO S. D. 42

QVAE fecisti L.Lucceij caussa,scire te planè volo, te homini gratissimo commodasse: & cum ipsi,quæ fecisti, pergrata sunt, tum Pompeius, quotiescunque me videt([1] videt autem sæpissime) gratias tibi agit singulareis addo etiam illud, quod tibi iucundissimũ esse certo scio, me ipsum ex tua erga Lucceium benignitate maxima voluptate affici.Quod superest,quanquam mihi non est dubium, quin cùm antea nostra caussa, nunc iam etiam tuæ constantiæ gratia mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamen abs te vehementer etiam atque etiam peto,vt ea,quæ initio ostendisti, deinceps fecisti,ad exitum augeri & cumulari per te velis.id & Lucceio & Pompeio valde gratum fore,teque apud eos præclarè positurum confirmo & spondeo. De rep.deque his negotijs, cogitationibúsque nostris perscripseram ad te diligenter

1 Epi.2.3.& 5. lib.6.

paucis

paucis ante diebus, easque literas dederam pueris tuis. Vale.

ARGVMENTVM.

Lucceium commendat, iam ante commendatum.

M. CICERO L. CVLLEOLO PRO COS. S. 41

L. LVCCEIVS meus familiarissimus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cùm diceret, omnia te cumulatissime & liberalissimè procuratoribus suis pollicitum esse. cùm oratio tua tam ei grata fuerit, quàm gratã rem ipsam existimas fore, cùm, vt spero, quę pollicitus es, feceris? Omnino ostenderunt Bylliones sese Lucceio Pompeij arbitratu satisfacturos. Sed vehementer opus est nobis & voluntatem & auctoritatem & imperium tuum accedere. quod vt facias, te etiã atq; etiam rogo. illudq; mihi gratissimũ est. quòd ita sciunt Lucceij procuratores, & ita Lucceius ipse ex literis tuis, quas ad eum misisti intellexit, hominis nullius apud te auctoritatem, aut gratiam valerę plus, quàm meam. Id vt re experiatur, iterum & sæpius te rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Oppium Commendat Gallio ad Cilicia administrationẽ proficiscenti.

M. CICERO Q. GALLIO S. D. 44

ETSI plurimis rebus spero fore, vt perspiciã, quod tamen iampridem perspicio, me à te amari: tamen nunc ea causa tibi datur, in qua facile declarare possis tuam erga me beneuolentiam L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris: eum tibi vnicè commendo: eoque magis, quòd eũ cùm per sesipsum diligo, tum quòd negotia procurat L. Egnatij Rufi: quo ego vno equite Ro. familiarissimè vtor, & qui tum consuetudine quotidiana, tum officijs plurimis, maximisque mihi coniunctus est. Oppium igitur pręsentẽ vt diligas, Egnatij absentis rẽ vt tueare, ęquè à te peto, ac si mea negotia essent. Velim memorię tuæ

causa des literarum aliquid, quæ tibi in prouincia reddantur, sed ita conscribas vt tum, cùm eas leges, facilè recordari possis huius meæ commendationis diligentiam. hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Eundem Oppium rursus eidem commendat.

M. CICERO Q. GALLIO S. D. 45

ETSI ex tuis & ex L. Oppij familiarissimi mei literis cognoui, te memorem commendationis meæ fuisse, idq; pro tua summa erga me beneuolẽtia, proque nostra necessitudine minimè sum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præsentem, & L. Egnatij mei familiarissimi absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque vt si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris vt is intelligat, me à te tantùm amari, quantùm ipse existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes: idque vt facias, vehementer te rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Egnatij & seruum Anchialum, & negotia Appuleio commendat.

M. CICERO APPVLEIO PROQVAES. S. D. 46

LVCIO Egnatio vno equite Ro. vel familiarissimè vtor. eius Anchialum seruum, negotiaq; quæ habet in Asia, tibi commendo non minore studio, quam si rem meam commendarem. Sic enim existimes velim, mihi cum eo non modo quotidianam consuetudinem summam intercedere, sed etiam officia magna, & mutua nostra inter nos esse. Quamobrem etiam atque etiam peto, vt cures vt is intelligat, me ad te satis diligenter scripsisse. nam de tua erga me voluntate non dubitabat. id vt facias, te atque etiam rogo. Vale.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Nostium coheredem suum commendat.

M. CICERO APPVLEIO PRO QVAES. S. D. 47

L. Nostius Zoilus est coheres meus, heres autē patroni sui. ea re vtrunq; scripsi, vt & mihi cum illo causam amicitiæ scires esse, & hominem probum existimares, qui patroni iudicio ornatus esset. Eum tibi igitur sic commendo, vt vnum ex nostra domo. Valde mihi gratum erit, si curaris vt intelligat, hanc commendationem sibi apud te magno adiumento fuisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Egnatium, communem amicum commendat.

M. CICERO SILIO S. D. 48

QVID ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? sed tamen, vt scires, eum à me non diligi solum, verùm etiam amari, ob eam rem tibi hæc scribo. Omnium tuorum officiorum, quæ & multa, & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium vt sentiat & se à me, & me à te amari. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt. Vtamur igitur vulgari consolatione. quid, si hoc melius? sed hæc coram. Tu fac, quod facis, vt me ames, teque amari à me scias. Vale.

ARGVMENTVM.

Omnes Cyprios, maximéque Paphios commendat.

M. CICERO C. SEXTILIO RVFO QVAES. S. D. 49

OMNES tibi cōmendo Cyprios, sed magis Paphios: quibus tu, quæcunq; cōmodaris, erunt, mihi gratissima, eoq; facio libentius, vt eos tibi commendem, quòd tuę laudi, cuius ego fautor sum, conducere arbitror, cùm [1] primùm in eā insulam questor veneris,

[1] *Nam antea regnū fuerat, non prouincia populi Ro. de lege Clodia. qua Cyprus insula publicata est, sæpe Cicero in orationibus meminit, prætera omnes historici.*

ea te instituere, quæ sequantur alij. quæ, vt spero, facilius consequêre, si & P. Lentuli necessarij tui legem, & ea, quæ à me constituta sunt, sequi volueris. quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Q. Pompeium.

M. CICERO CVRIO PRO COS S. D. 50

Q. Pompeius Sext. F. multis & veteribus caussis necessitudinis mihi coniunctus est. Is cùm antea meis cõmendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem suam tueri consueuerit, nunc profectò te prouinciã obtinente meis literis assequi debet, vt nemini se intelligat, commendationem vnquam fuisse. Quamobrem à te maiorem in modum peto vt cùm omneis meos æquè ac tuos obseruare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, vt ipse intelligat, nullam rem sibi maiori vsui, aut ornamento, quàm meam commendationem, esse potuisse. Vale.

ARGVMENTVM

Petit, vt Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia integrum conseruet. vide ep. 16.

CICERO ARISTO, al. AVCTO, al. AVCIO PRO COS. S. D. 51

SVM SI hoc mihi pro tua in me obseruantia, quam penitùs perspexi, quandiu Brundisij fuimus, vt ad te familiariter, & quasi pro meo iure scriberem, si qua res esset, de qua valde laborarem. M.[1] Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, vt nihil possit esse cõiũctius. Multa illius in me officia, multa in illũ mea: quodq; maximum est, summus inter nos amor & mutuus. Quæ cùm ita sint, si vllam in amicitia mea spem habes: si ea, quæ in me officia & studia Brũdisij contulisti, vis mihi etiam gratiora efficere, quãquam sunt

[1] Epi. 29 lib. 7.

ſunt gratiſſima:ſi me à tuis omnibus amari vides,hoc mihi da atque largire,vt M. Curtium ſartum & tectũ vt aiunt, ab omniq; incommodo, detrimento moleſtia ſincerum, integrùmque cõſerues. Et ipſe ſpõdeo & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia; & ex tuo in me officio maximum te fructum ſummamque voluptatem eſſe capturum.vale.

ARGVMENTVM.

Meſsienum commendat.

M. CICERO P. SAESIO S. D. 25

D.MESSIENVM, equitem Ro.omnibus rebus ornatum, meùmq; perfamiliarem tibi cõmendo ea cõmẽdatione,quæ poteſt eſſe diligentiſſima. Peto a te & pro noſtra, & pro paterna amicitia, vt eum in tuam fidem recipias,eiuſque rem,famàmque tueare Virum bonum, tuaque amicitia dignum tibi adiunxeris, mihíque gratiſſimum feceris. Vale.

ARGVMENTVM.

Hoſpitem ſuum Ariſtotelem commendat.

CICERO REGI S. 53

A.LICINIVS.Ariſtoteles Militenſis,antiquiſſimus eſt hoſpes meus, & preterea mihi coniunctus magno vſu familiaritatis, Hæc cùm ita ſint, non dubito quin tibi ſatis cõmendatus ſit. etenim ex multis cognoſco, meam cõmendationẽ plurimùm apud te valere.Hunc ego à Cæſare liberaui.frequens enim fuerat [1] nobiſcum: atque etiam diutius in cauſa eſt, quàm nos commoratus: quo melius te de eo exiſtimaturum arbitror.Fac igitur mi Rex, vt intelligat has ſibi literas plurimùm profuiſſe. Vale.

Rex Martia gẽtis cognomen.

1 In partibus Pompeianis.

ARGVMENTVM.

Genucilium Curuum commendat.

M. CICERO Q. THERMO PRO PRAET. S: 54

Q. Thermus Ionia praerat cuius caput est Ephesus ep. 18. li. 2 & ad At. ep. 13. l. 5. & hic in sequentibus epistolis.

L. GENVCILIO Curuo iampridem familiarissimè vtor, optimo viro, & homine gratissimo. Eum tibi penitus commendo atque trado: primùm vt omnibus in rebus ei te cōmodes, quoad fides tua, dignitásque patietur: patietur autē in omnibus. nihil enim abs te vnquam, quod sit alienum tuis aut etiam suis moribus postulabit. Præcipuè autē tibi cōmendo negotia eius, quæ sunt in Hellesponto. primùm, vt obtineat id iuris in agris, quod ei pariana ciuitas decreuit, dedit, & quod semper obtinuit sine vlla controuersia: deinde siquid habebit cum aliquo Hellespōtio controuersiæ, vt in illam διοίκησιν reijcias. Sed non mihi videor, cùm tibi totum hominem diligentissimè commendarim, singulas ad te eius causas perscribere debere. Summa illa sit: quicquid officij, beneficij, honoris in Genucilium contuleris, id te existimabo in meipsum, atque in rem meam contulisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Primum agit gratias Thermo, quod Marcilium liberalissimè tractauisset; deinde petit, operam det, ne socrus Marcilij rea fiat.

CICERO THERMO PRO PRAET. S. 55.

CVM multa mihi grata sunt, quę tu adductus mea commendatione fecisti: tum in primis, quod M. Marcilium amici, atque interpretis mei filium liberalissimè tractauisti. Venit enim [1] Laodiceam, & tibi apud me, mihique propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, à te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, vt eo libentius his commodes, operámq; des, quoad fides tua patietur, vt socrus adolescentis rea ne fiat. Ego cùm antea studiosè commendabam Marcilium, tum multo nunc studiosius, quòd in longa [2] apparitione singularem, & propè incredibilem patris Marcilij fidem, abstinentiam, modestiámque cognoui. Vale.

1 Quà erat in imperio Ciceronis. ep. 5. lib. 3.

2 Interpretes igitur praibant in prouincia proconsulibus.

ARGV

ARGVMENTVM.

Commendat Anneium, legatum suum, in controuersia Sardiana.

CICERO THERMO PRO PRAET. S. 56

ETSI mihi videor intellexisse, cùm tecum Ephesi de re M. Anneij legati mei locutus sum, te ipsius caussa vehementer omnia velle: tamen & M. Anneium tanti facio, vt mihi nihil putem prætermittendum, quod illius intersit: & me à te tanti fieri puto, vt non dubitem, quin ad tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. Nam cùm iã diu diligerem M. Anneium, déque eo sic existimarem, vt res declarat, quòd vltrò ei detulerim legationem, quam multis petentibus denegassem, tũ verò, posteaquàm mecum in [1] bello atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidẽ, tantamque erga me beneuolentiam cognoui, vt hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardianis habere controuersiam scis: caussam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coràm facilius, meliusque cognosces. De reliquo mihi mehercule diu dubium fuit quid ad te potissimum scriberem. ius enim quemadmodum dicas, clarum, & magna cum tua laude notum est. nobis autem in hac causa nihil aliud opus est, nisi te ius instituto tuo dicere. Sed tamen cùm me non fugiat quanta sit in prætore auctoritas, præsertim ista integritate, grauitate clementia, qua te esse inter omneis constat: peto abs te pro nostra coniunctissima necessitudine, plurimisq; officijs paribus ac mutuis, vt voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, vt M. Anneius intelligat, te & sibi amicum esse (quod non dubitat: sæpe enim mecum locutus est) & multo amiciorem his meis literis esse factum. in tuo toto imperio atque prouincia nihil est,

1 De quo li. 15 in epi. ad Cato.

In prætore oportet esse integritatem, grauitatem, clementiam.

quod mihi gratius facere possis. Iam apud ipsum gratissium hominem, atque optimum virum, quam bene positurus sis studium tuum atque officium, dubitare te non existimo. Vale.

ARGVMENTVM.

Negotia Cluuij Puteolani commendat.

CICERO THERMO PRO PRAET. S. 56.

Vide epi. 7. CLVVIVS Puteolanus valde me obseruat, valdeq́; est mihi familiaris. Is ita sibi persuadet, quod in tua prouincia negotij habet, nisi te prouinciam obtinente meis commendationibus confecerit, id se in perditis & desperatis habiturum. Nunc quando mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officijs, ita tamen, vt tibi nolim molestus esse. Mylasij & Alabandenses pecuniam Cluuio debent. dixerat mihi Euthydemus, cùm Ephesi essem, se curaturum, vt Ecdici Mylasij Romam mitterentur. id factum nõ est. legatos audio missos esse: sed malo Ecdicos, vt aliquid confici possit. Quare peto à te, vt eos, & Alabandenseis iubeas Ecdicos Romã mittere. Præterea Philotes Alabandensis ὑποθήκας Cluuio dedit: hæ commissæ sunt. Velim cures, vt aut de hypothecis decedat, easq́; procuratoribus Cluuij tradat, aut pecuniã soluat. Præterea Heracleotæ & Bargylitæ, qui item debent, aut pecuniam soluant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunij præterea debent: sed aiunt, se depositam pecuniam habuisse. Id velim cognoscas: &, si intellexeris, eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, vt vsuræ Cluuio instituto tuo conseruentur. His de rebus eo magis laboro, quòd agitur res etiam Cn. Pompeij nostri necessarij: & quòd is magis etiam mihi laborare videtur, quàm ipse Cluuius: cui satisfactum esse à nobis valde

volo,

volo. his de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit à Thermo, vt Anneium, legatum suum remittat, eumq; in negotio suo commendat.

CICERO THERMO PRO PRAET. S. 57

QVO magis quotidie ex litteris, nuntijsque bellum magnum esse in Syria cognosco, eo vehementius à te pro nostra necessitudine contendo, vt mihi M. Anneium legatum primo quoque tempore remittas. nam eius opera, consilio, scientia rei militaris vel maximè intelligo me & remp. adiuuari posse. Quod nisi tanta res eius ageretur: nec ipse adduci potuisset, vt à me discederet, nec ego vt eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter kal. Maias ante eam diem Anneius ad me redeat oportet. Illud, quod tecum & coràm, & per litteras diligétissimè egi, id te nunc etiam atque etiam rogo, curæ tibi sit vt suum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro caussæ veritate, & pro sua dignitate cóficiat. intellexi ex tua oratione, cùm tecum Ephesi locutus sum, te ipsius Anneij caussa omnia velle: sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quam, si intellexero per te illum ipsum negotiú ex sententia confecisse. idq; quàmprimum vt efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat L. Custidium.

M. CICERO C. TITIO L. F.
RVFO PRAET. VRB. S. 58

L. CVSTIDIVS est tribulis, & municeps, & familiaris meus. Is caussam habet, quam caussam ad te deferet, commendo tibi hominem, sicuti tua fi- *In mea tribu suffragium fert.*

des & meus pudor postulat, tantùm, vt faciléis ad te aditus habeat: quæ æqua postulabit, vt iubente te impetret: sentiatque meam sibi amcitiam, etiam cùm longissimè absim, prodesse in primis apud te. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat M. Fabium.

M. CICERO C. CVRTIO PEDVCEANO PRAET. S. D. 60

Puto esse quem commendat Cato. lib. 2.

M. FABIVM vnicè diligo, summàq; mihi cum eo cõsuetudo & familiaritas est peruetus. In eius controuersijs vt aliquid decernas, à te non peto) seruabis vt tua fides & dignitas postulat, edictum & institutum tuum) sed vt quàm facillimos ad te aditus habeat: quæ erunt æqua, iubente te impetret: vt meam amicitiam sibi, etiam cùm procul absim prodesse sentiat, præsertim apud te. Hoc vehementer etiam atque etiam te rogo. Vale.

ARGVMENTVM

Commendat Liuineium libertum.

M. CICERO C. MVNATIO. C. S. 61

Liuinia gentis cognomen Regulus fuit. quod argentei nummi testantur.

L. LIVINEIVS Tripho est omnino L. Reguli familiarissimi mei libertus, cuius calamitas etiam officiosiorem me facit in illum. nam beneuolentior quàm semper fui, esse non possum: sed ego libertum eius per se ipsum diligo. summa enim eius erga me officia extiterunt ijs nostris temporibus, quibus facillimè beneuolentiam hominum, & bonam fidem perspicere potui. Eum tibi ita commendo, vt homines grati & memores benemeritos de se commẽdare debent. pergratum mihi feceris, si ille intellexerit, se, quòd pro salute mea multa pericula adierit, sæpe hieme summa nauigauit, pro tua erga me beneuolentia gratum etiam tibi fecisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Commēdat Pinniū in exactione pecuniæ, quam ei Nicæenses debēt.

M. T. CICERO P. SILIO
PRO PRAET. S. D. 61.

T. Pinnio familiarissimè me visum esse, scire te arbitror. Quod quidē ille testamento declarauit, qui me tum tutorem, tum etiam secundum heredem instituerit. Eius filio mirè studioso & erudito, & modesto pecuniam Nicæenses grandem debēt ad LLS. [1] octogies: &, vt audio, in primis volunt ei soluere. Pergratum mihi igitur feceris, quando non modó reliqui tutores, qui sciunt quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea causa facturum esse, si dederis operā, quoad tua fides, dignitasq; patietur, vt quamprimùm pecunia Pinnio soluatur Nicæensium nomine. Vale.

1 Ducenta quadraginta millia scutatorum.

ARGVMENTVM.

Primum de Atilio gratias agit, deinde Quintū fratrem commēdat.

M. T. CICERO P. SILIO
PRO PRAET. S D 62

ET in Atilij negotio te amaui: cum enim sero venissem, tamen honestum equitē Ro. beneficio tuo conseruaui: & mehercule semper sic in animo habui te in meo ære esse propter [1] Lamiæ nostri coniunctionem & singularem necessitudinem. Itaque primùm tibi ago gratias, quod me omni molestia liberas: deinde impudentia prosequor. sed idem [2] sarciam. te enim semper sic colam & tuebor, vt quem diligentissimè. Quintum fratrem meum, si me diligis, eo numero cura vt habeas, quo me. Ita magnum beneficium tuū magno cumulo auxeris. Vale.

1 epi. 14, lib. 11. & [illegible] ius vltimam [illegible] cenit. lib. 12.
2 i. remunerabo.

ARGVMENTVM.

Commendat M. Lenium studiosè admodum.

M. CICERO P. SILIO PRO
PRAET. S. D. 63

NON putaui fieri posse, vt mihi verba deessent: sed tamen in C. [1] Lenio commendando desunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis, ita tamen vt planè perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est quanti faciamus & ego & frater meus, qui mihi carissimus est, C. Lenium. id fit cùm plurimis eius officijs, tum summa probitate & singulari modestia. Eum ego à me inuitissimus dimisi, cùm propter familiaritatem, & consuetudinis suauitatem, tum quòd consilio eius fideli ac bono libenter vtebar. sed vereor ne iam mihi superesse verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis, me eum, de quo ea suprà scripserim, debere cõmendare: à teque vehementer etiam atque etiã peto, vt quod habet in tua prouincia negotij, expedias: quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas. hominem facillimum, liberalissimumque cognosces. Itaque te rogo, vt eum solutum, liberum, confectis eius negotijs per te quãprimùm ad me remittas. Id mihi, fratrique meo gratissimum feceris. Vale.

1 De quo ep. 4. l. 14 & in oratione pro Plancio, & Varro l. 3. de re rust. fuit autẽ equestris ordinis. vt Plin. lib. 10. cap. 50.

ARGVMENTVM.

Agit gratias de Nerone honorificentissimè tractato; eumque in omnibus rebus vehementer commendat.

M. CICERO P. SILIO PRO PRAET. S. D. 64

NERO meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibileis, vt nullum honorẽ sibi haberi potuisse diceret, qui à te prætermissus esset. Magnum fructum ex ipso capies. nihil est enim illo adolescente gratius. Sed mehercule mihi quoque gratissimum fecisti. pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaque si ea feceris, quæ ille per me tecũ agi voluit, gratissimum mihi feceris. Primùm de Pausania

Puto esse hunc Ti. claudiũ Neronem, à quo postea Liuiam prægnantem Augustus abduxit.

ſania Alabandenſi ſuſtentes rem, dum Nero veniat, vehementer enim eius couſſa cupere eũ intellexi. Itaque hoc valde te rogo. Deinde Niſæos, quos Nero in primis habet neceſſarios, diligentiſſimèque tuetur ac defendit, habeas tibi commendatiſſimos: vt intelligat illa ciuitas, ſibi in Neronis patrocinio ſummum eſſe præſidium. Strabonem Seruilium tibi ſæpe commendaui. nunc eo facio id impenſius, quòd eius cauſſam Nero ſuſcepit. Tantum à te petimus, vt agas eam rem, nec relinquas hominem innocentem ad alicuius tui diſſimilis quæſtum. Id tum gratum mihi erit: tum etiam exiſtimabo te humanitate tua eſſe vſum. Summa huius epiſtolæ hæc eſt, vt ornes omnibus rebus Neronem, ſicut inſtituiſti atque feciſti. Magnum [1] theatrum habet iſta prouincia; non vt hæc noſtra adoleſcentis nobilis, ingenioſi, abſtinentis commendationem atque gloriam. Quare ſi te fautore vſus erit, ſicut & vtetur profectò, & vſus eſt: ampliſſimas clientelas acceptas à maioribus confirmare poterit, & beneficijs ſuis obligare. Hoc in genere ſi eum adiuueris eo ſtudio, quo oſtendiſti, apud ipſum præclariſſimè poſueris: ſed mihi etiam gratiſſimũ feceris. Vale.

1. *In quo ſpectari Neronis virtutes poßint.*

ARGVMENTVM.

Cupit pactiones per Hiſponem cum ciuitatibus confici: in eoque illum Silio commendat.

M. CICERO P. SILIO PRO PRAET. S. D. 65

CVM P. [1] Terentio Hiſpone, qui operas in ſcriptura pro magiſtro dat, mihi ſumma familiaritas, conſuetudoque eſt: multàque & magna inter nos officia paria & mutua intercedunt. Eius ſumma exiſtimatio agitur in eo, vt pactiones cum ciuitatibus reliquis conficiat, non me præterit, nos eam rem Epheſi expertos eſſe, neque ab Epheſijs vllo modo impetra-

1 *Ad Att. li. 11*

re potuisse. sed quando, quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo, tua cum summa integritate, tum singulari humanitate & mansuetudine consecutus es, vt libentissimis Græcis, nutu, quod velis, consequare: peto à te maiorem in modum, vt honoris mei caussa hac laude Hisponem affici velis. Praeterea cum socijs [2] scripturæ mihi summa necessitudo est, non solum ob eam caussam, quod ea societas vniuersa in mea fide est, sed etiam quod plerisque socijs vtor familiarissimè. Ita & Hisponem meum per me ornaris, & societatem mihi coniunctiorem feceris: tuque ipse & ex eius obseruantia, gratissimi hominis, & ex [3] sociorum gratia, hominum amplissimorum maximum fructum capies, & me summo beneficio affeceris. sic enim velim existimes, ex tota tua prouincia, omnique isto imperio nihil esse, quod mihi gratius facere possis. Vale.

2 Scriptura quid sit, Pedianus exponit.

3 Publicanorum.

ARGVMENTVM.

Cæcinam in colligendis Asiaticæ negotiationis reliquijs cõmendat.

M. CICERO P. SERVILIO S. D. 66

A. [1] CAECINAM maximè propium clientem familiæ vestræ non commendarem tibi, cùm scirem qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse, nisi me & patris eius, quo sum familiarissimè vsus, memoria, & huius [2] fortuna ita moueret, vt hominis omnibus mecum studijs, officijsque coniunctissimi mouere debeat, At te hoc omni cõtentione peto, sic vt maiore cura, maiore animi labore petere non possim, vt ad ea quæ tua spõte sine cuiusquam commendatione faceres in hominem tantum, & talẽ, calamitosum, aliquem afferant cumulum meæ litteræ: quo studiosius eum, quibuscunque rebus possis, iuues. Quòd si Romæ fuisses, etiam salutem A. Cœcinæ essemus (vt opinio mea fert) per te consecuti.

1 Hic est, ad quẽ scribit lib. 6.

2 Exulabat, quia & Pompeianas partes secutus erat, & Cæsari maledixerat. ep. 7. lib. 6.

euti. De qua tamen magnam ſpem habemus, freti clementia[3] collegæ tui. nunc quando iuſtitiam tuam ſecutus, tutiſſimum ſibi portum prouinciã iſtam eſſe duxit: etiam atque etiam te rogo atque oro, vt eum & in reliquijs veteris * negotiationis colligendis iuues, & ceteris rebus tegas atque tueare. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

3 Cæſaris nam cõſulatum ſimul geſſerant lib. 1. comment. de bel. ci. Aſiatica ep. 8. 8. lib. 6.

ARGVMENTVM.

Commendat Andronem, Arthemonis filium Laodicenſem.

M. CICERO P. SERVILIO S. D. 67

EX prouincia mea Cicilienſi, cui ſcis τρεῖς διοικήσεις[1] Aſiaticas attributas fuiſſe, nullo ſum familiarius vſus, quàm Androne Arthemonis filio Laodicenſi: eumque habui in ea ciuitate tum hoſpitem, tum vehementer ad meæ vitæ rationem & conſuetudinem accommodatum. Quem quidem multo etiam pluris, poſteaquam deceſſi, facere cœpi, quod multis rebus expertus ſum gratum hominem, meique memorem. Itaque eum Romæ libentiſſimè vidi. non enim te fugit, qui plurimis in iſtâ prouincia benignè feciſti. quam non multi grati reperiantur. Hæc propterea ſcripſi, & vt me non ſine cauſſa laborare intelligeres, & vt tu ipſe eum dignum hoſpicio tuo iudicares. Feceris igitur mihi gratiſſimum, ſi ei declararis quanti me facis, id eſt, ſi receperis eum in fidem tuam, & quibuſcunque rebus[2] honeſtè, ac ſine moleſtia tua poteris, adiuueris. Hoc mihi vehementer erit gratum. idque vt facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

1 Videtur hoc tempore Laodicea, non ad Cilicia adminiſtrationem. ſed ad Aſiam pertinuiſſe Aſia enim Seruilius præerat ep. 68.

2 Quãtum fides dignitaſque tua patitur. ep. 22. 31. & 32.

ARGVMENTVM.

Significat, quam ſibi gratum fuerit curſum illius nauigationis cognoſcere. petit vt de ſtatu prouinciæ inſtitutiſque ſuis ſcribat. poſtremo ſuum officium ad omnia pollicetur.

M. CICERO P. SERVILIO ISAVRICO PRO COS. COLLEGAE S. D. 68

Collega fuit Ciceronis in auguratu.

GRATAE mihi vehementer tuæ litteræ fuerunt ex quibus cognoui cursus nauigationum tuarũ. significabas enim memoriam tuam nostræ necessitudinis, qua mihi nihil poterat esse iucundus. Quod reliquum est, multo etiam erit gratius, si ad me de rep. id est, de statu prouinciæ, de institutis tuis familiariter scribes. quæ quanquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentissimè ex tuis litteris cognoscam. Ego ad te de re summa quid sentiam, non sæpe scribam propter periculum eiusmodi litterarũ. Quid agatur autem, scribam sæpius. sperare tamen videor, Cæsari collegæ [1] nostro fore curæ, & esse, vt habeamus aliquam remp. cuius consilijs magni referebat te interesse. Sed si tibi vtilius est, id est gloriosius, Asiæ præesse, & istam partem reip. male affectã tueri: mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuæ profuturum est, optatius debet esse. Ego quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, summo studio, diligentiáque curabo: in primisque tuebor omni obseruantia clarissimum virum [2] patrem tuum: quod & pro vetustate necessitudinis, & pro beneficijs vestris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

1 In auguratu Phil. 2. & Dio. lib. 42.

2 Qui cognomen Isaurici, capta Isauro adeptus, filioq; tradidit.

ARGVMENTVM.

Petit vt C. Curtiũ in fidem recipiat, habeatq; in numero suorum.

M. CICERO P. SERVILIO COLLEGEE S. D. 69

C. CVRTIVS Mithres est ille quidem, vt sis, libertus Postumi familiarissimi mei: sed me colit & obseruat æquè atque illum ipsum patronum suum. Apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescunque fui, tanquam domi meæ: multáque acciderunt, in quibus & beneuo-

beneuolentiam eius erga me experirer, & fidem. Itaque ſiquid aut mihi, aut meorum cuipiam in Aſia opus eſt, ad hunc ſcribere cōſueui: huius cùm opera & fide: tum domo, & re vti tanquam mea. Hæc ad te eo pluribus ſcripſi, vt intelligeres me non vulgariter, nec ambitioſe, ſed vt pro homine intimo, ac mihi pernecеſſario ſcribere. Peto igitur à te, vt in ea cōtrouerſia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in ceteris rebus, quantum fides tua patietur, quātumque tuo commodo poteris, tantum ei honoris mei cauſa commodes. etſi, vt eius modeſtiam cognoui, grauis tibi nulla in re erit. Si & mea commendatione, & ſua probitate aſſecutus erit, vti de ſe bene exiſtimes, omnia ſe adeptum arbitrabitur. Vt igitur eum recipias in fidem tuam, habeaſque in numero tuorum, te vehementer etiam atque etiam rogo. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia ſtudioſe, diligenterque curabo. Vale.

ARGVMENTVM.

T. Ampium Menandrum non vulgariter commendat.

M. CICERO P. SERVILIO COLLEGAE S. D. 70

QVIA nō eſt obſcura tua in me beneuolētia, ſic fit, vt multi per me tibi velint commendari. Ego autem tribuo nunnunquam in vulgus, ſed plerunque neceſſarijs, vt hoc tēpore nam cum T. Ampio[1] Balbo mihi ſumma familiaritas, neceſſitudoque eſt. Eius libertum T. Ampium Menandrum, hominem frugi, & modeſtum, & patrono & nobis vehementer probatum, tibi commendo maiorem in modum. Vehementer mihi gratum feceris, ſi, quibuſcunque rebus ſine tua moleſtia poteris, ei cōmodaris. Quod vt facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

[1] *Ad quem ſcribit. l. 6.*

ARGVMENTVM.

Commendat T. Agusium, veterem amicum.

M. CICERO P. SERVILIO COLLEGAE S. 71

MVLTOS tibi commendem necesse est, quoniam omnibus nota nostra necessitudo est, tuaque erga me beneuolentia. Sed tametsi omnium causa, quos commendo, velle debeo: tamen cum omnibus non eadem mihi causa est. T. Agusius & comes meus fuit illo miserrimo [1] tempore, & omnium itinerum, nauigationum, laborum, periculorum meorum socius: neque hoc tempore discessisset à me, nisi ego ei permisissem. Quare sic tibi eum commendo, vt vnum de meis domesticis & maximè necessarijs. Pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, vt intelligat, hanc commendationem sibi magno vsui, atque adiumento fuisse. Vale.

[1] *Tēpore exsilij.*

ARGVMENTVM.

Petit à Seruilio, vt omnibus rebus Carelliæ benignè faciat, quemadmodum receperat.

M. CICERO P. SERVILIO COLLEGAE. S. 72

De hac vide qua scribit Dio. li. 46.

CÆRELLIÆ necessariæ meæ rem, nomina, possessiones Asiaticas commendaui tibi præsens in hortis tuis quàm potui diligentissimè: tuque mihi pro tua consuetudine, proque tuis in me perpetuis, maximisque officijs omnia te facturum liberalissimè recepisti. Meminisse te id spero: scio enim solere. sed tamē Cærelliæ procuratores scripserunt, te propter magnitudinē prouinciæ, multitudinemq; negotiorum etiam atque etiam esse commonefaciendum. Peto igitur vt memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulatè recepisse. Equidē existimo habere te magnā facultatem (sed hoc tui est consilij & iudicij) ex eo S.C. quod in heredes C. Vennonij factū est, Cærelliæ commo-

commodandi. id S.C. tu interpretabere pro tua sapiētia. scio enim eius ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. Quod reliquum est, sic velim existimes, quibuscunque rebus Cærelliæ benignè feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de reditu incolumi; gratias agit quodam modo de Egnatio, & Oppio: petit vt Antipatri filios sibi condonet.

M. CICERO Q. PHILIPPO PRO COS. S. D. 73

GRATVLOR tibi, quòd ex prouincia saluum te ad tuos recepisti incolumi fama & rep. Quòd si Romæ te vidissem, coràm gratias egissem, quòd tibi L. Egnatius familiarissimus meus absens, L. Oppius præsens curæ fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solùm hospitium, verùm etiam summa familiaritas intercedit. Ei te vehementer succensuisse audiui & molestè tuli. De re nihil possum iudicare: [1] nisi illud mihi persuadeo, te talem virum nihil temerè fecisse. A te autem pro vetere nostra necessitudine etiam atque etiam peto, vt eius filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum condones, nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam: quod ego si arbitrarer, nunquam te rogarem, mihique tua fama multo antiquior esset, quàm illa necessitudo est. sed mihi ita persuado (potest fieri, vt fallar) eam rem laudi tibi potius, quàm vituperationi fore. quid fieri possit, & quid mea causa facere possis (nam quid velis, non dubito) velim, si tibi graue non erit, certiorem me facias. Vale.

Hic opinor L. Philippi frater fuit, vitrici Augusti, L. F. Q. N.

1 Nisi pro sed vt epi. 1.

ARGVMENTVM.

Oppium præsentem, & Egnatij absentis negotia commendat.

M. CICERO Q. PHILIPPO PRO COS. S. 74

ETSI non dubito pro tua in me obseruantia, proque nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam eundem tibi L.Oppium, familiarem meum, præsenté, & L.Egnatij familiarissimi mei absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque, vt, si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, vt is intelligat me à te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes, idque vt facias, te vehementer rogo. Vale.

ARGVMENTVM.

Commendat Auianum Flaccum.

M. CICERO T. TITIO T. F. LEGATO S. D. 75

ETSI non dubito quin apud te mea commendatio prima satis valeat: tamen obsequor homini familiarissimo C. Auiano Flacco: cuius causa omnia tum cupio, tum mehercule etiam debeo, de quo & præsens tecum egi diligenter, cùm tu mihi humanissimè respondisti: & scripsi ad te accurate antea. sed putat interesse sua, me ad te quamsæpissimè scribere. Quare velim mihi ignoscas, si illius voluntati obtemperans, minus videbor meminisse constantiæ tuæ. A te idem illud peto, vt de loco, quo deportet frumentum, & de tempore Auiano commodes. Quorum vtrumque per eundem me obtinuit triennium, dum [1] Pompeius isti negotio præfuit. Summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris vt Auianus quando se à me amari putat, me à te amari sciat. erit id mihi pergratum. Vale.

[1] *Vide epistolam primam lib. 4. ad Atticum.*

ARGV-

ARGVMENTVM.

Petit, vt C. Valgius emtam possesionem in agro Flegellano, liberam, immunem que habeat.

M. CICERO QVATTVO R. VIRIS ET DECVRIONIBVS S. D. 76

TANTE mihi cum Q. Hippio causæ necessitudinis sunt, vt nihil possit esse coniunctius, quã nos inter nos sumus. Quòd nisi ita esset, vterer mea cõsuetudine, vt vobis nulla in re molestus essem, etenim vos mihi optimi testes estis, cùm mihi persuasum esset, nihil esse, quòd a vobis impetrare non possem, nunquam me tamen grauem vobis esse voluisse. Vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, vt honoris mei causa liberalissimè C. Valgium Hippianum tractetis, rémque cum eo conficiatis, vt quam possessionem habet in agro Fregellano à vobis emtam, eam liberam, & immunem habere posit. id si à vobis impetraro, summo me beneficio vestro affectũ arbitrabor. Valete.

Ergo Fregella municipium, non colonia. nam municipijs quattuor viri, colonijs, duumuiri praeran-

ARGVMENTVM.

Narrat officium suum: commendat M. Bollanum: petit, vt sibi seruum suum Dionysium restituendum curet.

M. CICERO P. SVLPICIO IMP. S. D. 77

CVM his temporibus non sanè in senatum ventitarem, tamen vt tuas literas legi, non existimaui me, saluo iure nostræ veteris amicitiæ multorúmque inter nos officiorum facere posse, vt honori tuo deessem, itaque affui, supplicationémque tibi lubenter decreui: nec reliquo tempore vllo aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuæ deero. atque vt hoc tui necessarij sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos per literas certiores, vt, siquid tibi opus sit, ne dubitent mihi iure suo denuntiare. M. Bollanum, virum bonum, & fortem, & omnibus rebus

Opinor huic, & P. Vatinio, ad quem sunt ep. li. 5. mandatam esse à Cæsare Illyrici curã imperio communi. nam P. Sulpicius, eius in Gallia legatus fuerat. Cæsar l. 4. & 7. de bel. Gal.

ornatum, meumq; veterem amicum, tibi magnopere commendo. pergratum mihi feceris, si curaris, vt is intelligat hanc commendationem sibi magno adiumento fuisse. Ipsum virum optimum gratissimumque cognosces. promittoque tibi, te ex eius amicitia magnam voluptatem esse capturum. Præterea à te peto maiorem in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, vt in hac re etiam elabores.

r Ep. 9. lib. 15.

[r] Dionysius seruus meus, qui meam bibliothecã multorum nummorum tractauit, cùm multos libros surripuisset, nec se impunè laturũ putaret, aufugit. is est in prouincia tua, cum & M. Bolanus familiaris meus, & multi alij Naronæ viderunt. sed cùm se à me manumissum esse diceret, crediderũt. Hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere quàm mihi gratum futurum sit. res ipsa parua, sed animi mei dolor magnus est. vbi sit, & quid fieri possit, Bolanus te docebit. ego, si hominem per te recuperaro, summo me à te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

ARGVMENTVM.

Petit, vt Democritum Sicyonium in suam fidem recipiat.

M. C. ALLIENO PRO COS. S. 78

Videtur hic Allienus Siciliæ præfuisse, vt ex epi. sequenti colligitur: eóque Oppius in l. de bel. Africo modò prætorem, modò proconsulem vocat.

DEMOCRITVS Sicyonius nõ solùm hospes meus est, sed etiam, quod nõ multis contingit, Græcis præsertim, valde familiaris. est enim in eo summa probitas, summa virtus, summa in hospites liberalitas & obseruantia: méque præ ceteris & colit, & obseruat, & diligit. cum tu non modò suorum ciuium, verùm etiam pæne Achaiæ principem cognosces. huic ego tantummodo aditum ad tuam cognitionem patefacio & munio. cognitum per te ipsum, quæ tua natura est, dignum tuum amicitia atque hospitio iudicabis. Peto igitur à te, vt his litteris lectis recipias eum in tuam fidem: pollicéare omnia te facturum mea causa. De reliquo, si, id quod confido fore,

dignum

dignum eum tua amicitia, hospitióque cognoueris, peto vt eum complectare, diligas, in tuis habeas. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ARGVMENTVM.

Caium, & Marcum Auianos, fratres, commendat. alterum præsentem, alterum absentem.

M. C. ALLIENO PRO COS. S. D. 75

ET te scire arbitror quanti fecerim. C.[1] Auianum Flaccum, & ego ex ipso audieram, optimo & gratissimo homine, quàm à te liberaliter esset tractatus, eius filios dignissimos illo patre, meósq; necessarios, quos ego vnicè diligo, commendo tibi, vt maiore studio nullos commendare possim. C. Auianus in Cicilia est. Marcus est nobiscum. vt illius dignitatem præsentis ornes, rem vtriusque defendas, te rogo, hoc mihi gratius in ista prouincia facere nihil potes. idque vt facias, te vehementer, etiam atque etiam rogo. Vale.

1 Cum Auianæ gentis antea fuisset, in Valeriã, cuius cognomen Flaccus fuit, adoptione transijt.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER XIIII. AD TERENTIAM VXOREM, ET LIBEROS.

ARGVMENTVM.

Exul deflet suam suorumque calamitatem, eiusque culpam confert in amicorum consilia: vici venditionem prorsus improbat alia quadam scribit.

M. CICERO TERENTIAE, ET TVLLIOLAE, ET CICERONI SVIS S. D. 1.

scripta est Pisone & Galbinio cos. cum exsularet.

ET LITTERIS multorum, & sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem & fortitudinẽ esse, tèque nec animi nec corporis laboribus defatigari. me miserum te ista virtute, fide probitate, humanitate in tantas ærumnas propter me incidisse Tulliolamq; nostram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus! Nam quid ego de Cicerone dicam? qui cùm primum sapere cœpit, acerbissimos dolores, miseriasq; percepit. quæ si vt tu scribis, fato facta putarem, ferrem paullo facilius: sed omnia sunt mea culpa cõmissa qui ab ijs me amari putabam qui inuidebant; eos non sequebar, qui putebant. Quod si nostris,[1] cõsilijs vsi essemus, neque apud nos tantùm valuisset sermo aut stultorũ amicorũ, aut improborum: beatissimi viueremus. nunc quando sperare nos amici iubent dabo operam ne mea valetudo tuo labori desit. res quanta sit intelligo, quantòq; fuerit facilius manere domi, quã redire, sed tamen si omneis tribunos pl. habemus, si[2] Lentulum tam studiosum, quàm videtur, si verò etiam Pompeium & Cæsarem, non est desperandum. de familia, quomodo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco nunc quidem iam abijt pestilentia: sed quandiu fuit, me non attigit.[3] Plancius homo officiosissimus me cupit esse secum, & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deserto esse in Epiro, quò neque[4] Hispo veniret, neque milites: sed adhuc Plancius me retinet. sperat posse fieri, vt mecũ in Italiam[5] decedat. Quem ego diem si videro, & si in vestrum complexum venero, ac si & vos, & meipsũ recuperaro, satis magnum mihi fructum videbor percepisse

1 Vt pugnarem potius quam in exilium irem.

2 Consulem designatum.

3 Ad Att. ep. 11. lib. 3.

4 Hisponem nominat Quinct. l.6.c. de resu.

5 Erat enim in Macedonia quaestor Plancius: vt in oratione pro constat.

cepisse

cepisse & vestræ pietatis & meæ. Pisonis humanitas virtus, amor in omneis nos tantus est, vt nihil supra possit. Vtinam ea res ei voluptati sit: gloriæ quidem video fore. De Q. fratre nihil ego te accusaui: sed vos cùm præsertim tam pauci sitis, volui esse quàm coniunctissimos. Quibus me voluisti agere gratias egi, & me à te certiorem factum esse scripsi.

QVOD ad me, mea Terentia, scribis te vicum vendituram: quid, obsecro te (me miserum) quid futurum est? &, si nos [6] premet eadem fortuna, quid puero misero fiet? Non queo reliqua scribere (tanta vis lacrymarum est) ne te in eundem fletũ adducam: tantum scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia nõ poteris. [7] Per fortunas miseras nostras, vide ne puerum perditum perdamus: cui si aliquid erit, ne egeat mediocri virtute opus est, & mediocri fortuna, vt cetera consequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mittas, vt sciam quid agatur, & vos quid agatis. Mihi omnino iam breuis exspectatio est. Tulliolæ & Ciceroni salutem dices. Valete. D. ante diem VI. kal. Decemb. Dyrrachij. Dyrrachium veni, quòd & libera ciuitas est, & in me officiosa, & proxima Italiæ. sed si offendet me loci celebritas, alio me conferam, & ad te scribam.

6 *Epist. 2.*

7 *Semper hac locutio vsurpatur in re misera. vide ep. 16. lib. 8. ad At. ep. 20. 6.*

ARGVMENTVM

Breuitatem suarum litterarum excusat: Pisonis generi officia in se laudat: dolet Terentiæ vicem, rogat, ne suam dotem prouciat & vt valetudini seruiat.

M. CICERO TERENTIAE, ET TVLLIOLAE, ET CICERONI SVIS S. 2

NOLI putare, me ad quenquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere. nec enim habeo quod scribã: nec hoc tempore quicquam difficilius facio ad te ve-

Iisdem consulibus scripta.

rò, & ad nostram Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis scribere. vos enim video esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse volui: idque præstare debui, & nisi tam timidi fuissemus, præstitissem. Pisonem [1] nostrum merito eius amo plurimum. eum vt potui, per litteras cohortatus sum, gratiasq; egi, vt debui. In nouis tribunis pl. intelligo spem te habere. id erit firmum si Pompeij voluntas erit: sed Crassum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortissimè & amantissimè video, nec miror: sed mæreo casum eiusmodi, vt tantis tuis miserijs meæ miseriæ [2] subleuentur. nam ad me P. Valerius homo officiosus scripsit, id quòd ego maximo cum fletu legi, quemadmodum a vestæ ad tabulam Valeriam ducta esses. Hem mea lux, meum desideriū, vnde omnes opem petere solebant, te nunc, mea Terētia, sic vexari, sic iacere in lacrymis & sordibus, idq; fieri mea culpa, qui ceteros seruaui, vt nos periremus. Quod de domo scribis, hoc est de area ego verò tū denique mihi videbor restitutus si illa nobis erit restituta. Verùm hęc non sunt in nostra manu. Illud doleo, quæ impensa faciēda est, in eius partē te miseram & despoliatā venire, quòd si conficitur negotiū, omnia consequemur. sin eadē nos fortuna [3] premet, etiamnè reliquias tuas misera proijcies? Obsecro te mea vita, quod ad sumtū attinet, sine alios, qui possunt, si modò volūt, sustinere: & valetudinē istam [4] infirmam, si me amas, noli vexare. nā mihi ante oculos dies, nocteisq; versaris. omneis labores te excipere video. timeo vt sustineas: sed video in te esse omnia. Quare vt id, quod speras, & quod agis, cōsequamur, serui valetudini. Ego, ad quos scribā nescio, nisi aut ad eos qui ad me scribūt aut ad eos de quibus ad me vos aliquid scribitis. Longius quoniam vobis ita placet, nō discedam: sed velim quàm sæpissimè litteras mittatis, præsertim siquid est firmius, quod

1 *Generum.*

2 *Simile illud, ex meis angustijs illius sustento tenuitatem ep. 21. lib. 18.*

3 *Epist. 18.*

4 *Vixit tamen Terentia vltra annos centum vt ait Plinius lib. 7 cap. 48.*

quod speremus. Valete mea desideria, valete, D.a.d. III. Non. Octobreis Thessalonicæ.

ARGVMENTVM.

Queritur, quod sua culpa & ipse, & omnes sui maximas in miserias inciderint: deinde ad varia capita respondet, sedata dolenter, vt ideo à nonnullis iure fortasse, tanquam mollis, reprehendatur.

M. T. CICERO TERENTIAE SVAE, ET TVLLIAE, ET CICERONI S. D. 3.

ACCEPI ab Aristocrito treis epistolas, quas ego lacrymis propè deleui. conficior enim mærore, mea Terentia: nec me meæ miseriæ magis excruciant, quàm tuæ, vestræque. Ego autem hoc miserior sum, quàm tu, quæ es miserrima, quòd ipsa calamitas communis est vtrisque nostrûm, sed culpa mea propria est. meum fuit officium, vel [1] legatione vitare periculum, vel diligentia & copijs resistere, vel cadere fortiter. hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conficior, tum etiam pudore, pudet enim me vxori meæ optimæ, suauissimis liberis [2] virtutem & diligentiam non præstitisse. nam mihi ante oculos dies noctésque versatur squallor vester, & mæror, & infirmitas valetudinis tuæ: spes autem salutis pertenuis ostenditur. inimici sunt multi, inuidi pœnè omnes. eijcere nos magnum fuit, excludere facilè est. Sed tamen quandiu vos eritis in spe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidisse videantur. Vt tutò sim quòd laboras, id mihi nunc facillimum est, quem etiam inimici volunt viuere in his tantis miserijs. Ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluisti, egi gratias: & eas litteras Desippo dedi: mèque de eorum officio scripsi à te certiorem esse factum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos, & officio & ego perspicio, & omnes prædicant. Dij faxint vt tali genero mihi præsenti

Iisdem consulibus scripta.

1 Lib. 2. ad Att. epi. 18.

2 Copijs enim resistere, aut cadere fortiter meum officium fuit.

3 Non licuit perijt enim ante reditum Ciceronis.

tecùm ſimul,& cum liberis noſtris frui [3] liceat. Nunc ſpes reliqua eſt in nouis tribunis pl. & in primis quidem diebus. nam ſi inueterarit, actum eſt. ea re ad te ſtatim Ariſtocritum miſi, vt ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotij poſſes ſcribere: etſi Deſippo quo que ita imperaui, ſtatim vt recurreret: & ad fratrem miſi vt crebo tabellarios mitteret. nam ego eo nomine ſum Dyrrachij hoc tempore, vtquam celerrime, quid agatur, audiam, & ſim tuto. ciuitas enim hæc ſemper à me defenſa eſt. cúm inimici noſtri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod ſcribis te, ſi velim, ad me venturam: ego vero, cùm ſciam magnam partem iſtius oneris abs te ſuſtineri, te iſtic eſſe volo ſi perficitis quod agitis, me ad vos venire oportet: ſin [4] autem. Sed nihil eſt opus reliqua ſcribere ex primis, aut ſummum ſecundis litteris tuis conſtituere poterimus quid nobis faciendum ſit. Tu modo ad me velim omnia diligentiſſimè perſcribas: etſi magis iam rem, quàm litteras, debeo expectare. Cura vt valeas, & ita te perſuadeas, mihi tibi carius nihil eſſe, nec vnquam fuiſſe. Vale mea Terentia, quam ego videre videor: itaque debilitor lacrymis Vale. Pridie kalend. Decembreis, Dyrrachij.

ἀποσιώπησις.

ARGVMENTVM.

Scripta eſt hac epiſtola non ſolum dolenter, ſed etiam molliter argumentum eſt multiplex, quia reſpondet ad varia capita. litterarum Terentia.

M. TVLLIVS TERENTIAE, ET TVLLIOLAE ET CICERONI SVIS S. D. 4

Iſdem conſulibus ſcripta.

EGo minus ſæpe ad vos do litteras, quam poſſum, propterea quod cùm omnia mihi tempora ſunt miſera, tum vero cùm aut ſcribo ad vos, aut veſtras litteras lego, conficior lacrimis ſic, vt ferre non poſſim.

ſim. Quod vtinam minus vitæ cupidus fuiſſem. certe nihil, aut non multum in vita mali vidiſſemus. quod ſi nos ad aliquam alicuius commodi aliquando recuperandi ſpem fortuna reſeruauit, minus eſt erratum à nobis. ſin hæc mala fixa ſunt: ego vero te quamprimùm, mea vita, cupio videre, & in tuo complexu emori, quando neque dij, quos tu caſtiſſimè coluiſti, neque homines, quos ego ſeruaui ſemper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brunduſij apud M. [1] Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, virum optimum qui periculum fortunarum, & capitis ſui pro mea ſalute neglexit: neque [2] legis improbiſſimæ pœna deductus eſt, quo minus hoſpicij & amicitiæ ius, officiumque præſtaret. Huic vtinam aliquando gratiã referre poſſimus: habebimus quidem ſemper. Brundiſio profecti ſumus a. d. II. kal. Maias: per Macedoniam Cyzicum petebamus. O me perditum, ô me afflictum: quid nunc rogem te, vt venias, mulierem ægram, & corpore & animo confectam? non rogem? ſine te igitur ſim? Opinor, ſic agam. Si eſt ſpes noſtri reditus, eam confirmes & re adiuues. ſin, vt ego metuo, [3] tranſactum eſt: quoquo modo potes, ad me fac venias. vnum hoc ſcito: ſi te habebo, non mihi videbor planè periſſe. Sed quid Tulliola mea fiet? iam id vos videte: mihi deeſt conſilium. Sed certè quoquo modo ſe res habebit, illius miſellæ & matrimonio & famæ ſeruiendum eſt. Quid Cicero meus, quid aget? iſte vero ſit in ſinu ſemper, & complexu meo. Non queo iam plura ſcribere: impedit mæror. Tu quid egeris, neſcio: vtrum aliquid teneas, an quod metuo, planè ſis ſpoliata. Piſonem vt ſcribis, ſpero fore ſemper noſtrum. De familia liberata, nihil eſt quod te moueat. primum tuis ita promiſſum eſt, te facturam eſſe, vt quiſque eſſet meritus. eſt autem in officio adhuc Orpheus, præterea magnopere nemo. cetero-

1 Vide epiſt. 63. lib 13.

2 Clodia, quæ vetabat Ciceronem tecto recipi intra quadringẽta millia paſſuũ. ep. 4. lib. 3. ad At & in oratione pro domo.

3 Spes nulla ſupereſt: actum eſt.

rum seruorum ea caussa est, vt, si res à nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent: sin ad vos pertinerent, seruiret, præterquam oppido pauci. Sed hæc minora sunt. Tu quod me hortaris, vt animo sim magno, & spem habeam recuperandæ salutis: id velim sit eiusmodi, vt rectè sperare possimus. Nunc miser quando tuas iam litteras accipiam? quis ad me perferet? quas ego exspectassem Brundisij, si esset licitum per nautas, qui [4] tempestatem prætermittere noluerunt. Quod reliquum est, sustenta te mea Terentia, vt potes. honestissimè viximus, floruimus. non vitium nostrum, sed virtus nostra nos afflixit. peccatum est nullum, nisi quod non vna animam cum ornamẽtis amisimus. Sed si hoc fuit liberis nostris gratius, nos viuere: cetera quanquam ferenda non sunt, feramus. Atq; ego, qui te confirmo, ipse me non possim. Clodium Philetærum, quod valetudine oculorum impediebatur, hominem fidelem, remisi. Sallustius officio vincet omneis spes. Pescennius est perbeneuolus nobis: quem semper spero tui fore obseruantem. Sicca dixerat se mecũ fore: sed Brundisio discessit. Cura, quoad potes, vt valeas: & sic existimes, vehementius me tua miseria, quàm mea commoueri. Mea Terentia, fidissima atque optima vxor, & mea carissima filiola, & spes reliqua nostra Cicero, valete. Prid. Kalendas Maias, Brundisio.

4 Facultatẽ nauigandi.

ARGVMENTVM.

Scripsit hanc aliquot annis post superiores L. Paullo, C. Marcello cos. cum ex prouincia Romam rediret, significat de nauigatione sua, de litteris acceptis, de hæreditate Prætiana.

M. TVLLIVS TERENTIAE, ET TVLLIOLAE SVAE S. 4

SI tu & Tullia lux nostra valetis, ego & suauissimus Cicero valemus. Prid. id. Octobreis, Athenas venimus.

nimus, cùm ſane aduerſis ventis vſi eſſemus, tardéque & incômodè nauigaſſemus. De naui exeuntibus nobis [1] Acaſtus cum litteris præſtò fuit vno & viceſimo die, ſane [2] ſtrenuè. Accepi tuas litteras: ex quibus intellexi te vereri, ne ſuperiores mihi redditæ nô eſſent omnes ſunt redditæ: diligentiſſimeq; à te perſcripta ſunt omnia: idque mihi gratiſſimum fuit. Neque ſum miratus, hâc epiſtolam, quam Acaſtus attulit, breuem fuiſſe. iam enim me ipſum exſpectas, ſiue [3] nos ipſos: qui quidē quamprimum ad vos venire cupimus: etſi in quam remp. veniamus, intelligo. cognoui enim ex multorum amicorum litteris quas attulit Acaſtus, ad [4] arma rem ſpectare: vt mihi, cum venero, diſſimulare nô liceat quid ſentiam. Sed quando ſubeunda fortuna eſt, eo citius dabimus operam, vt veniamus, quo facilius de tota re deliberemus. Tu velim, quod cômodo valetudinis tuæ fiat, quàm longiſſimè poteris, obuiam nobis prodeas. De hereditate Præciana, quæ quidem mihi magno dolori eſt (valde enim illum amaui) hoc velim cures: ſi auctio ante meum aduētum fiet, vt Pôponius, aut ſi is minus poterit, [5] Camillus noſtrū negotiū curet. nos, cùm venerimus, reliqua per nos agemus. ſin tu iam Roma profecta eris, tamen curabis, vt hoc ita fiat. nos, ſi dij adiuuabūt, circiter Idib. Nouembreis in Italia ſperamus fore. Vos mea ſuauiſſima & optatiſſima Terentia, & Tulliola, ſi nos amatis, curate vt valeatis. Athenis, a.d.xv.kalend. Nouembreis.

[1] *Vidé ad Att. ept. 9. lib. 6.*
[2] *Celeriter epiſt. 10. lib. 14. ad At.*
[3] *erat enim cum ipſo, & filius, & frater, & fratris filius*
[4] *Bellum imminere inter Cæſarem & Pompeiū.*
[5] *is de quo ep. 10. lib. 5. & ad Att. ep. 23. lib. 11*

ARGVMENTVM.

Excuſat infrequentiam litterarum mandat, vt creditoribus ſatisfiat. gratias actas à neſcio qua, non miratur. Pollicem exſpectat.

M. TVLLIVS TERRENTIAE SVAE, ET TVLLIOLAE S. D. 6

Scripta eſt Lentulo & Marcello cos. cùm iam in Græciā ad Pompeium tranſiſſet.

NEC ſæpe eſt cui litteras demus: nec rem habemus vllam, quā ſcribere velimus. Ex tuis litteris,

quas proximè accepi, cognoui, prædium nullum venire potuiſſe. Quare videas velim quomodo ſatisfiat ei, cui ſcis me ſatisfieri velle. Quod noſtra tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, vt ea tibi merito tuo gratias agere poſſit. Pollicem, ſi adhuc non eſt profectus, quam primum fac extrudas. Cura vt valeas. Idib. Quinctilibus. Vale.

ARGVMENTVM.

Exponit, quæ fuerit moleſtiarum cauſſa quoq́ modo liberatus ſit: deinde ſcribit de ſua ad Pompeium nauigatione.

M. TVLLIVS TERENTIAE SVAE, ET TVLLIOLAE S. D. 7

Lentulo & Marcello cos.

OMNEIS moleſtias & ſollicitudines, quibus & te miſerrimam habui, id quod mihi moleſtiſſimum eſt, Tulliolámque, quæ nobis noſtra vita dulcior eſt, depoſui & eieci. quid cauſſæ autem fuerit, poſtridie intellexi, quàm à vobis diſceſſi, χολὴν ἄκρατον noctu eieci. ſtatim ita ſum leuatus, vt mihi Deus aliquis medicinam feciſſe videatur. cui quidem tu deo, quem admodum ſoles, piè & caſtè ſatisfacias velim. [1] Nauim ſpero nos valde bonam habere. in eam ſimul atque conſcendi, hæc ſcripſi. Deinde conſcribam ad noſtros familiareis multas epiſtolas: quibus te, & Tulliolam noſtram diligentiſſimè commendabo. Cohortarer vos, quo animo fortiore eſſetis, niſi vos fortiores cognoſcerem, quàm quenquam virum. Et tamen eiuſmodi ſpero negotia eſſe, vt & vos iſtic commodiſſimè ſperem eſſe, & me aliquando cum ſimilibus noſtri remp. defenſurum. Tu primum valetudinem tuam velim cures: deinde, tibi ſi videbitur, villis ijs vtare, quæ longiſſimè aberunt à militibus. fundo Arpinati bene poteris vti cum familia vrbana, ſi annona carior fuerit. Cicero belliſſimus tibi ſalutem

1 Qua in Greciã ad Pompeium tranſmitteret.

plurimam dicit. Etiam atque etiam vale. D.vij.Id.Iun.

ARGVMENTVM.

Rogat vxorem, vt valetudinem curet laudat eius diligentiam, eaq; vt deinceps vtatur, mandat.

M. TVLLIVS TERENTIAE SVAE. S.D. 8

SI vales, bene est: ego quidem valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissimè: nam mihi & scriptum, & nuntiatum est, te in febrim subito incidisse. Quòd celeriter me fecisti de Cæsaris literis certioré, fecisti mihi gratum item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit noui, facies vt sciam. Cura vt valeas. D. IIII. Non. Iunias. *Lentulo & Marcello cos.*

ARGVMENTVM.

Significat dolorem suum ex Dolabella, generi sui, Tulliolaq; filia valetudine.

M. TVLLIVS TERENTIAE SVAE. S. D. 9

AD ceteras meas miserias accessit dolor è Dolabellæ valetudine, & Tulliæ. omnino de omnibus rebus nec quid consilij capiam, nec quid faciam, scio. Tu velim tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale. *Iisdem cõsulibus, opinor.*

ARGVMENTVM.

Mandat, vt cum Attico colloquatur, literas mittat.

M. TVLLIVS TERENTIAE SVAE. S.D. 10.

QVID fieri placeret, scripsi ad Pomponium serius, quàm oportuit. cum eo si locuta eris, intelliges quid fieri velim: apertius scribi, quando ad illum scripseram, necesse non fuit. De ea re & de ceteris rebus quamprimùm velim nobis literas mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. vij. Id. Quinctileis. *Iisdem consulibus, antequam ad Pompeium in Graciam nauigaret.*

ARGVMENTVM.

Tulliam ad se venisse dicit, sibi autem in animo esse, Ciceronem filium ad Cæsarem mittere.

M. TVLLIVS TERENTIAE SVAE. S, D. 11

Scripta videtur post victum Pompeium, vt etiam ex epi. 15. cognoscitur.

1 Epist. 17. lib. 11 ad Atticum.

S. V. B. E. E. V. Tullia nostra venit ad me prid. Id Iunias: cuius summa virtute, & singulari humanitate, grauiore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, vt longè alia in fortuna esset, atque eius pietas ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæsarem [1] mittere, & cum eo Cn. Sallustium. si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. xvij. Kalend. Quinctileis.

ARGVMENTVM.

Ferè consilium suum reprehendit, quod victo in Pharsalia Pompeio, in Italiam redierit. monet vxorem, ne ad ipsum eat.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE. S. D. 12

Cæsare & Seruilio cos.

1 Epist. 2. lib. 11. ad Att.

QVOD nos in Italiam saluos venisse gaudes, perpetuò gaudeas velim. sed perturbati dolore animi, magnisque iniurijs, [1] metuo ne id consilij cœperimus, quod non facile explicare possimus. Quare, quantum potes, adiuua. quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quòd te des hoc tempore, nihil est: & longum est iter, & non tutum: & non video quid prodesse possis, si veneris. Vale. D. prid. Nonas Nou. Brundisio.

ARGVMENTVM.

Permittit vxori vt de nuntio remittendo consilium capiat ex tempore.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE. S. D. 13

Iisdē consulibus. Diuortium, ad dotem conseruādam, simulare cogitabāt.

QVOD scripsi ad te proximis litteris de nuntio remittendo, quæ sit istius vis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis, non ignoras. si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur. Totum iudicabis quale sit, & quod in miserrimis rebus minimè miserum putabis, id facies. Vale. vj. Id. Quinctileis.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Rogat vxorem & filiam, consulerent & ipsa & cum amicis ab vrbe discedant, necne aduentu Caesaris.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE: PATER Tulliolae, duabus animis suis: Cicero matri optimae, & suauissiae sorori. S. P. D. 14

Lentulo & Marcell. cos.

SI vos valetis nos valemus. Vestrum iam consilium est, non solum meum, quid sit vobis faciendum. Si ille Romam modestè venturus est, rectè in praesentia domi esse potestis. sin homo amens diripiendam vrbem daturus est, vereor vt[1] Dolabella ipse satis vobis prodesse possit. Etiam illud metuo, ne iam intercludamini, vt, cùm velitis, exire non liceat. Reliquum est, quod ipsae optimè considerabitis, vestri[2] similes faeminae sintne Romae. si enim non sunt, verendum est vt honestè vos esse possitis. Quomodocunq; nunc se res habet, modò vt haec vobis loca tenere liceat, bellissimè vel mecum, vel in nostris praedijs esse poteritis. Etiam illud verendum est, ne breui tempore fames in vrbe sit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, consideretis: ad summam animo forti sitis. [3] Labienus rem meliorem fecit. adiuuat etiam Piso, quod ab vrbe discedit, & sceleris condemnat [4] generum suum. Vos meae carissimae animae quamsaepissimè ad me scribite & vos quid agatis, & quid istic agatur. Quinctus pater, & filius, & Rufus vobis salutem dicunt. Valete. viij. kalend. Quinctileis, Minturnis.

1 Gener Ciceronis qui cum Caesare erat ad Att. epi. 13. lib. 6.

2 Epist. 18. isto loco faemina, dixit. vide epist. 14 lib 7. ad Att.

3 Qui à Caesare discesserat ep. 11. lib 16.

4 Caesarem, qui arma inferat patria.

ARGVMENTVM.

Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Caesarem Cicerone filio. haec autem epistola videtur scripta post eam, quae XI. loco impressa est.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE. S. D. 26

SI vales, bene est: ego valeo. Constitueramus, vt ad te antea scripseram, obuiam Ciceronem Caesa-

ri mittere: sed mutauimus cõsilium, quia de illius aduentu nihil audiebamus De ceteris rebus, etsi nihil erat noui, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere.[1] Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. xij. kalend. Quinctileis.

1 *Epist. 11.*

ARGVMENTVM.

Argumentum est de liberis, & de Volumnia.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE. S. D. 16

SI vales bene est: ego valeo. Etsi eiusmodi tempora nostra sunt, vt nihil habeam, quod aut a te litterarum exspectem, aut ipse ad te scribam. tamen nescio quomodo & ipse vestras litteras exspecto, & scribo ad vos, cùm habeo qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quàm fuit: & id ipsum, quod fecit, potuit diligentius facere & cautius: quanquam alia sunt, quæ magis curemus, magisque doleamus: quæ me ita conficiunt, vt ij voluerunt, [1] qui me de mea sententia detruserunt. Cura vt valeas. Pridie Nonas Ianuarias.

Lentulo & Marcello cos extremo consulatus die.

1 *Quorum consilio in Italiam post deuictũ Põpeium, reuertit.*

ARGVMENTVM.

Doloris index Epistola.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE S. D. 17

SI quid haberem, quod ad te scriberem, facerem id & pluribus verbis, & sæpius. nunc quæ sint negotia, vides. Ego autem quomodo sim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoscere. Tu fac vt tuam & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

Scripta post reditum eius in Italiam, victo Pompeio.

ARGVMENTVM.

Monet uxorem, & filiam, vt mature considerent, num Romæ tuto esse possint, & cum dignitate.

TVLLIVS TERENTIAE PATER SVAVISSIMAE FILIAE, CICERO MATRI ET SORORI. S. D. P. 18.

COnsiderandvm vobis etiam atque etiam, animæ meæ, diligenter puto quid faciatis, Romæne sitis, an mecum in aliquo tuto loco. id non solùm meum consilium est, sed etiam vestrum. Mihi veniũt in mentem hæc, Romæ vos esse tutò posse per Dolabellam, eamq; rem posse nobis adiumento esse, siqua vis, aut siquæ rapinæ fieri cœperint. sed rursus illud me mouet, quòd video, omneis bonos abesse Roma, & eos mulieres suas secum habere. hæc autem [1] regio, in qua ego sum, nostrorum est tum oppidorum, tum etiam prædiorum, vt & multùm esse mecum, & cùm abieritis, commodè etiam in nostris prædijs esse possitis. Mihi planè non satis constat adhuc, vtrum sit melius. Vos videte quid aliæ faciant [2] isto loco fœminæ, & ne, cùm velitis, exire non liceat. Id velim diligenter etiam atq; etiam vobiscum, & cum amicis cõsideretis. Domus vt propugnacula & præsidium habeat, Philotimo dicetis. Et velim tabellarios instituatis certos, vt quotidie aliquas à vobis literas accipiã. Maximè autem date operam, vt valeatis, si nos vultis valere. VIII. kalend. Februarias, Formijs.

Lentulo & Marcello cos.

1 Campana epi. 11. lib. 16.

2 i. ista dignitate qua vos estis. epi. 14.

ARGVMENTVM.

Dolorem significat ex filiæ valetudine, & difficultatem, quo minus possit propius accedere.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE. S. 19.

IN maximis meis doloribus excruciat me valetudo Tulliæ nostræ. de qua nihil est quòd ad te plura scribam. tibi enim æquè magnæ curæ esse certò scio. Quòd me propius vultis accedere, video ita esse faciendum: etiam antè fecissem: sed me multa impedierunt, quæ ne nunc quidem expedita sunt. sed

Scripta vt opinor, post reditũ eius in Italiam, superato in Pharsalia Pompeio.

à Pomponio exſpecto literas, quas ad me quamprimum perferendas cures velim. Da operam vt valeas.

ARGVMENTVM.

Mandat, vt in Tuſculano omnia ſint parata ad hoſpites excipiendos.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE. S. D. 20.

Poſt reditũ eius in Italiam, victo Pompeio.

IN Tuſculanum nos venturos putamus aut Nonis, aut poſtridie. Ibi fac vt ſint omnia parata. plures enim fortaſſe nobiſcum erunt: &, vt arbitror, diutius ibi commorabimur. Labrum ſi in balneo non eſt, fac vt ſit: item cetera, quæ ſunt ad victũ, & ad valetudinẽ neceſſaria. Vale. v. kal. Octobreis: de Venuſino.

ARGVMENTVM.

Scribit, vt, quæ tempus poſtulabit, prouideat, ſibiq; abſenti adminiſtret, literasq; mittat.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE. S. D. 21

Eodem tempore.

SI vales, bene eſt: ego valeo. Da operam vt conualeſcas: quod opus erit, vt res, tempusq; poſtulat, prouideas atque adminiſtres, & ad me de omnibus rebus quamſæpiſſimè literas mittas. Vale.

ARGVMENTVM.

Dicit ſe tabellarios expectare: vt conſilium capere poſſit.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE, S. D. 22.

Eodem tempore.

SI vales, bene eſt: ego valeo. Nos quotidie tabellarios veſtros exſpectamus: qui ſi venerint, fortaſſe erimus certiores quid nobis faciẽdũ ſit, faciemuſque te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. kalend. Septembribus.

ARGVMENTVM.

Scribit de literis à Cæſare acceptis, de eius aduentu, de obuiam itione.

TVL-

TVLLIVS TERENTIAE SVAE. S. 23

SI vales, bene est: ego valeo. Redditæ mihi iam tādem sunt à Cæsare literæ satis liberales: & ipse [1] opinione celerius venturus esse dicitur. Cui vtrùm obuiam procedam, an hìc eum exspectem, cum constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quamprimùm remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Pridie Id. Sextileis.

Eodem tempore ad Att. lib. 11. 1. Epist. 15. li. 12.

ARGVMENTVM.

Nondum se neque de Cæsaris aduentu, neque de eius literis quidquam scire dicit.

TVLLIVS TERENTIAE SVAE. S. D. 24

SI vales, bene est: ego valeo. Nos neque de Cæsaris aduentu, neque de literis, quas Philotimus habere dicitur, quicquam adhuc certi habemus. Siquid erit certi, faciam statim certiorem. Valetudiné tuā fac cures. Vale. III. Id. Sextileis.

Eodem tempore Pharnace deuicto, redeunte ad vrbem Cæsare.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER XV. AD CONSVLES, ET CETEROS.

ARGVMENTVM.

Cum Parthi maximis copijs Euphratem, qui terminus erat imperij Romani, transissent, solicitus Cicero de sua prouincia, item de reliquis, quæ ab impetu belli non longè abessent, monet vt maiores exercitus summittantur.

M. TVLLIVS M. F. CICERO PRO COS. S. P. D. COS. PRAET. TRIBB. PL. S. P. Q. R. 1.

Sulpicio & Marcello cos.

I vos valetis, bene est: ego quidem valeo. Etsi non dubiè mihi 'nuntiabatur Parthos transisse [1] Euphratē cum omnibus ferè suis copijs: tamen quòd arbitrabar à M. Bibulo pro cos. certiora de

1 Therminū imperij Romani.

his rebus ad vos ſcribi poſſe, ſtatuebam mihi non neceſſe eſſe publicè ſcribere ea, quæ de alterius prouincia nuntiarentur. Poſtea verò quam certiſſimis auctoribus, legatis nuntijs, litteris ſum certior factus vel quod tanta res erat, vel quod nondum audieramus, bibulum in Syriam veniſſe, vel quia adminiſtratio huius belli mihi cum Bibulo pænè eſt communis: quæ ad me delata eſſent, ſcribenda ad vos putaui Regis Antiochi [2] Commageni legati mihi primi nũtiarunt. Parthorum magnas copias [3] Euphratem tranſire cepiſſe. quo nuntio allato, cùm eſſent non nulli qui ei regi minorem fidem habendam putarent: ſtatui exſpectandum eſſe, ſiquid certius afferetur. A. d. XIII. Kalend. Octob. cùm exercitum in Ciliciam ducerẽ in finibus Lycaonyæ & Cappadociæ mihi litteræ redditæ ſunt à [4] Tarcondimoto. qui fideliſſimus ſocius trans Taurum, amiciſſimuſque populi Rom. exiſtimatur: [5] Pacorum Orodi regis Parthorum filium cùm permagno equitatu Parthico tranſiſſe Euphratem, & caſtra poſuiſſe Tybæ: magnumque tumultũ eſſe in prouincia Syriæ excitatum. Eòdem die ab [6] Iamblyco phylarcho Arabum, quem homines opinantur bene ſentire, amicumque eſſe reip. noſtræ litteræ de iiſdem rebus mihi redditæ ſunt. His rebus allatis, etſi intelligebam ſocios infirmé animatos eſſe, & nouarum rerum exſpectatione ſuſpenſos: ſperabam tamen, eos ad quos iam acceſſeram, quique noſtram manſuetudinem integritatemque perſpexerant, amiciores populo Ro. eſſe factos. [7] Ciliciam autem firmiorem fore, ſi æquitatis noſtræ particeps facta eſſet. & ob eam cauſſam, & vt opprimerentur ij, qui ex Cilicum gente in armis eſſent, & vt hoſtis is, qui eſſet in Syria, ſciret, exercitum populi Rom. non modò non cedere his nuntijs allatis, ſed etiam propius accedere, exercitum ad Taurũ inſtitui ducere. Sed ſiquid

2 *Epiſt. 3. & 4.*
3 *Iuſtinus li. 41.*
4 *Strabo lib. 14. Dio. lib. 41. 50. & 54.*
5 *Epiſt. 18. lib. 5. ad At. Iuſtinus lib. 42. caſum à Ventidio Pacorum cum vniuerſo exercitu tradit.*
6 *Tracondimoti filio Strabo. lib. 16.*
7 *In quam non dum peruenerat, cum tamen eſſet in prouincia ſua vide ep. 67. l. 13.*

ſiquid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in ijs præſertim rebus, quas vos audiſtis, ego penè cerno magnopere vos & hortor, & moneo, vt his prouincijs ſerius vos quidem, quàm decuit, ſed aliquando tamen conſulatis. [8] Nos quemadmodum inſtructos, & quibus præſidijs [9] munitos ad tanti belli opinionem miſeritis, non eſtis ignari. Quod ego negotium non ſtultitia obcæcatus, ſed verecundia deterritus non recuſaui neque enim vnquam vllum periculum tantũ putaui, quod ſubterfugere mallem, quam veſtræ auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res ſeſe ſic habet, vt niſi exercitum tantum quantum ad maximũ bellum mittere ſoletis, maturè in has prouincias miſeritis, ſummum periculum ſit, ne amittendæ ſint omnes hæ prouinciæ, quibus vectigalia populi Rom. continentur. Quamobrem autem in hoc prouinciali dilectu ſpem habeatis aliquã, cauſſa nulla eſt: neque multi ſunt: & diffugiunt, qui ſunt, metu oblato: & quod genus hoc militum ſit, iudicauit vir fortiſſimus M. Bibulus in Aſia, qui, cum ei permiſiſſetis, dilectum habere noluerit. Nam ſociorũ auxilia propter acerbitatem atque iniurias imperij noſtri, aut ita imbecilla ſunt, vt non multùm nos iuuare poſſint: aut ita alienata à nobis, vt neque exſpectandum ab ijs neque committendũ ijs quicquam eſſe videatur. Regis Deiotari & voluntatem, & copias, quantæcunque ſunt noſtras eſſe duco, Cappadocia eſt inanis Reliqui reges, tyranniq; neque opibus ſatis firmi, neque voluntate ſunt. Mihi in hac [10] paucitate militũ, animus certè non deerit: ſpero ne conſilium quidem, quid caſurũ ſit incertum eſt. vtinam ſaluti noſtræ conſulere poſſimus: dignitati certè conſulemus. Valete.

8 Ep. ſequenti.
9 Epiſt. 5. lib. 8.
10 Duas legiones habebat ep. 15 lib. 5 ad Att.

ARGVMENTVM.

Exponit, quid in prouincia, audito Parthorum aduentu, egerit ad

tuendam prouinciam & socios in fide continendos: & de Ariobarzane rege ab insidiis liberato.

Sulpicio & Marcello cos.

M. TVLLIVS M. F. CICERO PRO cos S. D. coss. praet. tribb. pl. S. P.Q.R. 2

SI.V.V.B.E.E. Q.V. Cùm prid. kal. Sextileis in prouinciam [1] venissem neque maturius propter itinerum & nauigationum difficultatem venire potuissem: maximè conuenire officio meo, reique publicæ conducere putaui, parare ea quæ ad exercitum, quæque ad rem militarem pertinerent. Quæ cum essent à me cura magis, & diligentia. quàm [2] facultate & copia constituta, nuntijque & litteræ de bello à Parthis in prouinciam Syriam illato quotidie fere afferrentur: iter mihi faciendum per Lycaoniam, & per Isauros, & per Cappadociam arbitratus sum. erat enim magna suspicio Parthos, si ex Syria egredi atque irrumpere in meam prouinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quòd ea maximè pateret, esse facturos. Itaque cum exercitu per [3] Cappadociæ partem eam, quæ cum Cilicia continens est, iter feci: castràque ad Cibistra, quod oppidum est ad montem Taurum, locaui: vt [4] Artuasdes Rex Armenicus, quocunque animo esset, sciret non procul à suis finibus exercitum populi Romani esse: & Deiotarum fidelissimum regem, atque amicissimum reip. nostræ maximè coniunctum, haberem hominem, cuius & consilio, & opibus adiuuari posset resp. Quo cùm in loco castra haberem [5] equitatumque in Ciliciam misissem, & vt meus aduentus ijs ciuitatibus, quæ in ea parte essent, nuntiatus, firmiores animos hominũ faceret & ego maturè, quid ageretur in Syria, scire possem tempus eius tridui, quod in his castris morabar, in magno officio, & necessario mihi ponendum putaui. Cum enim vestra auctoritas intercessisset, ut ego regem Ariobarzanem, Eusebem, * & Philorhomeum

1 Ep. 6. lib. 3 & ad At. ep. 13. lib. 5.

2 De hoc modestè queritur ep. antecedenti.

3 Idem scribit ad Appium ep. 6, lib. 3.

4 Cuius soror nupta erat. Pacoro regis Parthorum filio. Appianus in Parthico Infra ep. 3.

5 Vide infra ep. 4.

6 Sic appellabatur à Romanis Græcis nominibus ad Latinã consuetudinem traductis ipius, & amicus Romanorũ. vide ep. 17, lib. 2

mæum tuerer, eiusque regis salutem & incolumitatẽ regni defenderem, regi, regnoque præsidio essem: adiunxissetisque salutem eius regis populo, senatuique magnæ curæ esse, quod nullo vnquam de rege decretum esset à nostro ordine: existimaui me iudicium vestrum ad regem deferre debere, eique præsidium meum, & fidem, & diligentiam pollicere: vt, quando salus ipsius, & incolumitas regni mihi commendata esset à vobis, diceret, siquid vellet. Quod cùm essem in consilio meo cum rege locutus, initio ille orationis suæ vobis maximis, vt debuit, deinde etiam mihi gratias egit, quod ei permagnum & perhonorificum videbatur, senatui populoque Ro. tantæ curæ esse salutem suam, meque tantam diligentiam adhibere, vt & mea fides, & commendationis vestræ auctoritas perspici posset. Atque ille primo, quod mihi maximæ lætitiæ fuit, ita mecum locutus est, vt nullas insidias neque vitæ suæ, neque regno diceret, se aut intelligere fieri, aut etiam suspicari. Cum ego ei gratulatus essem, idque me gaudere dixissem cohortatus vt recordaretur casum illum interitus [7] paterni, & vigilanter se tueretur, atque admonitu senatus consuleret saluti suæ. Cùm à me discessit in oppidum Cibystra. Postero autẽ die cum Ariarathe fratre suo, & cum paternis amicis maioribus natu ad me in castra venit: perturbatusq; & flens, cum idem & frater faceret, & amicis meam fidem, vestram commendationem implorare cœpit. Cùm admirarer quid accidisset noui: dixit, ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata, quæ essent ante aduentum meum occultata: quod ij, qui ea patefacere possent, propter metum reticuissent: eo autem tempore spe mei præsidij complures, ea, quæ scirent, audacter ad se detulisse: in his amantissimum sui, summa pietate præditum, fratrem dicere ea, quæ is me quoque audiente dicebat, se

7 Videtur Ariobarzanes rex, cui senatus Cappadociæ regnũ largitus erat insidijs interfectus. de quo Iustinus lib. 38. & hic ep. 17 lib. 2.

ſollicitatum eſſe, vt regnare vellet: id viuo fratre ſuo accidere non potuiſſe: ſe tamen ante illud tẽpus eam rem nunquam in medium propter periculi metum protuliſſe. Quæ cum eſſet locutus, monui regem, vt omnem diligentiam ad ſe conſeruandum adhiberet: amicóſque iam patris eius iudicio probatos hortatus ſum, regis ſui vitam, docti caſu acerbiſſimo patris eius, omni cura, cuſtodiáque defenderent. Cùm rex à me equitatum, cohorteiſque de exercitu meo poſtularet: etſi intelligebam veſtro s.c. non modo poſſe me id facere, ſed etiam debere: tamen cum reſp. poſtularet propter quotidianos ex Syria nuntios, vt quàmprimùm exercitũ ad Ciliciæ fineis adducerem: cumq́ue mihi rex patefactis iam inſidijs non egere exercitu populi Ro. ſed poſſe ſe ſuis opibus defendere videretur: illum cohortatus ſum, vt in ſua vita conſeruanda primum regnare [8] diſceret: à quibus perſpexiſſet ſibi inſidias paratas, in eos vteretur iure regio; pœna afficeret eos, quos neceſſe eſſet, reliquos metu liberaret: præſidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa eſſent, timorem potius, quàm ad contentionem vteretur. fore autem vt omnes, quando s. c. noſſent, intelligerent, me regi, ſi opus eſſet, ex auctoritate veſtra præſidio futurum. Ita confirmato illo, ex eo loco caſtra moui, & iter in Ciliciam facere inſtitui: cùm hac opinione è Cappadocia diſcederem, vt [9] conſilio veſtro, caſu incredibili, ac pænè diuino regẽ, quẽ vos honorificẽtiſſimè appellaſſetis nullo poſtulante, quẽq́ue meæ fidei commendaſſetis, & cuius ſalutem magnæ vobis curæ eſſe decreuiſſetis, meus aduentus præſentibus inſidijs liberaſſet. Quod ad vos à me ſcribi non alienum putaui, vt intelligeretis ex ijs, quę pænè acciderunt, vos multò ante ne ea acciderent, prouidiſſe: eóque vos ſtudioſius feci certiores, quòd in rege Ariobarzane ea mihi ſigna videor virtutis, ingenij

8 Erat enim adoleſcens appellatus à ſenatu rex Cicerone conſule ep. 17. lib. 2.

9 Qui prouidiſtis multa ante, ne acciderent, qua pænè acciderunt, facto S. C. de Ariobarzane.

genij, fidei, beneuolentiæque erga vos perſpexiſſe, vt non ſine cauſſa tantam curam, diligentiámque in eius vos ſalutem videamini contuliſſe. Valete.

De quo decreuiſtis, quod nullo vnquam de rege.

ARGVMENTVM.

Scribit de rumore Parthici belli: & affert excuſationem, cur publicè non ſcripſerit.

M. CICERO IMP. S. D. M. CATONI 3

CVM ad me legati miſſi ab Antiocho [1] Commageno, veniſſent in caſtra ad Iconium ante diem III. Non. Septembreis, ijque mihi nunciaſſent [2] regis Parthorum filium, quocum eſſet nupta regis Armeniorum ſoror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copijs, multarumq; præterea [3] gentium magna manu veniſſe, [4] Euphratemque iam tranſire cœpiſſe, dicique Armenium regem in Cappadociam impetum eſſe facturum: putaui pro noſtra neceſſitudine me hoc ad te ſcribere oportere. Publicè propter duas cauſas nihil ſcripſi: quod & ipſum Commagenum legati dicebant ad ſenatum ſtatim nuntios litteraſque miſiſſe: & exiſtimabam M. [5] Bibulum pro cos. qui circiter Id. Sextileis, ab Epheſo in Syriam nauibus profectus erat, quod ſecundos ventos habuiſſet, iam in prouinciam ſuam perueniſſe: cuius litteris omnia [6] certiora perlatum iri ad ſenatum putabam. Mihi, vt in huiuſmodi re, tantóque bello, maximæ curæ eſt, vt quæ copijs & opibus vix tenere poſſumus, ea manſuetudine & continentia noſtra, ſociorum fidelitate teneamus. Tu velim, vt conſueſti, nos abſentes diligas & defendas. Vale.

1 Ep. 1. & 4.

2 Artuaſdis ep. 2

3 Arabum ep. 4.

4 Euphrates erat terminus Parthica prouincia.

5 Quo cum nupta erat filia Catonis. Plut. in Bruto.

6 Quia Syria, Bibuli prouincia Parthis finitima

ARGVMENTVM.

Narrat, quæ in prouincia geſſerit: pro quibus rebus à Catone petit, vt in ſenatu ſupplicationes ſibi decernat.

M. CICERO IMP. S. D. M. CATONI 4

SVMMA tua auctoritas fecit, meùmque perpetuum de tua singulari virtute iudicium, vt magni mea interesse putarem, & res eas, quas gessissem, tibi notas esse, & non ignorari à te, qua æquitate & continentia tuerer socios, prouinciàmque administrarē. His enim à te cognitis, arbitrabar facilius me tibi, quæ vellem probaturum. Cùm in prouinciā prid. kal. Sextileis venissem, & propter anni tempus ad exercitum mihi confestim esse eundem viderem: biduum [1] Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduum, triduum Synnadis, totidem dies Philomeli. Quibus in oppidis cùm magni conuentus fuissent, multas ciuitates acerbissimis [2] tributis, & grauissimis vsuris, & falso ære alieno liberaui. Cumque ante aduentum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus, quinque [3] cohortes sine legato, sine tribuno mil. denique etiam sine centurione vllo apud Philomelum consedissent, reliquus exercitus esset in Lycaonia: M. Anncio legato imperaui, vt eas quinque cohorteis ad reliquum exercitum duceret, coactòq; in vnum locū exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod cum ab illo diligenter esset auctum, ego in castra a. d. VII. kalend. Sept. veni: cū interea superioribus diebus ex S. C. & euocatorum firmam manum, & equitatum satis idoneum, & populorum liberorum, regùmque sociorum auxilia voluntaria comparauissem. interim cùm exercitu lustrato iter in Siliciam facere cœpissem kalendas Sep. legati a Rege [4] Comınageno ad me missi, pertumultuosè, neque tamen non verè, Parthos in Syriā transisse nuntiauerunt. Quo audito, vehementer sum cōmotus cum de Syria, tum de mea prouincia, de reliqua denique Asia. Itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionē eā, quæ Ciliciā attingeret, putaui. Nam si me in Ciliciam demisissem, Ciliciam quidem

[1] Ad Att. ep. 16 li. 5. & hic ep. 8. lib. 3.

[2] Vide ep. 7, 8. & 10. lib. 3.

[3] puto significari eas de quibus ad Appium scribit ep. 6. lib. 3.

[4] Ep. 1. & 3.

quidem ipſam propter montis Amani naturam facilè tenuiſſem (duo ſunt enim aditus in Ciliciam ex Syria, quorum vterq; paruis præſidijs propter anguſtias percludi poteſt: nec eſt quidquam Cilicia contra Syriam munitius) ſed ne Cappadocia mouebat, quæ patet à Syria, regéſque habet finitimos, qui etiam ſi ſunt amici nobis, tamen apertè Parthis inimici eſſe non audent. Itaque in Cappadocia extrema non longè à Tauro apud oppidum Cibyſtra caſtra feci, vt & Ciliciam tuerer, & Cappadociam tenens, noua finitimorum conſilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantáque exſpectatione maximi belli, rex Deiotarus, cui non ſine cauſſa plurimum ſemper & meo, & tuo, & ſenatus iudicio tributum eſt, vir cùm beneuolentia & fide erga popolum Ro. ſingulari, tum præſtanti magnitudine & animi, & conſilij legatos ad me miſit, ſe cum omnibus ſuis [5] copijs in mea caſtra eſſe venturum. Cuius ego ſtudio, officióque commotus, egi ei per litteras gratias: idque vt maturaret, hortatus ſum. Cum autem ad Cibyſtra propter rationem belli quinque dies eſſem commoratus, regem Ariobarzanem, cuius ſaluté à ſenatu te auctore cõmendatam habebam, præſentibus inſidijs [6] nec opinantem liberaui: neque ſolum ei ſaluti fui, ſed etiam curaui vt cum auctoritate regnaret. Metram & eum, quem tu diligenter mihi cõmendaras, Athenæum, importunitate Athenaidis exſilio multatos, maxima apud regem auctoritate, gratiáque conſtitui. Cumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, ſi ſacerdos armis ſe, quod facturus putabatur, defenderet, adoleſcens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & omnino ijs, qui nouari aliquid volebant: perfici vt è regno ille diſcederet, rexque ſine tumultu, ac ſine armis, omni auctoritate aulæ communita, regnum cum dignitate obti-

5 Cohortes xxx. equitum M.M. vide ad Att. ep. 18. lib. 15. & 1. L 6.

6 Ep. 18. lib. 13.

neret. Interea cognoui multorum litteris atque nuntijs, magnas Parthorum copias, & Arabũ ad oppidum Antiocheã accessisse, magnúmq; eorũ equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab [7] equitum meorum turmis, & à cohorte prætoria, quæ erat Epiphaneæ præsidij caussa, occidione occisum. Quare cum viderem à Cappadocia Parthorum copias auersas, non longe à finibus esse Ciliciæ: quam potui maximis itineribus Ad Amanum exercitum duxi. Quo vt veni, hostem ab Antiochea [8] recessisse, Bibulum Antiochiæ esse cognoui, Deiotarúmque confestim iam ad me uenientem cũ magno & firmo equitatu & peditatu, & cum omnibus suis copijs, certiorem feci, non videri esse causam, cur abesset à regno [9] méq; ad eum, siquid noui forte accidisset, statim litteras, nuntios que missurum esse. Cúmque ex animo venissem, vt vtrique prouinciæ, si ita tempus ferret, subuenirem: tamen id, quod iam ante statueram vehementer interesse vtriusque prouinciæ pacare [10] Amanum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere, agere perrexi. Cumque me discedere ab eo monte simulassem & alias parteis Ciliciæ petere, abessemque ab Amano iter vnius diei, & castra apud Epiphaneam fecissem: a.d. IIII. Id Octobreis, cum aduesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, vt a.d. IIII. Idus Octob. cum lucesceret, in Amanum ascenderem: distributisque cohortibus & auxilijs, cum alijs Quinctus frater legatus mecum simul, alijs C. Pomtinus legatus, reliquis M. Anneius, & L. [11] Tulleius legati præessent, plerósque nec opinanteis oppressimus, qui occisi, captíque sunt interclusi fuga. Eranam autem, quæ fuit non vici instar, sed vrbis, quod erat Amani caput, itémque Sepyram & Commorim, acriter & diu pugnantibus, Pomptino illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore vsque ad horã diei

7 *Quos in Ciliciã præmiserat. vide supra ep. 2.*

8 *Cassio insequente. vide ep. 20. lib. 5. ad Att.*

9 *Galatia.*

10 *Epist 10. lib. 5*

Ad Att. ep. 20. lib. 5.

11 *Cuius auaritiam carpit ep. vltima. lib 5. ad Att.*

diei decimam, magna multitudine hostiũ occisa, cepimus: castellaq́; sex capta, cõplura incendimus. His rebus ita gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud aras Alexandri quatriduum: & in reliquis Amani [11] delendis, agrisq; vastandis, quæ pars eius montis meæ prouinciæ est, id tempus omne consumpsimus. Confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicum Pindenissum exercitũ adduxi. Quòd cum esset altissimo & munitissimo loco, ab ijsq; incoleretur, qui ne regibus quidem vnquam paruissent, cùm & fugitiuos reciperent, & Parthorum aduentum acerrimè exspectarẽt: ad existimationem imperij pertinere arbitratus sum. comprimere eorum audaciam, quo facilius etiam ceterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. Vallo & fossa circundedi: sex castellis castrisq́; maximis sepsi: aggere, vineis, [12] turribus oppugnaui: vsusq; tormentis multis, multis sagittarijs, magno labore meo, sine vlla molestia, sumtúue sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci, vt omnibus partibus vrbis disturbatis aut incensis, cõpulsi in potestatem meam peruenerint. His erant finitimi pari scelere & audacia Tibareni. ab his Pindenisso capto, obsides accepi: exercitum in hiberna dimisi. Quinctum fratrem negotio præposui, vt in vicis aut captis, aut [13] male pacatis exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic persuadeas, si de his rebus ad senatum [14] relatum sit, me existimaturum summam mihi laudem tributam, si tu honorẽ meum sententia tua comprobaris. idque etsi talibus de rebus grauissimos homines & rogare solere, & rogari scio: tamen admonendum potius te à me, quàm [15] rogandum puto. Tu es enim is qui me tuis sententijs sæpissimè ornasti: qui oratione, qui predicatione, qui summis laudibus in senatu, in cõcionibus ad cælũ extulisti: cuius ego semper tanta esse verborum pondera putaui, vt

11 Vide ep. 10. li. 2. & ad Att. epi. 20. lib. 5.

12 Vnica turri. epist. 20. li. 5. ad Att.

13 Epist. 20. li. 5. ad Att.

14 Vt mihi supplicationes decernantur.

15 Rogamus enĩ quorũ voluntati non valde confidimus: admonemus quos optimè animatos erga nos credimus. lib. 1. ep. 9. pane in extremo.

vno verbo tuo cum mea laude coniuncto, omnia assequi me arbitrarer. Te denique memini, [16] cũ cuidã clarissimo, atq; optimo viro supplicationem non decerneres, dicere te decreturũ si referretur ob eas res, quas is consul in vrbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decreuisti togato, non vt multis, rep. bene gesta, sed vt nemini, rep. conseruata. Mitto quòd inuidiam, quòd pericula, quòd omneis meas tempestates & subieris, & multo etiam magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris: * quòd denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cuius etiam interitum, vt facile intelligerem mihi quantum tribueres, Milonis caussa in senatu defendenda approbaris. A me autem hæc sunt profecta, quæ ego in beneficij loco non pono, sed in veri testimonij atq; iudicij: non vt prẹstãtissimas tuas virtutes tacitus admirarer (quis enim in te id non facit?) sed in omnibus orationibus, sententijs dicẽdis, caussis agendis, omnibus scriptis, Græcis, Latinis, omni denique varietate litterarum mearum te non modò ijs, quos vidissemus, sed ijs, de quibus audissemus, omnibus anteferrem. Quæ res fortasse quid sit, quòd ego hoc nescio quid gratulationis & honoris à senatu tanti æstimem. Agam iam tecum familiariter, vt est & studijs, & officijs nostris mutuis, & summa amicitia dignum, & necessitudine etiam paterna. Si quisquam fuit vnquam remotus & natura, & magis etiam (vt mihi quidẽ sentire videor) ratione atque doctrina, ab inani laude, & sermonibus vulgi: ego profecto is sum. Testis est consulatus meus: in quo sicut in reliqua vita, fateor, ea me studiosè secutum, ex quibus vera gloria nasci posset: ipsam quidem gloriam per se nunquam putaui expetendam. Itaque & [17] prouinciam ornatam, & spem non dubiam [18] triumphi neglexi. sacerdotium denique, cùm (quemadmodum te existimare arbitror)

[16] ...nor C. ...onio: cui decreta supplica... Dio. lib. 37.

* ...extinctam ...rationem, ...uenit in Piso... Phil. 14. ...si armis contra ...lodium certare ...oluissem. ...ide Pedianum.

Græcè etiam Cicero scripsit, vt commentarium de consulatu suo. epist. 1. lib. 2. ad Att.

[17] Epist. 2. lib. 5.

[18] Si in prouinciam irem.

bitror) non difficillimè consequi possem, non appetiui. Idem post [19] iniuriam acceptam, quam tu reipub. calamitatem semper appellas, meam non modò non calamitatem sed etiam gloriam studui quam ornatissima senatus, populiq; Ro de me iudicia intercedere. Itaque & [20] augur postea fieri volui, quod antea neglexeram: & eum honorem, qui à senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum à me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ voluntati, in qua inest aliqua vis desiderij ad sanãdum vulnus iniuriæ, vt faueas, adiutorque sis, quod paullo ante me negaram rogaturum, vehementer te rogo. sed ita si non ieiunum hoc nescio quid, quod ego gessi, & contemnendum videbitur, sed tale atque tantum, vt multi nequaquam paribus rebus [21] honores summos a senatu consecuti sint. Equidem etiam mihi illud animaduertisse videor (scis enim quàm attentè te audire soleam) te nõ tam res gestas, quàm mores, instituta, [22] atq; vitam imperatorum spectare solere in habẽdis, aut non habendis honoribus. Quod si in mea causa considerabis, reperies me exercitu [23] imbecillo contra metum maximi belli firmissimũ pręsidium habuisse, æquitaté & continentiam. His ego subsidijs ea sum consecutus, quæ nullis legionibus consequi potuissem: vt ex alienissimis socijs amicissimos & infidelissimis firmissimos redderem, animosq; nouarũ rerum expectatione suspensos, ad veteris imperij beneuolentiã traducerem. Sed nimis hæc multa de me, præsertim ad te, à quo vno omnium sociorum querelę audiuntur. Cognosces ex ijs, qui meis institutis se [24] recreatos putant. Cùmq; omnes vno propè consensu de me apud te ea, quæ mihi optatissima sunt, prædicabunt: tũ duæ maximæ clientelæ tuæ, Cyprus insula & Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Deiotarum, qui vni tibi est maximè necessarius. Quę si etiam

19 E... significa...

20 Vide orati... 2 in Antoniu... & in principio d... clariis orat. & Plut.

21 Triumphum.

22 Cum in senatu sententiam dicit.

23 Duabus legionibus ep. 15. lib. 6. ad Att. & hic epi. 9. li 3. & 11. huius libri.

24 Cum Appij institutis afflicti essent ad Att. lib. 5. ep. 16. & lib. 5. ep. 1.

maiora sunt, & in omnibus sæculis pauciores viri reperti sunt, qui suas cupiditates, quam qui hostium copias vincerent: est profectò tuum, cùm ad res bellicas hæc quæ rariora & difficiliora sunt, genera virtutis adiũxeris, ipsas etiam illas res gestas [25] iustiores esse & maiores putare. Extremum illud est vt quasi diffidens rogationi meę, philosophiam ad te allegem: qua nec mihi carior vlla vnquam res in vita fuit, nec hominum generi maius à deis munus vllum est datum. Hæc igitur, quæ mihi tecum communis est, societas studiorum atque artium nostrarum, quibus à pueritia dediti ac deuincti, soli [26] propemodum nos philosophiam illam veram & antiquam, quę quibusdam otij esse ac desidię videtur, in forum atque in remp. atque in ipsam aciem pæne deduximus, tecum agit de mea laude: cui [27] negari à Catone fas esse nõ puto. Quamobrem sic tibi persuadeas velim, si mihi tua sententia tributus honos ex meis literis fuerit, me existimaturum cùm auctoritate tua, tum beneuolentia erga me mihi, quod maximè cupierim, contigisse. Vale.

25 Magis placeret, illustriores.

26 Vide Proœmium paradoxorũ.

27 Negauit tamen, vt patet in ep. sequenti, & 1. lib. 8. & 1. & 2. li. 7. ad Att.

ARGVMENTVM.

Excusat se quod Ciceroni supplicationem non decreuerit: & tamen decretam gaudet: seque de illo honorificentius dicit sensisse, quam eos, qui supplicationem decreuerunt.

M. CICERO M. CICERONI IMP. S.P.D. 5

QVOD & resp. me, & nostra amicitia hortatur, libenter facio, vt tuam virtutem, [1] innocentiam, diligẽtiam cognitam in maximis rebus domi togati, armati foris, pari industria administrari gaudeã, Itaque quod pro meo iudicio facere potui, vt innocentia consilioque tuo defensam prouinciam, seruatum Ariobarzanis cum ipso rege regnum, sociorum reuocatam ad studium imperij nostri voluntatem, sententia mea & decreto laudarem, feci: [2] supplicationem decretã, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa

1 Hoc addidit, quia non potest esse virtus sine innocentia: nec desunt exempla.

2 Vide ad Att. ep. 1. & 2. li. 7.

ma tua ratione & continentia reipub. prouisum est, dijs immortalibus gratulari nos, quàm tibi referre acceptum mauis, gaudeo. Quod si triumphi prærogatiuam putas esse supplicationum, & idcirco casum potius, quàm te laudari vis: neq; supplicationem sequitur semper triumphus: & triumpho multo clarius est, senatum iudicare potius mansuetudine & innocentia imperatoris prouinciam, quàm vi militum, aut benignitate deorum retentam atq; conseruatã esse, quod ego mea sententia censebam. Atque hęc ego idcirco ad te contra [3] consuetudinem meam pluribus scripsi, vt quod maximè volo, existimes me laborare vt tibi persuadeã, me & voluisse de tua maiestate, quod amplissimum sum arbitratus, & quod tu maluisti, factum esse [4] gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere seueritatem, diligentiamque socijs, & reip. præsta.

Excusat se, quod supplicationem non decreuerit. ep. 11. lib. 8.

3 Stoicorum enim breuis oratio

4 Stoicus autem Cato in orat. pro Murena.

ARGVMENTVM.

Exponit, eximia cum Catonis laude, quantam voluptatem ceperit ex eius sententia, & ex gratulatione litterarum: petitq; vt sibi in adipiscendo triumpho adiutor sit, aut saltem, si adipiscatur, gaudeat.

M. CICERO M. CATONI S. D. 6

LÆTVS sum laudari me (inquit Hector, [1] opinor apud Næuium) abs te, pater, laudato viro. ea est enim profectò iucunda laus, quæ ab ijs proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Ego verò vel gratulatione litterarum tuarum, vel testimonijs sententiæ dictæ, nihil est, quod me non assecutum putem. idque mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitię dedisse, quod liquidò veritati dares. quod si non modò omnes, verùm etiam multi Catones essent in ciuitate nostra, in qua vnum exstitisse mirabile est, quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, & ad illud sincerum ac subtile iudicium, nihil potest esse

1 Opinor, ait, videatur, homo consularis & pane sexagenarius, poetas lectitare.

Plures erant Catones, sed vnus verè Cato. nominatur enim Cato ep. 2. 4. 5. 6 lib. 1.

laudabilius, quàm ea tua oratio, quæ est ad me perscripta à meis necessarijs. Sed caussam meæ voluntatis (non enim dicam cupiditatis) exposui tibi superioribus literis: quæ etiam si [2] parum iusta tibi visa est, hanc tamen habet rationem, non vt nimis concupiscendus sit honos, sed vt si deferatur à senatu, minimè aspernandus esse videatur. Spero autẽ, illum ordinẽ pro meis ob remp. susceptis laboribus, me non indignum [3] honore, visitato præsertim, existimaturũ. Quod si ita erit, tantùm abs te peto, quod amicissimè scribis, vt, cùm tuo iudicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris, si id, quod maluero, acciderit, gaudeas. sic enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse video: résq; ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse iucundum, quòd scribendo [4] affuisti. Hæc enim s.c. non ignoro ab amicissimis eius, cuius de honore agitur, scribi solere. Ego, vt spero, te propediem videbo, atque vtinam rep. meliore, quàm [5] timeo. Vale.

2 Quia supplicationem non decreuit.

3 Triumpho.

4 Ad Att. ep. 1. lib. 7.

5 Iam emergebat inter Cæsarẽ & Pompeium discordia.

ARGVMENTVM.

Marcello de consulatu gratulatur: suamq; illi dignitatem commendat.

M. CICERO PRO. COS. M. MARCELLO COS. DES S. D. 7

MAXIMA sum lætitia affectus, cùm audiui, te consulem factum esse: cumque honorem tibi deos fortunare volo, atque à te pro tua, parẽtisq; tui dignitate administrari. Nam cùm te semper dilexi, amauique, quod mei amantissimum cognoui in omni [1] varietate rerum mearum, tum patris tui pluribus beneficijs, vel defensus tristibus temporibus, vel ornatus secundis, necesse est vt & sim totus vester, & esse debeam: cùm præsertim matris tuæ, grauissimæ, atque optimę fæminæ, maiora erga salutem dignitatémque meam studia, quàm erant à muliere postulanda, perspexerim

Hic est qui ex Octauia, Augusti sorore, Marcellũ genuit: de quo Virg. li. 6.

1 In honoribus & laboribus, dixit. ep. 4. lib. 13. & ep. 4. eiusdem lib. & hic in ea, quã sequitur, proxima.

ſpexerim. Quapropter à te peto maiorem in modum, vt me abſentem diligas, atque defendas. Vale.

ARGVMENTVM.

Gratulatur C. Marcello de filio conſule facto. erat autem collega Ciceronis in auguratu: ac libros quoq; de iure augurali compoſuit. lib. 2. de Diuin. & Cariſius.

M. CICERO PRO COS. C. MARCELLO COLLEGAE S. D. 8.

MARCELLVM [1] tuum conſulem factum, teq; ea lætitia affectum eſſe, quam maximè optaſti, mirum in modum gaudeo: idq; cùm ipſius cauſſa, tum quòd te omnibus ſecũdiſſimis rebus digniſſimum iudico: cuius erga me ſingularem beneuolentiam vel in [2] labore meo, vel in honore perſpexi: totam denique domum veſtram vel ſalutis, vel dignitatis meæ ſtudioſiſſimam, cupidiſſimamque cognoui. Quare gratum mihi feceris, ſi vxori tuæ [3] Iuniæ, grauiſsimæ atque optimæ fœminæ, meis verbis eris gratulatus. A te id, quod conſueuiſti, peto, vt me abſentem diligas, atque defendas Vale.

1 Filium.

2 Epiſt. 4. & 2[...] lib. 13.

3 Matri conſu[...] lis deſignati.

ARGVMENTVM.

Gratulatur Marcello de fratre patruele conſule deſignato: petit q; ab eo, vt ſibi quamprimum, annuo imperio finito ſucceſſor mittatur.

M. CICERO PRO COS. S. D. MARCELLO COS. 9.

TE & pietatis in tuos, & animi in rempub. & clariſsimi atque optimi conſulatus C. Marcello [1] cõſule facto fructum cepiſſe vehementer gaudeo. Non dubito quid præſentes ſentiant. nos quidem longinqui, & à teipſo miſsi in [2] vltimas genteis ad cælum mehercule te tollimus veriſsimis ac iuſtiſſimis laudibus. Nam cùm te à pueritia tua vnicè dilexerim, tuq; me in omni genere ſemper ampliſſimum eſſe & vo-

1 Epiſt. 4. lib. [...]

2 Vltimas non orbis terra, ſ[...] imperij Romani.

Iueris & iudicaris: tamen hoc vel [3] tuo facto, vel populi Ro. de te iudicio, multo acrius, vehemẽtiusq; diligo; maximaque lætitia afficior, cùm ab hominibus prudentissimis, virisque optimis, omnibus dictis, factis, studijs, institutis, vel me tui [4] similem esse audio vel te mei. Vnum verò si addis ad præclarissimas res consulatus tui, vt aut mihi succedat quamprimùm aliquis: aut ne quid accedat temporis ad id, quod [5] tu mihi & S.C. & lege finisti: omnia me per te consecutum putabo. Cura vt valeas, & me absentem diligas atque defendas.

3 *Eius gratia cõsulem factum L. Marcellum, significat.*

4 *Idem in lib. de [st]atu orat.*

5 *Marcello enim & Sulpicio cos. iuit in prouinciã*

Quæ mihi de Partis nuntiata sunt: quia non putabam à me [6] etiam nunc scribenda esse publicè, propterea ne pro familiaritate quidẽ nostra volui ad te scribere: ne, cùm ad consulem scripsissem, publicè viderer scripsisse. Vale.

6 *Nondũ enim satis certa.*

ARGVMENTVM.

Commendat studiosè suam existimationem consuli Marcello in supplicatione decernenda.

M, CICERO IMP. C. MARCELLO C. F. COS. S. D. 10

QVONIAM id accidit, quod mihi maximè fuit optatum, vt omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam, (mirificus enim generis ac nominis vestri fuit erga me semper animus) quoniam ergo ita accidit, vt omnium vestrûm [1] studio tuus consulatus satisfacere posset, in quem meæ res gestę, [2] lausque & * honor earum potissimum incideret: peto à te, id, quod facillimum factu sit, non aspernante, vt confido, senatu, vt quem honorificentissimum S.C. literis meis recitatis faciendum cures. Si mihi tecum minus esset, quàm est cum tuis omnibus, allegarem ad te illos, à quibus intelligis me præcipué diligi. Patris tui beneficia in me sunt amplissima, neque enim saluti meæ, neque honori amicior quisquam dici potest

Marcellos & Marcellinos gentiles fuisse Tedianus scribit.

1 *Erga me.*
2 *Vt laudari, & honorari, te consule, possent, supplicatione decernenda.*

potest. [3] frater tuus quanti me faciat, sempèrque fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem domus tua denique tota me semper omnibus summis officijs prosecuta est: neque verò tu in me diligendo cuiquam concessisti tuorum. Quare à te peto maiorem in modum, vt me per te quàm ornatissimũ velis esse, meamq; & in supplicatione decernenda, & in ceteris rebus [4] existimationem satis tibi esse commendatam putes. Vale.

3 Patruelis M. Marcellus Suetonius in Iulio.

4 Ep. 11. lib. 8.

ARGVMENTVM.

Agit gratias consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreuerit.

M. CICERO IMP. C. MARCEL-LO COS. S. D. 11

QVANTAE tibi curæ meus honos fuerit, & quàm idem extiteris consul in me ornando & amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo etsi res [1] ipsa loquebatur cognoui tamen ex meorum omnium litteris. Itaque nihil est tantum, quod ego non tua caussa debeam, facturusque sim cũ studiosè, tum libenter. Nam magni interest, cui debeas, debere autem nemini malui, quàm tibi, cui me cum studia; communia, beneficia paterna, tuàque iam antè coniunxerant: tum accedit, mea quidem sententia maximũ vinculum, quòd ita remp. geris atque gessisti, qua mihi carius nihil est, vt quantum tibi omnes boni debeant, quo minus tantundem ego vnus debeam, non recusem. Quamobrem tibi velim ij sint [2] exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego, si me nauigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipsos Etesias, propediem te, vt spero, videbo. Vale.

1 cum decretam mihi supplicationem audirem.

2 Eum honorem tibi deos fortunare volo. dixit ep. 8. & 12.

ARGVMENTVM.

Gratulatur de consulatu, petitq; vt operam det, nequid sibi tem-

poris ad suum annuum prouinciale] munus addatur.

M. CICERO IMP. L. PAVLLO COS. DES. S. 12

Quicatelinā lege Plantia interroget. Salustius

1 Erat enim Æmilia gens patricia.

ETSI mihi nunquam fuit dubium, quin te populus Ro. pro tuis summis in remp. meritis, & pro [1] amplissima familiæ dignitate, summo studio, cunctis suffragijs consulem facturus esset: tamen incredibili lætitia sum affectus, cùm id mihi nuntiatum est. eumque honorem tibi deos fortunare volo, à teque ex tua, maiorumque tuorum dignitate administrari. Atque vtinam præsens illum diem mihi optatissimum videre potuissem, proq; tuis amplissimis erga me studijs, atque beneficijs tibi operam meam, studiumque nauare. Quam mihi facultatem quando hic [2] necopinatus, & improuisus prouinciæ casus eripuit: tamen vt te consulem remp. pro tua dignitate gerentem videre possim, magnopere à te peto, vt operam des efficias ne quid mihi fiat iniuriæ, neuè quid temporis ad meum annum munus accedat. quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet. Vale.

2 Acad. c. sic locutus, alij tamen dixit inopinatum.

ARGVMENTVM.

Petit vt de suis rebus gestis quam honorificentissimè decernendum curet: suamque illi etiam cæteris in rebus existimationem commendat.

M. CICERO IMP. L. PAVLLO COS. S. D. 13

MAXIME mihi fuit optatum, Romæ esse tecum, multas ob caussas, sed præcipuè, vt & in petendo, & in gerendo consulatu, meum tibi debitum studium perspicere posses. [1] Ac petitionis quidem tuæ ratio mihi semper fuit explorata. sed tamen nauare operam volebam. In consulatu verò cupio equidem te minus habere negotij: sed molestè fero,

1 Correctio ad id quod dixerat, in petendo.

me consulem tuum studium adolescétis perspexisse, te meum, cùm id etatis sim, perspicere non posse. Sed ita fato nescio quo contigisse arbitror, vt tibi ad me ornandum semper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat præter voluntatem. [2] Ornasti consulatum, ornasti reditum meum. incidit meum tempus rerum gerédarum in ipsum consulatum tuũ. Itaque cùm & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnaque existimatio postulare videatur, vt à te pluribus verbis contendam ac petam, vt [3] quamhonorificentissimum S. C. de meis rebus [4] gestis faciendum cures: non audeo veheméter à te contendere, ne aut ipse tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus esse videar, aut te oblitum putem. Quare vt te velle arbitror, ita faciam: atque ab eo, quem omnes [5] gentes sciunt de me optimè meritum, breuiter petam. Si alij consules essent, ad te potissimũm Paulle mitterem, vt eos mihi quamamicissimos redderes: nunc cùm tua summa potestas, summaque auctoritas, notaque omnibus nostra necessitudo sit, vehementer te rogo, vt & quamhonorificentissimè cures decernendum de meis rebus gestis, & quamcelerrimè. dignas res esse & honore & gratulatione cognosces ex ijs literis, quas ad te, & [6] collegam, & senatum publicè misi, omniumq́ue mearum reliquarum rerum, maximéque existimationis meæ procurationem [7] susceptam velim habeas: in primisq́ue tibi curæ sit, quod abs te superioribus quoque literis petiui, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te consulem videre omniáque, quæ spero, [8] cùm absens, tum etiam præsens te consule assequi. Vale.

2 Studijs & officijs tuis.

3 In Amanc.

4 Epist. 4.

5 Significat prædicari a se etiam in prouincia, quantum Paulo debeat.

6 C. Marcellum. ea litera nõ extant.

7 Quem antea suscepisti.

8 Absens supplicationes, præsens triumphum.

ARGVMENTVM.

Significat se ea facturũ Fabij causa, quæ Cassius rogarat: dolet, se

Caßium non vidiſſe ad vrbem ex prouincia redeuntem: rogat, operã det, ne quid ſibi ad annuam prouinciam temporis prorogetur.

M. T. CICERO C. CASSIO PRO QVAES. S. D. 14.

Quæſtor cũ M. Craſſo in Syriã ierat.

1 Puto eſſe quẽ li. 1. commendat. Cælio, & Papirio Pato. ep. 25. lib. 9.

2 Triennio enim ante in Syriam quæſtor Caſsius ierat, cum M. Craſſo, L. Domitio, & Ap. Claudio coſ.

Parthos poſt necem Craſsi, deuicerat. Iuſtinus lib. 42. Velleius. li. 2.

M. FABIVM quòd mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quæſtum. multi enim anni ſunt, cùm ille in ære meo eſt, & à me [1] diligitur propter ſummam ſuam humanitatẽ & obſeruantiam. Sed tamen, quòd te ab eo egregiè diligi ſenſi, multo amicitior ei ſum factus. Itaque quanquam profecerunt literæ tuæ: tamen aliquanto plus commendationis apud me habuit animus ipſius erga te mihi perſpectus & cognitus. Sed de Fabio faciemus ſtudioſè quæ rogas. Tu multis de cauſſis, vellẽ me conuenire potuiſſes: primùm vt te, quem iamdiu plurimi facio, tanto interuallo viderem, deinde vt tibi, quod feci per literas, poſſem præſens gratulari: tum vt quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis inter nos communicaremus: poſtremò vt amicitia noſtra, quæ ſummis officijs ab vtroque culta eſt, ſed longis [2] interuallis temporum interruptam conſuetudinem habuit, confirmaretur vehementius. Id quando non accidit, vtemur bono literarum, & eadem ferè abſentes, quæ ſi coràm eſſemus, conſequemur. Vnus ſcilicet ille fructus, qui in te videndo eſt, percipi literis non poteſt: alter gratulationis eſt, is quidem exilior, quàm ſi tibi, te ipſum intuens, gratularer: ſed tamen & feci antè, & facio nunc, tibique cùm pro rerum magnitudine, quas geſſiſti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quòd te de prouincia decedentem ſumma laus, & ſumma gratia prouinciæ proſecuta eſt. Tertium eſt, vt id, quod de noſtris rebus coràm cõmunicaſſemus inter nos, cõficiamus idem literis. Ego ceterarum rerum cauſſa tibi

tibi Romam properandum magnopere censeo. nam & ea, quæ reliqui, tranquilla de te erant: & hac tua recenti victoria tanta clarum aduentum tuum fore intelligo. Sed siqua sunt onera tuorum, si tanta sunt vt ea sustinere possis, propera nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius: sin maiora, considera, ne in alienissimum tempus cadat aduentus tuus. huius rei totum consilium tuum est. tu enim scis quid sustinere possis. Si potes, laudabile atque populare est: sin planè non potes, absens hominum sermones facilius sustinebis. De me autem idem tecum his ago litteris, quod superioribus egi, vt omneis tuos neruos in eo contendas, nequid mihi ad hanc prouinciam, quam & [3] senatus, & [*] populus annuam esse voluit, temporis prorogetur. Hoc à te ita contendo, vt in eo fortunas meas positas putem. Habes [4] Paullum nostrum nostri cupidissimum, est Curio, est Furnius. Sic velim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de ijs, quæ proposueram, confirmatio nostræ amicitiæ: de qua pluribus verbis nihil opus est. Tu puer me appetisti ego autem semper ornamento te mihi fore duxi. fuisti etiam præsidio tristissimis meis temporibus. Accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto [5] tuo maxima. Itaque in vestro ingenio & industria mihi plurimùm & suauitatis, & dignitatis constitutum puto. id tu vt tuo studio confirmes, te vehementer rogo: litterasque ad me & continuo mittas, & cùm Romam veneris, quam sæpissimè. Vale.

3 Idem dixit ep. 7 & 5. C. & lege

4 Paulum consulem designatũ: Curionem tribunũ pl. designatũ item Furnium. ep. 28. lib. 5. ad Atticum.

5 Cuius soror uxor erat Cassij. Plut. in Brut.

ARGVMENTVM.

Probat suum consilium de bello ciuili non renouando.

M. CICERO S. D. C. CASSIO, 15

ETSI [1] vterque nostrum spe pacis, & odio ciuilis sanguinis abesse à belli pertinacia voluit: tamen

1 Vterque enim victo in Thessalia Pompeio se Cæsari tradidit.

quando eius consilij princeps ego fuisse videor, plus fortasse tibi præstare ipse debeo, quam à te exspectare. etsi, vt sæpe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & idem mecum tuus adduxit vtrũque nostrûm ad id consilium, vt vno prælio putaremus, si non totam caussam, at certè nostrum [2] iudicium definiri conuenire. Neque quisquam hanc nostram sententiam verè vnquam reprehendit, præter eos, qui arbitrantur melius esse deleri omnino remp. quàm imminutam & debilitatam manere. Ego autem ex interitu eius nullam spem [3] scilicet mihi proponebam: ex reliquijs magnam, sed ea sunt consecuta, vt magis mirum sit accidere illa potuisse, quàm nos non vidisse ea futura, nec, cùm homines essemus, diuinare potuisse. Equidem fateor meam coniecturam hanc fuisse, vt [4] illo quasi quodam fatali prælio facto, & victores communi saluti consulere vellent, & victi suæ. vtrunque autem positum esse arbitrabar in celeritate victoris. Quæ si fuisset, eandem clementiam experta esset [5] Africa, quam cognouit Asia, quam etiam Achaia, &, vt opinor, ipso legato ac deprecatore. Amissis autem temporibus, quæ plurimum valent, præsertim in bellis ciuilibus, interpositus annus alios induxit, vt victoriam sperarent, [6] alios vt ipsum vinci contemnerent. Atque horum malorum omnium culpam fortuna sustinet. Quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adiunctum iri, aut [7] nescio quem istum Pharnacẽ Asiæ terrorem illaturum putaret? Nos tamen in consilio pari, casu dissimili vsi sumus. tu enim eam partem petisti, vt & consilijs interesses, & quod maximè curam leuat, futura animo prospicere posses: ego, qui festinaui vt Cæsarem in Italia viderem (sic enim arbitrabamur) eumq; multis honestissimis viris conseruatis redeuntem, ad pacem currentem, vt aiunt, incitarem

citarem

2 *Vt statueremus deponenda ne essent arma, an retinenda.*

3 *Elegãter vsurpatum pro nimirum ep. 6. lib. 1.*

4 *Pharsalico.*

5 *Qua tum bellum Scipione duce reparabat.*

6 *Cæsarem reliquias Pompeianorũ contemnentẽ.*

7 *Mithridatis filium, quẽ mox Cæsar vnica pugna profligauit: vnde illud. Veni, vidi, vici.*

citarem, ab illo [8] longiſſimè & abſum, & afui. Verſor autem in gemitu Italiæ, & in vrbis miſerrimis querelis: quibus aliquid opis fortaſſe ego pro mea, tu pro tua, pro ſua quiſque parte ferre potuiſſet, ſi auctor [9] affuiſſet. Quare velim pro tua erga me perpetua beneuolentia ſcribas ad me quid videas, quid ſentias, quid exſpectandum, quid agendum nobis exiſtimes. magni erunt mihi tuæ litteræ. Atque vtinam primis illis, quas Luceria miſeras, paruiſſem. [10] ſine vlla enim moleſtia dignitatē meam retinuiſſem. Vale

8 *Cum Cæſar contra Pharnacem in Ponto bellum gereret.*

9 *Cæſar, quo auctore publicis vulneribus mederemur.*

10 *Suadebas enim vt armis abſtinerem.*

ARGVMENTVM.

Iocatur in opiniones Epicureorum, id eſt, in ipſum Caſſium, qui Epicuri ſectam ſequi cœperat.

M. CICERO C. CASSIO S. D. 16

PVTO te iam ſuppudere, quod hæc te tertia iam epiſtola ante oppreſſit, quàm tu ſyllabam, aut litteram: ſed non vrgeo, longiores enim exſpectabo, vel potius [1] exigam. Ego ſi ſemper haberem cui darem, vel ternas in hora darem. fit enim neſcio quo modo, vt quaſi coràm adeſſe videare, cum ſcribo ad te: neque id κατ' εἰδώλων φαντασίας vt dicunt tui [2] amici noui, qui putant etiam διανοητικὰς φαντασίας ſpectris, Catianis excitari. nam ne te fugiat, [3] Catius Inſuper Epicureus, qui nuper eſt mortuus, quæ ille [4] Gargettius, etiā ante Democritus εἴδωλα, hic ſpectra nominat. His autem ſpectris etiam ſi oculi poſſent feriri, quod cùm velis ipſa accurrunt: animus quî poſſit, ego non video. Doceas tu me oportebit, cùm ſaluus veneris, in meáne poteſtate ſit ſpectrum tuum, vt, ſimul ac mihi collibitum ſit de te cogitare, illud accurrat: neque ſolùm de te, qui mihi hæres in medullis: ſed ſi inſulā Britanniam cœpero cogitare. eius εἴδωλον mihi aduolet ad pectus? Sed hæc poſterius. tento enim te, quo animo accipias. ſi enim

Scripta videtur gerente bellum Cæſare in Hiſpania contra Pompeij liberos. quod indicat ep. 17.

1 *Quaſi debitas.*

2 *Epicureis ep. 19.*

3 *Scripſit quædam Quinct. lib 10 capit 1. & Horat.*

4 *Epicurus à Gargetto patria Gargettius appellatus, ex pago de quo Laertius.*

5 Quod irridere videar Epicureorũ sententias.

5 stomachabere, & molestè ferres, plura dicemus, postulabimusque, ex qua hæc esi vi hominibus armatis deiectus sis, in eam restituare. In hoc interdicto non solet addi, IN hoc anno. Quare si iam biennium, aut triennium est, cum 6 virtuti nuntiũ remisisti, delenitus illecebris voluptatis, in integro res nobis erit. quanquam quicum loquor? cum vno fortissimo viro: qui postea quam forum attigisti, nihil fecisti nisi plenissimum amplissimæ dignitatis in ista ipsa αἱρέσει metuo ne plus neruorum sit, quam ego putarim si modo eam tu plus probas. Quid tibi in mentem venit, inquies? Quia nihil habebam aliud, quod scriberem. de rep. enim nihil scribere possum. neque enim, quod sentio, libet scribere. Vale.

6 Perfecta Metaphora, nuntium remisisti, delenitus illecebris voluptatis.

Cæsarianis omnia ex libidine administrãtibus.

ARGVMENTVM.

Queritur de tabellariorum importunitate: scribit de Sylla morte, de rumoribus Hispanici belli, de Pansa, de Cassij commemoratione Brundisina.

M. CICERO S. D. C. CASSIO 17

PRAEPOSTEROS habes tabellarios: etsi me quidem non offendunt: sed tamen cùm à me discedunt, flagitant litteras: cùm ad me veniunt, nullas afferunt. atque idipsum facerent commodius, si mihi aliquid spatij ad scribendum darent: sed petasati veniunt: comites ad portam exspectare dicunt. Ergo ignosces: alteras habebis has breueis: sed exspecta πάντα περὶ πάντων. Etsi quid ego me tibi purgo, cùm tui ad me inanes veniant, ad te cum epistolis reuertantur? Nos hic (tamen ad te scribam aliquid D.[1] Syllam patrem, mortuum habebamus: alij à latronibus, alij cruditate dicebant. populus non curabat. combustum enim esse constabat, hoc tu pro sapiẽtia tua feres æquo animo quãquã πρόσωπον πόλεως amisimus. Cæsarem putabant molestè laturum, verentem

Ep. 20. lib. 12.

1 vide ep. 18. huius lib. & 10. lib. 9. & lib. 2. de officijs.

rentē ne [2] hasta refrixisset. Mindius Marcellus,& Attius pigmentarius valde gaudebāt se aduersariū perdidisse. De Hispania noui nihil: sed expectatio valde magna: rumores tristiores,sed ἀδέσποτοι Pansa noster [3] paludatus a. d. I I I. kalendas Ian. profectus est, vt quiuis intelligere posset,id quod tu, [4] nuper dubitare cœpisti, τὸ καλὸς δι' αὐτὸ αἱρετὸν esse. nam quòd multos miserijs [5] leuauit, & quòd se in his malis hominem præbuit, mirabilis eum virorum bonorum beneuolentia prosecuta est. Tu quòd adhuc Brundisij moratus es valde probo & gaudeo, & me hercule puto te sapienter facturū, si ἀκενόσπουδως fueris nobis quidem qui te amamus,erit gratum: & amabo te, cùm dabis posthac aliquid domum literarum, mei memineris. Ego nunquam quenquam ad te, cùm sciam,sine meis literis ire patiar. Vale.

2 Ad quam [...] mebat Sylla Pompeianorum bona. ep.19.

3 Philip.3. & Festus.

4 Quia nuper Epicureus factus est.

5 Cum gratia & auctoritate valeret apud Cæsarem.

ARGVMENTVM.

Excusat breuitatem epistolæ, festinatione tabellarij: scribit de statu reip. de Hispania, de Cassij absentia.

M. CICERO C. CASSIO S. D. 18

LONGIOR epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petita esset à me, cùm iam iretur ad te. lōgior etiam,si φλύαρον aliquem habuisset. nam σπουδάζειν sine periculo vix possumus. Ridere igitur, inquies, possumus. Non mehercule facillimè: veruntamen aliam aberrationem à molestijs nullā habemus. [1] Vbi igitur inquies, philosophia? tua quidem in culina,mea molesta est: pudet enim seruire. Itaque facio, me alias res agere, ne conuicium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi, nihil omnino noui. Te abesse, mea causa molestè fero: tua gaudeo. sed flagitat tabellarius. Valebis igitur,meque,vt à [2] puero fecisti, amabis.

1 Cur à philosophia solatium, & oblectationem non petis?

2 Epist.14.

ARGVMENTVM.

Respondet ad duas epistolas, quæ ante proximam superiorem le-

guntur. maximè autem Epicurum, & Epicureos, quorum ipse in numero erat, a studio virtutis & iustitiæ laudat.

C. CASSIVS S. D. M. CICERONI. 19

NOn mehercule in hac mea peregrinatione quicquam libentius facio, quàm scribo ad te. videor enim cum præsente loqui & iocari. Nec tamen hoc vsu venit propter spectra [1] Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos [2] regeram, vt Catium Athenis natum esse dicas. Pansam nostrum secunda voluntate hominum [3] paludatum ex vrbe exisse, cùm ipsius caussa gaudeo, tum me hercule etiam omnium nostrûm. spero enim homines intellecturos, quanto sit omnibus odio crudelitas, & quanto amori probitas & clementia: atque ea, quæ maximè mali petant & concupiscant, ad bonos peruenire. difficile est enim hominibus persuadere τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν esse: ἡδονὴν verò, & ἀταραξίαν virtute, iustitia, τῷ καλῷ parari, & verum, & probabile est. ipse enim Epicurus, à quo omnes Catij & Amasinij, mali [4] verborum interpretes, proficiscuntur, dicit. οὐκ ἔστιν ἡδέως, ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως, ζῆν. Itaque & Pansa, qui ἡδονὴν sequitur, virtutem retinet: & ij, qui a nobis φιλήδονοι vocantur, sunt φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι, omnesque virtutes & colunt & retinent. Itaque Sylla, cuius iudicium probare debemus, cùm dissentire philosophos videret, non quæsiuit quid bonum esset, sed omnia bona [5] coëmit. cuius ego mortem forti mehercule animo tuli. Nec tamen Cæsar diutiùs nos eum desiderare patietur. nam habet damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cùm filium viderit. Nunc, vt ad remp. redeam, quid in Hispanijs geratur, rescribe. Peream, nisi solicitus sum, ac malo [6] veterem & clementem dominum habere, quã nouũ & crudelem experiri. Scis Cnæus quàm

1 Epist. 16.
2 Pli. l. 13. ca. 15.
3 Festus in dictione Paludati.
4 Epicuri: cuius verba ab honesto & iusto detorquent.
5 Emit in auctione, quidquid potuit. de bonis proscriptorum multum dominãtibus primum Sylla, deinde Cæsare. ep. 17.
6 Cæsarem potius quàm Cn. Pompeiũ, Magni filium.

quàm sit fatuus: scis quomodo [7] crudelitatem virtutem putet: scis quàm se semper à nobis derisum putet. Vereor ne nos rusticè gladio velit ἀντιμυκτηρίσαι. Quid fiat, si me diligis, rescribe. Hui, quàm velim scire vtrùm ista sollicito animo, an [8] soluto legas. sciam enim eodem tempore quid me facere oporteat. Ne longior sim, vale: & me, vt facis, ama. Si Cæsar vicit, celeriter me exspecta.

7 Epist. 14. & 3. lib. 7.

8 Hilari, tri[...] enim curis d[...] nentur.

ARGVMENTVM.

Scribit se ad illum mittere librum suum de perfecto oratore: laudat in Sabina gente fidem, & probitatem: petit ab eo creberrimas litteras.

M. CICERO C. TREBONIO S. D. 20

ORATOREM [1] meum (sic enim inscripsi) Sabino tuo commendaui. natio me hominis impulit, vt ei rectè putarem: nisi fortè candidatorum licentia hic quoque vsus, hoc subito cognomen arripuit. etsi modestus eius vultus, sermoque constans habere quiddam à Curibus videbatur. Sed de Sabino satis. Tu mi Triboni, quando ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti, quo tolerantius feramus igniculum desiderij tui, crebris nos litteris appellato: atque ita, si idem fiet à nobis. quanquam duæ caussæ sunt cur tu frequentior in isto officio esse debeas, quã nos: primùm quòd olim solebant, qui Romæ erant, ad prouincialeis amicos de rep. scribere: nunc tu nobis scribas oportet, res enim publica istic est: deinde quòd nos alijs officijs tibi absente satisfacere possumus: tu nobis, nisi litteris, non video qua re alia satisfacere possis. Sed cetera scribes ad nos postea. nunc hæc primò cupio cognoscere, iter tuum cuiusmodi sit: vbi [2] Brutum nostrum videris, quandiu simul fueris: deinde, cùm processeris longius, de bellicis rebus, de toto negotio: vt existimare possimus quo statu si-

1 Cum se pop[...] ad magistrat[...] petitionem, q[...] sita fictu cogn[...] minibus grat[...] commendant.

Ibat Trebonius in Asiam ei à senatu decret[...] ep. 16. lib. 12.

2 Qui, metu pl[...] bis ob Antonio concitatæ militúmque veteranorum vrbe excesserat.

mus. ego tantum me ſcire putabo, quantum ex tuis literis habebo cognitum. Cura vt valeas, meque ames amore illo tuo ſingulari. Vale.

ARGVMENTVM.

Rogat vt ſui abſentiu deſiderium crebris, & longis epiſtolis leniat, enumerat Trebonij erga ſe officia: exponit, de Caluo tam mortuo quid ſentiat, perijſſe enim Caluum ante quam hac epiſtola ſcriberetur, id eſt, ante Cæſaris necem, patet ex libro, qui, Brutus, inſcriptus eſt.

M. CICERO TREBONIO S. P. D. 21

ET epiſtolam tuam legi libenter, & [1] librum libentiſſimè. Sed tamen in ea voluptate hunc cæpi dolorem, quòd, cum incendiſſes cupiditatem meã conſuetudinis augendę noſtræ (nam ad amorem quidem nihil poterat [2] accedere) tum diſcedis à nobis, meque tanto deſiderio afficis, vt vnam mihi conſolationem relinquas. fore vt vtriuſque noſtrûm abſentis deſiderium crebris & longis epiſtolis leniatur. quod ego nõ modò de me tibi ſpondere poſſum, ſed de te etiam mihi. nullam enim apud me reliquiſti dubitationem, quantum me amares. Nam vt illa omittam, quæ ciuitate teſte feciſti, cum mecum inimicitias communicaſti, cum me cõcionibus tuis defendiſti, cum quęſtor in mea atque in publica cauſſa conſulum parteis ſuſcepiſti, cum [3] tribuno pl quæſtor non paruiſti, cui tuus præſertim collega parêret: vt hæc recentia, quæ meminero ſemper, obliuiſcar: quæ tua ſolicitudo de me in armis, quę lętitia in reditu, quę cura, qui dolor, cum ad te curæ & dolores mei perferrentur? Brundiſium denique te ad me venturum fuiſſe, niſi ſubitò in Hiſpaniam miſſus eſſes? vt hæc igitur omittam, quæ mihi tanti æſtimanda ſunt, quanti vitam æſtimo, & ſalutem meam: liber iſte, quem mihi miſiſti, quantam habet declarationem amoris tui? Primum. quòd tibi facetum videtur quicquid ego dixi, quod alijs fortaſſe

non

[1] De quo vide [ep.] 16. lib. 12.

[2] Acceſſiſſe tamen aliquid in proxima ſuperiore epiſtola dixit.

[3] P. Clodio.

Cum poſt Pharſalicam pugnam in Italiam redijt ep. 35. lib. 10.

non itē, deinde, quòd illa siue faceta sunt, siue secus, fiunt narrante te venustissima: quinetiam antè quā ad me veniatur, risus omnis pæne consumitur. Quòd si in his scribendis nihil aliud, nisi, quod necesse fuit, de vno me tandiu cogitauisses: ferreus essem, si te nō amaré. Cùm verò ea, quæ scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare non potueris: non possum existimare, plus quenquam à seipso, quàm me à te amari. Cui quidē ego amori, vtinam ceteris rebus possem, amore certè respondebo: quo tamen ipso tibi confido facturum satis, nunc ad epistolam venio: cui copiose & suauiter scriptæ, nihil est quòd multa respondeā primùm enim ego illas [4] Caluo literas misi, non plus quā has, quas nunc legis, existimans exituras. aliter enim scribimus, quod eos solos, quibus mittimus: aliter quod multos lecturos putamus, deinde ingenium eius melioribus extuli laudibus, quā tu id verè potuisse fieri putas. Primùm, quod ita iudicabam, acutè mouebatur. genus quoddam sequebatur, in quo iudicio lapsus, quo valebat, tamen assequebatur quod probaret multæ erant & reconditæ [5] literæ: vis non erat. ad eam igitur hortabar. In excitando autem & in acuendo plvrimum valet, * si laudes eum, quem cohortere. Habes de Caluo iudicium & cōsilium meum: consilium, quòd hortandi caussa laudaui: iudicium, quod de ingenio eius valde existimaui bene. Reliquū est, vt tuam profectionē amore prosequar, reditum spe exspectem, absentem memoria colam, omne desiderium literis mittendis, accipiendisque leniam. Tu velim tua in me studia & officia multum tecum recordere. quæ cùm tibi liceat, mihi nefas sit obliuisci, non modò virum bonum me existimabis, verùm etiam te à me amari plurimum [6] iudicabis. Vale.

4 Vide Tacitum in dialogo de oratoribus.

5 In libro de claris oratoribus. Id facit ep. 1. li. 2. & ep. 8. l. 12. & alibi sæpissimè.

6 Si tua in me officia tecum recordabere.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER XVI. AD TIRONEM.

ARGVMENTVM.

Suum Tyronis desiderium significat.

TVLLIVS ET CICERO, ET Q. Q. ET TIRONI HVMANISS. ET OPTIMO S. P. D.

AVLLO facilius putaui posse me ferre desiderium tui: sed planè non fero.& quanquam magni ad [1] honorem nostrum interest, quam primum ad vrbem me venire: tamen peccasse mihi videor, qui à te discesserim. sed quia tua voluntas ea videbatur esse, vt prorsus, nisi confirmato corpore, nolles nauigare, approbaui tuum consilium: neque nunc muto, si tu in eadem es sententia. sin postea, quàm cibum cepisti, videris tibi me posse consequi, tuum consilium est. Marionem ad te eò misi, vt aut tecum ad me quamprimum veniret: aut, si tu morare, statim ad me rediret. Tu autem hoc tibi persuade, si commodo valetudinis tuæ fieri possit, nihil me malle, quàm te esse mecum: sin intelliges opus esse te Patris conualescendi causa paullum commorari: nihil me malle, quàm te valere. Si statim nauigas, nos Leucade consequêre. sin te cõfirmare vis: & comites, & tempestates, & nauem idoneam vt habeas, diligenter videbis. Vnum illud, mi Tiro, videto, si me amas, ne te Marionis aduentus, & hæ littere moueant. Quod valetudini tuæ maximè condu-

[1] *Triumphum ..abat: sed, cũ discordiæ ci..s impedirent ..rebatur id ..od euenit.*

conducet, si feceris, maximè obtemperaris voluntati meæ. Hæc pro tuo [2] ingenio considera. nos ita te desideramus, vt amemus. amor, valenté videamus, hortatur: desiderium, vt quamprimùm. Illud igitur potius. Cura ergo potissimùm, vt valeas. de tuis[3] innumerabilibus in me officijs erit hoc gratissimũ. III. Nonas Nou. Vale.

2 Vt tibi faciendum videbitur ita facies.

3 Epist. 6.

ARGVMENTVM.

Scribit de sua sollicitudine, suoque ad Alyziam accessu, rogat, vt valetudinem diligenter curet.

TVLLIVS TIRONI. S. 2.

NON queo ad te, nec lubet scribere quo animo sim [1] affectus: tantùm scribo, & tibi, & mihi maximæ voluptati fore, si te firmum quam primùm videro. Tertio die abs te ad Alyziam accesseramus. Is locus est citra Leucadem stadia CXX. Leucade aut te ipsum, aut tuas literas à Marione putabam me accepturum, Quantum me diligis, tantùm fac vt valeas, vel quantùm te à me scis diligi. Nonis Nou. Alyzia.

1 Quia sine t

ARGVMENTVM.

Rogat vt omni cura valetudini seruiat.

TVLLIVS ET CICERO TIRONI SVO S. D. P. ET Q PATER, ET C. FILIVS. 3

NOS apud Alyziam, ex quo loco ad te literas antè dederamus, vnum diem commorati sumus, quòd Quinctus nos consecutus non erat. Is dies fuit Non. Nou. inde ante lucem proficiscentes, ante diem VIII. Idus Nou. has literas dedimus. Tu, si nos omneis amas, & præcipuè me magistrum tuũ, confirma te. Ego valde suspenso animo exspecto, primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis literis. Omnes cupimus, ego in primis, quamprimum te videre, sed, mi Tiro, valentem. Quare nihil properaris. satis quo-

tidie te videro, si valebis. vtilitatibus tuis possum carere. te valere, tua caussa primum volo, tum mea mi Tiro. Vale.

ARGVMENTVM.

Ferè tota est hortatio ad curandam valetudinem.

TVLLIVS TIRONI SVO S. P. D. ET CICERO F. ET Q. PATER ET Q. F. 4

VARIE sum affectus tuis literis, valde priore pagina perturbatus, paullùm altera recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin, quoad planè valeas, te neque nauigationi, neque viæ committas. satis te maturè videro, si planè confirmatum videro. De medico & tu bene existimare scribis, & ego sic audio. Sed planè curationes eius non probo. ius etiã dandum tibi non fuit, cùm κακοςόμαχος esses. Sed tamen & ad illum scripsi accuratè, & ad [1] Lysonem. Ad Curium verò, suauissimum hominem, & summi officij, summæq; humanitatis, multa scripsi: in his etiam, vt, si tibi videretur, te ad se transferret, Lyso enim noster vereor ne negligentior sit: primùm, quia omnes Græci: deinde, quod cum à me literas accepisset, mihi nullas remisit. sed eum tu laudas. tu igitur quid faciendum sit, iudicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumtui ne parcas vlla in re, qua ad valetudinem opus sit, Scripsi ad Curium, quod dixisses, [2] daret. medico ipsi puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia, domestica, forentia: vrbana, prouincialia: in re priuata, in publica: in studijs, in literis nostris omnia viseris, si, vt spero, te validum videro. Ego puto te bellissimè, si rectè erit, cum quæstore Mescinio decursurum non inhumanus est, téque, vt mihi visus est diligit. Et cùm valetudini tuæ diligentissimè cõsulueris, tum mi Tiro consulito nauigationi. nulla in re iã te

[1] ...ist. 10. li. 13. & 9. huius

[2] ...ist. 9. & ad ...tt. ep. 5. & ...8. L. Mescio, de quo epi. & 21. lib. 5. ...ep. 26. lib. 13. ...uit & alterũ ...estorem, ...alium, de ...lib. 2. epist. ...ma.

te festinare volo, nihil laboro, nisi vt saluus sis. Sic habeto mihi Tiro, neminem esse, qui me amet, quin idem te amet: & cum tua, & mea maximè interest te valere, tum multis est curæ, adhuc, dum mihi nullo loco deesse vis, nunquam te confirmare potuisti. nũc te nihil impedit: omnia depone: corpori serui. Quã-tam diligentiam in valetudinem tuam contuleris, tã-ti me fieri a te iudicabo. Vale mi Tiro, vale, vale, & salue. Lepta tibi salutem dicit, & omnes. Vale. VII Idus Nou. Leucade.

ARGVMENTVM.

Cùm rediret Romam Cicero ex Cilicia agrum Tironem libertum Patris reliquit, quem his ferè omnibus epistolis rogat, vt valetudinem curet.

TVLLIVS ET CICERO ET Q. Q. TIRONI HVMANISS. ET OPT. S. P. D. 5.

VIDE quanta in te sit suauitas. duas horas [1] Thyrei fuimus. Xenomenes hospes tam te diligit quàm si vixerit tecum. Is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus: [2] facturum puto, mihi placebat, si firmior esses, vt te Leucadem deportares, vt ibi te planè confirmares, videbis quid [3] Curio, quid Lysoni, quid * medico placeat. Volebam ad te Marionem remittere: quem cùm meliuscule tibi esset, ad me mitteres: sed cogitaui, vnas litteras Marionem afferre posse me autem crebras exspectare. Poteris igitur, & facies, si me diligis, vt quotidie sit Acastus in portu. Multi erunt quibus rectè litteras dare possis, qui ad me libenter perferant. equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in [4] Curio habeo nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius. Ei te totũ trade. malo te paullo pòst valentem, quam statim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, nisi vt tu

1 Oppidum Messeniorum

2 Similis figu[ra] ep. 16. lib. 13.

3 Ep. 19. li 7. ep. 17. li. 13. [& Ly]saponi; ep. 2 li. 13. & 9. lib.

4 Attici amicissimo. ep. 17. li. & ad Att. ep. 6. lib. 8.

valeas: cetera ego curabo. Etiam atque etiam vale: Leucade proficiſcens, VII. Id. Nou.

ARGVMENTVM.

Idem argumentum, vt Tiro valetudinem curet.

M. TVLLIVS M. CICERO PATER ET FIL. Q. Q. TIRONI S. P. D. 6

TERTIAM ad te hanc epiſtolam ſcripſi eadem die, magis inſtituti mei tenendi cauſſa, quia nactus eram qui darem, quàm quòd haberem quód ſcriberem. Igitur illa, quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratiſſimum omnium. Cùm valetudinis rationem, vt ſpero, habueris habeto etiam nauigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis, vt ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura cura te mi Tiro. Quando non contigit, vt ſimul nauigares, nihil eſt quòd feſtines: nec quòd quicquam cures niſi vt valeas. Etiam atque etiam Vale. VII. Idus Nou. [1] Actio veſperi.

Ad hoc promontorium An... ab Augu... ritima pu... ctus eſt.

ARGVMENTVM.

Scribit ſe aduerſis rebus Corcyræ teneri, hortaturque Tironem, vt ſe curet, niſi confirmatus nauiget.

TVLLIVS ET CICERO S. D. TIRONI SVO. 7

SEPTIMVM iam diem Corcyræ tenebamur. Quintus autem pater, & filius Bruthoti, ſolliciti eramus de tua valetudine mirum in modum: nec mirabamur, nihil à te litterarum. ijs enim ventis iſtinc nauigatur, qui ſi eſſent, nos Corcyræ non [1] ſederemus. Cura igitur te & confirma: & cum commodè, & per valetudinem, & per anni tempus nauigare poteris, ad nos amantiſſimos tui veni. Nemo nos amat, qui

...hil agentes ...erent. Sedemi virginē ...randem.

qui te non diligat. Carus omnibus, exſpectatúſq; venies. Cura vt valeas etiam atque etiam Tiro noſter. Vale. x v. kalendas Decembreis. Corcyræ.

ARGVMENTVM.

Etiam Q. Cicero significat, quanta cura sibi Tironis valetudo sit.

Q. CICERO TIRONI S. D. 8

MAGNAE nobis eſt ſollicitudini valetudo tua. nã tametſi qui veniunt, ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ nuntiant, tamen in magna conſolatione ingens ineſt ſollicitudo, ſi diutius à nobis afuturus eſt is, cuius vſum & ſuauitatem deſiderando ſentimus. Attamen quanquam videre te tota cogitatione cupio, tamen te penitus rogo, ne te tam longæ nauigationi & viæ per hiemem, niſi bene firmum, committas: nêue nauiges, niſi exploratè. Vix in ipſis tectis & oppidis frigus infirma valetudine vitatur, nedum in mari & via ſit facilè abeſſe ab iniuria temporis. ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον, inquit Euripides: cui tu quantum credas, neſcio: ego certè ſingulos eius verſus, ſingula teſtimonia puto. Effice, ſi me diligis, vt valeas, & vt ad nos firmus ac valens quamprimum venias. Ama nos, & Vale. Q. F. tibi ſalutem plurimam dicit.

Hic versus in Euripidis tragœdijs, quæ nunc extant, non reperitur, multas nominant, quæ desiderantur. Athenæus, & Suidas, ep. 15. li. 13 fortaſſe ab Hippocrate sumſit.

ARGVMENTVM.

Nauigationis descriptio. & ad curandam valetudinem beneuolentia plena cohortatio.

TVLLIVS ET CICERO TIRONI SVO S. P. D. 9.

NOS à te, vt ſcis, diſceſſimus a. d. IIII. Nonas Nou. Leucadem venimus. a. d. VIII. Idus Nou. a. d. VII, Actium, ibi propter tempeſtatem a. d. VI. Id. morati ſumus inde a. d. V. Idus Corcyram belliſſimè nauigauimus, Corcyræ fuimus vſq; ad XVI. kalendas.

Decemb. tempestatibus retenti. A. d.xv. kalendas à portu Corcyræorum ad [1] Cassiopen stadia cxx. processimus. Ibi retenti ventis sumus vsque ad IX. kalendas. Interea qui cupidè profecti sunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cœnati soluimus. Inde austro lenissimo, cælo sereno, nocte illa, & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi peruenimus: eodémque vento postridie (id erat A. d. VII. kalendas Dec.) hora quarta Brundisium venimus: eodemque tempore simul nobiscum in oppidum introijt Terentia, quæ te facit plurimi. A. d. v. kalendas Dec. seruus Cn. Plancij Brundisij tandem aliquando mihi à te exspectatissimas litteras reddidit, datas Idibus Nou. quæ me molestia valde leuarunt: vtinam omnino liberassent. Sed tamen [2] Ascalpo medicus planè confirmat, propediem te valentem fore. Nunc quidem ego te hortor, vt omnem diligentiam adhibeas ad conualescendum. Tuam prudentiam temperantiam, amorem erga me noui: scio, te omnia facturum, vt nobiscum quamprimum sis. sed tamen ita velim, vt nequid properes. Symphoniam [3] Lysonis velim, vitasses, ne in quartam hebdomada incideres. Sed quãdo pudori tuo maluisti obsequi, quàm valetudini, reliqua cura. Curio misi, vt medico [4] honos haberetur, & tibi daret, quod opus esset: me, cui iussisset, curaturum. Equum & mulum Brundisij tibi reliqui. Romæ vereor ne ex kalendis Ian. magni tumultus sint, nos agemus omnia modicè. Reliquum est vt te hoc rogem, à te petam, ne temere nauiges solent nautæ festinare quæstus sui caussa. cautus sis mi Tiro. Mare magnum & difficile tibi restat. si poteris, cum Mescinio: cautè is solet nauigare. sin minus, cum [5] honesto aliquo homine, cuius auctoritate nauicularius moueatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, téq; nobis incolumem præstiteris, omnia à

te

1 De qua Plinius Strabo.

2 Epist. 10. lib. 16

3 Epi. 19. lib. 13. itẽ 5. & 6. huius lib.

4 De pecunia intellige. non de honore, & honorarium, præmiũ honoris caussa datum. vide supra, epi. 6.

5 Honesto, hic non ad mores sed ad dignitatem refertur.

te habebo. Etiam atque etiam noster Tiro. uale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissimè. Vale. salue.

ARGVMENTVM.

Narrat, quàm periculosum sit Tironi post morbum in viam se dare exigitq; solitam operam in studijs eius

TVLLIVS TIRONI. S. 10

EGO vero cupio te ad me venire: sed viam timeo Grauissimè ægrotasti: inedia & purgationibus, & vi ipsius morbi consumtus es. Graues solent offensiones esse ex grauibus morbis, siqua culpa commissa est. Iam ad id biduum quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuo ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad III kalend. esse volo. ibi te vt firmum offendam, mi Tiro effice. Litterulæ meæ, siue nostræ tui desiderio oblanguerunt. Hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paullum sustulerunt. Pompeius erat apud me, cum hæc scribebam hilare & libenter ei cupienti audire nostra, dixi sine te omnia mea muta esse. Tu musis nostris para vt operas reddas. [1] Nostra ad diem dictam fient. docui enim te, fides ἔτυμον quod haberet. Fac planè vt valeas: nos adsumus. Vale. XIIII. kalendas Ianuar.

1 *Promissam manumissionem intelligit, epi. 14.*

ARGVMENTVM

Rogat, vt præter valetudinem nihil curet: addit de aduentu suo ad vrbem, de statu reip. ciuilibus discordijs perturbato. de triumpho suo, de præfectura Campana.

TVLLIVS ET CICERO, TERENTIA, TVLLIA, Q. Q. TIRONI. S. P. D. 11

ETSI opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero: tamen non tam mea, quàm tua caussa

doleo te non valere. Sed quando in quartanam conuersa vis est morbi (sic enim scribit Curius) spero, te diligentia adhibita etiam [1] firmiorem fore. Modo fac id quod humanitatis tuæ est, nequid aliud cures hoc tempore, nisi vt quam commodissimè conualescas. Non ignoro quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si valebis. Festinare te nolo, ne nauseæ molestiam suscipias æger, & periculose hieme nauiges. Ego ad vrbem accessi prid. Nonas Ian. Obuiam mihi sic est proditum, vt nihil fieri potuerit honoratius. Sed incidi in ipsam flammam ciuilis discordiæ, vel potius belli: cui cum cuperem mederi, &, vt arbitror possem, cupiditates [2] certorum hominum (nam ex vtraque parte sunt qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. Omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaceis ad senatum, & acerbas litteras miserat: & erat adhuc impudens, qui exercitum & prouinciam inuito senatu teneret: & Curio meus illum incitabat [3] Antonius quidē noster, & Q. [4]. Cassius nulla vi * expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant, posteaquam senatus consulibus, prætoribus, tribunis pl. & nobis qui pro cons. sumus, negotium dederat, vt curaremus [5] nequid resp. detrimenti caperet. Nunquam maiore in periculo ciuitas fuit: nunquam improbi ciues habuerunt parratiorem ducē. Omnino ex hac quoq; parte diligentissimè bellum comparatur. id fit auctoritate & studio Pompeij nostri, qui Cæsarem serò cœpit timere. Nobis inter has turbas senatus tamen frequens flagitauit triumphum: sed [6] Lentulus cos quo maius suum beneficium faceret: simul atque expedisset, quæ essent necessaria de rep. dixit se relaturum nos agimus nihil cupide: eoque est nostra pluris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem [7] tuerertur: nos Capuam sumsimus. Hæc te scire volui. Tu

etiam

1 Quia pituitam & melācholicum humorē quartana constat exsiccari, Galenus in 1. de arte cura. ad Glauconem.

2 Ep. 1. l. 4. & 11. huius lib.

3 Tribuni pl.

4 Cæsaris com. de bel. ci. li. 1. & pro Deiotaro.

5 Quo vno versiculo summa in ciues potestas cōmittebatur. Sall. in Catil. & Cæsar. li. de bel. ci & Phil. 5.

6 Cruscellus, de quo ep. 4. lib. 1.

7 Aduersus Cæsarem ep. sequen.

etiam atque etiam cura vt valeas, litteraſque ad me mittas, quotieſcunque habebis cui des. Etiam atque etiam Vale. D. prid. Idus Ian.

ARGVMENTVM.

Deplorat ſtatum reip. & initia bellorum ciuilium exponit: tum ſuam in Tironem beneuolentiam ſignificat.

TVLLIVS S. D. TIRONI 12

QVod in diſcrimine verſetur ſalus mea, & bonorum omnium atque vniuerſæ reip. ex eo ſcire potes, quod domos noſtras, & patriam ipſam vel [1] diripiendam, vel inflammandam reliquimus. in eum locum res deducta eſt, vt niſi quis deus vel caſus aliquis ſubuenerit, ſalui eſſe nequeamus. Equidem vt veni ad vrbem, non deſtiti omnia & ſentire & dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent, ſed mirus inuaſerat furor non ſolum improbis, ſed etiam ijs, qui boni habentur, vt pugnare cuperent, me clamante, nihil eſſe bello ciuili miſerius. Itaque cùm Cæſar amentia quadam raperetur, & oblitus nominis atque honorum ſuorum, Ariminum, Piſaurum, Anconam, Arretium occupaſſet, vrbem [2] reliquimus: quam ſapienter, aut quam fortiter, nihil attinet diſputare. Quo quidem in caſu ſimus, vides. Feruntur omnino condiciones ab illo, vt Pompeius eat in Hiſpaniam: dilectus, qui ſunt habiti, & præſidia noſtra dimittantur: ſed vlteriorem Galliam Domitio, [3] citeriorem Conſidio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad conſulatus petitionem ſe venturum: neque iam velle [4] abſentis rationem haberi ſui: ſe præſentem trinundinum petiturum. Accepimus condiciones, ſed ita vt remoueat præſidia ex ijs locis, quæ occupauit, vt ſine metu de ijs ipſis condicionibus Romæ ſenatus haberi poſſit. Id ille ſi fecerit, ſpes eſt pacis non honeſtæ leges enim imponun-

1 Epi. 1. lib. 4.

2 Hoc ſæpe in Pompeio reprehendit in epi. ad Atticum.

3 Prætoria igitur facta.

4 Quod ei lege permiſſum erat, ipſo Pompeio cõſule pugnante. epi. 5. lib. 6.

tur) sed quiduis est melius, quàm sic esses vt sumus. Sin autem ille suis condicionibus stare noluerit, bellum paratum est, eiusmodi tamen, quod ille sustinere non possit, præsertim cum à suis condicionibus ipse fugerit, tantummodo vt eum intercludamus, ne ad vrbem possit accedere: quod sperabamus fieri posse. dilectus enim magnos habebamus: putabamusque illum metuere, si ad vrbem ire cœpisset, ne Gallias amitteret: quas ambas habet inimicissimas, præter 5 transpadanos: ex Hispaniaque sex legiones, & magna auxilia Afranio & Petreio ducibus habet à tergo. Videtur, si insaniet, posse opprimi, modo vt vrbe salua. Maximam autem plagam accepit, quod is, qui summam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius sceleris esse noluit, reliquit illum, & nobiscum est, multique idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præsum à Formijs. nullum maius 6 negotium suscipere volui, quo plus apud illum meæ littere, cohortationesque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum, video, me castris & certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam molestiam, quod 7 Dolabella noster apud Cæsarem est. Hæc tibi nota esse volui: quæ caue te perturbent & impediant valetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem tum amantissimum mei cognoui, tum etiam valde tui studiosum, diligentissimè te commendaui, vt & valetudinis tuæ rationem haberet, & nauigationis, & totum te susciperet ac tueretur: quem omnia facturum confido recepit enim, & mecum locutus est suauissimè. Tu quando eo tempore mecum esse non potuisti, quo tempore ego maximè operam & fidelitatem desideraui tuam, caue festines aut committas, vt aut æger, aut hieme nauiges. Nunquam ego sero te venisse putabo, si saluus veneris. Adhuc neminem videra, qui te postea vidisset, quàm M.Volu-

Quibus cum antea ius Latij Pompeius Strabo consul dedisset postea Cæsar & ædilis, & consul le communican- his ciuitate la- rauit quod po- stremo dictator effecit. Sueton.

Ad At. ep. 10. lib. 7.

7 Gener epi. 16. lib. 2.

M.Volusius,à quo tuas litteras accepi: quod non mirabar.neque enim meas puto ad te litteras tanta hieme perferri. Sed da operam vt valeas: & si valebis, cùm rectè nauigari poterit,tũ nauiges. Cicero meus in Formiano erat: Terentia & Tullia Romæ. Cura vt valeas.IIII.kalendas Febr.Capua.

ARGVMENTVM.

Hortatio ad morbum depellendum.

TVLLIVS TIRONI. S. 13

OMNIA à te data mihi putabo, si te valentem videro. Summa cura exspectabam aduẽtum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis,vt valeas:& cùm te bene confirmaris,ad nos venias.Vale.IIII.Idus Apr.

ARGVMENTVM.

Tirone ægrotante, litterarum suauitate,& fructu se carere dicit: eumq́, rogat, vt omnem curam ad conualescendum adhibeat.

TVLLIVS TIRONI. S. 14

ANDRICVS postridie ad me venit,quàm exspectaram. Itaque habui noctem plenam timoris: ac miserius, tuis literis nihilo sum factus certior quo modo te haberes: sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione, literisque omnibus careo, quas antè,quàm te videro,attingere non possum.[1] Medico mercedis quantum poscet, promitti iubeto. id scripsi ad Vmmium,Audio te animo angi,& medicum dicere ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex somno tuas literas,humanitatemque, propter quam mihi es carissimus. Nũc opus est te animo valere, vt corpore possis. id cùm tua, tum mea caussa facias,à te peto.Acastum retine,quo commodius tibi ministretur. conserua te mihi.dies promissorum adest: quem etiam * repræsentabo, si adueneris. Etiam atque etiam va-

1 Asclepani epi. 20.lib.13.

Vide epist. 10. Manumittam te etiam ante promissam diem.

le. III. Idus Apr. hora III.

ARGVMENTVM.

Suam de Tironis valetudine sollicitudinem significat.

TVLLIVS TIRONI. S. 15

AEGYPTA ad me venit pridie Idus April. is etsi mihi nuntiauit, te planè febri carere, & bellè habere: tamen, quòd negauit, te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit, & eo magis, quòd Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat. Incredibili sum sollicitudine de tua valetudine. qua si me liberaris, ego te omni cura * liberabo. Plura scriberem, si iam putarem libenter te legere posse, ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibiq; conseruandum. Cura te etiam atque etiam diligenter. Vale. Scripta iam epistola, Hermia venit. Accepi tuam epistolam vacillantibus litterulis: nec mirum, tam graui morbo. Ego ad te Ægyptam remisi, quòd nec inhumanus est, & te visus est mihi diligere: vt is tecum esset: & cum eo cocum, quo vterere. Iterum vale.

manumittam 12. & 14.

ARGVMENTVM.

Gratias agit, & gratulatur de Tirone manumisso.

QVINCTVS MARCO FRATRI. S. 16

DE Tirone, mi Marce, ita te, meumque Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumq; filium videam, vt mihi gratissimum fecisti, cùm eum indignum illa fortuna, nobis amicum, quàm seruum esse maluisti. Mihi crede, tuis & illius litteris perlectis, exsilui gaudio, & tibi & ago gratias, & gratulor. si enim mihi Statij fidelitas, & frugalitas est tantæ voluptati, quanti esse in isto hæc eadem bona debent, additis litteris, sermonibus, humanitate, quæ sunt his ipsis commodis potiora? Amo te omnibus equidem maximis de caussis.

Indignum qui seruiret.

caussis. verùm etiam propter hãc,* vel quòd mihi sic, vt debuisti, nuntiasti, te totum in litteris vidi. Sabini pueris & promisi omnia, & faciam. Vale.

Hoc etiam [...]mine sic locu[...] epi. 13. lib. [...] 24. lib. 7.

ARGVMENTVM.

Reprehendit Tironem, quia scripserat Valetudini fideliter inseruiendo; eumq́; rogat, vt omnino valetudini inseruiat.

TVLLIVS TIRONI. S. 17

VIDEO quid agas: tuas quoque epistolas vis referam in volumina. Sed heus tu, qui κανὼν esse meorum scriptorum soles, vnde & illud tamen ἄκυρον, VALETVDINI fideliter inseruiendo? Vnde in istum locum, FIDELITER venit? cui verbo domicilium est proprium in officio, migrationes in alienum multæ. nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici potest: vt sit, quomodo Theophrasto placet,[1] verecunda tralatio. Sed hæc coràm. Demetrius venit ad me: quo quidem comitatu ἀφωμίλησα, satis scis. Tu enim videlicet non potuisti videre: cras aderit: videbis igitur. nam ego hinc perendie mane cogito. Valetudo tua me valde sollicitat: sed ei inserui, & fac omnia: tum te meçum esse, tum mihi cumulatissimè satisfacere putato. Cuspio quòd operam dedisti, mihi gratum est. valde enim eius caussa volo. Vale.

1 Vt in suum [...]cum verba migrasse, no[n] alienum irr[...] videatur. d[...] lib. 3.

ARGVMENTVM.

Scripserat Cicero in titulo epistolæ, Tullius Tullio Tironi, quod Tiro omittendum rescripsit, ad inuidiam vitandam. de hoc aliisq́; de rebus scripta est hæc epistola.

TVLLIVS TIRONI. S. 18

QVID igitur? non sic oportet? Equidem censeo sic addendum etiam, SVO. sed si placet, inuidia vitetur: quam quidem ego sæpe contemsi. Tibi διαφόρησιν gaudeo profuisse: si verò etiam Tusculanum, dij boni, quanto mihi illud erit amabilius! sed

si me amas, quod quidem aut facis aut perbellè simulas, quod tamen mirum in modum procedit, sed vt est, indulge valetudini tuæ: cui quidem tu adhuc dum mihi deseruis, seruisti non satis. Ea quid postulet, non ignoras, πέψιν, ἀκοπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας. Fac bellus reuertare. non modò te, sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Parrhedrum excita, vt hortum ipse conducat: sic [1] olitorem ipsum commouebis. Salaco nequissimus ꟾꟾSCIↃ. dabat nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa. Iste nos tanta impensa derideat? calface hominem, vt ego M. Othonem: itaque abutor coronis. De [2] Crabra quid agatur, etsi nūc quidem etiam nimium est aquæ, tamen velim scire. Horologium mittam & libros, si erit sudum. sed tu nullósne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocléum? fac opus appareat. A. Ligurius Cæsaris familiaris mortuus est, bonus homo, & nobis amicus. Te quando espectemus, fac vt sciam. Cura te diligenter. Vale.

...pist. 20.

Aqua, in agro ...culano, de ... in ratione ...mam Rullū, ...rontinus de ...ductibus.

ARGVMENTVM.

De litteris, de Demetrio, de Aufidiano nomine.

TVLLIVS TIRONI. S. 19

...ist. 32. lib. 7.

EXSPECTO tuas literas de multis rebus, te ipsum multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud siquid potest boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor. scio tibi curæ esse: sed confice. & si ob eam rem moraris, accipio caussam: si te id non tenet, aduola. Litteras tuos valde expecto. Vale.

ARGVMENTVM.

De valetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

TVLLIVS TITONI. S. 20

SOLLICITAT, ita viuam, me tua, mi Tiro, valetudo: sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhi-

adhibueris, citò te firmum fore. libros compone: in dicem, cum Metrodoro lubebit, quando eius arbitratu viuendum est. Cum [1] olitore, vt videtur. Tu potes kalendis spectare gladiatores, postridie redire: & ita censeo. Verum vt videbitur. Cura te, si me amas diligenter. Vale.

[1] Epist.

ARGVMENTVM

Propensionem animi, studiumq. ad virtutem significat: & de prædio empto gratulatur.

CICERO F. TIRONI SVO DVLCISS. S. P. D. 21

CVM vehementer tabellarios exspectarem quotidie, aliquando venerũt post diem XL. & VI quam à vobis discesserant: quorum mihi fuit aduentus optatissimus. nam cùm maximam cepissem lætitiam ex humanissimi & carissimi patris epistola: tum verò iucundissimæ tuæ litteræ cumulum mihi gaudij attulerunt. Itaque me iam nõ pœnitebat intercapedenem scribẽdi fecisse, sed potius lætabar. fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearũ litterarum. Vehementer igitur gaudeo te meam sine dubitatione accepisse excusationem. Gratos tibi optatosque esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro: præstabóque & enitar, vt in dies magis magisque hæc nascens de me duplicetur opinio. Quare quod polliceris te buccinatorem fore existimationis meæ, firmo id, constantiq; animo facias licet. tãtum enim mihi dolorẽ, cruciatumq; attulerunt errata ætatis meæ, vt non solùm animus à factis, sed aures quoq; à commemoratione abhorreãt. cuius te sollicitudinis & doloris participem fuisse, notum exploratumq; est mihi: nec id mirum. nam cùm omnia mea caussa velles, tum etiam tua. socium enim te meorum commodorum semper esse volui. Quãdo

igitur tum ex me doluisti, nunc vt dupliciter tuum ex me gaudium, præstabo, Cratippo me scito non vt discipulum, sed vt filium esse coniunctissimum. nam cùm audio illum libenter, tum etiam eius propriam suauitatem vehemēter amplector. sum totos dies cū eo, noctisq; sæpenumero partem. exoro enim, vt mecum quamsæpissimè cenet. hac introducta consuedine, sæpe inscientibus nobis, & cenantibus obrepi sublataque seueritate philosophiæ, humanissimè nobiscum iocatur. Quare da operam vt hunc talem, tam iucundum, tam exellentem virum videas, quamprimùm. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore à me patior discedere, cuius cùm frugi seueràque est vita, tum etiam iucundissima conuictio, nō est enim seiunctus iocus à philologia & quotidiana συζήτησει. huic ego locum in proximo conduxi, & vt possum, ex meis angustijs, illius sustento tenuitatem. Præterea declamitare Græcè apud Cassium institui: Latinè apud Bruttium exerceri volo. Vtor familiaribus & quotidianis conuictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit hominibus & doctis, & illi probatissimis Multùm etiam mecum est Epicrates princeps Atheniensium, & Leonides, & horum ceteri similes, τὰ μὲν οὖν καθ ἡμᾶς τόδε. De Gorgia autem quod mihi scribis erat quidem ille in quotidiana declamatione vtilis, sed omnia postposui, [2] dummodo præceptis patris parérem, διαῤῥήδην enim scripserat vt eum dimitterem statim, tergiuersari nolui, ne mea nimia σπουδὴ suspicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi succurebat, graue esse me de iudicio patris iudicare. tuum tamen studium & consilium, gratum acceptumque est mihi. Excusationē angustiarum tui temporis accipio. scio enim quam soleas esse occupatus. Emisse te prædium vehementer gaudeo, feliciterque tibi rem istam euenire cupio-

hoc

hoc [3] loco me tibi gratulari. noli mirari. eodē enim ferè loco tu quoque, emisse te, fecisti me certiorem Habes: deponendæ tibi sunt vrbanitates. rusticus Rō. factus es. cum ego mihi nunc ante oculos tuum iucundiss. conspectum propono, videor videre ementem te rusticas res, cum villico loquentem, in lacinia seruantem ex mensa secunda semina. Sed quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, æquè ac tu doleo. Sed noli dubitare mi Tiro, quin te subleuaturus sim, si modo fortuna me, præsertim cùm sciam, communē nobis emtum esse istum fundū. De mādatis, quòd tibi curæ fuerunt, est mihi gratum. sed peto à te vt quamcellerrimè mihi librarius mittatur, maximè quidem Græcus. multùm enim mihi eripitur operæ in exscribēdis [4] hypomnematis. Tu velim in primis cures vt valeas, vt vnà συμφιλολογεῖν possimus. Antherum tibi commendo. Vale.

3 L grat. princi rum

4 Poemator dixit Cicer Gallio Ca ὑπόμνημα quod ex tēp & sine cura: ταγμα aut quod adhibi industria scr tur.

ARGVMENTVM.

Prima pars huius epistolæ est de valetudine curanda, reliqua varijs de rebus.

TVLLIVS TIRONI S. 22.

SPERO ex tuis literis tibi melius esse: capio quidem certè. cui quidem rei omni ratione cura vt inseruias: & caue suspiceris contra voluntatem meam te facere, quòd non sis mecum. mecum es, si te curas. Quare malo te valetudini tuæ seruire, quàm meis oculis & auribus. etsi enim & audio te, & video libenter, tamen hoc multo erit, si valebis, iucundius. Ego hîc cesso, quia ipse nihil scribo, lego autem libentissime. Tu istic, siquid librarij mea manu non intelligent, monstrabis. vna omnino interpositio difficilior est, quam ne ipse quidē facilè legere soleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura vt facis, Tertia aderit, modò ne Publius rogatus sit. Deme-

trius iste nunquam omnino Phalereus fuit: sed nunc planè Billienus est. Itaque te do vicarium. Tu eum obseruabis. Etsi, Veruntamen de illis, nosti cetera, sed tamen si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, vt mihi nascatur epistolæ argumentum. & vt tuas quamlongissimas literas legam, Cura mi Tiro, vt valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGVMENTVM.

Hortatur, vt professionem conficiat, scribitque sibi esse in animo amicitiam Antonij conseruare.

TVLLIVS TIRONI SVO. S. 23.

TV verò confice professionem, si potes, etsi hæc pecunia ex eo genere est, vt professione non egeat. veruntamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, vt loqui non possit. Antonius de lege quid egerit. liceat modò rusticari.[1] AdBithynicũ scripsi. De Seruilio tu videris, qui senectutem non contemnis. etsi Atticus noster, quia quondam me commoueri πανικοῖς intellexit, idem semper putat: nec videt quibus præsidijs philosophiæ septus sim: & hercule, quod timidus ipse est, θορυβοποιεῖ. Ego tamen Antonij inueteratam sine vlla[2] offensione amicitiam retinere sanè volo, scribamque ad eum, sed non antè, quàm te videro. nec tamen te auoco à syngrapha γόνυ κνήμης. Cras exspecto Leptam: etenim ad cuius rutam pulegio mihi tui sermonis vtendum est. Vale.

[1] *17. li 6.*

[2] *Videtur esse scripta post Cæsaris mortem. Adagium, propius est genus, quàm tibia: id est, tua potius quã mea tibi curanda Theocrit idyl. 15*

ARGVMENTVM.

Argumentum huius epistolæ est de rationibus.

TVLLIVS TIRONI S. 24.

ETsi manè Harpalum miseram: tamen cùm haberem, cui rectè darem literas, etsi noui nihil

erat

erat ijsdē de rebus volui ad te sępius scribere: nō quin confiderē diligētiæ tuæ, sed rei me magnitudo mouebat. Mihi prora & puppis, vt Græcorum prouerbium est, fuit a me tui dimitttendi, vt rationes nostras explicares. Ofilio & Aurelio vtique satisfiet. A [1] Flamma, si non potes omne partem aliquem velim extorqueas: in primisque vt expedita sit pensio kalēdis Ian. De attributione conficies, de repræsentatione, videbis. de domesticis rebus hactenus. De publicis, omnia mihi certa, quid Octauius, quid Antonius, quæ hominum opinio, quid futurum putes. ego vix teneor quin accurram. sed scilicet litteras tuas exspecto: & scito Balbum tuum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, & postridie Hirtium, puto vtrunque ad aquas. emas quid egerint. Dolabellæ procuratores fac vt admoneātur appellabis etiam Papiam. Vale.

1 *Hic est ... nius Flam... quo ...*

2 *De pecun... bi debita, ... tē filia cu... diuortium ... rat.*

ARGVMENTVM.

Litteras à Tirone quamcreberrimas requirit.

CICERO F. TIRONI SVO S. 25

ETSI iusta & ideonea vsus es excusatione intemissionis litterarum tuarum: tamen id ne sæpius facias rogo. nam etsi de rep. rumoribus & nuntijs certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quauis nimia re scripta à te ad me epistola semper fuit gratissima. Quare cū in primis tuas desiderem litteras, noli committere vt excusatione potius expleas officium scribendi, quàm assiduitate litterarum. Vale.

ARGVMENTVM.

Suauiter Tironem accusat, quia litteras non miserat: rogatque vt omnino etiam sine argumento scribat.

Q. CICERO TIRONI SVO. S. 26

VERBERAVI te cogitationis ticito dūtaxat cō uicio. quod fasciculus alter ad me iā sine tuis lit-

teris perlatus eſt. nō potes effugere huius culpæ pœnam te patrono. Marcus eſt adhibendus: iſque diu, & multis lucubrationibus commētata oratione, vide, vt probare poſſit, te non peccaſſe. Planè te rogo, ſicut olim matrem noſtram facere memini. quæ lagenas etiam inaneis obſignabat, ne diceretur inanes, aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exſiccatæ: ſic tu, etiā ſi, quod ſcribas, non habebis, ſcribito tamen, ne furtum ceſſationis quæſiuiſſe videaris. valde enim mihi ſemper & vera & dulcia tuis epiſtolis nūtiātur. Ama nos, & vale

ARGVMENTVM.

Inuehitur in conſules deſignatos Hirtium, & Panſam, beneuolentiam ſuam in Tironem ſignificat.

Q. CICERO TIRONI SVO. 27

MIRIFICAM mihi verberationem ceſſationis epiſtola dediſti. nā quæ parcius frater perſcripſerat, verecundia videlicet & properatione, ea tu ſine aſſentatione, vt erant, ad me ſcripſiſti, & maximè de conſulibus deſſ. quos ego penitus noui libidinum & lāguoris effæminatiſſimi animi plenos. qui niſi à gubernaculis receſſerint, maximū ab vniuerſo naufragio periculum eſt. Incredibile eſt quæ [1] ego illos ſcio oppoſitis Gallorum caſtris in æſtiuis feciſſe: quos ille [2] latrono, niſi aliquid firmius fuerit ſocietate vitiorū deleniet. Res eſt aut tribunitijs, aut priuatis conſilijs munienda nam iſti duo vix ſunt digni quibus alteri Ceſenā, alteri Coſſutianarū tabernarū fundamenta credas. Te, vt dixi, [3] fero oculis. ego vos a.d. III. kal. videbo, tuoſq; oculos, etiā ſi te veniens in medio foro videro, diſſuauiabor. Me ama. Vale.

[1] ...Cæſaris eſ... legatus.
[2] M. Antonius ...tubero.
[3] ...diligo.

FINIS.

DIO-

trius iste nunquam omnino Phalereus fuit: sed nunc planè Billienus est. Itaque te do vicarium. Tu eum obseruabis. Etsi, Veruntamen de illis, nosti cetera, sed tamen si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, vt mihi nascatur epistolæ argumentum. & vt tuas quamlongissimas literas legam, Cura mi Tiro, vt valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGVMENTVM.

Hortatur, vt professionem conficiat, scribitque sibi esse in animo amicitiam Antonij conseruare.

TVLLIVS TIRONI SVO. S. 23.

TV verò confice professionem, si potes, etsi hæc pecunia ex eo genere est, vt professione non egeat. veruntamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, vt loqui non possit. Antonius de lege quid egerit. liceat modò rusticari.[1] Ad Bithynicũ scripsi. De Seruilio tu videris, qui senectutem non contemnis. etsi Atticus noster, quia quondam me commoueri πανικοῖς intellexit, idem semper putat: nec videt quibus præsidijs philosophiæ septus sim: & hercule, quod timidus ipse est, θορυβοποιεῖ. Ego tamen Antonij inueteratam sine vlla [2] offensione amicitiam retinere sanè volo, scribamque ad eum, sed non antè, quàm te videro. nec tamen te auoco à syngrapha γόνυ κνήμης. Cras exspecto Leptam: etenim ad cuius rutam pulegio mihi tui sermonis vtendum est. Vale.

[1] *Epist. 17. li. 6.*

[2] *Videtur esse scripta post Cæsaris mortem. Adagium, propius est genus, quàm tibia: id est, tua potius quã mea tibi curanda Theocrit. idyl. 15*

ARGVMENTVM.

Argumentum huius epistolæ est de rationibus.

TVLLIVS TIRONI S. 24.

ETsi manè Harpalum miseram: tamen cùm haberem, cui rectè darem literas, etsi noui nihil

erat

erat ijsdē de rebus volui ad te sępius scribere: nō quin confiderē diligētiæ tuæ, sed rei me magnitudo mouebat. Mihi prora & puppis, vt Græcorum prouerbium est, fuit a me tui dimitttendi, vt rationes nostras explicares. Ofilio & Aurelio vtique satisfiet. A [1] Flamma, si non potes omne partem aliquem velim extorqueas: in primisque vt expedita sit pensio kalēdis Ian. De attributione conficies, de repræsentatione, videbis. de domesticis rebus hactenus. De publicis, omnia mihi certa, quid Octauius, quid Antonius, quæ hominum opinio, quid futurum putes. ego vix teneor quin accurram. sed scilicet litteras tuas exspecto: & scito Balbum tuum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, & postridie Hirtium, puto vtrunque ad aquas. emas quid egerint. Dolabellæ procuratores fac vt admoneātur appellabis etiam Papiam. Vale.

[1] *Hic est Flaminius Flamma, de quo in ep. ad At.*

[2] *De pecunia mihi debita, ob dotē filiæ cum qua diuortium fecerat.*

ARGVMENTVM.

Litteras à Tirone quamcreberrimas requirit.

CICERO F. TIRONI SVO S. 25

ETSI iusta & ideonea vsus es excusatione intemissionis litterarum tuarum: tamen id ne sæpius facias rogo. nam etsi de rep. rumoribus & nuntijs certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quauis nimia re scripta à te ad me epistola semper fuit gratissima. Quare cū in primis tuas desiderem litteras, noli committere vt excusatione potius expleas officium scribendi, quàm assiduitate litterarum. Vale.

X B

ARGVMENTVM.

Suauiter Tironem accusat, quia litteras non miserat: rogatque vt omnino etiam sine argumento scribat.

Q. CICERO TIRONI SVO. S. 26

VERBERAVI te cogitationis ticito dūtaxat cōuicio. quod fasciculus alter ad me iā sine tuis lit-

I i 5

teris perlatus eſt. nō potes effugere huius culpæ pœnam te patrono. Marcus eſt adhibendus: iſque diu, & multis lucubrationibus commētata oratione, vide, vt probare poſſit, te non peccaſſe. Planè te rogo, ſicut olim matrem noſtram facere memini. quæ lagenas etiam inanes obſignabat, ne dicerētur inanes, aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exſiccatæ: ſic tu, etiā ſi, quod ſcribas, non habebis, ſcribito tamen, ne furtum ceſſationis quæſiuiſſe videaris. valde enim mihi ſemper & vera & dulcia tuis epiſtolis nūtiātur. Ama nos, & vale

ARGVMENTVM.

Inuehitur in conſules deſignatos Hirtium, & Panſam, beneuolentiam ſuam in Tironem ſignificat.

Q. CICERO TIRONI SVO. 27

MIRIFICAM mihi verberationem ceſſationis epiſtola dediſti. nā quæ parcius frater perſcripſerat, verecundia videlicet & properatione, ea tu ſine aſſentatione, vt erant, ad me ſcripſiſti, & maximè de conſulibus deſſ. quos ego penitus noui libidinum & lāguoris effœminatiſſimi animi plenos. qui niſi à gubernaculis receſſerint, maximū ab vniuerſo naufragio periculum eſt. Incredibile eſt quæ [1] ego illos ſcio oppoſitis Gallorum caſtris in æſtiuis feciſſe: quos ille [2] latrono, niſi aliquid firmius fuerit ſocietate vitiorū deleniet. Res eſt aut tribunitijs, aut priuatis conſilijs munienda nam iſti duo vix ſunt digni quibus alteri Ceſenā, alteri Coſſutianarū tabernarū fundamenta credas. Te, vt dixi, [3] fero oculis. ego vos à. d. III. kal. videbo, tuoſq; oculos, etiā ſi te veniens in medio foro videro, diſſuauiabor. Me ama. Vale.

1 Cū Cæſaris eſſent legati.
2 M. Antonius ep. 5. lib. 10.
3 Vnicè diligo.

FINIS.

DIO-

DIONISII LAMBINI MONSTROLIENSIS EMENDATIONVM rationes in lib. 1. Epistolarum M. T Ciceronis ad Familarcis.

IN EPISTLAM PRIMAM.

Lin 7. *nisi perfecta re de me,* [sic distinguendum, non vt vulgo, *nisi perfecta re, de me non conquiesti*. sic enim loquitur li. 6. epistolarum ad Ampium Balbum, *neque vllo modo diuulgandum: de te iam esse perfectum.* lin. 12. *per eosdem creditores*] quidam libri manuscripti habent, *per eosdem competitores*: quod non placet. Pag. 2. lin. 7. *nec admonitionibus reliquit locum*] legendũ puto, *nec monitionibus.* Nam supra non dixit *admonere*, sed *monere*. admonere certè videtur idem ferè valere, quod ὑπομιμνήσκειν: quod est in memoriam redigere: monere autẽ aliud est.

IN EPIST. 2. li. 15. *cui quidem rei tam obsisti non poterat*] secutus sum libros manuscriptos, nisi quod ex *que feci quidem*. Pag. 4. li. 2. *intendere cœpit*) libri veteres ferè omnes habent, *intendere cœpit*, quod quamobrem reiiciam, caussam non video: vulgati autem partim *contendere*, partim *intercedere*. Omnino *contendere* malim, quàm *intercedere* L. 10. *nam ei Bibuli sententiam*) *ei* idem valet quod *ij* sic antẽ habent tres libri veteres Memmiani, & Clericanus paulo post vocem, *primus* quæ est ante *honestissimus* eorũdem librorum veterum auctoritatem secuti sustulimus. L. 34. *& vt quam rectissimè agatur, omni mea cura, &c.* Hic discrepant inter se libri manuscr. & hi à vulgatis. Nam quidam scripti manu sic habent *agantur omnia, mea cura, &c.* quidam sic, *& vt quàm rectissimè agatur, omni mea. &c.* alij sic, vt edidimus.

IN EPIST. 3. In quibusdam libris manusc. hæc epistola cum superiore cohæret. Pag. 5. li. 5. *gratiosissimus in prouincia sint*) sic reposui, codicem vnum manuscr. secutus: atque ita sine dubio legendum, etiam si nulli codices hanc lectionem confirmarent. Nam ceteri omnes habent *gratissimus*.

IN EP. 4. Pag. 6. li. 1. *vnum certamen esse relictum sententia Volcatij*) legendum fortasse est, *cum sententia Volcatij* L. 5. *magna inuidia)* coniunctionem *que*. quæ erat in vulg. sustuli, fretus veteribus codicibus L. 6. *alio transferebant*) sic habent omnes libri manuscripti.

IN EPIST. 5 Pag. 8. li. 6. *neque fide maiore*) libri scripti nonnulli habent, *neque fide maiorem* : quos non sequor: Alij *neque fide meliorem*: vnde iudico, *fide meliore* esse legendùm paullo ante hac eadem Pag. versu decimo, duæ illæ voces, *caussa regia*, superuacaneæ videntur : quæ tamen reperiuntur in libris manuscriptis. L. 14. *omniũ magno silentio*) omnes firmè libri manuscripti habent, *nimirum magno silentio*

IN EPIST. 7. Pa. 10 li. 31. *& animo in te singulari*) nulli veteres libri habent *in te*: quæ tamen mihi necessaria videntur. Pag. 11. l. 33. *cuius propè in conspectu*) multos abhinc annos

2, 6+

Memmius coniecerat sic esse legendum eiusq; coniecturam probaueramus, quod multo fecimus impensius, postea quàm eam omnium veterum librorum auctoritate videmus confirmatam. PAG. 12. li. 9. *qui per prouinciam tuam, atque imperij tui prouincias pecuniis ei cred*] secutus, sum codices manuscr. in quibus ita scriptum est, quemadmodum edendum curauimus. Neque vero est quot cuiquam hæc scriptura absurda videatur. Nam aliquando plures prouinciæ vni attribuebantur, quemadmodum prouinciæ Ciliciæ tres διοικήσεις Asiaticæ erant attributæ. Sic igitur AEgypto prouinciæ, aliæ prouinciæ, erant attributæ, fortasse Cilicia & Cyprus, cui rei argumentō sunt verba illa, supra hac eadem epist. *qui Ciliciam, Cyprumque teneas. &c.* Pag. 13. lin. 10 *quam demtum de fortuna*] sic emendaueram decē ab hinc annis in meo codice cuius mei iudicij tuli fructum, cùm ita scriptum esse in omnibus libris manusc. comperi *demptum* autem, id est detractum. quod opponitur illi *additum*. Aliud porrò est *adimere*, aliud *demere*. IN EPIST. 8.

Pag. 15. lin. 4. *vt me dignitas vtilitasq; cogit* [P. Victorius ex suo cod. manuscr. edendum curauit, *vt me pietas vtilitasque cogit*, Quam scripturam confirmant Memmiani: in quibus est *deitas d.* enim est *p.* inuersum. In alium librum item scriptum manu incidi, in quo scriptum est: *& vt commoditas, vtilitasque me cogit* lin 32. *si quidem homines*] sic habent nonnulli libri, & manuscr. & vulgati alij *si quidam*. Pag. 16. li, 19. *nostrum studiis excitabit*] libri duo Memm. habent, *nostrum studium excitabunt*.

IN EPIST. 9. pag. 17. li. 19. *vberiores & præstantiores præsens*] sic habent omnes codices Memmiani, præter vnum in quo est *præsentiores*, quo modo P. Victorium in suo manusc. scriptum reperit. Pag. 20. li. 6. *vt integram tibi de causa Camp. ad. s. red. rem seruarem*] sic hunc locum restitui, leui immutatione facta: nempè ex *integrum* feci *integram*, ex *reseruarem* autem *rem seruarem*, sic autem loquitur Brutus. lib. 11. totámque vobis integram seruaui al. reseruaui. Quidam tamen ita legendum censent, *vt integrum de caussa Camp. ad s. r. seruarem* quibuscum non pugnabo. Sic. enim loquitur lib. 7. epist ad At. *Quod me amicissime admones, vt me integrum quoad possim, seruem, gratum est.* Pag. 22 lin 9. *non dicam quid acciderit*] sic habent omnes libri. sed legendum videtur *non dicam per quos acciderit*, vel *qui acciderit*. Lin. 10. *tantum dicam breui. &c*] legendum videtur, *breuiter*. Nam cum dicimus *breui*, subintelligitur, *tempore*. Carisius tamē notat dictum esse à M. Tullio *breui*, pro *breuiter*. lib. 1. de oratore ad Q. Fra. *Ac ne plura, quæ sunt innumerabilia consecter, comprehendam breui*, Vbi tamen quidam legunt *breuiter*. Lin 16. *qui meos ciues & à me conseruatos*] Sic habent omnes codices Memmiani, & item Clericanus & ita edendum curauit P. Victorius, neque verò est quòd cuiquàm durum videatur hoc loquendi genus, *nostrum consilium, qui noluerim*, nam *nostrum* positum pro *meum*: in meum autem inest *ego*. Pag. 23. li. 2. *primum illa furia. &c.*] Clodius significatur. Itaque sequitur. *qui non pluris, &c* & *assecutas*. non *qua*, neque *assecuta* paulo post, *impunitatem scelorum*, edendum curaui codices Memmia-

Memmianos secutus, quibuscũ consentiunt nonnulli vulgari. Lin. 27. *egregia animi alacritate afuerit*] sic edidit P. Victorius, sic habent codices Mẽmiani, & item Clericanus. paullo pôst, vbi vulgati habent, *redire curârit*, illi habent *curaret*. Pag. 24. li. 4. *cunctis ordinibus, hominibusq́; incũbentibus*] libri manusc. non habent copulam post *hominibus*, cetera cum vulgatis consentiunt: vnde ego legendum puto, *cunctis ordinibus, dijs, hominibus incumbentibus*. Lin. vlt. *tum eum nec persuadendo. &c.* sic hunc locum emendandum esse arbitror, leui immutatione facta. alij autem sic, *cum eũ non persuadendo, sed cogẽdo, &c.* alij hunc locum non tangentes, neque quicquam in eo mutantes, legunt paullo pôst, *quem persuaderi*, pro *cùm persuaderi*. Pag. 25. li. 32. *me facere quiddam, quod in Eunt*] legendum fortasse est, *me facere idem, quod &c.* Pag. 26. li. 4. *Tu par pari referto*] sic est legendum, non vt vulgo, *par pro pari. &c.* Nam primum lib. nulli veteres habent *pro*: deinde nonnulli sic habent, vt nos edidimus: postremo latini sermonis lex postulat vt ita legatur, *par pari referto*. Pag. 28 li. 35. *neque ita multa vt pertimescas*] sic habent omnes codices Memmi, sed P. Victorius edendum curauit, *ne pertimescas*. Pag. 29. li. 1. *tres libros in disputatione ac dialogo de oratore*] hoc totum, *in disputatione ac dialogo*, alienũ videtur & subdititium. Pag. 30. li. 14. *dignitatem, liberalitatem*] sic habent codices Memmiani, nisi quòd in vno cùm scriptum sit, *libertatem*, adiectæ sunt eadem manu supra tres hæ literæ, *ali*, quæ adiectio, significat scriptorem voluisse legi *liberalitatem*. Omnino ego malo *liberalitatẽ*, cùm propter alias caussas, tum quia paullo post dicit, non posse Lentulum sine suspicione cupiditatis prouinciam retinere. Lin. 22. *facilitate autem, quod vellem, &c.*] sic legẽdum: & ita habent codices Memmiani & vulgati. P. autem Victorius edidit, *felicitate quidẽ*: cuius scripturæ quãuis rationem videam, (significat enim fortunæ beneficio Lentulũ consequi potuisse, vt ne publicanos offenderet, idq́ue se optare: (tamen hanc receptam facillimè tueri possum, vt dicamus, *facilitatem*, significare æquitatem quandam & lenitatem & iuris remissionem, iuri summo contrariam: sententiam non acrem, neque seueram, neque omni ex parte cum summo iure consentaneam: quemadmmodum vsurpauit Philip. IX sub extremum. *Itaque quæ proficiscebantur à legibus, & à iure ciuili. sẽper ad facilitatem, æquitatẽmque referrebat*. Malim tamen hic legi, *facilitate tamen, &c.*

IM EPIST. I. LIB. II.

Pag. 32. lin. 20. *sic ad nos confirmatos reuertare*] legendum fortasse est, *confirmatos*.

IN EPIST. 4. pa 34. lin. 21. *quarum laudum gloriam adamaris*] sic edidit P. Victorius: sic habent codices Memmiani vulgati autem, quibuscũ consentiunt tamẽ nonnulli veteres, *admiraris*. Lin. vltima erratum corrige, & scribes *in ijs esse elaborandum*, vbi est, *id ys, &c.* Pag. 41 li. 6. *Ego voluptatẽ animi nimiam*] Versus Trabeæ. *Ego voluptatem animi nimiã summũ errorẽ esse puto*. Errat autẽ Riuius, qui ex nescio quo vetere codice sic legendũ censet. *Ago voluptatem hominum nimiam*: quamuis me quoque in vno codice Memmiano ita scrip-

Ii 7

tum repetisse non negem, *benimum*, in quam, pro *animi*. In epist. 11. pa. 43. lin. 22. *Scripsi enim hæc ipsis Megalesijs)* sic reposui libris omnibus repugnantibus atque inuitis, sola ratione & veritate fretus. Nam Megalenses & Megalensibus, neque Græcè, neque Latinè dici potest.

In epist. 13. pag. 45. lin 10. *quoniam κώμικος μάρτυς, vt opinor accedit Phania)* secutus sum codices quosdam vulgatos, in his, Lugdunenses. Nam omnes manusc. quos quidem viderim, habent, *accedit*, præter vnum, in quo scriptum est, *occidit*, & supra scriptum, *id est mortuus est*: sed ita vt facilè appareat ex *a* vocali, factum esse *o*, recentiore manu. Erat autem hic Phania Appij libertus, vt intelligere licet ex epist. 1. & 5. lib. 3. lin. 22. *Quid aut Cæsarem nunc defendit Curio?*] secutus sum libros vulgatos, & historiæ rationem. Nam ex libro octauo epist. licet intelligere Curionem defendisse Cæsarem, & ijs acriter restitisse, qui Cæsarem ex prouincia retrahere conarentur.

In epist. 15 pag. 47 lin. 12. *Cæsari honestissime cupio*] Quidem libri habent, *Cæsarem honestum esse cupio*: quæ scriptura non est reijcienda: sed *Cæsari honestissimè cupio*, magis probo: mendose autem operæ fecerunt, *honestissimè esse cupio*, cùm in exemplo esset *honestissimè cupio*, sine verbo *esse*. Lin. 19. *neque erat superiore honore vsus*] sic habent omnes libri veteres, quos quidem viderim: nisi quod in nonnullis legitur *vsus*, vnde conijcere quis possit, legendum esse, *neque erat superior honore vsus, &c.* quo modo locutus est epist. 18. eiusdem libri: *Habes enim neminem honoris gradu superiorem*. Lib. 30. *omnes Cassios*] quidam legunt, *iuuenes Cassio*.

In epist. 16. Pag. 48. lin. 22. *eo si onere carerem*] duo libri Memm. habent, *eo si honore carerem*. Li. 13. *Quod autem in maritimis sum, facile moueo*]. codices tres Memm. habent. *Quod autem in Mar. sum, subinoueo facillimè non. susp. &c.* Victorius edidit, *Quod autem in mar. sum facillimè, moueo nonnullis susp. &c.* in quo mutata duntaxat distinctio est. Pag. 49. lin 15. *nonne omnia potius cur in sent.*] sic legendum, *cur in sent. perm.* non, *vt in sent.* quamuis omnes libri reclamant. sic enim loquimur: omnia accìderũt, cur hoc vel illud facerem. Et supra proximè sic loquitur: *quid ergo accidit, cur consil. Mut?* Lin. 33. *satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei*] omnes fere libri m. s. habent *in memoria*. Vnde fortasse P. Victorius edidit *in memoria*, ego nihil muto. Lin. 12. *hac tamen oblectabar specula*] sic habent codices Memm. & recte, quamuis aliter ediderit P. Victorius. Pag. 50. lin. 7. *quas libertate sua contraxerat*] sic legendum censent viri docti, reiecta vulgata lectione, *liberalitate*, referentes hoc ad accusationem Appij, qua Dolabella eius accusator Pompeium, Brutum, Lentulum offenderat. Lin. 25. *Te tamen oramus*] codex vnus Memm. habet, *te tantum oramus*, quæ scriptura non respuenda.

In epist. 17 pag. 51. lin. 22. *nec tum erant confectæ*] omnes libri veteres habent, *nec tamen erant confectæ*: atque ita edidit. P. Victorius. Porro nõ celabo lectorem, principium huius epistolæ mihi non videri integrum, nam cùm infra versu. 6. pag. 46. dicat se vni epistolæ respondisse, venit ad alteram. videtur esse legendum,

dum,

dum, *Vnas litteras*, seu *litteras bonas*.

In epist. 19. lin. 4. *ornamenta in te proficiscentur*] omnes libri Manuscr. Memm. & alij nostri habent, *ad te proficiscentur*: nihil muto tamen. Nam sic locutus est ep. 1 lib. 3. *intelligo omnia, quæ à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima*. Præterea nulli habēt *elaborabo*, nec vllū aliud verbum in eius locū. unde suspicor legendū, *quæque pro quæcunque*.

In EPIST. I. LIB. III.

Lin. 5. *verum etiam quod iuuet, curiosius*] sic habent omnes ferè libri manuscr. atque hanc scripturā pluribus verbis confirmat P. Victorius, vulgati autem *quod vidi*, In ep. 3. li. 10. *pro nostra constantissima voluntate*] codices Memm habet *consociatissima*. Et ita P. Victorius edidit: nos nihil mutauimus: neque tamen antiquam scripturam damnamus.

In ep. 4. lin. 18. *duos enim duarum ætatum*] P. Victorius ex Florentino cod. edendū curauit, *duo enim*, quod probo. sic enim sæpè veteres loquebantur. In epist. 5. lin. 14. *restitueresq́, & præparares*] legendum fortasse est *& reparares*. In ep. 6. lin. 28. *quas quidem ex tuis intellexi, &c.*] vocem *litteris*, & quia eam non habent codices Memm. & quia superuacanea videtur, sustuli, quamuis eam P. victorius retinuerit. Pag. 63. lin. 26. *ne litteras quidē vnas accepi*] sic reposuimus libris omnibus inuitis, leui immutatione facta, cum in illis legatur *vllas*, planè mendosè. Quin doct... quidam existimat ita esse legendum, & ait lectionem longè fore venustiorem, *ne vnam quidem litterarum accepi, quæ me doceret, &c.* Ego non sum ausus ita excudi iubere, tametsi nō improbem. Sed vellem tamen excusum esset ordine mutato, *ne vnas quidem litteras*.

In ep. 7. lin. 5. *legati Apameani*] sic legendum est libris quibusdam manuscriptis inuitis, vulgatis approbātibus. Pa. 66. li. 17. *vt quid sit ἐξοχή, quid sit εὐγένεια, &c.*] nihil muto: quamuis in editione Florentina non sit hoc membrum, quid sit, ἐξοχή: quod puto esse necessarium: & credibile est ab operis esse prętermissum. In epist. 8. pa. 70. li. 7. *Quid potest esse calidius*] sic habent omnes libri manuscripti, & nonnulli vulgati. Quidam legi volunt *incallidius*, quo modo scriptum est in alijs vulgatis: ego nihil muto, & sic accipio, vt sic εἰρωνεία. In 13. *quod te putem non nolle dici*) sic legendum esse declarat quod sequitur versu. 20. *Hos ego sermones, quod & multi sunt, & tuam existimationem, vt ego sentio, non offendant, lacessiui nunquam, &c* Nam hæc verba, *quod te putem non nolle dici*, hanc vim habent, *de quo te putem non laborare si dicatur*, quia scilicet existimationem tuam non lædat. Lin. 28. *lædi se putat*] sic habent omnes libri & manuscr. & vulgati. puto autem obscure, & (vt ita dicam) obliquè significari Appium ipsum. Veruntamen quidem legendum putant, *lædi te putat*, quæ lectio multo planior, ac facilior esset. Lin. 31. *vt hominis nobilissimi*) codex vnius Mem. habet post vocem *nobilissimi*, *liberalissimi* sine copulatione. Vnde quidam suspicantur eiecta voce *nobilissimi* legendum, *vt hominis liberalissimi*.

In ep. 10. pag 75. lin. vlt. *Si verò effeceris, vt censor creeris*) libri manuscripti habent *si verò effecis, vt censores creentur, &c.* quo modo P. Victorius edendum curauit, quod non

118r

probo. Neque vero vllo modo ferri potest, vt declarant ea quæ sunt in hac epistola extrema & in 16. & 17. supra autē vbi est *mitissime*, corrige *mitissimè*, vt habent omnes libri & vulgati & manu scripti.

IN EP 11. P. 79. li. 24. *At te nihil. alterum enim, &c.*) sic respondit libris omnibus reclamantibus. Hoc enim significat, quod ad Appium attinet nihil referre vtrum sit obsolutus maiestatis, an de ambitu: quia utrunque crimen æquè falso ei illatum sit, crimen ambitus non attigerit: sed cum maiestatem populi Ro. auxerit, quod ad rem & crimina ipsa attinet interesse, quia crimen maiestatis sit obscurum: ambitus vero ita apertum, vt aut accusetur reus improbè, aut defendatur. Pagina præcedenti, versu. 22. deleto duas voces temerè eo coniectas, *est ille*. Li. 26. *Veruntamen ea maiestas, (vt Sylla voluit) vt, &c*] maiestatis crimen (inquit) ita obscurum est, vt cuiuis liceat in alterum declamare. id est, vt cuiuis liceat alterum quaq declamandi, & exercendi ingenij caussa accusare, impunè, id est, sine metu pœnæ. LIN. 16. *Et maiora præsidia* (videtur hic aliquid deesse, quod respondeat superiori illi. *quam timebam*: vt hoc totum sic legi debere videatur, *video enim & pericula leuiora, quàm timebam: & maiora præsidia, quam sperabam.* IN EPIST. 13 lin. 10. *propter quæ hæc elaborantur*) codices veteres habēt, *laborantur* & ita P. Victorius edendum curauit.

IN EPIST. IIII LIB. IIII.

Pag. 90. lin. 2. *dixit se senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem caussa negaturum*) sic edidit P. Victorius, eamque editionem secuti sumus, ne optimo codici, quem ille secutus est, fidem derogasse videamur. Sed quamuis & ea omnia probemus, quæ scribuntur à viro illo doctissimo, & ita habeant libri aliquot manuscripti, vt edidimus, hanc lectionem tamen non probo, cùm multas alias ob caussas: tum maximè quòd ea sententia, quæ huic loco accommodata est, ex his verbis elici atque exprimi non potest. dicebat enim Cæsar senatui pro Marcello deprecanti non negaturum, non solvm ne negando Marcellum patria priuaret, sed ne male ominaretur. Quare sic potius legendum videtur, *dixit se senatui roganti de Marcello, ne ominis quidem caussa nō negaturum.* quomodo loquitur in orat. pro Roscio. Am. *Nolo in eos grauius quicquam ne ominis quidam caussa dicere.* Lin. 16. *& ad Cæsarem supplex accederet*) quidam legi volunt *accideret*. quod probo. IN EPIST. 5 lin. 13. *decreui breui ad te perscribere*) vel ponendum, *breuiter*: vel subintelligendum, *sermone*, aut *oratione*, aut tale quiddam, quod mihi durum videtur, tametsi Carisius doceat ita locutos esse veteres. Pag. 92. lin. 10. *at illius vicem, credo, doles*) sic est legendum, vel omnibus libris aduersantibus, in quo Manutio assentior.

Pag. 93. lin. 1. *si quis nostrum interijt*) legendum fortasse est *nostrorum*. Lin. 28. *vna cùm rep. fuisse*] quidam legi volunt. *vna cum rep floruisse*. Pag. 97. lin. 9 *Hic pro te vnius solicitudini*] sic esse legendum intelliget, qui hæc attentè leget. Hoc enim dicit [illegible] Tullius, C. Marcellum fratrem, [illegible] se pro M. Marcello deprecari, non autem præcibus, à M Marcello contendere vt aliquid agat. Quod ita esse argumento est id quod proximè sequitur:

I: 8 ✓

tur: *Nos cura, & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quod ius adeundi, cum ipsi deprecatore eguerimus, non habemus.*

IN EP.7 lin.3. *virumq; fortissimū*] P victorius edidit: *vnumq; fortissimū.*

IN EPI.8.lin.7. *Iisdem igitur te de rebus*] cùm in vno codice manusc. reperissem scriptum: *ijsdem igitur de te rebus*, ego *te de rebus*, legendum esse iudicaui. LI. 20. *ne suo quidem, sed suorum*] legendum, *ne suorum quidem, sed suo*: vt habent omnes libri. Quod autem aliter editum est, mea nonnulla culpa est, qui cum amici cuiusdam nici viri docti, coniecturam adscripsissem ad marginem exempli, quòd typographus secuturus esset, operis ansam peccandi præbuerim. Docti quidam tamen hanc lectionem probant me dissentiente. Pag.100. lin.2, *cùm omnium nostrûm coniunctum, esse periculum suo cerneret, &c.*) Ritiius sic legendum censet, ex quodam codice manusc, *cùm omnium nostrum coniunctum esset periculum certorum hominum, &c.* Quo quidem modo ego in duobus etiam libris Memm. scriptum vidi. LI. 5. *quam incertis in rebus fuisset*] sic emendauit P. Victorius, cùm anteà vulgò legeretur: *quam in ceteris rebus fuisset*: quæ tamen lectio reperitur in vno cod. Memmiano. Alij cum editione Florentina & Victoriana consentiunt, habentque *incertis in rebus*: nisi quòd in vno hoc dissimilitudinis inesse animaduerti, quòd habet, *ceteris in rebus dubijs fuisset*. IN EP. 19.lin.16. *(Itaque hoc ego mihi gratulor)* libri manusc. habent. *Itaque in hoc ego mihi gratulor*, & rectè.

IN EPIST. 12.lin.4. *vos certiores vt facerem*] secutus sum libros vulgatos: nam scripti omnes habent: *vos certiores facere*: quomodo edidit P. Victorius. Sed hoc loquendi genus ferri non potest, meo quidem iudicio, *visum est faciendum, vos facere certiores*. Itaque, vel ita legendum, vt habent vulgati libri, vel sic *vos certiores facere*, legi volumus, delenda vox *faciendum*, vt ita legatur *visum est, quo quomodo res se haberet certiores vos facere*. IN EPI.13.Pa.105.lin.3. *fortasse semper fore*] In vno cod. manusc reperi scriptum, *fortasse non semper fore*. Quod siquis probabit, intelligemus M. Tullium vaticinari, & prędicere interitum Cæsaris. LI.22. *vt te horter et obsecrem*] Victorius mauult. legi, *vt te orem et obsecrem*: cuius lectionis nullum reperi in nostris libris manuscr. vestigium.

IN EPIST. II. LIB. V.

Pa.110.li.8. *de sortitione vestra*] quidam libri veteres habent, *nostra*, & paulo post, *nolo*, vbi alij *volo*. Ego nihil mutandum censeo. Pag.112.li.5. *quod te audisse certò scio*] legendum, *quòd te audisse credo*. vt habent omnes libri veteres: & ita excudi iusseram. LIN.26. *qua iniuria nemo vnquam in aliquo magistratu*] Paulus Manutius, seu Vbaldinus Bandinellus legendum putat *in minimo magistratu*, & rectè. LI.33. *vi atque impressione euertere.*] Quidam legendum putant: *vi atque oppressione euertere*. IN EP.4.Pa.114. li.11. *qua vt ad te scriberē sum inductus*] cum in libris manuscr pro *sum coactus*, quod est in vulgatis, scriptum repperissem, *sum commotus*. in vno, neque *coactus*, neque *commotus*: suspicatus sum vtramque vocem esse alienam, & subdititiam. Omnino duo illa participia sic posita, vt leguntur in libris vulg. *qua inductus, coactus sum*, aures nostræ respuebant. Paullo pòst omnes libri habent, *Tu tuas im-*

micitias vt reip. donares, te vicisti: quidam viri docti legi volunt, *vt reip. condonares.* Pag. 115. lin. 17. *quod aiunt falsò à me solere proferri*] libri vulgati sic habent: *quod abs te aiunt falsò in me solere conferri.* Siquis locus est in epistolarum libris difficilis & obscurus, & meo quidem iudicio, corruptus, hic est. Difficultas autem est in verbo *comperisse*, & in his verbis, *quod abs te aiunt, &c*, quæ planè deprauata sunt. Quod igitur ad verbum *comperisse* attinet, constat sæpe obiectum fuisse Ciceroni, iuratum dixisse, se comperisse & patefecisse, conspirationem, coniurationemque illam Catilinariam. lib. 1. epistolar. ad Atticum, epist. cuius initium est, *Vereor ne putidum. &c.* Sic Cicero, *Clodius contiones miserus habebat, in quibus Lucullum, Hortensium, C. Pisonem, Messallam cos. contumeliosè lædebat: me tantum comperisse omnia criminabatur.* Sallustius, aut quisquis auctor fuit illius oratiunculæ in M. Tull. *Qui verò nihil poterat, is erat columnia proximus: is aut domum tuam oppugnatum venerat, aut insidias senatui fecerat: denique de eo tibi compertum erat.* Huc pertinet etiam illud, quod est in Lucullo: *An tu cum res occultissimas aperueris, in lucemq; protuleris, iuratusque dixeris, eas te comperisse, &c.* Et quod est in orat. pro Sylla: *Exclusus hac criminatione torquatus rursus in me irruit, me accusat: ait me aliter, ac dictum est in tabulas publicas retulisse* Ex his igitur & similibus locis, ne longior sim, puto hunc locum primum esse corruptum, deinde sic emendandum: *nam comperisse me, non audeo dicere, ne forte id verbum ponam, quod aiunt falsò à me solere proferri.*

IN EPI. 10. Pag. 122. lin. 14. *actione expostulant*] P. Victorius edidit, *actiones expostulant*: quemodo & nonnulli cod. Memm. habent. Ego lectionem receptam retinui, quæ & in alijs quibusdam scriptis manu libris reperitur. Actionem autem interpretor, actionem legis: qualis est actio furti, actio serui corrupti, & similes. IN EPI. 12. Pag. 124. lib. 22. *cum ceteris rerum nostra contexere*] malim legi *nostras*. Pag. 125. lib. 6. *vt omnes me, postulem*] legendum censeo: *vt omnes mea.* LIB. 14. *a qua te afflici non magis potuisse demonstras*] P. Victorius edidit, *à qua te flecti.* Ego vulgatam lectionem, quia eam aliquot veterum librorum auctoritate confirmatam animaduerti, ferri ac retineri posse existimaui. Pag. 126. lib. 28. *qui quid sis, nescias*] sic habent omnes libri vulgati: & ita edidit P. Victorius. Nonnulli tamen libri manuscripti habent, *qui qui sis nescias.* IN EPIST. 14. lin. 3. *quam à me discesseras*] secutus sum cod. vulgatos, quibuscum consentiunt duo manuscr. Et ita Paulus Manutius edidit. P. Victorius autem, *quam discesserat*, vt subintelligatur Cæsar. LIB. 5. *eorum quorum consuesti*) genus loquendi Græcis vsitatum: apud quos relatiuum quod appellant, congruit cum eo quod antecedens nominatur. IN EPI. 15. lib. 12 *Tecum viuere possem equidem, & maximè vellem*) paullo aliter habent codices, meum nempè hoc modo: *tecum equidem viuere possem & maximè vellem.* Quæ scriptura nihil videtur facilior: quanquam non admodum discrepat vt vulgata, quam secutus sum, cum qua congruit Florentina editionis postremæ: quæ talis est: *tecum viuere possem, equidem & maximè vellem.* Si mihi tamen quod sentio, dicere

dicere liceat, neutrum harum lectionum rectam esse puto. Videtur autem mihi sic legendum : *tecum vivere posse equidem maximè vellem.*

IN EPIST. 17. Pag. 135. lin. 6. *tuū crimen coniungeretur)* sic habent codices Memmiani, & ita edidit. P. Victorius. Quidam tamen habent *tuum nomen coniungeretur.* LI. 26. *Taleu casus accidisse* (sic scriptum reperi in vno cod. manuscr. ceteris omnibus dissentientibus in quibus est *incidisse*, quod minus probo. LI. 30. *Debitum eius virt. vid. testim. non dedisse*] libris omnibus veterib. inuitis, sic edendum curaui. Nam quod illi habent *cepisse*, natum ex dedisse, cum pro eo *depisse* esse scriptum, oberrante librario, deinde ab alio ex *depisse* factum *cepisse*. Pag. 137. l. 2. *vt quod vna sententia, &c.* (sic edidit Manutius. Alij fere omnes libri vulgati habent, *idque vna sententia, &c*). cum quibus consentiunt quidam lib. manusc Vnde quidam docti legi volunt: *quodque vna sententia, &c.*

IN EPIST. Pag. 139. li. 13. *Non habui cui potius id negotij dare, quam M. Tullio Laurea)* Hæc verba, *M. Tullio Laureæ*, nulli cod. manusc. habent, quemadmodum nec illa, quæ repe riuntur in alijs vulgatis : *quam scribæ meo*: nisi quod hæc quæ edenda curaui, ad vnius libri veteris oram adscripta reperi, idque aliena manuscr. Et vero licet illa tollamus. Nam his deletis sententia est integra & aperta. facile enim subintelliguntur. Et credibile est ex annotatiuncula esse nata, vel ab aliquo coniectore, qui deesse putaret, *addita*. LI. 17. *rationes confectas & consolidatas)* sic habent omnes libri veteres, & ita edidit P. Victorius, vulgati alij *consignatus* alij *consulatus*. LI. 22. *De volutio quod scribis)* vocem, seu tres voces *quamobrem*, aliunde huc illatas, & ex verbo *haberem*, quod proximè antecedit natas sustuli. P. 140. l. 3. *non insipiēter excogitatā, ne cogitatam quidē putes)* secutus eram initio libros quosdam vulgatos, qui sic habent : *non insipienter actam, ne cogitatam quidem putes.* Sed victorio malui tandem assentire, qui sequitur optimum illum codicem florentinum manuscriptum. Nam manuscriptorum nostrorum alij habent: *cum rem a me non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes. &* ita edidit P. Victorius, quam scripturam nos secuti sumus. Alij, *cum rem á me non insipienter excogitatam quidem*, planè mendosè. Ego P. Victorij, & Florentinam editionem solam veram & rectam iudico, vulgatam tamen tolerabilem & probabilem esse puto. LI. 6. *& vt multa tam grauu. Valer. pr. ipsique T. Mario.)* videtur legendum. *& vt multa tam grauis à Valerianis prædibus ipsoque T. Mario depelleretur, &c.* LI. 31. *Sed siquid est, quando de longeo parum gratum est)* Ego quàm proximè potui accessi ad scripturam antiquam. Nam libri manuscripti hoc loco sunt corrupti, sed tamen partim sic habent, *quando de logeo parum gratiosum est*, partim *grauissimum est*: vulgatis autem *parum prouisum est*, quæ lectio tollerabilis est: nec eam damnamus. Præterea quod ad vocem *logéum*, nos putauimus vtrobique, & supra ibi: *nam de legeo ita est actum, &c.* & hic. quando *de logeo, &c.* eandem rem agi. Ideoq; idē nomen intercedere oportere. *legium* autem, seu *logéum* vox Græca est, quæ significat, præter alia, locum vbi rationes referuntur, & vbi

deponuntur. L I. 34. *Te certè pecuniæ ac is te exactæ, rationem referre, ex meu rationibus relatu*) Etiam hoc loco scripturæ veteris vestigia secutus sum. Nam cùm in veteribus libris partim hoc modo scriptum reperissem, *te certe in pecunia exacta ista referre, ex meis, &c.* partim sic, *te certæ pecunia exactionem ista referre, &c.* ego ex voce *exactionem* feci, *exactæ rationem*, *ex ista, abs te*: quas voculas operæ per imprudentiam omiserunt. Cetera integra & immota seruaui.

IN EPIST. I. LIB. VI.

Li. 9. *Nam etsi quocunq; loco quisquis est*) sic habent omnes libri manuscripti: *quisquis* autem positum pro *quisque*: vt *quidquid* sæpe ab eodem, & à Lucretio, Terentio, plauto, pro *quidque* vsurpatum esse alias docuimus.

Pag. 145. lin 24. *vereor ne consolatio nulla*) sic legendum est: vel vt quidam alij libri habent, *vereor vt vlla consolatio, &c.* quorum verborum eadem sententia, atque eorum, quæ in hac editione posita sunt Pag. 146. lib. 5. *quam ratio & veritas*) quidam libri veteres habent, *& rei veritas*. nonnulli, *ratio & virtus. &c.* Pag. 151. lib. 24. *vt impudentiæ videatur*) videtur legendum: *vt impudentiu videatur*.

IN EP. 5. Pa. 153. li. 5. *ita educatus, ita doctus es*) sic habent omnes libri vulgati: neque aliter edidit P. Victorius. Sed cod. Memmiani tres, & alij nonnulli habent *ita eductus*: quod probo. IN EPI. 6. Pag. 156 li. 15. *rerum hoc natura, & ciuilium temporum. &c.* videtur legendum: *rerum hoc natura non patietur: ciuilium temporum nec manet, nec mutata ratio feret, &c.* IN EP. 7. li. 1. *Quod tibi non tam celeriter liber est redditus*) quidam legi volunt, *liber est traditus*. Pag. 158. lib. 30. *cùm porrò non offendam: quid si non vult?*) sic esse legendum intelligent qui & attentè legent, & non erunt tardissimi. Hæc enim sentit M Tullius. Age laudo aliquem? sic mecum cogito: num offendo Cæsarem illius laudatione? Sed finge me non offendere: Quid si non vult illum laudari? fieri enim potest vt facto aliquo aliquis non offendatur, neque lædatur: id factum tamen non probet, aut id factum nolit. L I B. 34 *vbi hoc tu omnium patronus facis*) secutus sum libros vulg. Nam manuscr. habent, *vbi hoc omneis patronus facit*: & ita edidit P. Victorius Pag. 159. lib. 19. *apud eius omnes plurimum potes*] P. Faber Tolosan putat legendum: *apud eius homines*: à quo dissentio. Ita enim sæpe loquitur M. Tull *mei omnes: tui omnes*: vbi subintelligitur, *familiares*, seu *domestici*, seu *comites*.

IN EP. 8. lib. 9. *Huic meæ actioni, seu rogationi potius*) sic legendũ est, quamuis aliter ediderit P. Victorius. L I 13. *Nihil ex eo te offensionis habiturum*) docti quidam legi volunt: *offensionis adlaturum*. IN EP. 10. CICERO TREBATIO) legendum TREBIANO) Et item epist. proxima, aliás TORQVATO. IN EP. 13. Pag. 165. lin. 4. *fortuna ipsa, debilitasque gratiæ nostra*) Sic emendaui coniectura proximè ad scripturam antiquam, sententiamque accedens: cùm in vno codice manusc. reperissem scriptum: *debilitas-ce* in alio *debilitare*. Nam *debilitas-ce* valet *debilitasque*. Neque verò me fugit in quibusdam libris vulgatis impressum esse *debilitatæ*. Quæ lectio quanquam tolerabilis videri potest, non æquè placet tamen, vt hæc, quam reposuimus. Pag. 166. lin. 9. *quam vt exploratam spem salutis ostenderem*.

ostendere, nisi eius, quam, &c. Sic emendaui. Nam quis non videt hunc esse verborum ordinem, eamque sententiam: *magis vt consolarer fortem virum atque sapientem, quam vt exploratam spem salutis ostenderem, nisi eius salutis, quam sperari, &c.*

IN EP. 20. Pa. 172. li. 5. *De curatione aliqua numerū regiorū)* sic habent omnes libri manuscripti, quos quidē viderim, etiam is quo vsus est. P. Victorius: præterquam quod in vno est, *muneru m regionis*: cuius auctoritate defendi potest Manutij coniectura, qui vult legi *munerum regionum.*

LI. 15. *Sed tamen aliquid videbimus, in quo sit spes*] libros vulgatos secuti sumus, quibuscum consentiunt tres manuscripti. P. Victorius mauult legi in *quo sit species*: quo modo dicit esse scriptum in codi. manuscripto antiquissimo.

IN EP. 21. li. 7. *ne illud quidē negligendum, quamuis subito*] secutus sum libros vulgatos: nam manuscripti Memmiani habent: *ne illud quidem nō negligendum, &c.* planè mēdosè. Vnde in hanc opinionem veni, verbum *negligendum* esse alienū, & foris profectum: eamque solam esse rectam & veram scripturam, quam P. Victorius ex illo optimo codice hausit: *ne illud quidem non quantiuis, subito cum certi aliquid, &c.* Ne illud quidem nō *quantiuis* autem id est, illud est plurimi faciendum, illud est quantiuis æstimandum posse subitò, &c. Vulgata tamen lectio tollerabilis est: & sententiam continet planam & facilem. Verum quid tum postea, si non est Ciceronis oratio, sed aliena? Omninò igitur Florentinam scripturam censeo esse amplectendam, & vulgatam respuendam, in qua, *quamuis subitò*, intelligendum, pro *quantum uis subitò.*

IN EPIST. I. LIB. VII.

Pag 176. lin. 14. *Et patefecisti Scænum*] alij legunt: *patefecisti scenam.*

LI. 18. *quas tibi ipse ad arbitrium tuum)* sic reperi scriptum in codicibus Memmianis: cùm vulgati habeant: *quas tibi ipsi.* LI. 29. *Quid quòd ne id quidem leporis habuerunt, &c.* sic emēdauit Riuius multis ab hinc annis cuius iudicium probamus. Pag. 177. li. 25. *sed nec liber omnino f.)* sic legendum, non vt vulgo, *sed ne liber, &c* nisi quis malit ita legi, *sed ne liber quidem omnino fuisse*: vel sic, *sed liber omnino non fuisse*: hic operæ omiserunt particulam *nec.* IN EP. 2. Pag. 179. li. 24. *Vos hic multitudine & celebritate)* legendum fortasse est. *Nos hic multit. & celebritate, &c.* IN EP. 5. Pa. 183. li. 10. *vel regem Galliæ faciam, vel Lepta legatum)* ita discrepant hoc loco inter se exemplaria vetusta, & ea ipsa à libris vulgatis, vel putem mihi licere, vel vnam aliquam scripturam probare, vel vnam fingere. Cùm igitur ex manu scriptis alij habeant: *vel Leptæ delegem*, alij *delegam*, alij *delega*: vulgati partim, *vel certè legatum*, partim, *vel Leptæ legatum*: ego, *vel Lepta delegabo*, qui cum ornet & locupleter non repugnaturus siquis acutior meliorem lectionē reperiat. Quidam docti volunt legi: *vel certò pro rege*, Manutius, *vel tertiæ regionis legatum.* Turnebus scripturam in vno cod. vetere repertam integram retinens legit, *vel Lepta delega*, lib. XII aduersar. cap. XVIII. quam minus probo. IN EP. 10. Pag. 187. lin. 5. *quem antea ne Atanabatam quidem)* Antanabatæ non populi fuerunt, sed gladiatores, seu certatores, qui

ex equis pugnabant :, idque oculis clausis, aut capite operto, ne cernere alter alterum posset. Dicti autem sunt Atanabatæ à præpositione ἀντὶ & ἀναβάτης. quæ vox significat eum, qui equum conscendit : quiue in equo sedet. Ita Antanabatæ sunt, qui ex equis inter se certant: seu qui in equis sedentes inter se aduersantur, & pugnant. IN EP. 12. lin. 5. *Iam tum mihi non placebat, cum idem intuebare, &c.*) quid si legamus *cum idē tuebare &c.*

IN EP. 13. Pag. 190. lin. 4. *Et tu non soles ad vim faciendam, &c.* sic esse legendum sententia ipsa clamat. hoc enim significat Cicero: vereor ne artificium tuum tibi parum prosit, quia illic non est opus iurisconsulto, cùm arma valeant. Nam tu quidem qui iurisconsultus es, non soles ad vim faciendam adhiberi. Sequitur deinceps: neque est quod illam exceptionem in interdicto pertimescas. *Quod tu prior, &c.* id est, nemo te agētem hac exceptione repellet : *recte ageres nisi prior vi, hominibus armatis venisses.* Nunquam enim vim cuiquam prior inferes, neque quenquam hominibus armatis oppugnabis. At hæc exceptio conuenit in eos, qui priores alteri vim intulerunt, qui alterum lacessiuerunt. Sic puto hunc locum & legendum esse & intelligendum. negatio scilicet quæ debebat locari ante verbum, *soles*. fuerat in alienum locum translata, & ante verbum *veneris* collocata.

IN EP. 16. Pa191. lin. 5. *Nūc verò in hibernis vinctus mihi videris*) sic legendum est, non *iniectus* : sic autem reposui ab vno codice manuscripto, adiutus, & quasi manu ad hanc coniecturam ductus, in quo scriptum est, *inuectus*. Omnino prior lectio mēdosa est, neque ferri potest. Nō enim dici potest Latinè *iniectus in hibernis*, sed in hiberna *iniectus*, dicendum.

IN EP. 19. Pag. 195. lin. 13. *doctorem tamen, nonnunquam desiderant*) P. Victorius suum nos nostros, hoc est Memmianos codices secuti sumus in quibus omnibus, præterquam in vno, qui congruens cum vulgatis habet *lumenque* scriptum est *nonnunquā*, quod nobis videtur probabilius, quā, quod Victorius reposuit, *vnumque*. Quod si coniecturæ locus daretur, ego magnopere probarem Manutij coniecturam, qui legit. *doctorē vsumq; desiderant.* Interea hanc lectionem quam reposui, censeo retinendam, longeque illis, *lumenque & vnumque* ante ponendam. Pag. 196. lin. 3. *Habet lucum*) P. Victorius edidit *locum*: Manutius *lucum*: vt habent omnes libri vul. IN EP. 21. lin. 3. *Ni bonorum Turpiliæ poss*) sic esse legendum declarat formula sponsionū, quæ concipiebantur. per *ni*. Hæc autem erat controuersia. Turpilia testamentum fecerat, eoque testamento Silium heredem, siue ex asse, siue ex aliqua parte fecerat. Silius bonorum possessionem secundum tabulas, ex edicto prætoris petiuerat, seu potius prætor edixerat se bonorum possessionem secundum tabulas testamenti Silio. Silius cum cognati bona ad se pertinere dicerent, quia Turpilia testamenti factionem non habuisset:, & ita testamentum non esse iure factum : edicto prætoris fretus sponsionem facere cum eis cogitabat, huiusmodi, Ni bonorum Turpiliæ possessionem Q. Cæpio prætor ex edicto suo mihi dedit centum dare spondes? Sed Cicero

Silij

Silij patronus, priusquam hāc sponsionem Silius faceret Trebatium consuluerat, possetne hanc sponsionem facere sine periculo, respōderat Trebatius, posse. Servius autem Sulpicius item consultus, negabat: rationemque hanc afferebat, quia tabulæ testamenti non essent eæ, quas instituisset is, qui testamenti factionem non haberet. Omnino Trebatius bene responderat. Satis erat enim esse tabulas testamenti, secundum quas bonorum possessio peteretur. non enim quæritur, testamentum sit ratum, an irritum, firmum, an infirmum, sed sit ne factum testamentum. Itaque sine periculo poterat illa sponsio fieri.

IN EPIST. 23. Pag. 199. lin. 7. *Per Liciniam se egisse dicebat*) P. Victorius edidit, *per Licinium*: quomodo scriptū est in omnibus libris manuscriptis Memmianis. Idem Victorius edidit *Dexius*, pro quo nostri libri habent *Decius*, & item vulgati. Ego *Decimus* legendum puto. IN EP. 24. lin. 4 *Cipius (opinor) olim non omnibus, &c.*] sic legendum censet Antonius Augustinus, non *Cepius*, neque *Capius* quanuis ita ediderit P. Victorius. Nostri quidem codices, (Memmianos dico) partim sic habent, partim *Citius*. Sed omnem dubitationem tollit Sex. Pompeius in prouerbio: *Non omnibus dormio*, vbi docet prouerbium videri natum à Cipio quodam, qui pararenchon dictus est, quod simularet dormientem, quo impunius vxor eius mœcharetur. Eundem commemorat & Plutarchus ἐν ἐρωτικῷ Vibi tamen κάϐϐας nominatur, si locus emendatus est. Pa. 200. lin. 1. *nullo modo me facere posse cum vellem, &c.*] libri vulgati, & nonnulli scripti habent *quem vellet alium diem si sumsisset, &c.* Nos P. Victorij emendationem secuti sumus. Lin. 5. *Et sat bonum vnctorem*] quidam legendum putant: *& sat bonum cantorem*, quibus assentior, IN EPIST. 25. lin. 7. *Vereor ne in Catonium Catoninos*] locus est valde obscurus, & fortasse corruptus. Ego quidem antiquam scripturam religiosè secutus sum. Videtur autem significare, metuendū esse ne Cæsar, quem magistrum dicit, eos, qui laudes Catonis scripserunt, ad inferos præcipiteis agat. Vox *Catonium*, à Laberio vsurpata est, vt refert Gellius lib. 16. cap. 7. *Tollet bona fide vos orcus nudas in Catonium.* Quanquam doctissimi quidam viri legunt *Catomum*, & hic & apud Laberium, interpretanturque *catenam*, & ita P. Victorius edidit.

IN EPI. 29. Pag. 204. Lin. 1. *Téque ad ver libenter, &c.*] sic habent libri fere omnes manuscripti, quibus vsi sumus. Lin. 2. *Et nostra refigere, deportareq. tutò possimus*] videtur legēdum *& nostra deferre*, vel potius refigere. id est auferre: non vt est in libris vulg. *defigere*. Veruntamen iudicent lectores. Ead. lin. *Sed amice magne*] amicum magnum appellat, quem Horatius, amicum potentem, in epistolis. *Tu cede potentis amici, lenibus imperijs.* Et item alibi paullo antè in quibusdam libris scriptum est, *Sulpicio successori*: vbi alij habent, *Sulpicij successori*: quos secuti sumus.

IN EPIST. 31. lin. 14. *Ergo is tibi nos ei succedimus*] secutus sum editionem Florentinam postremam. Nam alij libri habēt *nòs ei succedamus*: alij *succedemus*. IN EPIST. 32. Pa. 206 lin. 18. *Per Antonij personam disputata*) immo per Iulij personam. Itaque vel

γραμματικὸν ἁμάρτημα est vel hoc totum non est Ciceronis, sed ab aliquo parum attento, aut memori huc illatum. IN EPIST. VLTIMAM. lin. 16. *communibus nostris amatoribus*] quidam legi volunt *nostri amatoribus*. Pag. 208. lin. 2. *& illis interioribus litteris, eis quibus*] sic est legendū vel reclamantibus libris omnibus.

IN EPIST. I. LIB. VIII.

Pag. 209. lin. 32. *quod opinor certè factum esse*] quidam legi volunt *fictum*, à quibus dissentio. Nam videtur Cælius significare se existimare rumores illos de Cæsare veros esse. Denique in omnibus libris manuscriptis, quos vidi, scriptum est, aut *factum est*, aut, *factum esse*. Pag. 210. lin. 6. *Q. Pompeius Baulis embeniticam facere,*] sic omnes quidem habent, quos vidi, libri, sed assentior doctiss. viro Turnebo collegæ meo, qui coniecit legendum, *empineticam facere*, vt intelligamus ludere & iocari Ciceronē, in voce empineticæ. quæ oritur à verbo πεινᾶν, quod valet *esurire*: quasi dixisset artem esuriendi facere, seu exercere: vt dicimus nauiculariā, & argentariam facere.

IN EPI. 2. lin. 1. *me præsente pronuntiatum est*] secutus sum libros vulga. Nam manuscripti habent partim *me repræsentare*, partim *repræsentante*, partim *me prehensante*. Lin. 4. *Vide modò inquis*] secutus sum libros omnes manuscriptos. Nam vulgati habent, *vides? rogo, inquis*. Lin. 16. *& ridenti sibilus*] sic mihi legendum videtur. Est autem *rudentisibilus* nomen compositum, seu iunctum ex *rudente & sibilo*, quo vsus est Pacuuius. teste Varrone lib. 4. de lingua Latina. Quod autem Riuius putauit legendum *rudentum similis sibilus*, mera diuinatio est,

Pag. 212. lin. 6. *quæ permulta sunt*] legendum fortasse est, *qui permulti sunt*. IN EPI. 4. lin. 5. *à Gallijs duabus*] legendum *à Gallijs duobus*, significantur enim M. & Q. Gallij. Lin. 14. *totus, vt nunc est, hic senaturit*] sic restitui, cùm & veritas hanc scripturam postularet, & liber vnus manuscri. me admonuisset, in quo scriptū est, *senturit*: pro eo quod est in vulgatis *scaturit*. senaturit autem ita dictum est, vt syllaturit. Pag. 213. lin. 18. *Lælios & Antonios*] legendum *Lollios*, vt emendauit Manutius: itaque excudi iusseram. Lin. 30. *Inde A. Hirrum cunctari iam ad non faciendum*] sic reperi scriptum in duobus cod. Memmianis: vt non dubitem de veritate huius scripturæ, quamuis aliter ediderit Victorius. Pag. 214. lin. 2. *Quo numero esset, quo appellaretur*] locus corruptus, vt & multi sunt alij in hoc libro. libri vulgati habent, *quo appeteretur*. Quidam legunt, *quo appellaretur*. A numero enim appellabantur legiones: legio prima, secunda, tertia, &c. Alij volunt legi: *quando repeteretur*. Deinceps libri manuscripti habent, *cùm Pompeius esset in Gallia, coactus est dicere, Pompeium, &c.* Meo iudicio mendosè. quidam pro *coactus*, legunt, *conatus*. Lin. 7. *hoc est de prouincijs*] hoc totum alienum puto, & iccirco delendum. in ead. extrema epist. vbi vulgo legitur: *& quam hoc Cæsari, & ijs, qui suam caussam non reip. curent, suppetat, non te fallit*: manuscripti habent, *& quam hoc Cæsari, qui sua caussa remp. non curēt, superet, non te fallit*. Ego nihil muto.

IN EPI 6. Pag. 216. lin. 9. *nunc si ad illam summam securitatem*] nonnulli libri manuscripti habent: *ad illam summam veritatem*. Lin. 22. *neque* inuidio-

inuidiosum tibi) *sit* libri manuscripti habent, *denique inuidiosum*, *&c.* ego vulgatos sequor. Lin. 31. *confecta omnia fœdè & inhonestè sunt*) alij libri habent: *confecta*, *omnia fœda & inhonesta sunt*: quibuscum manuscripti quidam consentiunt: alij *concepta omnia fœdera & inhonesta sunt*, mendosè, opinor. Pag. 217. lib. 8. *bellissimè enim*, *quia*, *&c.*] secutus sum etiam hic cod. vulgatos: quibuscum congruunt & nonnulli manuscripti. Alij autem habent *leuissimè*, quod magis probo: & ita Victorius edidit. Paullò post quidam docti legendum censent, *legemq́, vinariam*: vbi vulgati & scripti manu habent, *legemq́, viariam*. Et paullò post libri Memmiani habent, *ponito me in gratia*, non vt alij, *in gratiã*. IN EPIST. 7. Pag. 218. lin. 1. *nondum retulerat.*] sic habent omnes libri veteres. Quidem legi volunt, *mundum retulerat*. IN EPI. 8. Pag. 219. lin 11. *& ad extremum*, *vt solent*, *non redigam*) sic omnes habent libri manuscr. Memm. & ita P. Victorius edidit. Vulgati quidam *& ad extremum*, *vt solet*, *aut referam*. Lin. 24. *à quodam emissario suo. Titio*) hic idem est P. Titius, quem commemorat epist. ad Plancum lib. 10. ibi rogatu Seruilij intercessit, &c. Pag. 220. lin. 4. *D. E. R. I. C.*) id est, *de ea re ita censuerunt.* Et supra *V. F.* id est, *verba fecit.* Et *S. C.* id est, *senatusq́, consultum*. Lin. 31. *ad senatum*, *populumque referri*) omnes libri veteres habent, *ad hunc ordinem referri*: quomodo P. Victorius edidit, & ego sic edi iusseram. IN EPIST. 9. li. 7. *Curionẽ prorsus non mediocriter obiurgat*, *scilicet hac repulsa*] sic coniecit esse legendum P. Manutius, cui difficile fuit non assentiri. Verũ tamen non displicet mihi Pasferatij coniectura, *non mediocriter obiurgat eius hac repulsa*, *&c.* IN EPI. 10. lin. 6. *Quam paratus &c.*] vel legendum *imparatus*, vel hoc, *paratus*, accipiendum εἰρωνικῶς.

IN EPIST. 11. lin. 16. *Sed cum de hostibus ageretur*] codices Memmiani præter vnum & alterum habent *de hostiis ageretur*. Et ita edidit P. Victorius. Quod autem in alijs est *de hostibus*, natum erratum putat ex antiqua scriptura *hostis*, pro *hostijs* Nos tamen *de hostibus* edendum curauimus, vt & Manutius: non pugnaturi, siqui *de hostijs* malit. Paullo post, vbi omnes emedati libri habent *numerarentur*, quidam non iudoctus existimat esse legendum *numerus daretur*.

IN EPIST. 12 lin 23. *arcessere Polam Seruium accus.*] sic legendum nõ *arcessere &c.* Confirmat hanc emendationem quod sequitur: *vix: hoc erat Pola elocutus*, *&c.* Erat autem Polla cognomentum horum Seruiorum.

IN EPIST. 13. lin. 14. *stomacho est Magnus*, *&c.*] hoc totum, *scilicet Pompeius*, quod reperitur in omnibus libris vulgatis, & nonnullis calamo exaratis, delevi vt alienum, & ex annotatione profectum: quod iam olim Paullo Manutio venerat in mentem. Atque vt intelligas ita esse, incidi in vnum codicem manusc. in quo non erat vox *Magnus*, sed hoc tantum, *Cn. Pompeius*: cùm videlicet scriptor librarius errans, id quod esset Ciceronis eiecisset: quod alienum & subdititium retinuisset. Li. 16. *vt ratio esset eius habenda*] sic ediderũt P. Victorius, & P. Manutius: & ita habent aliquot libri veteres: alij, *vt ratione esset eius*, *&c.* planè emendosè: vnde nata fortasse est illa vulgata lectio, *vt nec ratio esset eius*, *&c.*

quam nullo modo probo. Pompeius enim nolebat eius rationem haberi, qui neque exercitum, neque prouincias tradere vellet.

IN EPIST. 14. lin. 12. *Nam Cn. Saturnium adolescentem, &c.*] Quidam legi volunt, *Nam Cn. Saturnium adolescens ipse Cn. Domitium, &c.* vt intelligatur Domitij filius.

IN EPIST. 15. Pag. 231. lin. 12. *idq. celeriter fore spero*] legendum fortasse est, *id quod celeriter fore spero.* Lin. ead. *nam me cum expulisset*] legendum videtur. *Nam me cum (a sir expulisset. &c.* Lin. 29. *quantum P. secade natum*] secuti sumus P. Victorij coniecturam, quam & Manutius probat, & veteres codices adiuuant.

IN EPIST. 16 Pag. 233 lin. 18. *cara sunt*] nonnulli codices habent *curae sunt: cara sunt* tamen magis probamus. IN EPIST. 17, lin. 6. *iracundia tumore ablatam*] Negare equidem non possum hanc esse antiquam scripturam, quam & Riuius se in vno cod. perantiquo reperisse testatur. Sed ego vulgatam, *iracundia & amore ablatam*, magis probo, atque ita edi iusseram, si mihi typographus obtemperare voluisset. Nam hoc dicit Cælius, se odio appii compulsum & amore Curionis adductum esse, vt parteis Cæsaris sequeretur, fuit autem Appius Pompeianus, Curio Cæsarianus. Pag. 2.35 lin. 8. *vt maximè plebs, &c.*] quidam libri manuscripti habent *vt maximè partes, &c.* Vnde docti quidam suspicantur legendum, *vt maximi partes, &c.* Lin. 11. *ne hæc adhuc, &c.*] Quidam delent pronomen *hæc*.

IN EPIST. II. LIB. IX.

Pag. 237. lin. 27. *Sed calumniabar ipse*] videtur desiderari, *me*, vt sit, *calumniabar ipse me.* Pag 238. lin. 27. *nauare operam reip.*] alia aliter ego sic hunc locum restituendum censeo nã quod in libris manuscriptis plerisque legitur, *nauare reimp.* erratum est librarij scriptoris, qui cum scribere deberet. *nauare operam reip.* scripserit *nauareram reip.* vel *nauaram reip.*

IN EPIST. 3. lin. 1 *tamen amico ad te eunti, &c.*] Sic habent omnes fere libri veteres, & aliquot vulgati. Alij tamen Caninio ad te, &c.

IN EPIST 6. Pag. 241. lin. 7. *siquid ferendum est*] Videtur legendum *siquid ferendum non est.*

IN EPIST. 7 lin. 4. *prope alicubi esse*] legendum fortasse est *esses* Li 6. *dubitandum non est quin equis, velis*] secutus sum libros vulgatos, nam manuscripti habent *equis viris.* Ego puto M. Tullium significare, iam fugiendum esse omni contentione terra marique; Lin. 10. *Sed ridicula missa faciamus*] verbum *faciamus*, ne quis putet à nobis de nostro adiectum reperimus in duobus libris manuscriptis.

IN EPI. 9. Pag. 245. lib. 17. *circumuallato nunc denique,*] legendum fortasse est, *nunc vndique.* IN EPI. 10. lin. 3. *& ingentium gallinarum*] codices vulgati, quibuscum tamen consentiunt nonnulli manuscripti, quos & P. Victorius secutus est, habent *cu-linarum*: alij partim *integrius cularum*, partim *ingentium galerum* partim *ingentium cochlearum*, partim *ingentium farculorum*, partim *ingentium gallinarum*, quam scripturam probaui.

IN EPIST. 12 lin 0. *Munus illum leuidense crasso filo*] secutus sum lib. manuscriptos, non damnata Octauij Panthagatij, viri doctiss. coniectura existimantis legendum, *leuidẽte*: quam adiuuat vetus codex Mem. in quo

in quo est *leui dense*, disiunctim scriptum & *dense* sine dipthongo. *Leui dente* autem id est leui pectine. Isidorus autem docet *leuidensem* vestem dictam raro filo leuiterque densatam: Contra pauidensem seu pauitensem, quasi grauiter pressam.

IN EPIST. 15. pag. 253. lin 7. *ponere assuisse scribendo*] sic est legendum libris omnibus inuitis.

IN EPIST 16. pag. 257. lin. 5. *salua enim satis est: sannionum parũ*] in nonnullis libris scriptum est, *sannonum parum.* IN EPIST. 19. lin. 1. *tenuiculo apparatu significas, &c.* [Nonnulli libri manusc. habent *tenuissimo*, P. Victorius edidit *tenuiculo*. IN EPIST. 20. lib. 7. *solitus est promulcide conficere*] amicus quidam meus legendum censet *conficere*. Pag. 260. li. 13. *in Epicurei nos aduersarij nostri castra coniecimus*] assentior Victorio, existimanti mendum subesse in voce *castra*: pro qua nonnulli codices manuscr. habent cassatra. Li. 21 *nos iam ex arcu*] Adr. Turnebus legendum censet *ex arcis*: alij, *ex arcu*: alij, *tantum ex te artiu*. IN EPIST. 22 lin 1. *Amo verecundiam, tu potius libertatem*] sic est legendum reclamant omnes libri licet. Pag. 264. lin. 22. *subpedit*] alij libri habent *suppellit*: alij, *suppellere*. In epist. 26. pag. 268. lin. 4. *Miraris tam exhileratam esse seueritatem nostram?*] cod Memm. aliquot habent *seruitutem nostrã?* Clericanus, *senectutem nostram?* ego *seruitutem* legendum esse puto. Lin. 28. *cum ille vero*) omnes fere lib. manuscr. habent *vero*. Vnde Adr. Turnebus collega & amicus noster legendum esse existimat, *cum ille viro*, de quo loco lege eius aduersaria. Li. 30. *ibi praesertim*) quidam lib. habent, *tibi praesertim*. Lin. 30 *sed etiam intra legem*) legendum *infra legem*, vt recte iudicat Ioan. Passeratius.

IN EPIST. VIII LIB. X.

Lin. 13. *magna mihi ipse ad perficiendum*] sic videtur legendum potius, quàm quomodo alij lib. habent, *magna in spe ad perficiendum*. Li, 21. *sed aliquantum nobis temporis*] videtur legendum *aliquanti*. Pag. 278. lin. 12. *cum pauc. fun. orbi ter. vict. partiremur*] secutus sum P. Victorij coniecturam, qui ex *pateremur*, & *patiremur*: fecit *partiremur*. Nonnulli tamen cod. manusc. habent *pararemus*: quomodo & aliquot vulgati. Alij quidam *pareremus* quod postremum magis probo.

In ep. 9. lin. 1. *Nihil me tibi temere aut te ceteris. &c.*) Verbum *scripsisse*, quod fuerat interiectum inter temere & disiunct. *aut*, ego fretus manusc. lib. auctoritate deleui. Nam verbum *recepisse*, etiam huc pertinet, & est commune: quod non intelligentes indocti, verbum *scripsisse* adiecerunt de suo. In ep. 12. pag. 284. lin. 22. *qua habent speciem gloriae collectam, ex inanissimis splendoris insignibus*] sic habent duo codices Memmiani, neque video cur hanc scripturam reijcere videbamus. Lin 24. *Breuia fugatia, caduca*] sic habent omnes fere lib. vulg. sed videtur P. Victorio legendum, *fucata*: & item Manutio, cùm neuter vt arbitror, de alterius sententia quicquam audisset. Testatur autem P. Victorio in optimo illo, quo vsus est, codice, scriptum fuisse, quanquam litteris obscurioribus *fugata*, *fugacia* tamen, quod est in vulg. lib. non videtur reijciendum. Pa. 285. li. vlt. *Appellauit an* πολίπόθητον] Quidam lib. manuscrip. habent πτολιπόθητον atque ita edidit P. Victoribus

IN EPIST. 16, lin. 9. *tum erat*

gratissimis verbis & sententijs perscripta) Cùm anteà vulgo legeretur, *& sententijs plena*, Victorius ex auctoritate quorundam librorum vocem *plena* deleuit, & rectè. Ego autem cùm in vno atque altero reperissem vocem *perscripta*, quamuis non ausim asseuerare Ciceronis esse, sed suspicor esse subdititiam, tamen non putaui mihi negligendam, aut reijciendam.

IN Epist. 17. pag. 289. lin. 3. *quo obside fidei illius*] Iampridem sic mihi visum erat hoc loco legendum. Aliquot post annis cognoui, Arrico Stephano, viro doctiss. idem videri. Alij retinent lectionem vulgatam, *fide illius &c*. & tamen *fide* pro *fidei* positum esse volunt, vt sit antiquus generandi casus. li. 6. *Sex. Gauiano probauit*] hunc commemorat in orat. pro Sextio M. Tullius.

IN epist. 18. lin. 16. *Etsi cautius illud erat consilium, &c.*] Multa hic immutata sunt, partim coniectura, partim ex auctoritate codicum manusc. primum *etsi cautius &c. pro & cautius*, ex vetere codice edendum curaui: deinde totum illud, *sicut milites faciunt*, pro meo iure deleui, quia clamat non esse Ciceronis: postremo illa, *exercitu concordi, & bene de rep. sentiente*: sunt item à vetere codice. Iam verbum *videbam*, tametsi superuacaneum videatur, cum verbum *sciebam*, satis superque sit, tamen non sustuli: quia credibile est à M. Tullio esse positum, propterea quod multa sunt interposita, inter verbum *sciebam*, & illud. *hoc omne assequatum iri*. Propter Hyperbatum scilicet, ita posuit verbum *videbam*, quasi verbum *sciebam* non sit initio positum, vt cōsulat memoria lectoris. Si quis tamen delere volet, per me licebit, neque repugnabo.

IN ep. 20. pag. 291. lin. 11. *verum vt errare mi Plance potuisti, &c.*] negare non possum, eam esse scripturā antiquam, quam defendit P. Victorius: *Verum vt errarem, id Plance voluisti*. Sic enim habent & Memmiani codices. Veruntamen vulgatam lectionem amplector, vt valde probabilem, & cum ijs, quæ sequuntur, congruentem & consentaneam. Pag. 293. li. 3. *nec de laude ieiuni hominis delibrare quicquam*] si nostri omnes codices manuscrip. habent *deliberare*, vt habent. si semper, vbicunq; vulgati libri habent *delibare*, in manuscrip. scriptum est *delibrare*, aut *delimare*, quod admonui in scholis Lucretianis: nunquámne intelligent homines, in omnibus lib. talibus locis esse reponendum *delibare* pro *delibrare*? In Epist. 23. pag. 295. lin. 27. *aut ab illis ferventib. latron.*] Sic habent ferè omnes manusc. *furentibus*, tamen non damno, quod est in vulg. præsertim cum sequatur non longo post interuallo, *veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam incitati*. Pag. 296. lin. 14. *magno cum dolore paricidarum elapsus sum his*] sic legit Paulus Manut. quanquam libri omnes habent. *elapsus sum iis*, aut certè *his*. In ep. 24. pag. 298. lin. 14. *aliquanto illum propius esse è rep. esse videbamus*] sic mihi visus est hic locus esse restituendus, cum esset corruptissimus. Nam primum hoc totum, *quod ad Cæsarem attinet*, fuerat frustra & temere inculcatum: quod conieci ex vnius cod antiqui scriptura, quæ est talis, *aliquanto illum propius esse*. Nam pronomen *illum*, satis demonstrat & significat Cæsarem sine illa accessione: deinde verbum

Kk 6v

verbum *videbamus*, facile indicat aliquid deesse. Quid autem aliud deesse dici possit, quam quod reposuimus? quod scilicet eiectum fuerat, receptis illis verbis, *quod ad Cæsarem attinet* quæ nata fortasse sunt vel ex ijs, quæ, sequuntur, *quod ad Cæsaris amorem attinet*: vel ex eo quod pronomen *illum*, quod reperimus in duobus codicibus antiq. sublatum esset vel ex annotatione ad vocem *illum*, ascripta, cum lector aliquis ascripsisset Cæsarem; doctus quidam tamen sic hunc locum legendum existimat, *aliquanto autem propius esse Cæsarem volebamus*. In Epist. 31. Pag. 307. lin. 16. *quod, cum Lep. con. a. o. s. s. a. c. c. Ant. maxime contrarium fuit*] si hoc significat Asinius, hoc sibi maximè obfuisse, maximéque aduersarium fuisse, insolens locutio est: sin aliud: quæro quid. Ego putabam locum esse mendosum, & ita corrigendum: cui *quod Lep. concion. atque omn. scr. se cons. cum Ant. m. c. f.* Lin. 28 *quantas habuerim contentiones*. Sic emendauit Paulus Manutius, cui assentior.

IN EPIST. 32. pag. 309. lin. 9. *gladiatoribus autem Fadium*] præpositionem *ob*, alieno loco ab operarijs positam, restitue in suum ordinem, hoc modo, *gladiatoribus autem ob Fad. q. mil Pomp. quia cum &c.* Lin. 17. *Ciuis Romanus sum*] P. Victorius edidit, *ciuis Rom. natus sum*: quo modo & aliquot Memmiani codices habent. Lin. 15. *Nunc quod restat*] libri aliquot veteres habent, *quod præstat*, & ita multa exempla vulgata. IN EP. 33. pag. 311. li. 2. *& robur & suboles militum interijt.*] quamuis iampridem admonuerim scribendum esse *suboles*, non *soboles*: admoneo tamen iterum hoc loco, tum quia ita scribitur in duobus libris manuscr. tum quia ita edidit P. Victorius.

IN EPIST. I. LIB. XI.

Lin. 12. *nulla partes ijs in rep.*] legendum videtur *nulla partes sibi in re. &c.*

In ep. 2. pag. 317. lin. 20. *ea re denuntiatum esse veteranis, quod de. &c.*) videtur aliquid deesse post vocem *veteranis*, nempe tale quiddam, *vt venirent*. In ep. 3. pag. 318. lin. 4. *Nam de dilectibus habiti*) hæc est antiqua scriptura, atque ita sine dubio legendum Mendose autem hic operæ fecerunt *delectibus*. In epi. 10. lin. 4. *malim mehercule tuum iudicium. &c.* secutus sum libros vul. Nam manuscr. aliquot habent *Malle me tuum iudicium quam ex, &c.* Et sic restituit P. Manutius multis ab hinc annis siue coniectura ductus, siue codicis alicuius veteris auctoritate fretus. Sic postea edidit & P. Victorius, optimũ illum codicẽ & antiquissimum Florentinum secutus. Ego tamen scripturam vulgatam probo: quam & nonnulli veteres confirmant. In ep 20. pag. 335. lin. 20. *Agrariam curationem ligurirent,*) sic habent omnes libri veteres. Quidam tamen legendum censent. *Agrariam rogationem.*

In ep. 21. lin. 4. *qua plurimum valet*) quidam legi volunt, *qua plurimum vales*. In ep. 26. pag. 340. lin. 22. *contra inimicos meos solere defendi* (quãuis sciam P. Victorium edidisse, *iniquos meos*, vt est in vulgatis, ego tamen secutus libros manusc. Memm. *inimicos* reposui. Neque tamen aut nego, aut nescio, *iniquos* interdum vsurpatum esse à Cicerone pro inimicis. In epist. 27. lin 17. *Aiunt enim patriam amicitia præponendam esse*) secutus sum libros vulgatos, præsertim quibuscum consentiunt nonnul-

li manuscripti: a quo [illegible] locutus est oratione pro Rab. perduel. reo: *ut amicitiam patriæ præponeret*. Nā quod P. victorius ex antiquis codici. repo nit, *aiunt enim patriæ ami[illegible]m præponendam esse*. hac sententia, *aiunt ami[illegible]tiam patris præponendam esse amicitiæ amicorum*, probare non possum [illegible] potius existimatum esse legendum. si quid sit mutandum, *aiunt enim patris libertatem amicitiis præponendam esse*.

Pag. 342 lin. 26. *At de[illegible] pro virili parte*. Quidam putant legendum *pro virili parte*. Sed ego nihil mutandum censeo. Nam quemadmodum dici mus *pro virili parte*, ita & *pro [illegible]* In epist. 28. lin. 13. *[illegible] paratus fidem tuam & in con[illegible])* Videtur legendum quibusdam, *[illegible] paratus & fidem tuam in consilio dando & religionem*.

IN EPIST. I. LIB. XII.

Pag. 345 lin. 11. *ab illo duntaxat [illegible] [illegible]simo periculo tuo)* Quidem legi volunt *[illegible]issimo periculo*. Lin. 9. *pecuniæ maxime describuntur*) sic legendum *non describuntur*. In ep. 2. pag. 347 lin. 3. *ad quam paratus venerat*) sic est legendum, & ita habent duo codices manuscripti. vnde tamen quidā legendum putant, *at quam &c.* nam [illegible] Ego puto *ad quam*, rectā [illegible] vt subintelligamus [illegible] In epist. 5. pag. 350 lin. 16. [illegible] *In Italia compararat*) legendum [illegible] & ita habent omnes co[illegible] erratum est operarum. In [illegible] p. 357 lin. 8. *non subita, nec [illegible]* P. Victorius testatur esse in optimo illo libro scriptum, [illegible] & vult *nec convenientia*: quasi [illegible] *convenientia*: [illegible] *subita & non convenientia*. [illegible] in nonnullis libris veteribus legi, *nec inconvenientia* [illegible] Nostri omnes habent *inconvenientia*. Pag. 358. lin. 27. *[illegible] aerale*) alii legi volunt *[illegible]*.

In epist. 14 pag. 359 lin. 31 *[illegible]* nihil e quidem varie [illegible] in libris manuscriptis reperi: sed tamen quidam legi volunt, *eadem superbia: & [illegible]* alii *eadem superbia importunitate*, & c. alii *eadem superbia, & importunitate*.

In epist. 15. pag. 363. lin. 22. *tanta praemia esse [illegible]*. Quidem libri veteres habent, *tanta importunitate. &c.* Pag. 364. lin. [illegible] *exemplo neque nostræ partis*) Quidam legi volunt [illegible] & [illegible] Ego ex antiquæ scripturæ vestigiis repono, *neque nostræ partis*. subintellige, *periculo sen repete ἀπὸ κοινοῦ*.

In epist 22. lin. 2. *collega nostro Antonio*) P. Victorius edidit *collega vestro*, Sed *collega nostro*, probo Fuit enim collega Ciceronis Antonius in auguratu. In epist. 25. pag. 374 lin. 26. *Fuit enim quoddam necessarium tempus servitutis*.) sic restituit Paulus Manutius, cum antea vulgo legeretur: *Græcum tempus*: plane inepte. paullo post vbi omnes libri habent *vinolentum furorem*, legendum videtur quibusdam, *violentum furorem* vinolentum tamen retinendum videtur propterea quæ sequuntur: *quem ego ruditatē & nausitātē, &c.* P. 37[illegible] l. [illegible] *[illegible] patria fuisset*) [illegible] legendū *[illegible]* Sic enim dicimus: *[illegible] patriæ [illegible] fuit [illegible]*

In epist. 25. lin. prima, *Q. Tur[illegible]us*) hæc epistola ordine est [illegible] [illegible] itaque [illegible] [illegible] & ab hac epistola in[illegible]

Kk7v

faciens vſque ad vltimam huius libri, ſcribe 26. 27. 28. 29. 30.

IN EPIST. I LIB. XIII.

Pag. 381. lin. 19. *[Cum patrone Epi]cureo mihi omnia communia ſunt.]* Vocem *communia*, quæ eſt poſt *omnia*, quamque P. Victorius quorundam veterum codicum auctoritatem ſecutus, deleuit, ego in vno reperi. Veruntamen aſſentiatur Victorio, licet, ſiquis volet, & ſequatur plurimum codicum auctoritatem: non repugnabo. Sed audebo dicere, eſſe à librario omiſſam, & eſſe neceſſariam. In epiſt. 9. pag. 391. lin. 13. *ordine ipſo, hominum genere*] Videtur ſic potius diſtinguendum, *ordine, ipſo hominum genere, &c.* In epiſt. 10. pag. 392. lin. 19. *ſed tamen cauſa communis ordinis*] Cum P. Victorius in optimo illo codice, quem tantopere probat, non reperiſſet vocem *cauſa*, quæ eſt in lib. vulgatis omnibus, coniecerat legendum eſſe *communio ordinis* neque tamen auſus erat vt eſt religioſus, [illegible], ita edere. Ne ego quidem igitur audere debui quamuis eius coniecturam vnius codicis Memmiani teſtimonio confirmatam reperiſſem. Pag. 393. lin. [illegible] *[illegible] ditum, & a cupiditate)* legendum [illegible]naſſe eſt, *pu[illegible]*,

In epiſt. 15. lin. 10. *[illegible]* [illegible]] poſt verbum [illegible], debent ſequi, deinceps ea, quæ culpa operarum poſita ſunt non ſuo loco, lin. *[illegible]*. In epiſt. 17. lin. 16. *quammaximus poſt mea commendatione.*] ſic repoſueram coniectura ductus: quia hæc lectio mihi [illegible] videbatur & certior, & ad ſententiam huius loci accommodatior, quam quæ dicitur [illegible] Memmij *quam maximus* poteſt *mea commendatione &c.* nam vulgata, *quam maximus poſſea com. &c.* ferri non poterat. Et credibile eſt ex *poſt mea* factum eſſe à librario, *poſſea*. Sed ſunt qui ita legi poſſe contendunt, *quammaximus poſſet mea commendatione*. quæ mihi magis probatur tamen ſi parum intellit. Atque ita operæ fecerunt, meo iniuſſu. In ep. 30. pag. 411. lin. 14. *id feci alterum conſilio &c.*] legendum cenſeo, *id feciſſe, &c.* In ep. 58. pag. 426. lin. 2. *qua aqua poſtulabit, vt [illegible] impetret)* ſequor codices vulgatos: cuius ſequar cauſa hæc eſt: ſcribit Cicero ad prætorem vrb. ei commendat Caſtrij cauſam, petit que ab eo, vt *qua æqua poſtulabit, eo iubente impetret*. At prætoris eſt decernere & iubere. Licet tamen & legere, vt eſt in libris manuſcriptis *te iubente*, ſeu *iubente* id eſt, te volente, tua voluntate. Ac, ne quid diſſimulem, mihi hoc modo legi placet: & item in epiſtola proxima.

IN EPIST. II. LIB. XIIII.

Pag. 442. lin. [illegible] *quemadmodum à Veſta*) [illegible] legi volunt, *à Veſta* id eſt [illegible]. In epiſt. [illegible] pag. 445. lin. 15. [illegible] [illegible] [illegible]. Omnia [illegible] [illegible] reconciliſſem feceris. [illegible] *bis [illegible])* [illegible] [illegible] [illegible]. In ep. 13. lin. 1. *[illegible] [illegible] tamen ab [illegible] [illegible] majeſtate)* [illegible] tus ſum cod. [illegible] [illegible] [illegible]. P. Victorius [illegible] [illegible] antiquiſſimum, [illegible] *tamen, &c.* [illegible] [illegible] [illegible] tam illam [illegible]

Kk 8r

to: & treis illas litteras postremas, *ces.* ex annotatione natas suspicor, cum aliquis ascripsisset è regione horum verborum: *si metuendus iratus est. Ces.* seu *caes.* id est Cæsar? quod postea translatum à librario est in contextum verborum Ciceronis, & adiunctum nomini *quies*: quæ mea suspicio si cui forte non videbitur probabilis, videat num dici possit, has litteras, *ces.* esse & transpositas & corruptas, & sic deberi scribi, *scil.* vel *sc.* tantum: vt hoc totum ita sit legendum: quies *scil.* id est scilicet. Ego tamen priorem meam coniecturam, veriorem existimo. Pag. 451. lin. 9. *verendum est. vt honeste*] sic est legendum, libris omnibus inuitis. hoc enim significat, si aliæ matronæ nobiles, & honoratæ non sint Romæ, vix Terentiam & Tulliam honestè esse posse. Sic autem loquitur, *verendum est vt vos honeste esse positis*, id est, *verendum est, ne non positis esse honeste*. Confirmat meam cōiecturam Verbum *verendum*, quod mox iteratur, quasi tam semel ante positum: *etiam illud verendum est*, inquit &c.

IN EPIST. I. LIB. XV.

Pag. 456. lin. 22. *ab Iamblico Phylarcho Arabum* [ego legendum puto, *Phararcho Arabum*. Est autem Pharar-chus is, qui præest turribus ijs, vnde lumen sublatum significat nauigantibus vbi loci sint, & vnde, si quid sit quod scire opus sit sublatis ignibus longo ordine, & immenso spatio, dum turris turri vicinæ signū dat, res indisiunctissimis locis gestæ cognoscuntur.

Pag. 457. lin. 4. *serius vos quidem, quàm decuit.*] Quidam legi volunt *debuit*, impersonaliter. IN EPIST. 2. lin. 19. *vt, quæ copijs & opibus vix tenere possumus*] Nonius Marcell. legit: *ferre vix possumus.* IN EPIST. 4. Pag 463. lin. 16. *tum præstanti magnitudine,*] secutus sum codices Memm. reiecta & vulgata lectione *presenti magni* & florentina, *præsentia magnitudine, &c.* Li. 32. *& omnino ijs, qui nouari aliquid, &c.*] cum & in vulgatis libris, & in manuscriptis legeretur, *& toto ijs*: Ranconetus coniectura ductus legendum putabat, *extorta is, qui &c.* Sed Victorius melius, *& omnino ijs, qui &c.* Ali, *& socijs, qui, &c.*

Pag. 464. lin. 17. *si ita tempus ferret.*] Duo codices Memmiani habent: *si ita opus foret.* Lin. 34. *acriter & diu repugnantibus*] Videtur legendum, *repugnanteis.* IN EPIST. 6 pag. 470. lib. 5. *non vt nimis concupiscendus honos)* Sic habent tres codices Memmiani, & Huraltinus, & Clericanus. IN EPI. 13. pag. 475. lin. 4. *mihi ad remunerandum*] legendum censeo *ad te remunerandum* IN EPI. 14. li. 21. *Vnus scilicet ille fructus*) secutus sum libros vulgatos. Nam manuscripti alij habent, *vnus ille fructus*: alij, *vnus scilicet fructus*: alij, *vnus scilicet v ni fructus* IN EP. 16. lin. 2. *quam tu Syllabam, aut litteram*) sic potius putaui esse legendum, quemadmodum reperi scriptum in cod. Memm. & Clerican. quam vel vt habent excusi scedulam, vel vt P. Victorius edidit, *scidam*, quod Carisius interpretatur chartam. Nam præter horum librorum auctoritatem quam non puto contemnendam præ aliorum auctoritate, longe meo quidem iudicio, concinnius & elegantius est ita loqui: hæc epistola te oppressit ante quàm tu ad me syllabam aut litteram ad me miseris, quam sic ante quàm tu ad me chartam aut litteram. Supra antem legendum fortasse

Kk 8v

tasse est, *oppresserit*, vbi est, *oppresit*, pro *operis sit*: quod est in libris manuscriptis. LI. 13. *quod cum velis ipsa accurrunt.*) sic restitui coniectura ductus. Dicebat enim Epicurus, imagines seu simulacra ad arbitrium nostrum ad nos aduolare, siue ea quibus cerneremus, siue quibus cogitaremus. Præterea quæ sequuntur, meam coniecturam confirmant, ibi, *in meaque potestate sit spectrum tuum &c.* Postremò *accurrunt* nō *occurrunt*. Sic enim Lucret lib. 4. *Anne voluntatem nostrā simulacra tuentur. Et simulac volumus, nobis accurrit imago?* Et M. Tullius li. 2. de diuin. *Quid? Ergo ista imagines ita nobis dicto audientes sunt. vt, simulat que velimus, accurrant?* IN EP. 18. lin. 7. *mea molesta est*) habent omnes lib. sed assentior P. Manutio, qui locum corruptū ac mendosum esse putat. Quod autem legendum existimat *mea in palestra est*, vt opponatur illi superiori membro: *tua quidem in culina: est* nondum constitui apud me probare debeā, nécne. Quidam amicus meus, vir doctus, legi potius putat oportere *mea in molestia est*, cui assentior: Sic autem loquitur lib. 4. epist. ad P. Nigidium Figulum *id tibi affirmo, te in istis molestijs in quibus es hoc tempore, non diutius futurum.* Paullò ante hac eadem epistola videtur legendum. si φλυκὸν aliquem habuissem. IN EP. 19. Pag. 482 li. 26. *Nam habet damnatos*) P. Manutius in prima editione edidit *dominatos*.

Pag. 485 lin. 10. *quo tamen ipso, me futurum satis*] vel sic legendum, vt edi iussi, *confido me facturum satis*: vel *quod tamen ipsum tibi confido futurum satis*. LI. 28. *absentem memoria colam*] malim legi, *absentiam*, *&c.*

IN EPIST. III. LIB. XVI.

Pag. 487. li. 24. ET Q. FILIVS] legendum & Q. Filius erratum est operarum. IN EP. 12. li. 9. *non solum improbis sed etiam ijs qui*] secutus sum codicum manuscriptorum auctoritatem: qui omnes ferè sic habent: atque ita edidit P. Victorius. Vulgati autem habent, *non solum improbos, sed etiam eos, &c.* IN EP. 14. lin. 2. *plenam timoris, ac miserius, tuis litteris nihil e sum, &c* sic edidit. P. Victorius: quorum verborum negare non possum sententiam facilem esse ac planam. *miserius* enim *tantundem* ferè valet quantum *quod miserius*. Sed non videtur codicum Memmiam. scriptura esse repudienda, *plenam timoris ac miseria. Tuis litteris, &c.*

IN EP 17. lin. 10. *quo quidem comitatu ὁμιλῆσαι*) locus est obscurus & suspectus. ego nihil varietatis in libris veteribus reperi. Licet dicere hanc esse sententiam, ego me ab hoc comitatu abstraxi, ac remoui neque cum eo congressus aut collocutus sum. IN EP. 18. lin. 3. *Tibi διαφόρησιν gaudeo*) διαφόρησιν habent nonnulli codices veteres: quā lectionem sic probabimus, vocis, contentionem & exercitationem intelligimus Tironi profuisse. Pa. 500 lin. 5. τέρψιν, εὐλυσίαν &c. τρῖψιν habēt ijdē & libri quod probo τρῖψις autem id est frictio. LI. 17. *bonus homo*) Obseruatum est a studiosis Ciceronis nunquam fere ab eo dictū esse *bonus homo*: semper *bonus vir*. Itaque legendum hic fortasse est *bellus homo*. IN EP. 21. lin. 22. *Nam cum omnia mea caussa velles, tum etiam tua* Duas has voces, *mihi successa*, quæ fuerant interiectæ, deleui, Erant enim superuacaneæ, & solœcismum gignebant. Ita enim Latini loquun-

Ll 1r

tur. *omnia tua caussa volo*: neque addunt hæc *mihi successa*. Pag. 503. lib. 14. *Multum enim mihi eripitur operæ* legendum cēseo *diripitur*, quod valet detrahitur IN EP. 24. Pa. 505. li. 14. *emas quod egerint*) Sic legendum putat hunc locum Adr. Turnebus in aduersar. Vbi libri vulgati habent, *scimus quid egerint*. IN EPIST. 26. Pag. 506. lin. 3. *Vide vt probare possit te non peccasse.*) legendum fortasse est, *Vereor vt probare possit te non peccasse.*

FINIS.

REGIÆ MAIESTATIS PRIVILegio cautum est, ne quis M. T. Ciceronis epistolas familiares, ex Dionisij Lambini & aliorum doctissimorum virorum recognitione & castigatione, infra decennium imprimat, aut alibi extra Angliæ regnum impressa diuendat, præter ea que Thomas Vautrollerius Typographus Londinensis in claustro vulgo Black friers commorans, suis typis excuderit.

Saml: Forster
May 5: 1750.
Chelmsford.

trius iste nunquam omnino Phalereus fuit: sed nunc planè Billienus est. Itaque te do vicarium. Tu eum obseruabis. Etsi, Veruntamen de illis, nosti cetera, sed tamen si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, vt mihi nascatur epistolæ argumentum. & vt tuas quamlongissimas literas legam, Cura mi Tiro, vt valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

ARGVMENTVM.

Hortatur, vt professionem conficiat, scribitque sibi esse in animo amicitiam Antonij conseruare.

TVLLIVS TIRONI SVO. S. 23.

TV verò confice professionem, si potes, etsi hæc pecunia ex eo genere est, vt professione non egeat. veruntamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, vt loqui non possit. Antonius de lege quid egerit. liceat modò rusticari.[1] AdBithynicū scripsi. De Seruilio tu videris, qui senectutem non contemnis. etsi Atticus noster, quia quondam me commoueri πανικοῖς intellexit, idem semper putat: nec videt quibus præsidijs philosophiæ septus sim: & hercule, quod timidus ipse est, θορυβοποιεῖ. Ego tamen Antonij inueteratam sine vlla[2] offensione amicitiam retinere sanè volo, scribamque ad eum, sed non antè, quàm te videro. nec tamen te auoco à syngrapha γόνυ κνήμης. Cras exspecto Leptam: etenim ad cuius rutam pulegio mihi tui sermonis vtendum est. Vale.

[1] *Epist. 17. li. 6.*

[2] *Videtur esse scripta post Cæsaris mortem. Adagium, propius est genus, quàm tibia: id est, tua potius quā mea tibi curanda Theocrit idyl. 15*

ARGVMENTVM.

Argumentum huius epistolæ est de rationibus.

TVLLIVS TIRONI S. 24.

ETSI manè Harpalum miseram: tamen cùm haberem, cui rectè darem literas, etsi noui nihil erat

erat ijsdẽ de rebus volui ad te sępius scribere: nõ quin confiderẽ diligẽtiæ tuæ, sed rei me magnitudo mouebat. Mihi prora & puppis, vt Græcorum prouerbium est, fuit a me tui dimitttendi, vt rationes nostras explicares. Ofilio & Aurelio vtique satisfiet. A [1] Flamma, si non potes omne partem aliquem velim extorqueas: in primisque vt expedita sit pensio kalẽdis Ian. De attributione conficies, de repræsentatione, videbis. de domesticis rebus hactenus. De publicis, omnia mihi certa, quid Octauius, quid Antonius, quæ hominum opinio, quid futurum putes. ego vix teneor quin accurram. sed scilicet litteras tuas exspecto: & scito Balbum tuum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, & postridie Hirtium, puto vtrunque ad aquas. emas quid egerint. Dolabellæ procuratores fac vt admoneãtur appellabis etiam Papiam. Vale.

1 Hic est Flaminius Flamma, de quo in ep. ad At-

2 De pecunia mihi debita, ob dotẽ filiæ cum qua diuortium fecerat.

ARGVMENTVM.

Litteras à Tirone quamcreberrimas requirit.

CICERO F. TIRONI SVO S. 25

ETSI iusta & ideonea vsus es excusatione intemissionis litterarum tuarum: tamen id ne sæpius facias rogo. nam etsi de rep. rumoribus & nuntijs certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quauis nimia re scripta à te ad me epistola semper fuit gratissima. Quare cũ in primis tuas desiderem litteras, noli committere vt excusatione potius expleas officium scribendi, quàm assiduitate litterarum. Vale.

X 13

ARGVMENTVM.

Suauiter Tironem accusat, quia litteras non miserat: rogatque vt omnino etiam sine argumento scribat.

Q. CICERO TIRONI SVO. S. 26

VERBERAVI te cogitationis ticito dũtaxat cõuicio. quod fasciculus alter ad me iã sine tuis lit-

I i 5

teris perlatus est.nō potes effugere huius culpæ pœnam te patrono. Marcus est adhibendus:isq; ac diu, & multis lucubrationibus commētata oratione,vide, vt probare possit,te non peccasse. Planè te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini. quæ lagenas etiam inaneis obsignabat,ne diceretur inanes,aliquæ fuisse,quæ furtim essent exsiccatæ: sic tu, etiā si,quod scribas,non habebis,scribito tamen, ne furtum cessationis quæsiuisse videaris. valde enim mihi semper & vera & dulcia tuis epistolis nūtiātur.Ama nos,& vale

ARGVMENTVM.

Inuehitur in consules designato. Hirtium, & Pansam, beneuolentiam suam in Tironem significat.

Q. CICERO TIRONI SVO. 27

MIRIFICAM mihi verberationem cessationis epistola dedisti.nā quæ parcius frater perscripserat, verecundia videlicet & properatione,ea tu sine assentatione,vt erant,ad me scripsisti, & maximè de consulibus dess.quos ego penitus noui libidinum & lāguoris effœminatissimi animi plenos. qui nisi à gubernaculis recesserint, maximū ab vniuerso naufragio periculum est.Incredibile est quæ [1] ego illos scio oppositis Gallorum castris in æstiuis fecisse: quos ille [2] latrono,nisi aliquid firmius fuerit societate vitiorū deleniet. Res est aut tribunitijs, aut priuatis consilijs munienda nam isti duo vix sunt digni quibus alteri Cesenā,alteri Cossutianarū tabernarū fundamenta credas. Te,vt dixi,[3] fero oculis. ego vos à.d. III.kal.videbo,tuosq; oculos, etiā si te veniens in medio foro videro,dissuauiabor. Me ama. Vale.

FINIS.

1 Cū Cæsaris essent legati.
2 M. Antonius ep. 15.lib.10.
3 Vnicè diligo.

I:5

DIONISII LAMBINI MONSTROLIENSIS EMENDATIONVM rationes in lib. I. Epistolarum M. T Ciceronis ad Familarcis.

IN EPISTLAM PRIMAM.

LIN 7. *nisi perfecta re de me,* [sic distinguendum, non vt vulgo, *nisi perfecta re,, de me non conquiesti*. sic enim loquitur li. 6. epistolarum ad Ampium Balbum, *neque vllo modo diuulgandum: de te iam esse perfectum*. lin. 12. *per eosdem creditores*] quidam libri manuscripti habent, *per eosdem competitores:* quod non placet. Pag. 2. lin. 7. *nec admonitionibus reliquit locum*] legendũ puto, *nec monitionibus*. Nam supra non dixit *admonere*, sed *monere*. admonere certè videtur idem ferè valere, quod ὑπομιμνήσκειν: quod est in memoriam redigere: monere autẽ aliud est.

IN EPIST. 2. li. 15. *cui quidem rei tam obsisti non poterat*] secutus sum libros manuscriptos, nisi quod ex *que feci quidem*. Pag. 4. li. 2. *intendere cœpit*) libri veteres ferè omnes habent, *intendere cœpit*, quod quamobrem reijciam, caussam non video: vulgati autem partim *contendere*, partim *intercedere*. Omnino *contendere* malim, quàm *intercedere* L. 10. *nam ei Bibuli sententiam*) *ei* idem valet quod *ij* sic antẽ habent tres libri veteres Memmiani, & Clericanus paulo post vocem, *primus* quæ est ante *honestissimus* eorũdem librorum veterum auctoritatem secuti sustulimus. L i. 34. *& vt quam rectissimè agatur. omni mea cura, &c.* Hic discrepant inter se libri manuscr. & hi à vulgatis. Nam quidam scripti manu sic habent *agantur omnia, mea cura, &c.* quidam sic, *& vt quàm rectissimè agatur, omni mea. &c.* alij sic, vt edidimus.

IN EPIST. 3. In quibusdam libris manusc. hæc epistola cum superiore cohæret. Pag. 5. li. 5. *gratiosissimus in prouincia sint*) sic reposui, codicem vnum manuscr. secutus: atque ita sine dubio legendum, etiam si nulli codices hanc lectionem confirmarent. Nam ceteri omnes habent *gratissimus*.

IN EP. 4. Pag. 6. li. 1. *vnum certamen esse relictum sententia Volcatij*) legendum fortasse est, *cum sententia Volcatij* L. 5. *magna inuidia)* coniunctionem *que*. quæ erat in vulg. sustuli, fretus veteribus codicibus L. 6. *alio transferebant*) sic habent omnes libri manuscripti.

IN EPIST. 5 Pag. 8. li. 6. *neque fide maiore*) libri scripti nonnulli habent, *neque fide maiorem* : quos non sequor: Alij *neque fide meliorem :* vnde iudico, *fide meliore* esse legendùm paullo ante hac eadem Pag. versu decimo, duæ illæ voces, *caussa regia*, superuacaneæ videntur : quæ tamen reperiuntur in libris manuscriptis. L. 14. *omniũ magno silentio*) omnes firmè libri manuscripti habent, *nimirum magno silentio*

IN EPIST. 7. Pa. 10 li. 31. *& animo in te singulari*) nulli veteres libri habent *in te* : quæ tamen mihi necessaria videntur. Pag. 11. l. 33. *cuius propè in conspectu*) multos abhinc annos

Memmius coniecerat sic esse legendum eiusq; coniecturam probaueramus, quod multo fecimus impensius, postea quam eam omnium veterum librorum auctoritate videmus confirmatam. PAG. 12. li. 9. *qui per prouinciam tuam, atque imperij tui prouincias pecuniis et cred*] secutus sum codices manuscr. in quibus ita scriptum est, quemadmodum edendum curauimus. Neque vero est quot cuiquam hæc scriptura absurda videatur. Nam aliquando plures prouinciæ vni attribuebantur, quemadmodum prouinciæ Ciliciæ tres διοικήσεις Asiaticæ erant attributæ. Sic igitur AEgypto prouinciæ, aliæ prouinciæ, erant attributæ, fortasse Cilicia & Cyprus, cui rei argumentō sunt verba illa, supra hac eadem epist. *qui Ciliciam, Cyprumque teneas. &c.* Pag. 13. lin. 10 *quam demptum de fortuna*] sic emendaueram decē ab hinc annis in meo codice cuius mei iudicij tuli fructum, cùm ita scriptum esse in omnibus libris manusc. comperi *demptum* autem, id est detractum. quod opponitur illi *additum*. Aliud porrò est *adimere*, aliud *demere*. IN EPIST. 8. Pag. 15. lin. 4. *vt me dignitas vtilitasq; cogit* [P. Victorius ex suo cod. manuscr. edendum curauit, *vt me pietas vtilitasque cogit*, Quam scripturam confirmant Memmiani: in quibus est *deitas d.* enim est *p.* inuersum. In alium librum item scriptum manu incidi, in quo scriptum est: *& vt commoditas, vtilitasque me cogit* lin 33. *si quidem homines*] sic habent nonnulli libri, & manuscr. & vulgati alij *si quidam*. Pag. 16. li, 19. *nostrum studiū excitabit*] libri duo Memm. habent, *nostrum studium excitabunt*.

IN EPIST. 9. pag. 17. li. 19. *vberiores & præstantiores præsens*] sic habent omnes codices Memmiani, præter vnum in quo est *præsentiores*, quo modo P. Victorium in suo manusc. scriptum reperit. Pag. 20. li. 6. *vt integram rahi de causa Camp. ad. s. red. rem seruarem*] sic hunc locum restitui, leui immutatione facta: nempè ex *integrum* feci *integram*, ex *reseruarem* autem *rem seruarem*, sic autem loquitur Brutus. lib. 11. totámque vobis integram seruaui al. reseruaui. Quidam tamen ita legendum censent, *vt integrum de caussa Camp. ad s. r. seruarem*. quibuscum non pugnabo. Sic. enim loquitur lib. 7. epist ad At. *Quod me amicissime admones, vt me integrum quoad possim, seruem, gratum est*. Pag. 22 lin 9. *non dicam quid acciderit*] sic habent omnes libri, sed legendum videtur *non dicam per quos acciderit*, vel *qui acciderit*. Lin. 10. *tantum dicam breui. &c*] legendum videtur, *breuiter*. Nam cum dicimus *breui*, subintelligitur, *tempore*. Carisius tamē notat dictum esse à M. Tullio *breui*, pro *breuiter*. lib. 1. de oratore ad Q. Fra. *Ac ne plura, quæ sunt innumerabilia consecter, comprehendam breui*, Vbi tamen quidam legunt *breuiter*. Lin 16. *qui meos ciues & à me conseruatos*] Sic habent omnes codices Memmiani, & item Clericanus & ita edendum curauit P. Victorius, neque verò est quòd cuiquàm durum videatur hoc loquendi genus, *nostrum consilium, qui noluerim*, nam *nostrum* positum pro *meum*: in meum autem inest *ego*. Pag. 23. li. 2. *primum illa furia. &c.*] Clodius significatur. Itaque sequitur. *qui non pluris, &c* & *assecutus*. non *qua*, neque *assecuta* paulo post, *impunitatem scelorum*, edendum curaui codices

Memmia-

Ii 6

Memmianos secutus, quibuscũ consentiunt nonnulli vulgari. Lin. 27. *egregia animi alacritate afuerit*] sic edidit P. Victorius, sic habent codices Mẽmiani, & item Clericanus. paullo pòst, vbi vulgati habent, *redire curârit*, illi habent *curaret*. Pag. 24. li. 4. *cunctis ordinibus, hominibusq. incũbentibus*] libri manusc. non habent copulam post *hominibus*, cetera cum vulgatis consentiunt: vnde ego legendum puto, *cunctis ordinibus, dijs, hominibus incumbentibus*. Lin. vlt. *tum eum nec persuadendo. &c.* sic hunc locum emendandum esse arbitror, leui immutatione facta. alij autem sic, *cum eũ non persuadendo, sed cogẽdo, &c.* alij hunc locum non tangentes, neque quicquam in eo mutantes, legunt paullo pòst, *quem persuaderi*, pro *cum persuaderi*. Pag. 25. li. 32. *me facere quiddam, quod in Eunt*] legendum fortasse est, *me facere idem, quod &c.* Pag. 26. li. 4. *Tu par pari referto*] sic est legendum, non vt vulgo, *par pro pari. &c.* Nam primum lib. nulli veteres habent *pro*: deinde nonnulli sic habent, vt nos edidimus: postremo latini sermonis lex postulat vt ita legatur, *par pari referto*. Pag. 28 li. 35. *neque ita multa vt pertimescas*] sic habent omnes codices Memmi, sed P. Victorius edendum curauit, *ne pertimescas*. Pag. 29. li. 1. *treis libros in disputatione ac dialogo de oratore*] hoc totum, *in disputatione ac dialogo*, alienũ videtur & subdititium. Pag. 30. li. 14. *dignitatem, liberalitatem*] sic habent codices Memmiani, nisi quòd in vno cùm scriptum sit, *libertatem*, adiectæ sunt eadem manu supra tres hæ literæ, *ali*, quæ adiectio, significat scriptorem voluisse legi *liberalitatem*. Omnino ego malo *liberalitatẽ*, cùm propter alias caussas, tum quia paullo post dicit, non posse Lentulum sine suspicione cupiditatis prouinciam retinere. Lin. 22. *facilitate autem, quod vellem, &c.*] sic legẽdum: & ita habent codices Memmiani & vulgati. P. autem Victorius edidit, *felicitate quidẽ*: cuius scripturæ quãuis rationem videam, (significat enim fortunæ beneficio Lentulũ consequi potuisse, vt ne publicanos offenderet, idque se optare: (tamen hanc receptam facillimè tueri possum, vt dicamus, *facilitatem*, significare æquitatem quandam & lenitatem & iuris remissionem, iuri summo contrariam: sententiam non acrem, neque seueram, neque omni ex parte cum summo iure consentaneam: quemadmodum vsurpauit Philip. IX sub extremum. *Itaque qua proficiscebantur à legibus, & à iure ciuili. sẽper ad facilitatem, æquitatẽmque referrebat.* Malim tamen hic legi, *facilitate tamen, &c.*

IN EPIST. I. LIB. II.

Pag. 32. lin. 20. *sic ad nos confirmatos reuertare*] legendum fortasse est, *consirmatos*.

IN EPIST. 4. pa 34. lin. 21. *quarum laudum gloriam adamaris*] sic edidit P. Victorius: sic habent codices Memmiani vulgati autem, quibuscũ consentiunt tamẽ nonnulli veteres, *admiraris*. Lin. vltima erratum corrige, & scribes *in ijs esse elaborandum*, vbi est, *id ys, &c.* Pag. 41 li. 6. *Ego voluptatẽ animi nimiam*] Versus Trabeæ. *Ego voluptatem animi nimiã summũ errorẽ esse puto.* Errat autẽ Riuius, qui ex nescio quo vetere codice sic legendũ censet. *Ago voluptatem hominum nimiam*: quamuis me quoque in vno codice Memmiano ita scrip-

Ii 7

tum reperisse non negem, *hominum*, inquam, pro *animi*. In ep. st. 11. pa. 43. lin. 22. *Scripsi enim haec ipsi Megalensibus*) sic reposui libris omnibus repugnantibus atque inuitis, sola ratione & veritate fretus. Nam Megalenses & Megalensibus, neque Graecè, neque Latinè dici potest.

IN EPIST. 13. pag. 45. lin 10. *quoniam κώμικος μάρτυς, vt opinor accedit Thanus*) secutus sum codices quosdam vulgatos, in his, Lugdunenses. Nam omnes manusc. quos quidem viderim, habent, *accedit*, praeter vnum, in quo scriptum est, *occidit*, & supra scriptum, *id est mortuus est*: sed ita vt facilè appareat ex *a* vocali, factum esse *o*, recentiore manu. Erat autem hic Phania Appij libertus, vt intelligere licet ex epist. 1. & 5. lib. 3. lin. 22. *Quid aut Caesarem nunc defendit Curio?*] secutus sum libros vulgatos, & historiae rationem. Nam ex libro octauo epist. licet intelligere Curionem defendisse Caesarem, & ijs acriter restitisse, qui Caesarem ex prouincia retrahere conarentur.

IN EPIST. 15 pag. 47 lin. 12. *Caesari honestissime cupio*] Quidem libri habent, *Caesarem honestum esse cupio*: quae scriptura non est reijcienda: sed *Caesari honestissimè cupio*, magis probo: mendose autem operae fecerunt, *honestissimè esse cupio*, cùm in exemplo esset *honestissimè cupio*, sine verbo *esse*. Lin. 19. *neque erat superiore honore vsus*] sic habent omnes libri veteres, quos quidem viderim: nisi quod in nonnullis legitur *vsus*, vnde conijcere quis possit, legendum esse, *neque erat superior honore vsus, &c.* quo modo locutus est epist 18. eiusdem libri: *Habes enim neminem honoris gradu superiorem*. Lib. 30. *omnes Cassios*] quidam legunt, *iuuenes Cassio*.

IN EPIST. 16. Pag. 48. lin. 22. *eo si honore carerem*] duo libri Memm. habent, *eo si honore carerem*. Li. 13. *Quod autem in maritimis sum, facile moueo*], codices tres Memm. habent. *Quod autem in Mar. sum, submoueo facillimè non. susp. &c.* Victorius edidit, *Quod autem in mar. sum facillimè, moueo nonnullis susp. &c.* in quo mutata duntaxat distinctio est. Pag. 49. lin 15. *nonne omnia potius cur in sent.*] sic legendum, *cur in sent. perm.* non, *vt in sent.* quamuis omnes libri reclamant. sic enim loquimur: omnia acciderũt, cur hoc vel illud facerem. Et supra proxime sic loquitur: *quid ergo accidit, cur consil. Mut?* Lin. 33. *satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei*] omnes fere libri m. s. habent *in memoria*. Vnde fortasse P. Victorius edidit *in memoria*, ego nihil muto. Lin. 12. *hac tamen oblectabar specula*] sic habent codices Memm. & recte, quamuis aliter ediderit P. Victorius. Pag. 50. lin. 7. *quas libertate sua contraxerat*] sic legendum censent viri docti, reiecta vulgata lectione, *liberalitate*, referentes hoc ad accusationem Appij, qua Dolabella eius accusator Pompeium, Brutum, Lentulum offenderat. Lin. 25. *Te tamen oramus*] codex vnus Memm. habet, *te tantum oramus*, quae scriptura non respuenda.

IN EPIST. 17 pag. 51. lin. 22. *nec tum erant confecta*] omnes libri veteres habent, *nec tamen erant confecta*: atque ita edidit. P. Victorius, Porro nõ celabo lectorem, principium huius epistolae mihi non videri integrum, nam cùm infra versu. 6. pag. 46. dicat se vni epistolae respondisse, venit ad alteram .videtur esse legendum,

Ii 7v

dum, *Tinas litteras*, seu *literas bnas*.

In epist. 19. lin. 4. *ornamenta in te proficiscentur*] omnes libri Manuscr. Memm. & alij nostri habent, *ad te proficiscentur*: nihil muto tamen. Nam sic locutus est ep. 1 lib. 3. *intelligo omnia, quæ à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima*. Præterea nulli habēt *elaborabo*, nec vllū aliud ver bum in eius locū. unde suspicor legen dū, *quæque pro quæcunque*.

In EPIST. I. LIB. III.

Lin. 5. *verum etiam quod iuuet, curiosius*] sic habent omnes ferè libri manuscr. atque hanc scripturā pluribus verbis confirmat P. Victorius, vulgati autem *quod vidi*, In ep. 3. li. 10. *pro nostra constantiss ma volūtate*] codices Memm habēt *consociatissima*. Et ita P. Victorius edidit: nos nihil mutauimus: neque tamen antiquam scripturam damnamus.

In ep. 4. lin. 18. *duos enim duarum ætatum*] P. Victorius ex Florentino cod. edendū curauit, *duo enim*, quod probo. sic enim sæpè veteres loquebantur. In epist. 5. lin. 14. *restitueresq́, & præparares*] legendum fortasse est *& reparares*. In ep. 6. lin. 28. *quas quidem ex tuis intellexi, &c.*] vocem *literis*, & quia eam non habent codices Memm. & quia superuacanea videtur, sustuli, quamuis eam P. victorius retinuerit. Pag. 63. lin. 26. *ne litteras quidē vnas accepi*] sic reposuimus libris omnibus inuitis, leui immutatione facta, cum in illis legatur *villas*, planè mendosè. Quin doctus quidam existimat ita esse legendum, & ait lectionem longè fore venustiorem, *ne vnam quidem litterarum accepi, quæ me doceret, &c.* Ego non sum ausus ita excudi iubere, tametsi nō improbem. Sed vellem tamen excusum esset ordine mutato, *ne vnas quidem litteras*.

In ep. 7. lin. 5. *legati Apameani*] sic legendum est libris quibusdam manuscriptis inuitis, vulgatis approbātibus. Pa. 66. li. 17. *vt quid sit ἐξοχὴ, quid sit εὐγένεια, &c.*] nihil muto: quamuis in editione Florentina non sit hoc membrum, quid sit, ἐξοχὴ: quod puto esse necessarium: & credibile ēst ab operis esse prętermissum. In epist. 8. pa. 70. li. 7. *Qui d potest esse calidius*] sic habent omnes libri manuscripti, & nonnulli vulgati. Quidam legi volunt *incallidius*, quo modo scriptum est in alijs vulgatis: ego nihil muto, & sic accipio, vt sit εἰρωνεία. In 13. *quod te putem non nolle dici*) sic legendum esse declarat quod sequitur versu. 20. *Hos ego sermones, quod & multi sunt, & tuam existimationem, vt ego sentio, non offendant, lacessiui nunquam, &c* Nam hæc verba, *quod te putem non nolle dici*, hanc vim habent, *de quo te putem non laborare si dicatur*, quia scilicet existimationem tuam non lædat. Lin. 28. *lædi se putat*] sic habent omnes libri & manuscr. & vulgati. puto autem obscure, & (vt ita dicam) obliquè significari Appium ipsum. Veruntamen quidem legendum putant, *lædi te putat*, quæ lectio multo planior, ac facilior esset. Lin. 31. *vt hominis nobilissimi*) codex vnius Mem. habet post vocem *nobilissimi*, *liberalissimi* sine copulatione. Vnde quidam suspicantur eiecta voce *nobilissimi* legendum, *vt hominis liberalissimi*.

In ep. 10. pag 75. lin. vlt. *Si verò effeceris, vt censor creeris)* libri manuscripti habent *si verò efficis, vt censores creentur, &c.* quo modo P. Victorius edendum curauit, quod non

I i 8 r

probo. Neque vero vllo modo ferri potest, vt declarant ea quæ sunt in hac epistola extrema & in 16. & 17. supra autẽ vbi est *mitissime*, corrige *mitissimè*, vt habent omnes libri & vulgati & manu scripti.

IN EP II. P. 79. li. 24. *At te nihil. alterum enim, &c.*) sic respondit libris omnibus reclamantibus. Hoc enim significat, quod ad Appium attinet nihil referre vtrum sit obsolutus maiestatis, an de ambitu: quia utrunque crimen æquè falso ei illatum sit, crimen ambitus non attigerit: sed cum maiestatem populi Ro. auxerit, quod ad rem & crimina ipsa attinet interesse, quia crimen maiestatis sit obscurum: ambitus vero ita apertum, vt aut accusetur reus improbè, aut defendatur. Pagina præcedenti, versu. 22. deleto duas voces temerè eo coniectas, *est ille*. Li. 26. *Veruntamen ea maiestas, (vt Sylla voluit) vt, &c*] maiestatis crimen (inquit) ita obscurum est, vt cuiuis liceat in alterum declamare. id est, vt cuiuis liceat alterum quaq declamandi, & exercendi ingenij caussa accusare, impunè, id est, sine metu pœnæ. LIN. 16. *Et maiora præsidia* (videtur hic aliquid deesse, quod respondeat superiori illi. *quam timebam*: vt hoc totum sic legi debere videatur, *video enim & pericula leuiora, quàm timebam: & maiora præsidia, quam sperabam.* IN EPIST. 13 lin. 10. *propter quæ hæc elaborantur*) codices veteres habẽt, *laborantur* & ita P. Victorius edendum curauit.

IN EPIST. IIII LIB. IIII.

Pag. 90. lin. 2. *dixit se senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem caussa negaturum*) sic edidit P. Victorius, eamque editionem secuti sumus, ne optimo codici, quem ille secutus est, fidem derogasse videamur. Sed quamuis & ea omnia probemus, quæ scribuntur à viro illo doctissimo, & ita habeant libri aliquot manuscripti, vt edidimus, hanc lectionem tamen non probo, cùm multas alias ob caussas: tum maximè quòd ea sententia, quæ huic loco accommodata est, ex his verbis elici atque exprimi non potest. dicebat enim Cæsar senatui pro Marcello deprecanti non negaturum, non solvm ne negando Marcellum patria priuaret, sed ne male ominaretur. Quare sic potius legendum videtur, *dixit se senatui roganti de Marcello, ne ominis quidem caussa nõ negaturum.* quomodo loquitur in orat. pro Roscio. Am. *Nolo in eos grauius quicquam ne ominis quidam caussa dicere.* Lin. 16. *& ad Cæsarem supplex accederet*) quidam legi volunt *accideret*. quod probo. IN EPIST. 5 lin. 13. *decreui breui ad te perscribere*) vel ponendum, *breuiter*: vel subintelligendum, *sermone*, aut *oratione*, aut tale quiddam, quod mihi durum videtur, tametsi Carisius doceat ita locutos esse veteres. Pag. 92. lin. 10. *at illius vicem, credo, doles*) sic est legendum, vel omnibus libris aduersantibus, in quo Manutio assentior.

Pag. 93. lin. 1. *si quis nostrum interijt*) legendum fortasse est *nostrorum*. Lin. 28. *vna cum rep. fuisse*] quidam legi volunt. *vna cum rep floruisse*. Pag. 97. lin. 9 *Hic pro te vnius sollicitudini*] sic esse legendum intelliget, qui hæc attentè leget. Hoc enim dicit [illegible] Tullius, C. Marcellum fratrem, [illegible]se pro M. Marcello deprecari, non autem præcibus, à M Marcello contendere vt aliquid agat. Quod ita esse argumento est id quod proximè sequitur:

I:8

tur: *Nos cura, & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quod tui adeundi, cùm ipsi deprecatore eguerimus, non habemus.*

IN EP.7 lin.3. *virumq. fortissimũ*] P victorius edidit: *vnumq. fortissimũ.*

IN EPI.8.lin.7. *Iisdem igitur te de rebus*] cùm in vno codice manusc. reperissem scriptum: *ijsdem igitur de te rebus*, ego *te de rebus*, legendum esse iudicaui. LI. 20. *ne suo quidem, sed suorum*] legendum, *ne suorum quidem, sed suo*: vt habent omnes libri. Quod autem aliter editum est, mea nonnulla culpa est, qui cum amici cuiusdam nici viri docti, coniecturam adscripsissem ad marginem exempli, quòd typographus secuturus esset, operis ansam peccandi præbuerim. Docti quidam tamen hanc lectionem probant me dissentiente. Pag.100. lin.2, *cùm omnium nostrûm coniunctum, esse periculum suo cerneret, &c.*) Rillius sic legendum censet, ex quodam codice manusc, *cùm omnium nostrum coniunctum esset periculum certorum hominum, &c.* Quo quidem modo ego in duobus etiam libris Memm. scriptum vidi. LI. 5. *quam incertis in rebus fuisset*] sic emendauit P. Victorius, cùm anteà vulgò legeretur: *quam in ceteris rebus fuisset*: quæ tamen lectio reperitur in vno cod. Memmiano. Alij cum editione Florentina & Victoriana consentiunt, habentque *incertis in rebus*: nisi quòd in vno hoc dissimilitudinis inesse animaduerti, quòd habet, *ceteris in rebus dubijs fuisset.* IN EP. 19.lin.16. *Itaque hoc ego mihi gratulor*) libri manusc.habent. *Itaque in hoc ego mihi gratulor*, & rectè.

IN EPIST. 12.lin.4. *vos certiores vt facerem*] secutus sum libros vulgatos: nam scripti omnes habent: *vos certiores facere*: quomodo edidit P.Victorius. Sed hoc loquendi genus ferri non potest, meo quidem iudicio, *visum est faciendum, vos facere certiores.* Itaque, vel ita legendum, vt habent vulgati libri, vel sic *vos certiores facere*, legi volumus, delenda vox *faciendum*, vt ita legatur *visum est*, *quo quomodo res se haberet certiores vos facere.* IN EPI.13.Pa.105.lin.3. *fortasse semper fore*] In vno cod. manusc reperi scriptum, *fortasse non semper fore.* Quod siquis probabit, intelligemus M. Tullium vaticinari, & prędicere interitum Cæsaris. LI.22. *vt te horter et obsecrem*] Victorius mauult. legi, *vt te orem et obsecrem*: cuius lectionis nullum reperi in nostris libris manuscr.vestigium.

IN EPIST. II. LIB. V.

Pa.110.li.8. *de sortitione vestra*] quidam libri veteres habent, *nostra*, & paulo post, *nolo*, vbi alij *volo*. Ego nihil mutandum censeo. Pag.112 li.5. *quod te audisse certò scio*] legendum, *quòd te audisse credo.* vt habent omnes libri veteres: & ita excudi iusseram. LIN.26. *qua iniuria nemo vnquam in aliquo magistratu*] Paulus Manutius, seu Vbaldinus Bandinellus legendum putat *in minimo magistratu*, & rectè. LI.33. *vi atque impressione euertere.*] Quidam legendum putant: *vi atque oppressione euertere.* IN EP.4.Pa.114. li.11. *qua vt ad te scriberẽ sum inductus*] cum in libris manuscr pro *sum coactus*, quod est in vulgatis, scriptum reperissem, *sum commotus*. in vno, neque *coactus*, neque *commotus*: suspicatus sum vtramque vocem esse alienam, & subdititiam. Omnino duo illa participia sic posita, vt leguntur in libris vulg. *qua inductus, coactus sum*, aures nostræ respuebant. Paullo pòst omnes libri habent, *Tu tuai im-*

inimicitias vt reip. donares, te vicisti: quidam viri docti legi volunt, *vt reip. condonares.* Pag. 115. lin. 17. *quod aiunt falsò à me solere proferri*] libri vulgati sic habent: *quod abs te aiunt falsò in me solere conferri.* Siquis locus est in epistolarum libris difficilis & obscurus, & meo quidem iudicio, corruptus, hic est. Difficultas autem est in verbo *comperisse*, & in his verbis, *quod abs te aiunt, &c*, quæ planè deprauata sunt. Quod igitur ad verbum *comperisse* attinet, constat sæpe obiectum fuisse Ciceroni, iuratum dixisse, se comperisse & patefecisse, conspirationem, coniurationemque illam Catilinariam. lib. 1. epistolar. ad Atticum, epist. cuius initium est, *Vereor ne putidum. &c.* Sic Cicero, *Clodius contiones miseras habebat, in quibus Lucullum, Hortensium. C. Pisonem, Messallam cos. contumeliosè lædebat: me tantum comperisse omnia criminabatur.* Sallustius, aut quisquis auctor fuit illius oratiunculæ in M. Tull. *Qui verò nihil poterat, is erat calumniæ proximus: is aut domum tuam oppugnatum venerat, aut insidias senatui fecerat: denique de eo tibi compertum erat.* Huc pertinet etiam illud, quod est in Lucullo: *An tu cum res occultissimas aperueris, in lucemq́ue protuleris, iuratusque dixeris, eas te comperisse, &c.* Et quod est in orat. pro Syllâ: *Exclusus hac criminatione torquatus rursus in me irruit, me accusat: ait me aliter, ac dictum est in tabulas publicas retulisse* Ex his igitur & similibus locis, ne longior sim, puto hunc locum primum esse corruptum, deinde sic emendandum: *nam comperisse me, non audeo dicere, ne forte id verbum ponam, quod aiunt falsò à me solere proferri.*

IN EPI. 10. Pag. 122. lin. 14. *actione expostulant*] P. Victorius edidit, *actiones expostulant:* quemodo & nonnulli cod. Memm. habent. Ego lectionem receptam retinui, quæ & in alijs quibusdam scriptis manu libris reperitur. Actionem autem interpretor, actionem legis: qualis est actio furti, actio serui corrupti, & similes. IN EPI. 12. Pag. 124. lib. 22. *cum ceteris rebus nostra contexere*] malim legi *nostras*. Pag. 125. lib. 6. *vt omnes me, postulem*] legendum censeo: *vt omnes mea.* LIB. 14. *a qua te affici non magis potuisse demonstras*] P. Victorius edidit, *à qua te flecti.* Ego vulgatam lectionem, quia eam aliquot veterum librorum auctoritate confirmatam animaduerti, ferri ac retineri posse existimaui. Pag. 126. lib. 28. *qui quid sis, nescias*] sic habent omnes libri vulgati: & ita edidit P. Victorius. Nonnulli tamen libri manuscripti habent, *qui qui sis nescias.* IN EPIST. 14. lin. 3. *quam à me discesseras*] secutus sum cod. vulgatos, quibuscum consentiunt duo manuscr. Et ita Paulus Manutius edidit. P. Victorius autem, *quam discesserat*, vt subintelligatur Cæsar. LIB. 5. *eorum quorum confisus sis*) genus loquendi Græcis vsitatum: apud quos relatiuum quod appellant, congruit cum eo quod antecedens nominatur. IN EPI. 15. lib. 12 *Tecum viuere possem equidem, & maximè vellem*) paullo aliter habent codices, meum nempè hoc modo: *tecum equidem viuere possem & maximè vellem.* Quæ scriptura nihil videtur facilior: quanquam non admodum discrepat vt vulgata, quam secutus sum, cum qua congruit Florentina editionis postremæ: quæ talis est: *tecum viuere possem, equidem & maximè vellem.* Si mihi tamen quod sentio,

dicere

dicere liceat, neutrum harum lectionum rectam esse puto. Videtur autem mihi sic legendum: *tecum vivere posse equidem maxime vellem.*

IN EPIST. 17. Pag. 135. lin. 6. *tuũ crimen coniungeretur)* sic habent codices Memmiani, & ita edidit. P. Victorius. Quidam tamen habent *tuum nomen coniungeretur.* Li. 26. *Taleu casus accidisse* (sic scriptum reperi in vno cod. manuscr. ceteris omnibus dissentientibus in quibus est *incidisse*, quod minus probo. Li. 30. *Debitum eius virt. vid. testim. non dedisse*] libris omnibus veterib. inuitis, sic edendum curaui. Nam quod illi habent *cepisse*, natum ex dedisse, cum pro eo *depisse* esse scriptum, oberrante librario, deinde ab alio ex *depisse* factum *cepisse*. Pag. 137. l. 2. *vt quod vna sententia, &c.* (sic edidit Manutius. Alij fere omnes libri vulgati habent, *idque vna sententia, &c).* cum quibus consentiunt quidam lib. manusc Vnde quidam docti legi volunt: *quodque vna sententia, &c.*

IN EPIST. Pag. 139. li. 13. *Non habui cui potius id negotij dare, quam M. Tullio Laurea)* Hæc verba, *M. Tullio Laurea*, nulli cod. manusc. habent, quemadmodum nec illa, quæ reperiuntur in alijs vulgatis: *quam scribæ meo*: nisi quod hæc quæ edenda curaui, ad vnius libri veteris oram adscripta reperi, idque aliena manuscr. Et vero licet illa tollamus. Nam his deletis sententia est integra & aperta. facile enim subintelliguntur. Et credibile est ex annotatiuncula esse nata, vel ab aliquo coniectore, qui deesse putaret, addita. Li. 17. *rationes confectas & consolidatas)* sic habent omnes libri veteres, & ita edidit P. Victorius, vulgati alij *consignatas* a-lij *consulatus*. Li. 22. *De volutio quod scribis)* vocem, seu tres voces *quamobrem*, aliunde huc illatas, & ex verbo *haberem*, quod proximè antecedit natas sustuli. P. 140. l. 3. *non insipiẽter excogitatã, ne cogitatam quidẽ putes)* secutus eram initio libros quosdam vulgatos, qui sic habent: *non insipienter actam, ne cogitatam quidem putes.* Sed victorio malui tandem assentire, qui sequitur optimum illum codicem florentinum manuscriptum. Nam manuscriptorum nostrorum alij habent: *cum rem a me non insipienter excogitatam, ne cogitatam quidem putes. &* ita edidit P. Victorius, quam scripturam nos secuti sumus. Alij, *cum rem à me non insipienter excogitatam quidem*, planè mendosè. Ego P. Victorij, & Florentinam editionem solam veram & rectam iudico, vulgatam tamen tolerabilem & probabilem esse puto. Li. 6. *& vt multa tam grauu. Valer. pr. ipsique T. Mario.)* videtur legendum. *& vt multa tam grauis à Valerianis prædibus ipsoque T. Mario depelleretur, &c.* Li. 31. *Sed siquid est, quando de longeo parum gratum est)* Ego quàm proximè potui accessi ad scripturam antiquam. Nam libri manuscripti hoc loco sunt corrupti, sed tamen partim sic habent, *quando de logeo parum gratiosum est*, partim *grauissimum est*: vulgatis autem *parum prouisum est*, quæ lectio tollerabilis est: nec eam damnamus. Præterea quod ad vocem *logéum*, nos putauimus vtrobique, & supra ibi: *nam de logéo ita est actum, &c.* & hic. quando *de logeo, &c.* eandem rem agi. Ideoq; idẽ nomen intercedere oportere. *legium* autem, seu *logéum* vox Græca est, quæ significat, præter alia, locum vbi rationes referuntur, & vbi

deponuntur. L I. 34. *Te certè pecunia aut te exacta, rationem referre, ex meis rationibus relatis*) Etiam hoc loco scripturæ veteris vestigia secutus sum. Nam cùm in veteribus libris partim hoc modo scriptum reperissem, *te certe in pecunia exacta ista referre, ex meis, &c.* partim sic, *te certa pecunia exactionem ista referre, &c.* ego ex voce *exactionem* feci, *exacta rationem, ex ista, abs te*: quas voculas operæ per imprudentiam omiserunt. Cetera integrá & immota seruaui.

IN EPIST. I. LIB. VI.

Li. 9. *Nam et si quocunq; loco quisquis est*) sic habent omnes libri manuscripti: *quisquis* autem positum pro *quisque*: vt *quidquid* sæpe ab eodem, & à Lucretio, Terentio, plauto, pro *quidque* vsurpatum esse alias docuimus.

Pag. 145. lin 24. *vereor ne consolatio nulla*) sic legendum est: vel vt quidam alij libri habent, *vereor vt vlla consolatio, &c.* quorum verborum eadem sententia, atque eorum, quæ in hac editione posita sunt Pag. 146. lib. 5. *quam ratio & veritas*) quidam libri veteres habent, *& rei veritas*. nonnulli, *ratio & virtus. &c.* Pag. 151. lib. 24. *vt impudentiæ videatur*) videtur legendum: *vt impudentis videatur.*

IN EP. 5. Pa. 153. li. 5. *ita educatus, ita doctus es*) sic habent omnes libri vulgati: neque aliter edidit P. Victorius. Sed cod. Memmiani tres, & alij nonnulli habent *ita eductus*: quod probo. IN EPI. 6. Pag. 156 li. 15. *rerum hoc natura, & ciuilium temporum. &c.* videtur legendum: *rerum hoc natura non patietur: ciuilium temporum nec manes, nec mutata ratio feret, &c.* IN EP. 7. li. 1. *Quod tibi non tam celeriter liber est redditus*) quidam legi volunt, *liber est traditus*. Pag. 158. lib. 30. *cùm porrò non offendam: quid si non vult?*) sic esse legendum intelligent qui & attentè legent, & non erunt tardissimi. Hoc enim sentit M Tullius. Age laudo aliquem? sic mecum cogito: num offendo Cæsarem illius laudatione? Sed finge me non offendere: Quid si non vult illum laudari? fieri enim potest vt facto aliquo aliquis non offendatur, neque lædatur· id factum tamen non probet, aut id factum nolit. L I B. 34 *vbi hoc tu omnium patronus facis*) secutus sum libros vulg. Nam manuscr. habent, *vbi hoc omneis patronus facit*: & ita edidit P. Victorius Pag. 159. lib. 19. *apud eius omnes plurimum potes*] P. Faber Tolosan putat legendum: *apud eius homines*: á quo dissentio. Ita enim sæpe loquitur M. Tull *mei omnes: tui omnes*: vbi subintelligitur, *familiares*, seu *domestici*, seu *comites*.

IN EP. 8. lib. 9. *Huic meæ actioni, seu rogationi potius*) sic legendã est: quamuis aliter ediderit P. Victorius. L I 13. *Nihil ex eo te offensionis habiturum*) docti quidam legi volunt: *offensionis adlaturum*. IN EP. 10. CICERO TREBATIO) legendum TREBIANO) Et item epist. proxima, aliás TORQVATO. IN EP. 13. Pag. 165. lin. 4. *fortuna ipsa, debilitasque gratiæ nostra*) Sic emendaui coniectura proximè ad scripturam antiquam, sententiamque accedens: cùm in vno codice manusc. reperissem scriptum: *debilitas-ce* in alio *debilitare*. Nam *debilitas-ce* valet *debilitasque*. Neque verò me fugit in quibusdam libris vulgatis impressum esse *debilitatæ*. Quæ lectio quanquam tolerabilis videri potest, non æquè placet: tamen, vt hæc, quam reposuimus. Pag. 166. lin. 9. *quam vt exploratam spem salutis*

ostendere, nisi eius, quam, &c. Sic emendaui. Nam quis non videt hunc esse verborum ordinem, eamque sententiam: *magis vt consolarer fortem virum atque sapientem, quam vt exploratam spem salutis ostenderem, nisi eius salutis, quam sperari, &c.*

IN EP. 20. Pa.172.li.5. *De curatione aliqua numerũ regiorũ)* sic habent omnes libri manuscripti, quos quidẽ viderim, etiam is quo vsus est. P. Victorius: præterquam quod in vno est, *muuerum regionis*: cuius auctoritate defendi potest Manutij coniectura, qui vult legi *munerum regionum.*

LI. 15. *Sed tamen aliquid videbimus, in quo sit spes*] libros vulgatos secuti sumus, quibuscum consentiunt tres manuscripti. P. Victorius mauult legi · in *quo sit species*: quo modo dicit esse scriptum in codi. manuscripto antiquissimo.

IN EP. 21. li. 7. *ne illud quidẽ negligendum, quamuis subito*] secutus sum libros vulgatos: nam manuscripti Memmiani habent: *ne illud quidem nõ negligendum, &c.* planè mẽdosè. Vnde in hanc opinionem veni, verbum *negligendum* esse alienũ, & foris profectum: eamque solam esse rectam & veram scripturam, quam P. Victorius ex illo optimo codice hausit: *ne illud quidem non quantiuis, subito cum certi aliquid, &c.* Ne illud quidem nõ *quantiuis* autem id est, illud est plurimi faciendum, illud est quantiuis æstimandum posse subitò, &c. Vulgata tamen lectio tollerabilis est: & sententiam continet planam & facilem. Verum quid tum postea, si non est Ciceronis oratio, sed aliena? Omninò igitur Florentinam scripturam censeo esse amplectendam, & vulgatam respuendam, in qua, *quamuis subitò*, intelligendum, pro *quantumuis subitò.*

IN EPIST. I. LIB. VII.

Pag 176. lin. 14. *Et patefecisti Susanum*] alij legunt: *patefecisti scenam.*

LI. 18. *quas tibi ipse ad arbitrium tuum)* sic reperi scriptum in codicibus Memmianis: cùm vulgati habeant: *quas tibi ipsi.* LI. 29. *Quid quod ne id quidem leporis habuerunt, &c.* sic emẽdauit Riuius multis ab hinc annis cuius iudicium probamus. Pag. 177. li. 25. *sed nec liber omnino f.)* sic legendum, non vt vulgo, *sed ne liber, &c* nisi quis malit ita legi, *sed ne liber quidem omnino fuisse*: vel sic, *sed liber omnino non fuisse*: hic operæ omiserunt particulam *nec.* IN EP. 2. Pag. 179. li, 24. *Vos hic multitudine & celebritate*) legendum fortasse est. *Nos hic multit. & celebritate, &c.* IN EP. 5. Pa. 183. li. 10. *vel regem Galliæ faciam, vel Leptæ legatum)* ita discrepant hoc loco inter se exemplaria vetusta, & ea ipsa à libris vulgatis, vel putem mihi licere, vel vnam aliquam scripturam probare, vel vnam fingere. Cùm igitur ex manu scriptis alij habeant: *vel Leptæ delegem*, alij *delegam*, alij *delega*: vulgati partim, *vel certè legatum*, partim, *vel Leptæ legatum*: ego, *vel Lepta delegabo*, qui cum ornet & locupletet: non repugnaturus siquis acutior meliorem lectionẽ reperiat. Quidam docti volunt legi: *vel certè pro rege*, Manutius, *vel tertiæ regionis legatum.* Turnebus scripturam in vno cod. vetere repertam integram retinens legit, *vel Lepta delega*, lib. XII aduersar. cap. XVIII. quam minus probo. IN EP. 10. Pag. 187. lin. 5. *quem antea ne Atanabatam quidem)* Antanabatæ non populi fuerunt, sed gladiatores, seu certatores, qui

ex equis pugnabant :, idque oculis clausis, aut capite operto, ne cernere alter alterum posset. Dicti autem sunt Atanabatæ à præpositione ἀντὶ & ἀναβάτης . quæ vox significat eum, qui equum conscendit : quiue in equo sedet. Ita Antanabatæ sunt, qui ex equis inter se certant: seu qui in equis sedentes inter se aduersantur,& pugnant. IN EP. 12. lin. 5. *Iam tum mihi non placeb.v, cum idem intuebare, &c.*) quid si legamus *cum idē tuebare &c.*

IN EP. 13. Pag. 190. lin. 4. *Et tu non soles ad vim faciendam, &c.* sic esse legendum sententia ipsa clamat. hoc enim significat Cicero: vereor ne artificium tuum tibi parum prosit, quia illic non est opus iurisconsulto, cùm arma valeant. Nam tu quidem qui iurisconsultus es, non soles ad vim faciendam adhiberi. Sequitur deinceps: neque est quod illam exceptionem in interdicto pertimescas. *Quod tu prior, &c.* id est, nemo te agētem hac exceptione repellet : *rectè ageres nisi prior vi , hominibus armatis venisses.* Nunquam enim vim cuiquam prior inferes, neque quenquam hominibus armatis oppugnabis. At hæc exceptio conuenit in eos , qui priores alteri vim intulerunt , qui alterum lacessiuerunt. Sic puto hunc locum & legendum esse & intelligendum. negatio scilicet quæ debebat locari ante verbum , *soles* . fuerat in alienum locum translata, & ante verbum *veneris* collocata.

. IN EP.16.Pa191.lin. 5.*Nūc verò in hibernis vinctus mihi videris*)sic legendum est, non *iniectus* : sic autem reposui ab vno codice manuscripto , adiutus , & quasi manu ad hanc coniecturam ductus , in quo scriptum est, *invectus*. Omnino prior lectio mēdosa est, neque ferri potest. Nō enim dici potest Latinè *iniectus in hibernis*, sed in hiberna *iniectus* , dicendum.

IN EP. 19. Pag.195.lin. 13. *doctorem tamen , nonnunquam desiderant*) P. Victorius summos nostros, hoc est Memmianos codices secuti sumus in quibus omnibus , præterquam in vno, qui congruens cum vulgatis habet *lumenque* scriptum est *nonnunquā*, quod nobis videtur probabilius, quā, quod Victorius reposuit , *vnumque.* Quod si coniecturæ locus daretur, ego magnopere probarem Manutij coniecturam , qui legit. *doctorē vsumq́; desiderant.* Interea hanc lectionem quam reposui, censeo retinendam , longeque illis, *lumenque & vnumque* ante ponendam. Pag. 196. lin. 3. *Habet lucum*) P. Victorius edidit *lotum*: Manutius *lucum* : vt habent omnes libri vul. IN EP.21.lin. 3. *Ni bonorum Turpiliæ poss*) sic esse legendum declarat formula sponsionū, quæ concipiebantur. per *ni.* Hæc autem erat controuersia. Turpilia testamentum fecerat, eoque testamento Silium heredem, siue ex asse, siue ex aliqua parte fecerat. Silius bonorum possessionem secundum tabulas, ex edicto prætoris petiuerat, seu potius prætor edixerat se bonorum possessionem secundum tabulas testamenti Silio. Silius cum cognati bona ad se pertinere dicerent, quia Turpilia testamenti factionem non habuisset : , & ita testamentum non esse iure factum : edicto prætoris fretus sponsionem facere cum eis cogitabat , huiusmodi, Ni bonorum Turpiliæ possessionem Q. Cæpio prætor ex edicto suo mihi dedit centum dare spondes? Sed Cicero

Silij

Silij patronus, priusquam hăc sponsionem Silius faceret Trebatium consuluerat, possetne hanc sponsionem facere sine periculo, respŏderat Trebatius, posse. Seruius autem Sulpicius item consultus, negabat: rationemque hanc afferebat, quia tabulæ testamenti non essent eæ, quas instituisset is, qui testamenti factionem non haberet. Omnino Trebatius bene responderat. Satis erat enim esse tabulas testamenti, secundum quas bonorum possessio peteretur. non enim quæritur, testamentum sit ratum, an irritum, firmum, an infirmum, sed sit ne factum testamentum. Itaque sine periculo poterat illa sponsio fieri.

IN EPIST. 23. Pag. 199. lin. 7. *Per Liciniam se egisse dicebat*) P. Victorius edidit, *per Licinium*: quomodo scriptŭ est in omnibus libris manuscriptis Memmianis. Idem Victorius edidit *Dexius*, pro quo nostri libri habent *Decius*, & item vulgati. Ego *Decimus* legendum puto. IN EP. 24. lin. 4 *Cipius (opinor) olim non omnibus, &c.*] sic legendum censet Antonius Augustinus, non *Cepius*, neque *Capius* quanuis ita ediderit P. Victorius. Nostri quidem codices, (Memmianos dico) partim sic habent, partim *Citius*. Sed omnem dubitationem tollit Sex. Pompeius in prouerbio: *Non omnibus dormio*, vbi docet prouerbium videri natum à Cipio quodam, qui pararenchon dictus est, quod simularet dormientem, quo impunius vxor eius mœcharetur. Eundem commemorat & Plutarchus ἐν ἐρωτικῷ Vbi tamen καῖϐας nominatur, si locus emendatus est. Pa. 200. lin. 1. *nullo modo me facere posse cum vellem, &c.*] libri vulgati, & nonnulli scripti habent *quem vellet alium diem si sumsisset, &c.* Nos P. Victorij emendationem secuti sumus. Lin. 5. *Et sat bonum vnctorem*] quidam legendum putant: *& sat bonum cantorem*, quibus assentior. IN EPIST. 25. lin. 7. *Vereor ne in Catonium Catoninos*] locus est valde obscurus, & fortasse corruptus. Ego quidem antiquam scripturam religiosè secutus sum. Videtur autem significare, metuendŭ esse ne Cæsar, quem magistrum dicit, eos, qui laudes Catonis scripserunt, ad inferos præcipiteis agat. Vox *Catonium*, à Laberio vsurpata est, vt refert Gellius lib. 16. cap. 7. *Tollet bona fide vos orcus nudas in Catonium.* Quanquam doctissimi quidam viri legunt *Catomum*, & hic & apud Laberium, interpretanturque *catenam*, & ita P. Victorius edidit.

IN EPI. 29. Pag. 204. Lin. 1. *Téque ad ver libenter, &c.*] sic habent libri fere omnes manuscripti, quibus vsi sumus. Lin. 2. *Et nostra refigere, deportareq; tutò possimus*] videtur legĕdum *& nostra deferre*, vel potius refigere. id est auferre: non vt est in libris vulg. *defigere.* Veruntamen iudicent lectores. Ead. lin. *Sed amice magne*] amicum magnum appellat, quem Horatius, amicum potentem, in epistolis. *Tu cede potentis amici, lenibus imperijs.* Et item alibi paullo antè in quibusdam libris scriptum est, *Sulpicio successori*: vbi alij habent, *Sulpicij successori*: quos secuti sumus.

IN EPIST. 31. lin. 14. *Ergo is tibi nos ei succedimus*] secutus sum editionem Florentinam postremam. Nam alij libri habĕt *nós ei succedamus*: alij *succedemus*. IN EPIST. 32. Pa. 206 lin. 18. *Per Antonij personam disputata*) immo per Iulij personam. Itaque vel

γραμματικὸν ἁμάρτημα eſt vel hoc totum non eſt Ciceronis, ſed ab aliquo parum attento, aut memori huc illatum. IN EPIST. VLTIMAM. lin. 16. *communibus noſtris amatoribus*] quidam legi volunt *noſtri amatoribus*. Pag. 208. lin. 2. *& illis interioribus litteris, eis quibus*] ſic eſt legendũ vel reclamantibus libris omnibus.

IN EPIST. I. LIB. VIII.

Pag. 209. lin. 32. *quod opinor certè factum eſſe*] quidam legi volunt *fictum*, à quibus diſſentio. Nam videtur Cælius ſignificare ſe exiſtimare rumores illos de Cæſare veros eſſe. Denique in omnibus libris manuſcriptis, quos vidi, ſcriptum eſt, aut *factum eſt*, aut, *factum eſſe*. Pag. 210. lin. 6. *Q. Pompeius Bassus embeniticam facere,*] ſic omnes quidem habent, quos vidi, libri, ſed aſſentior doctiſ. viro Turnebo collegæ meo, qui coniecit legendum, *empineticam facere*, vt intelligamus ludere & iocari Ciceronẽ, in voce empineticæ. quæ oritur à verbo *πεινᾶν*, quod valet *eſurire*: quaſi dixiſſet artem eſuriendi facere, ſeu exercere: vt dicimus nauiculariã, & argentariam facere.

IN EPI. 2. lin. 1. *me præſente pronuntiatum eſt*] ſecutus ſum libros vulga. Nam manuſcripti habent partim *me repræſentare*, partim *repræſentante*, partim *me prehenſante*. Lin. 4. *Vide modò inquis*] ſecutus ſum libros omnes manuſcriptos. Nam vulgati habent, *vides? rogo, inquis*. Lin. 16. *& ridenti ſibilus*] ſic mihi legendum videtur. Eſt autem *rudentiſibilus* nomen compoſitnm, ſeu iunctum ex *rudente & ſibilo*, quo vſus eſt Pacuuius. teſte Varrone lib. 4. de lingua Latina. Quod autem Riuius putauit legendum *rudentum ſimilis ſibilus*, mera diuinatio eſt, Pag. 212. lin. 6. *quæ permulta ſunt*] legendum fortaſſe eſt, *qui permulti ſunt*. IN EPI. 4. lin. 5. *à Gallijs duabus*] legendum *à Gallijs duobus*, ſignificantur enim M. & Q. Gallij. Lin. 14. *totus. vt nunc eſt, hic ſenaturit*] ſic reſtitui, cùm & veritas hanc ſcripturam poſtularet, & liber vnus manuſcri. me admonuiſſet, in quo ſcriptũ eſt, *ſenturet*: pro eo quod eſt in vulgatis *ſcaturit*. ſenaturit autem ita dictum eſt, vt ſyllaturit. Pag. 213. lin. 18. *Lælios & Antonios*] legendum *Lollios*, vt emendauit Manutius: itaque excudi iuſſeram. Lin. 30. *Inde A. Hirrum cunctatiorem ad non faciendum*] ſic reperi ſcriptum in duobus cod. Memmianis: vt non dubitem de veritate huius ſcripturæ, quamuis aliter ediderit Victorius. Pag. 214. lin. 2. *Quo numero eſſet, quo appellaretur*] locus corruptus, vt & multi ſunt alij in hoc libro. libri vulgati habent, *quo appeteretur*. Quidam legunt, *quo appellaretur*. A numero enim appellabantur legiones: legio prima, ſecunda, tertia, &c. Alij volunt legi: *quando repeteretur*. Deinceps libri manuſcripti habent, *cùm Pompeius eſſet in Gallia, coactus eſt dicere, Pompeium, &c.* Meo iudicio mendosè. quidam pro *coactus*, legunt, *conatus*. Lin. 7. *hoc eſt de prouincijs*] hoc totum alienum puto, & iccirco delendum. in ead. extrema epiſt. vbi vulgo legitur: *& quam hoc Cæſari, & ijs, qui ſuam cauſſam non reip. curent, ſuppetat, non te fallit*: manuſcripti habent, *& quam hoc Cæſari, qui ſua cauſſa remp. non curẽt, ſuperet, non te fallit*. Ego nihil muto.

IN EPI 6. Pag. 216. lin. 9. *nunc ſi ad illam ſummam ſeueritatem*] nonnulli libri manuſcripti habent: *ad illam ſummam veritatem*. Lin. 22. *neque* inuidio-

Kk 4

inuidiosum tibi) *sit* libri manuscripti habent, *denique inuidiosum, &c.* ego vulgatos sequor. Lin. 31. *confecta omnia fœdè & inhonestè sunt*) alij libri habent: *confecta, omnia fœda & inhonesta sunt*: quibuscum manuscripti quidam consentiunt: alij *concepta omnia fœdera & inhonesta sunt*, mendosè, opinor. Pag. 217. lib. 8. *bellissimè enim, quia, &c.*] secutus sum etiam hic cod. vulgatos: quibuscum congruunt & nonnulli manuscripti. Alij autem habent *leuissimè*, quod magis probo: & ita Victorius edidit. Paullò post quidam docti legendum censent, *legemq́, vinariam*: vbi vulgati & scripti manu habent, *legemq́, viariam*. Et paullò post libri Memmiani habent, *ponito me in gratia*, non vt alij, *in gratiā*. IN EPIST. 7. Pag. 218. lin. 1. *nondum retulerat.*] sic habent omnes libri veteres. Quidem legi volunt, *mundum retulerat*. IN EPI. 8. Pag. 219. lin 11. *& ad extremum, vt solent, non redigam*) sic omnes habent libri manuscr. Memm. & ita P. Victorius edidit. Vulgati quidam *& ad extremum, vt solet, aut referam*. Lin. 24. *à quodam emissario suo. Titio*) hic idem est P. Titius, quem commemorat epist. ad Plancum lib. 10. ibi rogatu Seruilij intercessit, &c. Pag. 220. lin. 4. *D. E. R. I. C.*) id est, *de eare ita censuerunt*. Et supra *V. F.* id est, *verba fecit*. Et *S. Q. C.* id est, *senatusq́, consultum*. Lin. 31. *ad senatum, populumque referri*) omnes libri veteres habent, *ad hunc ordinem referri*: quomodo P. Victorius edidit, & ego sic edi iusseram. IN EPIST. 9. li. 7. *Curionē prorsus non mediocriter obiurgat, scilicet hac repulsa*] sic coniecit esse legendum P. Manutius, cui difficile fuit non assentiri. Verū tamen non displicet mihi Pasferatij coniectura, *non mediocriter obiurgat eis hac repulsa, &c.* IN EPI. 10. lin. 6. *Quam paratus &c.*] vel legendum *imparatus*, vel hoc, *paratus*, accipiendum εἰρωνικῶς.

IN EPIST 11. lin. 16. *Sed cum de hostibus ageretur*] codices Memmiani præter vnum & alterum habent *de hostiis ageretur*. Et ita edidit P. Victorius. Quod autem in alijs est *de hostibus*, natum erratum putat ex antiqua scriptura *hostis*, pro *hostijs* Nos tamen *de hostibus* edendum curauimus, vt & Manutius: non pugnaturi, siqui *de hostijs* malit. Paullo post, vbi omnes emedati libri habent *numerarentur*, quidam non iudoctus existimat esse legendum *numerus daretur*.

IN EPIST. 12 lin 23. *arcessere Polam Seruium accus.*] sic legendum nō *arcessere &c.* Confirmat hanc emendationem quod sequitur: *vix: hoc erat Pola elocutus, &c.* Erat autem Polla cognomentum horum Seruiorum.

IN EPIST. 13. lin. 14. *stomacho est Magnus, &c.*] hoc totum, *scilicet Pompeius*, quod reperitur in omnibus libris vulgatis, & nonnullis calamo exaratis, deleui vt alienum, & ex annotatione profectum: quod iam olim Paullo Manutio venerat in mentem. Atque vt intelligas ita esse, incidi in vnum codicem manusc. in quo non erat vox *Magnus*, sed hoc tantum, *Cn. Pompeius*: cùm videlicet scriptor librarius errans, id quod esset Ciceronis eiecisset: quod alienum & subdititium retinuisset. Li. 16. *vt ratio esset eius habenda*] sic ediderūt P. Victorius, & P. Manutius: & ita habent aliquot libri veteres: alij, *vt ratione esset eius, &c.* planè emendosè: vnde nata fortasse est illa vulgata lectio, *vt me ratio esset eius, &c.*

quam nullo modo probo. Pompeius enim nolebat eius rationem haberi, qui neque exercitum, neque prouincias tradere vellet.

IN EPIST. 14. lin. 12. *Nam Cn. Saturninum adolescentem, &c.*] Quidam legi volunt, *Nam Cn. Saturninum adolescens ipse Cn. Domitius, &c.* vt intelligatur Domitij filius.

IN EPIST. 15. Pag. 231. lin. 12. *idq. celeriter fore spero*] legendum fortasse est, *id quod celeriter fore spero.* Lin. ead. *nam me cum expulisset*] legendum videtur. *Nam me cum Cæsar expulisset. &c.* Lin. 29. *quantum P. seca de natus*] secuti sumus P. Victorij coniecturam, quam & Manutius probat, & veteres codices adiuuant.

IN EPIST. 16 Pag. 233 lin. 18. *cara sunt*] nonnulli codices habent *cur a sunt: cara sunt* tamen magis probamus. IN EPIST. 17. lin. 6. *iracundia tumore ablatam*] Negare equidem non possum hanc esse antiquam scripturam, quam & Riuius se in vno cod. perantiquo reperisse testatur. Sed ego vulgatam, *iracundia & amore ablatam*, magis probo, atque ita edi iusseram, si mihi typographus obtemperare voluisset. Nam hoc dicit Cælius, se odio appij compulsum & amore Curionis adductum esse, vt parteis Cæsaris sequeretur, fuit autem Appius Pompeianus, Curio Cæsarianus. Pag. 2.35 lin. 8. *vt maximè plebs, &c.*] quidam libri manuscripti habent *vt maximè partes, &c.* Vnde docti quidam suspicantur legendum, *vt maximè partes, &c.* Lin. 11. *ne hæc adhuc, &c.*] Quidam delent pronomen *hæc.*

IN EPIST. II. LIB. IX.

Pag. 237. lin. 27. *Sed calumniabar ipse*] videtur desiderari, *me*, vt sit, *calumniabar ipse me.* Pag 238. lin. 27. *nauare operam reip.*] alia aliter ego sic hunc locum restituendum censeo nã quod in libris manuscriptis plerisque legitur, *nauare remp.* erratum est librarij scriptoris, qui cum scribere deberet. *nauare operam reip.* scripserit *nauareram reip.* vel *nauaram reip.*

IN EPIST. 3. lin. 1 *tamen amico ad te eunti, &c.*] Sic habent omnes fere libri veteres, & aliquot vulgati. Alij tamen Caninio ad te, &c.

IN EPIST. 6. Pag. 241. lin. 7. *siquid ferendum est*] Videtur legendum *siquid ferendum non est.*

IN EPIST. 7 lin. 4. *prope alicubi esse*] legendum fortasse est *esses* Li 6. *dubitandum non est quin equis, velis*] secutus sum libros vulgatos, nam manuscripti habent *equis viris*. Ego puto M. Tullium significare, iam fugiendum esse omni contentione terra marique; Lin. 10. *Sed ridicula missa faciamus*] verbum *faciamus*, ne quis putet à nobis de nostro adiectum repperimus in duobus libris manuscriptis. IN EPI. 9. Pag. 245. lib. 17. *circumuallato nunc demũ*] legentum fortasse est, *nunc vndique.* IN EPI. 10. lin. 7. *& ingentium gallinarum*] codices vulgati, quibuscum tamen consentiunt nonnulli manuscripti, quos & P. Victorius secutus est, habent *culinarum*: alij partim *integrius culearum*, partim *ingentium galearum* partim *ingentium cochlearum*, partim *ingentium ferculorum*, partim *ingentium gallinarum*, quam scripturam probaui.

IN EPIST. 12 lin 10. *Munusculum leuidense crasso filo*] secutus sum lib. manuscriptos, non damnata Octauij Panthagatij, viri doctiss. coniectura existimantis legendum, *leuidẽse*: quam adiuuat vetus codex Mem.

in quo

in quo est *leui dense*, disiunctim scriptum & *dense* sine dipthongo. *Leui dente* autem id est leui pectine. Isidorus autem docet *leuidensem* vestem dictam raro filo leuiterque densatam: Contra pauidensem seu pauitensem, quasi grauiter pressam.

IN EPIST. 15. pag. 253. lin 7. *ponere offuisse scribendo*] sic est legendum libris omnibus inuitis.

IN EPIST 16. pag. 257. lin. 5. *salua enim sacis est sanniorum paru*] in nonnullis libris scriptum est, *sannorum parum*. IN EPIST. 19. lin. 1. *tenuiculo apparatu significas, &c.* [Nonnulli libri manusc. habent *tenuissimo*, P. Victorius edidit *tenuiculo*. IN EPIST. 20. lib. 7. *solitus est promulcide conficere*] amicus quidam meus legendum censet *confricere*. Pag. 260. li. 13. *in Epicurei nos aduersarij nostri castra coniecimus*] assentior Victorio, existimanti mendum subesse in voce *castra*: pro qua nonnulli codices manuscr. habent cassatra. Li. 21 *nos iam ex arcis*] Adr. Turnebus legendum censet *ex arcis*: alij, *ex arcu*: alij, *tantum ex te artis*. IN EPIST. 22 lin 1. *Amo verecundiam, tu potius libertam*] sic est legendum reclamant omnes libri licet. Pag. 264. lin. 22. *subpedit*] alij libri habent *suppellit*: alij, *suppellere*. In epist. 26. pag. 268. lin. 4. *Miraris tam exhileratam esse seueritatem nostram?*] cod Memm. aliquot habent *seruitutem nostrã?* Clericanus, *senectutem nostram?* ego *seruitutem* legendum esse puto. Lin. 28. *cum ille vero*) omnes ferè lib. manuscr. habent *vero*. Vnde Adr. Turnebus collega & amicus noster legendum esse existimat, *cum ille viro*, de quo loco lege eius aduersaria. Li. 30. *ibi praesertim*) quidam lib. habent, *tibi praesertim*. Lin. 30 *sed etiam intra legem*) legendum *infra legem*, vt recte iudicat Ioan. Passeratius.

IN EPIST. VIII LIB. X.

Lin. 13. *magna mihi ipse ad perficiendum*] sic videtur legendum potius, quàm quomodo alij lib. habent, *magna in spe ad perficiendum*. Li, 21. *sed aliquantum nobis temporis*] videtur legendum *aliquanti*. Pag. 278. lin. 12. *cum pauc. fun. orbi ter. vict. partiremur*] secutus sum P. Victorij coniecturam, qui ex *pateremur*, & *patiremur*: fecit *partiremur*. Nonnulli tamen cod. manusc. habent *pararemus*: quomodo & aliquot vulgati. Alij quidam *pareremus* quod postremum magis probo.

In ep. 9. lin. 1. *Nihil me tibi temere aut te ceteris. &c.*) Verbum *scripsisse*, quod fuerat interiectum inter temere & disiunct. *aut*, ego fretus manusc. lib. auctoritate deleui. Nam verbum *recepisse*, etiam huc pertinet, & est commune: quod non intelligentes indocti, verbum *scripsisse* adiecerunt de suo. In ep. 12. pag. 284. lin. 22. *quae habent speciem gloriae collectam, ex inanissimis splendoris insignibus*] sic habent duo codices Memmiani, neque video cur hanc scripturam reijcere videbamus. Lin. 24. *Breuia fugatia, caduca*] sic habent omnes fere lib. vulg. sed videtur P. Victorio legendum, *fucata*: & item Manutio, cùm neuter vt arbitror, de alterius sententia quicquam audisset. Testatur autem P. Victorio in optimo illo, quo vsus est, codice, scriptum fuisse, quanquam litteris obscurioribus *fugata*, *fugacia* tamen, quod est in vulg. lib. non videtur reijciendum. Pa. 285. li. vlt. *Appellauitam πολιπόρθητον*] Quidam lib. manuscrip. habent πτολιπόρθον atque ita edidit P. Victoribus

IN EPIST. 16, lin. 9. *tum erat*

gratissimis verbis & sententijs perscripta) Cùm anteà vulgo legeretur, *& sententijs plena*, Victorius ex auctoritate quorundam librorum vocem *plena* deleuit, & rectè. Ego autem cùm in vno atque altero reperissem vocem *perscripta*, quamuis non ausim asseuerare Ciceronis esse, sed suspicor esse subdititiam, tamen non putaui mihi negligendam, aut reijciendam.

IN Epist. 17. pag. 289. lin. 3. *quo obside fides illius*] Iampridem sic mihi visum erat hoc loco legendum. Aliquot post annis cognoui, Arrico Stephano, viro doctiss. idem videri. Alij retinent lectionem vulgatam, *fide illius &c.* & tamen *fide* pro *fides* positum esse volunt, vt sit antiquus generandi casus. li. 6. *Sex. Gauiano probauit*] hunc commemorat in orat. pro Sextio M. Tullius.

IN epist. 18. lin. 16. *Etsi cautius illud erat consilium, &c.*] Multa hic immutata sunt, partim coniectura, partim ex auctoritate codicum manusc. primum *etsi cautius &c. pro & cautius.* ex vetere codice edendum curaui: deinde totum illud, *sicut milites faciunt*, pro meo iure deleui, quia clamat non esse Ciceronis: postremo illa, *exercitu concordi, & bene de rep. sentiente:* sunt item à vetere codice. Iam verbum *videbam*, tametsi superuacaneum videatur, cum verbum *sciebam*, satis superque sit, tamen non sustuli: quia credibile est à M. Tullio esse positum, propterea quod multa sunt interposita, inter verbum *sciebam*, & illud. *hoc omne assequatum iri.* Propter Hyperbatum scilicet, ita posuit verbum *videbam*, quasi verbum *sciebam* non sit initio positum, vt cōsulat memoria lectoris. Si quis tamen delere volet, per me licebit, neque repugnabo.

IN ep. 20. pag. 291. lin. 11. *verum vt errare mi Plance potuisti, &c.*] negare non possum, eam esse scripturā antiquam, quam defendit P. Victorius: *Verum vt errarem, id Plance voluisti.* Sic enim habent & Memmiani codices. Veruntamen vulgatam lectionem amplector, vt valde probabilem, & cum ijs, quæ sequuntur, congruentem & consentaneam. Pag. 293. li. 3. *nec de laude ieiuni hominis delibrare quicquam*] si nostri omnes codices manuscrip. habent *deliberare*, vt habent. si semper, vbicunq; vulgati libri habent *delibare*, in manuscrip. scriptum est *delibrare*, aut *delimare*, quod admonui in scholis Lucretianis: nunquámne intelligent homines, in omnibus lib. talibus locis esse reponendum *delibare* pro *delibrare*? In Epist. 23. pag. 295. lin. 27. *aut ab illis feruentib. latron.*] Sic habent ferè omnes manusc. *furentibus*, tamen non damno, quod est in vulg. præsertim cum sequatur non longo post interuallo, *veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam incitati.* Pag. 296. lin. 14. *magno cum dolore paricidarum elapsus sum his*] sic legit Paulus Manut. quanquam libri omnes habent. *elapsus sum vis*, aut certè *his*. In ep. 24. pag. 298. lin. 14. *aliquanto illum propius esse è rep. esse videbamus*] sic mihi visus est hic locus esse restituendus, cum esset corruptissimus. Nam primum hoc totum, *quod ad Cæsarem attinet*, fuerat frustra & temere inculcatum: quod conieci ex vnius cod antiqui scriptura, quæ est talis, *aliquanto illum propius esse*. Nam pronomen *illum*, satis demonstrat & significat Cæsarem sine illa accessione: deinde

verbum

Kk 6v

verbum *videbamus*, facile indicat aliquid deesse. Quid autem aliud deesse dici possit, quam quod reposuimus? quod scilicet eiectum fuerat, receptis illis verbis, *quod ad Cæsarem attinet* quæ nata fortasse sunt vel ex ijs, quæ, sequuntur, *quod ad Cæsaris amorem attinet*: vel ex eo quod pronomen *illum*, quod reperimus in duobus codicibus antiq. sublatum esset vel ex annotatione ad vocem *illum*, ascripta, cum lector aliquis ascripsisset Cæsarem; doctus quidam tamen sic hunc locum legendum existimat, *aliquanto autem propius esse Cæsarem volebamus*. In Epist. 31. Pag. 307. lin. 16. *quod, cum Lep. con. a. o. s. s. a. c. c. Ant. maxime contrarium sibi*] si hoc significat Asinius, hoc sibi maximè obfuisse, maximéque aduersarium fuisse, insolens locutio est: sin aliud: quæro quid. Ego putabam locum esse mendosum, & ita corrigendum: cui *quod Lep. concion. atque omn. scr. se cons. cum Ant. m. c. f.* Lin. 28 *quantas habuerim contentiones*. Sic emendauit Paulus Manutius, cui assentior.

IN EPIST. 32. pag. 309. lin. 9. *gladiatoribus autem Fadium*] præpositionem *ob*, alieno loco ab operarijs positam, restituc in suum ordinem, hoc modo, *gladiatoribus autem ob Fad. q. mil Pomp. quia cum &c.* Lin. 17. *Ciuis Romanus sum*] P. Victorius edidit, *ciuis Rom. natus sum*: quo modo & aliquot Memmiani codices habent. Lin. 15. *Nunc quod restat*] libri aliquot veteres habent, *quod præstat*, & ita multa exempla vulgata. IN EP. 33. pag. 311. li. 2. *& robur & suboles militum interijt*.] quamuis iampridem admonuerim scribendum esse *suboles*, non *soboles*: admoneo tamen iterum hoc loco, tum quia ita scribitur in duobus libris manuscr. tum quia ita edidit P. Victorius.

IN EPIST. I. LIB. XI.

Lin. 12. *nulla partes ijs in rep.*] legendum videtur *nulla partes sibi in re. &c.*

In ep. 2. pag. 317. lin. 20. *ea re denuntiatum esse veteranis, quod de. &c.*) videtur aliquid deesse post vocem *veteranis*, nempe tale quiddam, *vt venirent*. In ep. 3. pag. 318. lin. 4. *Nam de dilectibus habiti*) hæc est antiqua scriptura, atque ita sine dubio legendum Mendose autem hic operæ fecerunt *delectibus*. In epi. 10. lin. 4. *malim mehercule tuum iudicium. &c.* secutus sum libros vul. Nam manuscr. aliquot habent *Malle me tuum iudicium quam ex, &c.* Et sic restituit P. Manutius multis ab hinc annis siue coniectura ductus, siue codicis alicuius veteris auctoritate fretus. Sic postea edidit & P. Victorius, optimũ illum codicẽ & antiquissimum Florentinum secutus. Ego tamen scripturam vulgatam probo: quam & nonnulli veteres confirmant. In ep 20. pag. 335. lin. 20. *Agrariam curationem ligurirent*,) sic habent omnes libri veteres. Quidam tamen legendum censent. *Agrariam rogationem*.

In ep. 21. lin. 4. *qua plurimum valet*) quidam legi volunt, *qua plurimum vales*. In ep. 26. pag. 340. lin. 22. *contra inimicos meos solere defendi* (quãuis sciam P. Victorium edidisse, *iniquos meos*, vt est in vulgatis, ego tamen secutus libros manusc. Memm. *inimicos* reposui. Neque tamen aut nego, aut nescio, *iniquos* interdum vsurpatum esse à Cicerone pro inimicis. In epist. 27. lin 17. *Aiunt enim patriam amicitia præponendam esse*) secutus sum libros vulgatos, præsertim quibuscum consentiunt nonnul-

li manuscripti: a quo ita locutus est oratione pro Rab. perduel. reo: *vt amicitiam patriæ præponeret.* Nã quod P. victorius ex antiquis codici. repo nit, *aiunt enim patriæ amicitiam præponendam esse.* hac sententia, *aiunt amicitiam patriæ præponendam esse amicitia amicorum*, probare non possum. Sic potius existimarim esse legendum. si quid sit mutandum, *aiunt enim patriæ libertatem amicitiæ præponendam esse.*

Pag. 342 lin. 26. *At debeo pro ciuili parte* Quidam putant legendum *pro virili parte*. Sed ego nihil mutandum censeo. Nam quemadmodum dicimus *pro virili parte*, ita & *pro ciuili parte*. In epist. 28. lin. 13. *sumque admiratus fidem tuam & in cons.*) Videtur legendum quibusdam, *sumque admiratus & fidem tuam in consilio dando & religionem.*

IN EPIST. I. LIB. XII.

Pag. 345 lin 11. *ab illo dumtaxat sordidissimo periculo tuti*) Quidem legi volunt *fœdissimo periculo* Lin. 9. *pecuniæ maxime discribuntur*) sic legendum non *describuntur*. In ep. 2. pag. 347. lin. 3. *ad quam paratus venerat*) sic est legendum, & ita habent duo codices manuscripti. vnde tamen quidã legendum putant, *at quam &c.* nam *ad* valeat. Ego puto *ad quam*, rectã esse scripturam, vt subintelligamus *eadem*, In epist. 5. pag. 350 lin. 16. *ex distra Italia comparat.*) legendum *comparatat*: & ita habent omnes codices erratum est operarum. In ep. 13. pag. 357 lin. 8. *non subita, nec inconuenientia.* P. Victorius testatur esse in optimo illo libro scriptum, *nec conuenientia*: & vult *nec conuenientia* accipi pro *non conuenientia*: quasi dictum sit *non subita & non conuenientia*. Manutius testatur in nonnullis libris veteribus legi, *nec inconuenientia*: in vno *disconuenientia* Nostri omnes habent *inconuenientia* Pag. 358. lin. 27. *a (omnyu atrade)* alij legi volunt *adamantide*.

In epist. 14 pag 359 lin. 31 *eadem superbia in prauitate viuimur*) nihil equidem varietatis in libris manuscriptis reperi: sed tamen quidam legi volunt, *eadem superbia: & prauitate*: alij *eadem superbia importunitate, &c.* alij *eadem superbia, & importunitate*.

In epist. 15, pag. 363. lin. 22. *tanta prauitate esse animaduerti.*) Quidem libri veteres habent, *tanta importunitate. &c.* Pag. 364. lin. 6. *nullo exemplo neque nostræ partis*) Quidam legi volunt *neque vlla ex parte*: & interpretantur *ne vlla quidem ex parte*. Ego ex antiquæ scripturæ vestigiis repono, *neque nostræ partis*. subintellige, *periculo seu repete* ἀπὸ κοινοῦ.

In epist 22. lin. 2. *collega nostro Antonio*) P. Victorius edidit *collega vestro*, Sed *collega nostro*, probo Fuit enim collega Ciceronis Antonius in auguratu. In epist. 25. pag. 374. lin. 26. *Fuit enim quoddam necessarium tempus seruitutis.*) sic restituit Paulus Manutius, cum antea vulgo legeretur: *Græcum tempus*: planè inepte paullo post vbi omnes libri habent *vinolentum furorem*, legendum videtur quibusdam, *violentum furorem*, vinolentum tamen retinendum videtur propter ea quæ sequuntur: *quem ego rustatẽ & nauseãtẽ, &c.* P. 375. l. 15 *pestis patriæ fuisset*) putarim legendũ, *pesti* Sic enim dicimus: *ea res fuit patriæ saluti fuit exitio fuit calamitati. &c.*

In epist. 25. lin. prima, *Q. Turius*) hæc epistola ordine est vicesima sexta: itaque corrige errata operarum & ab hac epistola initium faci-

faciens vsque ad vltimam huius libri, scribe 26.27.28.29.30.

IN EPIST. I LIB. XIII.

Pag. 381. lin. 19. *cum patrone Epicureo mihi omnia communia sunt.*] Vocem *communia*, quæ est post *omnia*, quamque P. Victorius quorundam veterum codicum auctoritatem secutus, deleuit, ego in vno reperi. Verùm tamen assentiatur Victorio, licet, siquis volet, & sequatur plurimum codicum auctoritatem: non repugnabo. Sed audebo dicere, esse à librario omissam, & esse necessariam. In epist. 9. pag. 391. lin. 13. *ordine ipso, hominum genere*] Videtur sic potius distinguendum, *ordine, ipso hominum genere, &c.* In epist. 10. pag. 392. lin. 19. *sed tamen caussa communis ordinis*] Cum P. Victorius in optimo illo codice, quem tantopere probat, non reperisset vocem *caussa*, quæ est in lib. vulgatis omnibus, coniecerat legendum esse *communis ordinis*: neque tamen ausus erat vt est religiosus, καὶ εὐλαβὴς, ita edere. Nec ego quidem igitur audere debui quàmuis eius coniecturam vnius codicis Memmiani testimonio confirmatam reperissem. Pag. 393. lin. 3. *& prudentem, & a cupiditate*) legendum fortasse est, *pudentem*,

In epist. 15. lin. 10. [illegible]] post verbum [illegible], debent sequi, deinceps ea, quæ culpa operarum posita sunt non suo loco, lin. [illegible] In epist. 17. lin. 16. *quammaximus post mea commendatione.*] sic reposueram coniectura ductus: quia hæc lectio mihi multo videbatur & certior, & ad sententiam huius loci accommodatior quam quæ dicitur esse Faerni, & Manutij: *quam maximus potest mea commendatione &c.* nam vulgata, *quam maximus postea com. &c.* ferri non poterat. Et credibile est ex *post mea* factum esse à librario, *postea*. Sed sunt qui ita legi posse contendunt, *quam maximus posteà mea commendatione*. quæ mihi magis probatur tametsi parum intersit. Atque ita operæ fecerunt, meo iniussu. In ep. 30. pag. 411. lin. 14. *id feci aliorum consilio &c.*] legendum censeo, *id fecisse, &c.* In ep. 58. pag. 426. lin. 2. *qua aqua postulabit, vt iubente te impetret*) sequor codices vulgatos: cur sequar caussa hæc est: scribit Cicero ad prætorem vrb. ei commendat Castidij caussam, petitque ab eo, vt *qua aqua postulabit, eo iubente impetret*. At prætoris est decernere & iubere. Licet tamen & legere, vt est in libris manuscriptis *te iubente*, seu *licente*: id est, te volente, tua voluntate. Ac, ne quid dissimulem, mihi hoc modo legi placet: & item in epistola proxima.

IN EPIST. II. LIB. XIIII.

Pag. 442. lin. 14. *quemadmodum à Vesta*) Docti quidam legi volunt, *à Vesta*: id est à lare & foco. In epist. 4. pag. 445. li. 15. *Brundisio profecti sumus a d. [illegible] kalend. Maias.*] Sic edidimus Otomani coniecturam & veritatem ipsam secuti. Lin. 32. *si res à nobis abesset*) amicus quidam meus legendum censet: *à nobis abiret*. In ep. 13. lin. 3. *si metuendus iratus est: quies tamen ab illo fortasse nascetur*) secutus sum cod. vulgatos, quibuscum consentiunt nonnulli Memmiani. P. Victorius secutus suum illum codicem antiquissimum, edidit, *quiesces tamen, &c.* cuius sui facti nullam prætereà rationem affert. Ego scripturam illam plane mendosam esse pu-

Kk 8r

to: & treis illas litteras postremas, *cæs.* ex annotatione natas suspicor, cum aliquis ascripsisset è regione horum verborum: *si metuendus iratus est. Q.* seu *cæs.* id est Cæsar? quod postea translatum à librario est in contextum verborum Ciceronis, & adiunctum nomini *quies*: quæ mea suspicio sicui forte non videbitur probabilis, videat num dici possit, illas litteras, *cæs.* esse & transpositas & corruptas, & sic deberi scribi, *scil.* vel *sc.* tantum: vt hoc totum ita sit legendum: quies *scil.* id est scilicet. Ego tamen priorem meam coniecturam, veriorem existimo. Pag. 451. lin. 9. *verendum est. vt honestè*] sic est legendum, libris omnibus inuitis. hoc enim significat, si aliæ matronæ nobiles, & honoratæ non sint Romæ, vix Terentiam & Tulliam honestè esse posse. Sic autem loquitur, *verendum est vt vos honestè esse positu*, id est, *verendum est, ne non positu esse honestè.* Confirmat meam cōiecturam Verbum *verendum*, quod mox iteratur, quasi tam semel ante positum: *etiam illud verendum est*, inquit &c.

IN EPIST. I. LIB. XV. Pag. 456. lin. 22. *ab Iamblico Phylarcho Arabum* [ego legendum puto, *Phararcho Arabum*. Est autem Phararchus is, qui præest turribus ijs, vnde lumen sublatum significat nauigantibus vbi loci sint, & vnde, si quid sit quod scire opus sit sublatis ignibus longo ordine, & immenso spatio, dum turris turri vicinæ signū dat, res indisiunctissimis locis gestæ cognoscuntur.

Pag. 457. lin. 4. *serius vos quidem, quàm decuit.*] Quidam legi volunt *debuit*, impersonaliter. IN EPIST. 2. lin. 19. *vt, quæ copijs & opibus vix tenere possumus*] Nonius Marcell. legit: *ferre vix possumus.* IN EPIST. 4. Pag. 463. lin. 16. *tum præstantis magnitudine,*] secutus sum codices Memm. reiecta & vulgata lectione *presenti magnit* & florentina, *præsentia magnitudine, &c.* Li. 32. *& omnino ijs, qui nouari aliquid, &c.*] cum & in vulgatis libris, & in manuscriptis legeretur, *& toto ijs*: Ranconetus coniectura ductus legendum putabat, *extorta ijs, qui &c.* Sed Victorius melius, *& omnino ijs, qui &c.* Ali, *& socijs, qui, &c.*

Pag. 464. lin. 17. *si ita tempus ferret.*] Duo codices Memmiani habent: *si ita opus foret.* Lin. 34. *acriter & diu repugnantibus*] Videtur legendum, *repugnanteis.* IN EPIST. 6 pag. 470. lib. 5. *non vt nimis concupiscendus honos*) Sic habent tres codices Memmiani, & Huraltinus, & Clericanus. IN EPI. 13. pag. 475. lin. 4. *mihi ad remunerandum*] legendum censeo *ad te remunerandum* IN EPI. 14. li. 21. *Vnus scilicet ille fructus*) secutus sum libros vulgatos. Nam manuscripti alij habent, *vnus ille fructus*: alij, *vnus scilicet fructus*: alij, *vnus scilicet vni fructus* IN EP. 16. lin. 2. *quam tu Syllabam, aut litteram*) sic potius putaui esse legendum, quemadmodum reperi scriptum in cod Memm. & Clerican. quam vel vt habent excusi scedulam, vel vt P. Victorius edidit, *scidam*, quod Carisius interpretatur chartam. Nam præter horum librorum auctoritatem quam non puto contemnendam præ aliorum auctoritate, longe meo quidem iudicio, concinnius & elegantius est ita loqui: hæc epistola te oppressit ante quàm tu ad me syllabam aut litteram ad me miseris, quàm sic ante quàm tu ad me chartam aut litteram. Supra antem legendum fortasse

Kk 8v

tasse est, *oppresserit*, vbi est, *oppressit*, pro *opertis sit*: quod est in libris manuscriptis. LI. 13. *quod cum velis ipsa accurrunt.*) sic restitui coniectura ductus. Dicebat enim Epicurus, imagines seu simulacra ad arbitrium nostrum ad nos aduolare, siue ea quibus cerneremus, siue quibus cogitaremus. Praeterea quae sequuntur, meam coniecturam confirmant, ibi, *in meane potestate sit spectrum tuum &c.* Postremò *accurrunt* nō *occurrunt*. Sic enim Lucret lib. 4. *Anne voluntatem nostrā simulacra tuentur. Et simulac volumus, nobis accurrit imago?* Et M. Tullius li. 2. de diuin. *Quid? Ergo istae imagines ita nobis dicto audientes sunt. vt, simulat que velimus, accurrant?* IN EP. 18. lin. 7. *mea molesta est*) habent omnes lib. sed assentior P. Manutio, qui locum corruptū ac mendosum esse putat. Quod autem legendum existimat *mea in palestra est*, vt opponatur illi superiori membro: *tua quidem in culina: est* nondum constitui apud me probare debeā, nécne. Quidam amicus meus, vir doctus, legi potius putat oportere *mea in molestia est*, cui assentior: Sic autem loquitur lib. 4. epist. ad P. Nigidium Figulum *id tibi affirmo, te in istis molestijs in quibus es hoc tempore, non diutius futurum.* Paullò ante hac eadem epistola videtur legendum, si φλυκὸν aliquem habuissem. IN EP. 19. Pag. 482 li. 26. *Nam habet damnatos*) P. Manutius in prima editione edidit *dominatos*. Pag. 485 lin. 10. *quo tamen ipso, me facturum satis*] vel sic legendum, vt edi iussi, *confido me facturum satis*: vel *quod tamen ipsum tibi confido futurum satis*. LI. 28. *absentem memoria colam*] malim legi, *absentiam*, &c.

IN EPIST. III. LIB. XVI.

Pag. 487. li. 24. ET C FILIVS] legendum & Q. Filius erratum est operarum. IN EP. 12. li. 9. *non solum improbis sed etiam ijs qui*] secutus sum codicum manuscriptorum auctoritatem: qui omnes ferè sic habent: atque ita edidit P. Victorius. Vulgati autem habent, *non solum improbos, sed etiam eos, &c.* IN EP. 14. lin. 2. *plenam timoris, ac miserius, tuis litteris nihil e sum, &c* sic edidit. P. Victorius: quorum verborum negare non possum sententiam facilem esse ac planam. *miserius* enim tantundem ferè valet quantum *quod miserius*. Sed non videtur codicum Memmiam. scriptura esse repudienda, *plenam timoris ac miseria. Tuis litteris, &c.*

IN EP 17. lin. 10. *quo quidem comitatu σωμίλησα*) locus est obscurus & suspectus. ego nihil varietatis in libris veteribus reperi. Licet dicere hanc esse sententiam, ego me ab hoc comitatu abstraxi, ac remoui neque cum eo congressus aut collocutus sum. IN EP. 18. lin. 3. *Tibi διαφόρησιν gaudeo*) διαφόρησιν habent nonnulli codices veteres: quā lectionem sic probabimus, vocis, contentionem & exercitationem intelligimus Tironi profuisse. Pa. 500 lin. 5. τέρψιν, ευλυσίαν &c. τρίψιν habēt ijdē & libri quod probo τρίψις autem id est frictio. LI. 17. *bonus homo*) Obseruatum est a studiosis Ciceronis nunquam fere ab eo dictū esse *bonus homo*: semper *bonus vir*. Itaque legendum hic fortasse est *bellus homo*. IN EP. 21. lin. 22. *Nam cum omnia mea caussa velles, tum etiam tua* Duas has voces. *mihi successa*, quae fuerant interiectae, deleui, Erant enim superuacaneae, & soloecismum gignebant. Ita enim Latini loquun-

tur. *omnia tua caussa volo*: neque addunt hæc *mihi successa*. Pag. 503. lib. 14. *Multum enim mihi eripitur operæ* legendum censeo *diripitur*, quod valet detrahitur IN EP. 24. Pa. 505. li. 14. *emas quod egerint*) Sic legendum putat hunc locum Adr. Turnebus in aduersar. Vbi libri vulgati habent, *scimus quid egerint*. IN EPIST. 26. Pag. 506. lin. 3. *Vide vt probare posit te non peccasse*.) legendum fortasse est, *Vereor vt probare posit te non peccasse*.

FINIS.

REGIÆ MAIESTATIS PRIVIlegio cautum est, ne quis M. T. Ciceronis epistolas familiares, ex Dionisij Lambini & aliorum doctissimorum virorum recognitione & castigatione, infra decennium imprimat, aut alibi extra Angliæ regnum impressa diuendat, præter ea quæ Thomas Vautrollerius Typographus Londinensis in claustro vulgo Black friers commorans, suis typis excuderit.

Ll 1v

Sam[ll]. Forster
May 5. 1750.
Chelmsford.